ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 1er JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10623
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.623

ՄԱՅԻՍ 28Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Քառասուն եւ ութ տարիներ անցած են այն Թուականէն ի վեր երբ հայ ժողովուրդը իր առնական կեցուածքով, կուրծք տալով, Սարտարապատի առջեւ եւ պարտութեան մատնեց անարգ Թշնամին, ստեղծելով «Ազատ եւ Անկախ Հայաստան» կորիզը՝ ներկայ Հայաստանին:

«Դաշնակցական» կամ «Ռամկավար» կամ «Խորհրդային Հայաստան» գոյութիւն չունին Հայուն համար, ան կը ճանչնայ իր պապերու ժառանգ Թողած Հայաստանը միայն եւ կ'ուզէ զայն տեսնել միշտ ազատ ու անկախ:

Այդ է պատճառը, որ ամէն տարի սրահները կը լեցուին խուռներամ բազմութեամբ յաւերժացնելու համար Մայիս 28ի աճոր եւ ոգեկոչելու հերոսներու յիշատակը որոնք իրենց արիւնը տուին ի խնդիր ազատութեան:

Նոյնն էր պատկերը Շաբաթ գիշեր 6րդ Թաղամասի քաղաքապետարանի սրահին մէջ:

Զոյգ Եռագոյններու եւ հայկական հանրապետութեան զինանշանով զարդարուն սրահը նեղ կուգար հանդիսականներուն:

Օրուան նախագահ ընկ. Հր. Սամուէլ հանդէսը բացաւ հրաւիրելով ներկաները մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել յիշատակը գոհաբերուող հերոսներուն եւ շարունակեց իր ճառը հետեւեալ խօսքերով.

«48 երկար տարիներ անցան այն յաւէտ պատմական օրէն ի վեր, երբ Հայաստան աշխարհին մէջ տեղի ունեցաւ հրաշք մը: Ինչ որ տեղի ունեցաւ 1918 Մայիսին իսկական հրաշք էր անհաւատալի ըլլալու աստիճան: Թրքահայաստանը արեան մէջ կը լողար, ջարդն ու տարագրութիւնը, աւերակի վերածած, արմատախիլ ըրած էին Թրքահայութիւնը: Դարաւոր դահիճը անարգել կ'արշաւէր երկրումէն դէպի Երեւան, բնաջնջելու համար մնացորդ Հայերն ալ սահմանին միւս կողմը:

«Այդ ճակատագրական օրերուն էր, հայ ժողովուրդի բեկորները մէկ սիրտ մէկ հոգի ոտքի կանգնեցան, իրենց կուրծքը վահան դարձնելով մահու եւ կենաց կռիւ մղեցին, դարաւոր դահիճին դէմ եւ ծունկի բերին զայն:

«Այսպէս է որ ստեղծուեցաւ անկախ Հայաստանի հանրապետութիւնը, հինգ եւ կէս դարերու ստրկութենէն վերջ, հայ ազգը աշխարհի քարտէսին վրայէն խլեց աւ մը հող եւ վրան արձանագրեց Հայաստան:

«Մինչ մէկ կողմէ մեր մեռելները կ'ողբայինք, միւս կողմէ սրտի գոհունակութիւնը կ'ունենայինք, որ մեր նահատակներու արիւնը ի զուր չթափեցաւ: Իրենց վրէժը լուծուեցաւ անկախ Հայաստանի ստեղծումով:

«Երեսուն ամիս միայն վայելեցինք անկախութեան բարիքները, սակայն ազատ եւ անկախ ապրելու գաղափարական արմատ գտաւ մեր հոգիներուն մէջ:

«Ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութիւնը մեծ եղեռնի յիսնամեակի առթիւ պերճախօս ապացոյցը տուաւ թէ չէ մոռցած իր մէկուկէս միլիոն նահատակները ժամանակը չէ մոռցած անոնց ձգած կտակը»:

Ապա բեմ հրաւիրեց նախկին նախարար Էտուար Տէբրէօ որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն եղած հրաւէրին համար եւ աւելցուց, ինծի համար մեծ հաճոյք է ներկայ ըլլալ հանդէսի մը ուր կ'ոգեկոչուի տառապող հայ ազգի վերածննդեան եւ անկախութեան Թուականը եղող Մայիս 28:

«Արդարացի կերպով հպարտ է Հայութիւնը Մայիս 28ով, կը բաժնեմ ձեզի հետ այդ հպարտութիւնը: Ֆրանսական ընկերվարութիւնը միշտ եղած է հայ ժողովուրդի կողքին եւ իր կարելին ի գործ դրած է անոր դատի պաշտպանութեան:

«Երբ մի քանի չարաթ առաջ կը տօնուէր ոճրագործ Թալէաթներու կողմէ կամակերպուած ջարդերու յիսնամեակը, Ֆրանսայի ընկերվարականներս ամէն տեղ մասնակցեցանք սուգին եւ ձեր կազմակերպած սգահանդէսներուն:

«Ֆրանսական ընկերվարութիւնը, միշտ ձեռք ձեռքի աշխատած է հայ ընկերվարականներուն՝ Դաշնակցութեան հետ, լաւ եւ գէշ օրերուն:

«Անկեղծօրէն կը հաւատամ որ Հայաստանը, այս կամ այն կերպ իր անկախութիւնը պիտի վերագտնէ անպայման:

«Այս ուղղութեամբ միշտ ձեր կողքին պիտի գտնուի Ֆր. ընկերվարութիւնը:

Օրուան բանախօս Տիկին Հ. Իփէկեանի խօսքերը կարելի է հետեւեալ ձեւով ամփոփել.—

«Քանի դարեր պէտք եղան որպէսզի Հայոց ժողովուրդը գտնայ հերոս ու Սարտարապատի առջեւ իր կամքը պարտադրէ Թշնամիին:

«Մահ կամ ազատութիւն»ը իրեն նշանախօսք ընտրելով հայ ժողովուրդը նետուեցաւ Թշնամիին դէմ, որովհետեւ ան ճաշակած էր ստրկութեան դառնութիւնը, որովհետեւ ան գիտէր որ ստրկութիւնը մահ է:

«Այդ էր պատճառը որ տառապակոծ Հայութիւնը, որ իր կէսը զոհ տուած էր անապատներու մէջ, իր Թափած արիւնը արժեքաւորեց եւ նետուեցաւ Թշնամիին դէմ, ստեղծելու համար Մայիս 28ը

«Ազատութիւնները չեն տրուիր այլ կը խլուին: Համայնավար եւ քեմալական ձեռք ձեռքի տուած էին քարտէսի վրայէն ջնջելու համար Հայաստանը:

«Արտասահմանի մէջ չատեր ուրացան Մայիս 28ը եւ չրկցան ըմբռնել անոր իմաստը ու նախընտրեցին գերութիւնը եւ ի պատիւ Դաշնակցութեան ան մինչեւ այսօր կառչած կը մնայ Մայիս 28ին եւ Հայոց անկախութիւնը մարմնաւորող եռագոյնին:

Ապա Ֆրանսերէնով նոյն բովանդակութեամբ խօսք ուղղեց օտար հիւրերուն, աւելցնելով որ Ֆրանսան եղած է որ առաջին անգամ, իր յեղափոխութեամբ տուաւ մարդկութեան ազատ ապրելու գաղափարը:

Ծոխ էր գեղարուեստական բաժինը:

Արտասանեցին Օր. Նիկողոսեան եւ Գ. Պապեան: Մեներգեց Պ. Մարիօ Հանիսեան: Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի տուաւ մի քանի կտորներ: Սայաթ Նովա նուագախումբը յայտնութիւն մը եղաւ ներկաներուն համար: Նոր Սերունդի Նայիրի պարախումբը ի յայտ եկաւ կովկասեան պարերով:

Աւելորդ է ըսել որ բոլոր գերակատարները ծափահարուեցան:

Նախագահը փակեց պաշտօնական բաժինը հետեւեալ խօսքերով, «Անկախութեան տարեդարձը առիթ մըն է մեզի համար վերանորոգելու մեր ուխտը հոգեւին կապուելու համար մեր նահատակներու կտակին, զօտեպնդուելու հաւատքով եւ յոյսով Հայութեան լաւագոյն ապագային համար:

1920 Օգոստոս 10ին միջազգային մուրհակով ճանչցուեցան Հայութեան իրաւունքները յաղթական դաշնակիցներու կողմէ ունենալու անկախ եւ միացեալ Հայաստան: Այդ պետութիւնները մոռացութեան տուին զայն: Բայց մենք յուսահատող ժողովուրդ չենք, կուրծք տուած ենք դարերու ընթացքին աշխարհակալներու, այսօր այս տարեդարձի հանդիսաւոր առթիւ պէտք է սրենք մեր կամքը եւ ուխտենք անսասան յոյսով հե-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՏԷՕՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՎԵՐՏԷՕՆԷՆ ԻԷՕ ԿՂԶԻՆ

Շաբաթէն Կիրակի, ուխտաւորներու եւ նախկին ռազմիկներու բազմութիւն մը եկած էր Վերտէօն, հոն ուր կը մնայ միայն յիշատակը անոնց որոնք մեռան Հայրենիքին համար: Պատարագի ընթացքին, յուզիչ քարոզ մը արտասանեց Փարիզի Արքեպիսկոպոսը՝ Կարդինալ Մօրիս Ֆելթէն, ոգեկոչելով Ժոֆրի եւ Փեթէնի յիշատակը:— «Այս յաղթանակը կը պարտինք ձեզ բոլորիդ՝ ռազմիկներ, որ բաժնեցիք այս վտանգաւոր կեանքը: Կը պարտինք մեր դաշնակիցներուն որոնք կրցան Թըշնամին քաշել դէպի հիւսիս: Այս յաղթանակը, կը պարտինք վերջապէս, ձեր քաջ պետերուն, ինչպէս Ժոֆր մը, ինչպէս Փեթէն մը, որ Պատմութեան անկողմնակալ դատաստանին առջեւ, Վերտէօնի յաղթականն է, ինք որ յայտարարած էր.— «Հոսկէ չէք անցնիր» եւ որ, շնորհիւ իր յարատեւութեան յաճախ հակաճառուած, իր խոստումին տէրը մնաց: Ինք, որ քանի մը չարաթ ետք, յոգնած եւ յուսալքուած զինուորներուն, կրցաւ վստահութիւն եւ քաջութիւն տալ: Անշուշտ իրեն օգնեցին.— Քասթելնօ, Մանժէն, Նիվել»: Կարդացուեցաւ նաեւ Սրբազան Քահանայապետին նամակը, ուղղուած Վերտէօնի Արքեպիսկոպոսին Կարդինալ Ջիքոնիանիի կողմէ:

Շատ կը սպասուէր նախագահ տը Կոլի ճառին: Յուսախաբ եղան անոնք որոնք կը սպասէին որ այդ ճառով տը Կոլ նպաստաւոր կարծիք մը յայտնէ Փեթէնի աճիւններուն Տուօմոն փոխադրուելու հարցին մասին: Գոհունակութիւն ստացան միայն անոնք որոնք չէին յուսար իսկ որ Զօրավարը յիշէ Մառեշալը, վասնզի նախագահը իր տեղը տուաւ Փեթէնի Վերտէօնի յաղթանակին մէջ եւ չեշտեց.— «Եթէ, դժբախտաբար, ուրիշ ժամանակներ, իր կեանքին ծայրայեղ ձմեռուան մէջ, եւ չափազանցեալ դէպքերու ընթացքին, տարիքի սպառումը մղեց մառեշալ Փեթէնը դատապարտելի արարքներու, փառքը, զոր 25 տարի առաջ, ստացած էր Վերտէօն, ապա պահած ֆրանսական բանակը առաջնորդելով յաղթանակին, չի կրնար խնդրոյ առարկայ ըլլալ եւ չճանչցուիլ Հայրենիքին կողմէ»:

Պատմականն ընելէ զատ այդ զարհու-

րելի ճակատամարտին, տը Կոլ ծանրացաւ այն դասերուն վրայ զորս պէտք է քաղել այդ մեծ տառապանքէն: Նախագահը ոգեկոչեց գլխաւորաբար Ֆրանք-եւ գերման բարեկամութիւնը եւ յայտնեց թէ Ֆրանսա միշտ տրամադիր է աշխատելու այդ ուղղութեամբ:

Իէօ կղզին մէջ ուր Փեթէն ապրեցաւ իր մռայլ վերջալոյսը, տեղի ունեցան բազմաթիւ արարողութիւններ ի ներկայութեան նախկին ռազմիկներու, Փեթէնի յիշատակը պաշտպանող անձնաւորութեանց, Պ. Տը Հերէնի որ Փեթէնի կնոջ զաւակն է, ինչպէս նաեւ տարաբախտ մառեշալին փաստաբանին՝ մեթր Իզորնի, որ խօսք առնելով այս հանդիսութեանց ընթացքին, լսելէ ետք տը Կլի ճառը չեշտեց.— «Պարոն Հանրապետութեան Նախագահ, լսեցինք ձեր ճառը: Ձեր առաջին ձմեռուան մէջ, պարագաներու պատճառով, որ մեզմէ անդին անցան, դատապարտելի արարքներ գործեցիք: Իրաւունք չունիք ոչ դատելու ոչ ալ դատապարտելու մառեշալ Փեթէնը, որ ձեր բարերարը եղաւ: Շատ տը Կոլ, ինչ որ ալ ըրած ըլլաք, Ֆիլիփ Փեթէն, Ֆրանսայի մառեշալ, հանդիսաւոր կերպով պիտի երթայ Տուօմոնի ազգ. գերեզմանատունը եւ տեղա իրեն համար արդար դարմանը պիտի ըլլայ, որու իրաւունք ունի»:

Արարողութեանց կը նախագահէր Զօր. Ֆօռ, նոր արձակուած բանտէն: Կղզիին բնակիչները վրդոված են նաեւ որ ցարդ, իշխանութիւնները կը մերժեն որ յիշատակ մը զետեղուի այն տան վրայ ուր մեռաւ ծերունի բանտարկեալը:

տապնդել մեր դատը մինչեւ իրականանան մեր երազները:

Կէս գիշերէն ետք սկսաւ պարահանդէսը խանդավառ մթնոլորտի մէջ ղեկավարութեամբ Պէնար Տէտէճեանի նուագախումբի, տեւելով մինչեւ առաւօտ:

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ, աւելի քան հազար հոգի ծայրէ ծայր լեցուցած էին Վարիէթէի չարժասրահը, ուր կը տօնուէր Հայաստանի անկախութեան հռչակման 48րդ տարեդարձը: Կը նախագահէր Տիկին Օտէթ Միքայէլեան: Խանդավառութիւն ստեղծող ճառ մը արտասանած է Շաւարշ Նարդունի (պիտի հրատարակենք առանձին), խօսած է նաեւ (Ֆրանսերէն) Տիկին Անահիտ Տէր-Մինասեան: Մանրամասնութիւնները առանձին Թղթակցութեամբ:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՄՈՒՏՔԸ ԱՐԳԻԼՈՒԵՑԱՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Պոլսոյ Թերթերը կը գրեն թէ Նախարարական Խորհուրդը Պէյրութ եւ Աթէնք հրատարակուած երկու գիրքերու եւ երեք պրակներու մուտքը եւ ցրումը արգիլած է Թուրքիա:

Այս գիրքերն ու պրակները տպագրուած են արաբերէն, հայերէն, յունարէն, անգլերէն եւ Ֆրանսերէն ու կը կրեն հետեւեալ խորագիրները.— «Հայկական Խնդիրները Արար Հանրային Կարծիքին Առջեւ», «1915 - 1965, մեծ ջարդին ոգեկոչումը», «Յուշագիր Հայոց Ջարդի Յիսնամեակի առթիւ», «Կեանքի Սենֆոնին» եւ «Աղէտին Հետքերը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ «Պոնզերու» գոհաբերումները կը շարունակուին: 48 ժամուան մէջ, երեք այր եւ երկու կին իրենք զիրենք այրած են: Պուտտայական պետերը ի տես այս կացութեան անմիջական կերպով կը պահանջեն զենումներու դադրեցումը եւ Զօր. Քիի հրաժարումը:

ՔՈՆԿՕՅԻ մէջ (նախկին պելժիական) պետական հարուած մը ձախողած է: Մոպութօ, որ ներկայ ղեկավարն է կըրցած է ձերբակալել տալ չորս քաղաքական անձնաւորութիւններ որոնք ձեռնարկած էին այդ պետական հարուածին: Անոնց մէջ կայ Քիմպա, նախկին վարչապետը զոր Մոպութու հեռացուցած էր իշխանութենէն: Նպատակ ունեցած են ներկայ ղեկավարները կոկորդիլոսներու կեր ընել: Կ'ըսուի թէ ձերբակալուած «դաւադիրները» պիտի դատուին եւ կախաղան հանուին առանց ժամանակ կորսնցնելու:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ

(75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերակցութեան 75ամեայ յոբելեանը հանդիսաւորապէս պիտի տօնուի մօտ ատենէն:

Այս առթիւ, հովանաւորող մարմնի մը մաս կը կազմեն արդէն, երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը, ծանօթ մտաւորականներ, ազգայիններ, առեւտրականներ եւ տեղւոյս հայ մամուլը:

Ինչպէս նաեւ, նոյն առիթով լոյս պիտի տեսնէ, երեք քառորդ դարէ ի վեր Աղքատախնամի ունեցած գործունէութեան եւ անոր կատարած դերի մասին սեղմ էջերով հայերէն եւ ֆրանսերէն գրուած գրքոյկ մը:

Բարեգործութեան զգացումը, հին ժամանակներէն մեզի փոխանցուած ցեղային առաքինութիւններէն է, որու շնորհիւ, դարեր շարունակ, կրցեր ենք պահել ու պահպանել մեր գոյութեան հետ զուգընթաց բարեսիրական, եկեղեցական եւ մշակութային շատ ու շատ հաստատութիւններ: Եւ, այդ նոյն առաքինի ոգիին շնորհիւ ալ է որ՝ ահա, յիսուն տարիներու աստանդական կեանք ունեցող Հայութիւնը կրցած է վառ պահել գաղութներու ազգ. կեանքի կենսունակութիւնը::

Այդ ոգին սակայն, կը պարտինք հաւատքի այն զգացումին, զոր հայ ժողովուրդը ունեցած է իբրեւ դիմադրական ուժ, դարերու ընթացքին ապրած իր փոթորկալից կեանքին մէջ:

Եւ այս օր ալ միթէ հաւատքի այդ անսասան զօրութեանը շնորհիւ չէ, որ ամենայն լաւատեսութեամբ կ'ոգեւորուինք մեր ապագային նկատմամբ, իմաստութեամբ ստեղծել փորձելով մեզ ֆիզիքապէս պաշտպանելու եւ ցեղային մեր առաքինութիւնները պահպանելու կարելիութիւնները:

Բազմաթիւ անգամներ գրուած ու խօսուած է Փարիզի Աղքատախնամի մասին, բայց, պարտականութեան մը մէջ գանուած պիտի նկատուէինք, եթէ խօսքի մեր բաժինը չբերէինք յիշատակութեան արժանի իր 75ամեայ հանդէսին:

Աղքատախնամը կազմուած է 1890ին, փոքրաթիւ գաղութ մը ներկայացնող քանի մը սրտցաւ ազգայիններու նախաձեռնութեամբ, նպատակ ունենալով օժանդակութեան սնտուկ մը ստեղծել ի հարկին բաւիքը ընելու համար ազգակիցներու: Եւ ահա այդ թուականէն ի վեր, Աղքատախնամը՝ հաւատարմութեամբ եւ յարատեւութեամբ կը շարունակէ իր օգտաշատ գործունէութիւնը, տարուէ տարի բան մը աւելի ընելու, աւելի օգտակար ըլլալու ճիգն ու եռանդը աւելցնելով:

Անուրանալի է, որ քանի մը տասնեակ տարիներ առաջ համատարած թշուառութեան եւ կեանքի դժնդակ պայմաններու մէջ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան համար, բարեսիրական նման ընկերութիւններու գոյութիւնը պահանջք մը արդիւնքն ըլլալով, այստեղ թէ այլուր՝ Աղքատախնամներու դերը եղած է մեծ ու նախախնամական չքաւորութեան մէջ տուայտողներու ցաւը ամոքելու տեսակէտէն:

Խօսելով այսօր միայն Փարիզի Աղքատախնամի մասին: ինչպէս ըսինք, անոր դերը մեծցաւ, երբ առաջին անգամ հայկական ծերանոց մը ստեղծելու հարցը հրապարակ կը նետուէր:

Արդարեւ, 1947ին, Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող հայ վեց կազմակերպութիւններու (Կամաւոր Ռազմիկներու Միութիւն, Կարմիր Խաչ, Կապոյտ Խաչ, Հայ Տիկնանց Միութիւն, Ռուսահայ Տիկնանց Միութիւն եւ Աղքատախնամ) եւ Նանսէնեան Օֆիսի վարիչներու միջեւ տեղի ունեցող փոխադարձ խորհրդակցութիւններէ ետք, վերոյիշեալ հայկական վեց կազմակերպութիւններու եւ պատկան իշխանութեանց համաձայնութեամբ՝ առաջին ծերանոցը բանալու պարտականութիւնը կը յանձնուէր Աղքատախնամին:

Ուրեմն՝ շնորհիւ Նանսէնեան Օֆիսին այս նպատակին համար Աղքատախնամին պարբերաբար տրամադրած գումարներուն (երկու եւ կէս միլիոն) ու նաեւ՝ շնորհիւ Փարիզի Հայութեան անվերապահ համակրանքին եւ անոր ըրած նիւթական նուիրատուութիւններուն (5 – 6 միլիոն) մեր առաջին «Հանգստեան Տուն»ը գոյութիւն կը ստանար Անիէյի մէջ, ուր՝ 1948էն ի վեր ապաստան կը գտնեն մեր երէց ազգակիցները:

Այս թուականէն քիչ ժամանակ ետք երկրորդ ծերանոցի մը հարցը կրկին կը հրապարակուէր: Այդ ուղղութեամբ նոր բանակցութիւններ եւ խորհրդակցութիւններ տեղի ունեցան հայկական վերոյիշեալ կազմակերպութիւններու եւ գաղթականաց միջազգային Օֆիսին միջեւ:

Հարցը մօտէն ուսումնասիրելէ ետք, առաջարկուեցաւ, բացուելիք երկրորդ ծերանոցին շէնքը, հայ վեց կազմակերպութիւններու անունով գնել եւ նոյն կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներով կազմուած «Մարմնի» մը կողմէ ղեկավարել: Բայց, խառն «Մարմնի» մը կողմէ ղեկավարելու ձեւը՝ Գաղթ. Միջ. Օֆիսի լիազօրեալ պատուիրակները իրաւական տեսակէտով գործնական չգտնելով, սոյն առաջարկը մերժեցին: Եւ, վերջապէս, նոր փոխադարձ համաձայնութեամբ ու Գաղթ. Միջ. Օֆիսի եւ Աղքատախնամի վարչութեան միջեւ 1951 Նոյեմբեր 7ին ընդունուած պայմանագրութեամբ մը, Աղքատախնամը, դարձեալ կը ստանձնէր հարիւր ծերեր պատսպարելու համար կառուցուելիք երկրորդ ծերանոցի մը շինութեան պատասխանատու գործը:

Այս նոր ձեռնարկը իրականացնելու նպատակաւ միջազգային Օֆիսը տրամադրեց 67 միլիոն հին ֆրանք:

Միջազգային Օֆիսի կողմէ շէնքը գնուելէ եւ զայն Աղքատախնամին փոխանցելու պաշտօնական գործողութիւններէն ետք, վարչութիւնը՝ խանդավառութեամբ գործի լծուեցաւ, եւ, մօտաւորապէս տարուան մը աշխատանքներէ ետք, կառուցուեցաւ նաեւ՝ Մոնմորանսիի Հանգստեան Տունը:

Այստեղ, չենք կրնար չյիշատակել իրաւ յարգանք, հանգուցեալ մեր երկու պատուական հայ ճարտարապետներու, Արամ Թէրզեանի եւ Արմէն Յակոբեանի անմոռանալի անունները, որոնք, ձրի ու անշահախնդրօրէն ամենայն անձնուիրութեամբ, իրենց մասնագիտական գործակցութիւնը բերին վերոյիշեալ հաստատութիւններու շինութեան կարեւոր աշխատանքներու ընթացքին:

Մեր երկու տուները, որ շա՜տ անգամներ պետական քննիչներու ջերմ գնահատութեանց են արժանացած իբրեւ օրինակելի հաստատութիւններ, օժտուած ըլլալով առողջապահական արդիական պայմաններով, մեր սիրելի պատսպարեալները կ'ապրին հանգիստ ու երջանիկ կեանք մը, վայելելով ամէն խնամք եւ հոգածութիւն:

Քիչ ատեն ետքը, Անիէյի պարտէզին մէջ կառուցուեցաւ նաեւ մասնաւոր շէնք մը, ուր կը գարմանուէին քանի չափ միմիայն անբուժելի հիւանդներ:

Ինչպէս նաեւ Սէն – Ռաֆայէլի տունը, որ սկզբնական շրջանին «Քոմիթէ Ֆրանքօ – Արմէնիէն»ի հովանաւորութեան տակ կը գտնուէր, դէչ եւ թերի ղեկավարութեան հետեւանքով, ի վերջոյ փոխանցուեցաւ Աղքատախնամին:

Այստեղ, յիշենք ու արձանագրենք նոյնպէս այն կարեւոր իրողութիւնը իրաւ բացառիկ երեւոյթ Աղքատախնամի 75ամեայ կեանքին մէջ, անոր՝ Հանրօգուտ – Կազմակերպութիւն ճանչցուիլը Ֆրանսական կառավարութեան կողմէ: Գիտենք թէ, իբրեւ օտար կազմակերպութիւն, ապրելով հանդերձ այս երկրին մէջ, որքան դժուար է նմա՜ն շնորհի մը արժանանալը: Ատիկա կ'ապացուցանէ եւ լաւագոյն գրաւականն է, որ Աղքատախնամը՝ իր որդեգրած առաջադրութիւններուն ու նպատակին լիովին ծառայած է, ունենալով այսպէս արդիւնաւոր եւ օգտաշատ գործունէութիւն:

Կը հաստատենք ուրեմն՝ Աղքատախնամի կատարած ազգօգուտ դերը եւ անոր վարչութեան ուսերուն վրայ ծանրացող պատասխանատուութեան մեծ բեռը: Դիւրին բան չէ հանրային բնոյթ ունեցող այս չորս կարեւոր հաստատութիւններու մատակարարման գործը ղեկավարելը:

Աշխատանքի գետնի վրայ տիրող ներդաշնակութիւնն ու գործելու համերաշխ ոգին կարելի է գլխաւոր ուժը նկատել Աղքատախնամի վարչութեան, որու շնորհիւ ալ, այսօր, 75ամեայ այս ընկերակցութիւնը, ոչ միայն գաղութիս անվերապահ վստահութիւնը կը վայելէ, այլեւ՝ մեծ է անոր վարկը տեղական իշխանութեանց մօտ:

Ճշմարտութիւն է, որ հանրային ամէն կազմակերպութիւն իր տեւականութիւնը եւ բարգաւաճումը կը պարտի զայն ղեկավարող անհատներու նուիրումին, զոհաբերութեան եւ անշահախնդրութեան: Շեշտելով այս ճշմարտութիւնը, կ'ուզենք ամէնուն ուշադրութեան առարկան դարձնել, մանաւանդ մեր երիտասարդութեան՝ այս շատ կարեւոր վերոյիշեալ կէտը: Քանի որ այսուհետեւ անոր կը պատկանի գաղութներու մէջ գործող ազգային բոլոր կազմակերպութեանց ղեկավարութեան հոգը եւ հետեւաբար, ան կոչուած է, իր կարգին կարեւոր դեր մը խաղալու, երէց սերունդի մը իբրեւ արժանաւոր յաջորդը:

Մինչ այդ՝ առանց ընկրկելու, երէցները միշտ պատնէշին վրայ՝ կը գործեն եւ օգտակար ըլլալ կը ջանան, վեր հանելով ու նաեւ գնահատութեան արժանացնելով հանրային գործ կատարող կազմակերպութեան մը բեղուն անցեալը, ինչպէս, եթէ հարկ ըլլար երախտաւորեալ ազգայինի մը կեանքը: Չէ որ իր «մեծ»երուն հանդէպ ցոյց տրուած յարգանքի ու երախտագիտութեան ամէն արտայայտութիւն՝ ժողովուրդի մը քաղաքակրթութեան չափանիշ կը նկատուի:

Այս զգացումներով տոգորուած՝ կ'ողջունենք այսօր Աղքատախնամի գործունէութեան 75ամեայ յոբելեանը:

Երէկուան նեղ սահմաններու մէջ գործող Աղքատախնամը՝ դարձած է այսօր՝ աշխատանքի ընդարձակ դաշտ մը, որ աւելի քան կը կարօտի աշխատասէր, անձնուէր ու անշահախնդիր երիտասարդներու նուիրումին եւ անոնց զոհաբերող ոգիին: Եւ այդ ոգիին զուգընթաց՝ գաղափարներու շուրջ ստեղծուած տարակարծութեանց առջեւ որոշ ճկնութիւն եւ փոխադարձ զիջողութիւնն ալ հարկաւոր է, եթէ հետապնդուած նպատակին շահն ու յաջողութիւնը այդ կը պահանջէ:

Նուիրում եւ աշխատանք. ահա գլխաւոր գաղտնիքը եւ ուժը մեր հանրային կազմակերպութիւնները արդիւնաւոր դարձնելու եւ զանոնք հեղինակաւոր բարձրութեան մը հասցնելու համար:

Որքան ատեն որ՝ աշխատող անձերու միջեւ գործակցութեան որոշ ներդաշնակութիւն գոյութիւն ունի, գործը կը յառաջդիմէ: Որովհետեւ, առանձնապէս անհատ մը չի կրնար օգտակար հանդիսանալ, երբ գործը հանրային է: Ու այս պարագային մէջ հաւաքական աշխատանքը անհրաժեշտութիւն մը:

« Հանրային ծառայութիւնը պէտք է ըլլայ ու մնայ առաքելութիւն, որովհետեւ մեր հետապնդածը այն չէ միայն, որ վառ պահենք տարազիր Հայուն հայկականութիւնը, այլեւ այն, որ վառ պահենք անոր ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ (Յառաջ, 15 – 12 – 65 = Յուսաբերէն):

Ազգային հրամայական պարտականութիւն մըն է ուրեմն՝ ո՛վ հայ երիտասարդ, այս ուղղութեամբ աշխատիլն ու գործելը եւ ընդառաջել՝ արդէն իսկ լիացուն անցեալ ունեցող կազմակերպութեանց մէջ, տեղ գրաւելու փափաքով:

Այս յոյսով եւ զգացումներով՝ որպէսզի մեր պարտականութեանց շարքը լրիւ ու ամբողջական ըլլայ, Աղքատախնամի՝ 75ամեայ այս փառաւոր հանդիսութեան առիթով, հրապարակաւ անգամ մը եւս մեր երախտագիտութիւնը յայտնելու ֆրանսական վերին իշխանութեանց, որոնց մեզի ընձեռած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեանց շնորհիւ է որ՝ մեր այս տուները կանգուն ու բարգաւաճ կը մնան:

Շնորհակալութեան սրտագին խօսք նաեւ հայկական մամուլին, որ իր պարտականութիւնը լիովին կատարած է ու կը կատարէ, քաջալերելով եւ գնահատելով միշտ՝ Աղքատախնամի կլլուածէն ներս կատարուած ամէն աշխատանք ու նախաձեռնութիւն, բերելով ի հարկին՝ իր թելադրանքները:

Կարելի՞ է միթէ մոռնալ մեր անձնաժողովուրդը, որու նկատմամբ կը զգանք անհուն երախտագիտութիւն, եւ այս պատմական առիթով կ'ուզենք արձանագրել այստեղ, մեր շնորհապարտ զգացումներուն արտայայտութիւնը, որ միշտ ու ամէն առթիւ փութացած է զօրավիգ ըլլալ բարոյական կամ նիւթական իր օժանդակութիւններով, հանրօգուտ այս եւ նման ո՛րեւէ գործի եւ նախաձեռնութեան հանդէպ:

Թող միշտ անշէջ ու անսասան մնայ անձնուիրութեան եւ զոհաբերութեան հայկական այդ չքնիչ ոգին:

ՄԿՐՏԻՉ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Նալպանտեանի վարպետները կ'առնեն Միլլ «Քաղաքական Տնտեսութեան Սկզբունքները», պիտի գծեն հողային ընկերվարութեան ծրագիրը: Չերնիշեւսքի կը հրատարակէ ուսումնասիրութիւն մը Միլլի տեսութեանց մասին:

Ազգային Տնտեսութեան կողմնակից գերման տնտեսագէտ Ֆրետերիկ Լիսթ 1841ին կը հրատարակէ շանդալից գործ մը՝ փաստելու համար թէ «ճարտարարուեստի զարգացումը չի վնասեր երկրագործութեան: Միմիայն երկրագործութեամբ զբաղող ազգ մը կը նմանի անհատի մը, որ նիւթական արտադրութեան մէջ զուրկ է թեւէ մը»: Լիսթ կը յայտնէր թէ ճարտարարուեստական Գերմանիան պէտք պիտի ունենայ հում նիւթերու եւ սպառման շուկաներու, ուստի Գերմանիա միութեամբ ճամբայ բանալու է Աւստրիոյ միջոցով դէպի Պալքանները, դէպի Թուրքիա:

Լիսթ տնտեսական ծաւալումին կը միացնէր համագերման ծրագիր մը:

Պաքունին կը գրէր Գերցէնի, «Դուք Ռուսիոյ գիւղական համայնքէն կը սպասէք ոչ միայն ռուս ժողովուրդի փրկութիւնը, այլեւ բոլոր սլաւ ժողովուրդներու եւ վերջապէս ամբողջ աշխարհի»: 1848 Նոյեմբերին կոչ մը կ'ուղղէր Սլաւներուն», «Ռուս դեմոկրասին իր կրակէ լեզուներով պիտի խորասուզէ ամբողջ կայսրութիւնը, պիտի լուսաւորէ արիւնոտ հրդեհով բոլոր Եւրոպան: Այս բոցավառ ովկէանի խորերէն դուրս պիտի գան յեղափոխութեան հրաշալիքները»:

Մարքս եւ Էնկելս յաջորդ տարի կը պատասխանեն «դեմոկրաթիք համասլաւութեան» կոչին. «Գերմանները ու Հունգարները ստեղծած են քաղաքակրթէ՜ արժէքներ, մենք պիտի պահպանենք յեղափոխութիւնը՝ վճռական աճարեկչութեամբ այս սլաւ ժողովուրդներու հանդէպ: Այժմ գիտենք թէ ուր կը գտնուին յեղափոխութեան թշնամիները՝ Ռուսիոյ մէջ, Աւստրիոյ Սլաւներուն մէջ: Անգութ պայքար, մահուան կռիւ, բնաջնջում, սարսափ, ոչ թէ Գերմանիոյ շահուն համար, այլ յեղափոխութեան համար»:

1855ին Մարքս կը գրէր Նիւ Եորք Թրիպիւնի մէջ: « Գերմանիա եւ Համասլաւութիւնը » վերնագրին տակ. « Այս ցեղը այժմ կը հռչակէ իր միութիւնը եւ այդպէս մահու պատերազմ կը յայտարարէ լատին եւ գերման ցեղերու դէմ: Շարժում մըն է, որ չի կրնար յաջողիլ առանց Եւրոպայի քարտէսէն ջնջելու Թուրքիան, Հունգարիան եւ Գերմանիոյ որ կ'ուզէ ջնջել հազարամեայ պատմութիւն մը, կ'ուզէ ստրկացնել Եւրոպան: Գերցէն եւ Պաքունին ընկերվարական-դեմոկրատ կեղծիքին տակ կը ծածկեն յետին նպատակներ »:

Համասլաւ շարժումին կը հակադրէ համագերման շարժումը, որուն համակիր են Քարլ Մարքս եւ Էնկելս: Համասլաւ վտանգին առջեւ Թուրքիա եւ Հունգարիա պիտի յարին համագերման շարժումին, կառաղի պիտի ըլլայ երկուքին բախումը: Երկուքն ալ կը նախատեսեն քանդում եւ կատարած «Յառաջիկայ համաշխարհային պատերազմը երկրի մակերեսէն պիտի անհետացնէ ոչ միայն յետադիմական դասակարգեր, այլեւ ամբողջ ժողովուրդներ»: Հարիւր տարի առաջ ցեղասպանութեան գաղափարը կար համայնավար վարպետներու մօտ, ինչպէս նաեւ համագերմաններու եւ համասլաւներու:

Լեհերը կը մերժէին համասլաւութիւնը, ընկերային յեղափոխութիւնը, կը –

ւէին Պաքունինի. « Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւնը նպաստաւոր չէ մեզի համար, կը նախընտրենք ներկայ վիճակը, օր մը կրնանք ազատագրուիլ ռուս լուծէն, մինչդեռ ռուս ընկերային յեղափոխութիւնը պիտի կլլէ լեհ քաղաքակրթութիւնը »:

Նալբանտեան վարպետներուն նման հող եւ ազատութիւն կը պահանջէր: Պաքունին եւ Գերցէն կը կրկնէին. « Հողի եւ Ազատութեան դրօշը պիտի ծածանի Ուրալի մէջ եւ Վոլկայի վրայ, Ուքրանիոյ եւ Կովկասի մէջ »:

Պիզմարք ռուս – Թուրք պատերազմը գրգռեց համասլաւութեան հարուած մը տալու համար: Համասլաւ Իկնատիեւի ծրագիրը, Պալքաններու մէջ սլաւ մեծ պետութիւն մը ստեղծելու, Թուրքիոյ եւ Աւստրիոյ հարուած մը տալու համար, պառուեցաւ Պերլինի մէջ:

Պաքունինի, Գերցէնի, Օկարեւի աշակերտները կը դիմէին ժողովուրդին: Մուժիկներու տարազով կը թափառէին գիւղերը, կ'աշխատէին մուժիկներու հետ եւ կը քարոզէին յեղափոխութիւն: Գիւղացիները քարոզիչ բազմութենէն անհասկնալի եկած՝ պետութեան կը յանձնէին ինքնակոչ առաքեալները:

Խորհրդային Միութեան մէջ Չերնիշեւսքի կը նկատուի «վերջին դարու ռուս նիւթապաշտ փորձապետութեան ամէնէն մեծ ներկայացուցիչը»: Աշակերտները հերոսներ էին, յեղափոխութեան յառաջապահները, սակայն « Համայնավար Կուսակցութեան Պատմութիւնը » դիտել կու տայ որ պայքարի մեթոտներու տեսութիւնը սխալ էր, «Իտէալացուցած էին գիւղացին, անյաջող կերպով կը գնահատէին զանգուածներու դերը պատմութեան մէջ, նկատի առած չէին պատմական նոր պայմանները՝ ստեղծուած դրամատիրական զարգացումով եւ ճարտարարուեստական պրոլետարիայի մը երեւումով »:

Դիտողութիւնը կը պատշաճի Նալպանտեանի: Ռուսիոյ ընկերային պայմաններէն ծնած շարժում մը հող չէր կրնար գտնել օսմանեան միջավայրի մէջ: Մուժիկներու հանդէպ բռնապետական դիրք բռնող պետութիւնէ մը կարելի չէր սպասել փրկութիւն: Հայը սլաւ չէր –որ մասնակցէր համասլաւ պայքարին, արդէն Լեհերն ու Պուլկարները պիտի մերժէին ցեղական միութեամբ ենթարկուիլ Ռուսիոյ: Ցոյն պատրիարքարանը կը յայտարարէր թէ Ցոյները սլաւ չեն եւ չեն բաժներ համասլաւներու գաղափարները: Կը հաւատար, թէ Հայերը ռուսասէր էին, կը փափաքէր որ Ռուսիա ըստանձնէ Հայութեան պաշտպանութիւնը. « Հայերը ամբողջ Թուրքիայում արտամադրուած են Ռուսիոյ օգտին, եթէ ռուս կառավարութիւնը ցոյց տայ ամենափոքր օգնութիւն, այն ատեն ֆրանսական եւ անգլիական կառավարութիւնները կը զրկուին նրան վրայ ներգործելու հնարաւորութիւնից » :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

× Հայաստանի մէջ լոյս կը տեսնեն 77 թերթեր՝ հայերէն, ռուսերէն, ազրպէջաներէն եւ քրդերէն լեզուներով: Ասոնց տարեկան ընդհանուր տպաքանակը անցեալ տարի եղած է 116 միլիոն 676 հազար օրինակ :

×

Անցեալ տարի լոյս տեսան 78 ամսագիրներ: Ընդհանուր տպաքանակը եղած է երեք միլիոն 291 հազար օրինակ :

×

Հրատարակուած գիրքերուն ընդհանուր տպաքանակը եօթը միլիոնէն աւելի եղած է :

×

Երեւան ունեցաւ ինքնաշարժի իր առաջին գործարանը: Արդէն սկսաւ արտադրել «Երազ» ինքնաշարժը՝ ֆամիոնէթ, չորս դուռներով, մինչեւ մէկ թոն բեռ կրելու տարողութեամբ եւ 110 քիլոմեթր – ժամ արագութեամբ :

×

Ֆրանսայէն ներգաղթած ճարտարապետ Յովնաթան Աբթալեան Հայաստանի պատկերասրահին նուիրեց կիրառական արուեստի 23 թանկարժէք գործերու իր հաւաքածոն: Նուիրուած իրերուն մեծ մասը չինացի հին վարպետներու նրբակերտ գործեր են :

×

Խորհ. Միութեան Ճափոնի դեսպանը՝ Տօրու Նակագաւա իր կնոջ եւ քարտուղարին հետ այցելեց Հայաստան, ուր մնաց երկու օր :

Օտար հիւրերը այցելեցին Մատենադարան, Սեւան եւ այլ տեսարժան վայրեր :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Եգիպտահայ նկարիչ, Պ. Համբար Համբարձումեան, որ գծագրութեան եւ նկարչութեան փրոֆէսէօր է Աղեքսանդրիոյ Հայ Ազգ. վարժարանին, ինչպէս նաեւ զուիցերական եւ իտալական վարժարաններուն մէջ իր գործերը կը ցուցադրէ Փարիզի Լա Փալէթ Պլէօ սրահը, 30 Ռիւ տը Սէն, Յունիս մէկէն սկսեալ :

Նալպանտեան չէր կրնար ըմբռնել, թէ ռուս հակազդեցութիւնը ֆրանքեւանգլիական ազդեցութեան օսմանեան Հայութիւնը կը ձգէր վտանգաւոր կացութեան մէջ՝ աղետաբեր հետեւանքներով:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

Չ.

Սեւրի դաշնագրին տակ ստորագրած են Բրիտանական Կայսրութիւնը, Իտալիա, Ճափոն, Ֆրանսա, Պելժիա, Յունաստան, Լեհաստան, Փորթուկալ, Ռումանիա եւ Չեխոսլովաքիա :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՈՒԻԼՍԸՆԻ ՎՃԻՌԸ

ՈՒՏՐՕ ՈՒԻԼՍԸՆ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ԱՆՈՆՑ՝ որոնց կը վերաբերի այս հարցը, ողջոյն.

Նկատելով որ 1920 Ապրիլ 26ին, դաշնակից պետութեանց Գերագոյն Խորհուրդը, իր Սան Րէմոյի ժողովին մէջ, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Նախագահին հրաւէր ուղղեց իրաւարարական վճիռ մը տալու՝ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի չորս վիլայէթներուն միջեւ գծուելիք Թրքօ – Հայկական սահմաններու մասին :

Նկատելով որ, 1920 Մայիս 17ին, այս հրաւէրը ընդունած ըլլալս յայտնող իմ պատասխանս հեռագրուեցաւ Ամերիկայի Փարիզի դեսպանին, որպէսզի հաղորդուի Գերագոյն Խորհուրդին մէջ ներկայացուցիչ ունեցող պետութեանց.

Նկատելով որ 1920 Օգոստոս 10ին, Սեւրի մէջ դաշինք մը ստորագրուեցաւ, մէկ կողմէ Բրիտանական Կայսրութեան, Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Ճափոնի, Հայաստանի, Պելժիայի, Յունաստանի, Լեհաստանի, Փորթուկալի, Ռումանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միւս կողմէ՝ Թուրքիոյ լիազօր ներկայացուցիչներուն միջեւ, դաշինք մը՝ որ ի միջի այլոց կը պարունակէ հետեւեալ տրամադրութիւնը.

Յօդ. 89.— Թուրքիա եւ Հայաստան, ինչպէս նաեւ միւս ստորագրող բարձր կողմերը, համաձայն են որ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու նախագահին իրաւարարական վճռին ենթարկուի Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի վիլայէթներուն մէջ Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ գծուելիք սահմաններուն խնդիրը. համաձայն են նաեւ որ պիտի ընդունին անոր տալիք վճիռը, ինչպէս նաեւ այն բոլոր պայմանները զորս ան պիտի որոշէ Հայաստանի ելք մը ունենալու մասին ծովուն վրայ. եւ վերոյիշեալ սահմանագծի մերձակից Թրքական հողերու որեւէ մէկ մասին մէջ կատարուելիք ապազօրաշարժին վերաբերեալ » :

Նկատելով որ, 1920 Հոկտեմբեր 18ին Հաշտութեան Համաժողովին Ընդհ. քարտուղարութիւնը Դաշնակից պետութեանց հրահանգներուն համաձայն շարժելով, Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Փարիզի դեսպանին միջոցով ինծի հաղորդեց վերոյիշեալ դաշինքին մէկ պաշտօնական օրինակը, եւ ուշադրութեանս հրաւիրեց 89րդ յօդուածին վրայ:

Ես, Ուտրօ Ուիլսըն, նախագահ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն, ինծի տրուած ըլլալով վերոյիշեալ իրաւարարական իշխանութիւնը, ներկայիս, արդարութեան դերագոյն շահերուն գոհացում տալու փափաքով, ամենաուղղամիտ եւ ամենավաւերական եղանակով քննելէ ետք խնդիրը կը յայտնեմ՝ ...

Այս նախարանէն ետք Նախագահ Ուիլսըն կը գծէր Տրապիզոնի, Էրզրումի, Վանի եւ Պիթլիսի նահանգներուն մէջ, Թուրքիոյ եւ Հայաստանի միջեւ սահմանները, սկսելով Կիրասոն քաղաքէն դէպի Արեւելք մօտ ինը քիլմ. հեռաւորութեամբ կէտէ մը, եւ կ'իջնէր հարաւ, մինչեւ Եփրատի մէկ կէտը, Քէմախ, Երզնկա քաղաքէն մօտաւորապէս քառասուն քիլմ. դէպի արեւմուտք, եւ շարունակելով գիծը կը հասնէր Հարաւային Եփրատի կէնճի դաւառին մէջ, կ'առնէր իր մէջ Սասունը մեծ մասամբ, կ'ուղղուէր դէպի արեւելք եւ կ'անցնէր Պիթլիսի հարաւէն մօտ 29 քիլմ. երկարութեամբ եւ կը հասնէր Պարսկական սահման, բարձրանալով Փոքր Ասիա, Պարսկաստանի, Հայաստանի եւ նախկին Ռուսաստանի բաժանման կէտը :

Իրաւարարական այս վճիռը, Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'աւարտէր հետեւեալ ձեւով՝

« Ի հաստատութիւն այս բոլորին՝ ըստորագրեցի եւ Միացեալ Նահանգներու կնիքը դրի այստեղ :

Իրաւարարական այս վճռագրէն երկու օրինակ պատրաստուած է Ուաշինկթըն քաղաքին մէջ, 1920 Նոյեմբեր 22ին, Միացեալ Նահանգներու անկախութեան 145րդ տարին» :

ՈՒՏՐՕ ՈՒԻԼՍԸՆ

Սեւրի դաշնագիրը Հայոց իրաւունքներու ճանաչումն է, ինչպէս նաեւ Դաշնակիցներու կողքին, անոնց պատերազմական ճիգին իրենց բերած մասնակցութեան արդար վարձատրութիւնը: Հայերը առանձին կռուած էին Թուրքիոյ դէմ Կովկասի մէջ, ռուսական բանակներու նահանջէն ետք, եօթը ամսով ուշացնելով քարիւղի կեդրոն Բագուի գրաւումը թրքական ու գերմանական ուժերուն կողմէ :

Կամաւորներու մեծաթիւ ուժեր կազմած էին Հայերը Կովկասի մէջ, Ռուսերու կողքին, եւ Միջին Արեւելքի մէջ՝ դաշնակից բանակներու կողքին, այս բոլորը, անկախաբար այն հայ զինուորներէն, որոնք պատերազմեցան դաշնակից ուժերու բանակներուն մէջ, որպէս զօրակոչի ենթարկուած զինուորներ :

(6 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Սէնթ Ֆուայի աղամանդներուն փոխարժէքը շատոնց սպառած էր արդէն եւ Մօրիս իր սեփական հարստութենէն մեծկակ գումար մը յատկացուցած էր արշաւանքին ծախքերուն, որով այդ պարտքը պիտի վճարուէր :

Իսկ միւս մասն ալ, իրենց գործակից Ալժերացիները լայնօրէն վարձատրելէ ետք, երեք Փարիզցիները իրենց մէջ պիտի բաժնէին :

Լեւոն Զարտաք իրեն ինկած բաժինով ճարտարագիտական վարժարան մը պիտի հաստատէր Հայաստանի հանրապետութեան մէջ եւ ինքն ալ նոյն վարժարանին պարզ մէկ ուսուցիչը պիտի ըլլար :

Իւրաքանչիւր բաժնետէր հարիւր հազար ոսկի պիտի վճարէր, որով Փարիզի մէջ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւն մը պիտի հիմնէին, որ իր սեփական հիւանդանոցն ու որբանոցը պիտի ունենար, ուր պիտի ընդունուէին ամէն ազգէ հիւանդներ եւ որբեր, բայց ի պատիւ Լեւոնի, միշտ նախապատւութիւն պիտի տրուէր հայ որբերու, որովհետեւ ան եղած էր գլխաւոր դերակատարը այդ արշաւանքին : Մօրիս հիւանդանոցին ընդհանուր տնօրէնութիւնը պիտի ստանձնէր : Փիէր Մօպրէ « Հայաստան» անունով թերթ մը պիտի հրատարակէր, ուր պիտի պաշտպանէր հայ հանճարը, իսկ Մատլէն եւ Ժանէթ իբրեւ պարզ հիւանդապահուհի, ամէն օր բարեգործականի հիւանդանոցը պիտի այցելէին :

Եաւուզ Սուլթան Սէլիմի հարստութիւնը կազմող սնտուկները համրուեցան. երեսունեւութ սնտուկ էին անոնք : Ոմանցմէ քսանեւերկուքը թանկագին գոհարեղէններ կը պարունակէին, իսկ տասնեւվեցը ոսկի ձուլածոյ եւ կամ աւազներ :

— Ասոնց ամէնքը մօտաւորապէս ինչ արժէք կը ներկայացնէ. հարցուց Մատլէն :

— Որոշ բան մը չեմ կրնար ըսել, բայց քսան միլիառէ աւելի հարստութիւն կայ հոս, պատասխանեց Լեւոն :

Առասպելական գումար : Ամէնքը մէկէն սարսռացին : Քսան միլիառ : Ձեռքերը մարիլ սկսած էին եւ պարտաւորուեցան վեր ելլել :

Մեր Փարիզցիները այլեւս անհամար հարստութեան մը տէրը դարձած էին, բայց պէտք էր այդ հարստութիւնը վտանգէ զերծ պահել :

Որոշուեցաւ որ Մօպրէ եւ Իպրահիմ երթալով օգնական ուժ պահանջեն Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղէն :

Այր ու կին ջերմ արտասուքներ թափելով իրարմէ բաժնուեցան :

ՍԻՏԻ ՄՕՊՐԷ

Մօպրէի, Իպրահիմի եւ Սալիբի մեկնելէն ինը օր ետքը, երիկուն մը հորիզոնին վրայ շարժուն կէտ մը տեսնուեցաւ :

Ձեռքը նամակ մը հսկայ արաբ մը մտաւ կիրճէն ներս : Զարտաքը հարցուց եւ զայն գտնելով նամակը անոր տուաւ : Նամակը ծածկագիր գրուած էր :

Զարտաք, Մօրիս, երկու կիները եւ Բըշըգ մեծ վրանը մտնելով սկսան նամակը կարդալ : Մօպրէ երկու նամակ գրկած էր, մին մեծ եւ միւսը պզտիկ : Զարտաք մեծը պահեց եւ միւսը բացաւ :

« Յաջողեցանք, կը գրէր Մօպրէ : Հինգ հարիւր հոգի պիտի ունենանք : Պատրաստ ենք եւ ձեր շարժումներուն կը հետեւինք : Ինծի լուր տալէ ետք ճամբայ ելէք եւ առաջուան պատերազմական ծրագիրս հետեւեցէք : Ես ձեզի պէտք եղած ատենը ամէն բան կը տեղեկացնեմ : Շատ բաներ կան ըսելիք» :

— Ամէն բան կարգին է, ըսաւ Զարտաք հանդարտութեամբ : Վաղը կրնանք ճամբայ ելլել :

— Լեւոն, ինչո՞ւ ամբողջ նամակը չկարդացիր, հարցուց Մատլէն :

— Բայց ամբողջութեամբ կարդացի, պատասխանեց Լեւոն :

— Ըսել է ինծի համար բան մը գրած չէ՞ր, հարցուց մանկամարդ կինը՝ որուն աչքերը լեցուեցան :

Մօրիս ճարտարագէտին մօտենալով եւ անոր թեղանիքին գրպանէն մեծ նամակը քաշելով ըսաւ.

— Կատակ ընելու ատե՞նը գտար : Զա՞ս սա նամակը. իրեն է :

— Լեւոն, շատ չար ես եղեր, մրմնջեց Ժանէթ խնդալով :

— Մատլէն իրեն ուղղուած նամակը խլելով մէկ կողմ քաշուեցաւ եւ սկսաւ կարդալ :

« Սիրելի կինս,

« Մեկնելէս առաջ, գլուխդ մէկ կողմ կախելով, «ինծի նամակ պիտի գրե՞ս», ըսիր : Միտքդ կ'անցնէ՞ր որ քեզ առանց նամակի ձգէի : Այս նամակին վրայ առաջ քու անունդ գրի ... ըսի թէ կը սիրեմ եւ չարունակեցի ... : Կը տեսնես թէ իմ ոճս բուն մարդուն պէս պարզ է անկեղծ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Հոփփոփէ Չիլինկիրեան իր սիրեցեալ ամուսնոյն՝ Պերճ Չիլին – կիրեանի մահուան 12րդ տարեդարձին առթիւ կը նուիրէ 30 ֆր․ Յառաջի բար – գաւաճման ։

×

Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբը շնորհա – կալութեամբ ստացած է նուէրներ հետեւ – եալ անձերէն, 1965ի ընթացքին․— Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Քէօ – լէեան, Պ․ Վարժապետեան, Պ․ Եաղուպ – եան, պատարագէ մը Սէն Շամոն, Պ․ Պահատուրեան, Պ․ Պահատուրեանի ա – մուսնութենէ, Պ․ Պ․ Կիւլպէնկեան, Փէք – մէզեան, Թոմասեան, Քէօլէեան ։

×

Այրի Տիկին Աղաւնի Եկանեան իր ա – մուսնոյն Հաճի Մուրատ Եկանեանի մահ – ւան Զ․ տարեդարձին առթիւ յիսուն ֆր․ կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին, երեսուն ֆր․ Կարմիր Խա – չի Առնուվիլի մասնաճիւղին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ քսան ֆր․ «Յառաջ»ին ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ․— Այս Կիրակի (5 Յունիս) ա – ռաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Հայ Կա – թողիկէ եկեղեցիին մէջ, 83 Լուի Պլան (Նէյ փողոցին անկիւնը) հոգեհանգստեան պատարագ ու պաշտօն պիտի մատուցուի ողբացեալ Տիկին Արմենուհի Նահապետ – եանի (ծնեալ Փէշտիմալճեան) հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ ։

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի, ներկայ գտնուիլ եւ աղօթել ննջեցեալին հոգւոյն համար ։

« Զհանգիստ յաւիտենական պարգեւ – եա նմա Տէր» ։

ՌԱՓ․ ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

26, Rue Cadet — PARIS (9e)

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին Ֆրանսայի մէջ Արհեստագիտական վար – ժարաններու հին եւ նոր ուսանողները, կրնան օգտուիլ Ռափ․ Մարկոսեան կըր – թաթոշակէն, պայմանաւ որ անոնք պատ – կանին համեստ ընտանիքներու ։

Մինչեւ Յուլիս 15 կազմուած թղթա – ծրարներու քննութիւնը կը կատարուի միասնաբար Ռափ․ Մարկոսեան ընկե – րակցութեան վարչութեան եւ Հ․ Բ․ Ը․ Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի Դիւանին ։

Կը խնդրուի դիմումները կատարել գը – րաւոր ։

11, Square Alboni, PARIS (16e)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ա – մավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի ։

×

«Վարժապետին Աղջիկը» կը ներկա – յացուի Ալֆորվիլի մէջ, նախաձեռնու – թեամբ Կապոյտ Խաչի տեղական մասնա – ճիւղին, Կիրակի Յունիս 5ին, ժամը 20·30ին ։

ԼԻՈՆ․— «Մայիս 28»ը մեծ հանդիսու – թեամբ կը տօնուի Յունիս 11ի Շաբաթ իրիկունը Զ․ Թաղապետարանի սրահը ։

×

Մայիս 28ը Առնուվիլի մէջ Յունիս 5ին ։

×

Տէսինի մէջ Մայիս 28ը կը տօնուի նա – խաձեռնութեամբ Լազեան խումբին՝ կո – միտէի հովանաւորութեամբ ։ Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ․ Յ․ Դ․ Տան մէջ ։

Կը խօսի՝ Ընկ․ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

×

Անկախութեան տարեդարձը Շաւիլի մէջ, Կիրակի, Յունիս 12ին ։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնու – թեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հո – վանաւորութեամբ ։ Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ․ Յ․ Դ․ Տան մէջ ։

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ․ ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Լազեան խումբի կողմէ

Գեղարուեստական յայտագիր ։

Կենդանի պատկեր Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սե – րունդի Դրօ խումբին կողմէ ։

Ջաւեշտ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ ։ Արտասանութիւն Պարտաքճեան քոյրերու կողմէ, մեներգ Օր․ Աստղիկ Կարապետեան (Լիոնէն) ։

Մուտքը ազատ է ։

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնճոյք ։ Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին

Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէ – ութեան քառասնամեակի առթիւ ։

Նախագահութեամբ Պ․ ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐ – ԵԱՆԻ ։

Կը խօսին՝ Զ․ ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Ախ․ ԱԼԻՔ – ՍԱՆԵԱՆ ։

Գեղարուեստական բաժին ։

Մուտքը ազատ է

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ․ Խաչի Ալ – ֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէ – զօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրա – հին մէջ ։

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարակա – նի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմա – դրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ ։

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զա – րուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոն – եան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սու – րէնեան, ինչպէս նաեւ Լ․ Թօփալեան, Վ․ Մոստիչեան, Ք․ Թէրզեան, Դ․ Մանուկ – եան, Ս․ Մոստիչեան, Ն․ Պալեան, Մա – կի եւ Արմենակ Խարեան ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ․

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մոնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համրնթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ ։

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստ – ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ ։

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով ։

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված ։

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր․— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահ – ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա – խնամի դրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ․— Մոնմօրանսի երթալու համար, կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մին – չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը ։

Շոգեկառքի ժամերը․— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00 ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձա – նագրութիւնները ։ Օգոստոսի համար ար – ձանագրութիւնները կը շարունակուին ։

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են

Արձանագրութիւնները

Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու – սումնական աստիճան ։ Դիմել՝

École Apostolique Arménienne

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա – նագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ ժան Կու – ժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուր – բաթ առաւօտները ժամը 10–12 ։

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ․ Ս․ Ժ․ի պատուաստի վկայականով ։ Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, աղջիկները 6 – 14 տարեկան ։

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ ։

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ – ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդութեան Ա – կումբը կը հաղորդէ թէ յաջողած է հայ – կական երաժշտութեան յայտագիր մը ա – պահովել պելժ․ ձայնասփիւռէն ։ Այս էմիսիոնները տեղի պիտի ունենան Ուր – բաթ օրերը (Յունիս 3, 10 եւ 17) ժամը 17·30էն 18, Ա․ Յայտագրէն (էմիսիոն Ֆլամանտ) ։

Միջին ալիք 324 մեթր, կամ Մօտիւլա – սիոն տը Ֆրէքանս, քանալ 8–10–11 ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ․ Բ․ Ը․ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ ։

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

“ՌՈՒՁԱՆ”Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա – տերական մրցման)

Կը մասնակցին․— Օրիորդներ՝ Ս․ Վարդանեան, Ս․ Զոնթըրեան, Է․ Զանթըր – եան ։ Վ․ Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն․ Բըշտիկեան, Ս․ Տէր Մատթէոսեան, Գ․ Գէորգեան, Շ․ Սիրունի, Հ․ Փափազեան, Մ․ Զաքմաք – ճեան եւ Թ․ Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին․— Օր․ Օր․ Ե․ Արզուեան, Ա․ Մելքոնեան, Ս․ Սայլանեան, Պ․ Յակոբեան, Ժ․ Շաքանիփանեան, Ն․ Վերտոյեան, Ս․ Կիւմիւ – շանզատեան, Պ․ Անէմեան, Ն․ Քէֆէլեան Է․ Վարդանեան եւ Բ․ Օհաննէսեան ։

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ․ Յասմիկ Քիւրճէր – եանի ։

նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ․ Ա․ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ․— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 2 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19634

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.624

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԵԼՔԸ ՅԱՅՏՆԻ ՉԷ

Չինուորական ղեկավարները եւ պուտտայական պետերը կը շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները ելք մը գտնելու համար: Պուտտայական երիտասարդութեան նախագահը՝ Թիչ Թիէն Մինհ, հրահանգած է որ «ոչ ոք կրակով զոհուի ցորչափ խօսակցութիւնները չեն վերջացած»:

Ծանօթ է որ պուտտայական Հիմնարկութիւնը զօրավար Թիէօի եւ Քիի հրաժարումները կը պահանջէ: Կը թուի թէ ցարդ համաձայնութեան եզր մը չեն գտած, բայց կը շարունակեն խօսիլ:

Հիւէի մէջ, ուսանողները ձայնափիւռը յանձնած են զաւառական իշխանութեանց վերջնագիրէն պայմանաժամէն երկու ժամ առաջ:

Միւս կողմէ Ու Թան կոչ մը ըրած է Վիէթնամի իր կրօնակիցներուն, շեշտելով «զադրեցուցէ՛ք անձնասպանութիւնները»: ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարը ըսած է նաեւ.— «Թէեւ այս ծայրայեղ ցոյցերը կը ձգտին բողոքելու կարգ մը արարքներու դէմ, բայց չի թուիր թէ անոնք կրնան այն նպատակին հասնիլ»:

Նիւզուիք, որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ աղբիւրներէ կը քաղէ իր տեղեկութիւնները, կը գրէ թէ Հանոյի կառավարութիւնը հաշտութեան փորձերու ձեռնարկած է Ռումանիոյ միջոցով: Ամերիկեան պարբերաթերթը կը գրէ թէ այս լուրերը առած է Ուաշինկթընի համայնավար դիւանագէտներէն եւ կ'աւելցնէ թէ ամերիկեան քաղաքական շրջանակները չեն հաստատեր այս լուրերը, բայց հաւանական կը նկատեն: Մօտեցումը կատարուած է հիւսիսային Վիէթնամի իշխանութեանց կողմէ երբ Ռումանիոյ փոխ-վարչապետը Հանոյ կը գտնուէր պաշտօնական այցելութեան: Համայնավար պարագլուխներէն մէկը ըսած կ'ըլլայ թէ հիւսիսային Վիէթնամը «ծունկի եկած» չի ներկայանար խաղաղ կարգադրութեան մը համար, բայց չահագրգռուած է նման լուծումէ մը: Կ'ըսուի նաեւ թէ Բրեժնեւ շատ ջերմ ընդունելութիւն ըրած է այս խօսակցութիւններուն եւ թելադրած Ռումանացիներուն որ այդ հարցին շուրջ խօսին Չու Էն Լայի հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան ԺԳ. համագումարին բացման ճառը արտասանելով Նովոթնի կոչ մը ըրած է համայնավար միջազգային շարժումին միասնականութեան: Միւս թեան կոչ մըն ալ ըրած է խորհրդային համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղար՝ Լէոնիտ Բրեժնեւ, դրուշացնելով Միացեալ Նահանգները իրենց դրդռութեանց դէմ: Քուպայի մէջ, շեշտած է Բրեժնեւ, Խորհ. Միութիւնը զօրավիգ կը կենայ յեղափոխական Քուպային, վճռականութեամբ:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօներուն առթիւ, Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ, կառքի արկածէ մեռած են 123 հոգի եւ 1385 հոգի ալ վիրաւորուած են:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ երաժշտագէտ՝ Շոսթակովիչ սրտի տագնապ մը ունեցած է (էնֆարքթիւս) եւ հիւանդանոց փոխադրուած: Վերջին լուրերու համաձայն վիճակը կը բարելաւուի:

Օրը Օրին

ՆՇՈՅԼՔ ԻԲՐԵՒ ՃԱՌԱԳԱՅԹԻՑ

Մայիս Քսանըութի պատմական արժէքին չհաւատալ կը նշանակէ արեւին ջերմութիւնը զգալ, բայց արեւին գոյութեան չհաւատալ:

Կամ, կը նշանակէ այսօրուան Հայաստանի գոյութեան հաւատալ, բայց անտեսել անոր ծննդեան թուականը՝ կուսակցական քէնն ու ատելութիւնը հայրենասիրական պարտականութիւն նկատելով:

Դժբախտաբար, մինչեւ այսօր ալ կան հոսանքներ ու անհատներ, որոնք ամուր կառչած են այդ կասկածելի «պարտականութեան»:

Եթէ այդ հոսանքներն ու անհատները

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Իրաք համամիտ է որ փոքր «վեհաժողով» մը գումարուի ընկերվարական արաբ երկիրներու միջեւ, ինչպէս առաջարկած է Խորհ. Միութիւնը:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ նաւահանգիստներուն մէջ 665 նաւեր միշտ անշարժութեան դատապարտուած են, գործադուլի հետեւանքով:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ առողջ է եւ ալ կոլի յուշերը կը կարդայ, յայտարարած է Տիկին Խրուշչեւա, ի պատասխան լրագրողներու հարցումներուն, երբ Մոսկուայի օդակայանը գացած էր բարեկամուհի մը դիմաւորելու:

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ եւ Իրաքի միջեւ լարուած կացութիւն մը կը տիրէ քրտական հարցին պատճառաւ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, Պաղտատի կառավարութիւնը մերժած է ընդունիլ Թեհրանի մէկ բողոքագիրը, ռմբակոծութիւններու վերաբերեալ, զորս իրաքեան օդուժը կը կատարէ պարսկական սահմանին վրայ:

ՊՈՒՔՐԷՇԻ մօտ, երկաթուղիի արկած մը տեղի ունեցած է, որու հետեւանքով 38 մեռեալ եւ 65 վիրաւոր կայ: Այս արկածին պատճառաւ պաշտօնանկ եղած է Երկաթուղիի նախարարը «կրկնակի թերացումներու» համար ռումանական երկաթուղիի վարչական աշխատանքին մէջ:

ՔԱՅՆ-ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ հաւանաբար 24 ժամուան գործադուլ ընէ Կիրակի օր:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ կ'առաջարկէ որ լուսնի միջազգայնացման դաշինք մը ստորագրուի:

ՀՈՆՔ-ՔՈՆԿԻ Թին Թին Նաթ Փաօ հակահամայնավար թերթը կը գրէ թէ Մաօ Ցէ Թունկ մեռած է, թունաւորուած ընդունելութեան մը ժամանակ, ոչ մէկ աղբիւր կը հաստատէ այս լուրը:

ՃՈՆՍԸՆ ցաւ յայտնած է Վիէթնամի «մարդկային աւելորդ կորուստներուն» առթիւ եւ շեշտած թէ պոնզերու յուսահատական արարքները միայն կրնան դանդաղեցնել սահմանադրական կառավարութեան մը կազմութիւնը:

ԱԼԺԷ ժամանած է խորհրդային զինուորական պատուիրակութիւն մը, Ալժերիոյ Պաշտպանութեան նախարարին հրաւէրով:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք Հելսինքի ժամանած է, կառավարութեան կազմութենէն քանի մը օր ետք, ուր ինչպէս գրեցինք, առաջին անգամ ըլլալով համայնավարներ մտած են:

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է: Քասթրօ ընդհանուր զօրաշարժի հրաման տուած է:

դոյզն ինչ գաղափար ունեցած ըլլային Անգլիացիներու ըմբռնած ճենթլմէնութեան մասին, քաջութիւնը պիտի ունենային, գոնէ այսօր, յիսուն տարուան ամուլ ու անծին պայքարէ մը ետք, քաջաբար յայտարարելու՝ մեզի հետ.

— Այո՛, կ'ընդունինք, Մայիս Քսանըութին էր որ ծնաւ այսօրուան ամենայն Հայոց Հայաստանը, որ պատմութեան փոխեց երեսուն ամիս ետք, չդիմանալով արտաքին ճնշումին...

Մե՛ղք, հազա՛ր մեղք որ այս քաջութիւնը կը պակսի դիմացի արտին մէջ:

Անպարարական ո՛չ մէկ խաղ, թատերական ո՛չ մէկ մարզանք կրնայ ժխտել ճշմարտութիւնը եւ տակնուվրայ ընել պատմական դէպք մը:

Ինչ որ եղած է, ինչ որ պատահած է, չի կրնար, եղած չըլլալ, պատահած չըլլալ, կ'ըսէ Վոլթէռ: Այս ճշմարտութիւնը ի զօրու է, ի հարկէ, ե՛ւ դրական, ե՛ւ բացասական երեւոյթներու պարագային:

Երբ *Յառաջ*ի այսօրուան թիւին մէջ լոյս տեսած են այս տողերը, ուղեղը ջուր կտրած մէկը միայն պիտի յանդըգնէր յայտարարելու, յաջորդ Կիրակի, թէ լոյս տեսած չէին:

Նոյն տրամաբանութեամբ ալ, ո՛չ ոք պիտի կարենար ուրանալ գալն ու երթալը Սթալիններու եւ Հիթլէրներու, որքան ալ անախորժ ըլլար այդ խոստովանութիւնը:

×

Մայիս Քսանըութը տարուան օրերէն դուրս վռնտողները իմաստութեան նամբէն շեղած են, շատոնց: Ու կ'աշխատին գրել իրենց — եւ խորհրդային Միութեան վարիչներուն — հաճելի պատմութիւն մը՝ անկախութեան հռչակումին հետ սերտօրէն կապուած դէպքերը տարբեր լոյսի մը տակ փռելով:

Բայց, քէնով ու ատելութեամբ պատմութիւն չի գրուիր, պատմութիւն կը խեղաթիւրուի եւ... *մուշխնայի* կը վերածուի:

Իմաստուն եւ հայրենասէր Հայուն ամէնէն նուիրական պարտքն է հպարտանալ իր Մայիս Քսանըութով: Թուական մը, որ եղաւ անսպասելի, բայց վերջին պահուն, շատ բնական, արգասիքը մեր քաջերուն դիւցազնամարտիս:

Բայց, ինչո՞ւ այս հակակրանքը, այս հակառակութիւնը, այս թշնամութիւնը մայիսեան այդ արշալոյսին:

Յայտարարեմ քաջ ի բաց — որովհետեւ Հայաստանի Հանրապետութեան անկախութիւնը իրականացնող գլխաւոր եւ առաջնորդող ուժը եղաւ Դաշնակցութիւնը:

Այդ օրերուն, մեր մինուճար հայրենիքին մէջ Դաշնակցութենէն աւելի տիրական ձայն — եւ բազուկ — ունեցող կազմակերպութիւն չկար: Կային միայն օժանդակ տարրեր, աջակից հոսանքներ:

Թող չամչնան այս վերջինները եւ քաջաբար խոստովանին որ եթէ իրենց առաջնորդութեամբ իրագործուած ըլլար մեր դարերու երազը, երբեք շղթայազերծ բրած պիտի չըլլային ներկայ պայքարը: Ընդհակառակն, իրենք ալ, մեզի չափ, թերեւս մեզմէ աւելի, պիտի պանծացնէին Մայիս Քսանըութը:

Հազար տարի ալ Արեւմուտքի լուսայեղ ճամբաներուն վրայ պտըտին կարգ մը մարդիկ, նորէն չեն կրնար իրենց յօրինուածքէն դուրս քշել ասիական գիծը.

— Ինչո՞ւ պիտի ընդունիմ եղեր որ ան ըրաւ, ան յաջողեցուց, ան իրականացուց... Չէ՛, չէ՛, չէ՛, չեմ ընդունիր, չեմ խոստովանիր...

×

Բայց Դաշնակցութիւնը բաւական վեհանձն է՝ Մայիս Քսանըութի փառքին ու յաղթութեան մասնակից ու բաժնեկից հռչակելու համար ազգին բոլոր հոսանքները,

Արդարեւ, ամբողջ հայ ժողովուրդը՝ առանց խտրութեան: Առանց ոխակալութեան:

Մեր պատմութիւնն անգամ թոյլ պիտի չտար, իրաւունք պիտի չտար Դաշնակցութեան որ իրեն սեփականացնէր Մայիս Քսանըութը: Դաշնակցութիւնը եղաւ միայն զօրավարը, որ կ'առաջնորդէ բանակը:

Մեր պարագային այս բանակը հայ ժողովուրդն էր: Բոպիկ ոտքերով, անօթի փորով ու կռնակը բաց ժողովուրդը, որ խաչի ճանապարհէն անցաւ եւ առաւօտ մը հրովարտակ դրկեց արտաքին աշխարհին.

— Ես ինքնիշխան ազգ եմ...

Ի՛նչպէս, ի՛նչպէս կարելի է այլակերպել այս հրաշափառ պատկերը: Այս յաղթութիւնը ժողովուրդի մը, որուն համար, արհաւիրքի տարիներուն, գրեցին ու ճառեցին, Արեւմուտքի թէ Արեւելքի մէջ.

— Գահավէժ անդունդին եզերքն է... Ա՛լ չազատիր... Մեռաւ... Աստուած հոգին լուսաւորէ...

Բայց, Աստուած լուսաւորեց ո՛չ թէ մեր հոգին, այլ մեր կեանքը:

×

Երեւանն ու Մոսկուան անգամ կ'ընդունին, վերջ ի վերջոյ, որ «խորհրդային» անունով մկրտուած Հայաստանը երկինքէն իջած նոր Հայաստան մը չէ, այլ այն պետութիւնն է, որ կերպարանք առաւ 1918ի Մայիս 28ին:

Այս խոստովանութեան մէջ պարտութեան խնդիր չկայ: Ո՛չ Մոսկուան կը պզտիկնայ, ո՛չ ալ Երեւանը այս անժխտելի ճշմարտութեան հրապարակումով:

Խորհրդային Միութիւնը, վիթխարի պետութիւն մը, կորովազէն, թուականն էր որ փոխեց, ո՛չ թէ անկախութեան հռչակման իրողութիւնը: Իրեն համար հայ ժողովուրդը իր անկախութեան տիրացաւ 1920 Նոյեմբերին: Մենք չենք բաժներ այդ տեսակէտը:

×

Օրը իրիկուն եղած է: Անցած է ժամանակը ջուր ծեծելու: Կամ Դաշնակցութիւնը ծեծելու:

Յիսուն տարուան ակադեմական վէճերէն ետք, եկեր հասեր ենք տեղ մը, ուր մեր միակ նպատակը պիտի ըլլայ, մէկ կողմէն, ծափահարել վերածնունդը ամենայն Հայոց հայրենիքին — առանց ծածկոց քաշելու կարգ մը անախորժ երեւոյթներու, կարգ մը սեւ ու կարմիր բիծերու վրայ, եւ միւս կողմէն ալ, միաձայն ու միակամ, նուիրուիլ այն բոլոր աշխատանքներուն, որոնք կը ձգտին մեր առաւելագոյն բաղձանքներուն իրագործման:

Մայիս Քսանըութին էր որ անկազմակերպ ժողովուրդը եղաւ պետական ազգ:

Ուրանալ այս իրողութիւնը եւ անկախութեան թուական ցոյց տալ խստաշունչ Նոյեմբերեան օր մը, կը մատնէ մտայնութիւն մը, որ, առնուազն, ասիական է:

Մայիս Քսանըութին էր որ նշոյլք իրրեւ ճառագայթից արեգական հատանէին մեր յաշխարհ:

Աստուած նոր աչք տայ՝ այդ ճառագայթներուն դիմաց հին աչքը գոցողներուն:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՍԵՒԱՆ ԵՒ ԱՐՓԱ

Ապրիլեան պայծառ առաւօտ: Արարատեան դաշտի կապոյտ երկնակամարից արեւը ողողում է Երեւանը հաճելի ջերմութեամբ: Գնում ենք Սեւան: Զուարթ ու ժպտադէմ զբօսաշրջիկների մեր խումբը դուրս է թափւում «Արմենիա» հիւրանոցից եւ տեղաւորւում մայթի առջեւ սպասող օթոկարում, տիկիններն առաջ՝ կառավարի թիկունքում, ուր գրեթէ ցնցում չկայ, տղամարդիկ խորքը, ուր նորանց վերապահուած է ճանապարհի խորդ ու բորդութիւնների վրայ վեր ու վար նետուելու հաճոյքը: Ամէնքը զինուած են ձմեռնային վերարկուներով, որոնք Մոսկուայի սառն հողմի դէմ գործածուելուց յետոյ մոռացուած էին «Արմենիայի» հանդերձապահարաններում: Մեզ զգուշացրին — եթէ Երեւանում ամառնամուտի եղանակ է, այնտեղ Սեւանում, հազար մեթր աւելի բարձր, դեռ տեղ տեղ ձիւն կայ եւ ցուրտ է:

Մեր զբօսանքները կազմակերպող ու ղեկավարող օրիորդ Բէաթրիսը, համբերատար ու բարեացակամ, ուշացած հաստամարմին մի տիկնոջ օթոկար հրելուց յետոյ նշան է անում կառավարի եւ մենք սլանում ենք Աբովեան պողոտայով դէպի հիւսիս: Ահա բազմարուեստեան ճեմարանի գեղեցիկ եւ պատկառազդու շէնքը, դիմացը երկրագործական ճեմարանը. պողոտայի ծայրին մատենադարան տանող լայնանիստ սանդուխքը, որի առջեւ թեքւում ենք դէպի ձախ, լեռնալանջն ի վեր: Հին օրերին, այդտեղից սկսած, խճուղու երկու կողմերում, ամայի դաշտեր էին, այժմ նրանք դարձել են նոր քաղաք, ուր բարձրանում են Շահումեան եւ Նոր Զէյթուն թաղերի բազմաբնակարան շէնքերն ու նաեւ ելեքտրա – ջրաղների գործարանը, զինուորական հիւանդանոցը: Նորից անկիւնադարձ եւ սկսւում է ընդարձակ սարահարթը, որի հողն արտադրում էր լաւագոյն ցորենը: Քանաքեռ. խճուղու երկու կողմերում նոր շէնքեր. նրանց թիկունքում հին խրճիթներ, որոնց թւում էր մեր ուխտագնացութեան ու խոկումների վայրը, Խ. Աբովեանի հայրենական տունը:

— Մնո՞ւմ է նա արդեօք:

Օրիորդ Բէաթրիսը դրական պատասխան է տալիս: Ափսոս որ օթոկարն իմ երկու ոտքերս չեն, որ մօտ կէս դար յետոյ կրկին յուզումի բոպէներ ապրեմ «Վէրք Հայաստանին» ծնունդ առած սեղանի առջեւ: Անցնում ենք Հաղխ լերան փեշերը քերելով: Այստեղ 1921 թ. Ապրիլի մէկին տեղի ունեցաւ քաղաքացիական կռուի բուռն ճակատամարտը, 11րդ կարմիր բանակը պատռեց մեր ճակատը եւ յաջորդ օրը մտաւ Երեւան: Ցամաք աղբիւր (Սուխոյ Ֆոնտան) անուն աղանդաւոր Ռուսների փոքրիկ գիւղից յետոյ ճանապարհը նորից սկսում է բարձրանալ գիւղ գիւղեր ու վայրուվեր անելով: Լեռնագագաթներ, մեր ձախ կողմն են — Արագածը, Արայի լեռը. աջ՝ Աղմաղանը — ձիւնապատ: Ահա Ախտան, այժմ Հրազդան: Այստեղ մենք ունէինք մի նշանաւոր ընկեր, հողագործ Սեւ Գարսեւանը, գիւղի կազմակերպութեան անփոփոխ բանբերը Շրջանային ժողովներում. անշուշտ նահատակուած... Ախտայից քիչ վեր, Ելենովկա, աղանդաւորների գիւղը չհասած, մի բարձրունքի մէջքից յանկարծ բացւում է անեզր կապոյտը Սեւանայ լճի, խոր յուզում պատճառելով անցորդին: Յիշողութիւններ մինչեւ ամենահեռաւորը: Ես վեց տարեկան էի: Մեր մեծ ընտանիքը ճանապարհ ընկաւ Թիֆլիզ ներկայ լինելու մօրեղբօրս հարսանիքին: Մեր հին քաղաքը դեռ չէր կապուած ցարերի կայսրութեան երկաթեայ ցանցին: Առաջին շոգեկառքը Ալեքսանդրապոլից Երեւան հասաւ տարիներ յետոյ, 1901 Դեկտեմբերին: Մինչեւ Աղստաֆա կայարանը Բաքու – Թիֆլիզ գծի վրայ հաղորդակցութիւնը կատարւում էր Կապալառուի փոստային կառքերով: Նրանցից մէկի մէջ էր նիրհել էի մի անկիւնում սեղմուած, երբ մայրս ցնցեց ինձ.

— Աչքերդ բաց.

Սարսափով նայեցի առջեւս ու բացականչեցի.

— Վա՜յ, երկինքը վար ա ընկել:

— Երկինքը չի, բալաս, ծովն ա ծովը:

— Հա՜, էս ա ծովը.

Այնուհետեւ բազում անգամ ես եղել եմ Սեւանում: Ծաղկաձորի ամարանոցից ջահէլներս խումբ կազմած ոտքով կը կտրէինք մօտակայ գիւղերը, — Դդմաշէն, Գոմաձոր, Ծաղկունք, Ելենովկա ու կը հասնէինք Զիրուխլու լճի եզերքը: Երկու շահիով (տասը կոպէկ) նաւավարը մեզ կը հասցնէր կղզի, սննդուելու հոգսը չկար, որովհետեւ մատաղ անող ուխտաւորներն անպակաս էին. միաբանութեան սեղանն էլ բաց էր ամէնքի համար: Վերջին մնաս բարեւս Սեւանին եղել է 1919 թուին, երբ խորհրդարանային ընտրութիւնների նախապատրաստական աշխատանքների կազմակերպումը Նոր Բայազէտի (այժմ Կամօ) գաւառում ինձ վրայ դրուեց կուսակցութեան եւ կառավարութեան կողմից: Մենք — աշխատակիցներս ու գաւառական կոմիսարի փոխանորդ հանգուցեալ Բենօն — հարկադրուած էինք ձիերով շրջել լճի հարաւային ափերի գիւղերը մինչեւ Բասարգեչար՝ կազմելու ցուցակագրական ու ընտրական յանձնաժողովներ, ցրուելու պատգամաւորութեան թեկնածուների ցուցակներ, բաժանելու քուէաթերթիկներ եւայլն: Ժողովուրդն ամէն տեղ տառապում էր սովից: Ադի Եաման (այժմ Մարտունի) ու Բասարգեչարի միջեւ, լճից հեռու ընկած մի փոքրիկ գիւղում մենք արտասուեցինք տես ահաւոր անօթութեան ու խոտակերութեան, որին ենթակայ էին մէկուկէս հարիւրեակ մեծ ու փոքր հայ գիւղացիներ: Նրանք շրջապատեցին ինձ խելագարների պէս, համբուրում էին ձեռքերս, ոտքերս՝ հաց աղերսելով, այդտեղ մի վէրք բացուեց սրտիս վրայ, որ մինչեւ օրս չի գոցւում: Վերադարձանք Նոր Բայազէտ: Ես ջերմ ունէի: Կառքի մէջ պառկած ինձ Երեւան հասցրին: Վարակուած էի թիֆով:

Հպուած օթոկարի ապակիին ես սպասում եմ այն թանկակին վայրկեանին, երբ լճի համայնապատկերը միանգամից բացուելու է մեր առաջ մինչեւ հորիզոնի գիծը, ուր նրա ջրերը ձուլւում են երկնքի հետ:

— Սեւանը, Սեւանը բացականչում են բոլորը:

Օ՜ Սեւան, օ՜ իմ պաշտելի հայրենիք՝ զուգուած Սեւանի պէս հրաշալիքով:

Բայց քանի մօտենում ենք կապուտակին, այնքան աճում է յուսախաբութիւնս: Զիրուխլու: Նա այլեւս մերձափնեայ գիւղ չէ: Ջուրը քաշուել է նրանից 2 – 3 քիլոմեթր, ու հէքիաթային կղզին — բացառիկ զարդը Սեւանի՝ դարձել է լերկ բլուր, ուր մենք հագնում ենք քարքարոտ, հին յատակի վրայ բացուած խոր ու բորդ ճանապարհով: Վշտահար եմ, թաղուհին կարծես բեհեզները հանել՝ ցնցոտիներ է հագել: Անհամար դարերի ընթացքում անցեալի ափերը բնական կերպարանք էին ստացել, ծածկուել հողով, ուրեմն եւ կանաչով ու ծաղիկով. այժմ քիլոմեթրներ բացուած քարքարոտ հունը ներկայացնում է ողբերգական պատկեր: Օթոկարը կանգ է առնում նախկին կղզի հարաւային ափին, ժայռակազմ պատի վրայ նկատւում է բնական ժամանակում ալիքների թողած ճերմակ հետքը, թւում է թէ լճի մակարդակը իջել է 6 – 7 մեթր եւ «աշխարհի բարձր լճերից ամենամեծը» այսօր դարձել է «մեծերից մէկը», ինչպէս ուղղում է մտցնում Խ. Հայաստանի «աշխարհագրութեան մշտական ցուցահանդէսի» ուղեցոյցը: Երեւանի միջնակարգ դպրոցում մենք ունէինք մի առարկայ «Հայրենագիտութիւն» անունով. նա մեզ ասում էր, որ Սեւանայ լիճն ունի 2400 քառ. վերստ տարածութիւն կամ այժմեան չափանիշով 2160 քառ. քիլոմեթր: Ըստ վերը յիշուած ուղեցոյցի՝ ներկայիս Սեւանի մակարդակը 1840 քառակուսի քիլոմեթր է.

Ուրեմն լճի երեսը պզտիկացել է 320 քառ. քիլոմեթրով:

Յաղթելով զառիվայրի դժուարութիւնները մի քանիսս բարձրանում ենք նախկին կղզի գագաթը, ուր մագնիսի պէս քաշում են մեզ 9րդ դարում Սիւնեաց իշխանուհի Մարիամի կառուցած երկու համեստ տաճարները: Պտըտում ենք նրանց շուրջը, դուռները փակուած են: Անցեալում սրանից մէկի դուռը ուխտաւորների բուռն հետաքրքրութեան առարկան էր. ամբողջութեամբ մի փայտից, զարդարուած նուրբ քանդակներով ու պղպատի պէս ամուր նա դիմացել էր դարերին. այժմ փականքները դրուած են պարզ տախտակի վրայ: Այս պատմական կոթողներն ինձ թուացին ձգուած անխնամ վիճակի մէջ (*): Տանիքը ծածկող սալերի արանքներից գլուխները ցցել են չորացած խոտեր, ցածլիկ պարիսպներով շրջապատուած բակը լի է խճերով, չկայ խնամուած արահետ վայր էջքի: Քարերի վրայից ցատկելով իջնում ենք հակառակ կողմը բլուրի, որը կղզի արեւմտեան հարթ ափն էր. այդտեղ բարձրանում էր ընդարձակ տաճարը, բուն Սեւանայ վանքը, շրջապատուած միաբանների, ուխտաւորների բնակութեան եւ տնտեսական շէնքերով եւ ուր տիրում էր մշտական կենդանութիւն ու շարժում:

Վանքը սրբուած է. մի քանի նոր կառուցուածքներ: Լռութիւն. ամայութիւն, ոչ մի մարդ:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Նոյն կացութիւնը մեզ վիշտ պատճառեց Գեղարդի կամ Այրի վանքում: Ճիշդ բակի գլխաւոր մուտքի առջեւ ժայռը փլել է պետական խանութի վրայ ու չորս կողմը ցրիւ տուել ջարդուած շիշերի կտորները: Փոխանակ ճանապարհը մաքրելու, նրան թեքել են կիսաշրջանաձեւ քարակոյտից խուսափելու համար: Ներսը, միաժամայն հոյակապ տաճարներում նոյն անխնամ կացութիւնը: Միակ մարդ հսկիչը – մօտակայ Գողթ գիւղից ծախոխ մի խեղճ մարդ: Պէտք է վանքը յանձնել կաթողիկոսին, բայց... մի ուրիշ անգամ:

ՏՕՆԱՎԱՃԱՌ Ի ՆՊԱՍՏ ՓԱՐԻԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԵԱՆ

— * —

Փարիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ զանազան տօներու առիթով կը կազմակերպուին երախաներու եւ պատանիներու համախմբումներ:

Վարդանանցի օրը՝ դպրոցներու աշակերտութիւնը իրենց ուսուցիչներու եւ ծնողքներու առաջնորդութեամբ ներկայ կ'ըլլայ պատարագին, յետ պատարագի պատմական մեծ ճակատամարտին տարեդարձը կը տօնուի, առանց նախապատրաստական աշխատանքի տեղւոյն վրայ կը պատրաստուի հարազատ եւ ինքնատիպ հանդէս մը. աշակերտները խանդավառ կ'երգեն, կ'արտասանեն եւ կ'ապրին հազար երեսուն եւ վեց նահատակներու հերոսական յաղթանակը, ուշադրութեամբ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Երբ գիշերուան ընթացքին քունէս արթնցնէիր զիս եւ իմ առջեւ արտասանէիր քու գիրքերէդ մէկէն անջատուած մը, ես կրնայի, մինչեւ այսօր ալ՝ տասներեք տարի վերջ, կրնամ շարունակել նախադասութիւնները, որովհետեւ քու իւրաքանչիւր բառդ ինծի համար աղօթք էր ու աւետարան: Աշխարհը միայն քեզմով էր որ գոյութիւն ունէր ինծի համար: Վիեննայի լրագիրներուն մէջ կը հետեւէի նուագահանդէսներու եւ թատերական առաջին ներկայացումներու ծանուցումներուն միայն այն մտածումով թէ անոնցմէ ո՞ր մէկն էր որ կրնար զքեզ հետաքրքրել, եւ երբ, գիշերը կը հասնէր, հեռուէն մտածումով կ'ընկերանայի քեզի, ինքնիրենս ըսելով՝ «հիմա սրահէն ներս կը մտնէ, հիմա կը նստի»: Հազար անգամ երազած եմ այս մասին, վասնզի անգամ մը քեզ տեսած եմ նուագահանդէսի մը:

«Բայց, ինչու պատմել այս բոլորը, այս կատաղի մոլեռանդութիւնը, ինծի դէմ չըթայագերծուող այս մոլեռանդութիւնը, լքուած երախայի մը ողբերգականօրէն յուսահատած մոլեռանդութիւնը: Ինչու պատմել մէկու մը որ երբեք գաղափար չէ ունեցած այդ մասին ու բանի մը գիտակ չէ եղած: Այսուհանդերձ, միշտ երախա՞յ էի մնացած: Թեւակոխած էի տասնըեօթը, տասնըութ տարեկանս, երիտասարդ տղաք սկսած էին հետաքրքրութեամբ իմ կողմս նայիլ փողոցին մէջ, որոնք, սակայն, միայն կը ջղայնացնէին զիս:

Վասնզի, սէրը, նոյնիսկ երեւակայական փոքրիկ սիրոյ խաղ մը, քեզմէ դուրս ուրիշ ոեւէ մէկուն հետ, ինծի համար այնքան անըմբռնելի կը թուէր որ, այդ մասին մտածել իսկ չէի համարձակեր: Այդ ուղղութեամբ փորձութիւն մը իսկ, ինծի կը թուէր ըլլալ ոճիր մը: Քեզի հանդէպ զգացած կիրքս նոյնը մնաց, այդ կիրքը կը տեղաւորուէր իմ մարմնոյս մէջ, եւ քանի զգայարանքներս կը զարթնէին, այնքան աւելի այդ կիրքը կը դառնար կրակոտ, կը դառնար աւելի որոշ ու աւելի իգական: Եւ երախան, որ ատենօք անգիտակցաբար ձեռքը տարած էր քու դրանդ զանգին առանց որոշապէս գիտնալու թէ ի՞նչ կ'ընէր, հիմա միայն մէկ մտածում ունէր՝ ամբողջապէս քուկդ ըլլալ, քեզի յանձնուիլ հոգւով ու մարմնով...

«Այն բոլոր անձերը որոնք զիս կը շրջապատէին կը մտածէին թէ ես երկչոտ էի ու զիս կ'անուանէին անհամարձակ (ակռաներս սեղմած պահած էի գաղտնիքս): Բայց իմ մէջս հետզհետէ կը կազմաւորուէր երկաթեայ կամք մը: Ամբողջ մտածումներս ու ջանքերս կեդրոնացած էին միայն մէկ նպատակի վրայ.— Վիեննա վերադառնալ, վերադառնալ մօտդ: Եւ որքան ալ անհեթեթ ու անհասկնալի թուէր ասիկա, յաջողեցայ կամքս պարտադրել: Խորթ հայրս հարուստ էր եւ զիս կը նկատէր իբր իր հարազատ զաւակը: Եւ սակայն, անյողդողդ յամառութեամբ մը, կը պնդէի թէ կ'ուզէի ես ինքս իմ աշխատանքովս շահիլ ապրուստս: Վերջապէս, յաջողեցայ վերադառնալ Վիեննա, ազգականի մը մօտ եւ իբրեւ պաշտօնեայ աշխատանքի սկսիլ մեծ վաճառատան մը մէջ:

Հարկ կա՞յ քեզի ըսելու թէ ամէնէն առաջ ո՞ւր գացի, երբ, աշնային մախլապատ գիշերով մը — վերջապէ՜ս, վերջապէ՜ս — կը հասնէի Վիեննա: Տնտուկս կայարանը ձգելով, նետուեցայ հանրակառքի մը մէջ,— ինչ դանդաղութեամբ կ'ընթանար իւրաքանչիւր անգամ որ կանգ կ'առնէր հոն կը զայրանայի, — ու վազեցի քու տանդ առջեւ: Տանդ պատուհանները լուսաւորուած էին, սիրտս ըսկըսաւ ուժգնօրէն տրոփել: Միայն այն ատեն էր որ կեանք կը վերագտնէի այս քաղաքին մէջ, որուն մինչեւ այդ վայրկեանը ունեցած աղմուկը ինծի համար այնքան օտարոտի, այնքան իմաստէ զուրկ էր թուած: Այն ատեն էր միայն որ վերապրիլ սկսայ, ինքզինքս քու մօտդ զգալով, իմ յաւիտենական երազիս մօտիկ: Միշտ կը նայէի վերը՝ պատուհաններուդ: Լոյս կար հոն ... Հոն էր քու տունդ, հոն էիր դուն՝ իմ տիեզերքս: Երկու տարի շարունակ երազած էի այս պահը ու հիմա ինծի տրուած էր ապրիլ զայն: Եւ ամբողջ երեկոն, աշնանաթախ երեկոյ մը, երկար ու քաղցր երեկոյ մը մնացի պատուհաններուդ տակ, մինչեւ որ լոյսը մարեցաւ: Այնուհետեւ էր միայն որ գացի բնակարանս փնտռելու...

«Ամէն երեկոյ վերադարձայ տանդ առջեւ: Մինչեւ ժամը վեցը կ'աշխատէի վաճառատան մէջ ուր ծանր ու դըրագեղնող էր աշխատանքը եւ որ սակայն կը սիրէի, որովհետեւ ան կ'արգիլէր ինծի մտածել իմ անձկութիւններուս մասին: Եւ անմիջապէս որ երկաթեայ վարագոյրը կ'իջնէր իմ ետեւս, կը վազէի իմ սիրական ժամադրութեանս: Քեզ տեսնել անգամ մը, հանդիպիլ քեզի միայն մէկ անգամ, նայուածքովս հեռուէն համբուրել քու դէմքդ՝ իմ միակ ըղձանքս էր: Մէկ շաբաթ ետք միայն հանդիպեցայ քեզի պահու մը՝ որուն չէի սպասեր:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(10 Շար.)

կը հետեւին սրբազան Հօր Հովեչունչ խօսքերուն, կը մեկնին եկեղեցիէն հը – պարտ ճակատով եւ Վարդանանց քաջ սե-րունդին պատկանած ըլլալու ներքին գո-հունակութեամբ ։

×

Մանուկներու հաղորդութեան օրն է Համբարձման տօնը․ եկեղեցւոյ չուրջ եռուզեռ կայ․ երկու սեռէ երախաները գգեստաւորուած, ժպիտով, կ'երթան դը-րաւելու իրենց յատկացուած աթոռները։ Ջեն նախանձիր իրենց ընկերներէն, ո – րոնք կը յաճախեն իրենց տան մօտիկ ե – կեղեցիները։ Իրենք ալ ունին իրենց հո – գիներուն «Ծննդավայրը Հայկական եկե-ղեցին»․ որուն խորանը այդ օր բոլորին «հաւատքին բարձր բերդն է»։ Երախանե-րու այս խորհրդաւոր պատկերին առջեւ, աղօթքի մը պէս կուգան հոգիիդ խորքէն, բանաստեղծին հետեւեալ տողերը․

Եկեղեցին հայկական մեծ վարագոյր մ'է
բանուած ,
Որուն ետեւ սկիհին մէջ կ'իջնէ ինքը
Աստուած ,
Որուն առջեւ գլխահակ կուգայ իմ ազգս
ամբողջ ,
Հաղորդուի՛լ անցեալին հաց ու գինւով
կենսառողջ ։

×

Տօնավաճառը, Մայիս 21ին Շաբաթ օր ժամը 2ին Փարիզի եկեղեցւոյ չրջաբակին մէջ․ սարքուած էր Գ․ պատմական հա – ւաքոյթ մը։ Տօն էր այդ օր, Մայր Տա-ճարի վերանորոգուած գմբէթի հովանա-ւոր խաչը, արեւու ճառագայթներուն տակ կը պսպղար արդէն ։ Ժան Կուժոնի փողոցէն անցնողը պահ մը կանգ կ'առնէր հոն, զարդանկարներով եւ ոսկեզօծ գիրե-րով հարուստ , մաքրուած եւ ճերմկցած յառաջմասի գեղեցկութիւնը հիացումով կը դիտէր․ ոչ ոք անդրադարձած էր որ հոն պատմական կոթող մը կար, մեծ եւ ազնիւ բարերար Մանթաշեֆի հոյակապ կերտածը, որ աննշան դարձած էր ժա – մանակի հոլովումով եւ փոշիներով ։

Տօնական օրերուն յուզումով կը դիտես, մեր համեստ եւ բարեպաշտ ժողովուրդի զաւակները, ժպտալիր արցունքներով, գմայլած կը խաչակնքեն ի տես այս փո – փոխութեան․ յարգանք անոնց, բոլորին, որոնք յատկացուցին իրենց լումաները, թէ եւ թիկունք կանգնեցան եկեղեցւոյ իշխանութեան, եւ օժանդակեցին զործին յաջողութեան հանգանակութեան գումա – րը հասցնելով 12 միլիոնի։ Օրը օրին մա-մուլի մէջ կարդացինք ցանկը բոլոր նուի-րատուներուն․ չատ համեստ երկսեռ ազ – գայիններ իրենց խնայողութիւնը տրա – մադրած են․ կրկնելով իրենց նուիրա-տուութիւնը ։ Օրերով փնտռեցինք մեր հանրածանօթ «փողատէրերու» անուննե – րը ցանկին վրայ, բայց յուսահատեցանք։ Արդէն մեծ բանաստեղծը ժամանակին թքած է «անոնց եւ իրենց փողին վրայ»։ Այս անհրաժեշտ բացատրութենէն ետք , կ'անցնինք հանդէսի նկարագրութեան ։

«Լի Կիտ տը Ֆրանսի» Հայ Արենոյշնե – րու «Օջական» խումբը 1964ին հիմնուած է Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ա – չակերտուհիներէն, խմբապետուհիներն են Օր․ Հոփփիմէ Գարագաշեան, Օր․ Փոհարիկ Գէորգեան, օգնական խմբապե-տուհի Օր․ Սիլվակէլմաճեան , հոգեւոր հովիւ Գիւտ Ծ․ Վ․ Նագդաչեան, չա – բաթներէ ի վեր լծուած աշխատանքի «Քերմէս»ը կազմակերպելու համար , ի նպաստ եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգու – թեան , չրուած են թռուցիկներ, գիմում կատարած են վաճառականներու եւ զա – նազան ընտանիքներու, ունենալու համար նուէրներ, առարկաներ, ուտելիքներ , սիրով ընդունուած են այս դիմումները եւ արժէքաւոր նուէրներ դրկուած են ե – կեղեցւոյ հասցէին ։ Եկեղեցւոյ վերի սրահը յատկացուած էր առարկաներու ցուցադրութեան, վարի սրահները խաղե-րու եւ մրցումներու ։ Ալֆորվիլի Հայկա-կան Դպրոցի երթական մարմնոյ ժրաջան անդամները գլխաւորութեամբ պարոն Նազարէթ Պէտիկեանի լծուած էին լուրջ աշխատանքի եւ բակը սարքաւորած էին սեղաններով եւ զանազան խաղերու զոր-ծիքներով։ Սեղանները լեցուած էին ու – տելիքներով եւ ըմպելիքներով ։

Սրբազան Հայրը բացաւ հանդէսը մաս – նաւոր մաղթանքով եւ մուտքի ժապաւէնը կտրելով։ Արենոյշները ի պատիւ սրբա – ան Հօր երգեցին «Բարի եկար»ը ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԺՈՐԺ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Իր վերջին գործերը կը ցուցադրէ մին-չեւ Յունիս 14, Կալրրի Պասանօ, 9 Րիւ Կրեկուառ տը Թուռ (Փարիզ 6), ամէն օր ժամը 14էն 19 (բացի Կիրակիէ) ։

Յուզիչ էր նորընծայ Արենոյշներու երդման արարողութիւնը, տասը հոգի ի-րարու յաջորդեցին եւ հայրենիքի եւ Հա-յաստանեայց եկեղեցւոյ հաւատարմու – թեան երդումը արտասանեցին ։

Ասոնցմէ ութը ստացան երկրորդ կար-գի աստիճանը եւ երկուքը խմբակներու պետի աստիճանը․ այս յուզիչ արարո – ղութիւնը վերջացաւ «Պահպանիչ »ով։ « Լէ Կիտ տը Ֆրանս»ի միջազգային պա-տասխանատու, Օր․ Էլիզապէթ Պիւրէլ խօսք առնելով գնահատեց հայ արենոյշ – ներու կարգապահութեան ոգին եւ անոնց պետերուն յարատեւութիւնը ։ Ներկա – ները սկսան իրենց խաղերը եւ զբօսանք – ները ։

Այցելուները լայնօրէն կը մասնակցէին գնումներու, սեղաններու ծրարները կ'ա-նօսրանային հետզհետէ ։ Հայր Գիւտ Ծ․ Վ․ բարձրախօսով հանրութեան կը ներ – կայացնէր պատմական հարցումներ եւ ա-նոնց պատասխանները կ'առնէր վարէն , երկսեռ երիտասարդներէն ծափերու եւ ընդհանուր խանդավառութեան մէջ ։

Իրիկուան ուշ ժամուն ներկաները կը ցրուէին գոհ, յայտնելով իրենց մասնա – ւոր չնորհակալութիւնը կազմակերպիչնե-րուն եւ բոլոր աշխատողներուն։

Յատկանշական երեւոյթ մը կը պար – զուէր վերի խորհրդարանի սրահին մէջ։

Դպրոցասիրացի Արենոյշները հաւաք – ուած իրենց խմբապետուհիներուն չուրջ իրենց պարտականութիւնը կատարած ըլ-լալու գոհունակութենէն խանդավառ ըս-կըսան երգել․ Սերովբէ Արք․ի եւ Հայր Գիւտին ներկայութեան ։

Ներկաները անոնցմէ ոգեւորուած կը մասնակցէին երգեցողութեան ։

Փարիզի զաղութը պէտք է գնահատէ մեր Դպրոցասիրաց վարժարանի գոյու – թեան արժէքը եւ հպարտ պէտք է ըլլայ որ, լուրջ, մանկավարժ եւ նուիրուած ու-սուցչական կազմ մը սարքուած է հոն , Օրիորդ Գարագաչեանի հսկողութեան տակ եւ հոն կը պատրաստուի ապագայ հայ մայրերու լաւագոյն եւ կենսունակ սերունդ մը ։

Այս հանրանուէր հանդէսի բարոյական եւ նիւթական յաջողութիւնը կը պարտինք այդ վարժարանին մէջ պատրաստուած հայ ոգիով հարուստ մեր աղջիկներուն ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Է․

Սեւրի դաշնագրի ստորագրութենէն հա-գիւ ամիս մը ետք, 1920 Սեպտեմբերին, Քեմալական Թուրքիան, օգտուելով մեծ պետութեանց մրցակցութենէն եւ սովետ-ներու զործօն օժանդակութեամբ յարձա-կեցաւ Հայաստանի Հանրապետութեան վրայ ։ Դաշնակիցներէն լքուած, Հայաս-տան տեղի տուաւ հերոսական դիմադրու-թենէ մը ետք, 1920 Դեկտեմբեր 2ին։ Իր հողամասերուն մօտաւորապէս մէկ եր – րորդը միացուեցաւ Թուրքիոյ․ Հայաս – տանի մնացեալ մասը տեղի տուաւ խոր – հրդային վերջնագրի մը առաջ եւ ընդու – նեց խորհրդային վարչաձեւը ։

Դաշնակիցները Թուրքիոյ հետ ստորա-գրեցին Լօզանի դաշնագիրը 1923 Յուլի – սին, ուր Հայկական Հարցը մնաց չլուծ – ուած հարցերուն մէջ ։

Արդիւնքը այն եղաւ , որ ոչ միայն Թրքահայաստանը կը սեփականացուէր ամբողջովին Թուրքերուն կողմէ, այլ նաեւ Ռուսահայաստանի մէկ երրորդը բռնութեամբ կ'անցնէր Թրքական սահ – մաններէն ներս ։

Այս հողամասերը ցարդ կը մնան Թըր – քական տիրապետութեան տակ ։ Հայաս-տանի Հանրապետութեան մնացեալ մասը, անկախութեան կորուստէն ետք, կը կազ-մէ խորհրդային 15 հանրապետութիւննե-րէն մէկը ։

Ե․— ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՆԵՐԿԱՅ

ԹՈՒԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

Խորհրդային Հայաստանի մէջ՝	2·000·000
Հայաստանի դրացի Կովկասեան երկիրներու եւ Ռուսաստանի մէջ՝	1·500·000
Խորհրդային աշխարհէն դուրս գտնուող սփիւռքի Հայու – թիւն՝	1·500·000

Յիսուն տարի ետք, հայ ժողովուրդը աւելիով վերագտած է 1915ի իր ընդհա – նուր թիւը ։

Այս թիւերը կը փաստեն որ Հայոց մեծամասնութիւնը կ'ապրի Խորհրդային Հայաստանէն դուրս, ուր բնակչութեան խտութիւնը ներկայիս հասած է 70 անձի քառակուսի քիլոմեթրին վրայ․ մինչ այ-սօրուայ Թուրքիոյ Հայոց նահանգներուն մէջ (Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Կարս , Արտահան), որոնք չատ ցանցառ բնակ – ուած չրջաններ են, բնակչութեան միջին խտութիւնը տասը անձ է քառակուսի քի-լոմեթրի վրայ ։ Այս նոյն նահանգները, 1914էն առաջ ունէին երեսուն անձ քառ․ քիլմ․ի վրայ խտութիւն, երբ տեղացի հայ բնակչութիւն կար այնտեղ ։ Թուր – քերը, հակառակ իրենց բոլոր ջանքե – րուն, այդ չրջանները բնակեցնելու ան – կարող եղած են, եւ այնտեղ ապրող Հա – յոց տեղը մինչեւ այսօր կը մնայ պա – րապ ։

Մինչ սփիւռքի Հայութիւնը, հետզհե – տէ աւելի ու աւելի իր մասնակցութիւնը կը բերէ աշխարհի քաղաքակրթութեան , տալով չատ կարող եւ տաղանդաւոր ներկայացուցիչներ արուեստի, գիտու – թեան եւ մշակոյթի այլ մարզերու մէջ , Թրքական տիրապետութեան տակ գըտ – նուող պատմական Հայաստանը վերած – ուած է անբերրի երկրի մը, ուր կը մեռ-նի հին քաղաքակրթութիւնը ։ Կարելի է երեւակայել թէ որքան մեծ պիտի ըլլայ Հայոց ծառայութիւնը, եթէ իրենց տըր – ուի կարելիութիւնը միասին ապրելու, իրենց մայր երկրին մէջ, ուր, չնորհիւ ի-րենց անհատական տաղանդին, եւ ազգա-յին նկարագրին, որուն արժէքները փաս-տուած են անցեալին, անոնք անգամ մը եւս պիտի մասնակցին քաղաքակրթու – թեան ճամբուն վրայ, մարդկութեան թա փած վերելքի ճիգին ։

Զ․— ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Ա․— 1915ին Թուրքիոյ կողմէ Հայոց ընդհանուր թիւին մէկ երրորդին ծրա – գրըուած եւ կազմակերպուած սպանու – թեամբ, ցեղասպանութիւն մը զործուե – ցաւ Հայոց հանդէպ ։

Բ․— Միջազգային օրէնքին մէջ կան մասնաւոր նախատեսութիւններ ընդդէմ ցեղասպանութեան ։ Ցեղասպանութեան 1948ի համաձայնագիրը Միացեալ Ազգե – րու 1948ի Մարդկային Իրաւանց Սահմա-նումը եւ Մարդկային Իրաւունքներու տիեզերական յայտարարութիւնը յստակ-օրէն կ'արգիլեն ցեղասպանութիւնը ։

Գ․— Այն պատճառաբանութեամբ , թէ վերը յիչուած օրէնքները հաստատուած են յետ իրողութեան, կը պատասխանուի թէ սովորութիւն դարձած․ Միջազգային Օրէնքը կը պարունակէ սահմանումներ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներու հանդէպ, այս էր պարագան Նիւրէնպէր-կի դատավարութեանց ։

Պատասխանելով գերմանական պաշտ – պան փաստաբաններու այն բողոքին թէ պատերազմական ոճիրներու համար հաստատուած Նիւրէնպէրկի օրէնքը յե – տադարձ ուժ կուտար ինքզինքին, դատա-րանը պատասխանեց ու հաստատեց, թէ ինք պարզապէս կը յայտարարէր սովո – րութիւն դարձած Միջազգային Օրէնքը ։

Դ․— 1915ի ցեղասպանութեան դէմ կարելի է գործադրել նաեւ 1948ի ցեղաս-պանութեան համաձայնագրի որոշումնե – րը, առանց այդ համաձայնագրին յետա – դարձ ուժ տալու, որովհետեւ Հայոց դէմ գործուած ցեղասպանութիւնը դեռ կը չա-րունակուի ։

(7 Տար․)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Երեք օրէն հասայ հոս, բայց մէկ վայրկեան թուեցան ինծի այդ երեք օրե-րը։ Իպրահիմ եւ Սադիր առջեւէն կը քա-լէին, իսկ ես իրենց կը հետեւէի ․․․։ Մինակս չէի, քովս ընկերուհի մը ունէի ․․․ ան ալ դուն էիր ․․․ որ աչքերէս ըը-նաւ չհեռացաւ․․․։ Բայց այժմ ժամերը երկար երեւալ սկսան ինծի։ Ժամանակը իր վրէժը առնել սկսաւ ինձմէ ։ Վայր – կեանները գիտեն թէ իրենց վախճանը մօտեցած է․ քիչ առենէն չունչերնին պի-տի փչեն ․․․ եւ ահա ես այն առենը քեզի երազելով պիտի քնանամ ․․․ ։

Անկողին մտած առենս յաճախ վերմա-կըս գլուխս քաշելու քաղցր պարտանքը կ'ունենամ եւ անանկ կը կարծեմ թէ այդ միջոցին դուն անդին իմ մասիս կը մտա-ծես, բայց չեմ գիտեր թէ ասիկա ցնո՞րք մըն է թէ իրականութիւն ։ Կէս գիշերը կը մօտենայ․ Նամակս ճամբայ պիտի ել-լէ․ դուն պիտի կարդաս զայն եւ պիտի դուչակես այն ամէն բաները զորս չկրցայ գրել ․․․։ Քու վրադ կը մտածեմ, սիրելի կինս․․․ ։ Յաճախ այր ու կին գիրար կը սիրեն առանց սակայն իրարու վրայ զուրգուրալու ․․․ ասիկա սովորական է ․․․, առեւտրականը, հաչուականը ․․․ ։ Այն ինչ որ կ'անցնի սրտէս եւ ինչ որ կը մտածեմ, միայն ականջիդ կրնամ փըս – փըսալ ․․․։ Կախերես անսահման դաչ – տին, անապատին աւազներուն եւ գեղե-ցիկ խորհուրդներու մեղսակիցը եղող խաւար գիշերին մէջէն սիրտս եւ միտքս դէպի քեզի կը վազեն յարատեւ սաւառ – նումով մը ։ Այս ժամուն հաւանաբար դուն հանգիստ մը կը քնանաս եւ ես մի-ջոցին մէջ լուռ ու մունջ քու վրադ ծռե – լով չրթունքներս աչքերուդ վրայ կը հանգչեցնեմ այնպէս ինչպէս որ զեփիւռը անզգալաբար կը հպի վարդի կոկոնին ու կ'անցնի՝ փուչերէն աղատուելով ։ Գոցէ աչքերդ, պաչտելի կինս եւ հանգիստ մը քնացիր ․․․։

Քոյդ ՓԻԷՐ

Ի՞նչպէս զատր մեր խմբագրին գրական ճաչակը, բացագանչեց ետեւէն ձայն մը։ Մատլէն տեղէն վեր ցատկելով քրոջը դէմը զտաւ ինքզինքը ։

— Կ'երեւի թէ այս գիշեր հանգիստ քուն մը պիտի քնանաս, չարունակեց Ժա-նէթ ։

Այո, այո, ամբողջ չաբաթ մըն է քունը աչքս չէր մտած , պատասխանեց Մատ – լէն ։

Առտուան ժամը մէկին բոլոր մարդիկը մէկիկ մէկիկ արթնցան ։ Առանց ձայնի, լուռ ու մունջ, բոլոր վրանները քակե – ցին եւ ծալեցին ։ Գանձերն ու փոխա – դրըուելիք իրեղէնները ուղտերու վրայ բեռցուցին ։

Ժամը երեքին Հուսէյին իր ուղտա – պաններովը վար իջնելով կիրճէն դուրս ելաւ ։

Արչաւախումբը գետնին վրայ սողացող օձի մը պէս ճամբայ ելաւ ։

Արչաւախումբին առջեւէն հետադօտիչ-ներ ճամբայ հանուած էին, որոնք կէս ժամ առաջ վազելէ ետք ետ դառնալով Զարտաքի մօտեցան ։ Իրարանցում մը տեղի ունեցաւ ։

Զարտաք ձայնը բարձրացնելով հրա – մաններ արձակեց ։

Ամէնքը մէկէն կանգ առին ։ Ուղտա – պանները իրենց կենդանիները ծունկի բերին ։

Ձիաւորները իրենց կենդանիները գե – տին պառկեցուցին եւ յառաջապահները իրենց սուինամերկ հրացանները առաջ երկարելով գետին պառկեցան ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Տար․)

—o—

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները, Վարուժան եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի, ինչպէս նաեւ Պագըրճեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 31ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Գէորգ Պագըրճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն։

Այրի Տիկին Տիրուհի Մուսէեան եւ զաւակները՝ Էլիզ եւ Կի, Տէր եւ Տիկին Զարմայր Մուսէեան, Օր. Օր. Ռընէ եւ Սիւվի Մուսէեան, Տիկին Մաքրուհի Արմաղան, Տէր եւ Տիկին Մուսէեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Թորոսեան, (Պոլիս), ինչպէս նաեւ Տէր - Սահակեան, Մարտիկեան, Կալէեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր, եւ ազգականին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՍԷԵԱՆԻ

(Պարտիզակցի)

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 29ին, 66 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ ժամը 14ին (Յունիս 3) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանթէօ-Քոմիւնալի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Գարաօղլանեան (ծնեալ Սարաֆեան), Օր. Նուէր Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Սարաֆեան եւ զաւակը՝ Դանիէլ, Պ. Սպանդար Սարաֆեան, Սարաֆեան, Քէչիշեան, Շալճեան, Ծրճրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, հօրաքրոջ, մօրաքրոջ, եւ ազգականին՝

ՌԵԲԵԿԱ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ յետ կարճատեւ հիւանդութեան, իր բնակարանը, Մայիս 31ին։

Թաղումը կը կատարուի այս Ուրբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին Պուա Քոլոմպի գերեզմանատունը, Ավընիւ տը Լ'էկալիթէ (Անիէռ), օթոպիւս 140, 165 Փորթ Քլիշէէն կամ Շամփերէէն, իջնել Քաթր Ռութ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն-Լուի մասնաճիւղին, Ազգ. դպրոցին սրահը։

Մուտքը ազատ է։

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ-ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մայրերու Տօնին առիթով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ Փարիզի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Պատարագին եւ մասնակցելու Մատաղին։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հովանաւորութեամբ։ Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Լազեան *խումբի կողմէ*

Գեղարուեստական յայտագիր։

Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւունդի Դրօ խումբին կողմէ։

Ջութակ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ։ Արտասանութիւն Պարտաքճեան *քոյրերու կողմէ, մեներգ* Օր. Աստղիկ Կարապետեան *(Լիոնէն)։*

Մուտքը ազատ է։

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք։ Ձոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ։

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Սերքլը Կաթոլիք սրահը։

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ

Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը մասնակցին.— Վիէնի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչախումբը։

Օր. Էլվաճեան *եւ* Օր. Պետրոսեան *(մեներգ)*, Պ. Մաքոսեան, Օր. Աւճեան, Օր. Ա. Ղազարեան *(արտասանութիւն)*, Օր. Օր. Ռստիկեան *եւ* Զաքարեան *(դաշնամուր)։*

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս - Քիւլթիւռ կայանէն, հայկական մկրտութեան մասին։ Ժամը 9·30ին, պատկերասփիւռէն (Ա. կայան) Լիոնի հայ գաղութը (Բ. մաս)։

Այս յայտագրերը պատրաստած է Ժեւր Սթեֆանեաքու։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Խմբագրատուն իրենց այցելութեան առթիւ կը նուիրեն.— Տիկին Վարնաճեան (Մարսէյլէն) 35 ֆրանք, Տիկին Թէրզիպաշեան (Մարսէյլէն) 20 ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 9ին Պօմոնի սրահը։

Այս Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, Պուլվ. Օտտօ, Սալ տէ Փլաթան։

Դասախօս.— ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նիւթ.— Հայ գաղութներու կեանքն ու ապագան։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները։ Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ։

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆԻ։

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Աւ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին։

Մուտքը ազատ է

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Ազքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին։

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Ազքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ *։ կանխիկ զրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանդատով*

C. C. P. Paris : 2385-37

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու, մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի Յունիս 5, ժամը 16·30ին, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպաներ։

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այս Կիրակի (5 Յունիս) առաւօտեան ժամը 10ին, Լիոնի Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիին մէջ, 83 Լուի Պլան (Նէյ փողոցին անկիւնը) *հոգեհանգստեան պատարագ ու պաշտօն պիտի մատուցուի ողբացեալ* Տիկին Արմենուհի Նահապետեանի *(ծնեալ Փէշտիմալճեան) հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առթիւ։*

Ցիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի, ներկայ գտնուիլ եւ աղօթել ննջեցեալին հոգւոյն համար։

« Ջիանգիստ յաւիտենական պարգեւեա նմա Տէր» ։

ՊԵԼՃԻՔԱԿԱՆ – ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌ

Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդութեան Ակումբը կը հաղորդէ թէ յաջողած է հայկական երաժշտութեան յայտագիր մը ապահովել պելժ. ձայնասփիւռէն։ Այս էմիսիոնները *տեղի պիտի ունենան Ուրբաթ օրերը (Յունիս 3, 10 եւ 17) ժամը 17·30էն 18, Ա. Ցայտագրէն (Էմիսիոն Ֆլամանտ)։*

Միջին ալիք 324 մեթր, կամ Մօտիւլասիոն տը Ֆրէքանս, քանալ 8–10–11։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 *Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին,* Մէզօն – Ալֆորի *քաղաքապետարանի սրահին մէջ։*

Կըներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տռամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի *կողմէ։*

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, *ինչպէս նաեւ* Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կալժօն, Փարիզ (8), *Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը* 10–12։

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով։ Կ'ընդունուին մանչերը 6–13, *աղջիկները* 6 – 14 *տարեկան։*

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32. Rue de Trévise. PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ աստառակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ – Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 3 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 3 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10625

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.625

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱԹՈՌԱՄԱՐՏ

Վեց տարի անցաւ 1960 Մայիս 27ի զինուորական յեղափոխութենէն ի վեր, որ առանց արիւնահեղութեան վերջ տուած էր Դեմոկրատ կուսակցութեան մենատիրութեան:

Աթաթիւրքի հիմնած Հանրապետական Հալք կուսակցութիւնը, որ ամբողջ 27 տարի երկաթէ բռունցքով կառավարած էր երկիրը, հոգեւոր ժառանգորդն էր տխրահռչակ Իթթիհատի:

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք, երբ Ամերիկա սկսաւ հետաքրքրուիլ Թուրքիայով, մանաւանդ 1947ին, երբ «Թրումընի վարդապետութիւնը» Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութեան արեւելեան սահմանները երկարեց մինչեւ Կարս, ժողովրդավարական սկզբունքները իբրեւ թէ սկսան կիրարկուիլ նաեւ յետաշրջական այս երկրին մէջ, ուր վերջին խօսքը պատկանած է միշտ բանակին:

Միակ կուսակցութեան դրութեան վերջ տրուեցաւ եւ Ամերիկացիներուն աչքին փոշի ցանելու համար նորակազմ կուսակցութիւնը կոչուեցաւ «Դեմոկրատ»:

Այսպէս, Միացեալ Նահանգներու օրինակին հետեւելով, Թուրքերն ալ ունեցան երկու գլխաւոր կուսակցութիւն — Հանրապետական (Հալք) եւ Դեմոկրատ:

Այս վերջինի վարիչներուն մէջ պակաս չէին նախկին իթթիհատականներ եւ դըժգոհ հալքեաններ:

1950ի խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ շահեցան դեմոկրատները՝ գլխաւորութեամբ Ճէլալ Պայարի եւ Ատնան Մէնտէրէսի, հովանաւորութեամբ Ամերիկայի:

Շատ չանցած անոնք փնտռել տուին Հալքը իրենց մենատիրական ձգտումներով:

Իրենց քաղաքականութեան սնանկութիւնը եւ երկրին մէջ տիրող համատարած թշուառութիւնը ծածկելու եւ ժողովուրդին ուշադրութիւնը ուրիշ կողմ դարձնելու համար արուեստական կերպով մէջտեղ հանեցին Կիպրոսի խնդիրը:

Ամբոխին մոլեռանդութիւնը գրգռեցին եւ 1955 Սեպտեմբեր վեցի նախճիրը սարքեցին Պոլսոյ եւ Իզմիրի մէջ:

Տասը տարի տեւեց դեմոկրատներու մենատիրութիւնը:

Վեց տարի առաջ հրապարակէն քշուեցան անոնք անփառունակ կերպով: Կախաղանն ու բանտը բաժին ինկան վարիչներուն:

Ի՞նչ մնաց այսօր 1960 Մայիս 27ի յեղափոխութենէն, որուն պարագլուխները կ'երդուէին Աթաթիւրքի անունով, կ'ուզէին վերահաստատել անոր սկզբունքները, որոնցմէ շեղեր էին դեմոկրատները:

Մինչ զինուորականները ձեռք էին առած իշխանութիւնը, Եասը Ատայի մէջ կը դատուէին Մէնտէրէս ու Պայար՝ իրենց նախարարներով եւ հարիւրաւոր երեսփոխաններով:

Հալքը առիթէն կ'օգտուէր եւ Իսմէթ Ինէօնիւ կրկին ձեռք կ'առնէր իշխանութիւնը 1961ին եւ զայն ձեռքին մէջ կը պահէր մինչեւ 1965 Հոկտեմբեր 10ի ընտրութիւնները, երբ Դեմոկրատներու ժառանգորդ Ատալէթ կուսակցութիւնը ջախջախիչ յաղթանակով մը տապարէն կը քշէր Աթաթիւրքի կուսակցութիւնը:

Վեց տարիէ ի վեր իրարու միս կ'ուտեն կուսակցութիւնները: Զիրար կ'ամբաստանեն ամէնէն ծանր յանցանքներով: Խորհրդարանին մէջ զիրար կը ծեծեն, իրարու կը հայհոյեն, ոտնակոխ ընելով պարկեշտութեան տարրական օրէնքները:

Ծերակոյտի մասնակի ընտրութեանց նախօրեակին պայքարը կուսակցութեանց միջեւ գերագոյն աստիճանի հասած է:

Մայիս27ի յեղափոխութիւնը ո՛չ մէկ դրական արդիւնք ունեցաւ: Ատալէթ աստիճանաբար զօրացաւ եւ դեմոկրատներու յաջորդները վրէժ լուծեցին:

Աթաթիւրքի սկզբունքները ամէն օր աստիճան մը աւելի ոտնակոխ կ'ըլլան:

Աշխարհիկ օրէնքները հետզհետէ կը մոռցուին: Կրօնական մոլեռանդութիւնը յարաճուն վերելք կ'արձանագրէ: Յետադիմականները հող կը շահին մանաւանդ գիւղացիներու շրջանակին մէջ: Մոլեռանդներ կը քանդեն Մուսթաֆա Քեմալի արձանները:

«Շէրիաթճիական» շարժումին զուգահեռ համայնավարական գաղափարներն ալ տեղ կը գտնեն ճարտարարուեստի կեդրոններուն մէջ եւ բանուորներուն մօտ:

Ծայրայեղ երկու կողմերը կը պայքարին իրարու դէմ: Գլխաւոր զոյգ կուսակցութիւնները դիրք բռնած են այս երկու հոսանքներուն հանդէպ:

Ատալէթ իբրեւ համայնավար կ'ամբաստանէ Հալքը: Այս վերջինն ալ «շէրիաթճի», յետադիմական մակդիրը կը փակցնէ Ատալէթին:

Ու պայքարը կը շարունակուի անվերջ՝ գլխաւոր նպատակ ունենալով իշխանութեան գրաւումը: Պարզապէս աթոռամարտ:

Հիւանդութիւն մը, որմէ պիտի չազատի երբեք Թուրքիա:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՆԱԿՑԻԼ

Դաշնակցային Գերմանիոյ կառավարութիւնը Փարիզի իր դեսպանին միջոցով յայտնած է թէ կ'ուզէ ժամ առաջ բանակցիլ ֆրանսական կառավարութեան հետ, Գերմանիոյ ֆրանսական զօրքին մնալու պայմաններուն շուրջ: Պաշտօնական աղբիւրներէ կ'ըսուի թէ այս բանակցութիւնները պէտք է կատարուին Արտաքին նախարարներու աստիճանին վրայ: Ցարդ ոչ մէկ վայր կամ թուական որոշուած է, բայց հաւանական չի թուիր որ բանակցութիւնները սկսին Ատլանտեան Խորհուրդի ժողովէն առաջ, որ կը բացուի գալ շաբաթ, Պրիւսէլ: Պոնի մէջ, չեն ծածկեր թէ կարգադրութիւն մը ձեռք բերելու համար, բաւական դժուարութիւններ պիտի ըլլան, բայց յոյս կայ թէ արդար լուծում մը կրնայ ըլլալ «եթէ երկու կողմերը բանակցին այն ոգիով որ կը բնորոշէ ֆրանքեւգերման յարաբերութիւնները»:

Դաշնակցային կառավարութեան բանբերը, մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտնած է թէ Ֆրանսայի Ատլանտեան միւս 13 ընկերները առաջարկած էին ֆրանսական կառավարութեան որ խօսակցութիւններ սկսին գերմանական հողին վրայ գտնուող ֆրանսական զօրքին ստանձնելիք պաշտօնին մասին, Ատլանտեան զօրքին կողքին: Հինգ անդամներէ կազմուած յանձնախումբ մը, որ բաղկացած է Միացեալ Նահանգներէն, Մեծն Բրիտանիայէն, Դաշնակցային Հանրապետութենէն, Իտալիայէն եւ Պենելիւքսի մէկ երկրէն, պաշտօն ստանձնած է Ֆրանսայի հետ խօսակցութիւններ ունենալ:

Այս խօսակցութիւնները պէտք է Փարիզ տեղի ունենան եւ վերջին խօսքը կը պատկանի Ատլանտեան Խորհուրդին, որ կրնայ վաւերացնել բանակցութիւնները եւ լուծումները: Միաժամանակ գերմանական կառավարութիւնը առաջարկած է որ երկկողմնի (ֆրանքեւգերման) բանակցութիւնները ժամ առաջ սկսին: Այս երկու առաջարկներու առջեւ, ի՞նչ է Ֆրանսայի դիրքը: Լաւատեղեակ շրջանակներու համաձայն, ծանօթ է եւ չէ փոխուած: Մէկ կողմէ, ֆրանսական զօրքին Գերմանիա մնալու պայմաններուն շուրջ, բանակցութիւնները միայն երկկողմանի կրնան ըլլալ: Քաղաքական հարց մըն է: Ինչ կը վերաբերի ֆրանսական ուժերուն եւ Ատլանտեան միւս ուժերուն գործակցութեան զինուորական երեւոյթներուն վրայ, Փարիզի կարծիքն այն է թէ բանակցութիւնները պէտք է տարուին ուղղակի ֆրանսական զինուորականներուն եւ միջ–դաշնակից հրամանատարութեան միջեւ: Այդպէս եղած է ծովային մարզին մէջ երբ ֆրանսական նաւատորմը կը քաշուէր Ատլանտեան հրամանատարութենէն:

Ֆրանսա չի ծածկեր թէ անընդունելի կը գտնէ տասնեւչորսերու նախաձեռնութիւնը, որ չի համապատասխաներ Ֆրանսայի անցեալի առաջարկներուն: Ֆրանսա կը զարմանայ նաեւ թէ նման նախաձեռնութեան մը լուրը առած է մամուլի մէկ զեկոյցէն:

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

100 ՆՈՐԱԳԻՐՆԵՐ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՇԱՐՔԵՐԸ ԿԸ ՄՏՆԵՆ

Շաբաթ իրիկուն, Մայիս 28ի տօնակատարութենէն առաջ, Պուրճ Համուտի Ժողովրդային Տան «Ռշտունի» սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ հարիւր նորագիր պատանիներու երդման արարողութիւնը, որուն ներկայ եղող ընկերները արտակարգ խանդավառութեան եւ գաղափարական պահեր ապրեցան:

Հարիւր պատանիներ, բանակ մը ամբողջ, որոնք կուգային զինուորագրուելու Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը՝ «Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի ազատագրութեան դատին ծառայելու» սրբազան ուխտով:

Բոլոր դէմքերուն վրայ ուրախութեան ժպիտներ կը ծաղկէին ի տես այս խանդավառ պատանիներուն, որոնք կուսակցական դաստիարակութեան լրիւ շրջանը բոլորած, ինքնագիտակից մահացումով մը, իրենք զիրենք կը դնէին Հայրենիքի ու Ազգի ծառայութեան մէջ:

Այն իրողութիւնը, որ այս նորագիրներուն Դաշնակցութեան մեծ ընտանիքէն ներս մուտքը յատուկ կարգադրութեամբ տեղի կ'ունենար Մայիս 28ին, մասնաւոր նշանակութիւն եւ խորհուրդ մը կուտար այս արարողութեան, իբրեւ կենսունակութեան մէկ արտայայտութիւնը մեր ժողովուրդին եւ անոր սիրելի կազմակերպութեան:

Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ ընկեր Անդրանիկ Ուրֆալեանի կողմէ նորագիրներուն ուղղուած ողջոյնի խանդավառ խօսքերէն ետք, երդման արարողութիւնը կատարեց մեր երէց եւ վաստակաւոր ընկերներէն ընկ. Կոմս, որ ի տես երիտասարդներու այս փաղանգին, սրտի խօսքերով ներշնչեց պատանիները, անոնց ներկայացնելով Դաշնակցութեան ոգին: Այս առիթով, ըստ ընկ. Կոմս, ձեզ կը կոչենք Մայիս 28ի նորագիրներ:

Այնքան յուզիչ էր Երդումի պահը, որ ներկայ բոլոր ընկերները վերանորոգեցին իրենց ուխտը, խանդավառ ու զուարթ տրամադրութեամբ:

Երդման արարողութեան այս տպաւորիչ պահը վերջ գտաւ «Մշակ Բանուոր»ով, որ երգուեցաւ միաբերան, բոլոր ընկերներուն կողմէ:

×

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԵՄԻՆԻ Թ. չկրցաւ մեկնիլ, բայց Փասատենայէն արձակուած Սըրվէյըր ինքնաշխատ կայանը լուսին հասաւ: Հինգշաբթի առաւօտ եւ սկսաւ տեղեկութիւններ ու նկարներ հաղորդել:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Չինաստան համաձայնագիր մը ստորագրեցին ըստ որուն այս ամռան վերջաւորութեան Էռ – Ֆրանս Փարիզ–Շանկայ շաբաթական գիծ մը պիտի հաստատէ:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ Խորհուրդը կարգ մը որոշումներ տուաւ ճամբաներու ապահովութեան համար: Մեծ սփորի կառքերու համար քշելու յատուկ արտօնութիւն մը պիտի պահանջուի: 70 տարեկանէն վեր մարդոց համար, բժշկական վկայագիրը անհրաժեշտ է: 20 տարեկանէն վար երիտասարդները ժամական 90 քիլոմեթրէն աւելի արագ չեն կրնար երթալ:

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ Ֆրանսայի մշակութային հարցերու նախարարը իր հրաժարականը տուած է, ըստ կարգ մը շրջանակներու, առողջական պատճառներու պատրուակով: Հաւանական յաջորդներու կարգին, «Քոմպա», վերապահութեամբ, կը յիշէ Էմմանուէլ տ'Աստիէ տը Լա Վիժըրին, որ հասարակաց գիծ մը ունի Մալրոյին հետ — երկուքն ալ համայնավար շարքային եղած են:

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ՔՈՔԹԷՅԼԸ Ի ՊԱՏԻՒ ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ Յ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆԻ

Հայրապետը «Կիլիկեան ասպետ»ի Շքանշանով պարգեւատրեց Ամերիկահայ բարերարը

Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 6·30ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսի հրաւէրով, քոքթէյլ մը տեղի ունեցաւ Կաթողիկոսարանին մէջ, ի պատիւ «Ս. Գրիգոր Նարեկացի վանք» շէնքի ամերիկահայ բարերար Տէր եւ Տիկին Յարէթ Թովմասեանի:

Քոքթէյլին ներկայ եղան պետական հայ երեսփոխաններ Պ. Պ. Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Անդրէ Թապուրեան, Պուրճ Համուտի քաղաքապետ ընկեր Յակոբ Աշճեան, Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան եւ Լիբանանի ազգային մարմիններու ներկայացուցիչներ, ազգային բարերարներ, ծանօթ ազգայիններ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ:

Տեղի ունեցաւ պատշաճ հիւրասիրութիւն: Այնուհետեւ, յանուն Հայրապետին, Դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին եպիսկոպոս կարդաց հայրապետական գիրը՝ ուղղուած բարերար Տէր եւ Տիկին Թովմասեանի եւ շնորհակալութեան խօսքերէ ետք, Վեհափառը Կիլիկեան Ասպետի շքանշանով պարգեւատրեց Պ. Յարէթ Թովմասեանը եւ կիլիկեան զարդանիշով մը պատուեց Տիկին Թովմասեանը:

Հայրապետական այս գնահատանքը արժանացաւ ծափերու եւ ներկաները շնորհաւորեցին բարերարները, իրենց իշխանական նուիրատուութեան համար:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

« Սով· Գրականութիւն » ամսաթերթի խմբագրութիւնը տեսակցութիւն մը ունեցած է վաստակաշատ մտաւորական Յ· Ճ· Սիրունիի հետ: Ստորեւ այն էջերը, որոշ փոքր յապաւումներով, որոնք կը նկարագրեն այդ հանդիպումը :

Վաթսուն տարի է , ինչ նա ծառայում է հայ ժողովրդի մշակոյթին , նրա պատմութեանը , գրականութեանն ու արուեստին: Իր ժողովրդի հետ նա եւս բազում փորձութիւնների է հանդիպել կեանքում , նստել է արիւնոտ Սուլթան Համիտի եւ նրան յաջորդող երիտասարդ Թուրքերի զնտաններում , տակաւին հասարակական կեանքի մէջ նոր մտած կանդնել է լինել – չլինելու վտանգի առաջ: Նրան ծանր բաժին է ընկել նաեւ անհատի պաշտամունքի ողբերգութիւնից (ԽՄԲ· Իբրեւ Դաշնակցական ախոյեան – ցաւ Սիպերիա) *երբ նա հայագիտական ուսումնասիրութիւններով էր զբաղած Պուքրէշում : Բայց , ժառանգելով իր ժայռակուռ ժողովրդի բնաւորութիւնը , տոկացել է այդ բոլոր փորձութիւններին:*

Մեր մտերիմ զրոյցը ճիւղաւորում ու հասնում է իր ընկերներին՝ արեւմտահայ նահատակ գրողներին: Եւ ահա նա ընդհատում է խօսքը, ինչ որ մտքերի մէջ սուզուած կանդ է առնում մի պահ, ապա բաց է անում պայուսակը, որպէս սրբազան մասունք այնտեղից հանում ու դողդոջուն ձեռքով մեզ է պարզում խունացած մի քանի թուղթ, որոնց վրայ տըժգունել է կապոյտ թանաքը: Այդ թղթերը հողմահատուել են դաժան ժամանակից եւ այժմ վշտի դեղնաւուն ծուխ են արձակում : Դրանք Թրքական մէջլիսի հայ երեսփոխան Վարդգէսի կէս դար առաջ նամակներն են՝ ուղղուած կնոջը :

Մարդկային մեծ ողբերգութեան այս վկայական էջերը գրուած են մահուան ճանապարհից , Զօհրապի եւ իր հետ դահճային ղատաստանից միայն մի քանի օր առաջ: Կարդում եմ կսկիծով: Նամակներում դեռ ինչքա՛ն միամիտ հաւատք կայ ոճրագործների մարդասիրութեան , արդարութեան նկատմամբ :

— Ռումանիայի իմ դիւանից եմ բերել գրականութեան թանգարանին յանձնելու : Այսպիսի արժէքաւոր նիւթեր շատ կան իմ դիւանում , որոշել եմ բոլորը նուիրել Հայաստանի գրականութեան թանգարանին :

— Բայց ի՞նչպէս եղաւ, որ դուք փըրկուեցիք մեծ եղեռնից, երբ ձեր ընկերները զոհ գնացին դահիճներին: Ի՞նչ հրաշքով ձեզ յաջողուեց :

— Ես պարզապէս փախայ դահիճների ձեռքից· փախայ, թաքնուեցի պոլսական մի յարկի տակ եւ չորս տարի, մինչեւ պատերազմի վերջը, ինձ զատապարտեցի կամաւոր բանտարկութեան :

… Յակոբ Սիրունին իր գրական նախափորձերը կատարել է ուղիղ վաթսուն տարի առաջ՝ Պոլսի Ազգային կենտրոնական ուսումնարանի դրասեղաններից, առաջին ոտանաւորը տպագրուել է « Մասիսի» 1905 թուականի նոյեմբերեան համարում : Այնուհետեւ նրա բանաստեղծութիւնները , պատմուածքները, թարգմանութիւնները , ուսումնասիրութիւնները տպագրուել են պոլսական մամուլում՝ « Արեւելք », « Սուրհանդակ », « Բիւզանդիոն » նաեւ « Ազատամարտ » թերթերում , որի խմբագրութիւնում աշխատել է մինչեւ 1915ի Ապրիլ 24ը, միաժամանակ լինելով թերթի պատասխանատու տնօրէնը : Ապա տպագրւում է «Գարուն» տարեգրքում , « Շանթ » , « Հայ գրականութիւն », « Մեղրագէտ», « Նաւասարդ » պարբերականներում , «Ազատամարտ » շաբաթաթերթում, «Մեհեան », « Գեղարուեստ » եւ այլ հանդէսներում ու բազմաթիւ տարեգրքում : Միաժամանակ հրատարակում է իր բանաստեղծութիւններ «Մթնշաղ» եւ «Դէպի տաճարն հըրաշքին» հաւաքածոները :

Պատմում է 1913ի Պոլսի հայ գրական կեանքի մասին, արեւմտահայ գրական վերածննդի մասին: Պատմում է սրտի սրբազան դողով : Մեծ ջանքեր է գործադրել նա Պոլսում « Գրական ասուլիսներ» կազմակերպելու եւ այդ ընդհանուր խորագրի տակ վեց գրքոյկ հրատարակելու համար :

— 1913ին Վարուժանի հետ միասին հիմնեցինք « Նաւասարդ » տարեգիրքը , որի միայն առաջին հատորը կարողացանք լոյս ընծայել: Երկրորդ հատորը չարուած վիճակում, հեղինակների հետ եղեռնի զոհ գնաց …

Յիշում է «Նաւասարդի» առաջին համարի նախաբանի պատմութիւնը : Համարը չարուած էր, բայց տպագրութիւնը ուշանում էր՝ նախաբան չգրուելու պատճառով: Ձգձգում էր բազմազբաղ Վարուժանը : Եւ ահա, մի օր, Վարուժանի Բերայից անցնելիս անձրեւ է սկսում : Երեք ընկերներ ապաստանում են մօտակայ սրճարանը : Սուրճ են ապսպրում: Այդ միջոցին Վարուժանը առանձնանում է մի խաղաղ անկիւն, հանում է թուղթն ու մատիտը եւ միանգամից գրում «Նաւասարդի» նախաբանը :

Վարուժանի ընկեր զրուցակից՝ Փրոֆ· Յ· Ճ· Սիրունին ոգեւոր, ինքնամոռացութեան մէջ անսխալ ու լրիւ արտասանում է այդ նախաբանը :

Հաննարդ Հայկեան, Նաւասարդեան սա
տօներուն
Արեւափառ՝
Ա՛լ վերածնէ փլատակներէն, եւ
փառազոչ
Քնարըդ ա՛ռ :
Ցանո՛ւն Ուժին, յանո՛ւն Գեղին, մտիր
մեհեանն
Աստուածներուն ,
Ձաիր ձեռքիդ՝ բազնէ – բազին
համասփռէ՛
Հուր ու արիւն :
Եւ բարձրացուր Անահիտի ծիծերէն ի
վեր
Բաժակըդ նուռ ,
Ցետոյ զոհուող քերթողներուն սըրտին
վրայ
Լեցո՛ւր, լեցո՛ւր :
Ձի մենք, յանուն Սէրին, Սերմին,
քու հին Ցեղիդ
Մարմարէն կոյս,
Մե՛նք, Զաւակներդ օգոստափառ,
պիտի կերտենք
Նո՛ր Արշալոյս :

Վարուժանի ու Կոմիտասի, Զարդարեանի ու Սիամանթոյի կրտսեր ընկեր , գրող, բանաստեղծ ու պատմաբան Յ· Ճ· Սիրունին խանդավառութեամբ պատմում է յետեղեռնեան Պոլսահայ մշակութային փայլատակող կեանքի, մեծ զարթօնքի մասին, երբ Պոլսի պատմութեան մէջ առաջին անգամ հիմնուեց «Հայ արուեստի տուն»՝ իր գրական, բանասիրական , երաժշտական , կերպարուեստի եւ ճարտարապետական բաժիններով, որոնք ընդգրկում էին ութսունից աւելի նշանաւոր գրողներ եւ արուեստագէտներ: Հայ արուեստի տան նախագահն էր ականաւոր բանաստեղծ Վ· Թէքէեանը, ընդհ· ժողովների մշտական նախագահն էր Եր· Օտեանը , իսկ արուեստի տան քարտուղարն էր ինքը … Մշակութային ինչպիսի բեղնաւոր աշխատանք էին ծաւալում Յ· Օշականը, Կ· Զարեանը, Գ· Սիւնին , Փ· Թէրլէմէզեանը, Շ· Պէրպէրեանը , Զանանը, Հր· Ներսիսեանը, եղեռնից վերապրող մեր ողջ մտաւորականութիւնը : Հզօր եւ անխորտակ էր ապրելու եւ ըստեղծագործելու կամքն ու սրբազան պարտականութիւնը :

— 1921ի Մայիսին, Հայոց ժողովրդական բանաստեղծ Յ· Թումանեանի Պոլիս ժամանելուց յետոյ, արեւմտահայ մշակոյթի կենտրոնում նոր թափ ստացաւ հայ հոգեւոր կեանքը: Թումանեանը ազգային համերաշխութեան ոգին էր, որ իր ներկայութեամբ հարթեց բազում խոչընդոտներ, մտաւորականութեան մէջ տիրող խմբակային տարաձայնութիւններ եւ այնպէս արեց, որ Պոլսահայ մտաւորականութիւնն ամէն ինչից բարձր դասի ժողովրդի շահերը, հայկական մշակոյթի զարգացմանը սատարելու գործը : Թումանեանը մի ամիս մնաց Պոլսում: Այդ օրերին Թոքաթլեան հիւրանոցը, որտեղ ապրում էր բանաստեղծը, վերածուեց հայ ժողովրդի, մահից փրկուած նրա մըտաւորականութեան ուխտատեղիի: Այդտեղ ես զգացի Թումանեանի՝ որպէս քաղաքացի՝ մեծութիւնը :

(1 Շար·)

ՍԵՒԱՆ ԵՒ ԱՐՓԱ

(Բ· եւ վերջին մաս)

Անարդար չլինենք, որեւէ բարեխիղճ հայ մարդ չի կարող դժգոհել Խորհ· Հայաստանի վարիչներից Սեւանայ լճի ողբերգութեան համար: Մեր երկիրը ոչ քարածուխ ունէր, ոչ քարիւղ, նրա վերաշինութիւնը, յառաջդիմութիւնն ու ժողովուրդն ապրեցնելու հողը հրամայողական պահանջներ էին, որոնց առջեւ չէր կարելի ընդդրկել· պէտք էր ելեքտրա – ջրային կայաններ շինել եւ հողեր ոռոգել: Ո՞րտեղից ջուր գտնել՝ երբ մեր հարազատ գետերից — դեռ հեռուները չգնանք — ոչ Արաքսն է մերը, ոչ Ախուրեանը: Մնում էր միայն Հրազդանը, որի հզօրացնելու միակ աղբիւրը Սեւանն էր :

Խորհ· Հայաստանի ելեքտրոյժի նախարարը Անգարա գնաց ելք գտնելու՝ առաջարկելով Թուրքերին միասին աշխատանք թափել Արաքսի ու Ախուրեանի վրայ եւ հաւասարապէս օգտուել նրանցից : «Լւէթ» ասացին ու ճանապարհ դրին: Արդիւնքը զէրօ : Մնում է յոյս դնել բնական զաղի վրայ, եթէ նա դուրս վիժի Հայաստանի ընդերքից կամ հիւսիսային Կովկասի հրաշալիքի վրայ անյայտ ապագայում :

Այժմ Խորհ· Հայաստանի վարիչների կրեդօն է — կանգնեցնել Սեւանը քամելու ահերը : Եւ նրանք լծուել են մեր փոքրիկ երկրի համար մի տիտան աշխատանքի, — խորել աշխարհի ամէնէն երկար — 48 քիլոմեթր եւ հաւանաբար ամէնէն խոր — տեղ տեղ 800 մեթր — փապուղին, Արփա գետի() հոսանքը դէպի Սեւանայ լիճը դարձնելու համար :*

Հայաստանի վարիչներն ու ժողովուրդը ոչ միայն ծայրայեղ կարեւորութիւն են տալիս Արփա – Սեւան ջրանցքին, այլ եւ արագօրէն նրա գլուխ բերելու հարցին, որովհետեւ ինչպէս գրած է «Իզվեստիան»· —

«Քանի դեռ գնում է ստորերկրեայ ուղու շինարարութիւնը՝ Սեւանի մակարդակը շարունակում է իջնել· մի քանի տարուց յետոյ նա կը հասնի տեխնիքական սահմանագծին, որից յետոյ Սեւանից ջուր բաց թողնելը Հրազդանի ցանցով (որը դարձնում է երեք ջրելեկտրակայաններ ու ոռոգում ընդարձակ հողեր) կը դառնայ անհնարին, ուստի Արփայի ջրերը պէտք է օր առաջ հոսեն դէպի լիճ, քանի դեռ վրայ չի հասել վերջակէտը » :

Հայ· կոմկուսի 24րդ համագումարում թէ ընդհանուր քարտուղար Ա· Ե· Քոչինեանը եւ թէ կառավարութեան նախագահ Բ· Ն· Մուրատեանը հրամայական կոչ ուղղեցին պատասխանատու մարմիններին՝ առանց յապաղումի առաջ տանել ջրանցքի շինարարութիւնը :

Շինարարները դանդատում են, որ «ի-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Մինչ ես կանգնած կը նայէի վերը՝ պատուհաններուդ, դուռ փողոցը ճեղքելով յառաջացար դէպի ինծի : Եւ յանկարծ , վերստին դարձայ այն տասնեւերեքամեայ պարմանուհին որ եղած էի , զգացի որ արիւն կը խուժէր դէպի այտերս , հակառակ աչքերդ տեսնելու անհուն փափաքիս, ակամայ ծռեցի գլուխս եւ վազելով անցայ քու առջեւէդ, ինչպէս հալածական անասուն մը …

« Յետոյ, ամօթ զգացի փոքրիկ դպրոցականի մը վայել այս փախուստէն, որովհետեւ յստակ էր կամքս՝ կ'ուզէի հանդիպիլ քեզի, կը փնտռէի քեզ, կ'ուզէի որ այնքան տարիներու ստուերի մէջ քեզի սպասումէս ետք հիմա ճանչնայիր զիս, կ'ուզէի որ գնահատէիր, սիրէիր զիս …

« Երկար ատեն չնշմարեցիր զիս , հակառակ աճն իրողութեան որ ամէն երեկոյ, նոյնիսկ ձիւնին ու Վիէննայի հատուածին տակ, դարանակալ կը սպասէի փողոցը: Յաճախ ժամերով կը սպասէի քեզ ի զուր, յաճախ դուն դուրս կ'ելլէիր տունէդ այցելուներու ընկերակցութեամբ, երկու անգամ ալ տեսայ տունէն ելլելդ կիներու հետ, ու այն ատեն միայն զգացի որ մեծցեր եմ եւ սրտիս բարախումը պատճառ եղաւ որ անդրադառնամ քեզի հանդէպ ծնող նոր զգացումի մը մասին, եւ սիրտս բզկտուեցաւ այն պահուն երբ տեսայ քովիկդ կին մը՝ որ հաստատ քայլերով կը յառաջանար եւ որ կախուած էր թեւիդ : Անակնկալի չեկայ, որովհետեւ , տղայ հասակէս արդէն ծանօթ էի քու յաւիտենական այցելուհիներուդ, բայց հիմա , յանկարծակիօրէն մէջս զգացի ահաւոր ցաւ մը, ընդվզում մը , խառնուած թշնամութեամբ եւ նախանձով, ի տես այն հրապարակային ու հեշտախառն մտերմութեան՝ որ կար քու եւ ուրիշի մը միջեւ : Երախայական հպարտութեամբ մը — մինչեւ հիմա ալ այդպէս եմ— ամբողջ օր մը երեւան չելայ , սակայն, որքան ծանր ու տաժանելի եղաւ ինծի համար հպարտութեան եւ ընդվզումի այդ իրիկունը,որ անցուցի առանց քու տունդ տեսնելու: Հետեւեալ երեկոյ, արդէն խոնարհութեամբ վերադարձած էի ու կը սպասէի քեզի, կը սպասէի միշտ, ինչպէս իմ ճակատագրիս ամբողջ տեւողութեան սպասած էի քու կեանքիդ դըրանը առջեւ՝ որ փակուած էր ինծի համար :

« Ու վերջապէս, երեկոյ մը, զիս նշմարեցիր: Հեռուէն տեսայ գալդ եւ ամբողջ կամքս ու կորովս ի մի հաւաքելով վճռեցի չքաշուիլ քու ճամբուդ վրայէն: Դէպուածը այնպէս ուզեց որ այդ պահուն կառք մը խցած ըլլար փողոցը ու դուն ստիպուած անցնէիր մօտէս :

Ակամայ քու մտածկոտ ու ցրուած նայուածքդ յառեցաւ իմ վրաս, որ անմիջապէս հանդիպեցաւ իմ ուշադիր նայուածքիս — ահ , այդ յիշատակն իսկ կը սարսռացնէ զիս — : Այդ նայուածքդ, այդ քաղցր, այդ շոյող նայուածքդ որ կը թափանցէ զգեստին մէջէն ալ ներս, այդ լայն ու յաղթական նայուածքդ առաջին անգամ երախան որ ես էի՝ դարձուց կին եւ սիրահար : Մէկ երկու վայրկեան այդ նայուածքդ զիս շլացուց, հմայեց, իսկ իմ նայուածքս չէր ուզեր այլեւս անջատուիլ քուկինէդ: Յետոյ , անցար : Սիրտս կը տրոփէր, հակառակ կամքիս ստիպուեցայ քայլերս դանդաղեցնել, եւ մինչ ետեւ կը դառնայի անտեղիտալի ու անդուսպ հետաքրքրութեամբ մը, տեսայ որ կեցած էիր ու կը դիտէիր զիս : Այն ձեւով որ ինծի կը նայէիր, այն շահախնդիր հետաքրքրութեամբ, հասկցայ որ չէիր ճանչցած զիս:

« Ճանչցար զիս, ոչ այն ատեն, ոչ ալ երբեք : Երբեք դուն զիս չճանչցար : Ի՞նչպէս կրնամ քեզի նկարագրել, օ՛ սիրականս, այն պատրանաթափութիւնը որ ունեցայ այդ վայրկեանին: Առաջին անգամ ըլլալով զգացի քեզմէ ճանչցուած չըլլալուս կսկիծը , այդ չարաշուք կսկիծը որ ինծի հետեւեցաւ ամբողջ կեանքիս ընթացքին եւ որուն հետ ալ կը մեռնիմ: Անծանօթ մնալ քեզմէ …: Ինչպէս կըրնամ նկարագրել այս պատրանաթափութիւնը… :

« Այսպէս, ուրեմն, չճանչցար զիս, եւ երբ երկու օր աւելի ուշ, նոր հանդիպումի մը ընթացքին, նայուածքդ զիս գրկեց մասնաւոր ընտանութեամբ մը, նորէն չճանչցար զիս իբրեւ այն որ քեզ սիրած էր եւ որուն սիրտը կեանքին էր բացած, այլ պարզապէս նայեցար ինծի իբրեւ տասնըութամեայ այն գեղանի աղջկան որ երկու օր առաջ հանդիպած էր քեզի: Նայեցար ինծի հաճելի զարմանքով մը ու ժպիտ մը ուրուագծուեցաւ շրթներուդ շուրջը : Նորէն անցար քովէս եւ իսկոյն դանդաղեցուցիր քայլերդ : Սկսայ դողալ, լուռ երանութիւն մը պատած էր զիս … Արդեօք պիտի խօսէի՞ր հետս: Առաջին անգամ ըլլալով զգացի որ գոյութիւն ունէի քեզի համար: Ես ալ դանդաղեցուցի քայլերս եւ սպասեցի քեզի : Եւ զգացի յանկարծ , , առանց դառնալու, որ դուն ետեւս էիր : Գիտէի հիմա, որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի լսէի քու սիրելի ձայնդ որ ինծի պիտի խօսէր : Սպասումը զիս անշարժութեան էր դատապարտած, այնքան որ սիրտս կը տրոփէր :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(11 Շար·)

փոխանակ 120 հոգի լինելու, ընդամէնը ութսուն են։ Երկաթուղին, որով գուրս պիտի հանուի աւելորդ հողն ու քարը, եռ է մնում։ Բետոնապատման աշխատանքները լաւ չեն կատարւում եւ յաճախ նորից վերադառնում են նոյն գործին»։ Սակայն ջանք է թափւում թերիները վերացնել։ Փապուղին փորւում է 11 տեղով, տասնեւմէկ ճանապարհներ, չորս մեթր լայնութեամբ եւ նոյնքան բարձրութեամբ, Վարդենիսի լեռների ընդերքում կը միանան միմեանց ու կը կազմեն Արփա – Սեւան ջրանցքը։ Առաջին խորշի պետ Մ. Անդրէասեանը գրում է։ «Աշխատում ենք եւ գիշեր եւ ցերեկ՝ հերթափոխերով։ Աշխատում ենք ելեկտրական լոյսի տակ, անընդմէջ դղրդումների, աղմուկի մէջ։ Ջենք ընկճը – ւում։ Տղաները գնալով աւելի են ողեւորւում եւ օր օրի աւելի հեշտութեամբ են յաղթահարում խոչընդոտները»։

Ուսուցչապետ, գիտութեան վաստակաւոր գործիչ Ա. Յակոբեանի կարծիքով.—

«Արփա – Սեւան շինարարութիւնը պէտք է դառնայ համաժողովրդական կառոյց։ Մեր լեռնաշխարհի մարգարիտ Սեւանը կարիք ունի օգնութեան։ Մենք բոլորս պէտք է ամէն կերպ օժանդակութիւն ու աջակցութիւն ցոյց տանք նրա շինարարներին։ Կարծում եմ արտայայտած կը լինեմ յաւերժ կառուցող մեր ժողովրդի, մեր պանծալի երիտասարդութեան ցանկութիւնն առաջարկելով, որ ամէնքս յանձն առնենք մեր արձակուրդների ամիսներին աշխատել այդ կառոյցում ձեռք տանք շինարարներին, որ ոչ թէ նախատեսնուած ժամկէտում, այսինքն հինգ տարում, այլ աւելի շուտ Արփայի ջրերը հասնեն Սեւան»։

«Սով. Հայաստան» թերթը տեղծել է յատուկ բաժին նուիրուած ջրանցքին։ «Վայոց Ձորից մինչեւ Գեղամայ լեռները, Կեչուտից մինչեւ Վարդենիս շինարարական եռ ու զեռ է. կառուցողները ճեղքում են ժայռերը, ճանապարհ բացում Արփայի ջրերի համար դէպի Հայոց գեղեցկուհի լիճը։ Օրէց օր, ամսէ ամիս ժարմին է առնում աշխարհի ամենաերկար ջրատար փապուղին։ Պարբերաբար կը տանք նիւթեր՝ նուիրուած այդ գործում աշխատող լաւագոյն մարդկանց, ձեռք բերած յաջողութիւններին, դրական ճիգերի փորձին։ Միաժամանակ լուրջ տեղ է տրուելու թերթում ջրանցքի շինարարութեան առանձին օղակներում նըկատուող թերութիւններին, բացերի քըննադատութեանը»։

Վճռական կեցուածքը Հայաստանի ղեկավարութեան ու ժողովրդի՝ յոյս է ներշնչում, որ առաջիկայ հինգամեայ ծրագրի այս մասնիկը կիսակատար ու յապաղած չի մնայ։ Եւ եթէ անցեալ հնգամեակից մնացած անհամար թերութիւնները — որոնց թուարկումը Ա. Քոչինեանի կամ Բ. Մուրատեանի ճառերում լցնում են թերթի երկու – երեք էջերը — վերացուեն ու նորի (1965 – 1970) հսկայածաւալ առաջադրանքներն էլ կենսագործուեն, այն ժամանակ՝

« Հայաստան երկիր դրախտավայր » բառերը ծանօթ երգի մի տողը չեն լինել, այլ ցնծալից իրականութիւն։

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

(*) Սկիզբն առնելով Զանգեզուրի լեռնաշղթայից Արփան կտրում է Վայոց ձորը եւ թափւում Արաքս։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի 20րդ պատգամաւորական ժողովը բացուեցաւ Մայիս 28ին Շաբաթ առաւօտ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ։

Շրջաններու պատգամաւորներ թիւով 35 եկած էին Լիոնէն, Կրընոպլէն, Պորտոյէն, Մարսէյլ քաղաքէն, Պուլ. Օտտոյէն, Սէն Լուէն, Սէն Ժերոմ, Պոմոն, Պանեօ – Քաշան, Առնուվիլ – Սարսէլ, Ալֆորվիլ, Անկիէն, Անիէռ – Պուա Քոլոմպ, Սէվրան, Իսի, Փարիզ քաղաք, Շավիլ, Իթալի, Վալանս, Վիէն, Տէսին, Ամերիկայի Հ. Օ. Մ.։

Խորհրդակցական ձայնի իրաւունքով կը մասնակցէին տասը ընկերուհիներ, ի պաշտօնէ եւ մասնաւորապէս հրաւիրուած։

Լիազօրագիրներու ստուգումէն ետք, կազմուեցաւ երկու յանձնախումբեր, բանաձեւային եւ հաշուեքննիչ։

Երկու նախագահներով եւ երեք քարտուղարներով կազմուեցաւ դիւանը։

Կարդացուեցաւ շրջաններու մասնաճիւղերու տեղեկագիրները նիւթական եւ բարոյական, որոնց մասին ընկերուհիները արտայայտուեցան հանգամանօրէն, եւ հանուեցան բանաձեւեր։

Ընդհանուր առմամբ տեսնուեցաւ որ մասնաճիւղերը ունեցած են գնահատելի գործունէութիւն։

Շրջանային վարչութիւնը եւս ներկայացուց իր տեղեկագիրն ու հաշուեկշիռը, ունեցած են գովելի գործունէութիւն։

Ժողովը ապա անցնելով օրակարգի խնդիրներուն, կարգաւ քննութեան առաւ կազմակերպչական, կրթական, Կ. Խաչի օրուան, եւ այլ մնայուն ձեռնարկներու, կայանի եւ այլ խնդիրներու մասին, որոնց մօտեցան ընկերուհիները խղճամիտ եւ տրուեցան համապատասխան որոշումներ։

Տեղեկագիրներէն պարզուեցաւ որ շրջանները ունեցած են անդամներու յաւելում որոնց թիւը ներկայիս կը հասնի 1013ի։

Պատգամաւորական ժողովը երեք օրուան տքնաջան աշխատանքէ ետք ընտրեց 7 հոգինոց նոր վարչութիւն մը։

Պատգամաւորական ժողովը փակուեցաւ Երկուշաբթի գիշեր խնջոյքով մը։

Պ. ՊԱՐԹԵՒ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

—o—

Ը.

Օրէնքի ընդհանուր սկզբունք մըն է, որ որքան ատեն որ չարիքն ու իր հետեւանքները կը շարունակուին զգացուիլ, աքբի յղացման թուականը ոչ մէկ նշանակութիւն ունի, երբ կը մէ ետք ընդունուած օրէնք մը գործադրել հարկ ըլլայ։

Իրենց ազգային հողերէն դուրս, ժամանակի ընթացքին Հայերը կ՚ենթարկուին իրենց մշակութային ինքնուրոյնութիւնը աստիճանաբար կորսնցնելու ոճիրին։ Ամէն անգամ որ Հայ մը կորսնցնէ իր ազգային ինքնութիւնը, առիկա կարելի է համարել արդիւնքը եւ շարունակութիւնը 1915ին ծրագրուած եւ սկըսած ցեղասպանութեան։

Ե.— 1915ի ցեղասպանութեան 50րդ տարեդարձին առթիւ աշխարհ պէտք է միանայ գործուած ոճիրին հանդէպ արտայայտելու իր բողոքը, պժգանքն ու սարսափը։

Մեր քաղաքակրթութեան, արժէքներուն եւ արդարութեան ըմբռնումներուն համար անհրաժեշտ է որ Թուրքերը անդրադառնան թէ ցեղասպանութեան այդ հարցը փակուած չէ եւ հաշուետու են իրենք։

Զ.— Արդարութիւն պէտք է ընել Հայ ժողովուրդին, ստեղծելով կարելիութիւնը իր համար, վերադառնալու իր պապենական հողերուն վրայ, եւ պէտք է տրուի իրենց ինքնորոշման իրաւունքը, որպէսզի անոնք կարենան նպաստել աշխարհի քաղաքակրթութեան, իրենց բնորոշ եւ հնագոյն մշակոյթի ստեղծագործ աշխատանքին շնորհիւ։

Ինքնորոշման սկզբունքը (որ ՄԱԿի հաւատամքին մէջն է) եւ բնական արդարութեան ամէնէն հիմնական տարրերը պէտք է համոզեն աշխարհը որ անարդար է, որ իր դարաւոր մշակոյթով այդքան հպարտ ժողովուրդ մը, այդքան կապուած իր ինքնութեան, այդքան գիտակից իր անհատականութեան, ազգային նկարագրին, փճանայ դանդաղ մահացումով մը, երբ հազարաւոր տարիներու պապենական հողերը կը մնան դատարկ, ամայի, քարուքանդ։

Է.— Հայկական Հարցը ոչ միայն արդարութեան ու խղճի հարց մըն է, որուն կապուած է այսօր ամբողջ Միջին Արեւելքի հարցը, այլ նաեւ Միջազգային հաւասարակշռութեան, խաղաղութեան հարցը։

Հայկական Հարցի կապակցութեամբ յիշատակուած դէպքերը կը յայտնաբերեն թէ վերջին 150 տարիներու ընթացքին ինչպէս, եւ ինչքան բազմաթիւ բարդութեանց պատճառ դարձած է ան։ Այս բարդութիւնները գոյութիւն ունին հինգ հազար տարիէ ի վեր, երբ Ասորեստան, Քաղդէաստան, Պարսկաստան, Յունաստան եւ Հռոմ կը կազմէին մեծ ուժերը։ Ամէն անգամ որ, այս կամ այն պատճառով Հայաստան դադրած է կազմելէ քաղաքական ամբողջութիւն մը, առաջացած են պայքարներ ու պատերազմներ, այդ բոլորի պատճառը Հայաստանի դիրքն է.

1.— Փամիր՝ «Աշխարհի տանիքն է». իսկ Հայաստան՝ Միջին Արեւելքի։ Մուսուլ – Ալեքսանտրէթ – Տրապիզոն – Մուսուլ – Բագու քառանկիւնը որուն մէջ ցցուած է Հայաստանը, կարելի է նմանցնել Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ նետուած կամուրջի մը, կամ շրջակայ հովիտներուն վրայ իշխող բերդի մը։

2.— Այն ուժը, որ կը տիրապետէ այս կամուրջին մէկ ծայրամասին, (ինչպէս ներկայիս Թուրքիա եւ Ռուսաստան) կը ձգտի բնականաբար իշխելու նաեւ միւս կամրջագլխին։

Կամուրջին երկուքի բաժանումով, ըստացուած հաւասարակշռութիւնը կրնայ ըլլալ ժամանակաւոր միայն։ Այս հաւասարակշռութիւնը զինադադար մը կ՚ըլլայ միայն և երբեք խաղաղութիւն։ Այս կը փաստէ նաեւ անցնող 1800 տարուան պատմութիւնը այդ շրջանին մէջ։

Ներկայիս կամուրջը բաժնուած է երկու անհաւասար մասերու։ Հայաստանի մեծ մասը Թուրքերու ձեռքն է, իսկ միւս մասը՝ Ռուսերուն։

3.— Տեսանք թէ, ինչպէս, եթէ Հայաստան գրաւուած ըլլար 1917 Դեկտեմբերին, Առաջին Համաշխարհային պատերազմը տարբեր ձեւի ելք մը պիտի ունենար։

Նոյնը կարելի է ըսել Երկրորդ Աշխարհամարտին համար, եթէ Գերմանացիք յաջողէին ճեղքել Կովկասի ճակատը եւ գրաւել Հայկական Բարձրաւանդակը, խնդրոյ առարկայ պիտի դառնար թէ՛ Արեւելքի, եւ թէ ամբողջ Արեւմուտքի ճակատագիրը։

4.— Հայկական Բարձրաւանդակը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ կը խաղայ այն դերը, որ կը խաղայ Զուիցերիան Ֆրանսայի, Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ միջեւ։

5.— Արեւելքի եւ Արեւմուտքի միջեւ պատուար հանդիսացող այս բերդաշխարհին մէկ մասին Թուրքիոյ տրուիլը, ինչպէս կը պահանջէ դասական եւ այլեւս հինցած քաղաքականութիւնը եւ դիւանագիտութիւնը, սխալ մըն է, որ փաստուած է վերջին երկու պատերազմներու ընթացքին։

Այդ վիճակը խաղաղութեան ազդակ մը չէ, չի կրնար դառնալ, այլ ընդհակառակն, թաքուն եւ մնայուն պատճառ մըն է ապագայ պատերազմներու, որոնցմէ կը տուժեն թէ՛ տեղացի ժողովուրդները, եւ թէ աշխարհ։

(8 Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Յառաջապահ գունդին կոնակը, բարձրաւանդակի մը վրայ զետեղուեցան երկու գնդացիրները։ Մօրիս մէկուն գլուխը անցաւ, իսկ Հուսէյին ալ միւսին։ Հեռուէն երեւցող սեւ կէտը մէկ կողմէն դէպի առաջ շարժելով հետզհետէ կը մեծնար։

Բանակատեղին պաշտպանող ուժը կիրճէն երկու քիլոմեթրի չափ դէպի առաջ դիրք գրաւելէ ետք, առանց որեւէ ձայնի, լուռ ու մունջ, յարձակումին կը սպասէր։

Բղէզ դժգոհ էր. ձեռքին վէրքը դեռ բոլորովին չէր աղէկցած եւ Գուէթ արգիլած էր անոր զէնք բռնել։

Զարտաք, Անդրանիկ փաշայի այդ քաջ հայրենակիցը, խոհեմութեան համար մէջքէն ծռած, աղէն անդին վազելով վերջին հրամանները կուտար,

Յանկարծ թշնամիին կողմէ հրացանաձգութիւնը սկսաւ։ Գնդակները վժվժալով սկսան կարկուտի պէս տեղալ։

Գետինը սասանեցաւ։ Թուարէկները փոթորիկի մը պէս առաջ խոյացան։

Կրակ բաց, գոռաց Զարտաք իրեններուն առջեւն ացնելով։

Ձէնքերը մէկ բերան պարպուեցան եւ մութին մէջ կարծես թէ հրախաղութիւն տեղի կ՚ունենար, ամէն կողմ լուսաւորուեցաւ,

— Արագ, արագ, ամէն կողմ կրակ, անխնայ կրակ, գոչեց Զարտաք։

Թշնամիին եռանդը կասեցաւ։

Առջեւի շարքին ձիաւորները գետին տապալեցան, բայց ետեւինները վայրենի մռնչիւններ արձակելով վայրագ գազաններու պէս առաջ խոյացան...։

Մօրիս եւ Հուսէյին երկու գնդացիրներուն գլուխն անցած աւեր կը ցանէին թշնամի շարքերուն մէջ։

— Առանց ընկճուելու, դիմադրեցէք, կը գոռար Զարտաք։ Աւիծները գայլերէն չէ որ պիտի յաղթուին։

— Ջուր, ջուր, պոռաց Հուսէյին։

Զարտաք վազելով կուժ մը ջուր բերաւ եւ ուղղակի գնդացիրին փողին վրայ թափեց։ Հրաժայթ գործիքին փողը հալելու աստիճան կարմրած էր եւ ջուրը տեսնելուն պէս փշփշալով սեւցաւ։

— Ինծի ալ, պոռաց Մօրիս։ Ջուր հասցուցէք...։

Թուարէկները ռազմընթացք փոխեցին. նախ իրենց տեղէն հեռացան, յետոյ երկու խումբի բաժնուեցան եւ աջին ու ձախէն յառաջ խաղալով՝ բանակատեղին պաշարեցին։

— Կեդրոն խմբուեցէք, համայեց Զարտաք։

Ապա Հուսէյինի դառնալով հարցուց.

— Քանի՞ հոգի են, Հուսէյին։

— Հազարի մօտ են, Խալակա։

— Մօտրէ արդէն բաւած էր որ բանակատեղինիս այս ձեւով պիտի պաշարեն, մըլտաց Զարտաք։

Թուարէկները սկսան յառաջանալ։

Բայց յանկարծ, աջ կողմէն, այսինքն Այնը – Մէսքինի կողմէն փոշիներու ամպ մը բարձրացաւ։

Երկու հարիւր հոգինոց հեծելագունդ մը, առաջնորդութեամբ դիւզապետին, Սալիրի եւ Հաքիմի, փոթորկի արագութեամբ առաջ խաղաց։

Թուարէկները երկու կրակի մէջ մնացած էին։

Մէկ կողմէն Այնը Մէսքինի հեծեալ գունդը կրակ բացած էր, միւս կողմէն Զարտաքի քանիեչորս հոգինոց խումբը։

— Կրակը դադրեցուցէք, հրամայեց Զարտաք։

Եւ երկու կիներուն մօտենալով աւելցուց.

— Աղէկ լուր մը տամ ձեզի, օգնական ուժ հասաւ։

Թուարէկները սկսան սեղմել իրենց պաշարման շրջանակը։ Անոնք տեսնելով բանակատեղին պաշտպանող ափ մը զինուորները և անոնց օգնութեան հասնող երկու հարիւրնոց ուժը. յաղթութեան ադաղակներ արձակելով երկուքի բաժնուեցան։ Մէկ մասը բանակատեղիին վրայ արշաւեց. իսկ միւս մասն ալ օգնական ուժերուն վրայ յարձակեցաւ։ Բայց օգնութեան եկող ուժերը այս խառնաշփոթութենէն օգտուելով, Թուարէկներու շրջանակը ճեղքեցին եւ ռազմագիտական աննման ճարպիկութեամբ մը դէպի բանակատեղին սուրացին։

— Հոն նայեցէք, հոն նայեցէք, գոչեց Բղէզ։

Ամէնքը մէկէն Բղէզի ցոյց տուած կողմը դարձուցին նայուածքին։

— Արդեօք թշնամիին օգնական ո՞ւժ կը հասնի, մըլտաց Մատլէն մտահոգութեամբ։

— Երբ քիչ մը աւելի մօտենան, ինչ ըլլալը կը հասկնանք, պատասխանեց Զարտաք եւ հեռադիտակը առնելով Բղէզի ցոյց տուած կողմը սկսաւ մանրազնին կերպով քննել։

Հեռուէն, այն կողմէն ուրկէ երկու հարիւր հոգինոց հեծեալ գունդը դրոհ տալով ռազմադաշտ մտած էր, հորիզոնին վրայ սեւ կէտ մը նշմարուեցաւ որ հետզհետէ կը մեծնար։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

ԾՆՈՒՆԴ

Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց անդրանիկ զաւկին՝

ՍԵՒԱՆ –ԱՆԻԷՍԻ

ծնունդը, Մայիս 20, 1966 Փարիզ :

Այս առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վիգէն Թորոսեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն «Հայաստանի»ի : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Պետոյեան ընտանիքը իրենց թոռնիկին՝ Սեւան Թորոսեանի ծննդեան առթիւ յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին եւ յիսուն ֆր. «Հայաստան» թերթին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները, Վարուժան եւ Լիտի, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը՝ Րաֆֆի, ինչպէս նաեւ Պագըրճեան ընտանիքը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Մայիս 31ին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, ժամը 10.30ին, Փարիզի Ս. Յ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սեւրանի գերեզմանատունը :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մուրատ Մուրատեան, Այրի Տիկին Սիրանուշ Ջապունեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ ողբացեալ

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ –

(Ծնեալ Գումրուեան)

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քամր. Ֆրէզի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ թաղականութիւնս կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ – եան, Սէնթ Անթուանի Ս. Կարապետ եկեղեցւոյ մէջ, Ենովք Ղազարեանի եղբօր՝

ՄԱՍՈՒՔ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքի առթիւ (մահացած Ամերիկայի Ուստր քաղաքի մէջ, 72 տարեկանին) :

Արարողութեան կը նախագահէ Տարօն վրդ. Ճերէճեան :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ՆՈՒԷՐ

Վալանսէն Տէր եւ Տիկին Յակոբ Կօչկակարեան յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օգափ. կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) եւ յիսուն ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ամբողջատուն իրենց այցելութեան առթիւ :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)

Մինչեւ Յունիս 15

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին « Կարեւոր օրակարգ :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Մարսէյլի Անարատ Յղութեան Հայ Քոյրերու, մանկապարտէզի ամավերջի հանդէսը, Կիրակի Յունիս 5, ժամը 16.30ին, Սալ Մազընօ, 88 Րիւ տ'Օպան – ևը :

Գեղարուեստական ընտիր յայտագիր :

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Լուի մասնաճիւղին, Ազգ. դպրոցին սրահը :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մայրերու Տօնին առիթով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ
ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ Փարիզի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ Պատարագին եւ մասնակցելու Մատաղին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէզօն – Ալֆորի քաղաքապետարանի սրահին մէջ :

Կը ներկայացուի Տիգրան Կամսարականի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Դրամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմադրուած Միհրան Անտոնեանի կողմէ :

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զարուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհեան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սուրէնեան, ինչպէս նաեւ Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկեան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մակի եւ Արմենակ Խարեան :

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Ալֆորվիլի ... Ազգատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատւոյ Յանձնախումբին :

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20.30ին, ԺՕՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 փր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Ազգատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ : կանխիկ զրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանտայով

C. C. P. Paris : 2385-37

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնութեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հովանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Լազեան խումբի կողմէ

Գեղարուեստական յայտագիր :

Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Դրօ խումբին կողմէ :

Ջաւեչտ՝ Նոր Սերունդի Լիոնի խումբի կողմէ : Արտասանութիւն Պարտաճեան քոյրերու կողմէ, մեներգ Օր. Աստղիկ Կարապետեան (Լիոնէն) :

Մուտքը ազատ է :

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք : Ձուկ պլաքի, մառչելի գինի :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին Սերքլը Կաթոլիք սրահը :

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԽՕՔՍԻՒՋԵԱՆ
Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցին.— Վիէնի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչախումբը :

Օր. Էլվանեան եւ Օր. Պետրոսեան (մեներգ), Պ. Մաթոսեան, Օր. Աւնեան, Օր. Ա. Ղազարեան (արտասանութիւն), Օր. Օր. Ռստիկեան եւ Զաքարեան (դաշնամուր) :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՁԱՅՆԱՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը ութին, Ֆրանս – Քիւլթիւր կայանէն, հայկական մկրտութեան մասին : ժամը 9.30ին, պատկերասփիւռէն (Ա. կայան) Լիոնի հայ գաղութը (Բ. մաս) :

Այս յայտագրերը պատրաստած է ժեռար Սթեֆանեսքու :

ՀԱՄԵՐԳ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բարձր հովանաւորութեամբ
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

Սամուէլ – Մուրատեան եւ Դպրոցասէր վարժարաններու միացեալ երգչախումբը ղեկավարութեամբ՝

ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ

Կիրակի, Յունիս 5, ժամը 15.30ին, Սամուէլ – Մուրատ վարժարանի Մ. Պէշիկթաշլեան – Գ. Մ. Ալէմշահ թատերասրահին մէջ

26, Rue Troyon, SEVRES

Տոմսերու համար դիմել վարժարանները, Մարգարեան 32 Րիւ տը Թրէվիզ եւ գրատուն Բալուեան, 43 Րիւ Ռիշէ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ, իրիկուն ժամը 9ին, Պուլվ. Օտտօ, Սալ տէ Փլաքան :

Դասախօս.— ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Նիւթ.— Հայ գաղութներու կեանքն ու ապագան :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN

128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée:
Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A.

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Ջնթըրեան, Է. Զանբըրեան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիֆանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեանի :

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ.

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 4 JUIN 1966

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10626
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.626

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԵՏԱԴԱՐՁ ԱԿՆԱՐԿ

Հ. Հ. Պատուիրակութեան յուշագրին հրատարակութիւնը առիթ կ'ընծայէ անդրադառնալու այն դէպքերուն, որոնք Զինադադարի բախտորոշ օրերուն վճռա– կան դեր խաղացին Հայկական Դատի հետապնդման, ժամանակաւոր կարգադրութեան եւ անփառունակ վերջաւորութեան մէջ :

1915ի ջարդերը համաշխարհային վրդովում առաջ բերած էին բոլոր երկիրներու մէջ

Մինչ Թրքահայաստանը արիւնքի հովիտ եւ արեան դաշտ էր դարձած, սահմանէն անդին կովկասեան ճակատին վրայ մահու–կենաց կռիւ կը մղէին մեր կամաւորական գունդերը՝ հայկական բազուկին նպաստը բերելով դաշնակիցներու դատին, անոնց թշնամի Թուրք բանակի կարեւոր մէկ մասին դէմ ճակատելով միս–մինակ :

Դաշնակից պետական դէմքերը — Լոյտ Ճորճ, Քլէմանսօ, Պրիան, Օրլանտօ եւ ուրիշներ հանդիսաւոր խոստումներ կ'ընէին «փոքրիկ դաշնակից»ին, որ յաղթանակէն վերջ պիտի թօթափէր օսմանեան անարդ լուծը եւ պիտի ստանար իր անկախութիւնը՝ իր հայրենի պատմական հողերուն վրայ :

Սակայն այս քաղաքագէտները շատ շուտ մոռցան իրենց հանդիսաւոր խոստումները եւ լքեցին մեզ առաջին վայրկեանէն սկսեալ :

Առաջին վայրկեանը 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի Զինադադարն էր, կնքուած յաղթական դաշնակիցներու եւ պարտուած Թուրքիոյ միջեւ :

Միջնորդն էր անգլիացի Զօր. Թաունզհէնտ, որ Իրաքի ճակատին վրայ Քութ էլ Ամարայի մէջ գերի ինկած էր Թուրքերուն ձեռքը եւ գերութեան շրջանին դարձած Թրքասէր :

Մուտրոսի Զինադադարի համաձայնագրին մէջ դաշնակիցները ամէն մանրամասնութեամբ ապահոված էին իրենց շահերը :

Պիտի գրաւէին մայրաքաղաք Պոլիսը իր շրջակայքով : Սայքս–Փիքօ գաղտնի համաձայնագրով Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ տրուելիք շրջանները նոյնպէս պիտի գրաւուէին չահակից պետութեանց կողմէ :

Սակայն ո՛չ մէկ կարգադրութիւն եղած էր հայկական նահանգները գրաւման տակ առնելու եւ ՝գանոնք նորաստեղծ Հայաստանի Հանրապետութեան միացընելու համար :

Այս հողամասերը ձգուեցան իրենց բախտին : Ո՛չ մէկ դաշնակից մաքէն անցուց ապահովութեան միջոցներ ձեռք առնել այնտեղ՝ արգիլելու համար վերակազմութիւնը Թրքական բանակներուն, որոնք չարաչար պարտուած էին բոլոր ճակատներուն վրայ եւ փոշիի վերածուած :

Թուրքիոյ արեւելեան նահանգները բաց դաշտ մը դարձան ազգայնականներուն համար, որոնք 1919ի գարնան համախմբուեցան Մուսթաֆա Քեմալի շուրջ եւ ստեղծեցին միլլիական շարժումը :

Անգլիացիներն էին, որ Անատոլու ղրկեցին Մ. Քեմալը, 1919 Մայիսին իբրեւ ընդհանուր քննիչ բանակին :

1918 Սեպտեմբեր 19ին, երբ զօրավար Ալէնպի Պաղեստինի ճակատին վրայ ընդհանուր յարձակողականի ձեռնարկելով 24 ժամուան մէջ ջարդ ու փշուր էր ըրած Թրքական ուժերը, 7րդ բանակի հրամանատար Մուսթաֆա Քեմալ Նապլուսի իր բանակատեղիէն խուճապահար փախուստի դիմած էր՝ իրենց բախտին ձգելով իր զինուորները : Ու չունչը Հալէպ առած էր :

Ութերորդ բանակի հրամանատարն Ճէվատ փաշան է, որ Թուլքերէմէն փութացած էր ճակատ՝ կազմակերպելու համար գայդ բանակներու նահանջը :

Այս փախստական Մ. Քեմալն է, որ ետքէն պիտի հերոսանար՝ անտէր ու անպաշտպան ձգուած Անատոլուի մէջ կազմակերպելով նոր բանակ մը, աջակցութեամբ Մոսկուայի :

Թոյլ չտալու համար, որ Թուրք ազգայնականները բոլորովին պոլշեւիկներու գիրկն իյնան, յետագային Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա եւս պիտի աջակցէին Մուսթաֆա Քեմալին :

Երէկի թշնամիները բարեկամ ու աջակից էին դարձած Թուրքերուն :

Շնորհիւ չորս մեծ պետութեանց նիւթական ու ռազմական աջակցութեան, քեմալականները առաջին առթիւ իրենց հարուածները ուղղեցին Հայաստանի դէմ : Ետքէն Կիլիկիոյ եւ Իզմիրի «յաղթանակ»ներով Լօզանի մէջ իրենց կամքը պիտի պարտադրէին դաշնակիցներուն :

Զինադադարի ճակատագրական օրերուն բացի ռազմադաշտի վրայ Հայաստանի դէմ կատարուած յարձակումներէն, քաղաքական–դիւանագիտական ճակատին վրայ եւս սադրանքներ նիւթուեցան նոյն դաշնակիցներուն կողմէ՝ բոլորովին ուրանալու համար Հայկական արդար Դատը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԼՈՒԾՈՒԱԾ ՉԷ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՊՂՏՈՐ ԿԸ ՄՆԱՅ

Մինչ եր Թուէր թէ Վիէթնամի ներքին տագնապը որոշ չափով լուծուած է՝ շնորհիւ Քիի առաջարկին (դահլիճի ընդլայնում), մթնոլորտը այնքան ալ պայծառ չէ եւ ոչ պուտտայականներուն ոչ ալ զինուորականներուն ձեռքերը ազատ են : Եթէ սկզբունքով տագնապը լուծուած էր, պատկերը բոլորովին տարբեր է գործնական գետնի վրայ :

Ամէն պարագայի մէջ, Յունիս վեցէն առաջ, զինուորական ներկայ ղեկավարութիւնը տասը քաղաքային անձնաւորութիւններ ներս պիտի առնէ, ապա նոր ղեկավարութիւնը նախագահ մը պիտի պիտի ընտրէ, որ պիտի ըլլայ պետութեան ղեկավարը : Այս վերջինը իր կարգին նոր վարչապետ մը պիտի նշանակէ : Այս ամբողջը թուղթի վրայ է եւ կատարեալ կը թուի, բայց ի՞նչ պիտի պատահի իրականին մէջ : Ղեկավարութիւնը ինք է որ պիտի նշանակէ այդ տասը անձերը, անշուշտ չահակից խմբակցութեանց համաձայնութեամբ : Առաջին պատճառ մը որ դժգոհ պիտի ձգէ պուտտայականները, այն է որ այս վերջինները չպայքարեցան որպէսզի գործունեայ կաթողիկէներ կառավարութեան մէջ մտնեն : Երկրորդ խոչընդոտը, շատ աւելի վտանգաւոր Զօր. Թիէօյի յաջորդին ընտրութեան խնդիրն է : Կրնայ անշուշտ վերընտրուիլ : Այդ պարագային ի՞նչ պիտի ըլլայ պուտտայականներու հակազդեցութիւնը, տրուած ըլլալով որ Թիէօ անոնց թիւ մէկ թշնամին է : Իսկ եթէ նոր ղեկավարութիւնը ուրիշ նախագահ մը ընտրէ, հաւանական չէ որ բանակին ծայրայեղները դիւրութեամբ ընդունին նման որոշում մը : Լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայն, առնուազն չորս օր պէտք է որպէսզի հակակառավարական ուժերը զինաթափուին, թէեւ կ'ըսուի թէ ազգայնական կուսակցութեան չարքային‑ներուն եւ կաթողիկէներուն զէնքերը պիտի ձգուին :

Պուտտայականներու մոլեռանդ հոսանքը կը մեղադրէ իր ղեկավարները որ վճռական չեն եղած եւ բանակցած են զօրավարներուն հետ :

Սայկոնի կառավարութիւնը դիմած է ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար Ու Թանի որպէսզի ՄԱԿի դէտեր ղրկէ Սայկոն, Սեպտեմբերի ընտրութեանց առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ վարչապետը Եանոս Քատար, Փեշտա վերադարձած է, երեք օր Լուպլիանա անցընելէ ետք ուր խօսակցութիւններ ունեցած է մարեշալ Թիթոյի հետ, միջազգային հարցերու եւ համաշխարհային համայնավար շարժումին շուրջ : Այս առթիւ հրապարակուած դեկոյցը կը յայտարարէ թէ «մտքերու փոխանակութիւնը հասկացողութեան եւ սիրալիրութեան մթնոլորտի մը մէջ տեղի ունեցած է» :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ չորս ռումբեր պայթած են Անգլիական Հասարակապետութեան նախարարին ժամանումէն ետք : Արթըր Պըթըմլի Մալթայէն կուգար, Մակարիոս Արք.ի հրաւէրով : Պիտի տեսնուէր Կիպրիանուի հետ, անգլիական խարիսխներու վերաբերեալ հարցին մասին : Թրքական թաղամասը ուր տեղի ունեցած են այդ պայթումները արգիլեալ գօտի հռչակուած է ցնոր տնօրինութիւն :

ՕՍԼՈՅԻ մէջ հակամերիկեան ցոյց մը տեղի ունեցած է Միացեալ Նահանգներու Արտաքին Նախարար՝ Ռըսքի ժամանման առթիւ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ծերակոյտը 44ի դէմ 213 ձայնով եւ երկրորդ ընթերցումէ մը ետք, կրկին մերժեց ներման օրինագիծը զոր պատրաստած է կառավարութիւնը եւ զոր, Ծերակոյտը շատ սահմանափակ կը նկատէ :

ՄԱԼԹԱՅԻ մշակութային հարցերու նախարարութիւնը կը հերքէ թէ նախարարը իր հրաժարականը տուած ըլլայ առողջական պատճառներով :

ԻՏԱԼԻԱ բողոք մը ներկայացուցած է Հասարակաց Շուկայի յանձնախումբին, Գերմանիոյ ալժերական գինիներու ներածման առթիւ : Իտալիա կ'առարկէ թէ Ալժերիոյ գինիները ազգայնացուած ըլլալով, Ալժերիա կրնայ արտածել իր գինիները այնպիսի գիներով որոնք տնտեսական հիմ չունին :

ՀԻՆԳ հարիւր կաթողիկէ բժիշկներ եւ ընկերաբաններ, 18 երկիրներէ, դիմում մը ըրած են պապին որպէսզի որքան կարելի է շուտ բարեփոխէ Եկեղեցւոյ դասաւանդութիւնը ծնունդներու հակակըշռին վերաբերեալ :

ՏԸՊԼԻՆԷՆ հասած լուրերը կը հաստատեն թէ Տէ Վալերա նախագահ վերընտրուած է, բայց ձայներու փոքր առաւելութեամբ : Ստացած է 558 հազար 808 ձայն, մինչ իր հակառակորդը՝ 548 հազար 240 ձայն կ'առնէր :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութիւնը իր քսանամեակը տօնեց աջի օր : 1946 Յունիս 2ին է որ ժողովուրդը հանրաքուէով Հանրապետական վարչաձեւ ուզեց, 12 միլիոն վեց հարիւր հազար ձայնով տասը միլիոն վեց հարիւր հազարի դէմ :

ՖՐԱՆՔՕ միտք ունի Հանրաքուէ մը կազմակերպել, հիմնարկութեանց շուրջ, որպէսզի իր մահէն ետք, Սպանիա կայուն վարչաձեւ մը ունենայ :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ակադեմիայի անդամ ընտրուեցաւ Ժան Միւլէր, որ կը գրաւէ Ռոպէր տ'Արքուրի աթոռը : Նոր անմահը մեծ երաժշտասէր, ունի բազմաթիւ հատորներ : Գրական գործերն ալ կը բազմանան :

ՄԱՐԻՒՍ ՄՈՒԹԷԻ ՅՈԱՄԵԱԿԸ

«Միջերկրականեան Բարեկամութիւնները» կոչունք մը կազմակերպած էր ի պատիւ վեթերան ընկերվարական, նախկին երեսփոխան, ծերակուտական Մարիուս Մութէի, որ 90 տարիներու բեռ ուսին, մնացած է միշտ եռանդուն ու առոյգ :

Ներկայ էին օրուան հիւրին պաշտօնակից Ֆրանսացի թէ օտար փաստաբաններ, Սպանացիներու ,Հայերու, Քիւրտերու եւ զանազան ազգութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Ծերակոյտի նախագահ՝ Կասթոն Մոներվիլ :

Ճաշէն ետք փաստաբան Պերնֆելտ, որ կը վարէր հանդիսութիւնը, լայն գծերով ներկայացուց Մարիուս Մութէն եւ անոր եօթանասունամեայ օգտաշատ գործունէութիւնը ազատութենէ զուրկ բոլոր ժողովուրդներուն համար : Կարգով խօսք տուաւ զանազան պատուիրակութեանց ներկայացուցիչներուն : Յանուն հայկական պատուիրակութեան, Մարի–Նուպար հաստատութեան տնօրէն, փրոֆ. Նուպար Արփիարեան, շեշտեց ի մէջ այլոց.— «Երբ 1915ի մեծ ցեղասպանութենէն ետք, առաջինը ծրագրուած կերպով պատրաստուած Ի. դարուն, հայ ժողովուրդը տեղ գրաւեց դաշնակիցներու կողքին ազատութեան համար մղուած մեծ պայքարին մէջ, ձայներ բարձրացան իրեն ի նպաստ, որոնց մէջ, ձերը, Պ. նախարար : Հայ պատուիրակութեան ճիգերը Սեւրի դաշնագրին համար, պատուիրակութիւն որու կը նախագահէր մեծ գրագէտ Աւետիս Ահարոնեան, եւ որոնք յանգեցան անկախ Հայաստանի ճանաչման վայել սահմաններու մէջ, ձեր միջամտութեանց աջակցութիւնը գտան Խորհրդարանին մէջ : ... Երբ քիչ մը աւելի ուշ, արհամարհելով ստորագրուած յանձնառութիւնները, Հայաստանի Հանրապետութիւնը կ'իյնար Թուրք քեմալականներու (տակաւին ֆաշիստ չէր ըսուեր, բայց տարբերութիւնը մեծ չէ) եւ այն ատենուան պոլշեւիկներու միացեալ ճնշումներուն տակ, հայ դատը, կրկին խնդրոյ առարկայ, ձեր մէջ գտաւ, Պ. նախարար, ջերմ պաշտպան մը : Երբեք կոչ մը չմերժեցիք : Միշտ ձեր օժանդակութիւնը բերիք այդ դատին, վասնզի Արդարութեան դատն էր : Դեռ երկար ժամանակ չընեեր որ ձեր բարձր հովանաւորութիւնը տուիք Ֆրանքօ-Հայկական միութեանց Ազգ. դաշնակցութեան : Ժոռէսի արժանի հոգեւոր զաւակ, շարունակեցիք անոր ազնիւ գործը : Շնորհակալութիւն ձեզի » :

Եզրակացնելով եւ յիշելէ ետք այսօր հայ արժէքները Վիկտոր Համբարձումեանէն, Սիսակեանէն, Գարզուէն մինչեւ Անրի Վերնէօյ, Վահէ Քաչա, Պ. Արփիարեան յայտարարեց.— «Ահաւասիկ, Պ. նախարար, հեռացած չեմ իմ նիւթէս, վասնզի հայ հայրենիքի ազատագրումը ու վերահաստատումը, Մարդուն համար, որ իր ամբողջ կեանքը պայքարած է ազատութեան եւ մարդկային արժանապատուութեան համար, փափաք մըն է որ միատեղ կ'երթայ երկար կեանքի այն մաղթանքներուն հետ, զորս, սիրելի Պ. Մարիուս Մութէ, Փարիզի եւ Ֆրանսայի բոլոր Հայերը կ'ընեն» :

Նշանակալից ճառերու կարգին, յիշենք փաստաբանապետ՝ Պրինուա, որ իր արհեստին ճարտարութեամբ եւ ոճի գեղեցկութեամբ ներկայացուց Մութէն իբրեւ մարդ : Ուղերձով ճառ մը արտասանեց Ծերակոյտի նախագահ Կասթոն Մոներվիլ, որ հինէն գործակից եղած է Մութէի, հուսկ ուրեմն շնորհակալութեան խօսքը արտասանեց օրուան յոբելեարը :

ԸՆԴՀԱՏ ԷՋԵՐ

14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

1950ի ամառը, Շթօրա՝ հայաշունչ գիւղը, ուր ամէն կողմ, փայլփլուն բարտիներուն տակ, կարծես կը հանդիպէիր Ազրպէյճանի քաղցրաշունչ սօսիներին: Անմոռանալի ամառ մը՝ որուն արեւէն չեն դադրած ոսկի դանակներ շողալէ մտքիս մէջ, որուն ջերմութիւնը սրտիս մէջ մտերմութեան եւ եղբայրական սիրոյ վարդեր կը ծաղկեցնէ: Ամառ մը խնկաբոյր, ինչպէս եթէ ամբողջ բնութիւնը ըլլար անպարփակ տաճար մը:

Հո՛ն էին կեանքի խորհուրդը պայծառացնող այնպիսի դէմքեր՝ որոնց յիշատակը միայն կը բաւէ որ այս թուականը կամէ հանդրուան մը՝ ուր պահ մը պէտք է ներահայեաց ջերմեռանդութեամբ օրհնութիւն կարդալ սիրտէ սիրտ հաղորդուած զգացումներուն:

Բարեկամի մը հետ երբեմն կ'ոգեկոչենք անմոռանալի այդ ամառը եւ ձայները՝ որոնք լռած են, ափսոս, կ'արձագանգեն անցեալի վիրաւոր թեւերուն վրայ, ծնծղաներ կը հնչեն, շեփոր մը կը հեծեծէ թրթռուն, եւ ահա՛ ուխտագնաց թափօր մը ծայր կուտայ լուսահեղ ճամբէ մը՝ ուրկէ քաղցրօրէն դեռ յիշատակի ըստուերներ կ'անցնին:

Ամառ եօթն անգամ տենչալի, շնորհուած Աստուծմէ մը՝ որուն ճշմարիտ բնոյթն է սէր եւ գթութիւն:

Այնուհետեւ կարծես բոլոր ամառներն ինծի համար գորշ փեթակներ էին իրենց մեղուներէն լքուած:

1950 ամառը, Շթօրա՝ հայաշունչ գիւղը:

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Եթէ տրուած ըլլար ինծի վերսկսիլ կեանքը մանկութեան առաւօտէն, գիշեր մը գաղտագողի անցնելով ծննդավայր քաղաքիս չարաշուք փողոցներէն պիտի հասնէի գետեզերք եւ ինքզինքս արձակէի յորձանապտոյտ մռնչացին ալիքներուն մէջ: Իրիսը պիտի տանէր զիս իր կանանչ կուրծքին վրայ անմեղութեան պարտէզներէն քաղուած արիւնավառ ծաղիկի մը նման: Ես զաւակն եմ ժողովուրդի մը՝ որուն մանուկները կրնային ինքնասպան ըլլալ դահիճներէն փրկուելու համար: Եփրատը լեցուեցաւ անոնց դիակներով եւ արիւնաներկ ջուրերը երկար ատեն պղտորեցան, ինչպէս եթէ գարնանագայր հեղեղները սառեցուցած ըլլային գետին կուրծքը:

16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Պատուհանիս ապակիէն կը դիտեմ քովի տան պարտէզը՝ որուն մէկ ծառին տակ, ձիւնին վրայ, բոլորովին մերկ խոշոր պուպրիկ մը պառկած է: Շուրջը քանի մը ճնճղուկներ կը թռչկոտեն, երբեմն թառելով հացի շերտի մը վրայ՝ զոր անկասկած աղջնակ մը դրած է հոն, որպէսզի անօթութենէ չմեռնին թռչունները եւ պուպրիկը:

Բայց ահա կապոյտ շրջազգեստով աղջիկը պարտէզ կ'իջնէ եւ ցուրտէն սառած իր անշունչ ընկերուհին կուրծքին սեղմած՝ վազելով կը մտնէ տունէն ներս:

Դէմքս ապակիին՝ ի զուր կը սպասեմ որ թռչունները վերադառնան հացի շերտին: Ձիւնին վրայ պառկած պուպրիկն էր որ կը կանչէր զանոնք:

17 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Ձիւնը՝ որ երկարօրէն տեղաց այս գիշեր, գեղազարդած է, տերեւաթափ ծառերը՝ որոնք ծաղկած խնձորենիներու կը նմանէին: Արեւը ոսկի ճաճանչներ վառած էր բիւրեղներուն վրայ: Բայց արդէն ժամ մը ետք, երբ ճառագայթները տաքցուցին մթնոլորտը, ծառերը վերստին տարածեցին իրենց մերկ բազուկները, աղերսագին եւ անլսելի աղօթքով մը, հնդկական բազմաթիւ կուռքերու նման:

18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Պզտիկ եղբայրը, հազիւ եօթը տարեկան, մատիտ մը կորսնցուցած էր սենեակին մէջ եւ չէր գտներ:

Քոյրը, ինը տարեկան, ըսաւ անոր. «Մինչեւ տասը համրէ՛ եւ կը գտնես»:

Մենք որ այնքան երազներ եւ յոյսեր կորսնցուցինք, համբերութիւն չունեցա՞նք արդեօք մինչեւ տասը համրելու...

19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

Միապաղաղ լճակի մը սառած հայելին կը նմանի դիմացի դարաստանը: Միայն տեղ տեղ սկիւռներ անցած են գիշերը, լուսնահմայ իրենց փախուստին կամ խաղին մէջ:

Ձիւնը կ'ուրախացնէ՞ արդեօք այս թեթեւաշարժ էակները՝ որոնք թերեւս գիտեն գաղտնագնաց բոլոր այն արահետները՝ որոնց կը հետեւի վարդաբոյր ոտքերով գարունը մինչեւ մեր պարտէզները հասնելու համար:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

1922ի վերջերին, նոր հալածանքներից խուսափելու համար, Սիրունին Պոլսից տեղափոխւում է Բուքրէշ, ուր, տասնեակ տարիներ անընդմէջ գրական – մշակութային համապարփակ գործունէութիւն է ծաւալում՝ Ռումանացիներին լայնօրէն ծանօթացնելով հայկական մշակոյթը: Այդ նպատակով հայագիտական ուսումնասիրութիւններով հանդէս է գալիս ռումանական մամուլում, յատկապէս «Ռեվիսթա Իսթորիք», «Արհիւա Ռոմընեասքը», «Ռեվիստա արհիվելոր», «Ունիվերսուլ լիթերալ» հանդէսներում եւ ռումանական ակադեմիայի «Անալ»ներում: Սրանով չբաւարարուելով հիմնում է ռումաներէն «Անի» պարբերականը, որ խմբագրում եւ հրատարակում է մօտ մի տասնամեակ: Այս ասպարէզում Յ. Սիրունին Ռումանիայում կատարում է այն շնորհակալ դերը, ինչ Ֆրանսայում կատարեց Ա. Չօպանեանը՝ Ֆրանսացիներին ծանօթացնելով հայ գրականութեանը: Բուքրէշի մէջ հրատարակում է «Նաւասարդ» գրականութեան եւ արուեստի պարբերականը, «Արի» հանդէսը, «Արազ» եօրեայ թերթն ու տարեգիրքը, հիմք է դնում ռումանահայ կեդրոնական մատենադարանին, Հայ Մշակոյթի Տանը: Ռումանական ակադեմիայի պատմութեան հիմնարկութեան եւ այլ հիմնարկների գծով նա դասախօսութիւններ է կարդում, ընտրւում է պատմա – բանասիրական ընկերութեան փոխ նախագահ եւ «Սթուտիա էթ աքթայի» խմբագրական կազմի անդամ:

Վերջին տասնամեակում Սիրունին «Սթիւտիա է Աքթա Օրիէնթալիա» հանդէսում հրատարակել է նաեւ ֆրանսերէն բազմաթիւ հայագիտական ուսումնասիրութիւններ:

Արշակ Ալպօյաճեանի նման արդասաւոր է հայագէտ գիտնականին գրիչը:

Կէս դարից աւելի մշակութային գործունէութեան ընթացքում Յ. Ճ. Սիրունու գրած երկերի միայն վերնագրերի թուարկումը լցրել է 12 մեքենագրական էջ: Չկայ Ռումանացիների եւ Հայերի հետ կապուած պատմական ու գրական մի հարց, որին անդրադարձած չլինի գրական անխոնջ մշակը: Նրա գրչին են պատկանում «Միքայէլ Էմինէսքու», «Նիքոլա Եորկա», «Հայ եւ վրացական ազդեցութիւնները ռումէն ճարտարապետութեան վրայ», «Հայերը Ռումանիոյ մէջ», «Ռումանիոյ հայ թեմը», «Ռումանահայ քրոնիքոն», «Ակնարկ մը ռումանահայ բարբառին վրայ», «Ռումանիոյ հայերէն տպագրութիւնները», «Ռումանական ակադեմիայի հայերէն ձեռագիրները», «Հայերը ռումէն երկիրներու տնտեսական կեանքին մէջ», «Դարաւոր կապեր Լեհաստանի, Մոլտովայի հայ գաղթականութեանց» եւ բազմաթիւ այլ մենագրութիւններ:

Յուշեր եւ մենագրութիւններ է հրատարակել Մ. Մեծարենցի, Դ. Վարուժանի, Ռ. Զարդարեանի, Եր. Օտեանի, Հրանտ Ասատուրի, Օրմանեանի, Մ. Գէչիկթաշլեանի, Խրիմեան Հայրիկի, Կոմիտասի եւ ուրիշ գրողների, արուեստագէտների ու քաղաքական գործիչների մասին:

Պատկառելի մի ցուցակ է կազմում գիտնականի հայերէն եւ ռումաներէն դեռ եւս անտիպ մեքենագրութիւնները, որոնք ընդգրկում են պատմութեան զանազան ժամանակաշրջաններ եւ հայ ժողովրդի մշակոյթի բազմազան բնագաւառներ: Այդ անտիպներից յիշենք «Պոլիս եւ իր դերը հայ նոր վերածնունդի մէջ», «Հայերն ու Թուրքերը պատմութեան առջեւ», «Հայկական Մոլտովան», «Արեւմտահայ աշխարհաբարը եւ իր փուլերը», «Հայ եւ Թուրք լեզուներու փոխադարձ կապը», «Մեր տուրքը Թուրք մշակոյթին», «Ռումանիոյ հայերէն արձանագրութիւնները», «Հայերը ռումէն ֆոլքլորին մէջ», «Թուրք աշխարհագիրներ հայ մատենագրութեան մէջ»:

Պատկառելի քանակ են կազմում նաեւ Սիրունու անտիպ յուշերը գրողների, արուեստագէտների ու գիտնականների մասին: Յիշենք ականաւոր դերասաններ Մնակեանի, Փափազեանի, Զարիֆեանի, Սեւումեանի մասին յուշերը:

Բացի պատմա – բանասիրական մենագրութիւններից, հայագիտական արժէքաւոր յօդուածներից, որոնք ցրուած են հայ եւ օտար մամուլի ու պարբերականների էջերում, Սիրունին ունի նաեւ անտիպ գեղարուեստական էջեր՝ պատմուածքներ, թատերախաղեր, ճամբորդական նօթեր, որոնք լոյս պէտք է գան յառաջիկայում:

Համարեա չկայ հայ կեանքի, հայ մշակոյթի էական մի բնագաւառ, որին անդրադարձած չլինի փրօֆէսօրի բազմարեղուն գրիչը: Երբ թերթում ենք նրա տպագրուած եւ անտիպ գործերի ցուցակը, զարմանում ենք գրողի, պատմաբանի, լեզուաբանի ու բանասէրի հետաքրքրութիւնների բազմակողմանիութեան վրայ եւ մտածում, թէ արդեօք մի մարդու, նոյնիսկ ամենաերկարակեաց մարդու կեանք կը բաւարարէ՞ր այսքան հարուստ, այսքան բազմակողմանի ստեղծագործական աշխատանքի: Բայց երբ անձամբ ծանօթանում ենք Սիրունուն, որ այսօր 75 տարեկան հասակում էլ [illegible] կանգնած լինի յարաշարժ զգացմունքների վրայ, երբ լսում ենք նրա հանրագիտական բացատրութիւնները պատմաբանին, բանասէրին, թէ գրողին հետաքրքրող որեւէ հարցի շուրջ, համոզւում ենք, որ Սիրունու նման մարդիկ ամէն րոպէ այրուելով, կարող են այդքան բազմարեղուն, այդքան մոլեռանդօրէն ծառայել հարազատ ժողովրդի մշակոյթին:

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Սպասումը զիս անշարժութեան էր դատապարտած, այնքան որ սիրտս կը տրոփէր: Հասած էիր քովս: Խօսեցար հետս այնպիսի քնքուշ ու գրաւիչ կերպով, կարծես թէ վաղեմի բարեկամներ եղած ըլլայինք: Ահ, չնչին գաղափար մը իսկ չունէիր իմ մասին, չէիր գիտեր թէ ո՛վ էի, երբեք իմ կեանքիս մասին դոյզն գաղափար մը չէիր ունեցած: Ինծի խօսեցար այնպիսի հրաշալի հանդարտութեամբ մը որ չկրցայ նոյնիսկ պատասխանել քեզի: Ամբողջ փողոցի երկայնքին քալեցինք միասին, յետոյ, հարցուցիր ինծի թէ կ'ուզէի՞ քեզի հետ ընթրել: Ընդունեցայ: Ի՞նչ կրնայի մերժել քեզի...

«Միասին ընթրեցինք փոքրիկ ճաշարանի մը մէջ: Գիտե՞ս թէ ուր: Հաւանաբար ոչ, վասնզի այդ օրուան մեր հանդիպումին մէջ դուն տեսար մէկը նման այն բոլոր արկածախնդրական հանդիպումներուն զորս ունեցած էիր: Ի՞նչ էի ես քեզի համար: Կին մը՝ հարիւրաւոր ուրիշ կիներու մէջ, յաւիտենապէս դարձող արկածախնդրութիւններու շղթային մէկ օղակը: Եւ յետոյ, ի՞նչ յիշատակ կրնայիր պահել ինծմէ: Ես քեզ կը լռէի, վասնզի ինծի համար անսահման երջանկութիւն մըն էր քեզ իմ մօտս ունենալ եւ քեզ մօտիկ ըլլալ: Չէի ուզեր տխմար հարցումով մը կամ անհեթեթ խօսքով մը խանգարել քու խօսակցութիւնդ: Երբեք երախտագիտութիւնս պիտի չկրնայ մոռնալ այդ պահը: Առաջին իսկ վայրկեանէն քու վերաբերումդ ինծի հանդէպ եղաւ անսահմանօրէն բարեկամական, գրաւեցիր վստահութիւնս այն աստիճան որ այլեւս կը թուէր թէ հոգով ու մարմնով քեզի կը պատկանէի: Օհ, չես կրնար գիտնալ թէ ինչ հրաշալի արարք մը գործեցիր այդ գիշեր, ի դերեւ չհանելով երիտասարդ աղջկան մը հինգ տարիներու սպասման յոյսերը:

«Գիշերը յառաջացած էր, մեկնեցանք ճաշարանէն դրան առջեւ ուզեցիր գիտնալ թէ կ'աճապարէի թէ լայնօրէն ժամանակ ունէի: Ի՞նչպէս կրնայի ծածկել քեզմէ թէ ամբողջովին քու տրամադրութեանդ տակ էի: Պատասխանեցի թէ պէտք եղած ժամանակը ունէի: Յետոյ, թեթեւ վարանում մը յաղթահարելով, հարցուցիր ինծի թէ չէի ուզեր պահ մը գալ տունդ եւ զրուցել:

«Սիրով» պատասխանեցի ամբողջ հոգիովս, շատ բնական գտնելով այդ հրաւէրը: Նկատեցի որ պատասխանիս անմիջականութիւնը քեզի թէ ցաւ պատճառեց եւ թէ ուրախացուց — երկուքէն ո՞ր մէկը, չէի կրնար զանազանել — բայց, ամէն պարագայի մէջ անակնկալի էիր եկած: Այսօր կը հասկնամ զարմանքիդ պատճառը, գիտեմ որ կիներուն քով սովորութիւն է այդպիսի պարագայի մը, եթէ նոյնիսկ ներքուստ մղում մը, ցանկութիւն մը ունին առաջին առթիւ իսկ տեղի տալու, նախ մերժել, դժկամակութիւն յայտնել, ապա, հաւատալով խոստումներու, սուտերու՝ համաձայնիլ: Այո, գիտեմ որ սիրոյ արհեստաւորները՝ պերճազգեստները եւ կամ անփորձ ու միամիտ պարմանուհիներն են միայն որ խոկոյն ուրախութեամբ ընդառաջ կ'երթան այդպիսի հրաւէրներու:

«Բարձրացանք սանդուխները հասնելու համար քու յարկաբաժնիդ դրան առջեւ: Ներէ ինծի, օ՛ սիրականս, եթէ քեզի ըսեմ որ դուն երբեք չես կրնար հասկնալ թէ ինչ կը ներկայացնէր ինծի համար այդ սանդուխները բարձրանալը, թէ ինչպիսի խռովք մը, արբեցում մը պատած էր ամբողջ էութիւնս, գրեթէ մահացու անձկութեան մըն էի մատնուած: Միայն գիտցիր որ այն բոլոր առարկաները որ հետզհետէ կը պարզուէին իմ աչքերուս, խորհրդանշանը կը կազմէին իմ մանկութեանս, իմ երկար ատենէ ի վեր հրահրող ցանկութեանս՝ դուռը, որուն առջեւ հազար անգամ քեզի էի սպասած, սանդուխը՝ որուն վրայ կեցած ականջալուր էի եղած քու քայլերուդ հանած աղմուկին եւ ուր տեսած էի քեզ առաջին անգամ, դրան առջեւի գորգը՝ որուն վրայ օր մը ծունկի էի եկա ծեւ դրան բանալին ճաքչը որ յաճախ զիս փախցուցած էր իմ [illegible] պասումի վայրէս: Իմ ամբողջ մանկութիւնս, ինծմէ իմ կիրքս հոս իրենց բոյնը ունէին, այս քանի մը մեթրը տարածութեան մէջ: Հոդ էր իմ ամբողջ կեանքս: Եւ ահա [illegible] սակ մը փոթորիկ կը պայթէր գլխուս [illegible] մա որ քեզի հետ — ես քեզի հետ — կը մտնէի տունէն ներս, մեր տունէն ներս: [illegible]

«Գիշերը ամբողջ մնացի քու քովդ: Բնաւ չկասկածեցար թէ քեզմէ առաջ [illegible] եւ մարդ չէր հպած ինծի եւ ոչ ոք չէր [illegible] տեսած իմ մարմինս: Ինչպէս կրնայիր ենթադրել այդ բանը քանի որ որեւէ ընդդիմութիւն չէի ցոյց տուած, որեւէ ամօթխածութիւն չէի ունեցած, պարզապէս անոր համար որ չէի ուզեր որ դուն գուշակէիր իմ սիրոյս գաղտնիքը որ կը [illegible] նար քեզի սոսկում պատճառել — որովհետեւ սէրը քեզի համար միայն թեթեւ բան մը կրնար ըլլալ որ զգացած էր [illegible] կարեւոր խաղի մը պատմուածը:

«Օ՛ իմ սիրականս, եթէ հիմա քեզի ըսեմ թէ կոյս էի երբ քեզի յանձնուեցայ, կը պաղատիմ, մի կասկածիր խօսքերուս անկեղծութեանը:

ՍԹԵՓԱՆ ՑՎԱՅ[illegible]

(12 Շար.)

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ

(Թ. եւ վերջին մաս)

Ը.— Հայկական Հարցի լուծումը խաղաղութիւն բերելով Միջին Արեւելքի մէջ, մեծապէս պիտի նպաստէ աշխարհի խաղաղութեան :

Խաղաղութիւնը ապահովելու աւելի լաւ ձեւ գոյութիւն չունի, քան իւրաքանչիւրին արդարութիւն ընելը, եւ իր իրաւունքները իրեն տալը : Վերջին պատերազմները շատ պարզօրէն փաստեցին թէ ուժեղ դիրքի մը ժամանակաւոր օգտագործումը վերջ ի վերջոյ կը դառնայ վնասակար : Ուշ կամ կանուխ, բոլորս ալ կը ստանանք բռնութեան ու աւերումներու մեր բաժինը, եթէ ուժի քաղաքականութեան հնացած ձեւը փոփոխութեան չենթարկուի, եւ եթէ ազգերու ղեկավարներուն սրտերը չլեցուին ամբողջական արդարութեան վրայ հիմնուած, հաւասարակշռուած ապագայով նոր աշխարհի մը ստեղծումի վճռականութեամբ :

Թ.— Վերը յիշուածներու լոյսին տակ Հայ ժողովուրդը կ'ուզէ, որ իր Հարցը ներկայացուի ՄԱԿի ընդհանուր ժողովին, որպէսզի ճանչցուին Հայ ժողովուրդի արդարութեան իրաւունքները :

Է.— ՀԱՅ ԴԱՏԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ՃԱՆԱՊԱՐՀԸ

Պարզ է որ ուժերու միակողմանի դասաւորումով ու պարտադրանքով չի լուծուիր Հայ Դատը, եւ խաղաղութիւն չի առաջանար Միջին Արեւելքի, եւ Աշխարհի մէջ: Հայ Դատը լուծելու համար անհրաժեշտ արդարութեամբ, եւ աշխարհի խաղաղութեան նպաստ բերող ձեւով, անհրաժեշտ է Արեւելեան եւ Արեւմտեան աշխարհներու իրարհասկացողութիւնը՝ Հայաստան լեռնաշխարհի եւ անոր ճակատագրի վերաբերմամբ, ինչպէս իրականացաւ այդ հասկացողութիւնը՝ Աւստրիոյ վերաբերմամբ, վերջին համաշխարհային պատերազմէն ետք :

Երբ Արեւմտեան եւ Արեւելեան չհամաձայնուած մեծ պետութիւնները անդրադառնան ծանրակշիռ կացութեան, որ տեւաբար գոյութիւն ունի Միջին Արեւելքի գլխին կախուած, եւ իրենց դռներուն առջեւ կանգնած, երբ անդրադառնան որ ցարդ որդեգրուած ձեւերը՝ Հայաստանը բաժնելու երկուքի, եւ տիրելու անոր մէկ մասին, յուսալով այդ ճանապարհով տիրանալ մնացեալին, կամ արգելք հանդիսանալ ուրիշներու տիրացումին, ՈՉ ՄԷԿ ԴՐԱԿԱՆ ԱՐԴԻՒՆՔ ՏՈՒԱԾ Է, այլ միայն ու միայն տեւական կռուադաշտի մը վերածած է Հայաստանը իրենց միջեւ, եւ տեւական լարումի, պայքարի, ու պատերազմի սպառնալիքի մը վերածած է զայն, ու իր վրայ տիրող դոյավիճակը. այն ատեն կրնան համաձայնութեան մը գալ իրար միջեւ, եւ երկուստեք, փոխադարձ զիջումներով կրնան ստեղծել Միջին Արեւելքի միացուած, ազատ ու անկախ տանիքը, ազատ ու անկախ ու միացած Հայաստան մը, որը բոլորի կարանթիով ապահովուած չէզոք քաղաքական դիրք մը կը ստանայ այդ ձեւով, եւ կը դառնայ ապահովութիւն մը բոլորի համար, խաղաղութեան ազդակ մը Միջին Արեւելքի ու աշխարհի համար :

3.— Երբ այս ըմբռնողութիւնը տեղ գտնէ քաղաքական մտածողութեան մէջ, դժուար չէ բացատրել նաեւ Թուրքիոյ, թէ իր իսկ շահը կը պահանջէ նման Հայաստանի մը ստեղծումը, որ պիտի զաղրեցնէ իր ճակատագիրը տեւաբար կշիռքին մէջ պահելէ, անապահով վիճակի մէջ, մշտական ներխուժման մը սպառնալիքին տակ ապրելէ, եւ Մեծապէս պիտի նպաստէ իր երկրի տնտեսութեան իսկ :

4.— Հայաստանի բարձրաւանդակը շրջապատող, Միջին Արեւելքի մնացեալ ազգերը ոչ մէկ դժուարութիւն պիտի ունենան պահանջատէր դառնալու, եւ համակարծիք Հայկական Բարձրաւանդակի ազատ, անկախ ու միացեալ երկրի մը վերածման, բնակուած ու ծաղկեցուած երկրի իրական տէրերուն, Հայոց կողմէ, որոնք բարեկամութիւն միայն ունին, եւ երախտագիտութիւն, իրենց դրացի այդ ժողովուրդներուն հանդէպ :

5.— Անհրաժեշտ է որ Արեւելեան եւ Արեւմտեան մեծ պետութիւնները նախաձեռնող ըլլան իրարհասկացողութեան մը առաջացման, եւ ՀԱՅ ԴԱՏԻ ՄԱԿ-Ի ՄԷՋ ԼՈՒԾՄԱՆ, ՄԱԿի միջոցով լուծման, եւ ՄԱԿի կողմէ ապահովման անոր ազատ եւ անկախ գոյութեան :

6.— Անհրաժեշտ է որ Միջին Արեւելքի բոլոր պետութիւններն ալ պահանջատէր դառնան մեծերէն, եւ ՄԱԿի մէջ առաջացնեն անհրաժեշտ մթնոլորտը Մեծերու փոխադարձ համաձայնութեան մը համար, որպէսզի Միջին Արեւելքի ընդհանուր խաղաղութեան հիմնական մասը եղող, Հայաստանի Ազատութեան, Անկախութեան եւ Միացման հարցը լուծեն, վերադարձնելով երկիրը իր իրական եւ միակ տիրոջ, Հայ ժողովուրդին, եւ ապահովելով այդ երկրի անկախութիւնը՝ Միջազգային համաձայնագրով մը :

7.— Ոչ միայն Միջին Արեւելքի պետութիւնները, այլ նաեւ բոլոր փոքր ազգերը, բոլոր փոքր պետութիւնները պէտք է տէր կանգնին հայ ժողովուրդի դատին եւ իրաւունքներուն, իրենց սեփական շահին ու անկախութեան իսկ համար. ՈՐՔԱՆ ԱՏԵՆ ՈՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ ՄԷԿ ՀԱՏԻԿ ԻՍԿ ԵՐԿԻՐ ՈՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ, որուն իրաւունքները բռնադրաւուած են, աշխարհի բոլոր փոքր ազգերու եւ երկիրներու ճակատագիրը նոյն վտանգին ենթակայ է :

Մարդկային իրաւունքներու Միջազգային ճանաչման ու գործադրութեան իսկ համար անհրաժեշտ է որ ՄԱԿը կազմող բոլոր պետութիւնները, մանաւանդ փոքր պետութիւնները միասնաբար բարձրացնեն իրենց ձայնը, եւ պահանջեն որ մեծ պետութիւնները իրարհասկացողութեան մը գան, եւ համաձայնաբար լուծեն Հայ Դատը, իրականացնեն միացեալ ազատ եւ անկախ Հայաստանը, որը միջազգային ապահովութեամբ ապահովուած չէզոքութեամբ մը, բարեկամութեան ու խաղաղութեան լաւագոյն եւ միակ կամուրջը կրնայ ըլլալ, արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ, հիւսիսի եւ հարաւի միջեւ :

8.— Հայաստանի հայ ժողովուրդը, եւ ամբողջ աշխարհի մէջ ցրուած հայ ժողովուրդը, որ հոգեպէս դեռ կը մնայ ցնցուած իրեն հասցուած հարուածէն, հայրենազրկումէն, արմատախիլ դառնալէն, տեւաբար պահանջատէր է եւ պիտի մնայ պահանջատէր իր հայրենի հողերու ազատութեան եւ անկախութեան իրականացման, իր պատմական ու իրաւական սահմաններուն մէջ :

9.— Ներկայիս, հայ ժողովուրդի անունով կը պահանջենք, որ մեծ եւ փոքր բոլոր պետութիւնները նախաձեռնող ըլլան Սեւրի տրամադրութեանց համաձայն եւ Ուիլսընեան սահմանագծումով ազատ եւ անկախ Հայաստանը կեանքի կոչելու, եւ զայն ներառելու համար ՄԱԿին մէջ, որպէս համահաւասար իրաւունքներով պետութիւն :

Այս է միակ լուծումը Հայ Դատին, որ կրնայ, առաջացնելով կայուն հաւասարակշռութիւն մը, ամրապնդել խաղաղութիւնը ամբողջ Մերձաւոր Արեւելքին եւ անոր ժողովուրդներուն :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
Նախագահ

Հ. Հ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

Գիտնականի անսպառ եռանդի եւ հայ մշակոյթի հանդէպ նրա պաշտամունքի արտայայտութիւնն էր նաեւ այն, որ Հայաստանում գտնուած ընդամէնը երկու ամսուայ ժամանակամիջոցում նա հանդիպումներ ունեցաւ գիտութիւնների ակադեմիայում, պետական համալսարանում, գրողների միութիւնում, գրական թանգարանում, պետական դիւանում, հիմնարկութիւններում եւ կարդաց երեսուն դասախօսութիւն խիստ բազմազան նիւթերով : Դասախօսութիւններից յիշենք՝ Ռումանիայի հայ գաղութը, արուեստի հայ գործիչները ռումանական բեմում, հայկական դիւանային նիւթեր Ռումանիայի մէջ, Փրոֆ. Նիքոլա Եորկան եւ Հայերը, հայ ոճի հետքերը ռումանական յիշատակարանների վրայ, Մանուկ պէյ Միրզայեանի դերը 1806–1811ի ռուսեւթուրք պատերազմում, հայեւթուրք պատմական յարաբերութիւնները, երիտ. Թուրքերը եւ Հայերը, Հայկ. Դատը իր հանգրուանների մէջ, յուշեր Մեծարենցի, Կոմիտասի, Վարուժանի, Սիամանթոյի եւ Զարիֆեանի մասին եւայլն : Այժմ մամուլի տակ են հայագէտի մի քանի մենագրութիւնները, որոնց մէջ «Պոլսոյ դերը հայ մշակոյթի մէջ» ծաւալուն ուսումնասիրութեան առաջին հատորը :

Ց. Ծ. Սիրունին հայագիտական հմուտ ուսումնասիրութիւններով յաճախակի հանդէս է գալիս նաեւ «Էջմիածին» ամսագրում եւ «Հանդէս Ամսօրեայում» :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1965ի Զատիկին, Ֆէրնան Թորոսեան, բժշկական ուսանող Թուլուզի մէջ, պատասխանելով Ժի. հիմնարկութեան կոչին, որու նպատակն էր զարգացնել երիտասարդութեան մէջ սնունդի հետ կապ ունեցող թեքնիք եւ տնտեսական հարցերու ծանօթութիւնը, Ցունաստան ճամբորդելու ծրագիր մը ներկայացուցած է, որ ընդունուած է: Վերադարձին հսկայ տեղեկագիր մը պատրաստած է չամիչի մասին եւ վերջերս կը գտնուի 25 ուրիշ մրցանակաւորներու կողքին որոնք հազար ֆրանքի նոր մրցանակ մը ստացած են : Իր տեղեկագիրը, 24 ուրիշներու հետ պիտի ներկայացուի ազգային ժիւրիի մը որ պիտի նշանակէ ազգային հինգ մրցանակաւորներ :

ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վարսայարդարութեան գեղարուեստական կոմիտէի Իզէռ նահանգի մասնաճիւղը մրցում մը կազմակերպած է որուն գեղարուեստական ստեղծագործութեան ճիւղին Ա. եւ Բ. մրցանակները շահած են Կրընոպլէն Դանիէլ եւ Ժան Մարանճեան :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վեհափառ Կաթողիկոսներու Սրբատառ Կոնդակներուն ընդառաջելով՝ Աստուածաշունչի հայերէն տպագրութեան երեքհարիւրամեակը հրապարակային շքեղ հանդիսութեամբ պիտի տօնուի յառաջիկայ Հոկտեմբեր ութին՝ Թարգմանչաց Տօնին՝ Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Ազգային Առաջնորդարանին նախաձեռնութեամբ :

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳ. ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ

(ԿՆԻՔ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Թուարէկները նշմարելով եռեւէն հասնող հեծելազունդը, սկսան խումբեր կազմելով հոս ու հոն ցրուիլ, այդ պատճառով իսկ, չկրցան հետապնդել քիչ մը առաջ վրայ հասնող օգնական ուժը, որ նահանջ մը ընելով, նոր հասնող հեծելազունդին կցուելու համար կողմնակի սկսաւ արշաւել :

Հեռուէն եկող հեծելազունդը սկսաւ ճանաչելի դառնալ, վեց հարիւր հեծեալէ բաղկացած էր, որոնցմէ հինգ հարիւրը Ուլէտ – Սիտի Շէյխ ցեղէն էին, իսկ հարիւրն ալ Շամպա ցեղէն:

Հեծելազունդին գլուխն անցած էր ճերմակ ձիով Եւրոպացի մը ...:

Թուարէկները այժմ լռութիւն կը պահէին ...: Ոչ զէնք կը պարպէին եւ ոչ ալ տեղերնուն կը շարժէին ...: Անանկ կ'երեւէր թէ վախ մը մտած էր մէջերնին : Ճերմակ ձիով Եւրոպացին տեսած էին անոնք, բայց անոնցմէ միայն Ծուանն ու Մուպարէքը զուշակած էին անոր ով ըլլալը :

Բանակին մէջ սրտերը տրոփելէ դադրած էին :

Քապիլները հրացաննին ձեռքերնուն մէջ սեղմած կեցած էին : Մատլէն, Ժանէթ, Լեւոն, Մօրիս, Բղէզ ակռաններնին սեղմած, հեւասպառ կը սպասէին ...:

Հեռուէն եկող զանգուածը, կարծես թէ թաղիքի վրայ ըլլար, անզգալի կերպով միշտ կը յառաջանար :

Առջեւի ճերմակ ձիով Եւրոպացին յանկարծ սուրը վեր վերցուց :

Անոր եռեւէն ամէնքը մէկէն իրենց լայն սուրերնին (եաթաղան) քաշեցին պատեանէն: Օդին մէջ փայլուն պողպատները լուսինին տմոյն ցոլքերուն տակ շողշողալ սկսան :

Յանկարծ մութին մէջ մոնչիւն մը լըսուեցաւ :

— Կրակ բացէք ...:

Այս ըսելով, ճերմակ ձիով Եւրոպացին ձին խթանեց եւ կայծակի արագութեամբ առաջ խոյացաւ :

Գոռ ու գոչ մը եւ համազարկի մը ճաթռտիւնը լսուեցաւ: Ճերմակ ձիով Եւրոպացին մարդիկը կարկուտի պէս գնդակ տեղացնել սկսան Թուարէկներուն վրայ :

Թուարէկները պատասխանել սկսան, բայց առանց ռազմագիտական որեւէ նըպատակի, կոյրկուրոյն :

Ընդհարումը այնքան սարսափելի ու ահեղ եղաւ որ, ձիաւորները իրենց թամբէն օդ նետուելով յարդի շիւղի մը պէս օդին մէջ ծածանիլ սկսան : Կատաղի իրարանցում մըն էր սկսաւ ...: Գիրկընդխառն կռիւ :

Արաբները կռիւի մէջ խնայել չեն գիտեր երբ իրարու դէմ ելլեն : Երկու թըշնամի ցեղեր էին անոնք, որոնցմէ մին անպայման բնաջինջ ըլլալու էր որ միւսը յաղթական նկատէր ինքզինքը :

Կռիւը կատաղի, վայրագ եւ անխնայ եղաւ :Պատերազմիկները իրենց զէնքերը մէկ կողմ նետած, իրարու վրայ նետուեցան եւ սկսան ձեռքով ոտքով կըռուիլ : Ակռաններովնին իրարու քիթ, ձեռք, այտ, ականջ կը խածնէին :

Շատ չանցած, նոր շարժում մը երեւան ելաւ : Ատենէ մը ի վեր Թուարէկները խելագարօրէն սկսեր էին պոռալ.

— Սատանայ է, ճիւաղ է :

Անոնք Մօպրէի դէմը ելած եւ զայն ճանչցած էին: Քանի մը ամիս առաջ այդ բումին իրենց աչքին առջեւ պլխտուած էր, ի՞նչպէս կ'ըլլար որ հիմա գետնին տակէն ելած սատանայի մը պէս ողջննալով իրենց դէմը կ'ելլէր :

Յառաջապէս կանխաւ տրուած հրամանի մը համաձայն, Ֆրանսացիներուն բոլոր զինուորները ունեցած ձայնովնին կը պոռային.

— Սիտի Մօպրէ, սիտի Մօպրէ :

— Սիտի Մօպրէ, սիտի Մօպրէ, կ'արձագանգէին Թուարէկները ահ ու դողի մատնուած :

Ամբադիրին ներկայութիւնը, անոր հըրաշքով յարութիւն առած ըլլալու վախը կը բաւէր արդէն Թուարէկները պարտութեան մատնելու :

Թշնամիին զինուորները, Մօպրէ անունը լսելով ահ ու դողի մատնուած, շուարած ու սարսափահար, փոխանակ յարձակում գործելու, աղէին անդին կը վազէին եւ ամէն ոք իր անձը ազատելու եռեւէ կ'իյնար: Ծուանի եւ Մուպարէքի բանակը բարոյալքուած էր :

Ահա ճիշդ այդ միջոցին էր որ Սաղիրի եւ վրէժխնդիր գիւղապետին ուժերը դէպի ձախ ընկրկելով, սկսան եռեւէն յարձակիլ ...: Թշնամին երկու կրակի մէջ մնացած էր եւ աքցանի մը մէջ սեղմուած փայտի կտորի մը պէս հետզհետէ ձեւ կը փոխէր ...:

Գիրկընդխառն կռիւը զազանային եղաւ ...: Գայլերու եւ զազաններու պէս զիրար կը փառատէին, զիրար կը բըզկտէին:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ճամճեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին՝

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՃԱՄՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՃԱՄՃԵԱՆԻ

յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գույումճեան փոխան ծաղկեպսակի Յովհաննէս Պա – գըրճեանի մահուան առթիւ, 200 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

×

Տէր եւ Տիկին Կարօ Սահակեան 100 ֆրանք կը նուիրեն Աղքատախնամին Յովհաննէս Պագըրճեանի մահուան առ – թիւ : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Փերուզ Մոստիչեան 30 ֆրանք կը նուիրէ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին Կրօնիկ Փափազեանի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Վահրամ Մոստիչեան 25ական ֆրանք կը նուիրեն Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու Օղափ. կայաններուն : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆՈՒԷՐ

Կարապետ Մարանճեանի երկու զա – ւակներուն Դանիէլի եւ Ժանի յաջողու – թեան առթիւ, վարսայարդարութեան մրցումին մէջ (տե՛ս Գ. էջ), Պ. Միշէլ Նալպանտեան 30 ֆրանք կը նուիրէ «Յա – ռաջ»ի բարգաւաճման :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)
Մինչեւ Յունիս 15

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը կը յայտնէ իր խորին վշ – տակցութիւնը՝ ընկերուհի Այրի Տիկին Վարդանուշ Հազարեանի, զաւակներուն եւ պարագաներուն, իր ամուսնոյն, Վա – հանի մահուան տխուր առիթով :

×

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մասնա – ճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարդանուշ Հազար – եանի իր ամուսնոյն Վահան Հազարեանի *մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն ֆր. կը նուիրէ Մարսէյլի ազգա – յին Առաջնորդարանին :*

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Մայիս 28կը տօնուի նախաձեռնու – թեամբ Լազեան խումբի, կոմիտէի հո – վանաւորութեամբ : Յունիս 4, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Կը նախագահէ ՀԱՅԿՈՒՆԻ ԹԱՇՃԵԱՆ

Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Ուղերձ Լազեան *խումբի կողմէ*

Գեղարուեստական յայտագիր :

Կենդանի պատկեր Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Դրօ խումբին կողմէ :

Զաւեշտ՝ Նոր Սերունդի Լեւոնի խումբի կողմէ : Արտասանութիւն Պարտաքճեան *քոյրերու կողմէ, մեներգ* Օր. Աստղիկ Կարապետեան *(Լեւոնէն) :*

Մուտքը ազատ է :

Հանդէսէն ետք ընկերահամակրական խնջոյք : Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ :

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Սերքլը Կաթոլիք սրահը :

Կը նախագահէ՝

ՏԻԿԻՆ ՈՎՍԱՆՆԱ ԷՕՔՍԻՒԶԵԱՆ

Կը խօսի ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը մասնակցին. — Վիէնի եւ Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը եւ երգչա – խումբը :

Օր. Էլվանեան *եւ* Օր. Պետրոսեան *(մե – ներգ)*, Պ. Մաքոսեան, Օր. Աւեեան, Օր. Ա. Ղազարեան *(արտասանութիւն)*, Օր. Օր. Ռստիկեան *եւ* Ջաֆարեան *(դաշնա – մուր) :*

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմա – կերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին : Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20·30ին, ԺՕՐԺ Ե·ի շքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ *: կանխիկ վճարելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանդայով*

C. C. P. Paris : 2385-37

ԳԻՆԵՋՕՆ

Ի պատիւ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ եւ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 9ին, նա – խաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սէն – Լուի մասնաճիւղին, Ազգ. դպրոցին սը – րահը :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՏԱՂԻ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ
ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Ս. ՊՕՂՈՍ–ՊԵՏՐՈՍ
ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, Մայրերու Տօնին առի – թով Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկե – ղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ եւ կը կատարուի մատաղի օրհնութիւն :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ

ԳԱՐԵԳԻՆ ԱԲԵՂԱՅ ՊԷՔՃԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Ալֆորվիլի եւ Փարիզի հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտա – նուիլ Պատարագին եւ մասնակցելու Մա – տաղին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Ալ – ֆորվիլի մասնաճիւղին, Կիրակի (5 Յունիս) երեկոյեան ժամը ճիշդ 8ին, Մէ – զօն – Ալֆորի *քաղաքապետարանի սրա – հին մէջ :*

Կը ներկայացուի Տիգրան Կամսարակա – նի վէպէն՝

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

Տրամ 4 արար, 4 պատկեր

Թատերգութեան վերածուած եւ բեմա – դրուած Միհրան Անտոնեանի *կողմէ :*

Գլխաւոր դերակատարութեամբ՝ Զա – րուհի Անտոնեան, Արտաշէս Գմբէթեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտօ – նեան, Նազարէթ Պշտիկեան, Սիրակ Սու – րէնեան, *ինչպէս նաեւ* Լ. Թօփալեան, Վ. Մոստիչեան, Ք. Թէրզեան, Դ. Մանուկ – եան, Ս. Մոստիչեան, Ն. Պալեան, Մա – կի եւ Արմենակ խարեան :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ *Ամէն Շաբաթ օր ժամը* 15էն18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով : ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա *: ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝* Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է···· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵՑԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԵՑԷՔ – ՆԵՐԿԵՑԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — *ծածկոցներ.* —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին
PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République
Կը ներկայացուի

«ՌՈՒԶԱՆ»Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա – տերական մրցման)

Կը մասնակցին. — Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զօնթըրեան, Է. Զանթըր – եան : Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, *Պարոններ՝* Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մաթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Ջաքմաք – ճեան *եւ* Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին. — Օր. Օր. Ե. Արզումեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլաճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիֆաճեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւ – շանզատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« *ՍՕՍԻ* » *պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ* Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճէր – եանի :

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ. — Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 5 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 5 JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10627 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.627

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՐԳԱ՛ՆՔ ՀԱՅ ՄԱՅՐԻԿԻՆ

Տարին մէկ օր յատկացնելով մայրերուն, քաղաքակիրթ աշխարհը երախտագիտական պարտք մը կը հատուցանէ մայրերուն, ի յարգանս եւ ի փառաբանութիւն անոնց անհուն զոհողութեանց :

Միջազգային տօն է «Մայրերու Օր»ը :

Դարերով տուներու մէջ մնացած եւ ստորադաս նկատուած, կինը քսաներորդ դարուն գրաւած է իր արժանի տեղը՝ ըստանալով հաւասար իրաւունքներ այրերու կողքին :

Տան նեղ սահմաններէն դուրս ելլելով, կինը իր մասնակցութիւնը կը բերէ մերօրեայ կեանքի բոլոր մարզերուն՝ ձեռնհասութեամբ եւ խղճմտօրէն :

Ո՛չ միայն պաշտօնեայ է գրասենեակի, այլ եւ վարիչ առեւտրական տուներու, գործաւոր՝ ճարտարարուեստի եւ երկրագործութեան, կրթական մշակ, բժիշկ, փաստաբան, նոյնիսկ ճարտարագէտ ու հանրային գործիչ :

Այս բոլորէն վեր մայր է կինը : Իր գերագոյն առաքելութիւնն է ծնողաբերութիւնը, մարդկային ցեղի աճումն ու յարատեւումը :

Ու աշխարհի բոլոր մայրերուն մէջ հայ մայրն է ամէնէն գերազանցը, արժանի փառաբանուելու եւ երախտագիտութեան :

Ո՛չ մնափառութիւն է այս, ո՛չ ալ մեր հայասիրութիւնը շոյելու կոչուած ամբոխավարութիւն :

Շնորհիւ հայ մօր անհուն զոհողութեանց եւ աննման նուիրումին է, որ հայ ազգը հերոսաբար կուրծք տուած է ամենի փոթորիկներու անյիշատակ դարերէ ի վեր եւ եկած հասած է մինչեւ մեր օրերը :

Մայրերն են պահել մեր Հայոց լեզուն ,
Մեր մանուկներին տուել կաթի հետ :
.
Մայրերն են պահել մեր Հայոց երգը ,
Երբ մանուկներին օրօր են ասել ,
Արցունքն աչքերին, սրտերում՝ վէրքը
Մեր ազատ կեանքի օրն են երազել :

Այսպէս կը պանծացնէ բանաստեղծը հայ մայրը :

Հնագոյն դարերէ ի վեր Հայը պաշտամունք է ունեցած հանդէպ մօր :

Հեթանոս Հայաստանի ամէնէն սիրուած աստուածուհին է եղած Անահիտ, «մայր ամենայն զգաստութեանց, բարերար ամենայն մարդկան բնութեան, որ է փառք ազգիս մերոյ եւ կեցուցիչ, որով կեայ եւ զկենդանութիւն կրէ երկիրս Հայոց» :

Վարդանանց պատերազմէն մինչեւ մեր օրերու հերոսամարտները սխրալի քաջութիւններ արձանագրած են հայ մայրն ու կինը :

Հայ տիկինը յորդորում է ամուսնոյն
գնալ ,
Պատերազմի դաշտին վրայ վէրք տալ ,
ստանալ :

Հայ մանկամարդ մայրը զմայլելի համբերատարութեամբ սպասած է ապրուստի համար հեռուները գացող իր [illegible] ամուսնոյն վերադարձին եւ չարաչար աշխատանքով մեծցուցած է իր զաւակները :

Այրիացած հայ մայրը իր ջարդուած ամուսնոյն եւ զաւկին սուգը սրտին՝ արցունքոտ աչքերուն լոյսով գիշերներ լուսցուցած է՝ ասեղին ծայրով ապրուստ ճարելու համար իր որբ ձագուկներուն :

Աքսորի ճամբաներուն վրայ եւ անապատին մէջ հայ մայրը իր զաւակներուն ֆիզիքական գոյութիւնը ապահովելով մէկտեղ հայրենասիրական ոգի ներշնչած է անոնց : Ու իր դողդոջուն մատներով աւազին վրայ գծած է այբուբենի տառերը՝ օտար աստղերու տակ մեծցող իր փոքրիկին փոխանցելու համար մեր ոսկեղէնիկը՝ իբրեւ հայրենի ժառանգ :

Այսօր ալ, տարագրութեան մէջ, դարձեալ հայ մայրերն են, որ ընտանիքին ներս վառ ու կենդանի կը պահեն ազգային ոգին եւ մայրենի լեզուն կը սորվեցնեն իրենց զաւակներուն :

Յարգա՛նք, փառք ու պատիւ հայ մայրերուն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մաքրագործումներ տեղի ունեցած են, որոնց ծաւալը ցարդ յայտնի չէ : «Պաշտօնազրկուած» են Փեքինի քաղաքապետը, որ ղեկավարութեան 6րդ անձնաւորութիւնը կը համարուէր, համալսարանի տեսուչը եւ բազմաթիւ այլ դէմքեր իբրեւ «հակակուսակցական» : Ամէն պարագայի մէջ, խորհրդաւոր բան մը կայ Չինաստանի մէջ եւ քաղաքական շրջանակները շատ բան չեն ըսեր : Մաքրագործումներու լուրը մեծ անակնկալ մը եղած է Մոսկուա, մինչ Փեքինի մէջ ցոյցեր տեղի կ'ունենային ընդդէմ բոլոր անոնց որոնք դատած են Մաօ Ցէ Թունկի գաղափարականին դէմ :

ԴՈՄԻՆԻԿԵԱՆ Հանրապետութեան մէջ Պալակէր յաղթեց ընտրութեանց Խուան Պոշէն 237 հազար ձայն աւելի առնելով : Այս պատճառով Պոշ կ'ըսէ թէ ընտրութիւնները չինծու էին : Բարենորոգման կուսակցութեան թեկնածուին յաղթանակը գոհունակութեամբ ընդունուած է Ուաշինկթընի մէջ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ բաւական յուզում յառաջ եկած է Թուրքիոյ նոր բանաբերումներու առթիւ Լօզանի դաշնագրին : Թուրքերը կ'ուզեն նաեւ ջնջել հելլենականութիւնը Իմպրոս եւ Թենեդոս կղզիներուն մէջ, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը յոյն է :

ՊՈՆԷՆ կը հաղորդեն թէ ցորչափ Ֆրանսա չէ համաձայնած «14»երուն հետ, Գերմանիա որեւէ համաձայնագիր պիտի չստորագրէ Ֆրանսայի հետ Գերմանիոյ ֆրանսական զօրքին համար :

ՍԸՐՎԷՅԸՐ ինքնաշխատ կայանը մօտ հազար նկարներ ղրկած է արդէն լուսինէն, մինչ Ճեմինի Թ. որու արձակումը կատարուեցաւ յապաղումով, յաջողեցաւ իր առաքելութեան մէջ, որն էր յարդել «ժամադրութիւնը» Աթտա հրթիռին հետ, որ երկու օր առաջ ծիրի վրայ դրուած :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ հրաժարած է պուտտայական հիմնարկութեան տեսուչը, որ կողմնակից էր միջին ճամբայ մը գտնելու Զօր. Քիի հետ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ կարծիքով Ատլանտեան Խորհուրդը (ուխտին քաղաքական կեդրոնատեղին) պէտք է հեռանայ Ֆրանսայէն :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ կը հաստատուի թէ Ֆրանքօ մտադիր է հանրաքուէ մը կազմակերպել սպանական հիմնարկութեանց շուրջ :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ կը հերքեն թէ Շափը (Ատլանտեան սպայակոյտ) Ուաթերլօ պիտի չհաստատուի, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ դաշտը «պատմական վայր» հռչակուած է : Նման փոխադրութիւն մը արդէն ալ աւելի վիրաւորական էր Ֆրանսայի համար :

Օրը Օրին

ԻՆՁՈ՛Ի ՉԷ, ՀԱՄԵՑԷ՛Ք, ԲԱՅՑ...

Զրախառն ուղեղով Թուրք մը կը յանձնարարէ իր կառավարութեան որ թրքական վարժարաններ բանայ բազմահայ քաղաքներու մէջ, Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, որովհետեւ «Հայերը խենթ կ'ըլլեն որ իրենց զաւակներուն թուրքերէն սորվեցնեն» :

Յետոյ, կ'ուզէ նաեւ որ Անգարայի իշխանութիւնները քաջալերեն արտասահման հաստատուած Հայերու այցելութիւնը Թուրքիա :

— Թող գան, բարի եկան հազար բարի ... Զգեցէ՛ք, թող գան պտըտին Անատոլուի չորս կողմը ... Թող գան տեսնեն իրենց ազգականներն ու բարեկամները ...

×

Զրչրուկ ուղեղով այս թուրք արարածին սրտառուչ բարեկամութիւնը մեզի հանդէպ իրա՛ւ շա՛տ յուզիչ է :

Շա՛տ շնորհակալ ենք իրեն եւ իրեններուն : Յաւէ՛տ երախտապարտ ենք իրենց :

Մենք ալ շուարեր մնացեր էինք եւ չէինք գիտեր թէ ի՞նչ ձեւ գտնելու էինք որ կտորիկ մը թուրքերէն սորվեցնէինք մեր նուտիկներուն :

Պնակին *Թապախ*, պատառաքաղին *չաթալ*, սրբիչին ալ *խավլու* ըսելով տեղ մը պիտի չհասնէինք : Հազար տարի կ'ուզէ որ այդ ձեւով թուրքերէն կարդալ - գրել - խօսիլ սորվեցնենք իրենց :

Բայց, դուն քուն, բախտդ արթուն, հայ ժողովուրդ՝ յԱրեւմուտս :

Մեր այբուբենը սորվեցնելու համար գլուխդ քարին զարնես հինգ հարիւր տոլար քով քովի չես կրնար բերել, բայց տեսասիկ բարեխնամ թուրք ազգին շառաւիղներէն մէկը, ինքնաբերաբար, կ'առաջարկէ որ Թուրքիա, ի՛նք, ընդառաջ երթայ այդ ծրագրին եւ Հայուն զաւակին սորվեցնէ թուրք լակոտին մայրենի լեզուն : Եւ, անշուշտ, անոր երգը, անոր աղօթքը եւ անոր հայհոյանքները : Զրի : Իրենցմէ *փուռ պուռա* մեզի :

Ա՞լ ինչ կ'ուզենք :

Այս գթառատ մարդասիրութենէն — հայասիրութենէն — ետք կրնանք հայերէն սորվեցնելու մեր ծրագիրը ծալել ծրարել մէկ կողմ նետել : Եթէ այդ քայլը առնենք, թէ մեծ ծախքերու մառնըւելու եւ ասոր – անոր բերնին հոտը մտիկ ընելու մտահոգութենէն կ'ազատինք եւ թէ մեր երախաներուն աչքը կը մտնենք, քանի որ անոնք հայերէն սորվիլ չեն ուզեր եւ մենք ենք որ կը պահանջենք որ սորվին :

Երեւի մեր նոր սերունդին շարքերուն մէջ թրքական հինգերորդ սիւնը բաւական աշխատանք թափած է՝ մեր քնացած ատենը եւ մերինններն են որ ըսել կուտան ջրջրկած ուղեղով թուրք լաճին .

— Հայերը խենթ կ'ըլլեն որ իրենց զաւակներուն թուրքերէն սորվեցնեն ...

×

Ահաւասիկ պատասխանս այս շոշոր - թին՝ ի դիմաց համայն ազգիս Հայոց .

— Օսման աղա, մենք կ'ընդունինք, ձեր առաջարկը ... եկէ՛ք, հրամեցէ՛ք եւ բազմահայ եւրոպական եւ ամերիկեան քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ թրքական վարժարաններ բացէք ... Միայն բերէք նաեւ ձեր *ինճէ սազերը*, ձեր *նազարա*ները եւ ձեր *տաւուլ*ները ... Ձեր լեզուն սորվելու փափաք ունեցողը պէտք է միեւնոյն ատեն ալ ձեր *չալղը*ները սորվի ... Առանց կարմրելու կը խոստովանինք որ մեր մէջ, տակաւին, կան ձեր մշակութային այս արժէքներէն համ առնող ապուշներ ... Տաղ, քան, հարիւր հոգի, թերեւս ... Այո՛, հրամեցէ՛ք ... եկէ՛ք լուսաւորեցէք զիրենք ...

— Բայց, մէկ պայմանով ... Անգարայի կառավարութեան կը դիմէք եւ մասնաւոր արտօնութիւն կը ստանաք որ մենք ալ, արտասահմանի Հայերս ալ պատգամաւորութիւն մը Թուրքիա դրկենք՝ ձեզ լուսաւորելու առաքելութեամբ : Այս պատգամաւորութեան նախագահ կը նշանակուի Մարիամ Հօրքուրը, ութսուն տարեկան, որուն աչքին առջեւ ձեզմէ մէկը, կտրեց անոր երկու զաւակներուն գլուխները ... Փոխ -նախագահ կը նշանակուի, Մարուքէ աղբարը, ինսուն տարեկան, որուն աչքին առջեւ ձեզմէ մէկ, երկու հոգի սուրէ անցուցին՝ իր գիւղին աղջիկներն ու հարսները ... պատգամաւորութեան քարտուղարը կ'ըլլայ մեր Նարդուկ *Պաճին* որուն ամուսինը եւ երկու եղբայրները բարձունքէ մը, վար, Եփրատը նետուեցան ձեր *զապթիէ*ներուն ձեռքով՝ ... պատգամաւորութեան կը մասնակցին ուրիշներ ալ —նամբու ծախքը մեր վրայ — ինչպէս, օրինակ, վարժապետ Ադամը, որուն հարսին միսերը յօշոտեցին երկու Թուրք նիւաղներ— հաւանաբար, այսօր, երկուքն ալ կամ նախարար են, կամ նախարարցու — որպէսզի նոր Հայ մը աշխարհ չբերէր, Տիրացու Սահակը, որուն գլուխը քարի մը տակ ջախջախեցիք, ժամուն դրան առջեւ, որովհետեւ չէր ձգեր որ հրէշները խորան հասնէին եւ վար առնէին Աստուածամօր պատկերը, Թագուկ մամամ, որուն եղբայրը՝ կրակը նետեցիք ...

— Օսման աղա, կրնաս հարցնել թէ ի՞նչ պիտի ընէ այս պատգամաւորութիւնը, երբ Թուրքիա մտնելու արտօնութիւն ստանայ ...

— Ըսեմ թէ ինչ պիտի ընէ ... ինչպէս դուք ձեր թրքական վարժարաններով արտասահմանի Հայերուն զաւակներուն թուրքերէն պիտի սարվեցնէք եւ պիտի լուսաւորէք զանոնք թրքական ճրագով, այս պատգամաւորութիւնն ալ պիտի պըտտի Անատոլուի չորս կողմը, հրապարակային ժողովներ պիտի կազմակերպէ, դասախօսութիւններ պիտի տայ, դասընթացքներ պիտի հաստատէ, պարզապէս, պատմելու համար թէ ձեր ազգը ինչ ըրաւ մեր ազգին՝ յիսուն տարի առաջ ... Այս հօրքուրներն ու մօրքուրները, այս վարժապետներն ու տիրացուները զոց գիտեն մեր երբեմնի եկեղեցիներուն, վանքերուն, դպրոցներուն հասցէները ... Պիտի գան եւ անոնց աւերակներուն վրայ կանգնած պիտի կարդան Թուրքիոյ քաղաքակրթութեան պատմութիւնը ... Յետոյ ,պիտի պատմեն նաեւ թէ ձեր ազգը ի՛նչ դիւային հրէշութեամբ բնաջնջեց մեր ազգը՝ մեր հայրենիքին մէջ ... Ինչպէս կը տեսնես, Օսման աղա, ձեր ազգին հրաւէրին է որ կը պատասխանենք՝ մեր պատգամաւորութիւնը դրկելով ...

— Այո՛, միայն այս պայմանով է որ թոյլ կրնանք տալ որ մեր Հայնոցներուն մէջ թրքանոցներ բանաք ... Մենք բնաւ վախ չունինք որ կրնաք դաւանափոխ ընել մեր նոր սերունդը ... Աւելի դիւրին է Հրեաներու խախամապետին զինք խմցնել, քան Հայը թրքացնել ... Ուրեմն երբ դուք, Թուրքերդ ալ, նոյն վստահութիւնը ունիք ձեր ազգին վրայ թէ նշմարտութիւնը լսելով չի փոխուիր, բացէ՛ք դուռները ձեր *վաթան*ին եւ ականջները ձեր *վաթան*տաշներուն — տեսնենք որը աւելի ազդու է— ձեր թուրքերէնի դա՞սը մեզի, թէ մեր Թուրքիոյ պատմութիւնը ձեզի ...

— Օսման աղա, պատասխանիդ կը սպասեմ ... եւ հրաւէրիդ ...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Ա.

Երկու տարի եղաւ՝ յիսուն տարեկան կ'ըլլայ այն եղելութիւնը, որու տօնակատարութեան համար, այս սրահին մէջ, հաւաքուած ենք այսօր :

Ուրեմն, յիսուն պակաս երկու տարիներ խօսեր ենք, գրեր ենք, ճառեր ենք, մտածեր ենք այն իրողութեան մասին, որ մեր ազգային կեանքի ժամանակագրութեան ամէնէն փառաւոր էջը կը կազմէ, պարծանք Հայութեան : Քառասուն եւ ութ տարիներ՝ պատմեր ենք իրարու, յիշեցուցեր ենք աղքատ յիշողութեան տէր հայրենակիցներու, կրկներ ենք օտարին — ծառայ կէս — Հայերու, վիճեր ենք Հայութիւնը — պակաս մարդոց հետ, վերջապէս նկարագրեր ենք, բացատրեր ենք, պանծացուցեր ենք, այնքան որ Հայր մեր մը արտասանելու պէս՝ Մայիսեան պատմութիւնը գոց գիտէ, այսօր, այն սերո՛ւնդն անգամ՝ որ ծնած չէր 1918ին :

Ահա թէ ինչո՛ւ կը վախնամ որ մէկը կ'ելլէ յանկարծ եւ կ'ըսէ ինծի ·

— Գիտե՛նք, գիտե՛նք, Մայիս 28ի պատմութիւնը պատարագ չէ որ կրկնես, նոյն բառերով, նոյն հանդիսաւորութեամբ, անփոփոխ,— նոր բան մ՞ըն գիտես : Բայց եւ այնպէս կը վախնամ որ ուրիշ մէկը կ'ելլէ կ'ըսէ ·

«Մայիս 28ը կ'ուտուի՞» :

Արդարեւ կան տխմարներ, կա՛ն նման տխմարներ : Եւ լաւ որ կան : Պատմութիւնն այդպէս է ընթացեր : Գետերուն պէս, որոնց մաքուր մէջքին չուրջ, եզերքին մօտ, ժապաւէն մը կ'ըլլայ ծոյլ ջուրի, ջուր ըլլալը ոչ յայտնի, նման ցեխաջուրի : Ըսի չէ՞, լաւ որ այդպէս է : Եւայի պատմութիւնը կենդանութիւն պիտի չստանար՝ եթէ չըլլար օձը : Յիսուսի պատմութիւնը սաստկութիւն պիտի չստանար՝ եթէ չըլլար Յուդան : Յարութեան պատմութիւնը փայլ պիտի չստանար՝ եթէ չըլլար Թովմասը : Մեր պատմութիւնն ալ, նոյն օրէնքով, ունեցած է իր օձերը, Յուդաները, Թովմասները, կամ Քէլ Հասանին պաշտօնյին բերքը, աւելի սաստկացնելու համար մեր պայքարը :

Բայց իմ գործս չէ վարժապետութիւն ընել : Իմ գործս չէ նաեւ կրկնել բաներ, որոնք աղօթք դարձած են այլեւս, բարոյս ըսելու պէս սովորական դարձած են այժմ, կամ վերջապէս արտասանութեան նիւթ դարձած են Դուրեանի, Տէրեանի կամ Կապուտիկեանի տաղաչափներուն պէս :

Թոյլ տուէք որ հպարտութեամբ յայտարարեմ ձեզի թէ գրագէտը գրագէտ է միշտ,— գործիչ չէ որ հրահանգներ կրկնէ, բանախօս չէ որ հրջարերական ճառեր արտասանէ, հրապարակագիր չէ որ մեծ գաղափարները մանրուքի վերածէ, չուկայի մարդ չէ որ սոխ ու սխտոր ծախելու վարժութիւնը համարի քաղաքական իմաստութիւն :

Գրագէտը, սիրելի հայրենակիցներ, մօրը կողմէ ազգական է ցեղին, հօրը կողմէ՝ ժամանակին :

Գրագէտը կամուրջ մըն է ազգին եւ յաւիտենականութեան միջեւ :

Գրագէտը Աստուա՛ծ է որ կը ղրկէ իր ժողովուրդին, ատոր համար համարձակ, ատոր համար անկեղծ,— կատուին կ'ըսէ կատո՛ւ, ու փրփոճին կ'ըսէ փրփո՛ճ :

Գրագէտը,— օ՛, կը ներէք՝ եթէ դարձեալ սկսայ հնչեցնել իմ առաքելութեանս զանգակները,— գրագէտը կը քալէ թի՛քթա՛ք, թի՛ք — թա՛ք, ժամացոյցին ձայնով : Լսողը կը կարծէ թէ միշտ նո՛յն ձայնն է որ կը լսէ,— ո՛չ : Ժամացոյցը ամէն մէկ թիք — թաքով ժամերը կը գլորէ, ժամերը կը համրէ, ժամերուն փոխուիլը կը յայտարարէ : Երբ կ'ըսէ թիք, արդէն թաք է որ կը լսուի : Ուրեմն գրագէտը այն ժամացոյցն է որ գաղափարներու հոլովումը, աճումը, զարգացումը կ'իմացնէ :

Եւ ահա գրագէտ մը, որ չի սիրեր ձիւթ ծամել, ճամբայ կ'ելլէ Փարիզէն ու կուգայ Մարսէյլ, մին իր սիրած քաղաքներէն, կը ներկայանայ իր հարազատներուն, բերելու համար թարմութիւն, նոր խօսք, մտածման նորութիւն,— ի՛նչ դժուարին գործ անշուշտ, մանաւանդ ի՞նչ յաւակնութիւն :

Կարելի՞ է նոր խօսք ըսել սակայն, կը հարցնեմ ես ինծի :

Գրագէտը անծանօթ չէ խօսքին · «Չիք ինչ նոր ընդ արեգակամբ» : Արդարեւ, ամէն բան ըսած են հին իմաստունները, ամէն բան քննած, փորձած, սպառած : Բայց քարացումի վարդապետութիւն կը կոչուի ատիկա : Եւ ես չեմ սիրեր քարացումը : Վասն զի քիլոկրամ չէ ժամանակը : Եթէ ընդդիմախօս մը պնդէ թէ ժամանակը Աստուած չէ որ «յընթացս իրաց» ձեռնարկէ նոր աշխարհաստեղծութեանց, գիտել կուտամ թէ մարդկային մտքին հասողութեան սահմաններուն մէջ կան բաներ, որոնց համա՛ր է ըսուած · «ոչ յագեսցի ակն տեսանելով, եւ ոչ լցցի ունկն լսելով» :

Յիրաւի, բաներ կան, լսելով ու տեսնելով չկշտացուելիք բաներ, որոնք յաւիտենականութի՛ւնը կը հաստատեն : Ատոր մէկ ուրիշ վկայութիւնը կը կազմէ այն՝ զոր փիլիսոփաները կ'անուանեն տենչ (տէզիր), եւ այդ տենչ կոչուած իրողութեան ուսումնասիրութիւնը՝ տենչագիտութիւն (էփիթիմօլօժի) :

Տենչ մըն է օրինակ, մարդո՛ւն միայն յատուկ տենչ մը, ազատութեան ցանկութիւնը, անկախութեան բաղձանքը, ըլլաբաղան իտէալ :

Այդ տենչը աւելի հզօր է քան Ֆրոյտի ուսումնասիրութեան առարկան, որ անասնական է, — ատիկա կատուն ալ ունի, շունն ալ ունի : Այդ տենչը աւելի հզօր է քան Մարքսի գիտութեան առարկան, որ նոյնպէս անասնական է, — ատիկա կովն ալ ունի, գայլն ալ ունի :

Տարբեր է մարդուն յատուկ տենչը : Մեր խօսքը կը վերաբերի մշակուած, քաղաքակրթուած, այլ մանաւանդ յեղաշրջումի (էվօլիւսիոն) ընդունակ անհատին, որու միայն սահմանուած է ունենալ ազնուական տենչը : Ճիշդ է թէ սեռային կամ ստամոքսային անօթութիւնը եւս զօրաւոր է մահու չափ, բայց իր նպատակին մէջ անհատական, ուրեմն հասարակ հաճոյասիրութիւն (էտօնիզմ) : Ընդհակառակն, կը կրկնեմ, տարբեր է մարդկային ազնուական տենչը, — սովորական բառով՝ ցանկութիւն ազատութեան կամ անկախութեան :

Իրականին մէջ, կենդանին եւս կը սիրէ ազատութիւնը, բայց աննպատակ է այդ ազատութիւնը : Կ'արհամարհեմ ամէն ազատութիւն, որ աննպատակ է, շինարար չէ, ստեղծագործող չէ : Անտառին մէջ շրջագայող արջին, ծովին մէջ լողացող ձուկին, երկնքի մէջ ճախրող արծիւին ազատութիւնը չէ որ նպատակ է մեզի, այլ մարդկային ուժերու օգտագործման, ցեղային ընդունակութեանց զարգացման նպաստող ազատութի՛ւնն է միայն ցանկալի :

Ուրեմն, աշխատանքի ազատութիւն, ստեղծագործական անկախութիւն, քաղաքակրթութեան անկաշկանդ յաւելում, — ահաւասիկ օժտուած ժողովուրդներու միակ իտէալը :

Կ'ուզեմ ձեզի նոր մտածում մը տալ · — Աստուծոյ գաղափարը չի կայանար աստուածապաշտութեան մէջ, — ոմանք կըն է որ այդպէս կը մտածէ, — Աստուծոյ գաղափարը կը ծագի աստուածացման ցանկութենէն, երազէն, տենչէն, որ յատուկ է միայն ու միայն մարդուն, երբե՛ք կենդանիին : Կենդանին չի կրնար Աստուած ստեղծել կամ Աստուծոյ գաղափար ունենալ : Մարդն է որ կը սահմանէ Աստուծոյ գաղափարը : Մարդն է որ ստեղծուած է աստուածներ ստեղծելու համար : Ահա թէ ինչո՛ւ օժտեալները, այդ տենչով ու ցանկութեամբ, կը պահանջեն ազատութիւն վասն աստուածացման :

Եւ վերջապէս, ազատութեան իտէալն է, աստուածացումի տենչն է որ ազգերը կը հանէ ազգերուն դէմ՝ մրցակցութեան եւ գերազանցութեան մղումով, հերոսանկան պարի վերածելով ճակատի՛ը մահուան դէմ : Այսպէս, ազատութիւնը անզսպելի պահանջ մըն է քաղաքակրթութեան, երբ մը դէպի յաւիտենականութիւն :

Բայց՛ք պատմութեան գիրքերը, — եղած են ժողովուրդներ, որոնք կերածխմած են, սերնդագործած — բազմացած են, բայց կորսուած, վասնզի չունէին սրբազան տենչը, իտէալ, երազ, որ զիրենք վեր բարձրացնէր կենդանիներէն :

Ամերիկեան առած մը կ'ըսէ .— «Ձեր կառքը կապեցէք աստղի մը» : Ի՞նչ գեղեցիկ է այս խօսքը ,— այսինքն ջանացէք միշտ բարձրանալ, կանգնիլ միջակութիւններէն վեր, մի՛ գոհանաք սովորական հաճոյքներով սեղանի վրայ կամ անկողնի մէջ : Գերագոյն վայելքը ձեզի սահմանուած է անով որ չմնաք կենդանիի գիրքին մէջ : Արդարեւ, Աստուած ձեզի տուած է երես՝ վեր նայելու համար, երկինք նայելու համար : Կենդանին կրնա՞յ միթէ նայիլ երկինքին, աստղերուն : Եթէ թոյլ տաք ինծի սահմանել մարդը եւ կենդանին, պիտի ըսեմ.— Կենդանին ա՛յն է որ գետնին կը նայի, մարդը ա՛յն է որ երկինքին կը նայի :

Մարդը ստեղծուած է երկինք նայելու համար :

Հայոց ժողովուրդը եւս, ի վկայութիւն մարդկային այդ իտէալական նկարագրին, միշտ նայեր է բարձունքներուն, լեռներուն, երգելով Սաղմոսին բառերով · «Համբարձի զաչս ի լերինս ...» :

Հայոց ժողովուրդը, միշտ ի վկայութիւն մարդկային այդ իտէալական նկարագրին, նայեր է լոյսին, նայեր է արեւակին, որ կը բխի երկինքէն եւ ոչ թէ գետնէն, երբ երգեր է քրիստոնէութենէն առաջ եւ քրիստոնէութենէն ետք · «Առաւօտ լուսոյ, արեգակն արդար ...» :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1 Տար·)

ՄԵՌԱԾ ՄՕՐՍ

— * —

Մա՛յր, դուն ա՛յնքան ես հեռու...
Ուրախութեան, վըշտերու
Մէջ չեմ կարող ա՛լ բընաւ
Դիմել քեզի ես անձկաւ :

Մա՛յր, դուն ա՛յնքան ես հեռու ...
Յաւերժութեան դըռներու
Փակումը յոյն ես տեսայ
Հեզիկ մահուանըդ վըրայ :

Եւ հիմա լոկ ակնարկիդ
Բարի, քընքուշ ու վըճիտ
Յիշատակն ես կը պահեմ
Զգածումներուս մէջ վըսեմ :

Քու անուշիկ ու սիրուն
Աչքերդ՝ նըման աստղերուն
Կը շողշողան լուսաւոր՝
Խաւար կեանքիս մէջ այսօր ...

Հ. Ե. Գ.

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

Քեզ չեմ ամբաստաներ, վասնզի դուն չէիր որ զիս թակարդը ձգեցիր, ոչ ալ խաբեցիր կամ հրապուրեցիր : Ես էի, միայն ես որ ինքնաբերաբար եկայ քեզի մղուած իմ սեփական ցանկութենէս ու նետուեցայ քու վիզդ : Երբեք, երբեք պիտի չամբաստանեմ քեզի, ոչ, ընդհակառակն, միշտ շնորհակալ պիտի ըլլամ քեզի, որովհետեւ այդ գիշերը ինծի համար լեցուն ու փայլուն եղաւ հեշտանքով եւ երջանկութեամբ : Երբ աչքերս բացի մթութեան մէջ եւ զգացի քու ներկայութիւնդ իմ կողքիս, զարմացայ որ աստղերը գլխուս վրայ չէին, այնքան որ մօտ կը կարծէի ինքզինքս երկինքին : Ոչ, իմ սիրականս, երբեք չեմ զղջար այդ պահը տարած ըլլալուս համար : Կը յիշեմ տակաւին, երբ դուն կը քնանայիր եւ ես կը լսէի քու շնչառութիւնդ, կը հպէի քու մարմնոյդ ու կը զգայի քու ներկայութիւնդ կողքիս, մթութեան մէջ արտասուեցի երանութեան արցունքներ թափելով :

«Առաւօտուն շատ կանուխէն մեկնեցայ քովէդ : Պէտք էր վաճառատունը ըլլայի ժամանակին եւ յետոյ, կ'ուզէի մեկնած ըլլալ ծառայիդ ժամանումէն առաջ, պէտք չէր որ զիս տեսնէր : Երբ հագուեցայ ու կեցայ քու առջեւդ, առիր զիս բազուկներուդ մէջ ու երկար նայեցար : Արդեօք հեռաւոր ու մռայլ յիշատա՞կ մըն էր որ կ'արթնցնէր քու մէջդ, թէ արդեօք քեզի կը թուէր թէ գեղեցիկ էի ու երջանիկ՝ ինչ որ էի, արդարեւ : Համբուրեցիր շուրթերէս :

Յուշիկ ընկրկեցայ մեկնելու համար : Այն ատեն հարցուցիր · «Չե՞ս ուզեր քանի մը ծաղիկներ տանիլ» : Հաստատական պատասխանիս վրայ աշխատանքի սեղանիդ վրայ դրուած ծաղկամանէն առիր չորս հատ ճերմակ վարդեր (ահ, այդ ծաղկամանը շատ լաւ կը ճանչնայի, այն օրերուն երբ առաջին անգամ ըլլալով հըպանցիկ ակնարկ մը նետելով յարկարաժինէդ ներս, նշմարած էի զայն, երբ երախայ մըն էի տակաւին) ու տուիր ինծի : Օրերով շարունակ համբուրեցի զանոնք :

«Բաժնուելէ առաջ, ժամադրութիւն մը որոշեցինք ուրիշ գիշերուան մը համար : Նորէն եկայ ու դարձեալ հրաշալի եղաւ : Յետոյ, ինծի տուիր երրորդ գիշեր մը : Այնուհետեւ ըսիր ինծի թէ ստիպուած էիր ճամբորդութիւն մը ընել — ոհ, այդ ճամբորդութիւնները, ինչպէս կ'ատէի զանոնք մանկութենէս ի վեր — եւ խոստացար ինծի անմիջապէս տեղեկացնել վերադարձդ : Իբր հասցէ քեզի տուի կեդրոնական նամակատան մէջ տուփի մը թիւը, վասնզի չէի ուզեր ըսել քեզի անունս, կ'ուզէի պահել գաղտնիքս : Մեկնումի պահուս, մնաք բարովի միջոցին, քանի մը վարդեր եւս տուիր՝ մնաս բարովի վարդեր ...

«Ամիսներով, ամէն օր նամակատուն գացի տուփս խուզարկելու : Բայց ոչ, ինչո՞ւ կը պատմեմ քեզի իմ սպասումներուս եւ յուսահատութեանս տուայտանքները : Քեզ չեմ դատապարտեր, կը սիրեմ քեզ այնպէս ինչպէս որ ես՝ խանդավառ եւ մոռացկոտ, անձնուէր եւ անհաւատարիմ, այդպէս կը սիրեմ քեզ, միայն այդպէս, ինչպէս որ եղած ես միշտ ու ես՝ տակաւին մինչեւ հիմա : Շատոնց վերադարձած էիր, լուսաւորուած պատուհաններդ կ'ապացուցանէին ատիկա, բայց, չգրեցիր ինծի : Տող մը չունեցայ քեզմէ, նոյնիսկ հիմա, իմ վերջին ժամուս, միշտ ոչ մէկ տող ունիմ քեզմէ, քեզմէ՝ որուն տուի ամբողջ կեանքս : Երկար սպասեցի, սպասեցի յուսահատօրէն : Բայց չգրեցիր ինծի, տող մը իսկ չգրեցիր, ոչ իսկ մէկ հատիկ տող մը ... :

×

«Զաւակս մեռաւ երէկ ու քու զաւակդ ալ էր անիկա, օ՛ իմ սիրականս, պատուղը նոյն երեք գիշերներէն մէկուն, կ'երդնում, եւ գիտե՞ս որ երբ մահուան դուռը կը հասնի մարդ, դժուար թէ ստէ : Մեր զաւակն էր ան, կ'երդնում, վասնզի, այն պահէն ի վեր, որ քեզի պատկանեցայ ոչ մէկ մարդ չդպաւ ինծի, մինչեւ այն միւս պահը՝ երբ մարմինս զգալի ունեցաւ երկունքի ցաւերուն մէջ : Քեզի հետ իմ զուգակցութիւնը սրբացուցած էր մարմինս՝ իմ աչքերուս, այնուհետեւ ի՞նչպէս կրնայի բաժնել զայն քու՝ որ ամէն ինչ էիր եղած ինծի համար եւ այլոց միջեւ որոնք հազիւ պիտի կրնային պարզ շփում մը ունենալ կեանքիս հետ : Մեր զաւակն էր, սիրականս, զաւակը իմ գիտակից սիրոյս եւ քու անգիտակից, գրգիռ մեքենայական զգուանքներուդ, մեր զաւակը, մեր միակ զաւակը :

Բայց հիմա կ'ուզես գիտնալ — թերեւս հետաքրքրուած, թերեւս զարմացած — սիրականս, մա կ'ուզես գիտնալ, օ՛ իմ սիրականս, կ'ուզես գիտնալ թէ ինչո՞ւ այսքան երկար տարիներ պահեցի քեզմէ այդ զաւակին գոյութիւնը, եւ միայն հիմա է որ կը խօսիմ անոր մասին, միայն այսօր, երբ ան երկարած է ահա հոս ու կը ննջէ յաւիտենապէս եւ խաւարին մէջ, կը ննջէ յաւիտենապէս՝ այլեւս արդէն պատրաստ է մեկնելու երբեք չվերադառնալու համար :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(13 Տար·)

—o—

ՆԱՀԱՏԱԿ ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Հոգիս ծանրաբեռնուած է ... ձեզ համար, ո՜վ Նահատակ հայ մայրեր ... : Ձեր կրած անլուր չարչարանքները չարան չարան կ'անցնին կարօտաբաղձ աչքիս առջեւէն. սիրտս կ'արիւնի, կը սարսռամ էութեամբս : Ձեր սիրելի ամուսիններն ու զաւակները խլուեցան ձեր փափուկ գրկերէն . անոնք ծեծուեցան ու անօրինակելի չարչարանքներու ենթարկուեցան : Տկար, հիւանդ ու անզէն քըշուեցան մրրիկէն դէպի մահաստան : Ասոնք ամէնքը դուք տեսաք եւ անոնց մըրմուռը, ցաւը լսեցիք : Սակայն շատ չանցած՝ թշնամին ձեզ ալ բաժնեց ձեր նըւիրական կրակարաններէն ու հայրենիքի ծոցէն : Ապրելու ամէն պայմաններէն զրկուած՝ աքսորականի ցուպը ձեռքերնիդ՝ ճամբայ ինկաք . կրեցիք տառապանքին ամէնէն մեծը : Կոխոտելէն անցաք ձեր սիրելիներու արիւններու վրայէն : Համբոյր ձեր կարմրած ոտքերուն : Բոկոտն անցաք այրող անապատներէն ու լեռներէն . ձեր սրտաճմլիկ վայնասուներն ու ողորմելի վիճակը արձագանգ չգտան սրտերու մէջ, այլ ցնդեցան պարապութեան ծոցը ... :

Սակայն մեր հաւատքի դիւցազն հայրերուն աւանդ մնացած կրօնի ջահը՝ վառ ձեր սրտերուն՝ արհամարհեցիք ամէն նեղութիւն : Փրկչին սէրն ամուր սեղմած ձեր կուրծքին՝ ինկաք լեռներու կոնակին ու սարերու կողին :

Յարգա՜նք ձեզի, ո՜վ հաւատքի դիւցազնուհիներ :

Այսօր ուխտի եկած եմ ձեր անթաղ աճիւններուն . լուռ ու զգուշաւոր կ'անցնիմ ձեր մէջէն, որպէսզի չըլլա՜յ թէ ձեր խաղաղ քունը վրդովեմ : Ուխտի եկած եմ հո՛ն, ուր ինկաք անվկանդ հաւատքով : Եկած եմ փունջ մը ծաղիկ զետեղելու ձեր անծանօթ շիրմին վրայ, խօսք մը աղօթք փսփսալու եւ շիթ մը արցունք թափելու ձեր նուիրական անուանը : Յարգա՜նք ձեր յիշատակին : Յարգա՜նք մանաւանդ ձեզի, ո՜վ լուսապսակ հոգիներ, որ մեր ազգին եղերական պատմութեան սրբազան էջը կերտեցիք :

(Կոչնակ, Պոստոն, 1939 Թ. 19) :

ՁԵԿՈՅՑ «ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ԱՆԱՀԻՏ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻ

Յանձնախումբս իր Մայիս 27ի ժողովին որոշեց 1965ին լոյս տեսած լաւագոյն գըրական երկի մրցանակը տալ Պ. Վահրամ Մավեանին, իր «Հայու Բեկորներ» հատորին համար :

Յանձնախումբի նախագահ Ս. ՎՐԱՅԵԱՆ
քարտուղար՝ Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ :

Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆ ԵՒ ԹԱՏՐՈՆԸ

Վրթանէս Փափազեանի կեանքէն եւ գործունէութենէն ծանօթ է, որ 1887–1888ին այցելած է Թրքահայ գաւառները եւ մանրամասնօրէն գրած Վանի, Էրզրումի եւ այլ գաւառներու մասին իր տըպաւորութիւնները, որո՛նք լոյս տեսած են «Մշակ»ի մէջ 1889ին :

1887 Հոկտեմբեր մէկին Արճէշէն գրած նամակին մէջ, նկարագրելով Վան տանող ճամբաներուն դժուարութիւնները, բնութիւնը, Արճէշ գիւղին դիրքը, բնակիչներուն զբաղումը եւայլն, կը խօսի «Ղարակէօզ» խաղցող Հայու մը մասին, որ «գիւղացիներին զարմացնում էր Կ. Պոլսից բերուած ելեկտրամագնեսի մեքենայով» : Եւ անմիջապէս կ'եզրակացնէ . «Ղարակէօզ խաղցողը պիտի ունենայ երկու յատկութիւն — բացարձակ շրջահայեցողութիւն եւ բազմատեսակ ձայներ հանելու ճարտարութիւն, որովհետեւ սեւ վարագոյրի սպիտակ մասի վրայ խաղացողի երեւցրած կաշիից շինած մարդուկների փոխարէն ինքը խաղացողն է խօսում, շարժում եւ ամէն ձեւ տալիս :

Մի ամբողջ ներկայացում է լինում այդ սպիտակ ու լուսաւորուած մասի վրայ, եւ խաղացողը հարկ եղած ժամանակ հանում է ալայի, կնոջ, ծեր մարդու եւայլն ձայներ ամենայն ճշգութեամբ, կռուեցնում է, խօսեցնում, շարժումներ է առաջացնում, որովհետեւ այդ կաշիների կտորներից անցկացրած փայտերը իր ձեռքումն են եւ այսպէս, հեռուից նայողը տեսնում է մի ամբողջ ներկայացում թզաչափ մարդուկներով :

Ներկայացումների հերոսը միշտ միակնեայ Ղարաղէօզն է : Միշտ նա է եղել հնարուելու օրուանից եւ նա կը մնայ» :

Այնուհետեւ Փափազեան կը նկարագրէ գիւղացիներուն զարմանքը, անոնց միամիտ հետաքրքրութիւնը : Երախաներու այս ուրախ թատրոնին մասին մեր իրականութեան մէջ Փափազեան առաջինը եղած է, որ անդրադարձած է :

Ուշագրաւ են Փափազեանի թատերական գրախօսականները, որոնց մէջ կ'երեւի անոր բարձր ճաշակը :

Փափազեանի ուշադրութենէն չեն վրիպած արեւմտահայ երգերը, պարերգները : 1888 Յունուար 10ին Վանէն գրած նամակին մէջ մանրամասնօրէն կը խօսի «Թուրքահայերի ձայների եւ եղանակների» մասին : Այդ ուսումնասիրութիւնը հարուստ նիւթ կը պարունակէ հայ երաժշտութեան մասին :

Կը զգացուի, որ Փափազեան շատ մօտ կանգնած է երաժշտական ու նկարչական արուեստին :

Արդարեւ «Մշակ»ի, «Արշալոյս»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ գրած է բաւական թիւով թատերական քննադատութիւններ : Ան բուռ արժանւոյն գնահատած է այս կամ այն բեմադրութիւնը, դերասանին խաղը եւայլն :

Գրագէտը գործեց Նալբանդեանի, Սունդուկեանի դարաշրջանին, երբ կը քանդուէր հինը, կը ծնէր նորը : Հինի եւ նորի կատաղի պայքարին այդ դարաշըրջանին արդասիքն է անոր «Ժայռ» տրամը :

Վրթանէս Փափազեան անցեալի մեր այն գրագէտներէն է, որոնք մեծապէս հետաքրքրուած են ժողովուրդին կեանքով : Մեծ է Փափազեանի ծառայութիւնը նաեւ հայ թատրոնին եւ ինքնուրոյն թատերգութեան զարգացման գործին մէջ : Թատերախաղեր եւ թատերական քննադատութիւններէ զատ օժանդակած է թատերախումբերու՝ ստանձնելով նոյնիսկ դերեր եւ այլ գործեր բեմի վրայ :

Յ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

ԲԱՆԱՀԻՒՍԱԿԱՆ ՆԻՒԹԵՐՈՒ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ

1892ին Գ. Տիգրանեան հրատարակեց Նոր Նախիջեւանի բանահիւսութեան նըւիրուած անդրանիկ հաւաքածոն («Առածք, ասացուածք եւ զրոյցք Հայոց Նոր Նախիջեւանի» Ռոստով – Դոն, 1892) : Գիտակցելով հաւաքածոյին թերի ըլլալը, կազմողը յառաջաբանին մէջ գրած է. «Յուսամ թէ այլ ոք ձեռնհաս բանասէր ժողովեսցէ եւ զնոսին տալ ի լոյս» : Գ. Տիգրանեանի հաւաքածոյին յաջորդեց Եր. Շահազիզի «Նոր Նախիջեւանը եւ Նոր Նախիջեւանցիք» գիրքը, որ նոյնպէս ամբողջապէս չէր ներկայացներ Նոր Նախիջեւանի հայ բանահիւսութեան պատկերը : Իսկ այժմ հրապարակի վրայ է Նոր Նախիջեւանցի մտաւորական Խ. Փորքշեանի երկար տարիներու պըրպտումներու արդիւնքը եղող «Նոր Նախիջեւանի հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը» արժէքաւոր հաւաքածոն :

Այս հատորը կը պարունակէ վիպական եւ քնարական սեռի բանահիւսական նիւթեր : Հեղինակը երգերը կը ներկայացնէ փունջերով, նկատի ունենալով յօրինման շրջանը՝ «Թաթարական շրջանից մնացած երգեր» եւայլն :

Վիպական սեռը ներկայացուած է փոքր ծաւալի ստեղծագործութիւններով՝ առակներ, առած ասացուածքներ, անէծքներ, օրհնանքներ, աղօթքներ :

Բանահիւսական նիւթը երեք դիմագիծ ունի : Առաջինը՝ մայր հայրենիքէն բերուած բանահիւսութիւն . աւետիսներ, հարսանեկան, օրօրոցի երգեր, աղօթքներ, անէծքներ եւայլն, որոնք ունին կարգ մը ընդհարութիւններ Հայաստանի ազգագրական շրջաններու բանահիւսութեան հետ : Երկրորդ՝ Խրիմի մէջ ստեղծուած բանահիւսութիւնն է, որ համեմատաբար քիչ է, եւ ապա՝ Նոր Նախիջեւանի մէջ յօրինուած բանահիւսութիւնը, որ ունի զուտ տեղական արժէք :

Նոր Նախիջեւանի հայութիւնը, որ կտրուած էր մայր հայրենիքէն, դարեր շարունակ ապրած է իր հոգեւոր մշակոյթին կեանքով, աշխատած է հաղորդակից դառնալ մայր հայրենիքին կեանքին :

Բանահիւսական նիւթին հետ համառօտակի ներկայացուած է Նոր Նախիջեւանի պատմութեան Խրիմեան շրջանը : Հմտօրէն պատկերացուած են նոյնպէս վերդական տօներուն եւ խաղերուն նկա– ծէսերուն, սովորութիւններուն, ժողովրդութիւնները, որոնք ոչ միայն կ'օժանդակեն հասկնալու բանահիւսական նիւթը, այլեւ արժէքաւոր են ազգագրական տեսակէտէն :

Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ՀՈԼԱՆՏԱԿԱՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Ամսթերտամի 800.000 բնակիչներուն համար վեց հարիւր հազար հեծանիւներու գոյութիւնը գործնական կերպով կը նշանակէ մարդոց արշաւ մը, որ սուր բընոյթ կը ստանայ եւ զգալի կը դառնայ աշխատանքի մտնելու եւ ելլելու ժամերուն :

Դեռ կայ նաեւ ամէն տեղ, նոյնիսկ նեղ փողոցներու մէջ, ջրանցքներու երկայնքին կանգնած ինքնաշարժներու պարագան : Թաղապետական վիճակագրութիւն մը ցոյց կու տայ, թէ աւելի քան 9000 ինքնաշարժներ, ամէն օր եւ միայն քաղաքին կեդրոնին մէջ կեցած են օրուան ընթացքին : Դարձեալ նոյն վիճակագրութեան համաձայն, միջին հաշուով, առնուազն երկու ինքնաշարժ, ամէն շաբաթ կ'իյնան քաղաքին ջրանցքներուն մէջ :

Ամսթերտամի մէջ մաքուր եւ լաւ պահպանուած, ԺԸ. դարու սկզբնաւորութեան կառուցուած բնակարանները կը պահեն իրենց ամբողջ հրապոյրը : Քաղաքին կեդրոնական թաղամասին փողոցներուն եւ ջրանցքներուն երկայնքին, շէնքերու ճակատամասերը կը պահեն տարիներու արձանագրութիւնը, ինչպէս 1610, 1612 : Տուները՝ ընդհանրապէս երեք – չորս յարկանի, ունին ճիշդ երեք պատուհանի լայնութիւն, իսկ տանիքին անփոփոխ աստիճանաւոր եռանկիւնը կը պսակէ շէնքը :

Ջուրի առատութիւնը ստեղծած է Հոլանտական բազմաթիւ քաղաքներուն նկարչագեղութիւնը, առանձնապէս «Հիւսիսային Վենետիկ»ին, ինչպէս կոչուած է Ամսթերտամը, իր վեց հարիւր կամուրջներով :

Ջուրի առատութիւնը, սակայն, ոչ միայն գեղեցկութիւններ կը ստեղծէ, այլեւ կառուցողական դժուարութիւններ : Հողը թրջուած ըլլալով շարունակաբար, շէնքերը կարելի եղած է բարձրացնել միայն փայտէ ցիցերու վրայ : Միայն հին քաղաքապետարանը, որ այժմ թագաւորական պալատն է, իր հիմին մէջ ունի 30 հազար ցիցեր : Հազարաւոր վակոններով աւազ բերուած է գետինը բարձրացնելու համար :

Այս բոլորը կը պատկանին անցեալին, ինչպէս նաեւ ներկային :

Աւանդութեան ընդելուզումը նոր ճարտարապետութեան հետ կատարուած է ներդաշնակ ձեւով մը : Պլոքները — շատ հազուագիւտ բացառութեամբ — ազգային դրոշմ մը ունին : Քաղաքին կեդրոնը մնացած է անաղարտ, վերափոխուած՝ ճարտարապետութեան տեսակ մը բացօթեայ թանգարանի : Ասոր փոխարէն, նոր կառոյցները ողողած են ծայրամասերը : Եւ ամենուրեք կանաչութիւն, ծաղիկներ : Իսկ ծառերը, տակաւին երիտասարդ, հազիւ կը բարձրացնեն իրենց տժգոյն տերեւները ...

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԵՐԶԱՆԿՈՒԹԵԱՆ ՃԱՄԲԱՆ, թատերախաղ 5 արար, գրեց Յակոբ Նորունի, Պէյրութ 1966 :

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ» 1966, կազմեց Կարօ Գէորգեան : Ճոխ բովանդակութիւն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Դժոխային այդ ճիւաղներու խուճապին մէջ, առենը անգամ մը ճերմակ ձիով Եւրոպացի հրամանատարը դուրս կը խոյանար եւ սուրը վեր բարձրացնելով, իր պայթուն ու բարձր ձայնովը հրամաններ կ'արձակէր, որուն ոլորտները մինչեւ բանակատեղին երթալով՝ հսկայ ժայռերուն կը զարնուէին ու խուլ արձագանգով մը ետ կը վերադառնային :

Աւելորդապաշտ թուարէկներուն համար իրաւ յարութիւն առած էր այդ գլխատուած սատանան, որ դժոխքէն օգնական ուժեր բերած, այժմ կը սպառնար զիրենք դժոխք զրկել ... :

— Սիտի Մոպրէ, Սիտի Մօպրէ, Ամիր էլ Իմէրա (հրամանատարներու հրամանատարը), կը պոռային քալիլները անդադար :

Բանակատեղին պահակներէն քանի մը քաջ քալիլներ ձիերէն վար ցատկելով՝ իրենք ալ այդ նուիրական պատերազմին մասնակցելու համար յարութիւն առնող հրամանատարին քով վազել փորձեցին, բայց Լեւոն եւ Մօրիս անոնց առջեւն անցնելով դժուարաւ կրցան զսպել զանոնք :

Թաղուհին եւ Ժանէթ, փայլակը աչքերնուն մէջ, ինքզինքնէն դուրս ելած, պոռալով պոռչտալով, անոնց առջեւը նետուեցան եւ ի սէր իրենց սիրելի հրամանատարին արգիլեցին քալիլները կռիւի մասնակցել :

Յաղթանակը դէմքը իրենց կողմը դարձուցած էր : Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղին մարդիկները քաջ ու կորիճ սուսերամարտիկներ էին : Անոնք տեսնելով որ իրենց հրամանատարը քաջ ռազմագէտ մըն էր, առանց որեւէ անհնազանդութեան, անոր բոլոր հրամաններուն ոչխարներու պէս կը հնազանդէին :

Մօպրէ, արար տեղակալներէ շրջապատուած, ագի կռնակերու պէս կը ճմլէր, կը փշրէր թուարէկները : Ճակատի ուժերը ջախջախուած էին արդէն, երկու կողերն ու պահեստի ուժերն էին դիմադրողները : Մօպրէ, իր ճերմակ ձիուն վրայ նստած, հոսկէ հոն կը սուրար . տակաւ բաւական էր արդէն իր մարդիկը հրահրելու եւ թշնամին ահ ու սարսափի մատնելու :

Միջոց մը երբ Մօպրէ նոր յարձակում մը գործելու համար իր մարդիկը կը հաւաքէր, յանկարծ կանգ առնելով հայհոյանք մը արձակեց ...

Բզէզ յանկարծ դէմը ելած էր ... : Փարիզցի լակոտը չկարենալով ինքզինքը զսպել, Լեւոնի եւ Մօրիսի անդին դարձած մէկ միջոցին օգտուելով անոնց զբաղած ըլլալէն, իր ձիուն վրայ ցատկած եւ արշաւախումբին ուղտաւոր զինուորներուն յառաջ խոյանալու նշան մը տալով, առանց ականջ կախելու Լեւոնի եւ Մօրիսի պոռչտուքներուն՝ որոնք զինքը ետ կը կանչէին, իր ուղտաւորներուն գլուխն անցած՝ ռազմադաշտ խոյացած էր :

Մօպրէ զունդին հոն իր քով վազելը տեսաւ ... : Բզէզ հրամանատարի մը պէս անոնց առջեւն անցած էր ... : Վիրաւորուած ձեռքովը չկարենալով կենդանիին սանձը բռնել, ձախ բազուկին անցուցած էր զայն, իսկ աջովը իրմէ մեծ սուր մը բարձրացուցած, գլուխէն վեր կլոր կլոր կը դարձնէր :

— Անասուն, սըկէ պիտի կորսուի՞ս, գոռաց Մօպրէ զայն նշմարելով :

— Այո, վարպետ, պիտի կորսուիմ, բայց ձեզի ալ հետս պիտի տանիմ, պատասխանեց զմայլելի լակոտը ձեռքի սուրովը թուարէկի մը գլուխը թռցնելով :

— Խալակա, քու արիւնիդ մէջ ջուր չէ խառնուած եղեր, գոչեց Իպրահիմ ժպտելով :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքինիրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· Տիւ Նոռ, Լը Րէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին·

26, Rue Troyon, SEVRES 92
կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Թաղ· Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·— Այրի Տիկին Ե· Տօլպաշեան, ամուսնոյն, Մկրտիչի մահուան ութերորդ տարելիցին առթիւ եկեղեցիին՝ տասը եւ Կ· Խաչին հինգ ֆրանք: Արարայի նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ, Շ· Տ· Թէքէեան եկեղեցիին նուիրեց քսան, կամաւորներու Միութեան կոմիտասը եւ քահանայ հօր՝ քսան, Տիկին Վ· Մկրեան, եկեղեցիին տասը, Տէր եւ Տիկին Ն· Քէհեաեան իրենց մօր եւ աներմօր Խաթունի մահուան Բ· տարելիցին առթիւ Առաջնորդարանին տասը :

Այս առթիւ, մասնաւոր շնորհակալութիւն Պ· Իսպիրեանի որ եկեղեցիին նուիրեց Թանկագին իւղաներկի, մեծադիր պատկեր մը : Քլէոմոն Ֆէռանէն Պ· Գ· Փափազեանի, որ եկեղեցիին նուիրեց 38·5 մեթր չապիկցու կերպաս : Պ· Ժանօ Գասպարեանի, որ եկեղեցիին նուիրեց՝ ոսկեզօծ ծոպերով, ձեռագործ փորար մը՝ իր կաղմածով : Տիկին Լուսին Ղազարեանի որ եկեղեցիին նուիրեց յարդի եւ գեղեցիկ գորգ մը :

×

Ֆ· Կ· Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնն իր ջերմագին շնորհակալիքը կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատուներուն որոնց նուէրները կը ծառայեն՝ մանուկներու դաստիարակութեան նուիրական գործին եւ կարօտեալներուն·— Տիկին Մ· Զլպաղեան տասը, Տիկիններ Վ· Վարդանեան եւ Վ· Ունճեան հինգական, Տիկին Ե· Սէֆէրեան քսան, Մ· Անդրէասեան հինգ, Ս· Մինասեան տասը, Տիկին Հ· Շաքարեան քսան, Ս· Սամօեան տասը, Տիկին Լ· Արսլանեան տասը, Տիկին Անտոնեան հինգ, Տիկին Ա· Մալխասեան (Ամերիկայէն) քսան, Ա· Հրաչեան տասը, Գ· Տ· Վարդանեան տասը, Զ· Շարօեան քսան, Տիկին Ն· Մանասեան տասը, Տիկին Տ· Սէրէնկիւլեան յիսուն, Ժ· Ոսկեան քսան, Ե· Սինանեան տասը, Տիկին Ա· Էթմէքճեան տասը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի :

Գեղարուեստական բաժին :
Ծախքերու մասնակցութիւն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի մէջ :

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Ս· Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ՝
Ընկ· ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկ· ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), Ընկ· ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն) :

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ· ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը :

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում:
Մուտքը ազատ է :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Պանեէօ Քաշանի «Մուրատ» խումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր Կի Մուսէեանի իր հօրը կսկծալի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 60 ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան» Թերթին :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հասցէին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1966

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e
կամ ԱՆՁԱՄԲ «Յառաջ»ին

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22
Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ
36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՈՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :
ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր·— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ·— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը·— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 ֆրանք
(Քլաս Թուրիսթ)
Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ· :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները : Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաք ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները :

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ :

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին·—

ՎԵՐ· Յ· ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ· Բ· Ը· ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին
PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին·— Օրիորդներ՝ Ս· Վարդանեան, Ս· Զոնթըրեան, Է· Զանբըրեան: Վ· Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն· Բըշտիկեան, Ս· Տէր Մատթէոսեան, Գ· Գէորգեան, Շ· Սիրունի, Հ· Փափազեան, Մ· Զաֆմաճեան եւ Թ· Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին·— Օր· Օր· Ե· Արզուեան, Ա· Մելքոնեան, Ս· Կիւմիւշանեան, Սայլանեան, Պ· Յակոբեան, Ժ· Շաքանիփանեան, Ն· Վերտոյեան, Ս· Կիւմիւշանեան, Պ· Անէմեան, Ն· Քէֆէլեան Է· Վարդանեան եւ Բ· Օհանճէեան :

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ· Յասմիկ Քիւրքճեան :

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ· Ա· ՄԵՍՐՈՊԵԱՆԻ

ԾԱՆՕԹ·— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :
U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Tré vise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 7 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 7 JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10628 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 42e ANNÉE — N° 10.628

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՈԳԻՈՎ

Գերմանիոյ սկզբնական յաղթանակներով խանդավառուած, Քայզերը սառյղ յաղթական կարծելով, նենգամիտ Թուրքիան ռազմի դաշտ նետուեցաւ Համաշխարհային Առաջին Պատերազմին, յաղթանակի դափնիներ յափշտակելու անպարտելի դիտաւորութեամբ :

Միաժամանակ, միջազգային քաոսային կացութիւնը առիթներուն յարմարագոյնը նկատելով, համոզուած՝ որ անպատիժ պիտի մնայ հանրային խիղճին թէ՛ համաշխարհային ատեաններուն առջեւ, 1915 Ապրիլ 24ին փորձեց ընդմիշտ լուծել հայկական հարցը, ձեռնարկելով մարդկային պատմութեան արձանագրած առաջին եւ մեծագոյն ցեղասպանութեան :

Բայց ...

Ծունկի եկաւ Գերմանիան: Ջախջախուեցաւ Թուրքիան, եւ, փոխանակ յաղթանակի փառապսակներ ստանալու, տեսաւ անդամատումը անծայրածիր իր կայսրութեան :

Վիժեցաւ նաեւ ճիւաղային իր մտքին մէջ ծլարձակած եւ ամենազգի հորդաներով գործադրութեան դրուած ցեղասպանութեան ծրագիրը :

Եթէ Թուրքիան տարակոյս մը ունէր դաւին ձախողութեանը մասին, այդ տարակոյսն ալ հողին պիտի տրուէր հարուածներուն տակ հայկական ցասման եւ զէնքերուն՝ 1918ին իսկ, ցեղասպանութեան փորձէն ճիշդ երեք տարի ետք :

Ընթերցողը անմիջապէս հասկցած պիտի ըլլայ թէ մեր ակնարկութիւնը կ'երթայ Մայիս 28ին :

Գերմանիայէն առաջ ԴԷՊԻ ՏՈ՛ՒՆ նշանախօսքով զէնքերը վար դրած էին ռուսական բանակները եւ Կովկասի դըռները բաց ձգած՝ Թուրքին առջեւ: Խառնարանի վերածուած Կովկասը այս ձեւով դարձած էր դիւրին որս մը՝ Թուրքին համար, եւ, Արեւմտեան ճակատներուն վրայ խորտակուած բանակները կարծեցին հատուցում մը գտած ըլլալ՝ իյնալով անպաշտպան ժողովուրդներուն վրայ :

Բայց, Թուրքիա հաշուի առած չէր որ ցեղասպանութենէն ճողոպրածներուն մէկ մասը ինկած էր հայրենական հողին վըրայ, եւ, հայրենիքի եղբայրներուն միացած, պատեհ առիթով հաշիւ պիտի պահանջէր իր անմարդ ոճիրներուն համար :

Ու երբ Թրքական ուժերը մտան հայկական հողէն ներս, իրենց դէմ գտան թուապէս՝ նուազ, զէն ու զարդով՝ ողորմելի, այլ հոգեպէս լեռները խախտելու ատակ կրանիթեայ բանակը հայկական :

Ո՛վ հայկեան կայծ մը ունէր բիրին մէջ,

Ո՛վ լուծելիք վրէժ մը ունէր — եւ ո՞ր հայը լուծելիք վրէժ մը չունէր ,—

Ո՛վ վճռած էր աւերակներուն մէջէն յարութիւն տալ հինգերորդ դարուն իսկ Ոսկեդար կերտած մեր պետականութեան ,

Փութաց ամէն բանի՝ որ կրնար Թուրք մը դիտապաստ փռել նախնիքներուն վարդագոյն արիւնով ոռոգուած հայրենական սրբազան հողին վրայ :

Եկա՛ն հայ լուսաւորչականը, հայ կաթողիկէն ու հայ բողոքականը :

Եկա՛ն մարտիկները՝ ամէն կողմէ : Քաղաքներէն ե՛ւ գիւղերէն : Լեռներէն ե՛ւ դաշտերէն: Եկա՛ն մեծով ու պզտիկով : Եկա՛ն հարուստով ու աղքատով, Եկա՛ն անոնք, Դաշնակցականը, Հնչակեանը եւ Ռամկավարը : Եկա՛ն, համախմբուած՝ նոյն կրակով : Եկա՛ն գունդ առ գունդ, վերածուեցան լեգէոնի՛ վրիժառու եւ ինքնապաշտպանութիւնը վերածեցին յաղթական հակայարձակողականի :

Պատմութեան մէջ դէպի ետ, մինչեւ Աւարայրի ճակատամարտը երթալու է, գտնելու համար հայրենական լեռներն ու ձորերը, գետերն ու լիճերը, հողին ընդե՛րքն իսկ այսքա՛ն ինքնեկ, այսքա՛ն համաժողովրդային, այսքա՛ն բարձրաթռիչ ու այսքան տարերային ձեւով եռեւեփող ընդվզում մը, ծառացում մը՝ հսկայ թշնամիին դէմ, վասն հայրենական հողին եւ հաւատքին պաշտպանութեան :

Սահմռկեցաւ Թուրքը: Բռնեց ամօթալի նահանջի ճամբան՝ մահուան երկիւղը աչքերուն : Եւ մեր պատմութեան երկնակամարին ոսկի ու անջնջելի տառերով արձանագրուեցան անունները Բաշ Ապարանի, Սարտարապատի եւ Ղարաքիլիսայի :

Վեց հարիւր տարուան ստրկութենէ մը ետք, պարզուեցաւ կենսանորոգ արշալոյսը, որ արգասիքն էր քրտինքին ու արեան՝ ամէ՛ն Հայու : Տօ՛նը անկախութեան : Փառատօ՛նը համազգային՝ գերութեան շղթաներուն փշրումին եւ հայը որպէս պետականութիւն ունեցող ազգ մը միջազգային շրջանակներուն պարտադրող :

Եւ, ո՛վ հեգնանք :

Մեզ գերեզմանել ծրագրող, մեր գերեզմանումին հաւատացած Թուրքիան պիտի ըլլար — Աստուածային ի՛նչ մեծիմաստ պատիժ — Հայաստանի անկախութիւնը ճանչցող առաջին պետութիւնը :

Մայիս 28ը ձեռակերտն է հայ ժողովուրդին, անոր հոգեկան հայելին, արգասիքը՝ անոր բոլոր դասակներուն միասնական ճիգերուն եւ իմացեալ զոհողութեանց : Այս մասին այժմ կրնան գոյութիւն ունենալ արուեստականօրէն ծըլարձակած տարակարծութիւններ: Բայց, այս տրամադրութիւնը ոչինչ կը փոխէ պատմութեան ճշդութենէն :

Հայկական դեսպանատուներ եւ հիւպատոսարաններ բացուեցան ամէն կողմ : Դաշնակցական, Հնչակեան եւ Ռամկավար անձնակազմեր գործեցին անոնցմէ ներս : Եռագոյնին հանդէպ յարգանք տածեցին Դաշնակցականը, Հնչակեանն ու Ռամկավարը : Մայիս 28ը տօնուեցաւ հայրենիքէն ներս թէ՛ անոր սահմաններէն դուրս, Դաշնակցականներուն, Հնչակեաններուն եւ Ռամկավարներուն կողմէ : Անցողակի միայն կ'արձանագրենք այն իրողութիւնը որ Կիլիկիոյ մէջ լոյս տեսնող հնչակեան թերթ մը ցասկոտ կերպով կը բողոքէր Ատանայի Առաջնորդ Գէորգ Վրդ. Ասլանեանի դէմ, որ արժանաւոր կերպով յարգանքի իր տուրքը չէր տուած Մայիս 28ին :

Արդ, անվիճելի կերպով ազգային յաղթանակ մը հանդիսացած այս տօնին մասին գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները աւելի շատ նորագոյն շրջանին կը պատկանին եւ մեզի համար կը մնան արուեստակեալ ու ժամանակին հետ պիտի անհետանան, ինչպէս անհետացած են տարակարծութիւնները՝ Ապրիլ 24ին մասին :

Անսեթեւեթ մեր այս հաստատումին իրատեսութեանը մասին համոզուելու համար բաւարար պիտի ըլլայ կարդալ երկու բան : Իր հակադաշնակցականութեամբ հանրածանօթ Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Ամեն. Տ. Թորգոմ Արք. Գուշակեանն է որ փառաբանութիւնը կը կատարէ Եռագոյնին : Մինչ Յովհաննէս Շիրազ կ'արձակէ իր այնքա՛ն փչակաղէշ ՊԱՏԳԱՄԸ՝ Սփիւռքի հայ երիտասարդութեան :

Բայց, ինչ որ աւելին է եւ տուն տըուած՝ մեր այս խօսքերուն՝ ԿՈՉ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆՆ է որ եղած է Արժանթինի մէջ :

Երբ Լիբանանի հոծ Հայութիւնը կը մերժէ ներդաշնակ գործակցութեան ամէն ուղի, երբ հոս իրարու կռնակ դարձուցած կը քալեն կուսակցութիւնները եւ միութիւնները, Արժանթինի մէջ կը պարզուի լուսաւոր երեւոյթ մը :

Ռամկավար դատուած Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ Դաշնակցական պիտակուած Հ. Օ. Միութիւնը, կուսակցութեանց պատկանող կամ անոնց քովիկն ի վեր քալող բոլոր թերթերն ու կազմակերպութիւնները, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ, Հայ Կաթողիկէ եւ Հայ Բողոքական Համայնքներու վարչութիւնները, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ա. Կուսակցութիւնները, բազմաթիւ տարիներէ ի վեր առաջին անգամըն ըլլալով, կը հրաւիրուին միասնաբար եւ նոյն յարկին տակ տօնելու Հայաստանի Հանրապետութեան հռչակումը:

Կը կարդաք եւ չէք հաւատար :

Բայց, հաւատացէ՛ք : Արժանթինի հայ գաղութը գետին կը պատրաստէ համատարած հաշտութեան մը, մէկ յարկի տակ եւ մէկ հանդիսութեամբ նշելու համար Մայիս 28ը :

Անվարան կարելի է ըսել թէ ձեռնարկին կազմակերպիչները այսօրինակ անսովոր հրաւէր մը ուղղելէ առաջ ցանկին մէջ երեւցող 38 կազմակերպութեանց, համոզուած ըլլալու էին իրենց նախաձեռնութեան յաջողութեան :

Փա՛ստ է սակայն՝ որ հայ մարդիկ, խորքին մէջ, չունին բան մը՝ զոր չկարենան բաժնուիլ եղբայրաբար :

Փա՛ստ է սակայն՝ որ մեզ իրարու հակադրող տարակարծութիւնները եւ պայքարները կրնան բարւոք կարգադրութեան մը յանգիլ անյիշչարութեամբ, ներողամտութեամբ, լայնախոհութեամբ եւ փոխադարձ զիջողութեան ոգիով :

Արժանթինի փոքրիկ հայ գաղութը մեծ գաղութներու Հայութեան կուտայ համերաշխութեան մեծ դաս մը: Պէտք ունի՞նք սպասելու որ մեծ այս դասը պզտիկ գաղութէ մը տրուէր մեծ գաղութներուն՝ որոնք կը յաւակնին վարել արտասահմանի Հայութեան ճակատագիրը :

... Անյիշչարութեամբ եւ ողջմտութեամբ : Հասկցողութեամբ, վէճերը խաղաղ լուծման տանելու, ազգային երկփեղկած ճակատը միաձոյլ բերդի մը վերածելու անճկելի ոգիով :

Մայիս 28ի՛ ոգիով :

Խմբագրական «ԱՅԳ»ի
(Պէյրութ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄՆԵՐԸ

ՆՈՐ ՊԱՇՏՕՆԱԶՐԿՈՒՄՆԵՐ

Առանց աղմուկի, Փեքինի մէջ կը շարունակուին մաքրագործումները «հակակուսակցական» խմբակին : Կարեւոր անձնաւորութիւններէ ետք, իրենց պաշտօնէն հեռացած են նաեւ երեք թերթերու պատասխանատու խմբագրապետները որոնք «հակակուսակցական» լուրեր տարածած են : Այս բոլոր անձերը կը նկատուին «քաղքենի միապետականներ» ինչ որ բաւական տարօրինակ բնորոշում մըն է :

«Ժողովուրդին Օրաթերթը» առանց անունը տալու, կը մեղադրէ Փէնկ Չէնը (Փեքինի պաշտօնազուրկ քաղաքապետը) իբրեւ «մութ հակընկերվարական մը, հակակուսակցական, որ վերաքննականութեան թոյնը կը տարածէ, փորձելով վերահաստատել դրամատիրութիւնը» :

Թերթին խմբագրականի խորագիրն է «Մաօ Ցէ Թունկի նոր յաղթանակը» կը յայտարարէ թէ «Մաոյի գաղափարականին ոչ մէկ հակառակորդ կրնայ խուսափիլ մատնութենէ եւ իր դիրքին ու վարկին կորուստէն : Երկար ժամանակ, Փեքինի կուսակցութեան բազմաթիւ շրջաններ եւ կառավարական կազմակերպութիւններ չեն հետեւած մարքսիստ – լենինիստ գծին, Մաօ Ցէ Թունկի տեսակէտներուն գործադրուած չեն համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէին կողմէ, այլ վերաքննական գիծի մը: Այս խմբակցութիւնները պրոլետարիատի գործիքները չեն եղած մենատիրութիւն գործելու համար քաղքենիութեան վրայ այլ քաղքենիութեան գործիքները եղած են մենատիրութիւն գործելու համար պրոլետարիատի վրայ : Փեքինի Թաղապետութեան կուսակցութեան նախկին կոմիտէն առաջին օրինակը եղած է իրաց այս կացութեան» :

Ամէն պարագայի մէջ, բացարձակ լռութիւն կը պահուի ինչ կը վերաբերի Փէնկ Չէնի վիճակուած ճակատագրին : Կը սպասուի նաեւ ուրիշ մաքրագործումներու, գլխաւորաբար բանակին մէջ, բայց կարելի չէ որեւէ յստակ գաղափար ունենալ կացութեան մասին :

Հաւանական է որ կեդրոնական կոմիտէի գաղտնի նիստ մը կը կատարուի այս միջոցին եւ նոր հեռացումներ կը յայտնուին անոր վաղորդայնին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՃԵՄԻՆԻ Թ.Ի տիեզերագնացը՝ Սերնըն երկու ժամ հինգ վայրկեան «քալած» է տիեզերքին մէջ, փոխանակ երկու ժամ 36ի շատ վտանգաւոր պայմաններու մէջ, տրուած ըլլալով որ անջրպետային բաղկաթոռը, որու մէջ նստած պիտի կատարէր իր պտոյտը, խանգարում ունեցած է :

ՍԱՆ – ՏՈՄԵՆԿԻ մէջ մթնոլորտը շատ լարուած է Պալակէրի ընտրութենէն ետք: Ինչպէս գրած էինք պարտուած թեկնածուն Խուան Պօշ խորտակուած կը նկատէ ընտրութիւնները: Պալակէրի դէմ եղած ցոյցերու ընթացքին, երեք հոգի սպաննուած են :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մարզադաշտի վրայ, Ֆըրանսացիք յաջողեցան 3 – 3 արդիւնքով փրկել Ֆութպոլի Ֆրանսայի Ազգային խումբին պատիւը, ինչ որ անակնկալ մը կը նկատուի :

ԹՈՒՐՔԻԱ եւ Յունաստան իրարու դէմ կը բողոքեն, բանակցութեանց նախօրեակին: Առաջինը կը բողոքէ յոյն կառավարութեան եւ ՄԱԿի, բրիտանական եւ կիպրական կառավարութեանց մօտ, որ Նիկոսիոյ Թրքական Թաղամասը պաշարուած է: Յունաստանն ալ կը բողոքէ Իմպրոս եւ Թենետոս կղզիներուն մէջ Յոյներու դէմ ձեռք առնուած միջոցներուն դէմ : Աթէնքի կառավարութեան յայտարարութիւնը կը շեշտէ թէ .— «Շարունակական հալածանքները որոնց ենթակայ են Թուրքիոյ Յոյները եւ որոնք կ'երթան մինչեւ Իմպրոսը եւ Թենետոսը ապահելլենականացնելու ծրագրին, շինարար դիրք մը չեն Թուրքիոյ կողմէ, յունեւթուրք խօսակցութեանց նախօրեակին, Կիպրոսի շուրջ » :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտին անդամ երկիրներու արտաքին նախարարները նիստ գումարած են Մոսկուայի մէջ :

ՃԱՔԱՐԹԱ ճանչցաւ Սինկափուրը իբրեւ պետութիւն :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ Արաբիոյ Ֆայսալ թագաւորը պաշտօնական այցելութեամբ Մարոք պիտի երթայ Սեպտեմբերին, ըստ Պէյրութէն հասած լուրերու :

ՔՈՆԿՈՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Մոպութու նոր դատավարութիւններու եւ անմիջական դատապարտումներու կը ձեռնարկէ :

ՍԸՐՎԷՅԸՐ ամերիկեան ինքնաշխատ կայանը կը հաստատէ թէ փոշի չկայ լուսնին վրայ :

ԵԼՄՏԱԿԱՆ նախկին նախարարը՝ Ժիսքառ տ'Էսթէն ճառ մը խօսած է Մէցի մէջ եւ առաջարկած որ եւրոպական Ծերակոյտ մը եւ դրամատուն մը ստեղծուին :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Բ.

Հայոց ժողովուրդը, միշտ ի վկայու – թիւն մարդկային այդ խոէջալական նկա–րագրին, չէ կշտացեր մոմին ու ճրագին լոյսով, եւ կանթեղ է կախեր Արարածի վերեւ :

Հայոց ժողովուրդը, միշտ ի վկայու – թիւն մարդկային այդ խոէջալական նկա – րագրին, երկնարնակ աստուածներուն կապած իր հաւատքով, աղօթեր է դա – րեր. «Ազգիս Հայոց ազատութիւն...»:

Հաւատացեր է որ Աստուա՛ծ միայն կու տայ այդ ազատութիւնը, բայց եւ այն – պէս հասկցեր է որ պէտք է բարձրանալ վեր, լեռներն ի վեր, անմատչելի բար – ձունքներն ի վեր, զոհողութեանց կատա–րը, ստանալու համար աստուածապարգեւ ազատութիւնը :

Ձրի չէ այդ ազատութիւնը, աղօթքն ալ բաւական չէ : Պայման է կռուի՛լ, զոհ տալ, հարազատներու արիւնով գնել ա – զատութիւնը : Հին օրերուն, կամուրջ մը շինելու համար՝ ժողովուրդը մատաղ կ՚ընէր իր առողջ ու կոյս աղջիկները, նոյնիսկ զանոնք ողջ – ողջ կը հիւսէին կամուրջին հիմերուն մէջ :

Ահա թէ ինչո՛ւ հարկ դարձած էր եւ մեզի՝ զոհել երիտասարդութիւն, զոհել հայր ու մայր, զոհել ամէ՛ն բան, մէ՛կ նպատակ միայն ունենալով :

Այդ նպատակն է որ երգեր ենք դարե – րով:

Մանկութեանս օրերէն՝ կը յիշեմ այդ երգը, որ դեռ կը մնայ շրթներուս մէջ, երգ մը որ ինքնաբերաբար, մեքենաբար, պարբերաբար կ՚օրօրէ հոգիս.

Նպատակիս հասնի՜մ միայն,
Թող զիս հանեն կախաղան...

Ես այս երգով մեծցայ, այս երգով ա – ճեցայ, այս երգով գրագէտ դարձայ : Օժտուածները այս երգով կրնան Աստ – ուած դառնալ : Եւ կը հաւատամ որ մեր ժողովուրդը այս երգով էր որ բանաս – տեղծներ տուաւ, հերոսներ տուաւ, Համ–բարձումեաններ տուաւ :

Բառերը Մկրտիչ Փորթուգալեանի բա–ռերն են, բայց հայ ժողովուրդին նկա – րագիրը խմորող տաշտէն կը յորդին: Հայ ժողովուրդն է որ կը խօսի այս բա–ռերուն մէջէն, եւ կ՚ըսէ թէ յանձն կ՚առ–նէ մահը յօժար կամքով, կը բաւէ որ հասնի նպատակին, իտէալին, երազին : Արդարեւ, դարեր շարունակ՝ հայ ժողո–վուրդը յանձն է առեր ամէն զոհողու – թիւն, ամէն տառապանք, — Աստուած միայն գիտէ թէ ի՛նչ դժոխային կեանք է ապրած ան,— որպէսզի հասնի իր ի – տէալին: Իր ծոցին մէջ ստեղծուեր են շարժումներ, պայքարի եւ յեղափոխու – թեան կորիզներ, զարկեր է, զարնուեր է, արցունք թափեր, իր զաւակներն է զո–հեր, եւ հազար – հազարներ են ջարդը – ւեր, բայց միշտ երգեր է.

Նպատակիս հասնի՜մ միայն...

Սպաննուեր են երիտասարդներ իրենց ծաղիկ հասակին մէջ, քարկոծով այրուեր են անոնց հայրերը, վայրագօրէն խող – խողուեր են անոնց մայրերը, փլատակի վերածուեր են եկեղեցիները, վանքերը, հրդեհուեր են գիւղերը, գլխատուեր են եպիսկոպոսներ, յօշոտուեր են մտաւորա–կաններ, բայց միշտ լսուեր է նոյն ձայնը Հայոց բնաշխարհին մէջ.

Նպատակիս հասնի՜մ միայն...

Այո՛, միայն թէ հասնի՛ նպատակին: Եւ դարեր տեւող հարստահարութիւններէ ետք, ծով կազմած արիւն – արցունքի գետեր հոսելէ ետք, աննախընթաց ջար – դերէ ետք, հայ ժողովուրդը պղպջակեր է առաւօտ մը.

Հասա՜յ նպատակիս...

Այդ առաւօտուն՝ Մայիսեան Հանրա – պետութի՛ւն էր ստեղծուեր վերջապէս : Տենչը, պղնուական, սրբազան, յաւի – տենական տենչը, մարմին առեր էր վեր–ջապէս: Այդ առաւօտ, Հայաստան իջեր էին Մովսէս Խորենացին՝ Պատմագիրքն ի ձեռին, Գրիգոր Նարեկացին՝ աղօթա–գիրքն ի ձեռին, Դաւիթ Սասունցին՝ օրհ–նեալ փայտն ի ձեռին, հայ քաջ ֆետա – յին՝ հրացանն ի ձեռին, Ներսէս Աշտա – րակեցին՝ արիւնոտ խաչն ի ձեռին...

Ատանկ օր մը ի՞նչ պիտի ընէր Փրա – տոյի եկեղեցին, կը մնա՞ր այսօրուան պէս բերանը խուփ :

Կազմուեր էր ազատ եւ անկախ հայկա–կան պետութիւն : Համայն ժողովուրդն Հայոց՝ ծունկի, Սօսեաց անտառը հազա–րաձայն «Փա՛ռք ի բարձունս» կ՚երգէ, Աշտարակի ծիծեռնակը կը թռչի, կ՚եր – թայ՝ աւետիս կուտայ Սփիւռքին, երգե–լով.— Թռէք, Հայեր, թռէք դէպի Հա – յաստան :

Ի՛նչ գինովութիւն էր, ցաւերը մոռ – ցնող ի՛նչ բալասան էր, սուգը վերցնող ի՛նչ ուժ էր որ համայն Հայութիւնը կը հրաւիրէր երգելու սրբասացութեան մը պէս.

Փա՛ռք քեզ, տէ՛ր...

Թոյլ տուէք՝ փոքրիկ բացատրութիւն մը.— Եթէ, այդ աննախընթաց զոհո – ղութիւններէն ետք՝ դարձեալ չհասնէինք անկախութեան, փոյթ չէ թէ միամեայ, փոյթ չէ թէ միօրեայ, յուսահատութիւ – նը կը սպաննէր մեր ազգովին :

Մայիսեան Հանրապետութեան պատ – մութիւնը գրողներուն համար կարեւոր է արձանագրել հոգեբանական այս կէտը: Ուստի զարմանալի չէ, եթէ չեղաւ Հայ մը, չեղաւ Հայու կտոր մը, որ չուրախա–նար, չհրճուէր, չխայտար, — հոգեկան դեղ ու դարման էր այդ անկախութիւնը՝ ամէն բանէ առաջ :

Այդ օրը Դաշնակցական չկար, Հնչակ–եան չկար: Միայն հայ կար: Այդ օրը ռամկավար չկար, համայնավար չկար : Միայն Հայ կար : Հայ կար միայն : Ա – մէնքս Հայ էինք, միաձայն, միավանկ Հայ էինք :

Ծունե՛րն էին միայն որ ուրախ չէին այդ օրը : Մեր մէջ ոչ ոք դէմ էր անկա – խութեան : Նոյնիսկ ամէն մարդ նորփե–սայ դարձած էր: Ոմանք այնպէս ցոյց կուտային, որ իրե՛նք բերած էին այդ անկախութիւնը : Եւ ինչպէս կը պատահի նման պարագաներու մէջ, շատեր թեկ – նածու դարձած էին դեսպան դառնալու Հայկական Հանրապետութեան, ուրիշներ թեկնածու՝ նախարարութեան, ուրիշներ թեկնածու՝ նահանգապետութեան : Ամէն մարդ մեծ պաշտօն կ՚ուզէր, փոքր պաշ–տօններու վրայ նայող չկար երբեք : Իսկ մեր մտաւորականնե՞րը, իրենց աւելը գրիչ կարծող թշուառականնե՞րը : Անոնք այսօ՛ր է միայն որ կը լեցնեն հակադաշ–նակցական մամուլը իրենց մաղձով ու չունեցած խելքին ցաւով, — բացէք այդ օրերու մամուլը, ի՛նչ փառաբանութիւն, ի՛նչ գովաբանութիւն, ի՛նչ չողինք թա – փած են օրուան թերթերուն մէջ անոնք որ, այսօր, մուր կը թափեն սեւ օրա – թերթերու մէջ : Կրնայի ձեզի հատուած–ներ կարդալ անոնց այդ գրութիւններէն: Բայց ի՞նչ օգուտ, կը կարծէ՞ք թէ կ՚ա – մըչնայ ով որ շան – երես ունի :

×

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ցողնեցուցի ձեր ուշադրութիւնը: Հի – մա կը սկսի պատարագը եւ կը լսէք պա – տարագին զօղանջները: Ուրեմն, այստեղ կ՚ընդհատեմ պատմութիւնը: Այսօր պի – տի չզբաղիմ Մայիսեան Հանրապետու – թեան ճակատագրով: Մեր ժողովուրդին ինքնորոշման եւ անկախութեան իրա – ւունքը, դարերու զոհողութեամբ եւ քա–ղաքակրթութեան ընդունակութեամբ նը–ւիրագործուած, Լենինի եւ Շահումեանի հաճութեան արժանացած, արեւմտեան մեծ պետութեանց ճանաչումով վաւե – րացուած, Հայկական Հանրապետու – թեան կերպարանք առած, այսօր յանձ – նուած է Խորհ. Միութեան՝ ան էոնսին–եր: Այս տարազը դիւանագիտական չէ, հոգ չէ, հասկցողը շատ է :

Ձեմ ուզեր այլեւս քննել այս պատմա – կան սահմանումին կապուած վէճերը : Ձեմ ուզեր խանգարել մանաւանդ ոմանց քունը, ոմանց հաշիւը, մէկուն կամ միւ–սին Հայաստանասիրութեան չարչիական գործունէութիւնը : Աշխարհ այնպէս է ստեղծուած, որ ամէն կենդանի էակ բա՛ն մը ընէ՝ ապրելու համար, — Թրթուրը կը բարձրանայ խնձորենիին վրայ, սար–դը ոստայն կը լարէ առաստաղէն կախ, նեպուկը կոլոլակ կը շինէ եզներուն աղ–բով : Դուք նոյնքան զանազանութիւն կրնաք գտնել մարդոց աշխատանքին մէջ: Պատմութիւնը սելեքսիոնով կը գրուի, սակայն, կ՚անտեսէ նման զռեհիկ աշխա–տանքները :

Ուրեմն, ես պիտի չզբաղիմ ու պիտի չզբաղեցնեմ ձեզ՝ պատմելով թէ ի՛նչ կերպարանք ստացաւ Հայաստանը, որ ստեղծուեցաւ, Մայիս 28ին, եւ յետոյ մեծ Հարեւանին յանձնուեցաւ ան էոնսիենը : Ես պիտի չըսեմ թէ երբեմն այն–պէս է այդ Հայաստանը՝ ինչպէս Գուր – գէն Մահարի կը պատմէ ... իր կեանքը, (անշուշտ կարդացիք Յառաջի նախորդ շաբթուան թիւերուն մէջ), երբեմն ալ այնպէս որ թոյլ կը տրուի պատմել նման բաները :

Ո՛չ, ո՛չ, ես պրովոկատոր չեմ : Ան – կեղծօրէն կ՚ըսեմ ձեզի, կը ցաւիմ որ հայ գրողը խողխողած կը դառնայ հոն ըստ կամս մեծ Հարեւանին, եթէ չդառ–նայ Նայիրի Զարեան: Բայց իբրեւ ար – տասահմանեան հարցերու մասնագէտ՝ կը յայտարարեմ, հարիւր տոկոսով հայ մարդու անկեղծութեամբ, յորովայնէ գրագէտ կոչեցեալ անհատի պարկեշտու–թեամբ, թէ Մայիս 28ով ստեղծուած Հա–յաստանը կէս Հայաստան մըն է, ճիշդ ինչպէս կէս խնձորը, իսկ ես, կը պա – հանջեմ ամբողջ խնձոր, ամբողջական Հայաստան, փոյթ չէ թէ ես խողխողած ըլլամ այնտեղ, նոյնիսկ խողխողեմ, ինչպէս խողխողեցաւ Տրդատ ըստ աւանդու – թեան :

Վանքի խոյաքանդները, խաչքարերը վերստին կը ստանան իրենց մարդկային, իրենց իշխանական, իրենց արքայական պատմուճանը՝ երբ կ՚ամբողջանայ Հա – յաստան :

Այլապէս, սիրելի հայրենակիցներ, չի՛ գիմանար Հայութիւնը, չի՛ մնար ար – տասահմանը ընդ երկար : Ես ման եկայ ամբողջ Հայկական Արտասահմանի մէջ, Արեւելքէն Արեւմուտք, ու տեսայ թէ Հայութեան Արեւը մայր կը մտնէր քանի կ՚ընթանայի դէպի Արեւմուտք: Եւ այ – սօր կրնամ ձեզի ըսել թէ, աւա՜ղ, Արեւ–մուտքը Հայութեան արեւմուտքն է : կը մարի Հայութեան արեւը Արեւմուտքի մէջ :

Այնտեղ, դէպի Արեւմուտք, ճիշդ է թէ կեանքը ապահով է, բարեկեցութիւն կայ, հարստանալու կարելիութիւն կայ : Բայց դուք պիտի նախընտրէի՞ք մեռնիլ երջանկօրէն, հրճուագին, հարուստ, ինչպէս կը մեռնին անդին՝ ուրանալով Հայու ոսկի անունը, հրաժարելով Հայու–թեան ոսկի երազէն, մէկը Ճոն դառնա – լով, միւսը՝ Տիփոն: Եթէ ըսէք «այո», կը ձեզի ըսելիք չունիմ այլեւս, ճառս կը դնեմ գրպանս ու կը մեկնիմ : Իսկ եթէ կ՚ուզէք հետեւիլ մեր հերոսներուն, որոնք խամօթ կը գգային՝ երբ կը մեռնէին խա – ղաղ մահով, պէտք է ընդունիլ տառա – պանքը, զրկանքը, զոհողութիւնը : Գուրգէն Մահարի, տաղանդաւոր արձա – կագիր եւ բանաստեղծ, ամէն տառա – պանք ու դառնութիւն տեսած, նոյնիսկ խողխողած դարձած, կը յայտարարէ թէ դարձեալ պիտի նախընտրէր նոյն կեան–քը, խողխողածի կեանքը՝ եթէ Եհովա որ կրկին գինք կոչէր կեանքի, կը բաւէ որ ծնէր եւ ապրէր Հայ, ծնէր եւ ապրէր Հա–յաստանի մէջ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(2 Շար.)

Վ. ԱԼԱԶԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ ՀԵՏ

Հայրենիք այցելելէս ի վեր՝ շատեր կ՚ըսեն ինծի. «ինչո՞ւ չես գրեր տպաւո–րութիւններդ, քանի որ վերադարձած ես այդքա՛ն խանդավառ, այդքա՛ն անյագ կարօտով » :

Կարելի՞ է արդեօք պատմել՝ հեւասպառ սպասումներէ ետք, ձեզ ալեկոծող երազ մը. խռովայոյզ՝ որմէ ընդոստ կ՚արթննաք տակաւին չյագեցած եւ ո – րուն հեւքը՝ պիտի ուզէիք որ անվերջ յամենար ձեր էութեան խորը :

Երա՛զ մըն էր, ուր ակընթարթի մը մէջ խաչաձեւեցին զիրար՝ գերերջանիկ պա – հեր ու ապրումներ սրտակեղեք:

Այս վերջիններէն եղաւ այցս Վ. Ալա – զանի : Երբ իր կնոջ Տիկին Մարոյի հետ մտայ իր սենեակը, նշմարեցի անկողնին մէջ՝ անշարժ, հիւծուած, եւ ըստ երե – ւոյթին ինքնակորոյս էակ մը: Անհամար մեր զոհերէն վերապրող մըն էր:

Ներքին անսպասելի մղում մը գլխ ծունկի նետեց իր սնարին առջեւ. ու տա–րի իր անկենդան ձեռքը դողահար շրթնե–րուս :

Սկսայ պատմել մեղմաձայն՝ թէ եկած էի հեռուներէն՝ սէրս եւ հիացումս բե – րելու իր անձին ու տաղանդին, երբ լը – սեցի թոթով շշուկ մը. «Մարօ, Մա – րօ, Մարօ » եւ մէկ քանի անըմբռնելի խօսքեր :

Պահապան հրեշտակ Մարօն բացատրեց թէ Ալազան կ՚ուզէ նստիլ եւ գիրք մը նը–ւիրել ինծի :

Սիրելի բարեկամիս, երաժշտագէտ Ռ. Աթայեանի հետ, որ առաջնորդած էր գիս հոն, անցանք դիմացի սենեակը եւ սպասեցինք սրտատրոփ :

Քիչ յետոյ վերադարձանք կիսափուլ Ա – լազանը յենած բարձերու եւ գրիչը ձեռ–քին :

Այդ թանկագին նուէրը՝ «Լուսեղէնն ու կարօտը» բանաստեղծութեան իր գրքոյկը՝ աչքիս առջեւ է ահա: Բայց չկայ այլեւս ինքը. այդ է գերագոյն եւ ազնուական բանաստեղծը :

Հայրենիքս կրկին այցելելու բուռն բաղձանքիս իմաստ կուտար նաեւ հեռա–պատկերը՝ զինք դարձեալ տեսնելու եւ տանելու ջերմութիւն ու զօրով իր տան–ջահար էութեան :

Ալազանի մահուան վիշտին առընթեր՝ կ՚ալեկոծուի հոգիիս մէջ՝ աղաղակ մը ընդվզումի. «ինչո՞ւ, ինչո՞ւ ազգային այդ երկրորդ ողբերգութիւնը Ալազան–ներու, Թոթովենցներու, Մահարիներու, Զանաններու եւ բոլոր, բոլոր անգու–գական մեր տաղանդներու հոյլին...»:

Լուռ ու խաւար է անդունդը՝ ուր կը հակիմ յուսաբեկ :

Սակայն, նայուածքս ահա կը փարի հեռաւոր լոյսի մը շողարձակ՝ որ հայ–րենիքս է խանդավառ:

Ալազան երգեր է.

Դարեր են եկել,
Դարեր են անցել
Սարեր են շինել,
Սարեր ծերացել.

Հազար գարուն է
Ծնուել, մահացել.
Հազար առու է
Ծիծաղել, լացել :

Անմոռանալի՛ Ալազան, մենք կ՚ողբանք այսօր դառն մահդ եղերական. բայց ա–հա՛ դարնան հազար, հազար առունե–րուն հետ ծիծաղները հայրենի՝ պիտի գան սրբել արտասուքը մեր աչքերէն :

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատ – գամաւորական ժողովը գումարուեցաւ Սէնթ Էթիէնի մէջ, Մայիս 28, 29 եւ 30–ին :

Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Շաբաթ առաւօտ : Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրո – պայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչին բացման խօսքէն ետք, յաջորդաբար ըն – տրուեցան դիւանի կազմը, լիազօրագը – րերու ստուգիչ, բանաձեւային եւ հաշ – ուեքննիչ յանձնախումբերը: Հաստատ – ուեցաւ, թէ 21 իրաւասու ձայներ կը ներկայացնեն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի

կեդր. վարչութիւնը, Հարաւային եւ կեդրոնական Ֆրանսայի Շրջանային վարչութիւնները, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի՝ Փարիզէն մինչեւ Մարսէյլ Նոր Սերունդի խումբերը :

Ներկայ էին «Յառաջ»ի, «Հայաստան»ի ներկայացուցիչները, երէց եւ երիտասարդ հրաւիրեալ ընկերներ :

Երկրորդ եւ երրորդ նիստերուն յաջորդաբար կարդացուեցան Կեդր. վարչութեան, փարիզեան եօթը խումբերու, Հարաւային եւ կեդրոնական Ֆրանսայի զոյգ Շրջանային վարչութիւններու բարոյական գործունէութեան անցնող տարեշրջանի տեղեկագիրները եւ նիւթական գործառնութեանց հաշուեկշիռները :

Տեղեկագիրներու ընթերցումէն եւ բեմանցի տրուած յաւելեալ բացատրութիւններէն պարզուեցաւ, թէ մարմիններն ու խումբերը, ընդհանուր առմամբ, գործադրած են նախորդ պատգամաւորական ժողովի որոշումները : Կը նշանակէ, ուրեմն, թէ Միութիւնը զգալի նուաճումներ արձանագրած է իր գործունէութեան եւ առաջդրութեան սահմաններուն մէջ :

Մարմիններուն եւ խումբերուն ընթացիկ աշխատանքները եղած են կանոնաւոր :Հերթական նիստերու ընթացքին վարչական եւ կազմակերպական բնոյթ ունեցող հարցերու քննութենէն զատ, տեղի ունեցած են կանոնաւոր դասախօսութիւններ՝ մեր հեռաւոր եւ մօտաւոր անցեալի պատմութեան, մշակոյթին, ազգային առօրեայ հարցերուն վերաբերեալ : Խումբերու եւ մարմիններու տեւական ուշադրութեան առարկայ դարձած է մայրենի լեզուի ուսուցումը՝ անդամներու համար :

Իրերայաջորդ պատգամաւորական ժողովները, ըստ արժանւոյն գնահատելով մայրենիքին նպաստն ու օգուտը սերունդի մը ազգային դիմագիծի պահպանման մարզին մէջ, պարտադիր դարձուցած են հայերէնի դասաւանդութիւնները խումբերու մէջ : Այս ուղղութեամբ զգալի աշխատանք կատարուած է եւ ձեռք ձըգուած արդիւնքը որոշ չափով գոհացուցիչ կը նկատուի : Դժբախտաբար կարգ մը մեկուսի խումբեր դժուարութիւններ ունեցած են այս մարզին մէջ, պատրաստուած ուսուցիչներու պակասին հետեւանքով :

Երկու տարիէ ի վեր մեծ ձեռնհասութեամբ եւ օրինակելի բծախնդրութեամբ կը գործադրուի որակեալ եւ պատրաստուած գործիչներ հասցնելու ծրագիրը : Կարեւոր թիւով երիտասարդներ՝ երկու սեռէ, կը հետեւին այս դասընթացքներուն, որոնք տեղի կ'ունենան քօրեսփօնտանսի ձեւով : Օգտակար նորութիւն մը եղած է այսպէս կոչուած «դպրեվանքի» մը հաստատումը Լիոնի մէջ, ուր Կեդր. Ֆրանսայի քատրերու դասընթացքին հետեւող ընկերները երեք օր տեւաբար ուսումնասիրած եւ սերտած են մեր պատմութեան շրջաններէն մէկը, ժողովականութեան օրէնքները եւայլն :

Իր տեսակին մէջ առաջին այս ձեռնարկը նկատուեցաւ քաջալերական, ուստի, որոշուեցաւ շարունակել եւ տարածել զայն :

Զանազան շրջաններ հիմնած են երգչախումբեր, ինչպէս Լիոն – Տէսին, Վալանս, ուրիշ շրջաններ՝ պարախումբեր, ինչպէս Փարիզ, Մարսէյլ, Տէսին, Լիոն, ու նաեւ թատերախումբեր՝ Մարսէյլ, Անուվիլ եւայլն :

Զոյգ Շրջանային վարչութիւններու գործունէութիւնը նկատուեցաւ գոհացուցիչ : Իւրաքանչիւրը իր շրջանին մէջ ղեկավարած, ծրագրած եւ համադրած է խումբերուն աշխատանքները : Միւս կողմէ, Պատգ. ժողովը անհրաժեշտ գտաւ, որ փարիզեան շրջանը եւս, ուր կը գործեն եօթը խումբեր, մէկ ակումբ եւ տեղեկատուութեան գրասենեակ մը, առանց հաշուելու պարախումբին («Նայիրի») պարապունքները, օժտուի Շրջանային վարչութեամբ մը : Այս որոշումը արդիւնք է այն իրողութեան, որ Միութեան գործունէութիւնը օր ըստ օրէ աւելի կը ճիւղաւորուի եւ մեծ համեմատութիւններու կը հասնի ամէն տեղ : Իրաց այս վիճակին մէջ Կեդրոնական վարչութեան դերը կը դառնայ կրկնակի կարեւոր : Այս ուղղութեամբ մեծ գործ կատարած է նախորդ մարմինը, որուն մասին ժողովը գոհունակութեան բանաձեւ մը քուէարկեց :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ամառնային եւ ձմեռնային երկու բանակումները արձանագրած են մեծ յաջողութիւն : Առաջինը, որ տարիներու պատմութիւն ունի, արդէն ստացած է լայն ծաւալ : Օգոստոսին Սէն Ռաֆայէլի մէջ 250 երիտասարդներ ներկայ գտնուած են ճամբարին, ուր գործադրուած է դաստիարակչական յատուկ ծրագիր մը, բաղկացած երկու մասէ եւ գործադրուած դաստիարակներու կողմէ : Ծրագրին առաջին բաժինը կը միտէր ծանօթացնել մեր պատմութիւնը եւ մշակոյթը բանակողներուն, երկրորդը՝ հանգամանօրէն ուսումնասիրել մեր պատմութեան հետ նաեւ ազգային հրատապ ու կարեւոր հարցերը : Ձմեռնային բանակումը՝ Պելֆոնթէնի մէջ, առայժմ վերապահուած է միայն նոր սերնդականներուն : Տարիներու ընթացքին, անշուշտ, այս ձեռնարկը եւս պիտի ընդլայնի :

Պատգամաւորական ժողովը մեծ գոհունակութեամբ լսեց Միութեան պաշտօնաթերթին արձանագրած յաջողութիւնները : « Հայաստան», որ շաբաթաթերթի վերածուած է երեք տարիէ ի վեր, լոյս տեսած է ամէն շաբաթ կանոնաւոր ճըշտապահութեամբ : Երկու խմբագիրները յաջողած են թերթին շուրջ բոլորել երէց եւ, մանաւանդ, երիտասարդ գրիչներ, որոնց աշխատակցութեամբ շաբաթաթերթին բովանդակութիւնը դարձած է շահեկան :

« Հայաստան » այլեւս շօշափելի ներկայութիւն մըն է գաղութին մէջ : Բովանդակութիւնը ճոխացնելու եւ աւելի եւս շահեկան դարձնելու մտօք եղան առաջարկներ եւ տրուեցան որոշումներ :

Այս տարի եւս երիտասարդներ Միութեան շարքերէն անցած են երէց կազմակերպութեան շարքերը : Փարիզի մէջ քսան, Մարսէյլի մէջ չորս Նոր Սերընդականներ լրացնելէ ետք կուսակցական դաստիարակութեան լրիւ շրջանը, կատարած են Դաշնակցականի իրենց ուխտը : Հոգեպարար երեւոյթ մըն է այս, որ կը կրկնուի ամէն տարի յաջորդաբար :

Միւս կողմէ Պատգ. Ժողովի աշխատանքները ցոյց տուին, թէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ընկերներն ու ընկերուհիները ժամանակէ մը ի վեր շեշտուած հետաքրքրութիւն ցոյց կուտան գաղութին ազգ. կեանքին հանդէպ : Գրեթէ ամենուր նախաձեռնարկ կ'ըլլան զանազան կարեւոր աշխատանքներու :

Այս հոգեթով երեւոյթներուն կարգին, անշուշտ, գոյութիւն ունին նաեւ ցաւեր, թերութիւններ, որոնց դարմանումի, սրբագրումի մասին երկարօրէն զբաղեցաւ ժողովը : Տրուած որոշումները ընդհանրապէս եղան գործնական :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգ. ժողովը անգամ մը եւս հաստատեց այն ակներեւ իրողութիւնը, թէ այս երիտասարդական շարժումը հիմնական դեր մը ունի կատարելիք — եւ արդէն կը կատարէ երկու տասնամեակներէ ի վեր — նորահաս սերունդի ազգային դիմագիծի պահպանումին մէջ :

Տարիներու աշխատանքին եւ ճիգին արդիւնքը եղած է այն, որ ներկայիս գաղութը ունի ազգային առողջ ըմբռնումներու տէր, հանրային ծառայութեան հունք ունեցող երիտասարդներու զանգուած մը, որ միշտ պատրաստ է արդարացնելու սերունդի մը առաքելութիւնն ու կոչումը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգամաւորական ժողովը հաստատում մը եղաւ այս ճշմարտութեան :

Եռօրեայ ժողովը վերջ գտաւ Կեդր. վարչութեան ընտրութեամբ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Ե. տարի, Թիւ 5, Մայիս, 1966, Պէյրութ (Լիբանան) :

ՅՈՒՇԱՐԱՐ, պաշտօնաթերթ Հ. Բ. Ը. Միութեան (Նիւ Եորք), բացառիկ թիւ նուիրուած Միութեան վաթսունամեակին :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՄԷՋ

Հայաստանի կեդրոնական վիճակագրական վարչութիւնը հրապարակեց անցեալ տարուան (1965) վիճակագրական տուեալները արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, բնակչութեան եւ այլ մարզերու մասին :

Զօրաւոր թրանսֆորմաթէօրներ (1000 քիլովաթ ամպէր) 4810 հատ : ժեներաթէօր (փոփոխական հոսանքի, հազար քիլովաթնոց) 1336 հատ : Ելեկտրաշարժիչներ (փոփոխական հոսանքի, հազար քիլովաթնոց) 765 հատ : Շարժական ելեկտրակայաններ (հազար քիլովաթնոց) 640 հատ : Պարզ լամպեր՝ 93 միլիոն 400 հազար հատ : Ելեկտրուժը՝ երկու միլիառ 835 միլիոն քիլովաթ – ժամ : Զգաղող՝ 1·800·000 հատ, կեդրոնախոյս ջրհան 61 հազար հատ, օդային քոմփրէսէօրներ՝ 3006 հատ, մետաղահատ հաստոց՝ 9159 հատ, մամլիչ մեքենաներ՝ 1175 հատ, կրաղիւս՝ 619, 500 թոն, կաշիէ կօշիկ՝ 7 միլիոն երեք հարիւր հազար զոյգ, երշիկ՝ եօթը հազար թոն, շաքար՝ 32·900 թոն, օճառ՝19·300 թոն, բանուածքներ (բուրդէ, բամպակէ եւ մետաքսէ) 82·700·000 քառ. մեթր, սպիտակեղէն՝ 36 միլիոն վեց հարիւր հազար հատ, գուլպայ՝ 49 միլիոն երկու հարիւր հազար զոյգ, ժամացոյց՝ 2·783·000 :

Մեծ եղջերաւոր անասուններու թիւը անցեալ տարի եղաւ 662·000, կովերու թիւը՝ 250·700, խոզերունը՝ 85·800, ոչխարներունը եւ այծերունը՝ 2·219·100 :

Անցեալ տարի ելեկտրականացուեցան շոգեկառքի Մասիս – Արաքս եւ Սեւան – Ախթամաս գիծերը՝ մօտ յիսուն քիլոմեթր երկարութեամբ : Հաստատուեցան 26 արդիւնաբերական նոր ձեռնարկութիւններ :

Անցեալ տարի Հայաստանի բոլոր կըրթարաններուն մէջ իրենց ուսումը ստացան 610·000 պատանիներ – երիտասարդներ : Ութամեայ դպրոցներէ շրջանաւարտ ելան 34·234 երկսեռ պատանիներ, իսկ միջնակարգ դպրոցներէ՝ 16·267 : Բարձրագոյն եւ միջնակարգ մասնագիտական ուսումնական հաստատութիւններու մէջ կ'ուսանէին 70·310 հոգի : Գիտական հաստատութիւններու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ աշխատող գիտնականներու թիւն էր 7·455 :

Ըստ նախնական տուեալներու, առ Յունուար մէկը Հայաստան ունէր երկու միլիոն երկու հարիւր հազար բնակչութիւն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Ծօ, փորձանք, քովէս չզատուիս, ետեւէս եկուր, գոչեց Մօպրէ կատաղութեամբ : Աչքդ չորս բաց, կռիւէն չխառնուիս, եթէ սխալ ապուր մը խառնես, գիտցած ըլլաս որ կ'ապտակեմ քեզի :

Ապա խօսքը Բղէզի հետ եկող քանի ուղտաւորներուն ուղղելով աւելցուց .

— Իսկ դուք, քաջերս, գործի սկսեցէք, ձախ կողմին վրայ պիտի յարձակինք եւ ապա թշնամիին կեդրոնի ուժերը խորտակելով պահեստի ուժերուն վրայ պիտի քալենք :

Այս ըսելով, խուժանին մէջ նետուեցաւ : Բղէզ պահ մը վարանելէ ետք անոր հետեւեցաւ, իսկ ուղտաւորները ուրախութեամբ անոնց ետեւէն վազեցին :

Իպրահիմ գոհ չէր սակայն : Ան թէպէտ Թալուհիին երդում ըրած էր որ Մօպրէի քովէն բնաւ պիտի չզատուէր, բայց երբեմն անոր քովէն հեռանալու կը պարտաւորուէր եւ դարձեալ անոր ետեւէն կը վազէր : Կռիւը սկսելէն ի վեր ան Մուպարէքը կը փնտռէր : Քանի մը անգամ տեսած էր զայն հեռուէն, բայց Թուարէկներու պատուարը ճեղքելով չէր կրցած անոր մօտենալ :

Իպրահիմ, այդ հսկան, ոտքերուն վըրայ ասպանդակներուն վրայ կեցած, Հոմերոսի հերոսներուն պէս իր թշնամին կանչելով ասպարէզ կը կարդար անոր, բայց անշուշտ հայհոյալից ոճով մը :

— Մուպարէք, իպն էլ ահպա, հարամի՛, խըրզի՛ր, հոս եկուր, դէմս ել, դէմըս անցիր որ քեզ շունի պէս սատկեցնեմ, վատ, վատի ծնած, կը գոչէր ան ունեցած ձայնովը :

Թուարէկներու պետը, Մուպարէք, հեռուէն կը պատասխանէր, նմանապէս հայհոյալից ոճով մը, բայց մուկի պէս ծակէ ծակ կը մտնէր ու կը զգուշանար ինքզինքը վտանգի դնելէ :

— Թալա՛, խօտ, թապաճ (օձ), իպն էլ թապա՛ճ, հումա՛ր, կը գոչէր Իպրահիմ :

— Մուպարէքդ փախկոտ է եղեր, դիտել տուաւ Մօպրէ : Տեղէն չշարժեցաւ, մարդոցը ետին կը մտնէ :

Բայց Իպրահիմ, ինքնիրմէն ելած, ինքնագլուխ, երեք հոգիէ բաղկացած խումբին մը վրայ խոյացաւ : Մուպարէք այդ խումբին ետեւն էր եւ ձին դէպի ետ նահանջել տուաւ :

— Իպրահիմ, ինքզինքդ վտանգի մէջ նետեցիր, ետ դարձիր, գոչեց Մօպրէ :

Եւ զայն ետ դարձնելու համար անոր ետեւէն վազցուց ձին :

Իպրահիմը թշնամիին դիրքը ճշդել ուզող սուինի մը պէս չորս կողմը նայուածք մը պտըտցուց . Թուարէկներէ շրջապատուած էր : Անոնցմէ երեք հոգի իր վրայ յարձակեցան . բայց Իպրահիմ սուրը քաշելով մէկուն գլուխը թռցուց : Մօպրէ առաջ խոյանալով երկրորդին կուրծքին սուրի անանկ հարուած մը իջեցուց որ, Թուարէկը առանց բերանը բանալու ձիէն վար գլտորելով եղած տեղը մնաց : Իսկ Բղէզ երրորդին փորը ճեղքեց ձեռքի սակրովը :

Գիրկընդխառն կռիւը հետզհետէ կը սաստկանար : Ծուան իր մարդոց գլուխն անցած, մահ ու աւեր կը սփռէր : Ան, քիթը բերան կախած, ձին ասդին անդին վազցնելով, Մօպրէն կը փնտռէր :

Մօպրէ Սեւ Արծիւներու պետին հանկէ անցնիլը նշմարելով անոր առջեւը վազեց, բայց պատերազմիկներու շարք մը ճամբան գոցած ըլլալուն, չկրցաւ անոր մօտենալ եւ սուրը պատեանը դարձնելով, թամբին վրայէն ատրճանակը խլեց, նշան առաւ եւ կրակեց : Բայց աւազակը տեսած ըլլալով որ Մօպրէ իրեն նշան կ'առնէր, ձին ետեւի երկու ոտքերուն վրայ ծառացուց, որով, գնդակը փոխանակ իրեն դպելու, ձիուն կուրծքը մտաւ :

Խեղճ կենդանին վեր ցատկելէ ետք, տակը առնելով վրայի հեծեալը, կուշտին վրայ գետին փռուեցաւ : Խումբ մը Թուարէկներ առաջ խոյանալով արգիլեցին Մօպրէն յառաջանալէ :

Այժմ Թալանարանները խումբերու բաժնուած՝ զատ զատ կը կռուէին . գործօն ուժին մէկ մասը բնաջինջ եղած էր : Խումբ մը կծիկը դրած էր, եւ ուրիշ խումբ մըն ալ փախուստի ճամբան կը բռնէր : Մօպրէ իր մարդիկը խմբելով փախչող խումբը հալածել սկսաւ . փախչողները սուրէ անցընելէ ետք, մնացած մասը, որոնք յուսահատական կռիւ կը մղէին հոն մնացողներուն դէմ, ետ քշելով կիրճին բերանը թխեց :

Զարտաք զայս տեսնելով գոչեց .

— Ուշադրութիւն, Մօրիս, նայէ, Փիէրը որս նետեց մեր թակարդին մէջ, գործի սկսինք :

Մօրիս եւ Հուպէյին իրենց գնդացիրներուն գլուխը անցնելով սկսան հրացայտ գործիքները աշխատցնել :

— Օն, քաջերս, սա վերջին մնացածը աւլենք, գոչեց Զարտաք :

Թուարէկները պարտաւորուեցան գընդացիրներուն գնդակներուն տակէն անցնիլ, ինչ որ իրենց համար շնորհեց մահացու հարուածը եղաւ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. մարմինը շնորհակալու – թեամբ ստացած է Տոքթ. եւ Տիկին Կիւլ–պէնկեանէ հարիւր Ֆր Կրոնիկ Փափազ – եանի յուղարկաւորութեան առթիւ փո – խան ծաղկեպսակի :

×

Ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գամէր Բենիամինէ եւ Օր. Անահիտ Բենիամինէ յիսուն Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Տիկին Սիրուհի Զ. Սարեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փոն տը Շէրիւի Ազգ. Միութիւնը շը – նորհակալութեամբ ստացած է.— Լիոնէն Տէր եւ Տիկին Ճէպրայէլ Պահատուրեան հազար ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Համբար – ձումեան 50, Հրանդ Թաղէոսեան –50, Խոջորեան տասը ֆրանք: Մոնփըլէզիր.— Այրի Տիկին Մելքոնեան, Տէր եւ Տիկին Պասմաճեան, Պ. Առաքէլեան, 50ական, Նշանեան Վերժին 30, Գ. Տօնէլեան, Պ. Միքայէլեան քսանական, Տէր եւ Տիկին Սերոբ Շիրինեան յիսուն, Տիկին Ովսան–նա Փափազեան տասը : Պրոն.— Մար – կոսեան ընտանիք 120, Տէր եւ Տիկին Բարսեղեան, Պ. Մեկրոյեան 50ական, Շիրինեան ընտանիք 25, Տիկին Մարգար–եան քսան, Կէնճեան Գաբրիէլ 10, Պ. Կէնճեան հինգ ֆրանք :

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ կրթական մարմնոյ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Դպրոցական ու մանկական պարեր, եր–գեր, արտասանութիւններ, տրամախօ – սութիւններ եւ ուրիշ հաճելի անակնկալ–ներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր. Ը. Ստեփանեանի եւ Տիկին Գ. Գայ–թանճեանի :

Մուտքը ազատ է :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20.30ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէ – ութեան քառասնամեակի առթիւ :

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐ – ԵԱՆԻ :

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Աւ. ԱԼԻՔ–ՍԱՆԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին :

Մուտքը ազատ է

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1966

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բո–վանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն

51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

Կամ ԱՆՋԱՄԲ «Յառաջ»ին

.ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու–սումնական պատրաստութիւն : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վա – րանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Երդ. թաղապետարանի սրահին մէջ,
59 Րիւ տը Սէզ :

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, *դաշնակի ընկերակցութեամբ* Կարպիս Ափրիկեանի :

Կը ներկայացուի « ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Է–թիէնի Նոր Սերունդին կողմէ :

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախում–բը հայկական եւ կովկասեան պարերով:

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալ – թունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէճեճեան :

« Կենդանի պատկեր » Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնու–վիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 *Յունիս*) *ժամը* 21*ին Առ–նուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի :*

Գեղարուեստական բաժին :

Ծախքերու մասնակցութիւն :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 *Յունիս*), *ժամը* 21*ին* Սալ Վօլթէռի *մէջ :*

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս–եան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կա–պոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ՝

Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), Ընկ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն) :

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կով–կաս» պարախումբը :

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում:

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

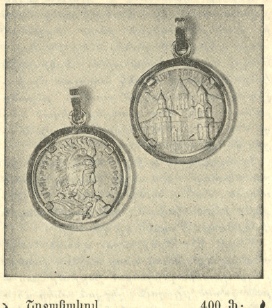
ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (*Յունիս* 10) *ժամը* 21*ին, որոշեալ հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :*

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմա – կերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին:

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20.30ին, ԺՕՐԺ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է

50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի գրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ : *կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանդայով* C. C. P. Paris : 2385-37

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ՌԱԼԻ

COYE-LA-FORÊT

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի–էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)
Մինչեւ Յունիս 15

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձա – նագրութիւնները: Օգոստոսի համար ար–ձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ :

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թա - տերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Ջօնթըրեան, Է. Ջանբըր - եան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, *Պարոններ՝* Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Ջաքմաք-ճեան *եւ* Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզունեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւ-շանգատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան :

« *ՍՕՍԻ* » *պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ* Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճր-եանի :

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառա–կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–թիւն: Նորոյթ խողաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 8 JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10629
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.629

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐ

Առաջին աշխարհամարտի Զինադադարի տարիները ճակատագրական եղան Հայկական Դատին համար :

Մեծ Եղեռնը լայն արձագանգ էր գտած միջազգային մամուլին մէջ : Թրքական ցեղասպանութեան դէմ բողոքի հաւաքոյթներ տեղի ունեցեր էին Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ՝ պատերազմի ընթացքին :

Զինադադարին Հայկական Հարցը բնական ճամբով եկած էր դիւանագիտական սեղաններու վրայ եւ օրակարգի անցած :

Հանրային կարծիքը համակրական ըղձացումներով տոգորուած էր մեր ազգին հանդէպ : Բոլորն ալ անխտիր հաւատացած էին, որ Հայերը կատարեալ գոհացում պիտի ստանային, երբեւ հատուցում մէկուկէս միլիոն նահատակներու արեան եւ երբեւ արդար վարձատրութիւն դաշնակիցներու դատին իրենց բերած նպաստին :

Ուրիշ ազգեր աւելի մտահոգ էին իրենց ապագային մասին եւ չէին յուսար, որ անկախութեան պիտի տիրանային :

Ասոնց կարգին յիշենք Չեխոսլովաքիան, որուն վերածնունդի առհաւիրաներէն խուսարտ Պենէշ օր մը ըսած էր Հ. Հ. Պատուիրակութեան նախագահ Ա. Ահարոնեանի թէ Հայկական Հարցը հանրածանօթ է եւ բարուոք լուծումի մը կը յանգի անպայման, մինչ Չեխոսլովաքիոյ մասին մարդ բան չի գիտեր, ուստի եւ շատ յոռետես էր :

Չեխոսլովաքիան անկախ պետութիւն դարձաւ, սակայն շատ փորձանքներ անցան գլխէն : 1938ին Միւնիխի մէջ ազատութիւն տրուեցաւ Հիթլէրի, որ գրաւէ Զիւտէթներու հողամասը : Պատերազմի առեն ինկաւ Գերմանիոյ տիրապետութեան տակ, իսկ 1948 Փետրուարէն ի վեր դարձած է Խ. Միութեան արբանեակ երկիր մը :

Յաղթանակէն վերջ դաշնակիցները փոխանակ միանգամ ընդմիշտ մաքրելու թշնամի Թուրքիոյ հաշիւը, մրցումի ելան իրարու հետ զայն սիրաշահելու համար :

Ամէնէն աւելի ուշագրաւ էր անգլեւ-ֆրանսական մրցակցութիւնը՝ արաբախօս հողամասերէն ու Կիլիկիայէն մինչեւ Պոլիս :

Օսմանեան կայսրութեան աւերակներուն վրայ ծնունդ առին նոր պետութիւններ, մաս մը բոլորովին անկախ, ուրիշներ հոգատարութեան ենթակայ :

Անգլիա ստացաւ առիւծի բաժինը : Ֆրանսա՝ Սուրիա-Լիբանանն ու Կիլիկիան, որուն գրաւումին մասնակցած էր Հայկական Լեգէոնը՝ ֆրանսական դրօշի տակ :

Անգլիացիք Կիլիկիան պարպելէ առաջ իրենց զէնքերն ու ռազմամթերքը ձգեր էին Թուրքերուն, որոնք այդ օրերուն սկսեր էին կազմակերպուիլ «Միլլի» շարժման մէջ, ղեկավարութեամբ Մ. Քեմալի : «Մեզմէ վերջ ուրիշ եկողներ պիտի ըլլան, կրնաք պէտք ունենալ անոնց», ըսեր էին : «Ուրիշ»ը Ֆրանսացիներն էին :

Ժորժ Փիքօ դէպի Պէյրութ ճամբուն վրայ Մերսին ցամաք ելեր էր՝ «մարդապան (բարձր-կոմիսար) Սուրիա-Լիբանանի եւ Հայաստանի» տիտղոսով : Հայերու խանդավառութիւնը գերագոյն աստիճանին հասած էր :

Կիլիկիան դարձեր էր «հայկական օջախ» մը՝ շնորհիւ Ֆրանսայի : Տարագրութենէն ու ջարդերէն ազատած բեկորները հոն էին ապաստաներ :

Ֆրանսական ուժերը գրաւեր էին Մարաշը, Այնթապն ու Ուրֆան : «Միլլի» ուժերը ամէն կողմէ ստացուած օգնութիւններով իրենց յարձակումներուն թիրախ դարձուցին այդ քաղաքներն ու Հաճընը : Հայկական արիւնը կրկին հոսեցաւ հեղեղանման :

Մինչ Կիլիկիոյ մէջ աղէտները իրարու կը յաջորդէին, Քեազիմ Քարապէքիր կը յարձակէր Հայաստանի վրայ՝ աջակցութեամբ Մոսկուայի եւ կը քանդուէր Հայաստանի անկախութիւնը :

Անդին, Պոլսոյ մէջ, 1918 Հոկտեմբեր 30ի Մուտրոսի զինադադարի վաղորդայնէն սկսեալ յաղթական դաշնակիցները երկդիմի դիրք էին բռնած Հայերուն հանդէպ :

Թուրքերը ամէն միջոցի կը դիմէին գրաւման բանակներու վերին հրամանատարները եւ գեսպանները սիրաշահելու համար : Զօրաշարժի ենթարկած էին Ադիւյաէները:

Անգլիացիներն ու Ֆրանսացիները որոշ աջակցութիւն ցոյց տուին հայ ազգային իշխանութեանց՝ որբերու եւ այրիներու հաւաքման գործին մէջ :

Սակայն տնտեսական ու նիւթական շահերը աւելի գերադանց դեր կատարեցին դաշնակիցներու հետեւած քաղաքականութեան մէջ :

Այս մասին բազմաթիւ անհերքելի փաստեր կան Ֆրանսայի հրապարակագիր Միշէլ Փայյարէսի ծանօթ գրքին մէջ՝ հրատարակուած 1922ին :

Պոլսոյ ֆրանսերէն «Պոսֆոր» թերթին այս խմբագիրը մեծ համակրութեամբ կ'արտայայտուի Հայերու մասին եւ քօղազերծելով կը պախարակէ մեզի դէմ գործուած անիրաւութիւնները :

Ուրիշ հեղինակներ եւս դէպքերէն չորսուկէս տասնեակ տարիներ վերջ այդ ճակատագրական օրերուն վերաբերող զանազան գաղտնիքներ կը հրապարակեն՝ վաւերաթուղթերու լոյսին տակ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ՇԱՓԸ ՊՐԻՒՍԷԼ Կ'ԵՐԹԱՅ

ԿԵԴՐՈՆ – ԵՒՐՈՊԱՆ՝ ԹՐԵՎ

14երու ժողովը կը բացուի Պրիւսէլի մէջ, բայց պաշտօնական ժողովէն առաջ իսկ, 14երը որոշումներ առած են ինչ կը վերաբերի դաշնակից սպայակոյտերու փոխադրութեանը Ֆրանսայէն : Այսպէս Շափը կը փոխադրուի Պրիւսէլ, ինչպէս յայտարարած է Հոլանտայի Արտաքին նախարարը՝ Լրնս, նախաժողովի վերջաւորութեան : Այս առթիւ Պելժիոյ Արտաքին նախարարը յայտարարած է պելժիական մամուլին թէ իր երկիրը ամէն բան պիտի ընէ ընդունելու համար Ատլանտեան սպասարկութիւնները : Յարդ սակայն չէ որոշուած Ատլանտեան Խորհուրդին տեղը : Ատլանտեան Խորհուրդը, որ Ուխտին քաղաքական ղեկավարութիւնն է, պէտք չէ բաժնուի զինուորական հրամանատարութենէն : Հաւանական է որ այս հարցը աշնան ծեծուի, Պրիւսէլի մէջ, վերջնական որոշում մը տալու համար : Հոլանտայի Արտաքին նախարարը գոհ է այն միաձայնութենէն որով տրուած են որոշումները, կ'ուզէր սակայն որ Խորհուրդին վայրն ալ որոշուի, բայց Իտալիոյ դիմումին վրայ է որ անոր փոխադրութեան հարցին քննութիւնը յետաձգուած է : Այս որոշումները հաղորդուած են Ֆրանսայի մշտական ներկայացուցիչին, բուն ժողովէն հաղորդուելէ առաջ : Խօսուած է նաեւ այն դերին մասին զոր ասկէ ետք պիտի ստանձնեն ֆրանսական զօրքերը Գերմանիոյ մէջ : «14»երը պատրանք չունին Ֆրանսայի տալիք պատասխանին մասին, իրենց առաջարկին : Գրած էինք թէ Ֆրանսա չուզեր իբրեւ խօսակից ունենալ հինգերու (Մեծն-Բրիտանիա, Միացեալ Նահանգներ, Գերմանիա, Իտալիա եւ Պենելիւքսի մէկ երկիր) յանձնախումբ մը, այդ մասին բանակցելու համար : Ֆրանսա այս նիւթին շուրջ միայն երկկողմանի բանակցութիւններ կ'ընդունի, Դաշնակցային Հանրապետութեան հետ : Այս խօսակցութիւնները պիտի սկսին Պոնի մէջ, Յունիս 13ին :

« Թաս » գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ Ատլանտեան Ուխտի նստաշրջանը որ կը բացուի Պրիւսէլի մէջ շատ բարդ պայմաններու մէջ տեղի կ'ունենայ, վասնզի Ուաշինկթըն Պոն եւ Լոնտոն կ'ամբաստանեն Ֆրանսան որ Ատլանտեան կազմակերպութեան ամէնէն սուր տագնապը ստեղծած է, մինչ իրականին մէջ, ֆրանսական դիրքը այս տագնապին ծագումը չէ այլ անոր տրամաբանական շարունակութիւնը » :

ԸՆՏՐԱՊԱՅՔԱՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ՏԷՄԻՐԷԼ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏԷ ՀԱԼՔԸ

Գայսէրիի մէջ վարչապետ եւ ԱՓի նախագահ Սիւլէյման Տէմիրէլ երկար ճառ մը խօսեցաւ, բացօթեայ հաւաքոյթի մը ընթացքին, եւ պատասխանելէ ետք Ինէօնիի եւ ընդդիմադիրներու քննադատութիւններուն, միամիտ ջրեց իրենց դէմ եղած վերագրումները եւ զանոնք վերադարձուց նոյնինքն Հալքեաններուն .

— Իսմէթ Ինէօնիւ, — ըսաւ Տէմիրէլ, — կը ջանայ ժողովուրդը ահաբեկել Տէրվիշ Վահտէթթիի ուրուականը ցցելով : Տէրվիշ Վահտէթթի մեռած է 57 տարի առաջ եւ պատմութեան փոխանցուած է : Այսօրուան Ինէօնին անգամ փոփոխութեան ենթարկուած է, քսան տարի առաջ Ազգ. Պետ էր եւ անփոփոխելի նախագահ, այսօր կորսնցուցած է այդ հանգամանքները : Պատճառը պարզ է : Ով որ ինքզինք անփոխարինելի նախագահ եւ Ազգ. Պետ կը նկատէ, քահքահներով կը դիմաւորուի, եթէ երբեք այդ մտայնութիւնով ներկայանայ այսօրուան հաւաքականութեան : Թող գիտնան եւ լսեն ուրեմն, Թուրքիա անգամ մըն ալ չի վերադառնար երբեմնի սեւ օրերուն ահաբեկումի շրջանին : Բարոյական եւ գաղափարական գետնի վրայ Թուրքիա արագօրէն կ'ընթանայ, ոչ ոքի հլու հըպատակը կ'ուզէ ըլլալ : Հալք կուսակցութեան նախագահը ի զուր կը խորհի թէ բան մը փոխուած չէ այս երկրին մէջ, նախկին մտայնութիւնն է որ կը տիրապետէ դարձեալ : Այս պատճառով է որ կը կառչի Տէրվիշ Վահտէթթիի ուրուականին : Հալքեաններու բարի սովորութիւնն էր տեւական ճնշումի տակ պահել ժողովրդային զանգուածները, հազարումէկ զուլումներով, տառապեցնել զանոնք : Այսօր դեռ մարդիկ կան որ կը փափաքին այդ ըմբռնումով վարել ժողովուրդը : Քաղաքակրթութիւնը ոչ անկրօնութիւն է, ոչ անբարոյութիւն ոչ չուայտութիւն, ոչ ալ անտիրութիւն : Աշխարհի ամէնէն քաղաքակիրթ ազգերը անոնք են որ հաւատացեալ, բարոյականի տէր կարգապահ եղած եւ չուայտութենէ հեռու մնացած են : Թուրքիա երկիր մըն է, որուն բնակչութեան 99 առ հարիւրը իսլամ է եւ առաւելագոյն չափով կապուած է իր կրօնական հաւատքին : Այս չի նշանակեր որ կրօնասիրութիւնը կը վտանգէ պետութեան լաիք հանգամանքը : Մնաց որ ծայրայեղ ձախ հոսանքն է որ կ'ուրանայ կրօնքը եւ անաստուածութիւն կը քարոզէ : Ալ վերջ գտած են կեղեքումի, սպառնալիքի, ահաբեկումի շրջանները : Կարելի չէ երեւակայել պետութիւն մը, որ խարազան մը ունի ափին մէջ եւ անով կը գործէ ու կը տնօրինէ : Մտրակը տեղ չունի այլեւս պետական կեանքի մէջ: Հալք կուսակցութիւնը չի կրնար ազգը վարել ճընշումով եւ ահաբեկումով : Կրօնասիրութիւնը առաքինութիւն մըն է, եւ ոչ թէ յետադիմութիւն, եւ կրօնքն է որ կ'ամրապնդէ ազգային միաբանութիւնը :

ԻՆԷՕՆԻԻ ԱՖԻՈՆԻ ՄԷՋ

Հալք կուսակցութեան նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ երէկ ճառախօսեց Աֆիոնի մէջ, քաղաքապետութեան հրապարակին վրայ, խծբծելով եւ ամբաստանելով դարձեալ ԱՓական իշխանութիւնը .

— Սիրելի հայրենակիցներ, — ըսաւ Ինէօնիւ, — օրուան իշխանութիւնը բնաւ չի գիտեր թէ հայրենակիցները որքան կը տառապին իր ձեռքէն : Սխալներով լեցուն քաղաքականութեան մը կը հետեւին, եւ չանդրադառնար հետեւանքներուն : Չի խորհիր թէ անգործութիւն կայ, հայրենակիցները նիւթական անձկութեան մէջ են, ընկերային ապահովութիւնը չէ հաստատուած ժողովուրդը շատ դժուար կը հոգայ իր ապրուստը : Հապա՞ Նուրճիութիւնը, որ սանձարձակ կը գործէ եւ կառավարութիւնը լուռ կը մընայ այդ փորձանքին առջեւ, որ իր հիմերը սկսած է փորել : Ալ պէտք է վերջ գտնէ այս անհատնում տառապանքը : Գիտցած ըլլաք, աւելի գէշ օրեր պիտի ունենանք եւ ապրուստը աւելի պիտի սղէ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍՕՍ-ՎԱՆԻ

Ցաւով կ'իմանանք որ Մայիս 28ին, Փիրէայի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Սօս Վանի, գրագէտ եւ բազմավաստակ դաստիարակ :

Ողբացեալը, բուն անունով Կարապետ Յովհաննէսեան, ծնած էր Շատախ 1894ին : Ունեցած էր կրթական, հանրային, կուսակցական բեղուն գործունէութիւն : Երկար տարիներ աշխատակցած է « Յառաջ»ի :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Մայիս 29ին, Գոքինիոյ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ: Դամբանականներ խօսած են.—Յունահայոց Առաջնորդը՝ Սահակ Արք. վերապատուելի Գ. Տէմիրճեան, Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ՝ Ներսէս Յակոբեան (եկեղեցին) ապա, գերեզմանատան մէջ, յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան խօսք առած է ընկեր Երուանդ Մանուկեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է Սուրիոյ եւ Իսրայէլի սահմանին վրայ : Ոչ մէկ կորուստ կայ սուրիական կողմը, բայց մեռեալ մը կայ Իսրայէլցիներու մօտ :

ՔԱՆԱՏԱՅԻ Քէպէքի շրջանին մէջ տեղի ունեցած ընտրութիւններուն յաղթական ելան ազգայնականները ինչ որ մեծ անակնկալ մը եղած է, տրուած ըլլալով որ բոլոր գէտերը կը նախատեսէին իշխանութեան գլուխ գտնուող ազատականներու յաղթանակը :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ կուսակցական մեքենան կը վերակազմուի: Նոր խմբագրապետեր նշանակուած են «Փեքինի Օրաթերթին» «Երեկոյեան Թերթին» գլուխը : Առժամապէս դադրեցուցած է «Ճակատը» ամսագրին հրատարակութիւնը: Այս երեք թերթերն ալ Փեքինի կուսակցութեան թաղապետական կոմիտէին հրատարակութիւններն էին :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Գ.

Սիրելի հայրենակիցներ, վատեր են անոնք որ կ'ուզեն Հայ ապրիլ իրենց պատրաստ եւ երջանիկ հայրենիք մը տրուելու պայմանով միայն, բարեկեցութեան ամէն կատարելութիւններով: Պէտք է որ դուք ստեղծէք պատրաստ, կատարեալ եւ երջանիկ հայրենիքը՝ ձե՛ր զաւակներուն համար, արցունքով ըլլայ թէ տառապանքով: Այլապէս կը կորսնցնենք ոչ միայն ամբողջութիւնը, այլեւ այսօրուան կէսը:

Անոնք որ երգեցին.
Նպատակիս հասնի՛մ միայն ...

Անոնք պիտի չհանդուրժէին որ «գործը կէս մնար», այսինքն «Նպատակին» կէսը միայն կատարուէր, կէս խնձոր մը միայն տրուէր մեր ձեռքը: Ամբողջական «Նպատակին» բոլոր մանրամասնութիւններուն մէջ, առաջնակարգը կը համարիմ միացնել միւս կէսը եւս: Երեւակայեցէք պահ մը մարդկային արարած մը, որ ամբողջացած չէ ըստ մարդկային կատարեալ չափերու, հասակ չէ առած, անդամները չեն աճած...: Կէս Հայաստանով փակել մեր հաշիւը եւ լուծուած յայտարարել մեր դատը, կը նշանակէ անարգել մեր նահատակները: Վասնզի կէսը, ո՛րը որ ըլլայ, չի դիմանար ընդ երկար՝ երբ կէս կը մնայ:

Պէտք չէ մոռնալ թէ արեւելեան Հայաստանը, 1914էն առաջ, դուրս կը մնար այն ողբերգական կացութենէն, ուր կը հեծէր արեւմտեան Հայաստանը: Իտէալական չէր անշուշտ կացութիւնը արեւելեան մեր բնաշխարհին մէջ: Ոչ ոք կը մտածէր Հայաստան ստեղծել այդ անկիւնին մէջ: Ճակատագրական խաղին նայեցէք, — պետական Հայաստանը ըստեղծուեցաւ այնտեղ, պատմական Հայաստանի այդ անկիւնը: Բայց անօրինակ ողբերգութենէ մը ետք՝ մոռնալ մեր պատմութեան ձայնը եւ հրճուիլ այն նոր պայմաններով, զորս կը վայելէ արեւելեան հայկական այդ անկիւնը, այսօրուան Հայաստանը, անպատիւ ուրացում մըն է, — արեւմտահայութեան բնաջնջումը կամ արեւմտեան Հայաստանի պարպումը չի կրնար վարձատրուիլ արեւելահայութեան կազմած պետութեամբ, եթէ փանթօմ իսկ չըլլայ այդ պետութիւնը: Կը հաւատամ թէ փանթօմը վաղը կրնայ դառնալ իրական, բայց այն միւսը, որ փանթօմ իսկ չէ դեռ, վաղը կը դառնայ կնքուած գերեզման, եթէ չարունակուի Հայութիւնը — պակաս մարդոց փորձը՝ քայքայել հայկական արտասահմանը յանուն կաթողիկոսի, յանուն եպիսկոպոսի, յանուն քթիփիոս Հայաստանասէրներու:

Սիրելի հայրենակիցներ, — համբերութի՛ւն, աճաւասիկ հասայ ճառիս բուն նիւթին:

Ինչ որ կը կոչեմ Հայկական Արտասահման, կը ներկայացնէ արեւմտահայութեան մնացորդացը: Արեւմտեան Հայաստանի իրաւատէրը: Հեռու իր բնաշխարհէն, իր գոյութիւնը մասամբ ներկայութիւն մըն է աշխարհագրական արժէքով:

Այս երկու աշխարհագրական ներկայութիւնները կը յիշեցնեն բնագիտական օրէնք մը: Տարիներ առաջ, ընկ. Վըրացեան գեղեցիկ պատկեր մը կուտար իր դասախօսութեան մէջ.—

Երկու ամաններ, դրուած քով քովի, մէկ ներքին պատով միայն բաժնուած, մէկը լեցուն, միւսը պարապ: Բնագիտութեան օրէնքով, որ oսմոզ կը կոչուի, ժամանակ մը ետքը յամրաբար կը լեցուի պարապ ամանը լեցուն ամանին պարունակութեան թափանցումով, վասնզի բնութիւնը պարապութիւն չի սիրեր: Տեղի կ'ունենայ բնագիտական երեւոյթ մը, որ կը սահմանուի՝ «անցանել հեղանիւթոյ իւիք ընդ անջրպետս կամ ընդ վըտարս հաստատուն մարմնոյ»:

Ես այդ օրէնքին ձայնն առի, փոխանակ oսմոզիզ կոչուած երեւոյթին պատրաստութիւնն զգացի, երբ լաւկեայ Հայաստանէն, իր ցաւին ու տառապանքին մէջ մունջ դարձած Հայաստանէն, առաւօտ մը լսեցաւ պոռթկումի ձայնը.—

«Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը...»:

Օրհնուի՛ այդ ձայնը: Ատիկա ձայնն է Մայիս 28ին: Ատիկա ձայնն է հայկական արտասահմանի: Ատիկա երգն է ամբողջական Հայաստանի:

Բայց, սիրելինե՛ր, երբ կը քննէք Հայկական Արտասահմանը, տեղի կ'ունենայ աճաւոր բան մը, — Փոխանակ oսմոզիզ ի մէջ Հայաստանի եւ մեծ Հայրենանին:

Դասակարգ մը մարդիկ, հաճելի դառնալու համար բոլշեւիկներուն, կ'աշխատին նսեմացնել Սարդարապատի Հայաստանին փառքը, կ'ուրանան արդի Հայաստանի պատմական ծագումը, կ'անարգեն Մայիսեան Հանրապետութեան հիմնադրութիւնը, ու «Նոյեմբերեա՛ն Հայաստան» կ'անուանեն կորիզը զոր տընկեցին Մայիսի քաջերը (հասկցէք Մասիսի քաջերը) Արարատեան դաշտին մէջ, ծլելու, աճելու, ծառանալու եւ իր հովանին տարածելու համար մեր պատմական աշխարհին վրայ:

Բոլշեւիկնե՛րն էին որ տուին, կ'ըսեն այս չորնալիք մարդիկը՝ մէկ կանգուն բացած իրենց բերանը:

Եւ եղան գրագէտներ եւս, որոնք յայտարարեցին. — «Մայիս 28ի Հայաստանը Թո՛ւրքն է որ տուաւ»:

Եղան գրագէտներ, որոնք յայտարարեցին. «Կարելի է տօնել տարուան բոլոր օրերը, բայց ոչ երբեք Մայիս 28ի օրը»:

Եղան գրագէտներ, որոնք «ոսկեդար» անուանեցին ձեզի ծանօթ շրջանը կամ Հայ գրագէտներուն խոզանալու թուականը:

Եղան գրագէտներ, որոնք երազ մը աւելի գեղեցիկ համարեցան արդի Հայաստանը՝ առանց անդրադառնալու «երազ» Հայաստանէն դէպի Սիպերիա աքսորուած հազարաւոր երիտասարդներու, մտաւորականներու եւ գրագէտներու ողբերգութեան:

Չեմ ուզեր անուն տալ, վասնզի պիտի յաջորդէ հայհոյութիւնը, — բայց ինչի՞ կը ծառայէ հայհոյութիւնը՝ եթէ պիտի չզործածուի այստեղ, ճիշդ այստեղ: Ասա՛ղ, հայհոյութիւնն ալ քիչ է, որովհետեւ ֆրանսերէն լեզուով՝ saffé կը նշանակէ թէ՛ լուտանք թափել, թէ՛... օծել, — օծե՛նք ուրեմն այս մարդոց յիշատակը ամէնէն զարշահոտ բանով:

Ո՞վ իրաւունք տուաւ այս մարդոց, ո՞վ իրաւունք տուաւ բանկալի մարդոց, ո՞վ իրաւունք տուաւ չուկայի մարդոց, կը հարցնեմ, ո՞վ իրաւունք տուաւ միտքով ու բարոյական կշիռքով պակաս այս թշուառականներուն, որոնք երկու կաղ ոտանաւորով, երկու տափակ վիպակով անուն չինած, կամ վերջապէս խաբեբայութեամբ դրամ վաստկած, յանդգնութիւնը կ'ունենան դատելու ժողովուրդի մը պատմութիւնը:

Հայոց կաթողիկոսն էր որ մտաւ բանակին մէջ եւ օրհնեց Հայոց դրօշը, մաղթելով յաղթանակ հայկական զէնքերուն՝ ընդդէմ Թուրքերուն: Այդ յաղթանա՞կն էր որ մեզի տուին Թուրքերը, Սարդարապատի դաշտին վրայ: Յաղթանակի այդ օ՞րն է որ սեւ կը տեսնէ հայ գրագէտը, իբրեւ Թուրքին պախշիշը, ինք պախշիշով սնանող մարդ:

Խելացիներ եւս կան, որոնք կուտ ունին իրենց քսակին մէջ՝ բայց կուտ չունին իրենց թասակին մէջ, եւ դաս կուտան մեզի ու կ'ըսեն թէ Մայիս 28 տօնելը ցոյց է Ռուսիոյ դէմ:

Տխմարներ տխմարներու թագաւորութեան, Սարդարապատի ճակատամարտը Ռուսերո՞ւն դէմ էր մղուած թէ Թուրքերուն: Մայիսեան Հանրապետութիւնը Ռուսերո՞ւն ձեռքէն կորզեցինք թէ Թուրքերուն: Եւ ետքը, մեր արիւնով վաստըկուած հողերը յանձնելո՞ւ համար Հարեւանին:

Ամէն յեղափոխութիւն ունի իր պարծենկոտութեան շրջանը, Քաջ Նազարեան օրերը: Կուգայ չուտով օրը, երբ առաջին օրերու բոլշեւիկեան յեղափոխական պարծենկոտութիւնը դրիչը կը յանձնէ իրական պատմութեան, եւ այն ատեն անոնք, որ չա՛տ կրկնեցին թէ բոլշեւիկնե՛րն էին որ Հայաստան հիմնեցին, ռուս զօրավարներն էին որ վարեցին Սարդարապատը, ի վերջոյ կը խոստովանին թէ հայկական զէնքերն էին, որ ոչ միայն ազատ եւ անկախ հանրապետութիւն ստեղծեցին, այլեւ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՉԱՓԱՆԻՇՈՎ ՄԵԾ ՅԱՂԹԱՆԱԿ ՄԸ ՏԱՐԻՆ, հայկական զէնքերն էին որ փրկեցին Կովկասը՝ այն օրերուն երբ «դէպի տուն» կը վազէր ռուս զինուորը, նետելով իր զէնքերը, լքելով ռազմամթերքը եւ դրաւեալ հողերը: Ի՞նչ կ'ըլլար աշխարհի ճակատագիրը, կը հարցնեմ ձեզի, եթէ Թուրքին ձեռքն իյնար Ռուսերուն լքած անսպառ ռազմամթերքը, եթէ Թուրքին ձեռքն իյնային Բագուի քարիւղի հորերը՝ օր առաջ, առանց յապաղման:

Հայկական զէնքերն էին՝ որ, փրկելով Բագուի քարիւղի հորերը, նպաստեցին առաջին աշխարհամարտին տեւողութիւնը կրճատելու, ինչպէս կրկնած եմ յաճախ:

Մայիս 28ը բախտորոշ հսկայ սեպ մըն էր, որ մխուեցաւ գերմանեւթրքական յաղթութեան կողին: Յապաղեցաւ, ուշացաւ գերմանեւթրքական բանակներու ժոնքսիոնը, ինչպէս եւ յառաջխաղացութիւնը դէպի Բագուի հորերը: Իսկ թէ ի՛նչ կը պատահէր, եթէ տեղի չունենար այդ յապաղումը, կը հարցնեմ բոլշեւիկներուն, որոնք գէթ ատով մեզի կը պարտին փրկագին մը, — գերմանական վերջնական յաղթանակով՝ Ռուսիոյ եւ բոլշեւիզմին վիճակուած հաշուեյարդարը կարօտ չէ բացատրութեան: Ռուս պատմաբանները, որոնք Մառնի ճակատամարտէն փառքի բաժին կը պահանջեն ռուսական զէնքերուն՝ յիշեցնելով ռուսական զէնքերուն հարուածը Գերմանիոյ կռնակէն, դեռ երկար պիտի ուրանա՞ն կամ դեռ երկար պիտի մերժե՞ն ճանչնալ ամէն գնահատութենէ վեր այն նպաստը, զոր բերին հայկական զէնքերը՝ արգելք հանդիսանալով Բագուի քարիւղի հորերուն գրաւման, գերմանեւթրքական բանակներու ուժասպառութենէն մէկ ամիս առաջ, ընդունելով որ առանց հայկական զէնքերուն բերած նպաստին՝ կը փոխուէր Կովկասի ճակատագիրը, Ռուսիոյ ճակատագիրը, Եւրոպայի ճակատագիրը:

Ինչո՞ւ, ուրեմն, նախանձիլ Սասունցի Դաւիթէն:

(3 Տար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Այր մարդ մը որքան ծիրքեր ալ ունենայ, երբ ի վիճակի չէ վստահութիւն ներշնչել իր կնոջ, ոչինչ է անոր համար:

ՌԻՇԹԷՆ

×

Այր մարդ մը երբեք լաւ ապրիլ չի գիտեր, եթէ նախապէս գործ ունեցած չէ կիներու հետ:

ՄԵՐԷ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

—o—

Ի՞նչպէս կրնայի ըսել քեզի այս բոլորը, երբեք պիտի չհաւատայիր ինծի, օտարականի մը, անծանօթի մը որ չատ դիւրութեամբ շնորհեց քեզի այդ երեք գիշերները, ես որ առանց որեւէ վարանումի յանձնուեցայ քեզի արտակարգ խանդով մը: Երբեք պիտի չհաւատայիր որ անցողակի կերպով քեզի հանդիպած կինը պիտի մնար յաւէտ հաւատարիմ քեզի, քեզի՝ անհաւատարիմիդ: Երբեք առանց կասկածամտութեան պիտի չճանչնայիր այդ զաւակը՝ իբր քուկդ: Երբեք պիտի չկրնայիր, եթէ նոյնիսկ խօսքերս ճշմարտանման թուէին, մտածումիդ ճամբէն հեռացնել կասկածները: Շարունակ պիտի կասկածէիր ինձմէ, եւ իմ ու քու միջեւ պիտի մնար յաւիտենական ստուեր մը, ստուեր մը՝ որ շրջապատուած պիտի ըլլար կասկածամտութեամբ եւ զգուշաւորութեամբ: Դուն հարուստ էիր ու պիտի մտածէիր թէ ատոր համար կ'ուզէի վերագրել քեզի հայրութիւնը չակի մը, որ քուկդ չէր: Չէի ուզեր այդ բանը: Եւ յետոյ, քեզ այնքան լաւ կը ճանչնամ, աւելի լաւ քան դուն կը ճանչնաս ինքզինքդ: Գիտեմ որ քեզի համար, որ սէրը կ'ընդունիս անհոգութեամբ, թեթեւութեամբ, ծանր ու դժնդակ պիտի ըլլար յանկարծ հայր ըլլալ եւ ճակատագրի մը պատասխանատուութիւնը ունենալ ուսերուդ: Դուն որ միայն ազատութեան մէջ կրնաս շնչել, ինքզինքդ պիտի զգայիր ինծի կապուած որոշ տեսակէտով մը: Պիտի ատէիր զիս — այո, գիտեմ, այդ բանը պիտի ընէիր ակամայ, գաղտնօրէն — այդ կապին համար:

Նողկալի պիտի թուէի քեզի, պիտի խորշէիր ինձմէ, թերեւս քանի մը ժամ, թերեւս մէկ քանի արագասահ վայրկեաններու ընթացքին, բայց իմ հպարտութեանս մէջ ես կը ցանկայի որ դուն ամբողջ կեանքիդ ընթացքին մտածէիր իմ մասիս առանց դոյզն յոռետեսութեան: Կ'ուզէի ամբողջ պատասխանատուութիւնը վրաս առնել քան թէ բեռ մը ըլլար քու վրադ, ըլլալ միակը այն բոլոր կիներուն մէջ որուն մասին դուն պիտի մտածէիր սէրով համակուած, պիտի մտածէիր երախտիքով: Բայց, իրականութեան մէջ, դուն երբեք չմտածեցիր իմ մասիս, դուն մոռցար զիս:

«Չեմ ամբաստաներ քեզ, սիրականս, ոչ, չեմ ամբաստաներ: Ներէ ինծի եթէ երբեմն կաթիլ մը դառնութիւն կը հոսի գրիչէն, ներէ ինծի: Բայց իմ զաւակս, մեր զաւակը չէ՞ որ պառկած է հոս մոմերու դողդոջուն լոյսերուն ներքեւ: Բռունցքս բարձրացուցի դէպի Աստուած եւ զայն ոճրագործ կոչեցի: Խռովքն ու մղձաւանջը պատած է զգայարանքներս: Ներէ ինծի այս տրտունջքին համար, ներէ ինծի: Գիտեմ թէ հոգւոյդ խորքին մէջ բարի ես դուն ու կարեկցող եւ կուտաս քու աջակցութիւնդ անոր որ կը խնդրէ, նոյնիսկ անոր որ օտար է քեզի համար: Բայց քու բարութիւնդ տարօրինակ է, ամէնուն առջեւ բաց բարութիւն մըն է, ամէն ոք կրնայ իր ձեռքերը երկարել ու լեցնել ափերը, այդ բարութեամբ: Անսահմանօրէն մեծ է քու բարութիւնդ, բայց, ներէ ինծի եթէ ըսեմ որ ան անզգայ է: Կ'ուզէ որ յարձակին իր վրայ, պաշարեն զինքը, բանութիւն գործեն իրեն հանդէպ: Քու օգնութիւնդ կ'ընծայես այն ատեն միայն երբ կը դիմեն քեզի, աղերս մը կը ներկայացնեն, քու աջակցութիւնդ կ'ընծայես ոչ թէ հաճոյքով, այլ ամօթխածութեամբ, տկարութեամբ: Օր մը, երբ երախայ էի, դրանս ետեւէն տեսայ թէ ի՛նչպէս ողորմութիւն տուիր դուռդ զարնող մուրացիկի մը: Անմիջապէս տուիր ողորմութիւնը, եւ աւելին, նախ քան որ խնդրէր քեզմէ, բայց դուն անոր երկարեցիր տալիքդ տեսակ մը մտահոգութեամբ, զգալի արտօրանքով մը որ կը մատնէր քու ցանկութիւնդ զայն շուտով մեկնած տեսնելու: Կարծես կը վախնայիր անոր աչքերուն մէջ նայելէ: Տալու խուսափողական այս ձեւը, այս կասկածամտութիւնը, շնորհակալութիւն ստանալու վախը, երբեք պիտի չմոռնամ: Եւ այս բոլորին համար է որ բնաւ քեզի չդիմեցի: Անկասկած, գիտեմ, որ օգնութեան պիտի հասնէիր ինծի, առանց նոյնիսկ վստահ ըլլալու թէ զաւակը քուկդ էր, պիտի մխիթարէիր զիս, դրամ պիտի տայիր, առատ դրամ, բայց միշտ անհաճոյ բաները քեզմէ հեռացնելու անհամբեր ցանկութեամբ: Այո, կը կարծեմ նոյնիսկ որ ինծի պիտի առաջարկէիր ոչնչացնել երախան ժամանակէն առաջ: Կը վախնայի ատկէ, վասնզի, ինչպէս կարելի պիտի ըլլար ինծի որեւէ բան մերժել քեզի երբ կը պահանջէիր: Բայց այդ զաւակը ամէն բան էր ինծի համար, քեզմէ կուգար...: Կը տեսնե՞ս սիրականս, երջանիկ էի որ քեզմէ զաւակ մը ունէի արգանդիս մէջ եւ ատոր համար կը զգուշանայի քեզի տեղեկացնելէ, վասնզի հիմա, այլեւս չէիր կրնար խուսափիլ ինձմէ...

«Ճիշդ է, սիրելիս, որ միայն երջանկութեան ամիսներ չունեցայ: Եղան նաեւ սոսկումով եւ զարշանքով լեցուն, մարդոց ցածութեան հանդէպ նողկանքէ ամիսներ ալ: Վիճակս լաւ չէր:

Յղութեանս վերջին ամիսներուն այլեւս չէի կրնար աշխատանոց երթալ, վախնալով որ գործատէրերուս ուշադրութիւնը կը գրաւէի ու անոնք վիճակս կը տեղեկացնէին ծնողքիս:

ՍԹԵՓԱՆ ՑՎԱՅԿ

(14 Տար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մ:ԱՅԻՍ 28-Ը

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ

Երկար ժամանակէ ի վեր գաղութը զրկուած էր ազգային ձեռնարկներէ : Պատահական բնոյթ ունեցող հատ ու կենտ հանդիսութիւններ որոշ չափով կը խթանեն տեղւոյն հայ գաղութին տրամադրութիւնները : Բարերախտութիւն է հաստատել, թէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Հրջանի խումբը գնահատելի ճիգով մը եւ գովելի մտադրութեամբ մը կը ձգտի երիտասարդութիւնը կապել մեր ազգային կեանքին՝ զանազան աշխատանքներով եւ ձեռնարկներով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 17րդ Պատգ. ժողովը առիթ եղաւ, որ Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձի հանդիսութիւնը տեղի ունենայ փայլով ու խանդավառութեամբ :

Կիրակի, Մայիս 29, երեկոյեան ժամը 21ին Փալէ տ'Իվէրի սրահը լեցուած էր ծայրէ ծայր : Երիտասարդները պատկառելի թիւ կը ներկայացնէին :

Ֆրանսական եւ Հայկական փառերգներէն ետք, խօսք առաւ օրուան նախագահը՝ երիտասարդ ընկեր Յարութիւն Այտաբիրեան : Նախագահը մաքուր հայերէնով դիտել տուաւ, թէ 1918 Մայիս 28ով Հայութիւնը ապահովեց իր գոյութեան ամէնէն ամուր կռուանը՝ հայկական անկախ պետութիւնը : «Հայ երիտասարդութիւնը անխախտ կը կենայ մեր ժողովուրդին իտէալներուն եւ ձգտումներուն վրայ» : Այս եղաւ եզրակացութիւնը օրուան նախագահին :

Օրուան բանախօսներէն առաջինը՝ ընկ. Կարօ Յովսէփեան, Ֆրանսերէնով ներկայացուց նախամայիսեան իրադարձութիւնները՝ եզրակացնելով, թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը նախ ինքնապաշտպանութեան, ապա՝ պայքարի մղեց Հայը, վերջապէս ապահովեց ազգին գոյատեւութիւնը՝ անկախ Հայաստանով մը : Երիտասարդ ընկերը, իր կարգին, շեշտեց, թէ նորահաս սերունդը ամուր եւ հաստատակամ ձեռքով կը ճգնի բարձր պահել ազգին դրօշը, որ խորհրդանիշն է համազգային իտէալներուն :

Բանախօսներէն երկրորդը՝ ընկեր Արա Պիպէրեան պատմական դէպքերու չարահիւսութեամբ ցոյց տուաւ Մայիս 28ին արժէքը : Երկու տարի ետք խորտակուեցաւ մեր անկախ պետականութիւնը, «բայց մնաց Մայիս 28ի ոգին : որպէս գաղափար, որպէս ազգային իտէալ» : Շարունակելով խօսքը՝ Ա. Պիպէրեան նախ շեշտեց, թէ անկախութեան համար մեր մղած պայքարները դարերու պատմութիւն ունին, իսկ Մայիս 28ի յաղթանակը ապահովող երեք ճակատամարտները՝ շարունակութիւնն են այն ծառացումներուն, որոնք տեղի ունեցած են դարեր շարունակ՝ Հայութիւնը զգետնել փորձող թշնամիներուն դէմ :

«Մայիս 28ը դարձաւ մեր նոր պետականութեան սկիզբը, ինչպէս նաեւ հայ քաղաքական մտածողութեան դարձակէտը» : Արդարեւ, այդ օրէն սկսեալ բանաձեւուեցաւ ազգային դաւանանքը—Միացեալ, ազատ, անկախ հայրենիք :

Մէջ ընդ մէջ գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիրը : Արտասանեցին Ալիս Ալթունեան եւ Արա Գրիգորեան, մեներգեց Անժէլ Կարապետեան, հայկական պարեր ներկայացուց Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը : Ապա՝ բեմադրուեցաւ թատերախաղ մը՝ Դասալիքը, (Հ. Սանինեանի), որ կը պատկերացնէր Մայիսեան մարտերէն դրուագ մը :

Պաշտօնական բաժնին յաջորդեցին խրախճանքն ու պարերը, որոնք տեւեցին մինչեւ լոյս :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

×

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Անկախութեան Օրը յիշատակուեցաւ Շաբաթ երեկոյ, Մայիս 28, Թաղապետարանի սրահին մէջ : Բեմին ճակատը զարդարուած էր Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններով, Արամի եւ Ա. Ահարոնեանի զոյգ նկարներով :

Ֆրանսական փառերգէն եւ «Յառաջ նահատակ»ի խմբերգէն ետք, օրուան նախագահը՝ ընկեր Ե. Գասեան բեմ գալով յայտարարեց, թէ նահատակ հերոսներուն ճշմարիտ գերեզմանը ողջերուն սրտերուն մէջ է : Այն ժողովուրդը, որ յարգել եւ ոգեկոչել չի գիտեր, դատապարտուած է մեռնելու : Մայիս 28ը, ինչպէս Վարդանանցը, մեր պատմութեան ամէնէն բախտորոշ հանգրուաններն են : Հայութիւնը իր գոյատեւելու իրաւունքը ապահովեց :

Խնամքով պատրաստուած Ֆրանսերէն ճառ մը արտասանեց ընկեր Վարդգէս Պարոնվարդեան : Մէկ առ մէկ եւ մանրամասնօրէն թուեց նախամայիսեան իրադարձութիւնները, ցոյց տուաւ Թուրքիոյ հետապնդած քաղաքական նպատակները եւ, եզրակացուց, թէ 1918 Մայիս 28ը մեր բովանդակ պատմութեան ամէնէն նշանակալի դէպքերէն մէկն է :

Երկրորդ բանախօսը՝ ընկեր Միսաք Միրաք յիշեց Ա. Սահակեանի շատ յատկանշական խօսքը՝ արտասանուած 1918ին, Խորհրդարանի շէնքին մէջ. «Հայաստան փոքր է, բայց երկրին սահմանները քարացած չեն ... կը հաւատամ, որ իրաւունքի եւ երկաթէ կամքի ուժով անոնք կ'ընդլայնին ...» : Այս հաւատքը մեղի բերաւ Մայիս 28ը, այդ հաւատքն է, որ մինչեւ այսօր կենդանի կը պահէ մեր ժողովուրդը հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ : Պիտի տօնենք անկախութեան օրը ու պիտի արծարծենք հայկական հարցը ամէն տեղ եւ տեւաբար :

Խնամուած էր գեղարուեստական բաժինը : Մեներգեցին օրիորդներ Քէշէճեան եւ Զալէպեան, արտասանեցին Օր. Աւճեան, փոքրիկներ Էքսիւզեան, Օր. Յովսէփեան, ընկեր Թաշճեան, Ա. Շահինեանի նուագին ընկերակցութեամբ երգեց Պ. Գասեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ներկայացուց պարեր եւ երգեր : Վերջապէս բեմադրուեցաւ Յովհ. Զարիֆեանի «Հէքեաթ ողբերգութիւն»ը՝ Ռոմանի Թատերախումբին կողմէ, ղեկավարութեամբ ընկ. Քէփէնէկեանի :

ՀԻՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

×

ՄԱՅՆՑ, (Յառաջ).— Մայիսի 28ին, երեկոյեան ժամը վեցին, Մայնցի Կաթոլիկէ Ուսանողական տան մասնաւոր հաւաքատեղում, նախաձեռնութեամբ Մայնցի նորակազմ հայ ուսանողական Միութեան, չէզոք գետնի վրայ տօնակատարուեց Հայաստանի անկախութեան տօնը, որին ներկայ էին Մայնցի բոլոր հայ ուսանողները, ուսանողներին մօտ կանգնած հայ երիտասարդ – ուհիներն, որոնցից մի քանիսը Շտուտկարտից, Ֆրանքֆորտից եւ Ռուսելզհայմից, թւով 15 հոգի :

Հանդիսութիւնը բացեց եւ հանդէսին նախագահեց, ուսանող Շաւարշ Յովասափեան : Ներկաներն կողմից երգուեցին «Մեր հայրենիք»ը եւ այլ ազգային երգեր, կատարուեցին ազգային պարեր : Յաւուր պատշաճի բանախօսեց Պ. Արա Պիլեզիկեանը : Կերուխում – խրախճանքը տեւեց մինչեւ լուսաբաց :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Գրասենեակիս համար պաշտօնեայի մը պէտք ունիմ, բայց, կ'ուզեմ որ ամուսնացած մէկը ըլլայ, կ'ըսէ առաջինը :

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէ բարեկամը :

— Որովհետեւ, ամուսնացած մարդուն երբ դիտողութիւն ընես, չի բարկանար, կնոջ դիտողութիւններէն վարժուած ըլլալուն համար :

×

Դպրոցին մէջ, կենդանաբանութեան դասի ատեն, ուսուցիչը աշակերտի մը կ'ըսէ·

— Կրնա՞ս հինգ հատ բեւեռային կենդանիներու անուն տալ :

— Այո՛, պարոն : Արջը, փոկը ...

– Երկու եղաւ : Ես հինգ հատ ըսի, կը յարէ ուսուցիչը :

— Երկու արջ եւ երեք փոկ, պարոն :

ԳԱՌՋՈՒ

ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Հոլեգալուստի Երկուշաբթին, Ֆրանսական հեռատեսիլը տեսակցութիւն մը ներկայացուց նկարիչ Գառզուի հետ, վերջերս լոյս տեսած չքեղ գիրքին առթիւ՝ Գառզուի Փրովանսը : Այս առթիւ, համակրելի արուեստագէտէն իմացանք թէ կը պատրաստէ ծրնեւի իր ցուցահանդէսը, որ կը բացուի Յուլիսին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Օգոստոսի վերջ : Այս ցուցահանդէսը կարեւորագոյններէն է Գառզուի : Հոն պիտի ներկայացուի գրեթէ իր ամբողջական գործը : Ապա, Գառզու նոր ցուցահանդէս մը պիտի պատրաստէ Փարիզ, ներշնչուելով Վերսայլէն :

Փրովանս գիրքին հեղինակն է Անտրէ Վերտէ, հրատարակիչը՝ Սէօռէ :

ՀԱՆԳՍԵԱՆ ՏԱՆ ՆԵՐՔԻՆ ԿԵԱՆՔԸ

—*—

Հայրենի տեսարժան վայրերը ներկայացնող ժապաւէն մը դիտեցինք Մայիս 21ին, Անտիյի ծերանոցին մէջ : Ցուցադրութիւնը կը պարտինք Պ. Հայկ Սարգսեանի եւ իր զաւկին Արամին :

Այս առթիւ պիտի փորձեմ նկարագրել մեր ծերանոցին ներքին կեանքը՝ ցայտուն դարձնելու համար Աղքատախնամի վարչութեան, պաշտօնէութեան եւ անդամներուն նուիրումի ստեւծանը, իրենց կատարած նախախնամական աշխատանքին տարողութիւնը :

Երեք ծերանոցներուն — Մոնմորանսի, Անտիյի եւ Սէն Ռաֆայէլ – մէջ պատսպարուած են աւելի քան 240 տարեցներ : Հարկ է կանոնաւոր կազմակերպութեամբ անոնց հոգալ ամենօրեայ սնունդ, հսկել մաքրութեան, առողջական պայմաններուն եւայլն :

Անցնինք մեր ներքին կեանքի նկարագրութեան : Շաբաթը մէկ բժիշկի այցելութիւն : Առաւօտները ժամը 8.30ին կը սպասարկուի նախաճաշը (սուրճ, կարագ, պանիր եւ անուշ), ժամը 12ին ճաշ (ապուր, գլխաւոր ճաշ, գինի, պտուղ), ժամը 16ին՝ սուրճ պիսքիւով, երեկոյեան՝ ապուր, գլխաւոր ճաշ, մածուն եւ պանիր, ծերանոցները ունին ժամանցի պահեր, որոնց ընթացքին կարելի է դիտել հեռատեսիլ կամ զբաղիլ ընթերցանութեամբ ու սեղանի խաղերով :

Ծերանոցի տնօրէնութիւնն ու պաշտօնէութիւնը բծախնդիր է կարգապահութեան եւ մաքրութեան հանդէպ :

Այսքանը գրեցինք, գաղափար մը տալու համար մեր առօրեայ կեանքին մասին :

Ա. ՍԻԼՎԻԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Ալ այս անգամ, ափ մը անկանոն ու բարոյալքուած դասալիք զինուորներու վերածուելով, անոնք ցիր ու ցան եղան եւ սկսան հոս ու հոն վազելով կծիկը դընել : Ուլէտ Սիտի Շէյխցիները եւ Շամպացիները անոնց ետեւէն իյնալով սուրէ անցուցին հազար հոգինոց բանակին թափթփուք ուժերը :

Բանակին զինուորները խրախճանութեան մէջ էին. քայլերը իրենց հրացանները ձեռքերնէն նետելով ուրախութեամբ երար կը գրկէին եւ կը համբուրուէին :

Թագուհին անոնց մէջ ոսկի կեցած, հեւհեւուն կուրծքով մը՝ կռուողներուն մէջ իր ամուսինը կը փնտռէր : Վերջապէս յաղթողները հեռուէն տեսնուեցան, որոնք յաղթական քայլերով դէպի բանակատեղին կը յառաջանային : Մօլրէ, ձիուն վրայ, անոնց գլուխն անցած կը սուրար : Ուլէտ Սիտի Շէյխցիներուն եւ Շամպացիներուն խանդավառութիւնը չափ ու սահման չունէր : «Լիւ լիւ լիւ» պոռչտալով դէպի բանակատեղին կը վազէին :

Լուսցած էր եւ փոշիէն ու վառօդին մուխէն սեւցած անոնց դէմքերը երեւան ելլել սկսած էին : Քաջ զինուորները արիւն քրտինք մտած էին : Անոնց թամբերուն քովերէն մարդկային արիւնոտ գլուխներ կախուած էին իրենց մազերէն, որոնք ասդին անդին երթալ գալով ձիերուն ոտքերը կարմիրի կը ներկէին :

Մօլրէ սուրը քաշելով հեծելազօրքը կեցուց եւ ոստումով մը գետին ցատկելով իր սիրելիներուն գիրկը նետուեցաւ : Մատլէն ուրախութեամբ ամուսնոյն վիզը փաթթուեցաւ :

Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղին ցեղապետը, կարմիրներ հագած, իր զինուորներուն առջեւ ոտքը գետին դնելով Մօլրէին մօտեցաւ եւ ի նշան հպատակութեան հանդիսաւոր կերպով անոր ձեռքը սեղմելով ըսաւ·

— Սիտնա (տէր իմ), Ուլէտ Սիտի Շէյխ ցեղին ազնուական դաւակները կը բարեւեն ձեզ : Սիտնա, դուն եղբայր չունիս (նմանդ չունիս) :

Այս խօսքը, մանաւանդ ուղղուած օտարականի մը, Արաբներու կողմէ ամէնէն մեծ ներբողականն էր :

Բոլոր զինուորները իրենց արիւնոտ սուրերը քաշելով վեր բարձրացուցին՝ ի նշան յաղթանակի եւ յետոյ վար իջեցուցին՝ ի նշան հպատակութեան :

Եւ նորածագ արեւը արիւնն ու աւերը բարեւեց այն առտուն ... :

ՈՒՐ ԲԶԷԶ ՈՐՍԻ Կ'ԵԼԼԷ

Այնը Մէսքին վերադարձը յաղթական եղաւ : Դարաւոր թշնամին այնպիսի պարտութիւն մը կրած էր որ, տեղացիները երկար ատեն անոր վրայ խօսեցան : Ովասիսին բնակչութիւնը, երախայով ծերով, ծծկերով ու կիներով, յաղթականները դիմաւորեց :

Մեր բարեկամները ուրախ էին : Վերջին խոչընդոտները կրցած էին վերջապէս տոնակոխ ընել : Բոլոր տեղացիները Բզէզի քաջագործութիւնը աչքովնին տեսած ըլլալով անոր վրայ գուրգուրալ սկսած էին : Սրճարաններու մէջ ամէն ոք ոտքի ելլելով անոր տեղ կը բանար եւ սուրճ ու կլկլակ կ'ապսպրէր : Բզէզ երբեմն չկարենալով մերժել զանոնք, փոխանակ կլկլակը (Նարկիլէ) քաշելու, կը փչէր եւ մէջի ջուրը շիշէն դուրս կը ժայթքեցնէր ... ապա կը սկսէր քահ քահ խնդալ եւ կլկլակը հնարովին հացէին փայփայիչ հայհոյանքներ տեղացնել ... իր կալնոշալայել բարբառովը :

Մօլրէ, իբրեւ հրամանատար, առաջին կարգի հեծելազօրքի ստեւծանը տըւած էր անոր, եւ Բզէզ կարմիր ու ճերմակ ժապաւէնը կուրծքին կախած :

Ամէնքն ալ այնքան ուրախ էին ու այնքան խանդավառուած որ, կռիւի միջոցին ունեցած կորուստնին աչքերնուն չերեւաց : Թէպէտ Թուարէկները բնաջինջ եղած էին, բայց Շամպացիներէն ու Ուլէտ Սիտի Շէյխցիներէն միայն տասներկու հոգի մեռած եւ յիսուն հոգիի չափ ալ վիրաւորուած էին, իսկ քայլերը, որոնք գիրկընդխառն կռիւին չէին մասնակցած, բնաւ կորուստ չէին ունեցած : Այսուհանդերձ, մեռնողներու ազգականներէ ոչ մէկը տխուր էր, որովհետեւ միւսլիմանները պատերազմի մէջ մեռնողին երանի կուտան, անոնց համար կռիւի դաշտին վրայ մեռնողն է միայն որ ուղղակի դրախտ կ'երթայ : Մեռնողներուն մարմինները ովասիս բերուեցան եւ մեծ շուքով թաղուեցան :

Տօքթոր Գուլթ իր երկու ընկերները, Բզէզը եւ կինն ու քենին իբրեւ հիւանդապահ հետը առնելով, բոլոր վիրաւորները եղբօր պէս խնամեց : Բացի երկու ծանրապէս վիրաւորուածներէ, միւս քառասունեւութ վիրաւորները առանց որեւէ մարմնական թերութեան քիչ ատենուան մէջ բժշկուեցան, միայն մէկուն աչքը կուրցաւ, իսկ միւսն ալ մէկ թեւը կորսնցուց :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ազատնի Գէորգեան եւ զաւակները Գէորգ եւ Պօղոս իրենց ընտանեօք, քառասունքի հոգեհանգստեան պաշտօն կը խնդրեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, կեսրայր եւ մեծ հօր վաղամեռ Աստուր Գէորգեանի հոգւոյն ի հանգիստ, այս Կիրակի առաւօտ, Մարսէյլի Մայր եկեղեցին: Յիշեալին յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Ազգանուշ Պագըրճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագըրճեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Պագըրճեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգականին՝

ՅՈՎՀ. ՊԱԳԸՐՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ:

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ. Ազգ. Միութեան Կեդր. վարչութեան:

Նախաձեռնութեամբ Հայ կրթական մարմնոյ:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ. Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Դպրոցական ու մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ հաճելի անակնկալներ, ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր. Ը. Ստեփանեանի եւ Տիկին Գ. Գայթանճեանի:

Մուտքը ազատ է:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20.30ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիւպլիք

ՀՐԱՆԴ ՊԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ:

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆԻ:

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Ա. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիւէթրի եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի կրթական մարմնոյն կողմէ:

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին «Քոմպաթան»ներու սրահին մէջ 17, Րիւ Ռէմոն Լըֆէվր, Ժանթիյի

Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն աշակերտներու կողմէ եւ անակընկալներ: Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին «Օհանջանեան» սրահը, եռամսեայ բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, անոնք որոնք տակաւին չեն արձանագրուած թող հաճին արձանագրուիլ եւ ստանան իրենց ազգային անդամակցութեան խրաւունքը:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Րիւ տը Սէզ:

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի:

Կը ներկայացուի «ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ:

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով:

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալթունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան:

«Կենդանի պատկեր» Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի:

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Ծախսերու մասնակցութիւն 6 ֆր.:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէրի մէջ:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), ԸՆԿ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը:

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում:

Մուտքը ազատ է:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ:

Ճաշ խնջոյքով

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ուղերձներ:

Խնջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Ար քսի Մուրատեան իր ժողովրդական եւ Հայաստանեան երգերով:

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը 195պիս, Րիւ Տիւմէնիլ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

ՎԱՐՁՈՒ Է

CHAMBON-SUR-LIGNON
(Haute-Loire)

Բարձրութիւն հազար մեթր

Վարձու է, յարկաբաժին մը չորս սենեակ, խոհանոց, ջուր, ճաշասրահ, եղակի դիրք.— Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր: Հեռաձայն.—

38, St-Aygulf (VAR)
ou écrire : Relais de St-Aygulf
83, St-Aygulf

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի–Էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8.30:

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նորէն իջնել Օռի Լա Վիլ: Կառքով Նասիոնալ 16 կամ 17 եւ անցնիլ Տեփարթըմալ 118:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ:

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Չօնթըրեան, Է. Չանըրեան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Չաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայյանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքարիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիւմիւշանզատեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան:

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեանի:

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Ցատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուագագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը:

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն: Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները:

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ:

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վերջին ձեռնարկերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով:

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները:

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ:

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 9 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10630 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.630

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՄԵՐԻԿԱ ԵՒ ԹՈՒՐՔԻԱ

Համաշխարհային առաջին պատերազմէն առաջ Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը քաղաքական ո՛չ մէկ նըպատակ կը հետապնդէր Թուրքիոյ մէջ, որ մրցադաշտ մըն էր վեց մեծ պետութեանց համար :

Մընրոյի ծանօթ վարդապետութիւնը կ'արգիլէր իրեն զբաղելու Ամերիկայէն դուրս ուրիշ երկիրներու քաղաքական գործերով :

Թուրքիոյ մէջ Ամերիկացիները ծանօթ էին իբրեւ միսիոնէրներ, որոնք գործունէութեան համար երկու ասպարէզ ունէին. Ա) Բողոքականութիւնը տարածել քրիստոնեաներու մէջ : Բ) Դպրոցներ հիմնել :

Այս երկու մարզերուն մէջ ալ Ամերիկացիները գործ ունէին Հայերուն հետ :

Բողոքականութիւնը Թուրքիոյ քրիստոնեաներու շարքին ամէնէն պարարտ հողը գտաւ լուսաւորչական Հայերուն մէջ : Բազմաթիւ հայ ընտանիքներ բողոքական դարձան 1895ի ջարդերէն ետք, մասնաւորաբար Կիլիկիոյ մէջ :

Միսիոնէրները հոգածութիւն ցոյց տըւին այրիներուն հանդէպ՝ գործ հայթայթելով անոնց, ու նաեւ որբանոցներ բացին՝ ջարդուածներու երկսեռ բեկորները պատսպարելու եւ դաստիարակելու համար :

Կրթական գետնի վրայ եւս կարեւոր աշխատանք տարին : Պորտ ընկերութիւնը դպրոցներ բացաւ՝ Պոլիս (Ռոպըրթ Քոլէճ եւ Հոմ Սքուլ՝ ետքէն դարձած Քոնսթանթինոփլ Քոլէճ), Խարբերդ (Եփրատ), Մարզուան, Այնթապ, Տարսոն, Պարտիզակ եւ այլուր : Աստուածաբանական վարժարան մը եւ աղջկանց քոլէճ մը հիմնեց Մարաշի մէջ :

Ինչպէս որբանոցներու, նոյնպէս ամերիկեան կրթական հիմնարկութեանց աշակերտները գրեթէ ամբողջութեամբ Հայեր էին : Հայ ուսանողներ կը յաճախէին նաեւ Պէյրութի բժշկական վարժարանը :

Համիտեան համատարած ջարդերու արձագանգները հասած էին ովկիանոսէն անդին եւ ամերիկացի, բարեսէր մարդիկ սիրայօժար կ'օժանդակէին քրիստոնեայ մարտիրոս ազգի դժբախտ զաւակներուն :

Մեծ պատերազմը բազմաթիւ ուրիշ բաներու կարգին յեղաշրջում առաջ պիտի բերէր նաեւ Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութեան մէջ :

Նախագահ Ուիլսընի օրով ամերիկեան կառավարութիւնը սկսաւ մօտէն հետաքրքրուիլ Եւրոպայի գործերով : Ու անտեսելով Մընրոյի վարդապետութիւնը, 1917 Ապրիլ վեցին պատերազմ յայտարարեց Գերմանիոյ դէմ :

Ամերիկայի մասնակցութիւնը դաշնակիցներու յաղթանակը ապահովեց Գերմանիոյ եւ իր զինակիցներուն դէմ, ճիշդ ինչպէս վերջին պատերազմին :

Միացեալ Նահանգները Թուրքիոյ դէմ պատերազմ չյայտարարեցին : 1917 Ապրիլ 20ին դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեցին պարզապէս եւ իրենց հպատակներու պաշտպանութիւնը յանձնեցին Շուէտի Պոլսոյ դեսպանին :

Մեծ Եղեռնի օրերուն Ամերիկա բոլորովին չէզոք էր : Պոլսոյ դեսպանը Հէնրի Մորկընթաու աղատ համարձակ կրնար խօսիլ Իթթիհատի ոճրագործ կառավարութեան անդամներուն հետ եւ պախարակել զանոնք հայկական ջարդերուն համար :

Իր յուշերուն մէջ այս բարի դիւանագէտը մանրամասնօրէն կը պատմէ իր տեսակցութիւնները Հայոց հրէշ դահիճներուն հետ :

Ամերիկեան կառավարութիւնը

մէկ կողմէ կը կռուէր Գերմանիոյ դէմ, միւս կողմէ ձեռնարկներ կ'ընէր հաշտութիւն կնքելու համար պատերազմիկներու միջեւ :

Նախագահ Ուիլսըն 1918 Յունուար 8ին հրապարակեց իր նշանաւոր 14 կէտերը, որոնց 12րդը կը վերաբերէր Թուրքիոյ :

Ահա՛ թէ ինչ կը տրամադրէր այդ յօդուածը.—

Ներկայ օսմանեան կայսրութեան թըրքական մասերը պիտի պահեն իրենց գերիշխանութիւնը : Ներկայիս թրքական տիրապետութեան ենթակայ միւս ազգութիւնները անկասկած պէտք է վայելեն կեանքի ապահովութիւն, ու բացարձակօրէն եւ առանց խանգարուելու ինքնավարութեան պատեհութիւն պէտք է տրուի անոնց : Տարտանէլը մշտապէս բաց պէտք է մնայ ազատ անցք տալու համար բոլոր ազգերու նաւերուն եւ առեւտուրին՝ միջազգային երաշխաւորութեան տակ :

Մուտրոսի զինադադարի բանակցութեանց օրերուն Նիւ Եորքի «Ուըրլտ» թերթի տնօրէն Ֆրէնք Քոպ եւ Ուոլթըր Լիփմէն Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութենէն պաշտօն ստանձներ էին մեկնաբանելու Ուիլսընի 14 կէտերը : Ա-

մինչնոնք Թուրքիոյ վերաբերեալ 12րդ կէտին

տուէն հետեւեալ մեկնաբանութիւնը.—

Նեղուցներն ու Պոլիսը անուանական կերպով թրքական մնալով հանդերձ պիտի ենթարկուէին միջազգային հսկողութեան :

Անատոլուն պիտի վերապահուի Թուրքերուն : Ծովեզերեայ հողերը, ուր Յոյները մեծամասնութիւն են՝ միջազգային հսկողութեան պիտի ենթարկուէին, թերեւս Յունաստանի հովանաւորութեան տակ մտնեն :

Հայաստանին պէտք է տրուի նաւահանգիստ մը Միջերկրականի վրայ եւ հովանաւոր պետութիւն մը : Ֆրանսա կրնայ պահանջել այդ, սակայն Հայերը պիտի նախընտրեն Մեծն Բրիտանիան :

Այս վերջինը յայտնօրէն լաւագոյն հովանաւորը պիտի ըլլայ Պաղեստինի, Միջագետքի եւ Արաբիոյ համար, եւն. :

Դժբախտաբար Զինադադարի ստորագրութեան ատեն Հայերը բոլորովին մոռացութեան տրուեցան :

Ամերիկա հետզհետէ աւելի հետաքրքրուեցաւ Թուրքիոյ վերաբերեալ հարցերով՝ Պոլսոյ գրաւման շրջանին, իր ներկայացուցիչը՝ ծովակալ Պրիսթոլ լծուեցաւ թրքական սայլին :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ՝ ԱՅՍՕՐ

Գտէք այն երկիրը, որ վերջերս, Ա) Երկու շարաթուան բանտարկութեան դատապարտեց բանաստեղծ մը, որովհետեւ հեգնեց Քրիստոսը, Բ) Փեփսի – քոլայի ծանուցումներ հրապարակեց մամուլին մէջ եւ, երրորդ, ծովեզերեայ հողեր տրամադրեց Սոֆիա Լորէնի, Քըրք Տըկլըսի, Ֆրանք Սինաթրայի եւ ուրիշ «աստղեր»ու :

Պատասխանը տարօրինակ կերպով վեց հանրապետութիւններէ, հինգ ազգերէ, չորս կրօնքներէ, երեք լեզուներէ եւ երկու այբենարաններէ կազմուած Եուկոսլաւիան է : Արդարեւ 18 տարիներէ ի վեր, մաւեշալ Թիթօ քսան միլիոն բընակչութիւն ունեցող այս երկիրը առաջնորդած է տարօրինակ ընկերվարութեան մէ : Այսօր, Եուկոսլաւիա կը մնայ ամէնէն ինքնավար, ինքնատիպ եւ ոչ-համայնավար՝ համայնավար երկիրը աշխարհի վրայ :

Այս իմաստով խորհրդանշական են Մայիսեան երկու տօներ : Առաջինը Թիթոյի ծննդեան 75ամեակն էր, որու առթիւ խանութներու ցուցափեղկերու մէջ կարմիր երիզներով շրջանակուած յոբելեարին լուսանկարները զետեղուեցան. միեւնոյն ատեն, բազմահազար ժողովուրդի ներկայութեան Թիթոյի յանձնուեցաւ արծաթապատ գաւազանիկ մը, որ ամիսներ շարունակ ջահի մը նման գիւղէ գիւղ եւ քաղաքէ – քաղաք փոխանցուելով՝ բերուած էր Պելկրատ : Երկրորդը՝ Մայիս մէկն էր, համայնավար աշխարհի ամէնէն կարեւոր տօնը : Արդ, ոչ մէկ զինուորական տողանցք տեղի ունեցաւ, ոչ մէկ պաշտօնական ճառ արտասանուեցաւ, ընդհակառակն, արեւմտեան երկիրներու օրինակին հետեւելով, ժողովուրդը օգտուեցաւ շաբաթավերջի արձակուրդէն եւ դիմեց դէպի ծովեզերք կամ լեռնային շրջաններ՝ հանգստանալու ու զուարճանալու :

Անձնական կառքերու թիւը հինգ տարուան մէջ եռապատկուած է : Միեւնոյն ատեն օր աւուր կ'աճի օտար զբօսաշըրջիկներու — առաւելաբար՝ Արեւմուտքէն — այցը Եուկոսլաւիա : Մօտ երեք միլիոն կառքեր՝ Արեւմուտքէն, զբօսաշըրջիկներ պիտի փոխադրեն երկրին զանազան շրջանները : Օրինակ մը տալու համար զբօսաշրջիկութեան ծաւալին մասին, յիշենք, որ անցեալ ամառ, Թրիէսթէի սահմանին վրայ միայն մէկ օրուան ընթացքին 45 հազար օտարներ մուտք գործած են երկիր :

Օտար տարադրամ ապահովելու համար (ինը միլիոն զբօսաշրջիկներ անցեալ տարի 105 միլիոն տոլար ձգեցին Եուկոսլաւիա) կառավարութիւնը ջնջած է վիզայի դրութիւնը 18 երկիրներու համար : Նոր պանդոկներ կը շինուին եւ հինները կը նորոգուին : Պետութեան կողմէ հիմնուած ութ դպրոցներ կը պատրաստեն խոհարարներ եւ սպասեակներ : Ութ խաղարաններ (քազինօ) կը գտնուին օտար այցելուներուն տրամադրութեան տակ (իւրաքանչիւր խաղարան իր շահուն 63 առ հարիւրը կը տրամադրէ կառավարութեան) : Մեծ զարկ կը տրուի նաեւ գիշերային զուարճութիւններուն :

Այս «իրապաշտ» քաղաքականութիւնը կը գործադրուի նաեւ ներքին կեանքին մէջ : Համայնավար ժողովուրդներու մէջ Եուկոսլաւը միակն է, որ իրաւունք ունի ազատօրէն ճամբորդելու Արեւմուտք եւ նոյնիսկ, աշխատելու օտար երկիրներու մէջ : Այս վերջինները տարին 60 միլիոն տոլար կը ղրկեն երկիր : Եուկոսլաւիոյ մշակելի հողերուն 87 առ հարիւրը սեփականութիւնն է անհատներու. «Անցեալ տարի հացահատիկ արտադրեցինք, ցոյց տուէք համայնավար երկիր մը, որ նոյնը ըրած ըլլայ» դիտել կու տան պետական անձերը : Գործարաններու ղեկավարութիւնը աստիճանաբար թոյլտուութիւն կը ստանայ վարելու իր գործերը առանց պետութեան անմիջական միջամտութեան. «Հինգ տարիէն, մեր գործարաններու ղեկավարները իրաւունք պիտի ունենան ազատօրէն գործածելու իրենց շահուն 75 առ հարիւրը» :

Անշուշտ, այս ազատական ըմբռնումները լաւ աչքով չեն դիտուիր զարիւն Մարքսիստներու կողմէ, որոնք, ամէն առիթով, կ'աշխատին արգելք հանդիսանալ նոր ձգտումին զարգացման :

Այսուհանդերձ, կը թուի թէ Թիթօ պիտի շարունակէ առարկայական քաղաքականութեան հետեւիլ, փոխանակ, սահմանափակուելու վարդապետական սկզբունքներու թելադրած սխեմին մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ՅՈՅՆԵՐԸ ՎԵՐԱՊԱՀ ԵՆ

Պրիւսէլի մէջ Զորեքշաբթի օր սկսան Յոյն եւ Թուրք խօսակցութիւնները Կիպրոսի շուրջ, բայց սկսելէն առաջ իսկ, Յունաստանի մէջ, վերապահները շատ են : Շատերու համար այս գրոյցը շատ կանուխ կը սկսի եւ հոգեբանական նոյնքան աննպաստ մթնոլորտի մը մէջ որքան էր 1923ի մթնոլորտը, որ Լօզանի մէջ շրջապատած է Վենիզելոս — Ինէօնիւ խօսակցութիւնները : Այդ շրջանին չէր անտեսուեր նաեւ այն վարկածը թէ պատերազմ կրնայ ծագիլ Յունաստանի և Թուրքիոյ միջեւ : Այսօր Կիպրոսի համար զինեալ բախումի մը հաւանականութիւնները թէեւ հեռացած են, բայց Յոյները խոցուած են վերջին տարիներու դէպքերէն եւ կիպրական տագնապին ներկայ ընթացքէն :

Յոյն հանրային կարծիքը շատ ջղագրգիռ է, մանաւանդ Թուրքիայէն եկած բոլոր լուրերուն առթիւ : Պոլսոյ երբեմնի յոյն գաղութը պառակտուած է եւ Թուրքիա ձեռք առած է միջոցներ ապահելլենականացնելու համար Իմպրոս եւ Թենեդոս կղզիները : Մնաց որ Ֆէնէրի պատրիարքարանի կացութիւնն ալ վըտանգուած է : Գալով Յոյներուն, այն տպաւորութիւնն ունին նաեւ որ Կիպրոսի միացումը Յունաստանի (Էնոսիս) որ իրենց թիւ մէկ բաղձանքն է հող կը կորսընցնէ : Այս պայմաններու մէջ, կառավարական շրջանակները, անմիջական դրական արդիւնքի մը չեն սպասեր, բայց կը խորհին թէ Պրիւսէլի այս խօսակցութիւնները կրնան օգտակար ըլլալ եւ անհրաժեշտ են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷՆԹՆԱՄԻ մէջ պուտտայական ղեկավար՝ Թիչ Թռի յայտարարած է թէ իր միակ մտահոգութիւնն է զօրավարներ Թիէօյի եւ Քիի հրաժարումը, առարկելով թէ անոնք կը վնասեն հակահամայնավար ճիգերուն :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը յայտարարած է թէ Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը կը ձգտի մթնոլորտը փոխելու որպէսզի վստահութիւն ներշնչուի, եթէ պահուի այս նոյն կացութիւնը, ատիկա կը նշանակէ թէ կը յուսան որ Խորհ. Միութիւնը ծունկի պիտի գայ :

ՓԱՐԻԶԻ պաշտօնյի քննութիւնները բաւական անհամ միջադէպերու առիթ տըւած են, տրուած ըլլալով որ աւանդական մոնոմները զորս թեկնածուները կը կատարէին Փարիզի փողոցներուն մէջ, կատակի բնոյթէն դուրս ելած են եւ բախումներ տեղի ունեցած են ոստիկանութեան հետ : 70 հոգի վիրաւորուած է որոնց կէսը՝ ոստիկան, չորս հարիւր ձերբակալութիւն կատարուած է :

ՃԷՅՄՍ ՄԵՐԵՏԻԹ, սեւ երիտասարդ պարագլուխը վիրաւորուած է առջի օր ճամբուն վրայ, ուր սկսած էր իր արշաւը, յանուն ցեղային հաւասարութեան : Պատուելի Քինկ յանձն առած է զինքը փոխարինել այդ առաքելութեան մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովային սպասարկութեանց պաշտօնեաներու գործադուլը կը շարունակուի եւ օրէ օր կը կարծրանայ :

ՏԸՊԼԻՆԻ մէջ մեռած է հարիւրապետ Նորմըն Պայթ – Սթիւըրթ, աւելի ծանօթ «Լորտ Հօ – Հօ» անունով, որ Պերլինի ձայնասփիւռէն կը խօսէր վերջին պատերազմի ընթացքին, Անգլիացիներուն : 57 տարեկան էր, 1945ին հինգ տարուան բանտարկութեան դատապարտուած էր :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

Դ.

Սիրելի Հայրենակիցներ, կը յայտարարեմ՝ քննական միտք ունեցողի, ամէն բան վերաքննութեան ենթարկողի յաւակնութեամբ թէ աշխարհ պարտակա՛ն է Հայութեան, պարտական է Կովկասի կռիւները վարող հայ քաջերուն, Մայիս 28 կերտող հերոսներուն: Այսուհետեւ թող մեր պարտքն ըլլայ ոչ միայն տօնել Մայիս 28ը, այլ եւ Մայիս 28ը ճանչցնել օտարներուն, յայտնելով որ եթէ Նոյեան Տապանը չէ հանգչած Արարատի գագաթը, եթէ անգլիական նաւերը չկրցան բարձրանալ Արարատի գագաթը, այդ գագաթին վրայ էր որ հանգչեցաւ Հայկական Հանրապետութեան նաւը՝ փրկելով ոչ միայն Ռուսիան, կամ Անգլիան, այլ եւ ամբողջ արեւմտեան աշխարհը, որու կը սպառնար գերմանական ջրհեղեղը:

Օր մը կը կարդաք այս ճշմարտութիւնը պատմութեան գիրքերուն մէջ:

Արդ, թոյլ տուէք այստեղ հարցնել մեր եկեղեցականներուն, որոնք եւս յորովայնէ քաղաքագէտ համարելով իրենք զիրենք՝ չեն ուզեր մասնակցիլ Մայիս 28ի տօնակատարութեանց, պատճառաբանելով թէ չեն ուզեր ցաւ պատճառել Ռուսերուն:

Տխմարնե՛ր տխմարներու թագաւորութեան, հապա ինչո՞ւ կը տօնէք Վարդանանց պատերազմը, ցա՞ւ պատճառելու համար մեզի բարեկամ Պարսիկներուն:

Տխմարներու թագաւորութեան մէջ մարդիկ ալ կան, որոնք կ'ըսեն մեզի.— Մայիս 28 տօներ էք կամ չէք տօներ, ի՞նչ կը շահիք եւ ի՞նչ կը կորսնցնէք:

Գիտեմ թէ ի՛նչ կը շահինք, բայց ես ալ իրենց կը հարցնեմ.— Վարդանանց պատերազմը տօներ էք կամ չէք տօներ, ի՞նչ կը շահիք եւ ի՞նչ կը կորսնցնէք:

Դիմակները վա՛ր, ո՛վ գերապատիւներ ու մեծապատիւներ: Խօսի՛նք կանգնած դէմ առ դէմ, բաց ճակատով:

Նախ խօսքս կ'ուղղեմ աշխարհականներուն.—

Երկար ժամանակ, երբ ռուսեւթրքական բարեկամութիւն էր հաստատուած, ոչ միայն Մայիս 28, այլեւ Ապրիլ 24 չէին ուզեր տօնել Հայաստանի հացկատակները, եւ ծանր բախումներ կ'ունենայինք այս մարդոց հետ, որոնք այժմ սակարկութիւններ, բանակցութիւններ կը կատարեն մեզի հետ՝ Ապրիլ 24 տօնելու համար այսպէս կամ այնպէս:

Թարմացնեմ յիշողութիւնները այս դիմակաւոր մարդոց քաջագործութեանց մասին:

Մեր հանդէսներուն ընթացքին, զորս մենք կը կատարէինք առանց խնայելու Ռուսին եւ Թուրքին՝ արհամարհելով անոնց զարշելի եղբայրակցութիւնը, Հայաստանի բարձրաստիճան քաղաքական ներկայացուցիչ մը, խանգարելու համար մեր տօնակատարութիւնը, տրցակ մը թռուցիկ նետեց հանդիսասրահին վերնատունէն: Բռնեցինք զինք եւ վար նետեցինք սանդուխներէն, ճիշդ իր թռուցիկներուն պէս, իր զօլամներն ալ ետեւէն: Այս յիմարները բնաւ ուշադրութիւն չէին ըրած, որ հետեւելով այս անհարազատ մարդոց՝ հսկիչ դրած էինք իւրաքանչիւրին մօտ:

Ձեզմէ ոմանք կը յիշեն թերեւս, ժամանակին՝ կարդացած ըլլալով օրուան թերթերուն մէջ, թէ մեր հանդէսները խանգարելու քաջութիւնը ցոյց տուող նման յիմարի մը ձեռքը ճեղքեցինք՝ ջուրի շիշը կոտրելով ձեռքին մէջ, երբ մեզի կը սպառնար ջուրի շիշով: Ուրիշ նման տիպարի մը գաւազանը կոտրեցինք կռնակին վրայ՝ երբ կը սպառնար մեզի իր գաւազանով, նոյն ընթացքով, նոյն հանդէսին մէջ: Այս ամէնը՝ Ապրիլ 24 տօնելու – չտօնելու վէճերու առթիւ: Յաճախ ֆրանսական ոստիկանութիւնն ալ կը միջամտէր, երբ մեր տղաքը կը յարձակէին միջամտող ոստիկաններուն եւս վրայ՝ յանձն առնելով բանտ երթալ:

Հիմա նոյն դասակարգի մարդիկը, մեզմէ առաջ արթնցածի պէս, իրենք կ'ուզեն նախաձեռնարկ ըլլալ Ապրիլ 24 տօնելու: Արդեօք ծեծե՞րն եղան զիրենք ուղղութեան բերողը: Այն ատեն կ'արժէ Մայիս 28ին եւս կրկնել նոյն դասը, հաստատելու համար միասնականութիւն, համերաշխութիւն, հաշտութիւն, եղբայրութիւն, բառեր որ շատ կը յեղյեղեն:

Գանք եկեղեցականներուն.—

Այդ շրջանին՝ մեր եկեղեցականները եւս կը մերժէին մասնակցիլ Ապրիլ 24ի հանդէսներուն, համազգային սուգի համազգային արտայայտութեանց, ցաւ չըպատճառելու համար Թուրքի՞ն թէ Ռուսին, ճշդումը կը թողում իրենց աստուածաբանական հմտութեան:

Ծեծ-ուտողներու այս կուսակցութեան մարդիկն էին, որ Հայաստան գացին հայհոյելով մեզի, իսկ հիմա՞:

Ապացո՞յց կ'ուզէք,— ապացոյցը վերէն:

Էջմիածնի կաթողիկոսութեան օրացոյցներուն մէջ զտէք եւ ինծի ցոյց տուէք որեւէ յիշատակութիւն Ապրիլ 24ի դիմաց: Տասնեակ տարիներ լուռ կը մնայ այդ օրացոյցը: Յանկարծ 1964 տարուան օրացոյցին մէջ կը գտնենք մէկ տող.—

« Ապրիլ 24.— Օր նահատակաց: Յիշատակ մեռելոց »:

Եւ այսքան: Բայց ինչո՞ւ այսքան:

Ո՞ր նահատակներուն մասին է խօսքը, ո՞ր մեռելներուն յիշատակն է որ կը տօնուի, «Սրբոցն Գուբրիասա՞յ, Սամուէլա՞յ, Բասիլիկոսի՞, Բուրայ քահանայի՞ն, Շինու սարկաւագի՞ն, եւ նման այլ անպէտ մարդո՞ց, որոնց անուններով լեցուած է կաթողիկոսական օրացոյցը, մե՛ղք հայկական տառերուն:

Յանկարծ նորութիւն մը եւս, 1966 տարուան օրացոյցին մէջ, այս անգամ չորս տող.—

«Ապրիլ 24.— Յիշատակ բիւրաւոր նահատակացն մերոց, որք կատարեցան յընթացս համաշխարհային առաջին պատերազմի: Յիշատակ մեռելոց»:

Կը գոհացնէ՞ ձեզ այս յիշատակութիւնը:

Ի՞նչ ընենք որ չորս տողը քառասուն տողի վերածեն այս մարդիկը:

Բայց այժմ տեսէք գայթակղութիւնը: Նոյն օրացոյցը մասնաւոր օր է սահմանած՝ տօնելու համար կաթողիկոսին անուանակոչութիւնը, 12 տող (Փետրուար): Օր է սահմանած՝ տօնելու համար կաթողիկոսին գահակալութիւնը (Հոկտեմբեր): Արեւելքի մէջ այս ճիւլուսը տօնելու սովորութիւն ունէին միայն սուլթանները, օրինակ՝ Ապտիւլ Համիտի երկրին մէջ, Ապտիւլ Համիտի օրով:

Իր նահատակներուն յիշատակն անգամ վախն ի վախ տօնողը ճիւլո՞ւս կը տօնէ, մեռելին տանը մէջ հարսնիք սարքողի նման:

Ուրիշ տօն մըն ալ կը յիշատակուի նոյն օրացոյցին մէջ.—

« Նոյեմբեր 29.— Քառասունեւվեցերորդ տարեդարձ Հայաստանում սովետ. կարգերի հաստատման: Կառավարական մաղթանք »:

Ուրեմն ո՛ղջ է դեռ մոլեբէնը, ցարական մաղթանքը, այսօր կառավարական մաղթանք կոչուած: Այն մաղթանքը, որու դէմ ըմբոստացած էին, ժամանակին, քաջակորով կաթողիկոսներ: Դե՛հ, քանի կարօտ են բոլշեւիկները Հայոց եկեղեցիին մաղթանքին եւ աղօթքին, շարունակեցէք, շարունակեցէ՛ք:

Բայց ես կ'ուզեմ սրբագրութիւն մը կատարել նախորդ պարբերութեան մէջ: « Սովետական կարգերի » հաստատումը, զոր բոլշեւիկները կը դնեն Նոյեմբեր 29ին, իսկ Դաշնակցականները՝ Դեկտեմբեր 2ին, ես կը դնեմ աւելի կանուխ, աւելի առաջ, առնուազն այն օրը՝ երբ Զօր. Մազմանեան անձնասպան կ'ըլլար Կարսի ամրութեանց վրայ, երբ բոլշեւիկեան «դէպի տուն» աղաղակին ոգին կը թափանցէր Կարսի ամրութիւններէն ներս, երբ վերջապէս Մայիսեան ազատամարտ ոգին դարձեր էր Նոյեմբերեան նահանջական ոգի, պարտուողական մազոխիզմ, Թուրքերը Հայաստանէն դուրս չպրտող ոգին դարձեր էր Թուրքերը Հայաստան հրաւիրող ոգի: Այդ չէ՞ր միթէ «սովետական կարգեր» հիմնողներուն միտքը կամ նպատակը:

Եւ Հայոց կաթողիկոսը ա՞յդ է որ կ'ոգեկոչէ Նոյեմբեր 29ի յիշատակութեամբ: Իբրեւ պանծացմա՞ն օր՝ երբ բոլշեւիկները ամէն օժանդակութիւն ցոյց տուին Թուրքերուն, պարտութեան մատնելու համար Մայիս 28ի յաղթական բանակը, առանց նոյնիսկ իրենց պաշտպանելէն ետ պահանջելու Կարսը, պարզապէս պատճառաբանելով որ ռուսական կալուած է դարձած ժամանակ մը,— շնորհի՛ւ հայ զօրավարներու, չմոռնանք այս փոքրիկ պարծանքը:

Ես դէմ չեմ սակայն: Բայց երբ մեր վեհափառ կաթողիկոսները տօն կը սահմանեն իրենց անուանակոչութեան, տօ՛ն կը սահմանեն իրենց գահակալութեան, գիտել կուտամ թէ Հայոց վեհափառ ժողովուրդը եւս իրաւունք ունի պահանջելու որ չմոռցուի իր Հանրապետութեան անուանակոչութեան օրը, չմոռցուի ազգերու շարքին մէջ իր սեփական գահը գրաւելու օրը:

Ես դէմ չեմ: Բայց երբ մեր վեհափառ կաթողիկոսները իրենց օրացոյցին մէջ կը յիշատակեն Ադոկտոսը, Անթիմոսը, Ղամբէոսը Թէոփիստոսը, Կալլինիկոսը, Կուննելիոսը եւ հարիւրաւոր նման հոսհոսներ,—

Երբ վերջապէս նոյն օրացոյցին մէջ կը յիշատակուին Մակաբայեցիները, որոնք կ'ընդունիմ թէ գերմարդկային, դիւցազնական ճակատամարտներ մղեցին Հռովմայեցիներուն դէմ,

Հայոց վեհափառ ժողովուրդը եւս իրաւունք ունի սպասելու որ չմոռցուին մեր դիւցազները, մեր կորիւնները, Սարդարապատի հերոսները, գերութեան շղթան փշրող մեր նոր Սասունցիները, հանրապետութիւն սահմանող մեր գերազանց անմահները, Գէորգ Չաւուշէն մինչեւ Մուրատները, անմահ Ժիրայրէն մինչեւ Համազասպները:

Փոխանակ օր սահմանելու « Սրբոց Սոփիայ եւ երից դստերացն Պիստոսի, Էլպիսի եւ Ագապի», կը պահանջեմ յիշատակել Աղբիւր Սերոբը եւ իր հերոս զաւակները, նահատակուած վասն հայրենեաց:

Վերջապէս յիշել, նշանակել Մայիս 28, օր հերոսական, օր վեհափառ:

Հայոց կաթողիկոսարանին օրացոյցը գրքոյկ մը չէ մեր ազգային տօները մոռցնելու կոչուած՝ լեցնելով խորթ եւ մեզի բան չխօսող անուններով, ոչ իսկ ժողովուրդ խաբելու՝ գահակալութեան կամ ճիւլուսներու խնջոյքներով:

Հայոց կաթողիկոսը ա՛ն է որ կ'ըսէ.— Ես կը մերժեմ տօնել իմ գահակալութիւնս՝ երբ գահընկէց կը մնայ իմ վեհափառ ժողովուրդս: Գահը իմ ժողովուրդիս գահն է, տիտղոսը իմ ժողովուրդիս տիտղոսն է.—

La souveraineté appartient au peuple, jamais à une personne.

Պատուաբեր բան մը չէ որ կաթողիկոս մը վեհափառութիւն վերագրէ իրեն՝ երբ ժողովուրդը կը թափառի օտար երկինքներու տակ, օտար ժողովուրդներու դրօշներուն տակ, վեհափառութիւնը կորսնցուցած, կորեկի պէս ցան ու ցրիւ, անտէր, անտիրական:

Մենք կը տառապինք աշխարհասփիւռ այս վիճակով, աստանդական այս կեանքով, կորսնցուցած ամէն բան: Մեր պատրիարքները, ժամանակին, կը ըսպառնային հրաժարիլ կամ կը հրաժարէին՝ երբ սուլթանը կը մերժէր մեր ժողովուրդին մէկ իրաւունքը: Այլապէս ողբերգական պայմաններու մէջ, որոնք ծանօթ են մեզի, կաթողիկոսը չա՞տ հանգիստ կը զգայ ինքզինք իր գահին վրայ, որ կը հանդուրժէ Հայաստանի Հանրապետութեան հիմնադրութեան օ՛րն իսկ յիշատակելու արգելքին՝ իր տպոյն օրացոյցին մէջ, երբ Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա երիտասարդութիւնը կ'եռայ, կը բողոքէ եւ կը պոռայ.—

Մեր հողերը, մեր հողերը ...

Որ թարգմանի՝ ամբողջական Հայաստան կամ Մայիս 28:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ԳԵՏԵՐՈՒ ՀԱՅՐԸ՝ ՆԵՂՈՍ

Երկու գետեր կան աշխարհիս վրայ, որոնց պատմութիւնը կը կորսուի դարերու մշուշին մէջ. Եփրատը (երկու հազար մղոն) Հայաստանի բարձունքներէն մինչեւ Հնդկական ովկիանոսը կ'երկարի եւ Նեղոսը (վեց հազար մղոն) որ ափրիկեան անտառներէն կ'երկարի դէպի հիւսիս, կը կտրէ լեռներ, աւազուտներ ու կը թափի Միջերկրականի մէջ: Անոնց ափերուն ծնած եւ աճած է աստուածաշնչական մարդկութիւնը, ազգեր եւ կրօնքներ իրարու հետ պատերազմած են եւ այդ գետերուն վրայ հիւսած են դարաւոր առասպելներ:

Եփրատը պատմականօրէն ծանօթ էր մարդկութեան իր ամբողջ երկայնքով եւ Տիգրիսի օժանդակութեամբ, բայց Նեղոսն ուսկի՞ց կուգար, ո՞ւր ծածկած էր իր գլուխը: Մինչեւ 1864 թուականը ըմփէյքի գլուխը անծանօթ էր: Իրաւունք ունէր Ներոն ըսելու.

— Ո՛վ Նեղոս, ես իմ գլուխս կուտամ, գիտնալու համար թէ քու գլուխդ ո՞ւր թաղած ես:

Վեց հազար մղոն երկարութեան վրայ կուգան փիղեր, առիւծներ եւ վայրի անասուններ իրենց ծարաւն յագեցնելու հասարակածային արեւներէն կարմրած Նեղոսին մէջ, նոյն ջուրէն կը խմեն ուղտեր եւ հեզահամբոյր էշեր ու գառներ աւազներու աշխարհին մէջ:

Ո՛րքան մեծ աշխարհակալներ, Կիւրոս, Կամբիւս, Փարաւոններ, Կեսար, Աղեքսանդր եւ Նափոլէոն Նեղոսի ջուրերուն մէջ փնտռած են իրենց անմահութիւնը: Դարերով փնտռած են իր ծագումը եւ քուրմեր պատասխանած են թէ Նեղոսն երկինքէն աշխարհիս վրայ կը թափի:

Յոյն պատմիչներու համեմատ Նեղոսի ափերուն վրայ սկսած է կեանքը. Դիոդոր անունով գիտնական մը կ'ըսէ թէ Հարաւի տաք ծոցին մէջէն ծնած են մարդիկ եւ անասուններ: Իսկ Հերոդոտոս (450 տարի Ք. Ա.) ճամբորդութիւն մը կատարած է դէպի Վերին Նեղոսը եւ հասած է մինչեւ Ասուան եւ զարմացած կը հարցնէ.

— Ի՞նչպէս այս գետը ձմեռը կը նուազի, գրեթէ կը ցամքի եւ ամառը սաստիկ կը յորդի, երբ աշխարհէ մը կուգայ, ուր ձիւնը գոյութիւն չունի:

Հերոդոտոս չէր գիտեր թէ ամառը կը սկսին եղանակաւոր անձրեւները, որոնք Յունիսէն մինչեւ Սեպտեմբեր կ'ողողեն արեւելեան Ափրիկէն, թէ երկնամերձ լեռներ կան որ միշտ ձիւնապատ են ինչպէս Ռուվենզորի, Քիլիմանճարոյ, որոնց գագաթներէն հազարաւոր հեղեղատներ գագաթներէն հազարաւոր հեղեղատներ նման Վիքթորի լիճին, ուսկից դուրս կուգայ Նեղոս գետը:

Հիներու մէջ միայն Հոմերոսն է որ կրցեր է գուշակել արեւելեան Ափրիկէի բնակիչները: — Աւազի ծովէն անդին (Եգիպտոս) կատաղի թզուկներուն երկիրն է, անոնք սղոցաձեւ ակռաներ ունին, ծառերու մէջ կ'ապրին, զիրենք Թզուկ կը կոչեն, կ'ըսեն թէ պոչաւոր են ինչպէս կապիկները: Կ'ըսեն թէ ոսկեղէն պտուղներու երկիր է եւ մշտնջենաւոր գարուն է:

Այժմ ծանօթ է Ափրիկէն եւ Հոմերոս իրաւունք ունէր ըսելու թէ մշտնջենաւոր գարուն է եւ ոսկեղէն պտուղներու երկիր է: Ուկանտա, Ռուանտա, Քենիա, Թանկանիքա սքանչելի պտղաբեր երկիրներ են, բայց թզուկները պոչ չունին:

Նախապատմական ժամանակներէն, երբ Հիթիթներ, Եգիպտացիներ, Ասորեստանցիներ ու Հին Պարսիկներ կ'ապրէին, ամէնուն երազն եղած է գտնել Նեղոսին գլուխը, սակայն դարերով գաղտնիք պիտի մնար, մինչեւ որ հարիւր տարի առաջ Սփէյքի անգլիական արշաւախումբ մը գլխաւորութեամբ պիտի գտնէր Ափրիկեցիներու Նիանզա լիճը, ութսուն հազար քիլոմեթր քառակուսի տարածութեամբ, խակական զոց ծով մը, որուն հիւսիսէն կը բխէր Նեղոսը Ճինճիա գիւղաքաղաքին մօտ: Նիանզա լիճը կոչուեցաւ Վիքթորիա, Անգլիոյ հռչակաւոր թագուհիին անունով:

Ինծ ծանօթ է Ճինճիան. 1946ին վերջերը 46 ժամ ճամբորդութեամբ Նայրոպիէն (Քենիայի մայրաքաղաքը) հասայ այդ փոքրիկ գիւղաքաղաքը, ծովի մը մէջ տարածուած, արդիական շէնքերով եւ բազմաթիւ կաթողիկէ առաքելութիւն-

ներով ։ Նեղոսը ոչ բարձր ջրվէժով հըսկայ աւազանի մը մէջ կը թափի, ուր կոկորդիլոսներ, ձիագետիներ իրար քով կը լողան ․ քիչ մը հեռուն կը սկսի հըսկայ անտառ մը․ հոն Ջէճէ ճանճը կայ, արգիլուած է մօտենալ ։

Ծինճիայի մէջ Հայ մը գտայ, թրքախօս էր, կարծեմ Տիգրանակերտի կողմերէն ։

Սակայն Վիքթորիա լիճը ունի զարգացած քաղաքներ՝ Ընթէպպէ, Քամբալա, ուր բազում պանդոկներու տէր էր Մայքըլ Մովսէս անունով կորսուած Հայ մը ։

Ուկանտա կը կոչուի երկիրը, արգաւանդ հող ունի, թունաւոր օձեր եւ բարեքրիստոնեայ ժողովուրդով համեղ ու դրախտային պտուղներու աշխարհ է ։

Սակայն Նեղոս բազմաթիւ ակեր ունի, որոնք զանազան լիճերէ անցնելով կը միանան այդ հսկան ձեւացնելու համար ։ Երկրորդ մեծ ակը կը գտնուի Վիքթորիա լիճին հարաւը, Թանկանիքա լիճին մօտերը ։ Փիգմէներու հայրենիքն է, ուր հարիւրաւոր հսկաներ հովանոցի չափ լայն ականջներով տէր տիրական են անտառներուն եւ բացատներուն ։ Ափրիկեան փիղն աւելի մեծղի է քան ասիականը եւ երբեք աշխատանքի չի գար ։

Գետին օձապտոյտ երկայնքին բարձրահասակ խոտեր, կոյս անտառներ, մինչեւ 80 – 90 մեթր բարձրութեամբ պաօպապ կոչուած ծառերը կը հետեւին գետին, կարծես թէ նախապատմական շըրջաններու մէջն ենք, յաղթանդամ կենդանիներով եւ անոնց մօտ կան թզուկներու գիւղակներ, ապա Տինքա կոչուած ցեղը 2,10 մեթր բարձրութեամբ․ բայց հարիւրաւոր մղոններ պէտք է կտրել մարդկային դէմք տեսնելու համար․ միայն կապիկներ կը վխտան ծառերու վրայ եւ չարաճճի ակնարկներով կը հեռանան ազմկալից ։ Թռչուններու անհամար տեսակներ դրախտային գոյներով կը զարդարեն անտառները ․ գարնան եւ աշնան միլիոնաւոր գաղթող թռչուններ, արագիլն ու կռունկը եւ վայրի բադեր կը լեցնեն երկինքը արքայական բանակի պէս եղանակին համեմատ երկրէ երկիր փոխադրուելու համար ։

Որքան բարիք կը բերէ Նեղոսն այս անծանօթ աշխարհներուն․ իր խոնաւ եւ պարարտ ափերուն վրայ կ՚աճին քաղցրահամ պտուղներ, որոնք որսի միսերուն հետ միակ կերակուրն են մերկ եւ նախնական սեւերուն ։

Բնիկները չեն գիտեր իրենց ծագումը, ոչ մէկ գիր կամ աւանդութիւն մնացած է․ սակայն եղած է ժամանակ մը որ ունեցած են բարձր քաղաքակրթութիւն ։ Ներկայիս տիրող լեզուն Պանթուն է, որ կը խօսին արեւելեան Ափրիկէի մէջ․ բազմաթիւ բառեր փոխ առած են արաբերէնէն, ինչպէս նաեւ մահմետական կըրօնքը ծովափներուն վրայ, երբ արաբ գերեվաճառներ կը յաճախէին մարդկային առեւտուրի համար ։

Վիքթորիա լիճէն ծագող Նեղոսն սպիտակ անունն ունի, չես գիտեր ինչ պատճառով տեղացիները սպիտակ կոչեր են, երբ եղանակաւոր անձրեւներու շրջանին տղմոտ է, լի փտած ծառերով, տերեւներով, սատկած անասուններու դիակներով, հեղեղօրէն կը վազէ կարմրորակ գոյն մը առած ։

Սուտանի մէջ, Խարթումի մօտերը կ՚ընդունի Կապոյտ Նեղոսի ջուրերը, որոնք կուգան Հապեշիստանի Թանա լիճէն եւ կը բերեն Եգիպտոսի համար Աստուծոյ բարիքները ։ Առանց Նեղոսի ջուրերուն, Փարաւոններու երկիրը ընդարձակ անապատ մը պիտի ըլլար եւ մարդկային քաղաքակրթութիւնը շատ բան պիտի կորսնցնէր, զրկուելով հրաշալի յուշարձաններէն, որոնք անցեալ փառքերու վկաներ են ։

Հ. Վ.

«Մխիթարեան Ընտանիք»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՒՀԻՆԳԱՄԵԱԿ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ․— Մարսէյլի մեր Կապոյտ Խաչուհիները աշխատանքի եւ ընտանեկան առօրեայ ծանր բեռին տակ չեն կքիր, կարգ մը յոռետեսներու, շուտ յոգներու օրինակին չեն հետեւիր՝ մոռացութեան տալով նախախնամական պարտականութիւններ ։

Պարտաճանաչութեան գիտակցութիւնը իրենց մէջ ստեղծած է խոր հաւատք․ ազգային ու ազգօգուտ բոլոր ձեռնարկներուն իրենց ներկայութիւնը կ՚արժեւորեն նուիրումով ու նիւթական զոհողութիւնով ։ Կը կարծենք, թէ հոս է իրենց կենսունակութեան ուժը, այսինքն հայ ժողովուրդին ծառայելու ըմբռնումին մէջըն է ։ Առանց չափազանցութեան անգամ մը եւս կրնանք հաստատել, թէ մեր իգական սեռի գլխաւոր առաքինութիւններէն մէկն է այս, որ կուգայ մեր պատմութեան հին էջերէն ։

Մարսէյլի Կապոյտ Խաչուհիները արուարձաններու քոյր մասնաճիւղերով Մայիս 22ին տօնեցին իրենց քառասունեւհինգամեակը «Գլուպ»ի շքեղ սրահին մէջ ։ Ընտրեալ ու գիտակից հասարակութիւն մը եկած էր ապացուցանելու որ կամքը կը յաղթահարէ, կամեցողութիւնը յուսալքումը կը վանէ, անտարբերութեան գիրկը ինկողները ուշ կամ կանուխ գիտակցութեան կը մղէ ։

Անկիւն մը առանձին նստած, այս մտածումներուն գիրկը ինկած էի երբ օրուան խօսնակ Օր․ Մառի Պէրպէրեան հանդէսը բանալով բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահուհի Կ․ Խաչի հիմնադիրներէն Տիկին Տիրուհի Սէրէնկիւլեանը ։

Յարգելի Տիկինը մէկ առ մէկ վերլուծեց, թիւերով ու թուականներով պատմականը ըրաւ Խաչուհիներու բեղնաւոր գործունէութեան ։ Հաստատեց, որ եթէ աւելի քառասուն տարի առաջ անկարելին, մենաւորին, հիւանդին կը հասնէր Կապոյտ Խաչը, ներկայիս պայմաններու բարեբար յեղաշրջումով՝ Կ․ Խաչի աշխատանքի գլխաւոր առանցքը կը կազմէ հայ մանուկին հայեցի դաստիարակութիւնը ։ Ու շեշտեց․ «Նուիրական պահանջ մըն է հաւաքաբար, ազգովին զարկ տալու մայրենի լեզուին, ընտանեկան մաքուր կենցաղին, այս է հայ մօրը եւ, մանաւանդ, Կապոյտ Խաչուհիներուս առաքինութեան եւ ազգային գիտակցութեան գլխաւոր ուղին, հոգեկան նուիրումի հաւատաւոր ջահակիրները պէտք է դառնանք բարձր պահելով մեզի վերապահուած ու ժառանգ մնացած ջահը»։

Երկրորդ խօսողն էր Տիկին Վարդանուշ Հազարեան, յանուն Մարսէյլի քոյր մասնաճիւղերուն վեր հանեց իգական սեռին, հայ մամիկին առանձնաշնորհեալ յատկութիւնները, գրուատեց եւ փաստացի օրինակներով մեր պատմութեան նուիրեալ հերոսներու կատարած ազգանուէր դերը պատկերացուց, որպէսզի ճանչնան ու հպարտանան Նոր Սերնդականները, ու յուզուած սրտով նմանութիւն մը գըտաւ․— Եթէ Ֆրանսան ունեցած է Ժան–ն'Արք մը, հայ ժողովուրդը քանի–քանի անոնման Ժան–ն'Արքներու տօնը պիտի ունենար եւ պիտի փառաբանէր, եթէ այս օրերուն հասած չըլլար ։ Յարգելի Տիկինը վերջացնելէ առաջ կոչ ըրաւ Նոր Սերընդականներուն, որ գիտնան պահել ու սիրել մեր ոսկեղինիկ մայրենի լեզուն, ուժ տան Կապոյտ Խաչի հայերէնի դասընթացքներուն, որուն նուիրուած են բուռըն սրտով ու հաւատքով ։

Գեղարուեստական բաժինին իրենց մասնակցութիւնը բերին Կարօ Տէրտէրեան, արտասանութիւն, օրիորդներ Արաքսի Արզումանեան, երգ, Մառի Ալէքսանեան դաշնակ, Արենոյշները խմբերգ, Նոր Սերնդականները հայկական պար ։ Կ՚արժէ հաստատել որ բոլորն ալ խլեցին խանդավառ ծափահարութիւններ հարկադրուած ըլլալով կրկնելու ։

Վերջին խօսքը վերապահուած էր հարաւային Ֆրանսայի Թեմի Առաջնորդ Արտաւազդ Եպիսկ․ Թրթռեանի, որ վեր հանեց հայ մօր պատմական հաւատացեալի առաքինութիւնը, հարազատ նուիրումը ։ Սրբազանը սրտաբուխ կոչ ուղղեց ներկաներուն, հայ մայրերուն, որպէսզի երբեք չընկրկին, հայ մանուկը հայպահելու իրական աշխատանքին լծուին հաւաքական, միացեալ ուժերով ։ Ու շեշտեց՝ եթէ կը հաւատաք ձեր առաքելութեան, կառչեցէք ամուր հայ ժողովուրդի սրբազան ու լուսաշող իտէալին ։ Ձեր աշխատանքով փրկեցէք հայ մանուկը, որպէսզի Հայութիւնը յարատեւէ միշտ, նորանոր ծլարձակումներով ծաղկաստանի վերածուի մեր ժողովուրդին սիրտը ու մեր հայրենիքը ։

Պաշտօնական հանդիսութենէն ետք եւրոպական պարերը տեւեցին մինչեւ ուշ գիշեր ։

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆր․ Կապոյտ Խաչի 20րդ պատգամաւորական ժողովը երեք օրուան աշխատանքներէ ետք, ընտրած է եօթը հոգինոց Շրջանային վարչութիւն մը, հետեւեալ կազմով․— Տիկիններ Հուրի Իփէկեան, Արաքսի Մուրատեան, Ֆլորա Մենեքեան, Մատլէն Իպլիպէեան, Սըրբուհի Գասպարեան, Մարի Գորգիկեան, Օր․ Իրիս Պասմանեան ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

ՄԱՌԵՇԱԼ Յովհաննէս Բաղրամեան Հայաստան այցելեց քանի մը օրուան համար ։

×

ԲԻՒՐԱԿԱՆԻ մէջ Մայիս չորսէն մինչեւ 14 գումարուեցաւ միջազգ․ գիտ․ ժողով մը՝ նուիրուած ծիր–կաթիներու անկայուն երեւոյթներուն քննութեան ։

×

ԵՐԵՒԱՆԻ ձայն–պատկերասփիւռը Մայիս 15ին հեռասփռեց միջնադարեան հայկական երգեր ։

×

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ եւ արուեստի թանգարանը նուէր ստացաւ Թլկատինցիի «Դէպի արտասահման» թատերախաղին ձեռագիրը, նոյն հեղինակին՝ 1914ին գրած նամակը իր դպրոցի սան Մելքոն Սամուրեանի եւ դպրոցին աշակերտներուն լուսանկարը (1913) ։

Ստացաւ նաեւ Զարեհ Որբունիի դիւանին մէկ մասը, որ կը պարունակէ չորս հարիւր նամակներ, գրագէտին ղրկուած զանազաններէ ։

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Հաւաքոյթներու եւ պարահանդէսներու մէջ կան չորս տեսակ այր մարդիկ ։ Սիրահարածները, փառատենչները, հետաքրքիրները եւ յիմարները ։ Վերջինները՝ ամէնէն երջանիկներն են ։

ՀԱՆՐԻ ԿՐԵՎԻԼ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

—*—

Բոլոր վիրաւորները իրենց հօրը պէս սիրել սկսան զանոնք ։ Ամէն ոք Զարտաքի շուրջ հաւաքուելով, գիտցած քանի մը բառովը անոր հետ թուրքերէն կը խօսէր ։

Ալժերիոյ Արաբները երախտագէտ մարդիկ են․ անոնք իրենց անապատներուն առիւծներուն կը նմանին, չեն բզկտեր այն ձեռքը որ իրենց ոտքէն փուշը քաշած է ․․․ ։

Մեր բարեկամները վերադարձի պատրաստութիւնները սկսան տեսնել, բայց տակաւին մեկնումին թուականը չէր որոշուած ։ Մօրիս եւ Զարտաք որոշած էին որ մինչեւ որ վերջին վիրաւորը լաւ մը չժշկուէր, հոնկէ պիտի չմեկնէին ։ Ծուան եւ Մուպարէք, մազապուրծ փախելով, անգամ մըն ալ երեւան չէին ելած ։ Այնը – Մէսֆինը խաղաղած էր եւ ոչ մէկ թշնամի կար այժմ սպառնացող անոր անդորրութեան ։ Մեր Ֆրանսացիները այնպէս կարծեցին թէ թշնամին պարտուած ըլլալով, ասպարէզը իրենց ձգած էր ։ Բայց յամառ ու հեռատես Հայը կը պնդէր թէ դեռ թշնամին զէնքը մէկ կողմ չէր ձգած ։

— Փիէր, գիտցած ըլլաս որ օր մը այս մարդիկը մեր գլխուն փորձանք մը պիտի բանան, կ՚ըսէր Լեւոն ամէն անգամ որ Փիէր ու իր կինը իրենց ձին հեծած պըտոյտ կը կատարէին մօտակայ ծառաստաններէ ։ Խոհեմ ըլլանք եւ մինչեւ հոսկէ մեկնելնիս առանձին Այնը Մէսֆինէն դուրս չելլենք ։

— Զարմանալի մարդ ես, Լեւոն, թըշնամիին արմատը չորցուցինք, դեռ ի՞նչ վտանգ կրնայ գալ անկէ, կը պատասխանէր Մօպրէ յանդգնաբար ։

— Մի մոռնար, Փիէր, որ Ծուանն ու Մուպարէքը դեռ չեն մեռած, մէկ օրէն միւսը անոնք օգտուելով մեր անխոհեմութենէն կրնան ծուղակ մը լարել մեր առջեւ, գիտել կուտար խելացին Զարտաք ։

— Լեւոնը իրաւունք ունի, Փիէր, կ՚աւելցնէր Մօրիս ։ Երբ Ֆրանսա երթանք, կինդ առ եւ ուզածիդ չափ անտառները չափչփէ ։

— Եթէ որեւէ վտանգի հոտ առած էք, մեզի ալ ըսէք որ գիտնանք, միջամտեց Մատլէն որ ատենէ մը ի վեր ներս մըտնելով այս խօսակցութիւնը մտիկ ըրած էր ։

.

Քանի մը օր անցաւ․․․ ։ Ֆրանսացիները տեսնելով որ ոչ ոք երեւան ելած էր, օր մը Իպրահիմի առաջնորդութեամբ առիւծ որսալու ելան ։

Լեւոն, Մօպրէ, Բղէզ եւ Իպրահիմ, գիշեր մը մօտակայ անտառը մտան եւ հոն սպաննեցին այն առիւծը որ իրենց ոչխարի հօտերուն մէջ աւեր կը գործէր ։

Այն օրէն սկսաւ Բղէզի քունը փախաւ ։ Երազին մէջ միշտ առիւծ որսալու կ՚երթար քաջ տղան եւ ամէն գիշեր մահճակալէն վար իյնալով կը գոչէր․

— Պում, առիւծը սպաննեցի ․․․ ։

Օր մը Տիկին Ժանէթի ըսաւ․

— Ախ, տիկին Ժանէթ, արդեօք ե՞րբ առիւծ մը պիտի սպաննեմ եւ մորթը ձեզի պիտի նուիրեմ, վարպետս կոմսուհիին հատ մը նուիրեց ․․․ ։

— Բղէզ, առանց պատուերներ չխառնես հա, պարապ բաներու համար չելլես ինքզինքդ վտանգի տակ դնես, գոչեց մանկամարդ կինը բարկութեամբ ։

— Վրան սեւ կէտերով յովազի մո՞րթ մըն ալ չէք ուզեր, տիկին ։

— Ոչ, տղաս, ոչ, չեմ ուզեր որ կեանքըդ վտանգի տակ դնես ինծի համար ։

— Էհ, ես շնագայլի մորթ մը կը բերեմ ուրեմն, ան ալ անոր գործը կը տեսնէ, քիչ մը կոշտ է, բայց նորէն գետինը կը փռուի ։

Հակառակ Բղէզի փափաքին ։ Զարտաք խստիւ արգիլեց անոր առանձին դուրս ելլելը ։ Բղէզ ատեն մը հնազանդեցաւ, բայց օր մըն ալ երբ իմացաւ որ յաջորդ օրը պիտի մեկնէին, ինքնիրենը սապէս եզրակացուց ․

— Վարպետս ըսաւ որ գորգ մը շինելու համար առնուազն տասներկու շնագայլի մորթ պէտք է որ կարելով փափուկ մասերը իրարու քով բերեն, ութ հատը որսացի, չորսը մնաց ։ Վայ խեղճ անիծածս, վաղը պիտի մեկնինք, տիկին Ժանէթին նուէր մը պիտի չկրնամ տալ ։ Էհ, ինչ կ՚ուզէ թող ըլլայ, չորս մորթ պէտք է ինծի, ձեռք անցընելու է ։

ՈՒՐ ԱՆՏԱՌԸ ԲԱՑԵԼ ԿԸ ՍԿՍԻ

Երբ մութը կոխեց, Բղէզ Լեւոնի դրած արգելքը բանի տեղ չդնելով, առանց մէկէ մը տեսնուելու, գինուորական շրջանակէն դուրս սպրդեցաւ եւ Այնը–Մէսֆինէն երեք հարիւր մեթրի չափ հեռանալով գնաց անտառին ծայրը պահուըտեցաւ ։

Ժամը գիշերուան տասնեւմէկը եղած էր, Փարիզցի քաջ պատանին հոն դարանակալ սպասելը երկու ժամ եղած էր, բայց տակաւին մէկ շնագայլ անգամ չէր սպաննած ։

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար․)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Նուրիկ Պասմաճեան եւ զաւակը Քլօտ, եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԳԷՈՐԳ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

(Հ. Մ. Ը. Մ.-ի նախկին հիմնադիրներէն)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 4ին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Չորեքշաբթի Յունիս ութին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ

Ի գիտութիւն ողբացեալ գրագիտուհին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Ժերմէն Զալըքեան, Այրի Տիկին Աղաւնի Զալըքեան, Տէր եւ Տիկին Սերժ Դաւիթեան եւ իրենց աղջիկը՝ Վալեռի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, զաւկին, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ԶԱԼԸՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Այրի Տիկին Արաքսի Եղիկեանի եւ զաւակներուն, Տէր եւ Տիկին Ազատ Տէր-Գասպարեանի եւ զաւակներուն եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն՝ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ու ազգականին՝ ԳՐԻԳՈՐ ԵՂԻԿԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, տօն է Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի: Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Ս. Էջմիածնի:

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի Մարսիլիոյ Օփերայի մէջ ժամը 15ին, հովանաւորութեամբ Հայ. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Օր. ԻՐՄԱ ՐԱԲԻԻԶԻԻ (ծերակուտական)

Կը մասնակցին Ֆրանսայի, յոյն եւ հրեայ սկաուտներ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ դըրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15·30ին «Օհանջանեան» սրահը, եռամսեայ բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, անոնց որոնք տակաւին չեն արձանագրուած թող հաճին արձանագրուիլ եւ ստանան իրենց ազգային անդամակցութեան իրաւունքը:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Րիւ տը Սէզ:

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր:

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի:

Կը ներկայացուի «ԴԱՄԱԼԻՔ»ը Ս. Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ:

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով:

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալթունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան:

«Կենդանի պատկեր» Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի:

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

Ծախսերու մասնակցութիւն 6 փր.:

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի մէջ:

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի:

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱԶԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), ԸՆԿ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն):

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը:

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում:

Մուտքը ազատ է:

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ:

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ճաշ խնջոյքով

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ուղերձներ:

Խնջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Ար էսի Մուրատեան իր ժողովրդական եւ Հայաստանեան երգերով:

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, որոշեալ հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը 195պիս, Րիւ Տիւմէնիլ, Անիէռ: Կարեւոր օրակարգ:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՎԱՐՁՈՒ Է

CHAMBON-SUR-LIGNON

(Haute-Loire)

Բարձրութիւն հազար մեթր

Վարձու է, յարկարաժին մը չորս սենեակ, խոհանոց, ջուր, ճաշարան, եղանակի գիրք.— Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր: Հեռաձայն.—

38, St-Aygulf (VAR)

ou écrire : Relais de St-Aygulf

83, St-Aygulf

2ème Rallye du Nor Séround

կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի-Էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8·30:

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նորէն իջնել Օուի Լա Վիլ: Կառքով Նասիոնալ 16 կամ 17 եւ անցնիլ Տեփարթըմալ 118:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ:

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20·45ին

PAUL-FARALICQԻ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ԹՈՒՋԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զօնթըրեան, Է. Զանթըրեան: Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մատթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանճեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիմիշճեան, Պ. Աճէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան:

« ՍՕՍԻ » պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւթնէրեանի:

Նաեւ « ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Յատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18

Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64

« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier P ARIS (9e) — PRO. 16-88

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մելիք Գրիգորեան կը փնտռէ եղբայրը Միսակ, որուն Լեւոն անունը կուտան, պատերազմի գացած է 1941ին, ծնած է 1912ին Մշոյ Ավզուտ գիւղը: Հօրը անունը Աստուր է:

×

Ունի նաեւ եղբօր որդիներ Լուսիկ, Արէգնազ եւ Զաւէն, երկու քոյրեր՝ Քիշմիշ եւ Կուլ, որոնք կը բնակէին Ռոստովի շրջանի Շահումեան գիւղը, իր վերջին նամակը ստացած են 1942ին: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.—

BARKIAN

112 bis, Rue Etienne Dolet

94 — ALFORTVILLE

(FRANCE)

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱԿԱՆ–ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Ուրբաթ, 10 Յունիս ժամը 20·30ին Օթէլ Մոտէրն, Փլաս տը լա Ռէփիպլիք

ՀՐԱՆԴ ԲԱԼՈՒԵԱՆԻ

Գրական ու մշակութային գործունէութեան քառասնամեակի առթիւ:

Նախագահութեամբ Պ. ՍԵԴՐԱԿ ՔԱՐԵԱՆԻ:

Կը խօսին՝ Զ. ՈՐԲՈՒՆԻ եւ Աի. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ:

Գեղարուեստական բաժին:

Մուտքը ազատ է

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 փր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ:

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տա րիք ունեցողները:

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ:

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde

ST- JEROME, 13- MARSE ILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 10 JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10631
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.631

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՆԿ-ՔՐԷՅՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Գերմանիա եւ զինակիցները 1918ի աշնան չարաչար պարտուած բոլոր ճակատներու վրայ՝ անձնատուր եղան յաղթական դաշնակիցներուն, առանց պայմանի, հաշտութեան համար իբրեւ հիմ ընդունելով միայն Ուիլսընի 14 կէտերը:

Շնորհիւ իր նախագահի վայելած մեծ հեղինակութեան՝ ամերիկեան կառավարութիւնը առաջնակարգ դեր կատարեց Փարիզի հաշտութեան ժողովին մէջ, աշխարհի նոր քարտէսը գծելու աշխատանքին մէջ:

Ուիլսըն անձամբ եկաւ Փարիզ եւ Քլէմանսոյի, Լոյտ Ճորճի եւ Օրլանտոյի կողքին նստած իր տեսակէտները յայտնեց ո՛չ միայն Եւրոպայի, այլեւ Մերձաւոր Արեւելքի բարդ հարցերու կարգադրութեան մասին:

Ուիլսըն նախաձեռնարկ եղած էր կազմելու Ազգերու Դաշնակցութիւն մը, որուն Ուխտի 22րդ յօդուածը կը տրամադրէր մեծ պետութեանց հողատարութեան յանձնել օսմանեան կայսրութենէն բաժնուելիք հողամասերը:

Անգլեւֆրանսական մրցակցութիւնը բուռն հանգամանք առած էր Սուրիոյ մէջ, ուր Անգլիացիները Դամասկոսի գահին վրայ բազմեցուցեր էին Հիճազի թագաւոր Շէրիֆ Հիւսէյնի տղան էմիր Ֆէյսալը: Յետագային Ֆրանսացիք զէնքի զօրութեամբ պիտի գրաւէին Սուրիան: Ու Անգլիա Ֆէյսալի պիտի տար Իրաքի արքայական թագը: Իբրեւ վարձատրութիւն իր ծառայութեանց:

Ամերիկեան Քինկ - Քրէյնի յանձնախումբը յանուն դաշնակիցներուն Մերձաւոր Արեւելք ղրկուեցաւ՝ հասկնալու համար թէ տեղացիները ո՞ր պետութեան հողատարութիւնը կ՚ուզէին:

Յանձնախումբը Եաֆա հասաւ 1919 Յունիս 10ին եւ չաբաթներով շրջեցաւ Պաղեստինի, Լիբանանի ու Սուրիոյ մէջ, լսեց զանազան տարրերու պատուիրակութիւնները, ստացաւ խնդրագիրներ եւ տեսակցեցաւ արաբ վարիչներու հետ:

Եզրակացութիւնը եղաւ ա՛յն, որ բացի Լիբանանի մարոնիներէն եւ կաթոլիկներէն ո՛չ ոք կ՚ուզէր ֆրանս. հողատարութիւնը: Ֆէյսալ եւ Սուրիոյ երեւելիներն ու ժողովուրդը անկախութեան կողմնակից էին: Յառեղոյն պարագային կ՚ուզէին Ամերիկայի հողատարութիւնը:

Յանձնախումբը այցելեց նաեւ Կիլիկիա, որ ֆրանսական բանակի գրաւման տակ էր: Այնտեղ ալ ժողովուրդը — մեծ մասամբ հայ — կը նախընտրէր ամերիկեան հողատարութիւնը: Իրաք չգնաց:

Իր առաքելութիւնը վերջացնելով Քինկ Քրէյն յանձնախումբը Պոլսոյ ճամբով Փարիզ վերադարձաւ Օգոստոսի կէսին եւ նոյն ամսուան 28ին իր տեղեկագիրը ներկայացուց հաշտութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակութեան:

Թուրքիոյ հետ հաշտութեան դաշնագիր կնքուելէ առաջ Ամերիկա քաշուած էր Փարիզի հաշտութեան ժողովէն, ուստի եւ յանձնախումբի տեղեկագիրը գաղտնի մնաց նախագահ Ուիլսընի մօտ, որ 1922ին միայն թոյլ տուաւ անոր հրատարակութիւնը:

Ըստ այդ տեղեկագրին, Թուրքիա պիտի բաժնուէր երեք անջատ մասերու,— Պոլիս, Հայաստան եւ մնացեալ հողամասերը, բոլորն ալ հողատարութեան տակ: Հողատար պետութիւնը պիտի ըլլար Ամերիկան: Յոյները Անատոլուէն դուրս պիտի հանուէին. յունախօս շրջանները անջատ նահանգ պիտի չկազմէին, սակայն տեղական ինքնավարութիւն կրնային ունենալ:

Կիլիկիան պիտի չմիացուէր Հայաստանի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

ՄԻՋԻՆ ՃԱՄԲԱՅ ՄԸ ԳՏՆՈՒԵՑԱՒ

Մինչ զանազան զրոյցներ կը շրջէին նրբանցքներուն մէջ, ըստ որոնց կարելի չէր եղած համաձայնութեան գալ, ֆրանսական զօրքին Գերմանիոյ մնալու հարցին շուրջ, քիչ ետք պիտի հաստատուէր թէ «14»երը միջին ճամբայ մը գտած են: Արդարեւ նոյն օրը, ժողովէն առաջ, յանուն 14երուն, Հոլանտայի Արտաքին նախարարը՝ Լըն կը փութար ֆրանսական դեսպանատունը, կը սպասէր Քուվ տը Միւրվիլի իրենց ծրագիրը.— Հերթական Խորհուրդը պիտի ուսումնասիրէ ֆրանսական զօրքին պարտականութիւնները եւ առաքելութիւնները, ինչպէս նաեւ գործակցութիւնը Ատլանտեան կազմակերպութեան եւ դաշնակից հրամանատարութեան հետ, աւելցնելով «ստիպողական պարագաներուն»: Այս վերջին երկու բառերը յետագային ջնջուած են, Ռըսքի եւ Քուվ տը Միւրվիլի միջեւ խօսակցութենէ մը ետք:

Ի վերջոյ 15երը միացեալ զեկոյց մը հրապարակած են որ կը վաւերացնէ նախապէս տրուած կարգ մը որոշումներ, ինչպէս Ատլանտեան հրամանատարութեանց փոխադրութիւնը (Շափ եւ կեդրոն. Եւրոպա), որոնք պիտի հաստատուին Պելժիա եւ Գերմանիա: Երկար պարբերութիւն մը յատկացուած է ֆրանսական զօրքին դաշնակցային Գերմանիա մնալու հարցին: Այս ուղղութեամբ յանձնախումբեր եւ ենթայանձնախումբեր պիտի կազմուին կարգադրութիւններ ընելու համար:

Արտաքին նախարարները անգամ մը եւս հաստատած են 1958 Դեկտեմբեր 16ի իրենց յայտարարութիւնը Պերլինի առընչութեամբ: Վերջապէս որոշուած է որ Ատլանտեան Խորհուրդը, նախարարական աստիճանի վրայ, յաջորդ նիստը պիտի գումարէ 1966 Դեկտեմբերին:

Այս կէտը աւելցուած էր անոր համար, որ 1919 Փետրուար 26ին Հայերու զոյգ Պատուիրակութիւնները՝ Ա. Ահարոնեանի եւ Պօղոս Նուպարի ստորագրութեամբ յուշագիր ներկայացուցեր էին Փարիզի հաշտութեան ժողովին, պահանջելով ծովէ ծով Հայաստան (Սեւ Ծովէն մինչեւ Միջերկրական — Կիլիկիա):

Յուշագրի հրատարակութեան յաջորդ օրը ծանրադրելով «Թան»ը խմբագրական մը գրած էր «Հայկական կայսրութիւն» խորագրով:

Քինկ - Քրէյն յանձնախումբը, որուն մասին ակնարկութիւն կար Հ. Հ. Պատուիրակութեան վերջին Յուշագրին մէջ, օսմանեան կայսրութենէն բաժնուած հողամասերը ղրկուած էր Փարիզի Հաշտութեան ժողովին կից կազմուած «Թըրքական Հողատարութեանց Միջդաշնակցային Մարմնին» ամերիկեան բաժանմունքին կողմէ:

Իր քննութեանց արդիւնքը յատկանշական էր՝ այդ օրերուն զանազան տարրերու մտայնութիւնը պատկերացնելու տեսակէտէն:

Տեղեկագիրը բանի մը չծառայեց: Հողատարութեանց բաժանումը տեղի ունեցաւ իր եզրակացութեանց բոլորովին հակառակ ձեւով:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ ԱՐԴԻՒՆՔՆԵՐԸ

Ծերակուտական ընտրութիւնները ցոյց տուին, իրենց արդիւնքով, թէ Ատալէթը (որ իշխանութեան գլուխն է այսօր) կ՚ամրապնդէ իր դիրքը: Արդարեւ, ընտրութիւններ կը կատարուէին ծերակոյտին 52 աթոռներուն համար, որոնց 35ը գրաւեց Արդարութեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ) 13ը Ինէօնիւի Հալքը, եւ մէկական աթոռ ալ ինկաւ չորս այլ փոքր խմբաւորումներու, ինչպէս՝ ազգային կուսակցութիւնը, բանուորականը, նոր Թուրքիոյ կուսակցութիւնը եւ ազգ. գիւղացիական հանրապետական կուսակցութիւնը: Մնացածները ամբողջացնելու գրութիւնը չորս նոր ծերակուտական տուաւ Ատալէթին եւ հինգ՝ Հալքին: Բանուորական կուսակցութիւնը (ձախ) ցարդ ոչ մէկ ընտրեալ ունեցած էր Ծերակոյտին մէջ եւ առաջին անգամ ըլլալով այդ աթոռը կը գրաւէ կին մը: Իր կարգին, Հանրապետութեան նախագահը՝ Սունայ, նշանակեց վերանորոգելի հինգ աթոռներու տէրերը, որուն նշանակումը իրեն կ՚իյնայ Սահմանադրութեամբ: Սունայ ընտրեց հանգստեան կոչուած զօրավար՝ Մատաղօղլու, որ միակն էր 1960 Մայիս 27ի Ազգ. միասնականութեան կոմիտէին որ խորհրդաւոր պատճառներով հրաժարած էր: Նշանակեց նաեւ նախկին վարչապետ՝ Իւրկիւպլիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարար Տին Ռըսք Պոն հասած է, ուր պիտի տեսնուի վարչապետ Էրհարտի հետ: Ապա Լոնտոնի ճամբով, ուր զինքը պիտի ընդունի, Ուիլսըն, Ուաշինկթըն կը վերադառնայ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պալշօյ թատրոնին մէջ ճառ մը արտասանելով, Կոսիգին յայտարարած է թէ չին - խորհրդային տարակարծութիւնները անլուծելի չեն: Բոլոր համայնավարներու հաշտութեան ժամը պիտի հնչէ: Նոյն ճառով, խորհրդային վարչապետը անգամ մը եւս ձաղկած է Վիէթնամի մէջ կիրարկուած ամերիկեան քաղաքականութիւնը, շեշտելով.— «Միացեալ Նահանգները պատերազմ մը սկսան զոր չեն գիտեր ի՞նչպէս վերջացնել …: Վիէթնամի կացութիւնը ցոյց կուտայ թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ, աշխարհակալութիւնը, զինեալ միջամտութիւն մը կատարելով նոյնիսկ փոքր երկրի մը դէմ, օրէ օր աւելի խրի, քաղաքական եւ բարոյական վարկաբեկում կը կրէ եւ ի վերջոյ, ձախողութեան կը մատնուի»:

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ որոնք արտասահման կ՚երթան կրնան 7000 ֆր. ֆրանք (հին՝ 700.000) տանիլ իրենց հետ: Ցարդ այս գումարը 5000 էր:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ պիտի բարձրանան հարիւրէն հինգէն 15 համեմատութեամբ, վարձքերը այն բնակարաններուն, որոնք շինուած են 1948էն առաջ: Այս յաւելումը պիտի ըլլայ Յուլիս մէկէն անոնց համար որ կանխիկ կը վճարեն եռամսեայ վարձքը եւ Հոկտեմբեր մէկէն, անոնց համար որ ապառիկ կը վճարեն:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ժամուլը կրկին սկսած է իր յարձակումները կարդինալ Վիշինսկիի դէմ, զոր «մոլեռանդ պահպանողական» կ՚որակէ:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ կողմնակից են որ Ու. Թան կրկին դնէ իր թեկնածութիւնը, ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարի պաշտօնին: Պաշտօնին ժամանակաշրջանը կը վերջանայ Նոյեմբեր երեքին:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մինչեւ իր չնորհազրկումը Խրուշչեւ կը յաւակնէր, թէ տնտեսութեան մարզին մէջ Խորհրդային Միութիւնը պիտի գրաւէ առաջին տեղը աշխարհի մէջ: Եւ նոյնիսկ կը ճշդէր թուականը՝ 1970: Արդարեւ, այդ թուականին Ամերիկա պիտի զիջէր իր տեղը Խորհ. Միութեան: Կրեմլինի վերջին վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան, թէ Խորհ. Միութիւնը ոչ միայն հեռու է այդ նշանակէտէն, այլեւ անձ - գլուխ գնումի տեսակէտէն հազիւ յաջողած է անցնիլ Պուլկարիոյ 1963ին: Մոսկուայի վիճակագրութիւնները կը հաստատեն, թէ համայնավար հասարակաց շուկայի (Քոմեքոն) չորս երկիրներ — Արեւելեան Գերմանիա, Չեխոսլովաքիա, Հունգարիա եւ Լեհաստան — երեք տարի առաջ, բաղդատմամբ Ռուսիոյ, ապրուստի աւելի բարձր մակարդակ ունէին:

Ուրիշ մարզերու մէջ եւս Խորհ. Միութիւնը այնքան փայլուն պատկեր մը չի ներկայացներ: Ռուսիա երրորդ տեղը կը գրաւեց (Արեւելեան Գերմանիայէն եւ Չեխոսլովաքիայէն ետք) ճարտարարուեստի անձ գլուխ արտադրութեան մէջ: Իսկ գիւղատնտեսութեան ճիւղին մէջ՝ հինգերորդ կարգը (Լեհաստան, Հունգարիա, Պուլկարիա եւ Արեւելեան Գերմանիա):

Խորհրդային այս հաստատումները կը զուգադիպին այնպիսի ժամանակաշրջանի մը, երբ Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կը ծրագրեն դարմանել խորհրդային տնտեսութեան թերիները: Ցարերու շրջանին Ռուսիա հացահատիկ արտածող երկիր մըն էր, մինչդեռ այսօր անկարող է նոյնիսկ կերակրելու իր ժողովուրդը: Արդարեւ, վերջին երեք տարիներու ընթացքին 25 միլիոն թոն հացահատիկ ներածեց: Գաղափար մը տալու համար ներածումին տարողութեան մասին, ըսենք, թէ Չինաստան եւ Հնդկաստան միասնաբար համահաւասար քանակութեամբ հացահատիկ ներածած են վերջին երեք տարիներուն:

Բրեժնեւ վերջերս կուսակցական ժողովի մը մէջ յայտարարեց, թէ Խորհ. Միութիւնը 45 միլիոն տոլար պիտի ծախսէ յառաջիկայ հինգ տարիներուն, առաջին՝ մեքենացնելու համար գիւղատնտեսական աշխատանքները, երկրորդ՝ աւելցնելու համար քիմիական պարարտանիւթերու արտադրութիւնը, երրորդ՝ ոռոգելու համար 6.500.000 էքըր (*) տարածութեամբ անջրդի հողեր եւ, վերջապէս, օգտագործելի դարձնելու համար 11 միլիոն էքըր մշակելի հողատարածութիւն մը: Փոխանակ Խրուշչեւի ծրագրին հետեւելու, որ ինչպէս յայտնի է, կը նախատեսէր մշակելի դարձնել կոյս հողեր Սիպերիոյ շրջանին մէջ, Բրեժնեւ եւ Կոսիգին կ՚ուզեն բարելաւել արդէն իսկ մշակուած ցանքատարածութիւնները եւրոպական Ռուսիոյ բաժնին մէջ: Բրեժնեւ եւ Կոսիգին, միեւնոյն ատեն կ՚ուզեն մնայուն ամսաթոշակ մը ապահովել գիւղացիներուն: Շնորհիւ երաշխաւորուած ամսաթոշակին, որ գրեթէ համահաւասար պիտի ըլլայ բանուորներու ամսականին, խորհրդային վարիչները կը յուսան հողին կապել գիւղացիները՝ աշխատանքը աւելի հետաքրքրական դարձնելով:

Թ. Ա. Թ.

(*) Մէկ էյքըր = մօտ 40 առ:

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(ՃԱՌ, ԿԱՐԴԱՑՈՒԱԾ ՄԱՅԻՍ 28Ի ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ, ՄԱՐՍԷՅԼ)

(Ե. եւ վերջին մաս)

Երբ արտասահմանեան երեք արքեպիսկոպոսներ յաջորդաբար կը մերժէին Թեկնածու ներկայանալ կաթողիկոսութեան, գիտնալով որ մեծ դժուարութեանց պիտի բախին, յօժարակամ կաթողիկոսանալու փութացողը պէտք է ունենար առնուազն այնքան քաջութիւն, որքան ցոյց տուաւ «Մեր հողերը...» պոռացող երիտասարդութիւնը: Կամ գէթ Օրմանեանի իմաստութիւնը՝ ըսելու համար արտասահմանի. «Զաւակներս, ես չեմ կրնար այտեղ, բայց դուք չարժեցէք այդտեղ»: Օրմանեան, հակառակ իր մեծ Թերութեանց, այն պատրիարքն էր որ գաղտնի ճամբով տեղեկագիր կը հասցնէր Հ. Յ. Դաշնակցութեան: Վազգէն չկրցաւ անկաշկանդ գործելու արտօնութիւն իսկ հասցնել իր եպիսկոպոսներուն: Աղարակ հրաւիրելու ձեւով աս ու ան Հայաստան հրաւիրելու ձեւը որեւէ բարի իմաստ չունի, եթէ չանբարոյացնէ նման հրաւիրեալները:

Դիտել պիտի տրուի Թերեւս ինծի Թէ եպիսկոպոսները, եթէ գորշ չըլլային նկարագրով, այդ անկախութիւնը կամ անկաշկանդ գործելու իրաւունքը կուտային իրենք իրենց, Թորգոմ արքեպիսկոպոսի նման, հեղինակ Հանրապետութեան օրհներգութեան, եռագոյնը եկեղեցւոյ խորանը բարձրացնելու յանդգնութեան:

Բայց մեր չնաշխարհիկ եպիսկոպոսները գիտե՛ն չճանչնալ որեւէ կաշկանդում՝ երբ սեփական հաշիւ ունին: Օրինակ, Էջմիածնի կաթողիկոսը հրահանգած էր որ այսուհետեւ ամէն տարի Ապրիլ 24ը տօնուի Ապրիլ 24ին, օրը օրին, համօրէն: Սակայն Փրատոյի եկեղեցին, այս տարի, տօնեց Ապրիլ 17ին, օրը կորսնցուցած ճիթապրզ Անմաւուտներու պէս:

Դեռ աւելին, — այսօր, Մայիս 28, տօն Հայաստանի առաջին Հանրապետութեան հիմնադրութեան, լո՛ւռ կը մնայ Փրատոյի եկեղեցին: Ոչ Թորգոմի օրհներգը կը կարդայ, ոչ ալ պատիւ կ'ընէ եռագոյնին, որպէսզի անհանգիստ չըլլա՛յ երբեմնի արխատաշ դրացին:

Խօսքս կ'ուղղեմ Փրատոյի մարդոց, — եթէ չի խանգարեր իրենց հաշիւը, Թող կանչեն զիս գալ տարի, կը խոստանամ քաւել իրենց մեղքը եւ դարմանել իրենց վախկոտութիւնը, Մայիս 28ի ճառը կը խօսիմ Փրատոյի եկեղեցիին բակին մէջ, Թուրքերէն լեզուով, հօ-փառլէօրով, հօ-փառլէօրը Թրքական հիւպատոսարանին ուղղած, իրենց երբեմնի դրացիին:

Հայրենակիցներ, մենք արտասահման չԹառեցանք խելօքութեան բարենիշ ստանալու համար՝ նախակրթարանի աշակերտի պէս: Մենք չենք ապրիր այստեղ լսելու համար կաթողիկոսական կոնդակներ՝ «Տուք զկայսերն՝ կայսեր եւ զԱստուծոյն՝ Աստուծոյ» բնաբանով, զոր սխալ կը հասկնան մեր եպիսկոպոսները եւ սխալ կը բացատրեն, (օր մը կը բացատրեմ այդ խօսքին իմաստը՝ ըստ եբրայերէնի):

Ահա կը հնչեցնեմ ահազանգը. — Մենք չենք կրնար դիմանալ ընդ երկար: Կը կորսուի՛ Հայութիւնը, քաղցր Հայութիւնը, այս տաղանդաւոր ժողովուրդը: Կը կորսուի անոր համար որ ազգապահպանումի մեքենան հինցած է եւ մենք չա՛տ ենք մեղկացած, Թմրած, ապիկար դարձած, մեր պատմութեան այլեւս անհարազատ եւ անարժան:

Պարզ խօսինք, — Մայիս 28ը սխալ է պահանջել միայն մայր հայրենիքէն, առաւել եւս կաթողիկոսին օրացոյցէն, կամ ժամէն ու բանկալէն:

Նախ պէտք է բանաձեւել հանդամանքը համարձակ. — Կը հաւատանք Թէ Մայիս 28 անունով տարազուած տօնակատարութեան մէջ գլխաւոր եւ ամենակարեւոր իմաստն այն է Թէ մենք, Հայերս, փառաւոր պատմութեան մը ժառանգորդ, մեր քաղաքակրթութեան անկորնչելի յիշատակներով հարուստ հողերու սեփականատէր, իրաւունք ունինք կառավարելու մեր երկիրը ինքնորոշման պայմանով: Պահելով սակայն ընդդիմադիրի մեր իրաւունքը՝ կրնանք հանդուրժել որ առնուազն մնայ արեւելեան Հայաստանը հիւսիսի Մեծ Դրացիին խնամքին տակ, մաղԹելով որ այս վերջինը իմաստութիւնն ունենայ անոր ազատ եւ անկաշկանդ բարգաւաճումն ապահովելու: Բայց չենք կրնար հանդուրժել որ մէկուկէս միլիոն Հայութիւն բնաջնջող բարբարոս ժողովուրդ մը իր կրունկներուն տակ Թողէ, տափակցնէ, եւ անապատի վերածէ երկրամաս մը, ուր հանճարներ են Թաղուած:

Մենք կ'ընդունինք որ Ռուսը չէ նստած Երեւան՝ ամէն օր մեզի հարցնելու պարտականութեամբ. — Կարա՞գ կերցնեմ ձեզի, կարագը մեղրո՞վ կերցնեմ, վաղը ի՞նչ հրամցնեմ: Անոնք եւս որ զայն կը համարեն Թշնամի, պէտք չէ մոռնան Թէ ունինք ուրիշ Թշնամի մըն ալ, պատուելիներու երկրին բարեկամութեամբ այսօր սուրբ հռչակուած: Արդ, երբ մարդ կ'ունենայ երկու Թշնամի, խելացութիւնը կը Թելադրէ ճշդել Թէ որն է աւելի վնասակար, ո՞րն աւելի վտանգաւոր: Եւ կը շարժի այնպէս՝ ինչպէս կը շարժին անոնք որ կը նաւարկեն ծովի վրայ, եւ երբ կը տեսնեն Թէ ծակ մը բացուած է նաւին խելքին կողմը, ծակ մըն ալ նաւին ղեկին կողմը, նախ կը ճշդեն Թէ որ ծակն է որ կը սպառնայ ընկղմել նաւը եւ կը փակեն այդ ծակը, միւս ծակին նորոգումը վերապահելով կատարել նաւահանգիստ մտնելէ ետք: Հիթլէր ատանկ չըրաւ, կռուեցաւ երկու ճակատի վրայ, փորձեց փակել նաւին երկու ծակերը միաժամանակ, եւ ի՛նք ինկաւ ծակին մէջ, կորսուեցաւ ծովամոյն:

Բաւական բան ըսի կարծեմ այս օրինակով: Երիտասարդութի՛ւն Հայոց, քեզի կը մնայ ճշդել Թէ նաւին ո՞ր ծակն է որ կը սպառնայ ընկղմել մեզ, ծովամոյն ընել մեզ:

Խելօք նստելու եւ հանգիստ ընելու ժամանակ չէ:

Լսեցէք Հայաստանի երիտասարդութեան ձայնը:

Խելօք չեն նստած հիմա մայր-հայրենիքին երիտասարդները: Անցեալ տարի հարիւր հազարներով Թափուեր են Երեւանի փողոցները: Կամուրջ քանդող Արաքսն է որ յորդեր է Երեւանի փողոցներուն մէջ, քաղաքական տարազի վերածեր երկու բառեր եւ աղաղակեր.

Մեր հողերը, մեր հողերը...

Այս տարի եւս կրկնուեր են այդ ցոյցերը: Ահա երիտասարդութիւն մը, որ կ'արհամարհէ ամէն վտանգ, ամէն սպառնալիք, կը նետուի հրապարակ եւ կ'աղաղակէ.

Մեր հողերը, մեր հողերը...

Արտասահմանի՛ երիտասարդութիւն, ձեր տարեկիցներն են, ձեր եղբայրներն են, ձեր քոյրերն են, որ կ'արհամարհեն բանտն ու Սիպերիան, ու կ'աղաղակեն Երեւանէն մինչեւ Մոսկուա,

Մե՛ր հողերը, մեր հողերը...

Ինչ կը նշանակեն այս երկու բառերը, պարզ է իմաստը. — Մայիս 28: Ամբողջական Հայաստան:

Թող լռեն մեր եպիսկոպոսները, Թող լռեն մեր պոլիտիկոսները, Թող լռէ Փրատոյի եկեղեցին, «Թող լռէ մունջը, անդամալոյծը, իսկ մենք կ'ըսենք. «Հիմ՞ էլ լռենք»:

Ուրեմն, ձեզի է խօսքս, Մայիս 28ի զաւակներ, կ'ուզէ՞ք խելօ՞ք նստիլ, ճա՞ռ միայն լսել: Այն ատեն՝ ափսո՛ս մեզի:

Ոտքի ելեր են ձեր ընկերները Երեւանէն եւ կ'աղաղակեն. —

Մեր հողերը, մեր հողերը...

Դուք եւս, ժողովուրդ Հայոց, ելէք եւ աղաղակեցէք, որպէսզի լսէ հեռուէն Երեւան, թէ չէ մեռեր արտասահման:

Կը հրաւիրեմ ձեզ ուրեմն, ոտքի ելէք, ոտքի՛, ոտքի՛, ոտքի՛, ամէնքդ ոտքի եւ արձագանգ տուէք Հայաստանի աղաղակին.

Մեր հողերը, մեր հողերը, մեր հողերը...

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏՐԴԱՏ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ

Ստոյգ տուեալներով հայազգի տաղանդաւոր ճարտարապետը ապրած եւ ստեղծագործած է Ժ. դարու վերջերը եւ ԺԱ. դարու սկիզբները, այսինքն այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ մեր միջնադարեան ճարտարապետութիւնը, ստեղծուած քաղաքական բարենպաստ պայմաններուն շնորհիւ, ապրեցաւ իր զարգացման երկրորդ կարեւոր փուլը. Բագրատունեաց շրջանի հայկ. ճարտարապետութիւնը ի յայտ բերաւ նոր, քաղաքային կեանքին եւ աշխարհիկ մտածողութեան ազդեցութենէն բխող յառաջդիմական յատկանիշեր:

Տրդատ ճարտարապետ եղաւ այդ նոր յատկանիշերուն առաջին դրօշակիրներէն մէկը: Հաւատարիմ մնալով հայկ. հին եկեղեցական ճարտարապետութեան հարուստ աւանդներուն եւ, նոյնիսկ, հարազատ գիծերով վերարտադրելով զանազան եկեղեցական տիպեր, այսուհանդերձ, ի յայտ բերաւ ստեղծագործական ինքնատպութիւն մը, նոր շունչ մը:

Մեր տրամադրութեան տակ գտնուած տուեալները հնարաւորութիւն չեն տար ճշդելու ճարտարապետին ծննդեան եւ մահուան Թուականները: Յայտնի է միայն, որ անոր անդրանիկ գործը Արգինայի եկեղեցին է, որու շինութիւնը աւարտած է 987ին: Յայտնի է նաեւ, որ Անիի Ս. Գրիգոր (Գագկաշէն) եկեղեցիի շինութիւնը՝ համաձայն իր նախագիծին, աւարտած է 1014ին: Այս ձեւով կ'որոշուի Տրդատի ստեղծագործական կեանքին մօտաւոր սահմանները:

Հայկական մատենագրական աղբիւրները, բացի վերոյիշեալ երկու եկեղեցիներէն, Տրդատին կը վերագրեն Անիի Մայր Տաճարին կառուցումը եւ Կ. Պոլսոյ աշխարհահռչակ Ս. Սոֆիայի տաճարին գմբէԹի վերականգնումը: Այսուհանդերձ բոլոր տուեալները կան ենԹադրելու, որ հանրածանօթ ճարտարապետին ստեղծագործութիւններուն Թիւը աւելի մեծ է: Յամենայն հաւանականութեամբ եղած է ղեկավարը Անիի քաղաքաշինական մեծ աշխատանքներուն:

Սակայն հեռանանք ենԹադրութիւններու սահմաններէն եւ քննենք ճարտարապետին վերագրուած գործերը: Ասոնցմէ ամէնէն հինը Արգինայի եկեղեցին է, կա-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Չէի ուզեր մօրմէս դրամ խնդրել: Մինչեւ ծննդաբերութեանս Թուականը ապրեցայ ծախելով քանի մը զոհարեղէններ: Երախան աշխարհ գալէն շաբաթ մը առաջ, լուացարարուհի մը գողցաւ գրպանիս մէջ պահած դրամս, այնպէս որ ստիպուեցայ երթալ հասարակաց մայրանոց մը ուր կ'ապաստանին անտէր ու յուսահատ կիները, մոռցուածները, հոն, ամենայետին Թշուառութեան մէջ, հոն էր որ զաւակս, քու զաւակդ աշխարհ եկաւ:

«Այդ հիւանդանոցը՝ մեռնելու վայր մը: Ամէն ինչ օտար է քեզի հոն, օտար, օտար: Հոն տուայտողներս իրարու կը նայէինք իբրեւ օտարականներ եւ իրարու հանդէպ ատելութիւն կը սնուցանէինք, իրարու հետ բացի Թշուառութենէն եւ տանջանքէն ուրիշ նմանութիւն չունենալով: Այդ նմանութիւնն էր միայն որ մեզ ստիպած էր տեղ գրաւել այդ սրահին մէջ ուր կը տիրէ մոլութեանց մԹնոլորտ մը՝ լեցուն քլորոֆորմով, արիւնով, ճիչերով եւ հեծկլտուքներով: Որքան բարոյական ու մարմնական նուաստացում որ կրնայ ընդունիլ Թշուառութիւնը, ես ընդունեցայ այդտեղ, խառնուած պերճաղիճներու: Տեսայ երիտասարդ բժիշկներու չնական արարքներուն, որոնք իբրեւ Թէ գիտական փորձի մը ձեռնարկելու համար կը վերցնէին վերմակը ու կը շոյէին անպաշտպան հիւանդ կնոջ մարմինը: Տեսայ ընչաքաղց հիւանդապահուհիներու արարքներուն: Ո՛հ, այդ սրահին մէջ մարդկային ամօԹխածութիւնը կը հանդիպի ակնարկներու որոնք զինքը կը խաչեն, եւ բառերու՝ որոնք զինքը կը զանակոծեն: Ձեր անունը ցուցատախտակի մը վրայ, միայն ատիկա կը մնայ ձեզմէ, վանդի ինչ որ փռուած է անկողնին մէջ, ուրիշ ոչինչ է եԹէ ոչ դողդղացող միսի ծրար մը որ կ'անցնի ձեռքէ ձեռք եւ միայն առարկայ մըն է գիտական փորձառութիւններու համար: Բոլոր այն կիները, որ ընտանեկան խաղաղ ու հոգատար միջավայրի մը մէջ զաւակ մը կուտան իրենց ամուսիններէն, երբեք չեն կրնար գիտնալ Թէ ինչ դժնդակ բան է զաւակ մը աշխարհ բերել երբ մինակ ես, առանց պաշտպանութեան եւ կը զոհուիս բժշկական փորձառութեան մը սեղանին վրայ: Այսօր ալ, երբ գիրքի մը մէջ կը հանդիպիմ «դժոխք» բառին, ակամայ կը մտածեմ այն սրահին մասին, ուր զարշահոտութեան, հեծկլտանքներու, ծիծաղներու, ճիչերու, եւ իրարու վրայ դիզուած արիւնաշաղախ կիներու միջեւ այնքան տանջուեցայ, այն սրահը՝ որ մեր ամօԹխածութեան համար իրական սպանդանոց մըն է:

«Ներէ ինծի, ներէ ինծի, որ կը խօսիմ քեզի այս բոլորին մասին: Բայց այս միակ անգամն է որ պիտի խօսիմ, այլեւս երբեք չես իմանար: Տասնըմէկ տարի ոչինչ ըսի, եւ շուտով յաւիտենապէս պիտի համրանամ: Պէտք էր որ մէկ անգամ գոնէ պոռայի Թէ ի՛նչ արժեց ինծի այդ զաւակը, որ իմ երջանկութիւնս էր, եւ որ հիմա, հոն է, անշարժ: Արդէն վաղուց մոռցած եմ այդ ժամերը որովհետեւ կ'ապրէի երախային ձայնին, ժպիտին ու ծիծաղին մէջ: Բայց հիմա երբ մեռած է ան, իմ տանջանքներս վերակենդանացած են եւ պէտք է որ սփոփեմ սիրտս պոռալով զայն այս անգամ, մէկ անգամ:

«Բայց քեզ չէ որ կ'ամբաստանեմ, կ'ամբաստանեմ միայն զԱստուած որ ուզեց այս յիմար տանջանքը: Կ'երդնում որ քեզ չեմ ամբաստաներ եւ երբեւիցէ բարկութեան նոպայի մը մէջ քեզի դէմ չեմ ծառացած: Նոյնիսկ այն պահուն երբ մարմինս կը գալարուէր տանջանքներու մէջ, նոյնիսկ երբ երիտասարդ բժիշկներու ակնարկներուն ներքեւ մարմինս կ'այրէր ամօԹէն, նոյնիսկ այն պահուն երբ ցաւը կը բզկտէր էութիւնս, երբեք քեզ չամբաստանեցի Աստուծոյ առջեւ, երբեք զղջումի մտածում մը չունեցայ քեզի հետ անցուցած գիշերներուս համար, երբեք իմ սէրս յանդիմանութեան մը ստուերացումը չունեցաւ, միշտ քեզ սիրեցի, միշտ օրհնեցի պահը երբ քեզի հանդիպեցայ: Եւ եԹէ նոյնիսկ անգամ մը եւս պիտի անցնիմ չարչարանքի ժամերու այդ դժոխքէն, գիտնալով նախապէս Թէ ինչ կը սպասէ ինծի, օ՛ իմ սիրականս, դարձեալ պիտի ընեմ այն ինչ որ ըրի, անգամ մը եւս, եւ տասնեակ հազար անգամներ...:

×

«Մեր զաւակը մեռաւ: Դուն զայն երբեք չճանչցար: Երբեք, նոյնիսկ անակնկալ ու յանկարծակի պատահումի մը ընԹացքին, այդ փոքրիկ ու ծաղկատի էակը, քու էութենէդ ծնած, չհանդիպեցաւ քու ակնարկիդ: Անմիջապէս որ ունեցայ այդ զաւակը, երկար ատեն Թաքնուեցայ քու աչքերէդ: Իմ խանդավառ սէրս քեզի հանդէպ նուազ ցաւատանջ էր դարձած: Կը կարծեմ Թէ քեզ այլեւս նոյն կերպով չէի սիրեր, առնուազն՝ ան[illegible] այլեւս զիս այնքան ալ չէր տանջեր: Չէի ուզեր ինքզինքս բաժնել քու եւ անոր միջեւ:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(15 Շար.)

ուցուած Խաչատուր կաթողիկոսի օրով (972 – 991)։ Փոքր չափեր ունեցող եկեղեցական այդ շէնքին մէջ ճարտարապետը փորձած է վերարտադրել Նախարարական շրջանի եկեղեցիներէն մէկուն տիպական «գմբէթաւոր սրահը», որուն լաւագոյն օրինակները Է. դարու Պտղնիի եւ Արուճի տաճարներն էին։ Տրդատէն առաջ, Ժ. դարուն սկիզբը, այդ նոյն փորձը կատարած է Շիրակաւանքը շինող անծանօթ ճարտարապետը։ Ներքին մասին համար Տրդատ գիւտեր ըրած է՝ մոթիֆներ մտցնելով, գմբէթակիր որմնամոյթերու ուղղաձիգ մասնատուած սիւնափունջեր հաստատելով, ինչպէս նաեւ երկկեդրոն կամարներ կիրարկելով, որոնց շնորհիւ եկեղեցիին ներքին տարածութիւնը դարձած է աւելի սլացիկ։

Արգինայի տաճարի կառուցումը աւարտելէ ետք, Սմբատ Բ.ի պատուէրով ճարտարապետը կը ստանձնէ Բագրատունեաց մայրաքաղաքին գլխաւոր՝ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին կառուցումը։ Դեռ նոր էր հիմնադրուած Մայր տաճարը, երբ որոշ ժամանակ մը ետք՝ 989ին կը վախճանի պատուիրատուն, որուն պատճառով ալ շինարարութիւնը կ'ընդհատուի, իսկ ինքը՝ Տրդատը, որոշ ժամանակով մը կը բացակայի Հայաստանէն։ Տարիներ ետք, Կ. Պոլսէն վերստին հայրենիք վերադառնալով, Սենենաց վասակ Թագաւորին աղջկան եւ Գագիկ Ա. Թագաւորի կնոջ՝ Կատրանիդէ Թագուհիին պատուէրով կը վերսկսի Անիի մայր տաճարին ընդհատուած շինարարութիւնը եւ զայն կ'աւարտէ 1001ին։

Թէեւ յատակին եւ ծաւալի ընդհանուր ձեւերով Անիի մայր տաճարը առաջին հայեացքէն աւանդական կը թուի, որովհետեւ հարազատ կերպով կը վերարտադրէ Է. դարուն մշակուած «գմբէթաւոր պազիլիք» կոչուած եկեղեցիին տիպը (որուն նախարարական շրջանի լաւագոյն օրինակներըէջմիածինի Գայիանէ, Մրենի, Օձունի ու Բագաւանի տաճարներն են), սակայն անոր յատուկ են ճարտարապետական որոշակի նոր յատկանիշներ։

Այս եկեղեցին թէ իր տեղադրութեամբ եւ թէ բացարձակ չափերով կը գերիշխէ միջնադարեան քաղաքին համայնապատկերին մէջ՝ բոլոր անկիւններէն ներկայանալով հոյակապ եւ հանդիսաւոր իր ծաւալով։ Արտաքին ճարտարապետութեան մէջ լայնօրէն կիրարկուած են զարդանկարները։ Պատերուն հարթութիւններուն նրբօրէն դրուագուած բարակ սիւներու վրայ յենող կամարաշարերը, պատուհաններուն շուրջ եւ պատերուն տարբեր մասերուն մէջ տեղաւորուած երկրաչափական զարդային յօրինումները, լուսաստուերներով հարուստ խորշերը եւայլն, չափազանց հարստացուցած են այս եկեղեցիին «լեզուն»։

Որքան ալ ուշագրաւ ըլլայ Մայր եկեղեցիին արտաքին ճարտարապետութիւնը, այնուամենայնիւ Տրդատին նոր խօսքը ամբողջ ձայնով կը հնչէ անոր ներքին ճարտարապետութեան մէջ։ Գմբէթակիր մոյթերը տեղաւորելով պատերուն աւելի մօտ եւ լայնցնելով միջատեղի տարածութիւնը, ճարտարապետը կրցած է հասնիլ ներքին տարածութեան գլխաւոր ընդարձակման, որու շնորհիւ եկեղեցիին ներքին մասը կը դիտուի միասնական եւ ամբողջական, թեթեւ եւ սլացիկ ձեւով։ Գմբէթակիր մոյթերուն եւ որմնամոյթերուն փնջաձեւ մասնատուած ու երկկեդրոն, բարձրացուցուած կամարներուն ամբողջ սիսթեմը տաճարին ներքին տարածութիւնը դարձուցած է արտակարգ կերպով թեթեւ, դէպի վեր խոյացող յօրինուածք մը։ Այդ է պատճառը, որ կարգ մը հեղինակաւոր եւրոպացի գիտնականներ եւ, մասնաւորապէս, հայ ճարտարապետութեան մեծ երախտաւոր Փրոֆ. Ստրժիկովսկի Անիի մայր տաճարին մէջ կը տեսնէ ԺԲ. – ԺԳ. եւրոպական ճարտարապետութեան կարեւորագոյն ոճերէն մէկուն՝ գոթական ոճին հընագոյն արմատաւորումը։

Տրդատին միւս գործը Անիի Ս. Գրիգոր տաճարն է, որ շինած է Գագիկ Ա. Թագաւորին պատուէրով, պատուէր ունենալով վերստեղծել Զուարթնոցի կրկնօրինակը։ Սակայն, հաւատարիմ իր նոր ըմբռնումներուն, եկեղեցին շինած է Բագրատունեաց ժամանակաշրջանի ճարտարապետութեան սկզբունքներուն համաձայն։

Ստեփանոս Տարօնացիի (Ասողիկի) վկայութեամբ, Տրդատ կը հրաւիրուի Կ. Պոլիս՝ վերաշինելու աշխարհահռչակ Ս. Սոֆիայի տաճարին երկրաշարժէն աւերուած գմբէթը, որ երկար ատեն չէին յաջողած շինել յոյն վարպետները։ Գմբէթին յաջող վերականգնումը իսկական սխրանք մըն է ոչ միայն Տրդատի, այլեւ այդ դարաշրջանին մէջ ընդհանրապէս։ Գմբէթը կանգուն է 1000 տարիէ ի վեր։

Վ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Հանրապետական Անկախ Հայաստանի հիմնադրութեան 48րդ տարեդարձի տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ 29 Մայիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը ճիշդ 10ին, «Լէ Վարիէթէ» սինեմայի ընդարձակ սրահին մէջ։

Իրենց ներկայութեամբ տօնակատարութիւնը պատուած էին Թեմիս Առաջնորդ Արտաւազդ եպիսկոպոս Թրթռեան, Ազգային Կեդրոնական վարչութեան անդամներ, Գ. Վրդ. Թրթռեան, Տէր Եղիշէ քհնյ. Մխիթարեան, ինչպէս նաեւ այլ անձնաւորութիւններ։ Տեղւոյս կաթողիկէ համայնքի Առաջնորդ, Հ. Յովհ. Ծ. Վրդ. Զուխաճեան հեռագրով մը իր շնորհաւորութիւնները յայտնած էր։

Բեմայարդարումը եղած էր խնամքով եւ ճաշակով։ Բեմին երկու կողմերը, կը ծածանէին Ֆրանսական եւ Հայկական եռագոյնները, իսկ բեմին յառաջամասը եւ ճակատը ամբողջութեամբ ծածկուած էր Հայոց եռագոյնով։

Օրուան խօսնակը՝ Պ. Արամ Շէխիկեան, Անկախութեան օրուան հանդիսութիւնը բացուած յայտարարելով, բեմ հրաւիրեց Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երկսեռ երգչախումբը, որ ֆրանսական ազգային փառերգով եւ «Յառաջ նահատակ»ով բացումը կատարեց։

Ապա, խանդավառ մթնոլորտի մէջ, բեմ հրաւիրուեցաւ տօնակատարութեան նախագահուհի Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, Վալանս քաղաքի թաղապետական խորհուրդի անդամուհի։ Յարգելի Տիկինը իր ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնեց Մարսէյլի Հայութեան եւ կազմակերպիչ յանձնախումբին, իրեն եղած հրաւէրին համար, որ մեծ պատիւ մը կը նկատէ իր անձին հանդէպ, ընդունելով նախագահութիւնը ամենադեղեցիկ օրուան, 1918 Մայիս 28, որ Հայաստանը երբեք ճանչցած ըլլայ, վեց դարերու երկար գերութենէ մը ետք։ 48 տարիներէ ի վեր, աշխարհացրիւ Հայութիւնը ամէն տարի կը տօնէ իր Անկախութեան տօնը, մինչեւ օրս, առանց չօշափելի արդիւնքի։ Սակայն այսօր, բոլոր Հայերու սրտին խորը յոյսի կայծերը կ'արթննան, որովհետեւ անոնք կ'ուզեն իրենց նախնիքներուն արժանի ըլլալ։ Եւ, յիշատակին համար անոնց, որոնք իրենց արիւնը թափեցին այս ազնուական գործին համար, կը խնդրեմ ներկաներէն որ մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգենք Հայաստանի Անկախութեան համար զոհուող հերոսներու յիշատակը։ (Ժողովուրդը ոտքի, լուռ, մէկ վայրկեան կը յարգէ Նահատակ հերոսներու յիշատակը)։

Ուրիշ ոեւէ ազգ չունի այն սքանչելի պատմութիւնը եւ այնքան հերոսական անցեալը, որուն համբերութեամբ եւ կորովով տոկացած է հայ ժողովուրդը։ Հայութիւնը, հակառակ ողբերգական վերիվայրումներուն, իր բնատուր առաքինութիւններուն շնորհիւ այսօր եւս կը մնայ ուժեղ, որովհետեւ չուզեր մեռնիլ։ Անկեղծօրէն կը ցանկամ և կը մաղթեմ որ վերջապէս արդարութիւն ըլլայ հայ ժողովուրդին եւ մօտիկ ապագային, անհուն հրճուանքն ունենանք վերադառնելու ինչ որ ձեր սեփական իրաւունքն է, մասնաւորաբար ձեր Ալզատ Լօռէնը — Կարսը եւ Արտահանը. եւ հակառակ անոր որ այսօր դուք Մայիս 28ը կը տօնէք ձեզ հիւրընկալող, ձեր որդեգրած հայրենիքին մէջ, սիրելի Հայեր, վաղը զայն պիտի տօնէք ձեր պատմական հողին հինաւուրց Հայաստանի մէջ։

Աւելի քան երբեք, գործ եւ միութիւն։ Կեցցէ Հանրապետութիւնը։ Կեցցէ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը։

Տիկին Օտէթ Միքայէլեան վերոյիշեալ բացման խօսքէն ետք, խօսուած ֆրանսերէն, վերջաւորութեան խօսեցաւ նաեւ հայերէն, ներկաներու հիացումին արժանանալով եւ խանդավառութիւնը գագաթնակէտին հասցնելով։

Բեմ հրաւիրուեցաւ Պ. Մարսէլ – Սահակ Տէրոյեան, քաղաքիս կարող ուժերէն, որ գեղեցիկ եւ հաճելի ձայնով մը մեներգեց երեք երգեր։ Դաշնակով կը ընկերակցէր Պ. Ռաֆֆի Արզումանեան։

Օր. Մարի Ալեքսանեան, Մարսէյլ քաղաքի առաջին մրցանակին արժանացած, դաշնակով նուագեց Շօփէնէն եւ Խաչատուրեանէն երեք կտորներ։ Օր. Ալեքսանեան արդէն վարժ դաշնակահարուհի մըն է եւ ապագայ խոստացող լաւագոյն ուժերէն մէկը։

Յետոյ՝ օրուան խօսնակի հրաւէրով, բեմ բարձրացաւ օրուան առաջին բանախօս Տոքթ. Շաւարշ Նարդունի։ (Ճառը հրատարակուեցաւ Յառաջի մէջ առանձին)։

Օր. Ալիս Յարութիւնեան յուզումով արտասանեց Յովհ. Շիրազի ծանօթ բանաստեղծութիւնը՝ «Բողոքում եմ ես», արժանանալով հանդիսականներու համակրութեան։

Օր. Ալիս Շամիրեան, ծանօթ երգչուհին այս անգամ ալ իրեն յատուկ յուզումով մեներգեց ժողովրդական երգեր, Կոմիտասէն եւ այլ հեղինակներէ։ Յուզումի եւ ոգեւորութեան անկեղծ պահեր պարգեւելով հանդիսականներուն։

Ապա, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան երկրորդ բանախօսը, Տիկին Անահիտ Տէր Մինասեան որ ֆրանսերէն խնամուած ճառով մը ներկայացուց Մայիս 28ի արժէքը, պատմական հարուստ փաստերով։ Ստորեւ, կը փորձեմ համառօտ գիծերով տալ Տիկին Տէր – Մինասեանի ճառին ամփոփումը։

«28 Մայիս 1918, վեց դարերու ըստրկութենէ ետք, հայ ժողովուրդը կը հռչակէր իր անկախութիւնը։ Այսօր այս պատմական իրադարձութիւնն է որ կը տօնակատարենք այստեղ, եւ ինծի համար, մեծ հաճոյք մըն է, ձեր առջեւ ներկայացնել տարեդարձ մը որ այլեւս նշանաւոր դարձած է Հայոց պատմութեան մէջ։

«Այսօր, հին սերունդը որ Հայաստան տեսեր, գրեթէ անհետանալու վրայ է, մինչդեռ, ապարէզ կուգայ սերունդ մը որ նախնիքներու երկրէն դուրս ծնած է, բայց բոլոր տուեալները ունի անոնց տեղը գրաւելու։ Եղեռնի Յիսնամեակի տօնակատարութիւնները եկան համոզելու մեզ որ անգամ մը հարց տանք մենք մեզի եւ միասնաբար քննենք վերջին կէս դարու հաշուեկշիռը եւ հարցնենք մենք մեզի թէ ինչ կը նշանակէ Հայ ըլլալ։

Յաճախ մատնանշուած է կարեւորութիւնը Հայոց պատմագիտական գրականութեան, եւ շատ դիւրին է հաստատել պատմական շարունակութիւնը Հայերու մօտ։ Եւ եթէ պատմութեան իրբեւ սահմանում կը տրուի մարդուն գիտակցութիւնը եւ բնաշրջումը մինչեւ նոր ժամանակները, այսինքն մարդուն ինքնաճանաչումը եւ գիտակցութիւնը թէ ուրկէ եկած է եւ ուր կ'երթայ, պիտի ըմբռնէ թէ՝ հնագոյն ժամանակներէն սկսեալ, իր աշխարհագրական դիրքը զինքը ենթակայ դարձուցած է հաւաքական դժբախտութիւններու, եւ յաճախ վերադարձած է իր անցեալին։ Ահա այս է իմաստը 28 Մայիս 1918ին»։

Ապա յարգելի բանախօսուհին անդրադարձաւ թէ՝ ինչպէս 19րդ դարուն Հայաստանը դարձաւ լոկ աշխարհագրական արտայայտութիւն մը, բաժան բաժան եղած, կորստուած, երեք տէրերու լուծին ենթակայ, Օսմանեան, ցարական եւ պարսկական իշխանութեանց տակ։

Հայերու ոչ մխիթարական վիճակը պատկերացնելէ ետք, Տիկին Տէր – Մինասեան յիշեց Սան Սթէֆանոյի եւ Պերլինի դաշնագիրներուն 16րդ եւ 61րդ յօդուածները, որով Հայկական Դատը միջազգային հանգամանք կը ստանար։ Սակայն, յիշեալ դաշնագիրներու առաջին օրերու չափազանցուած խանդավառութեան յաջորդեց յուսախաբութիւնը, որով հայ ժողովուրդը ուզեց իր վիճակին բարելաւումը ապահովել իր սեփական միջոցներով, յեղափոխական պայքարով։ Այդ նպատակի իրագործման համար ալ ծնունդ առին յեղափոխական կուսակցութիւնները։

Հայ ժողովուրդին հանդէպ գործադըրուած ցեղասպանութեան արարքէն աւելի քան յիսուն տարիներ ետք, այսօր Հայութիւնը վերագտած է իր նախկին թիւը՝ մօտաւորապէս հինգ միլիոն։ Այս հինգ միլիոնէն միայն երկու միլիոնը կ'ապրի իր սեփական հողին վրայ. մնացեալը ցրուած է, մէկուկէս միլիոնը Ռուսաստանի եւ մեզի հարեւան երկիրներու մէջ, իսկ մէկուկէս միլիոն ալ ըսփիւռքի մէջ։ Վերջին յիսնամեակի ընթացքին հայ ժողովուրդի ձեռք բերած մտաւոր, մշակութային եւ քաղաքական յաջողութիւնները ցոյց կուտան թէ հայ ժողովուրդը պետական հասունութիւն ունի ինքզինքը կառավարելու։

Այսօր, երբ շատ մը ժողովուրդներ առանց կաթիլ մը արիւն թափելու Անկախութեան կը տիրանան, Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը եւ պետութիւնները խղճի եւ արդարութեան պարտք մը ունին հայ ժողովուրդին հանդէպ, տալ հնարաւորութիւն Ազատ եւ Անկախ Հայաստանի մէջ զարգացնելու իր մշակութային եւ քաղաքակրթական ընդունակութիւնները։

Հայկական պարերու կատարումով, Նոր Սերունդի կողմէ, որոնք խանդավառութեան ալիքներ շնորհեցին ներկաներուն, վերջ գտաւ գեղարուեստական բաժինը, որմէ յետոյ, հանդէսի նախագահուհին, Տիկին Օտէթ Միքայէլեան, բեմ հրաւիրուելով, փակումը կատարեց տօնակատարութեան ըսելով թէ՝ քանի այս հայրենասիրական թափը գոյութիւն ունի հայ ժողովուրդին մէջ, Հայութիւնը միշտ պիտի ապրի, եւ ուշ կամ կանուխ պիտի ունենայ իր հայրենիքը, Ազատ, Անկախ եւ ամբողջական Հայաստանը։

Այս տօնակատարութիւնը պէտք է ըսել թէ շատ տպաւորիչ էր եւ ամբողջութեան մէջ յաջող, որով ժողովուրդը մեկնեցաւ սրտի գոհունակութեամբ։

×

Բարեկամներու եւ ընկերներու բուռն փափաքին ընդառաջելով Շ. Նարդունի իր մեկնումը մէկ շաբաթով յետաձգեց, որով ընկերները առիթէն օգտուեցան կազմակերպելով շահեկան դասախօսութիւններ Մարսէյլ – քաղաքի, Պօմոնի, Պուլվար Օտտոյի եւ Սէն Լուի մէջ։ Նարդունի խօսեցաւ իրեն յատուկ անկեղծութեամբ, պարզելով իր տեսակէտները ազգային եւ քաղաքական շատ մը հարցերու մասին։ Վերոյիշեալ բոլոր վայրերուն մէջ ալ, ներկայ գտնուեցան հարիւրաւոր ազգայիններ, ստեղծելով խանդավառ մթնոլորտ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԿՈՉ

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐՈՒՆ

Սեբաստիոյ նահանգային Մուրատ Ոսումնասիրաց վարչութիւնը կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն գալ բոլորուիլ Միութեան շուրջ։

Բոլորին ծանօթ է, թէ ի՛նչ դժուարին պայմաններու մէջ կը գործէ վարչութիւնս, որ ամէն կերպ կ'աշխատի իրագործել Միութեան ազգօգուտ նպատակները։ Դժբախտաբար, հակառակ «Յառաջ»ի մէջ բազմիցս եղած կոչերուն եւ հրաւէրներուն, շատ քիչ թիւով հայրենակիցներ ներկայ գտնուած են նիստերուն եւ իրենց օժանդակութիւնը բերած մեր աշխատանքներուն։

Լիայոյս ենք, որ Սեբաստիոյ նահանգին անցեալով հպարտացող մեր հայրենակիցները պիտի բոլորուին Միութեանս շուրջ, որպէսզի հաւաքական աշխատանքով ու միասնական ճիգով իրականութիւն դառնան մեր ծրագիրները՝ ի փառս Հայութեան եւ հայրենիքին։

Սեբաստիոյ Նահանգային
Մուրատ Ոսումնասիրաց վարչութիւն՝ (ԿՆԻՔ)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի ի յիշատակ՝

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ՄԱՌՔԻ

Ի գիտութիւն ողբացեալ դրագիտու-հիին յիշատակը յարգողներուն։

×

Այրի Տիկին Սանիփան Մարգարեան, զաւակները եւ թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Եղեկէլեան (Սէն – Ժերմէն Ան Լէյ) յիսուն ֆրանք կը նուիրէ Սամուէլ-Մուրատ վարժարանին, Տիկին Նուպար Ամիրխանեանի յիշատակին։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

×

Տիկին Շամփրնուա տասը ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՑԱՆԷՆ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկ. Ախնազարեանէ երեք հարիւր ֆրանք իր ամուսնոյն Սմբատ Ախնազարեանի մահուան տասներորդ տարելիցի առթիւ։

Ընկերուհիներ Քիւփէլեանէ հարիւր ֆրանք, Վառնաճեանէ, Թէրզիպաշեանէ, Հարէլեանէ, յիսունական ֆրանք, Պ. Տ. Պալեանէ Գրիգոր Զոհրապի, Յակոբ Պարոնեանի երկերու հաւաքածոներ եւ այլ հայերէն հրատարակութիւններ։

ՀԱՅ ԱՐԵՒՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի Մարսիլիոյ Օփերայի մէջ ժամը 15ին, հովանաւորութեամբ Հայ. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝

Օր. ԻՐՄԱ ՓԱՐԻԶԻԻ (ծերակուտական)

Կը մասնակցին Ֆրանսայի, յոյն եւ հրեայ սկաուտներ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՎԻԷՆԻ Հայ Ազգ. Միութեան անդամական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15.30ին «Օհանջանեան» սրահը, եռամսեայ բարոյական եւ նիւթական զեկուցում։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Վարչութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր հայրենակիցներուն անխտիր, անոնց որոնք տակաւին չեն արձանագրուած թող հաճին արձանագրուիլ եւ ստանան իրենց ազգային անդամակցութեան իրաւունքը։

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ։

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամաւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները, այս Երեքշաբթի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը։ Օրակարգ.— Պատգամաւորուհիի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Այն ծնողք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմեն ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Րէնսի 93։ Հեռաձայն 927 – 01 – 72։

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԳԻՆԵՁՕՆ

Կազմակերպուած Ժանթիյի, Պիսէթրի եւ Փորթ տ'Իթալիի շրջանի կրթական մարմնոյն կողմէ։

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին

«Բոմպաթան»ներու սրահին մէջ

17, Րիւ Ռէմոն Լըֆէվր, Ժանթիյի

Երգ, արտասանութիւն, ընթերցանութիւն աշակերտներու կողմէ եւ անակնկալներ։ Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, Ցրդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Րիւ տը Սէզ։

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՍՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր։

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի։

Կը ներկայացուի «ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Էթիէնի Նոր Սերունդին կողմէ։

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախումբը հայկական եւ կովկասեան պարերով։

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալթունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան։

«Կենդանի պատկեր» Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնուվիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առնուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի։

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։

Ծախսերու մասնակցութիւն 6 ֆր.։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէրի մէջ։

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կապոյտ Խաչի։

Կը նախագահէ՝

Ընկ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ Ընկ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), Ընկ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն)։

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կովկաս» պարախումբը։

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում։

Մուտքը ազատ է։

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ։

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

ծաւ խնճոյքով

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ուղերձներ։

Խնճոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան իր ժողովրդական եւ Հայաստանեան երգերով։

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Այս Կիրակի, տօն է Կաթողիկէ Ս. Էջմիածնի։ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր բազմաձայն Ս. պատարագ։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Ի ժամ պատարագի կը կատարուի մասնաւոր Մաղթանք Ս. Էջմիածնի։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին։

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի-էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8.30։

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նոռէն իջնել Օռի Լա Վիլ։ Կառքով Նասիոնալ 16 կամ 17 եւ անցնիլ Տեփառթըմալ 118։

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը։ Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ։

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր։

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» » պակաս օրական		15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19.30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20.30։

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն։

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Աղքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին։

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20.30ին, ԺՕԲԵ-ի շքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է 50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Աղքատախնամի դրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ։ կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանդայով

C. C. P. Paris : 2385-37

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ընկերական ժողովը Ուրբաթ (Յունիս 10) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԱՆԻԷՌ – ՊՈՒԱ ՔՈԼՈՄՊԻ Հ. Յ. Դ. «Արամ» ենթակոմիտէին ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ընկեր Մ. Աւետիսեանի բնակարանը 195պիս, Րիւ Տիւմէնիլ, Անիէռ։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Կազմակերպուած Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՏԻԿՆԱՆՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ԿՈՂՄԷ։

Յունիս 11, Շաբաթ ժամը ճիշդ 20.45ին

PAUL-FARALICQի ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

21, Rue Yves-Toudic, PARIS (10e) — Métro : République

Կը ներկայացուի

"ՌՈՒԶԱՆ"Ը

Թատերգութիւն 5 արար

ԹՐԱԳՕՇԻ

(Որ արժանացաւ մրցանակի Տիկնանց Յանձնախումբի կազմակերպած թատերական մրցման)

Կը մասնակցին.— Օրիորդներ՝ Ս. Վարդանեան, Ս. Զոնթըրեան, Է. Զանթըրեան։ Վ. Կիրակոսեան, Ոսկերիչեան, Բամպուքճեան, Պարոններ՝ Ն. Բըշտիկեան, Ս. Տէր Մաթէոսեան, Գ. Գէորգեան, Շ. Սիրունի, Հ. Փափազեան, Մ. Զաքմաքճեան եւ Թ. Մանուկեան

Խմբերգներուն կը մասնակցին.— Օր. Օր. Ե. Արզուեան, Ա. Մելքոնեան, Ս. Սայլանեան, Պ. Յակոբեան, Ժ. Շաքանիփանեան, Ն. Վերտոյեան, Ս. Կիմիշանզատեան, Պ. Անէմեան, Ն. Քէֆէլեան Է. Վարդանեան եւ Բ. Օհաննէսեան։

«ՍՕՍԻ» պարախումբի աղջիկները, ղեկավարութեամբ Տիկ. Յասմիկ Քիւրքճեանի։

Նաեւ «ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱ» ՀԱՄՈՅԹԸ ղեկավարութեամբ Պ. Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

ԾԱՆՕԹ.— Ցատկապէս կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

Pour les billets s'adresser :

U.G.A.B., 11, Square Alboni, PARIS (16e) — TRO. 03-18
Madame MARKARIAN, 32, Rue de Trévise, PARIS (9e) — TAI. 65-64
« Maison MASSIS », 21, Rue Saulnier PARIS (9e) — PRO. 16-88

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն։ Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները։

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ։

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSE ILLE (13e) — Tél. 628510

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ՇԱԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 11 JUIN 1966

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10632

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.632

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԻՆԿ-ՔՐԷՅՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԸ

Բ.

Ամերիկեան Քինկ – Քրէյն յանձնախումբը Պոլսոյ մէջ իր քննութիւններուն ձեռնարկած էր՝ հետեւեալ երեք հարցումները ուղղելով կուսակցութեանց եւ համայնքներու պատասխանատու ներկայացուցիչներուն.

1.— Ի՞նչ են ձեր բաղձանքները : 2.— Եթէ հոգատարութիւն մը հաստատել պէտք ըլլայ, ո՞ր երկրին կը նախընտրէք որ տրուի անիկա : Ի՞նչ է ձեր տեսակէտը Հայաստանի մը մասին, մեծ կամ պզտիկ :

Այս հարցումներուն պատասխանեցին թուրք ծանօթ դէմքեր՝ հրապարակաւ, թերթերու միջոցաւ :

Առաջին պատասխանողներէն մէկն է – դաւ Ահմէտ Ռիզա՝ Թասֆիրի Էֆքեար թերթին մէջ :

Ահմէտ Ռիզա հիմնադիրներէն էր Երիտասարդ Թուրքերու կազմակերպութեան եւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալ վարչաձեւին դէմ կը պայքարէր՝ Փարիզի մէջ հրատարակելով Մէշվէրէթ թերթը :

1908ին Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումով Պոլիս էր վերադարձած եւ տարիներով նախագահ եղած Ծերակոյտին : Միակ մարդն էր, որ Մեծ Եղեռնին առթիւ այպանած էր Իթթիհատի կառավարութեան ցեղասպանութիւնը :

Զինադադարին նախագահն էր Ազգ. Ժողովին :

Ահմէտ Ռիզա կը յայտարարէ Թուրքերէն թերթին.

« Նախ եւ առաջ մեզի հարցուցին թէ ինչ կը մտածենք արեւելեան նահանգներուն մէջ հայկական պետութեան մը ընտեղծումին մասին : Այսպիսի հարցում մը երբեք նախատեսած չըլլալով, մեզի համար կարելի չէր արտայայտուիլ յանուն Ազգ. Ժողովին, զոր կը ներկայացնէինք : Ուստի անձնական կարծիքս միայն յայտնեցի՝ յայտարարելով, որ երջանիկ ու հանգիստ կեանք մը կը մաղթենք Հայերուն, պայմանաւ որ իրենց երջանկութիւնը չստանան ի վնաս մեզի ... » :

Նորելուկ Սուլհ վէ Սէլամէթ (Հաշտութիւն եւ Խաղաղութիւն) կուսակցութեան պատուիրակ եւ նախկին ներքին նախարար Մուսթաֆա Արիֆ յիշելով Ուիլսընի 12րդ կէտը յայտնած է, որ Թուրքիա պէտք է պահէ իր դերիշխանութիւնը այն հողամասերուն վրայ, ուր Թուրքերը մեծամասնութիւն կը կազմեն :

« Գալով Հայերուն, անոնք Թուրքիոյ ո՛չ մէկ կէտին վրայ բնակչութեան մեծամասնութիւնը կը կազմեն : Հետեւաբար խօսք չի կրնար ըլլալ թրքական հողին վրայ անկախ Հայաստան մը ստեղծելու մասին » :

Տոքթ. Զարըս Քրէյնի այն հարցումին թէ ուրեմն, ի՞նչ կը մտածէք մեծ կամ պզտիկ Հայաստանի ստեղծման մասին, Մ. Արիֆ խուսափողական պատասխան տուած է՝ կառչելով Ուիլսընի 12րդ յօդուածին :

Նոյն կուսակցութեան նախագահ եւ նախկին պատերազմ. նախարար Ֆէրիտ փաշա Թարիֆ թերթի խմբագրին յայտարարած է.

« Համոզուած ենք, որ նիւթապէս անհնար է անկախ Հայաստան մը ստեղծել Օսմանեան հողին վրայ : Շատ չատ կըրնանք հողերու եւ բնակչութեանց փոխադարձ փոխանակութիւն մը եւ սահմաններու թեթեւ սրբագրութիւն մը կատարել ի նպաստ Հայերուն, ինչ որ պիտի ծառայէ երկու կողմերու շահերուն :

« Կարելի է նկատի ունենալ Թուրքիա հաստատուած Հայերու փոխադրութիւնը Հայաստան եւ Հայաստան բնակող իսլամներու բնակեցումը մեր հողերուն վրայ » :

« Միլլի Ահրար» (Ազգ. ազատական) կուսակցութեան ընդհ. քարտուղար Ճամի պէյ չեշտած է Թուրքիոյ անկախութեան պահպանման վրայ, յայտնելով որ « Թուրքիա մէկ է եւ անբաժանելի՝ համաձայն Ուիլսընի 12րդ կէտին» :

Իթթիհատի Թունդ հակառակորդ Իթիլաֆի կողմէ Շքոտրայի նախկին կուսակալ Սաֆէտտին Քինկ – Քրէյնի յանձնախումբին լսած է.

« Մեր կուսակցութիւնը չէ զբաղած Հայերուն մասին տրուելիք որոշումներով :Այս հարցերը կրնան լուծուիլ փոխադարձ համաձայնութեամբ : Սակայն այս վայրկեանիս այս մասին վերջնական պատասխան մը չենք կրնար տալ : Ցիշեցնեմ միայն, որ մեր կուսակցութիւնը միշտ պախարակած է Իթթիհատի բռնած դիրքը Հայերուն հանդէպ » :

Պոլսոյ մէջ Քինկ – Քրէյն յանձնախումբին ներկայացան նաեւ Յոյները : Տրապիզոնի Յոյները պահանջեցին Պոնտոսի մէջ ստեղծել անկախ հանրապետութիւն մը : Իզմիրի յոյն պատուիրակութիւնը պահանջեց միացում Յունաստանի հետ :

Հրեաներուն կողմէ խախամապետ Խայիմ Նահում էֆէնտի յայտնեց թէ չատ գոհ են Թուրքերէն, որոնք ո՛չ մէկ չարիք հասցուցած են իրենց :

Այս Թրքամոլ կրօնապետը յետագային Սեւրի եւ Լօզանի դաշնագրի բանակցութեանց օրերուն Եւրոպա եկած էր եւ Թրքանպաստ քարոզչութեան լծուած հոգւոյն :

Հայերուն կողմէ ներկայացան Զաւէն պատրիարք՝ ընկերակցութեամբ քաղաքական ժողովի ատենապետ Տոքթ. Դաւիթեանի, Հայ – կաթոլիկ պատրիարքական տեղապահ Սայեղեան եւ բողոքականներու ազգապետ Զենոբ Պէզճեան : Անոնք մանրամասնօրէն պարզեցին Թուրքերու կողմէ Հայերու հանդէպ գործուած ոճիրները պատերազմէն առաջ, պատերազմի ընթացքին եւ պատերազմէ ետք : Եզրակացնելով, խնդրեցին Ամերիկայի աջակցութիւնը, որպէսզի Հայաստան ի վերջոյ կարենայ հանգիստ ապրիլ :

Ցայտնեցին որ մեծ պետութեանց մասին նախապատուութիւն մը չունին : Հայերը հաւասարապէս երախտապարտ են Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն, անոնց ընձեռած բարիքներուն համար, բայց քանի որ մեծ պետութեանց Գերագոյն Խորհուրդը փափաք յայտնած է, որ Ամերիկա ընդունի Հայաստանի հոգատարութիւնը եւ առաջնորդէ անոր առաջին քայլերուն, մէկ բաղձանք միայն կրնան արտայայտել, ա՛յն՝ որ Ուաշինկթըն իրականացնէ իրենց յոյսերը :

Ինչպէս տեսանք, Քինկ – Քրէյն յանձնախումբը նոյնիսկ առիթ չունեցաւ իր տեղեկագիրը ներկայացնելու Գերագոյն Խորհուրդին :

Հայաստանի հոգատարութեան հարցն ալ յետագային ջուրն ինկաւ ամերիկեան ծերակոյտին կողմէ, որ մերժեց նախագահ Ուիլսընի առաջարկը այդ մասին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ԼՈՆՏՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Վերջերս լսած էինք թէ Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ խնդիրը չէ լուծուած, ինչպէս միամտութիւնն ունեցած էինք կարծելու եւ կրկնելով 1965 Ապրիլի արտաքսումի իր հրամանը Պասկ Արք.ի դէմ, Նուպար Կիւլպէնկեան, այս անգամ աւելի առաջ գացած է եւ դատ բացած յիշեալ եպիսկոպոսին դէմ : Դէպքերը ծանօթ են եւ աւելորդ կը համարինք յիշել Նուպար էֆէնտի Կիւլպէնկօղլուի անորակելի ելոյթը հայ եպիսկոպոսի մը դէմ, որու յանցանքը եղած էր Ապրիլեան նահատակները յիշել հայ եկեղեցւոյ մը մէջ : Այս խնդրին առընչութեամբ, այսօր Լոնտոնէն ստացանք հետեւեալ հեռագիրը, զոր նոյնութեամբ կը հրատարակենք, վաւերական մանրամասնութիւններու սպասելով մեր խօսքն ըսելու համար .—

« Կոչ հայ ժողովուրդին սթափ Լոնտոնի Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալները Նուպար Կիւլպէնկեան, Սարգիս Քիւրքճեան, Ռոպըրթ Մայքըլ, Գէորգ Քիւրքճեան, Լեւոն Ապաճեան, Արտաշէս Խաչատուրեան, Գրիգոր Կիւլպէնկեան, Զարլիզ Զօհրապ, Վահան Կիւմիւշեան արհամարհելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի հրամանները, Լոնտոնի Հայութեան կամքը, հայ եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդի վարկն ու արժանապատուութիւնը, մանաւանդ անարգելով յիշատակը մեր մէկ միլիոն նահատակներուն, դատ արքեպիսկոպոսին դէմ սթափ, մենք Լոնտոնահայ ազգային եւ եկեղեցական խորհուրդի վարչութիւնս յանուն Լոնտոնահայութեան կը դատապարտենք այս եկեղեցականդ եւ ազգավնաս արարքի հեղինակները սթափ կոչ կ'ուղղենք համայն Հայութեան որ բողոքելով դատապարտեն այս անարգ խմբակը » :

×

Նոր մանրամասնութիւններ տալէ առաջ այս ողբերգութեան մասին, պատեհ կը նկատենք Պոլսոյ թերթերէն պարզապէս արտատպել Կիւլպէնկօղլուի 70ամեակի հանդիսութեան նկարագրութիւնը, խորհրդածութիւնները ձգելով մեր ընթերցողներուն .—

« Ենի Կազէթա»ն իր առաջին էջին վրայ լայն տեղ կուտայ Նուպար Կիւլպէնկեանի 70ամեակին եւ երկու խոշոր նկարներ հրատարակելով, «Հայպէրլէր Աժանսը»ի Լոնտոնի թղթակիցէն ստացած լուրն ալ կը հաղորդէ հետեւեալ ձեւով .—

ԼՈՆՏՈՆ .— Աշխարհի ամենահարուստ մարդոցմէն թուրք հայրենակից Նուպար Կիւլպէնկեան, իր ծննդեան 70ամեակին առթիւ Իսթանպուլէն պարուհի մը բերել տուած է՝ միայն մէկ օրուան համար : Լոնտոնի Հիլթըն պանդոկին մէջ կայացած տարեդարձի հաւաքոյթին ներկայ գտնուած են քարիւղի թագաւոր Փոլ Կէթի, պաճէր Ռոչիլտ եւ նման համաշխարհային համբաւի տէր հարուստներ, Թուրք դեսպանը՝ Զէքի Քունէրալփ, խորհրդական Ճէլալ Ադպայ եւ դեսպանատան անձնակազմը :

« Ենի Կազէթա » կը հրատարակէ երկու լուսանկարներ՝ Նուպար Կիւլպէնկեանի 70ամեակի հաւաքոյթէն : Առաջինին մէջ կը տեսնուի ան՝ գոհունակ եւ երջանիկ, մինչ իր մօտ պորտ կը խաղցնէ Իսթանպուլէն յատկապէս բերուած պարուհի մը՝ Շէհէրզատ, իսկ երկրորդ նկարին մէջ կը տեսնուի Լոնտոնի Թուրք դեսպան Զէքի Քունէրալփի եւ այլ բարեկամներու հետ :

Պարուհի Շէհրազատ Կիւլպէնկեանի չուրջ դարձած ատեն եօթնասունհինգ երիտասարդը գրեթէ կորսնցուց ինքզինքը եւ ձեռքովը պարուհիին «թէմբօ» բռնեց : Պարուհի Շէհրազատ սրահ բերաւ իր տարեդարձի կարկանդակը որու վրայ խոշոր եօթանասուն թուանշանը կը գտնուէր : Կիւլպէնկեան դայն կարելէ առաջ սրամտութիւններով լի ափիչ մը արտասանելով ըսաւ.«Թեւ այս հոգերուն վրայ մտադիր եմ չատ քարշ տալ գոյութիւնըս» : Ասոր վրայ նոյն սեղանը գտնուող միլիառատէր Փոլ Կէթթի առաջին քահքահը արձակեց :

Երեք հոգինոց սազի խումբի մը ընկերակցութեամբ Շէհրազատ չորս հարիւր հրաւիրեալներու առջեւ ամէնէն տենդագին պորտախաղերը ըրելէ ետք Կիւլպէնկեանի սեղանը երթալով Փոլ Կէթթիի եւ մեր ամէնէն հարուստ հայրենակցին միջեւ պարել սկսաւ : Միլլիառատէր Կէթթի վաղեմի ընկերոջ Կիւլպէնկեանի խոկոյն իրեն սորվեցուցած երկու Թրքերէն բառերը բարձրաձայն արտասանեց Շէհրազատի. «Չօք եյի, չօք եյի ...» :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻ ՅՈՒՆԻՍ 20ԻՆ

Երկուշաբթի Յունիս 20ի առաւօտն է որ նախագահ տը Կոլ օդային ճամբով կը մեկնի Մոսկուա, ուր կը հասնի նոյն օրը ժամը 16ին, տեղական ժամով, զինքը պիտի ընդունին Պոտկորնի եւ Կոսիգին, պիտի առաջնորդուի Կրեմլին, ուր օրը պիտի վերջանայ կոչունքով : Ցաջորդ օրը, նախագահ տը Կոլ խօսակցութիւններ պիտի ունենայ առաւօտէն սկսեալ : Կէսօրէ ետք, պիտի այցելէ Մոսկուայի թագաւորանը, ապա ներկայ պիտի ըլլայ ֆրանսական դեսպանատան ընդունելութեան : Իրիկունը ի պատիւ տը Կոլի բացառիկ երեկոյթ մը՝ Պալշոյի մէջ : Չորեքշաբթի օր, տը Կոլ պիտի շարունակէ իր քաղաքական խօսակցութիւնները եւ այցելէ Մոսկուայի համալսարանը : Պիտի մասնակցի Կրեմլինի մէջ դիւանագիտական մարմնի ընդունելութեան մը եւ նախագահէ պաշտօնական ճաշի մը ֆրանսական դեսպանատան մէջ : Հինգշաբթի Յունիս 25ին մէկ ծրագիր կայ միայն, օդանաւով տը Կոլ պիտի երթայ Նովոսիպիրսկ : Ուրբաթ պիտի այցելէ գործատուն մը եւ Ակադեմկորոտ, որ Գիտութեանց ակադեմիային սիպիրեան ճիւղն է : Թատերական երեկոյթ մը պիտի փակէ օրը :

Շաբաթ (Յունիս 25) նախագահ տը Կոլ օդանաւով պիտի անցնի Լենինկրատ, ուր կիրակի կէսօրէ ետք, ներկայ պիտի ըլլայ արարողութեան մը որ պիտի կատարուի Պիսկարեվկայի գերեզմանատունը, այցելելէ առաջ էրմիթաժի թանգարանը իսկ իրիկունը ներկայ պիտի ըլլայ երեկոյթի մը հանրածանօթ Կիրով թատրոնին մէջ :

Երկուշաբթի օր (Յունիս 27) նախագահ տը Կոլ գործատուն մը պիտի այցելէ եւ քանի մը ժամ պիտի անցրնէ Պետրոդվորէց : Ապա կը մեկնի Կիեւ, ուր կը հասնի իրիկունը : Յունիս 28ին, պիտի ընդունուի Ուկրայնիոյ Գերագոյն Խորհուրդի Պրեզիտիումի նախագահին կողմէ : Ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ Անծանօթ զինուորի գերեզմանատունը, այցելէ քաղաքը, ներկայ ըլլայ պաշտօնական ճաշի մը եւ կիսէն Վոլկոկրատ մեկնի : Յունիս 29ին, ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ նահատակ Ռազմիկներու յուշարձանին : Պիտի այցելէ Վոլխկայայի ջրելեկտրական կեդրոնը եւ վերադառնայ՝ Մոսկուա :

Յունիս 30ին առաւօտուն, Կարմիր Բանակի միաւորներ պիտի ներկայացուին նախագահ տը Կոլի, կէսօրէ ետք ծաղկեպսակ մը պիտի դնէ Նորմանտի – Նիէմէն զօրաբաժնի յուշատախտակին եւ քաղաքական վերջին խօսակցութիւններէ ետք, Ուրբաթ Յունիս մէկին, տը Կոլ Փարիզ կը վերադառնայ :

Այս ճամբորդութեան առթիւ, Արտաքին նախարար Մորիս Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ ցուցադրական համաձայնագրեր պիտի չստորագրուին Մոսկուայի մէջ :

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Ասիկա պատմութիւնը չէ Սեբաստիոյ քաղաքի, սանճաքի կամ նահանգի: Ոչ ալ պատմութիւնն է տարագրութեան: Պատմութեան համար կան բազմաթիւ գիրքեր, կան նաեւ տարագրութեան մասին գիրքեր եւ յօդուածներ: Անոնց մէջ գլխաւորը եւ միակ հեղինակաւորը՝ Կարապետ Գաբիկեանի «Եղեռնապատում»ն է, որ լոյս տեսած է «Հայրենիք»ի տպարանէն 1924ին, 680 էջ, Սեբաստիոյ Վերաշ. Միութեան նախաձեռնութեամբ:

Մենք կ'ուզենք տալ կարգ մը իրողութիւններ եւ թիւեր՝ եկեղեցական, կրթական, ազգագրական, առեւտրական, որոնք հիմնուած են վկայութիւններու վրայ:

Արեւմտեան Հայաստանի հայկական վեց նահանգներուն մէջ, տարածութեամբ ամենամեծը, եւ գերազանցապէս հոծ ու շէն Հայութեամբ՝ Սեբաստիոյ շրջանը նախանձը շարժած էր Թուրք ժողովուրդին եւ Թուրք պաշտօնատարներուն:

Փոքր Հայքի մայրաքաղաքը՝ Սեբաստիան անցեալին եղած էր արքայանիստ եւ կաթողիկոսանիստ՝ 11րդ դարուն: Բազմամարդ եւ բարեշէն, հայկական, հռոմէական, յունական շրջաններուն՝ քանի անգամներ աւերուած եւ կրկին ու կրկին վերաշինուած էր, շնորհիւ հայ ստեղծագործ աշխատանքին:

1915ին՝ ճիշդ տարագրութենէն առաջ, քաղաքին մէջ կային 11.500 տուներ, որոնց եօթը հազարը կը պատկանէին Հայերուն: Քաղաքի ոստիկանութեան վերջին անգամ կատարած (15 Յունիս 1915ի) մարդահամարով՝ 47.500 Հայեր արձանագրուած են, որոնց իննսուն առ հարիւրը տարագրուած է:

Տարագրութեան մասին, «Հայրենիք» տպարանէն 1924ին լոյս տեսած՝ բազմավաստակ ուսուցիչ Կարապետ Գաբիկեանի «Եղեռնապատումը», Սեբաստիայէն մինչեւ Բաքքա եւ Տէր-Զօր, ականատեսի վաւերական պատմութիւն մըն է, Եղեռնի մասին:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ – ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ քաղաքին ներքին եւ արտաքին առեւտուրին մեծ մասը Հայերու ձեռքն էր: Արհեստաւորներուն 90 առ հարիւրը Հայեր էին: Քաղաքին Թուրք ժողովուրդը, ընդհանրապէս, ծոյլ եւ աղքատ էր: Բացի քաղաքային եւ զինուորական Թուրք պաշտօնէութենէն, կար Թուրք էշրաֆներու դասակարգ մը, կալուածատէր, խաներու եւ տուներու տէր, որոնց վարձակալներն ալ Հայեր էին, եւ Թուրք սեփականատէրը «մերաս խէյրիճի»ներ (ժառանգութիւն կրծողներ) էին: Կային նաեւ «էվգաֆի» պատկանած (Թրքական կրօնական հաստատութեանց) միւթէվէլլիներ (հոգաբարձուներ), ձրիակերներու ուրիշ դասակարգ մը:

Քաղաքին Ֆրանսական հիւպատոսը, 1911էն 1914, եղած էր Տիւսափ անունով քրիստոնեայ զարգացած Սուրիացի Արաբ մը, որուն Թարգմանն էր Մանուկ Էֆէնտի Անտուրեան, Սեբաստացի, երկարամեայ Թարգման եւ զարգացած մտաւորական, վաստակաւոր մը, տարագրութեան օրերուն սպաննուած: Տնտեսական կեանքի մասին՝ հիւպատոս Տիւսափի տեղեկագիրները Ֆրանսական արտաքին նախարարութեան, ցոյց կուտան տնտեսական վերելքը եւ ստեղծագործ եւ շինարար ոգին, Սեբաստիոյ քաղաքին եւ վիլայէթին մէջ երկրագործութեան, առեւտուրի, արհեստներու եւ զորգագործութեան մէջ:

Սեբաստիոյ առեւտրական եւ ճարտարարուեստական կեանքի մասին Ֆրանսական երկու հիւպատոսներ՝ Կոռնաւ եւ Է. Տիւսափ հետաքրքրական տեղեկագիրներ հրատարակած են:

Սեբաստիոյ սանճաքին մէջ արհեստաւորներու, խանութպաններու եւ առեւտրականներու 90 առ հարիւրը Հայեր էին եւ տասը առ հարիւրը Թուրքեր:

Թիւերով պատկերը հետեւեալն է.—

Սանճաքին մէջ,

Խանութպան՝ Հայ 600, Թուրք 150:
Արհեստաւոր՝ Հայ 1500, Թուրք 250:
Արտածող – առեւտրական՝ Հայ 45, Թուրք հինգ:
Կերպասեղէն (մանիֆաքթիւր) Հայ 18, Թուրք 0:
Երկաթեղէնի առեւտրական՝ Հայ 12, Թուրք 0:
Կիւրին տեղական գործարան գործուածքի՝ Հայ 19, Թուրք 1:
Ալիւրի գործարան՝ Հայ չորս, Թուրք չորս:

Նահանգին մէջ

Խանութպան եւ արհեստաւոր՝ Հայ 6800, Թուրք 2550:
Արտածող առեւտրական՝ Հայ 127, Թուրք 23:
Ներածող առեւտրական՝ Հայ 141, Թուրք 13:
Գործարան – արհեստանոց՝ Հայ 130, Թուրք քսան:
Սեղանաւոր՝ Հայ 32, Թուրք հինգ:

(Տես Մարսէլ Լէոռ, էջ 65-67, Վ. Համբարձումեան, էջ 27-33):

ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄՆԵՐԸ

Սեբաստիոյ նահանգը 83 հազար քառ. մղոն տարածութիւն ունէր, գրեթէ նոյն տարածութիւնը՝ Անգարա նահանգին: Բաժնուած էր չորս սանճաքներու, որոնք էին.— Սեբաստիա, Թոզաթ, Ամասիա եւ Շապին – Գարահիսար:

Թոզաթի, Ամասիոյ եւ Շապին – Գարահիսարի սանճաքներու ցեղասպանութիւններու պարագաները ուրիշ առիթի ձգելով, այժմ առնենք միայն Սեբաստիոյ Սանճաքը, որուն տարածութիւնն է 34 հազար քառ. քիլոմեթր, աւելի մեծ՝ քան ներկայ Խորհ. Հայաստանը:

Ներկայ Թուրք հանրապետական վարչութեան օրով, Սեբաստիոյ սանճաքին գաւառակներու (գազա) բաժանումը գրեթէ նոյնը մնացած է: Միակ փոփոխութիւնը անունի փոփոխութիւն մըն է, «Սանճաք» բառին տեղ՝ Իլ (վիլայէթ) անունը դրած են: Գաւառակներն (գայմագամլըգներն) են,— Սեբաստիա (կեդրոնական Գազա), Գոչասար (Հաֆիզ), Զառա (Գոչկիրի), Ենիխան (Եըլտըզ – էլի), Թոնուզ (Շար – գըշլա), Տիվրիկ, Ղանղալ, Կիւրին եւ Տարէնտէ(*):

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1845ին, Սուլթան Մէճիտի օրով, Սեբաստիոյ Նահանգի Հայերուն թիւն էր երեք հարիւր հազար: Իսկ 1878ին Պատրիարքարանի ցուցակով, Սեբաստիոյ Նահանգի Հայերու թիւը 280 հազար էր (առանց Շապին – Գարահիսարի սանճաքին, որ տակաւին մաս կը կազմէր Տրապիզոն Նահանգին):

1890ին Ֆրանսացի Վիթալ Քինէ, հիմնուելով Թրքական մարդահամարի տոմարներուն վրայ, (որոնք պակասաւոր են եւ ճիշդ չեն) Սեբաստիոյ նահանգի Հայերու թիւը նշանակած է 170.423: (Հատ. 1, էջ՝ 623 – 790:

1906ի Թրքական «Սալնամէ»ն (Պետական Տարեգիրք) նշանակած է 149.465: Քաղաքական հաշիւներով Հայերու թիւը միշտ պակաս ցոյց տրուած է:

Թրքական թիւերու անճշդութիւնը որոշ կ'երեւայ, երբ նկատի կ'առնենք 1911 Յունիս 13 Թուակիր Սեբաստիոյ Առաջնորդարանին մէկ տեղեկագիրը, ուր մէջ միայն Սեբաստիոյ սանճաքի (գաւառի) Հայերուն թիւը ցոյց կուտայ 255.430, որոնց մէջ 249.201ը՝ Լուսաւորչական, 3.423ը բողոքական եւ 2806ը՝ կաթոլիկ:

Կարապետ Գաբիկեանի ցուցակով՝ Սեբաստիոյ սանճաքի Հայերու թիւն էր 192.164: Թրքական թիւերը քառասուն առ հարիւր պակաս են:

1919ին Հայոց Պատրիարքարանը Սեբաստիոյ նահանգին թիւը նշանակած է 225.000: Իսկ Հայաստանի պատուիրակութիւնը, Սեբաստիոյ նահանգը կիսելով, դուրս ձգելով անոր հիւսիսային, արեւմտեան եւ հարաւ – արեւմտեան մասերը, մնացածը կը հաշուէ 165.000:

Պարզ ուսումնասիրութիւն մը կը բաւէ ցոյց տալու համար պակասաւոր թիւերը, թէ Պատրիարքարանի, թէ Օրմանեանի, եւ թէ Հայկ. Պատուիրակութեան:

Օրմանեանի տուած թիւերը Սեբաստիոյ Նահանգի մասին, եւ որոնք շատ պակասաւոր են, ահաւասիկ.—

Սեբաստիոյ Սանճաքը

Սեբաստիա	86.000
Կիւրին	18.500
Տերենտէ	7.000
Գումար՝	111.500
Թոզաթ Սանճաք	23.500
Ամասիա Սանճաք	28.500
Շապին – Գարահիսար	25.200
Ածպտեր	4.050
Գումար Նահանգի	192.750

Օրմանեանի թիւերը ստուգուած չեն: Նկատի առած չէ ջարդերու հետեւանքով պակասածները, ինչպէս նաեւ 1878էն մինչեւ 1915, 37 տարուան ծնունդներն ու մահերը: Այդ պատճառով, Առաջնորդարաններու վիճակագրութիւնները եւ ցանկերը աւելի ճշմարտանման են:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

(*) 1864ի թրքական «Թէշքիլաթը վիլայաթ» (Նահանգներու վերակազմութիւն) օրէնքի տրամադրութեամբ, թուրք պետական անձերը, նկատի առնելով Հայերուն անունը եւ անոնց հետզհետէ մեծամասնութիւն կազմելը, Հայկական Նահանգներու միջ – նահանգային սահմանները փոփոխութեան ենթարկեցին: Կար մեծ նահանգ մը, որ կը կոչուէր Էրմէնիսթան Էյալէթի, (մեծագոյն նահանգ մը Էրզրումի), զոր զանազան մասերու կոտրակելով, Պիթլիսի նահանգը շինեցին: Սղերդը կցելով ու ոչ–հայ շրջաններ աւելցնելով: Նոյնպէս Տիգրանակերտէն զատեցին եւ Խարբերդի նահանգ շինեցին, ոչ-հայ տարրեր կցելով: Նոյնը եղաւ Սեբաստիոյ: Կցեցին հարաւ – արեւմուտքէն, արեւմուտքէն եւ հիւսիս արեւմուտքէն՝ ոչ հայ շրջաններ, քաղաքական հաշիւներով, որպէսզի այդ նահանգներուն մէջ Հայերը մեծամասնութիւն չկազմեն:

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երկու կապոյտ աչքերու մէջ իր դրախտը կորսնցուցած այր մարդը կրնայ զայն վերագտնել երկու սեւ աչքերու մէջ:

ՌՈԲԷՐ ՏԸ ՖԼԷՕՐ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Որով, ինքզինքս նուիրեցի ոչ թէ քեզի, այլ այդ երախային որ պէտք ունէր ինծի, զոր պէտք էր սնուցանէի, զոր կըրնայի բազուկներուս մէջ առնել եւ համբոյրներով ողողել: Ջերմագատուած ըլլալ կը թուէի այն խառվքէն, զոր ձգած էիր հոգիիս մէջ, խլուած՝ վատ ճակատագիրէս, վերջապէս՝ ազատած: Միայն մէկ բան կ'ընէի, քու տարեդարձիդ կանոնաւորապէս կը ղրկէի քեզի ճերմակ վարդերու փունջ մը, նման այն վարդերուն զորս ինծի նուիրած էիր մեր առաջին սիրոյ գիշերէն ետք: Այս տասը, տասնեւմէկ տարիներու ընթացքին մտածեցի՞ր երբ եւ իցէ թէ ո՞վ էր զանոնք քեզի ղրկողը: Թերեւս մտաբերեցիր այն՝ որուն նման վարդեր տուած էիր օր մը: Կ'անգիտանամ եւ երբեք պիտի չգիտնամ քու պատասխանդ: Գալով ինծի, ես կը բաւականանայի գաղտնօրէն մէկ անգամ վերակոչելով այդ պահուն յիշատակը:

«Երբեք չճանչցար մեր խեղճ փոքրիկը: Այսօր կը մեղադրեմ ինքզինքս զայն պահած ըլլալուս համար քու աչքերէդ, որովհետեւ զայն պիտի սիրէիր: Երբեք չճանչցար խեղճ երախան, երբեք չտեսար անոր ժպիտը, երբ ան թեթեւօրէն կը վերցնէր իր կոպերը եւ իր սեւ ու խելացի աչքերը — քու աչքերդ— իմ վրաս, աշխարհի վրայ կը սփռէին իրենց պայծառ եւ ցնծուն լոյսը: Ո՛հ, այնքան զըւարթ էր, այնքան քաղցրիկ, քու էութենէդ յորդող բովանդակ շնորհը դրոշմուած էր անոր վրայ: Ժամերով կրնար խենթի մը պէս զուարճանալ առարկայի մը հետ, այնպէս, ինչպէս դուն հաճոյք կը զգաս խաղալով կեանքին հետ: Այնուհետեւ, կը տեսնէիր զայն լրջօրէն նստած իր գիրքերուն առջեւ, յօնքերը պռստած: Քեզի հետ նմանութիւնը օրէ օր յայտնաճուն կը դառնար: Արդէն սկսած էր իր մէջ յայտնապէս բնորոշել լրջութեան եւ զուարթութեան այն երկուութիւնը որ քեզի յատուկ է: Քանի քեզի կը նմանէր, այնքան կը սիրէի զինքը: Լաւ կը սորվէր ու կը խօսէր Ֆրանսերէնը փոքրիկ կաչաղակի մը նման: Դասարանին մէջ իր տետրակները ամէնէն մաքուրներն էին:

Այս բոլորին հետ մէկտեղ չափազանց սիրալիր էր, վայելուչ՝ իր սեւ թաւիշէ գլխարկին եւ նաւաստիի շապիկին մէջ: Ուր որ ալ երթար, միշտ ամէնէն ազնուականն էր: Երբ իրեն հետ կ'անցնէի Կրատոյի ծովափէն, կիներ կանգ կ'առնէին ու կը շոյէին իր երկար ու խարտեաշ մազերը: Երբ Սեմմերինկի մէջ պալկիր կը նստէր, ամէն ոք կը դառնար ու հիացումով կը դիտէր զինքը, այնքան որ գեղեցիկ էր նուրբ ու հաճոյակատար: Երբ անցեալ տարի իբրեւ գիշերօթիկ մտաւ Մարի – Թերեզի վարժարան, կը նմանէր տասնըութերորդ դարու մանկլաւիկի մը, այնքան որ վայելչութեամբ կը զգենուր իր դպրոցական համազգեստը ու կը կրէր իր փոքրիկ սուրը: Այս պահուս, միայն իր շապիկը ունի, խեղճ տղան, ու պառկած է հոս, շրթունքները կապտացած եւ ձեռքերը իրարու միացած:

«Բայց թերեւս ուզես գիտնալ թէ ինչպէ՞ս մեծցուցի զինքը փայլուն ու շէնշող միջավայրի մը մէջ: Օ՜, սիրականս, քեզի կը խօսիմ ստուերի ծոցէն ու չեմ ամչնար: Պիտի ըսեմ քեզի, օ՜ իմ սիրականս, բայց մի սարսափիր: Ծախեցի ինքզինքս: Եղայ այն փողոցային աղջիկներուն նման որոնք բող կը կոչուին, բայց ծախեցի ինքզինքս: Ունեցայ հարուստ բարեկամներ, սկիզբները ես զանոնք փնտռեցի, աւելի ուշ անոնք եկան ու գտան զիս —երբեւիցէ նկատած էիր— շատ գեղեցիկ էի: Բոլոր այն մարդիկ որոնք զիս ունեցան, երախտապարտ էին ինծի հանդէպ, կապուած էին ինծի ու կը սիրէին զիս — բոլորը, բացի քեզմէ, այո, բացի քեզմէ, օ՜ իմ սիրականս:

«Կ'արհամարհե՞ս զիս արդեօք, քանի որ ներկայիս քեզի յայտնեցի թէ ծախած էի ինքզինքս: Ոչ, գիտեմ, դուն չես արհամարհեր, գիտեմ որ կը հասկնաս զիս, կը հասկնաս թէ ինչո՞ւ այդ կերպ վարուեցայ: Ասիկա միայն քու զաւկիդ համար ըրի: Օր մը, այդ հիւանդանոցի սրահին մէջ, ես սորվեցայ թշուառութեան ահաւոր հարուածները: Գիտէի որ այս աշխարհի մէջ միշտ թշուառն ու աղքատն է զոհը, այն՝ որ կը նետեն ոտքերու տակ ու կը կոխկռտեն: Չէի ուզեր որ քու զաւակդ, գեղեցկութեամբ յորդուն քու զաւակդ մեծնար ստորին շրջանակներու մէջ ու խամթարուէր կոպիտ մարդոց ընկերակցութենէն: Իր նուրբ բերանը պէտք չէ երբեք ճանչնար փողոցներու լեզուն, ոչ ալ իր անարատ սլիտակութեամբ մը օծուած մարմինը հպէր թշուառներու բորբոսած ներքնազգեստներուն: Էր որ քու զաւակդ օգտուէր ամէն ինչէ, երկրի բոլոր հարստութիւններէն եւ յարմարութիւններէն: Պէտք էր որ ան ալ իր կարգին բարձրանար կեանքի լաւագոյն մակարդակի մը:

«Այս էր պատճառը, միակ պատճառը, որուն համար ծախեցի ինքզինքս: Ինծի համար զոհողութիւն մը չեղաւ, որովհետեւ այն որ սովորաբար պատուախնդրութիւն եւ անպատուութիւն կը կոչեն, գոյութիւն չունէր իմ աչքերուս:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(16 Շար.)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Եթէ ուսումը տնտեսական վերելքի բա–ալին է եւ, միեւնոյնատեն, անհատա–կան ձգտումներու իրականացումը, ինչ–պէս ջերմապէս կը հաւատան Ամերիկա–յէ, ապա Եւրոպա բաւական անբաւա–ար պատկեր մը կը պարզէ : Այս ալ–կարարութիւնը ըրաւ Ռէյմոն Փուաննօ, ր ֆրանսական կրթական ծրագրին ա–կանաւոր դէմքերէն մէկն է եւ, միաժա–մանակ, Պետական Խորհուրդի մէջ ունի վարչական օրէնքներու դատախազի խիստ կարեւոր պաշտօնը : Ռ. Փուաննոյի բաղ–դատականը Արեւմտեան Եւրոպայի, Մ. Նահանգներու եւ Ռուսիոյ ուսմանց եղա–ակներուն եւ արդիւնքներուն մասին լոյս տեսաւ վերջերս Հասարակաց Շուկայի երկիրներու հովանաւորութեան ներքեւ :

Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիր–ներու բնակչութեան ընդհանուր թիւը՝ 180 միլիոն գրեթէ կը հաւասարի Մ. Նա–հանգներու՝ 195 եւ Խորհ. Միութեան՝ 228 միլիոն բնակչութեանց թիւին : Այ–ուհանդերձ, վերջին տարիներու վիճա–կագրական տուեալները (1963 եւ 1964), որոնք ներկայացուած են գրքին մէջ, ցոյց կուտան, թէ Արեւմտեան Եւրոպա–յի համալսարաններէն շրջանաւարտ ելած են միայն 101 հազար ուսանողներ, երբ անդին՝ Մ. Նահանգները՝ 450 հազար, իսկ Խորհ. Միութիւնը՝ 345 հազար հա–մալսարանաւարտներ ունեցած են : Միւս կողմէ ամերիկացի համալսարանաւարտ–ներուն հարիւրին քանը եւ Խորհ. Մի–ութեան համալսարաններէն շրջանաւարտ–ներուն ութ առ հարիւրը ստացած է տոքթորի տիտղոս մը, անդին՝ Հասարակաց Շու–կայի մէջ այդ թիւը եղած է չորս առ հարիւր միայն :

Ամէնէն աւելի գիտութեան մարզին մէջ է, որ ետ կը մնայ Եւրոպան : Հա–սարակաց Շուկայի անդամ վեց երկիրնե–րը ունեցան 12 հազար գիտնական շըր–ջանաւարտներ. անդին՝ Մ. Նահանգնե–րը՝ 52 հազար, իսկ Խորհ. Միութիւնը՝ աւազագոյնը 21.000 : Արեւմտեան Գեր–մանիա, որ ճարտարարուեստի մարզին մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Եւրոպայի մէջ, ունեցաւ միայն 2518 շրջանաւարտ–ներ գիտական ճիւղերու մէջ :

Այս երեւոյթին պատճառներէն մէկը այն է, որ Եւրոպայի համալսարանները, որոնք, թէեւ, փառահեղ անցեալ մը եւ երբեմն ժառանգութիւն մը ունեցած են, շատ քիչ են : Արեւմտեան Գերմանիա ու–նի միայն 48 համալսարան եւ բարձրա–գոյն կրթարաններ : Պելժիա՝ քսան եւ Ֆրանսա՝ քառասուն : Մինչդեռ Խորհ. Միութեան մէջ կան 719 եւ Մ. Նահանգ–ներու մէջ՝ 2080 համալսարաններ : Սա–կայն այս ցաւոտ իրողութեան բուն պատ–ճառը այն է, որ Եւրոպայի կրթական ծրագիրները եւ ուսման եղանակները, ո–րոնք Նափոլէոնի օրերուն յառաջացած կը նկատուէին, չեն պատշաճիր այժմու ի–րականութեան եւ պահանջներուն :

Ներկայ դրութեամբ, Եւրոպայի մէջ ե–րախաները երկու ճիւղի կը բաժնուին երբ 11 կամ 12 տարեկան կ'ըլլան : Մէկ մասը բարձրագոյն ուսման հետեւելու կը սահմանուի, իսկ միւս մասը — ընդհան–րապէս աշխատաւոր դասի պատկանող–ներու զաւակներ — իր ուսումը պիտի շարունակէ արհեստագիտական բարձրա–գոյն դպրոցներու մէջ : Պատկերը բոլո–րովին տարբեր է, օրինակ, Մ. Նա–հանգներու մէջ, ուր բարձրագոյն ուս–ման հետեւող ուսանողներուն 34 առ հա–րիւրը աշխատաւոր դասու պատկանող երիտասարդներ են : Ռուսիոյ մէջ այս տոկոսը 17 առ հարիւր է, Գերմանիոյ մէջ՝ 7.5 առ հարիւր, իսկ Ֆրնասայի մէջ 12.6 առ հարիւր :

Եւրոպա պէտք ունի ամերիկեան ձեւի բարձրագոյն կրթարաններու, գիտել կու–տայ Փուաննօ, ուր բոլոր ուսանողներն ալ նոյն դաստիարակութիւնը եւ ուսու–մը ստանան մինչեւ 16 կամ 18 տարեկան եւ, յետագային, անոնցմէ լաւագոյննե–րը, առանց դասակարգի խտրութեան, մուտք գործեն համալսարանները :

Թ. Ա. Թ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈՄՈՆ.— Ցարգելի դասախօսը, ինչ–պէս Մայիս 28ի առթիւ իր ճառախօսու–թեամբ հմայեց ամբողջ ժողովուրդը, նոյնպէս իր դասախօսութեամբ խոր տը–պաւորութիւն գործեց ներկայ հասարա–կութեան վրայ :Իր բուն նիւթին անցնե–լէ առաջ, նկարագրեց իր կատարած ճամբորդութիւնը դէպի արեւելք եւ դէպի արեւմուտք, տալով հայ գաղութներուն մշակութային, տնտեսական եւ քաղաքա–կան կացմակերպութեանց օրինակելի աշ–խատանքները :

Ի վերջոյ անցնելով բուն նիւթին հայ–կական հարցին, մեր բռնագրաւուած հո–ղերը Հայաստանին վերադարձնելու պա–հանջը համարեցաւ մեր գործունէութեան առաջին պարտականութիւններէն մէկը : Սակայն արտասահմանի Հայութիւնը, ը–սաւ, փոխանակ պահանջատէր դառնալու իր իրաւունքներուն, իր ուղիէն շեղելով՝ այսօր քառասունեւհինգ տարիէ ի վեր կաթողիկոսներով, եպիսկոպոս – տէր – տէրներով կը զբաղի : Պէտք է լաւ մը ըմբռնենք, ըսաւ, ինչ որ այսօրուան Հայաստանը չի կրնար գրել, չի կրնար ազատօրէն խօսիլ եւ պահանջել, ազատ արտասահմանի Հայութիւնը պէտք է թարգման հանդիսանայ անոնց եւ մեր իղձերուն : Արտասահմանի քննադատու–թիւնները մեր երկրին տիրող վարչաձե–ւին դէմ աւելի կ'ամրացնեն Հայաստանի կառավարութեան բռնած կրաւորական դիրքը՝ հայկական հարցի շուրջ :

Երբ Հայաստանի երիտասարդութիւնը ամէն վտանգ աչք առնելով կը պոռայ «Մեր հողերը, մեր հողերը, մեր հողե–րը», ազատ արտասահմանը առաւել եւս ամէն օր պէտք է պոռայ «Մեր հողերը, մեր հողերը» :

Երանի թէ գէթ տարին երկու անգամ Պ. Շաւարշ Նարդունին յաջողութիւնը յանձն առնէր պտըտիլ շրջանները, իր տպաւորիչ բանախօսութիւններով եւ դա–սախօսութիւններով խանդավառել ժողո–վուրդը եւ դարձնէր իր կոչումին՝ որ–պէս պահանջատէր իր կորսնցուցած հո–ղերուն :

Ցարգելի դասախօսը սիրայօժար պա–տասխանեց եղած հարցումներուն : Եղան կարգ մը անհեթեթ եւ անտեղի հարցում–ներ, երկարապատում մենախօսութիւն–ներ, որոնք օրուան նիւթին հետ բնաւ կապ չունէին : Հարցասէր անհատները պէտք է գոնէ մեր նորագոյն պատմու–թեան ծանօթ եղած ըլլան : Արտասահ–մանի հայ ժողովուրդը քաղաքական տա–րագրեալներ են, իրենց ապրած երկիրնե–րուն մէջ ստացած քաղաքացիութիւնը երբեք արգելք չէ տէր դառնալու իր հո–ղային պահանջներուն :

Նորահաս սերունդը, որպէս ժառան–գորդ, քաղաքական պատճառներով, քա–ղաքական դէպքերու հետեւանքով տա–րագրուած հայ ժողովուրդին, կը մնայ ու կը ճանչցուի միշտ որպէս պահանջա–տէր իր հայրենական հողերուն :

ԶԱՔԱՐ ՇԱՐՈՅԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ԺՊԻՏԸ

Թատրոնը ազգապահպանման ազդակ մըն է : Ժողովուրդի մը ազգային դիմա–գիծը ցոլացնող հայելին է : Հայ ժողո–վուրդը կրնայ հպարտ զգալ ինքզինք, որ երկու հազար տարիներ առաջ ունէր իր թատրոնը եւ իր թատերագիրն իսկ, Ար–տաւազդ թագաւորն էր :

Հոյակապ է հայ մշակոյթը եւ հա–րուստ՝ իր գանձարանը : Այսօր ալ Հա–յաստանի մէջ գտնուող Օփերայի թատ–րոնը աշխարհի լաւագոյն թատրոններէն մէկն է :

Հայաստանի մէջ թատրոններու ամէն–օրեայ տրուած ներկայացումներու շար–քը ինքնին ապացոյց մըն է, որ Հայը ու–նի թատերական հասարակութիւն : Սէր ու գուրգուրանք ցոյց կը տրուի արուես–տագէտներու հանդէպ :

Գալով Սփիւռքին, դժբախտաբար թատ–րոնը գրաւած չէ իր արժանի տեղը, մինչդեռ պէտք է ամենազնահատուած հաստատութիւնն ըլլար, քանի որ բացի հայ մշակոյթի վառարան հանդիսանա–լէն՝ ան ոսկի օղակն է՝ հայ ժողովուրդը իրարու մօտ բերող, անոնց հոգիները ի–րարու մօտեցնող :

Միայն այս պարագան իսկ բաւ էր, որ ան դառնար մեր ջերմ գուրգուրանքի ու հոգածութեան սրբավայրը :

Եւրոպական այս լուսաւոր պողոտա–ներուն վրայ, եթէ չենք ուզեր ետ մնալ յառաջացած ազգերէ, որոնց համար ի–րենց ազգային թատրոնը իրենց հպար–տութիւնն է, մենք ալ սատարենք իր վե–րելքին ու իր պատուոյ դրօշ մեր ձեռ–քին բռնած՝ ներկայանանք լուսամիտ ազգերուն արդար հպարտութեամբ, թէ Հայը երէկ եւ այսօր, նաեւ ապագային կը մնայ մշակոյթի ախոյեան գիտակից ազգ մը :

Մեր մէջ չեն պակսիր ունեւոր ու բա–րեկեցիկ ազգայիններ, որոնք իրենց պարկեշտ ու պատուաբեր աշխատանքով հասած են պատուաւոր դիրքերու : Հը–պարտ ենք իրենցմով : Բայց թող անոնք ալ քիչ մը իրենց ուշադրութիւնը դար–ձընեն հայ թատրոնին վերելքին, միա–ժամանակ համոզուած որ այդ նպատէն պիտի ծնին նորանոր տաղանդներ :

Կը սիրենք յուսալ թէ մեր այս ազգա–սիրական համեստ կոչը ջերմօրէն պիտի խօսի մեր պատուական ազգայիններու հոգիին դառնալով հայ թատրոնի պաշտ–պան բարերարներ :

Այս առթիւ ուրախ ենք յիշելու, որ անցեալ տարեշրջանին Փարիզի հայ բեմի ժպիտը հանդիսացաւ շնորհալի ու ազնը–ւասիրտ տիկին Շաքէ Պետրոսեանը, ո–րու ջանքերով ու զոհողութիւններուն շը–նորհիւ տեղի ունեցան մէկ քանի ներկա–յացումներ Փարիզի մէջ : Վստահ ենք որ իր օրինակին պիտի հետեւին ուրիշ ազ–նուասիրտ ազգայիններ՝ մեր երիտասար–դութիւնը կապելու համար ազգային մը–շակոյթին :

Այսօրուան ներկայացուելիք «Ռուզան»ը նորակազմ «Փարիզի հայ երիտասարդաց թատերախումբ»ին անդրանիկ ներկայա–ցումն է :

Փարիզի Հայեր, ձեզի կը մնայ կատա–րել ձեր պարտականութիւնը գիտակցօ–րէն :

ԹՐԱԳՕՇ

ՔԻՉ ՄԸ ԺԻՊԱՂ

Երկու բարեկամներ կը զրուցեն :

— Երբ ինծի փոխ – դրամ տուողները նամակ գրեն եւ դրամ ուզեն, սարսափելի կը բարկանամ եւ տասնոց չեմ վճարեր, կ'ըսէ առաջինը :

— Իսկ եթէ չգրե՞ն, կը հարցնէ երկ–րորդը :

— Կը սպասեմ՝ մինչեւ որ գրեն :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Շնագայլերը երբեմն հեռուէն կ'ոռնա–յին, բայց անտառին չէին մօտենար : Բղէզ զայս տեսնելով մտահոգութեամբ կ'ըսէր.

— Վայ չունչանորդիներ, ամէն գիշեր մինչեւ գիւղին փողոցները կ'իջնէին, այ–սօր ինչո՞ւ հոս չեն գար : Արդեօք հո՞տ առին ... :

Զարմանահար եւ բարկացած, սկսաւ նայուածքը չորս կողմը պտըտցնել : Լուս–նակ գիշեր էր... ցերեկուան պէս ամէն բան կը տեսնուէր... :

Բղէզ յանկարծ սարսռաց :

— Աս ի՞նչ է... աչքի՞ս կ'երեւայ արդ–եօք..., մրմնջեց յանկարծ :

Ուշադրութիւն ըրաւ, սպասեց, չորս կողմը դարձեալ աչք մը պտըտցուց եւ հեռրենալով եղրակացութեան մը յան–գել, աւելցուց.

— Այս, հոս եկած առտենս սա մացառ–ներու թուփերը հոս չէին. մէկէն ի մէկ ո՞ւրկէ մէջտեղը ելան ... :

Բղէզ որսացած ութ շնագայլերուն մոր–թը ձեռք անցընելու համար քան անգա–մէ աւելի որսի ելած էր : Այնը – Մէսքէ–նի առջեւ տարածուող դաշտավայրին եւ մօտակայ անտառին ծակն ու ծուկը սոր–ված էր ան, ծառերն ու թուփերը մէկիկ մէկիկ համրած էր. ան, աչքերը գոց, գիտէր թէ սա թուփը կամ սա ծառը ան–տառին որ կողմը կ'իյնար, գիտէր նաեւ թէ լերան կողերուն ո՞ր կողմերը փշոտ եւ ո՞ր կողմերը մացառուտ էին :

Այսպէս, ահա ան, տեսնելով որ յան–կարծ իրմէ քանի մը հարիւր քայլ անդին մացառներու կոյտ մը ելած էր դէմը, զարմացած մնացած էր : Ինք վստահ էր թէ առջի օրը հոնկէ անցած ատենը լերան այդ մասին վրայ մացառ չէր տեսած, ի՞նչպէս կ'ըլլար ուրեմն որ մէկ օրուան մէջ մարդու հասակով փուշ կը բուսնէր ապառաժուտ լերան մը վրայ :

Բղէզ երկար ատեն աչքը մացառներէն չհեռացուց, բայց տեսաւ որ անոնք բնա–կան թուփի մը պէս անշարժ էին ... :

Բայց քիչ մը եւս ուշադրութիւն ընելով նշմարեց որ մացառներու թուփերը հետ–զհետէ կը շատնային ... : Զարմանալի բան... : Մէկ վայրկեանէն միւսը, գետ–նէն մացառատունկ մը բուսնելով ակըն–թարթի մը մէջ մարդու հասակով կը բարձրանար ... :

Ձայն ձուն չկար ... : Այս անգամ շնա–գայլերն ալ լռած էին, բայց խոր–հրդաւոր մացառները քալել սկսած էին :

— Վայ շունչանորդի, կեանքիս մէջ ա–ռաջին անգամն է որ ասանկ քալող ծա–ռի կը հանդիպիմ, մրմնջեց Բղէզ իւրովի : Ծօ արդեօք աչքի՞ս կ'երեւայ ... բայց արեւ չկայ որ գլխուս զարկաւ եւ աչքերս չորս կը տեսնեն կոր ըսեմ ... :

Տարականոն դէպք մը պատահեցաւ : Բղէզի դէմը, իրմէ մօտաւորապէս հա–րիւր յիսուն մեթր անդին, լերան մը կողքին ճերմակ ժայռ մը կար որ գիշեր–ուան մութին մէջ կաւիճի կտորի մը պէս կը փայլէր : Այս ճերմակ նշանը, կար–ծես թէ ամպի տակ ինկած ըլլար, կամաց կամաց սկսաւ մթննալ, յետոյ մէկէն ի մէկ աներեւոյթ եղաւ : Քարին տակէն մացառի թուփ մը ելած եւ քարը ծած–կած էր :

— Հը՛, հիմա հասկցայ թէ ինչու շնա–գայլերը այս գիշեր հոսկէ կը փախին .., մրմնջեց Բղէզ :

Այս ըսելով, քաջ պատանին, կէս մէջ–քէն ծռեցաւ եւ հազար զգուշութեամբ, կամաց կամաց, բայց միշտ դէմքը մա–ցառներուն կողմը դարձուցած, սկսաւ ետ ետ երթալ :

— Վայ շունչանորդի, փուշերը ինծի հետ քալել սկսան, մռլտաց : Անտառը ոտքի ելաւ :

Իրաւ ալ, մացառատունկերը կամաց կամաց իրենց տեղէն շարժելով սկսան քալել եւ հետզհետէ իրեն մօտենալով շրջապատեցին շնագայլի որսորդը :

— Հասկցայ, հասկցայ, շնագայլը ես եմ եղեր, իսկ որսորդը՝ սա փուշերը, մռլտաց Բղէզ : Բաներնիս բուրդ է :

Եւ շարունակեց նահանջել :

Բայց հազիւ թէ քանի մը քայլ ետ քաշուած, ետեւէն երկու հուժկու բա–զուկներ առաջ մղուելով իր կոկորդը սեղմեցին :

— Հիմակուհիմա երկու հոգի ենք, քու հաշիւդ շուտով կը մաքրեմ, մտա–ծեց Բղէզ :

Եւ ատրճանակը քաշելով զէնքին փողը ձախ թեւին տակը խոթեց եւ մատը բըլ–թակին դպցնելով կրակեց :

Զինքը բռնող մարդը կռնակին վրայ գետին տապալեցաւ : Բղէզ անոր ձեռքէն ազատած ըլլալով, ոստումով մը դէպի ետ ցատկեց եւ սկսաւ փախչիլ : Ատրճա–նակին պայթումին վրայ, անտառին ա–մայի բացատանը մէկէն ի մէկ կենդա–նութիւն ստացաւ : Մացառներուն ետե–ւէն ու տակէն տասնի չափ ի մօրէ մերկ մարդկային շուքեր երեւան ելան, որոնք ձեռքերնուն մէջ մէյ մէկ խոշոր դանակ, քաջ ստամբակին վրայ խոյացան :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր – Յակոբ – եան եւ զաւակները, Միքայէլեան, Թա – գէոսեան, Զպուքճեան ընտանիքներ շնոր– հակալութիւն կը յայտնեն, ամէն անոնց, որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, հեռագրով, հեռաձայնով, գրաւոր ցաւակցութիւններ յայտնեցին իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, քեռայրին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ – ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Հայոց Առաջ – նորդարանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները :

Քղիի Հայր. Միութենէ՝ Հայ Նահատ. 51րդ տարեդարձին առթիւ 50 ֆրանք, Հ. Մարգարեան իր Թոռնիկին մկրտու – թեան քսան, Տիկին Հ. Թէրզիպաշեան՝ իր ամուսնոյն յիշատակին յիսուն, Պ. Պ. Ս. Ենովքեան՝ Համբարձումեանի մահ – ուան առթիւ 40, Բ. Ենովքեան իր եղբօր մահուան քսան, Ա. Զօրպաճեան քսան, Մ. Զօրպաճեան տասը, Կ. Գողեան 5, Համբարձումեանի մահուան առթիւ : Զ. Խալէնճեան տասը, Մարսէյլ այցելու – թեան առթիւ : Պ. Յ. Տէրոյեան քսան, Յ. Յովհաննէսեանի մահուան առթիւ :

Տիկնայք Հ. Թէրզիպաշեան քսան, դաշ– նակ մը Առաջնորդ Սրբազանին, Ա. Պէ – գիրճեան քսան, Ա. Էթմէքճեան տասը, Պ. Ս. Պետիկեան քսան, Պօմոնի Կապ. Խաչի վարչութիւն 30, Վ. Հազարեանի մահուան առթիւ : Պ. Ս. Սամուէլեան իր եղբօր հոգեհանգստեան առթիւ 100 : Պ. Վ. Գողեան՝ Միսքճեանի մահուան առ – թիւ իսկ Տիկ. Ա. Սարգիսեան 30, Պ. Գ. Սաղըրեան տասը եւ Պ.Պ. Յակոբեան 50 :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, իր խորին շնորհակալու– թիւնները կը յայտնէ Միութեան բարե – րար անդամ Պ. Վահան Խմէրեանի, իր երկրորդ 5000 ֆրանքի նուիրատուութեան համար, ի յիշատակ իր քրոջ ողբ. Տիկին Որդիք Բուլենանի (ծնեալ Սաթենիկ Խս – մէրեան), յատկացնելու համար հիմնա – կան կանոնագրի պաշտպանութեան ֆոն– տին :

Գ. ՃԻԶՄԷՃԵԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԸ

Տարաբախտ բանաստեղծ Գրիգոր Ճիզ– մէճեանի բաղձանքին համաձայն իր գիր– քերը պիտի նուիրուին Հայաստանի պե – տական մատենադարանին կամ համազ – գային հանգամանք ունեցող Մշակութա – յին միութեան մը :

Ներկայիս կը խնդրուի իր բարեկամնե– րէն որ իրենց մօտ առժամաբար ի պահ ձգուած գիրքերը (մեծ քանակութեամբ կամ նոյնիսկ շատ քիչ թիւով), բարե – հաճին ինքնաբերաբար վերադարձնել Պ. Վրոյր Հալէպլեանի, 2 Րիւ Վիլփիան, Փարիզ (13), որպէսզի անհրաժեշտ առ – ձանագրութիւնները երեք անձերու ներ – կայութեամբ կատարելէ ետք ղանոնք փո– խադրելու կարգադրութիւններով զբաղի :

ՀԱՅ ԱՐԵՆՈՅՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

Այս Կիրակի Մարսիլիոյ Օփերայի մէջ ժամը 15ին, հովանաւորութեամբ Հար. Ֆրանսայի Առաջնորդ՝

ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆԻ

Պատուոյ Նախագահութեամբ՝

Օր. ԻՐՄԱ ՐԱԲԻԽՋԻԻ (ծերակուտական)

Կը մասնակցին ֆրանսացի, յոյն եւ հրեայ սկաուտներ :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 16ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ :

Օրակարգ.— Զեկուցում պատգամա – ւորներու եւ վարչութեան ընտրութիւն :

Ներկաներուն թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի վարչու – թիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բո– լոր ընկերուհիները, այս Երեքշաբթի, ժամը 15ին, Ազգ. Տան սրահը : Օրա – կարգ.— Պատգամաւորուհիի զեկուցում եւ վարչութեան ընտրութիւն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐ

Մարսէյլ – Սէն Ժերոմի Հայաստան ենթակոմիտէն տասը ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ընկերներ Տէր եւ Տիկին Յովհ. Սիմոնեանի տղուն Յակոբի ա – մուսնութեան առթիւ Օր. Ֆրանսուազ Կապոնի հետ :

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վա – րանդեան կոմիտէի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 21ին, 6րդ թաղապետարանի սրահին մէջ, 59 Րիւ տը Սէզ :

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ խնամուած յայտագիր :

Կը մասնակցին՝ Մկրտիչ Պօղոսեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի :

Կը ներկայացուի « ԴԱՍԱԼԻՔ»Ը Ս. Է– թիէնի Նոր Սերունդին կողմէ :

Նոր Սերունդի Սիամանթօ պարախում– բը հայկական եւ կովկասեան պարերով :

Արտասանութիւն՝ Օր.ներ Ալիս Ալ – թունեան, Շաքէ Ղազարեան, Հայկանուշ Կէնճեան :

« Կենդանի պատկեր » Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Տէսինի խումբին կողմէ :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Առնու– վիլ – Սարսէլ «Վարդան» ենթակոմիտէի Այս Շաբաթ (11 Յունիս) ժամը 21ին Առ– նուվիլի եկեղեցւոյ կից խորհրդարանի սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ու Կապոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ ՕՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

Ծախսերու մասնակցութիւն 6 ֆր. :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (11 Յունիս), ժամը 21ին Սալ Վոլթէռի մէջ :

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս– եան ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյս Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եւ Կա– պոյտ Խաչի :

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԸՆԿ. ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ (հայերէն), ԸՆԿ. ՊԱՐՈՆՎԱՐԴԵԱՆ (ֆրանսերէն) :

Ներկայ կ'ըլլայ տեղւոյս քաղաքապետը Պ. ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին տեղւոյս Նոր Սերունդը եւ «Կով– կաս» պարախումբը :

Կէս գիշերէն ետք առատ կեր ու խում :

Մուտքը ազատ է :

×

ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 16ին, հայ դպրոցի սրահին մէջ, 4 Րիւ Տէ Թրուա Շափիթր, Շաւիլ :

Կը խօսի ՏԻԿ. ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Ճաշ խնջոյքով

Երգեր, արտասանութիւններ, եւ ու – ղերձներ :

Խնջոյքին իր մասնակցութիւնը կը բերէ Տիկին Արաքսի Մուրատեան իր ժողովըր– դական եւ Հայաստանեան երգերով :

Ճաշին ծախքերու մասնակցութիւն :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

2ème Rallye du Nor Séround

Կազմակերպուած Նոր Սերունդի Անի–էռի, Սարսէլի եւ Արնուվիլի խումբերուն կողմէ

ՅՈՒՆԻՍ 12ԻՆ

Մեկնում.— Փորթ տը Քլիշի, Օնոռէ տը Պալզաք լիսէին առջեւէն ժամը 8·30 :

ՌԱԼԻԻՆ պիտի յաջորդէ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՄԸ COYE-LA-FORÊT

Հաղորդակցութեան միջոցներ.— Կառ Տիւ Նոռէն իջնել Օռի Լա Վիլ : Կառքով Նասիոնալ 16 կամ 17 եւ անցնիլ Տեփարթըմալ 118 :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստ – ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահ– ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա – խնամի գրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մին– չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը :

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00 :

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Ան– կէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 12 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 12 JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10633
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.633

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԻՆՉԵՒ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Զինադադարի ճակատագրական տարիներուն յաղթական դաշնակիցներու պատախանատու վարիչները Փարիզ նստած՝ պարտուած զինակից պետութեանց, Գերմանիոյ, Աւստրեւհունգարիոյ, Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ հաշիւները մաքրելու աշխատանքին էին լծուած :

Գերմանիոյ հետ հաշտութիւնը կնքուեցաւ Վերսայլի մէջ 1919 Յունիս 28ին՝ ստամնելի բանակցութիւններէ եւ սակարկութիւններէ ետք :

Օսմանեան կայսրութեան անսահման տարածութեանց անդամահատումը երեւան հանեց մեծ պետութեանց մրցակցութիւնը :

Թուրքիոյ հողային ամբողջութեան պահպանման երաշխաւոր էր եղած Մեծն Բրիտանիա 1878ին, ուսեւթուրք պատերազմի վաղորդայնին՝ իբրեւ կաշառք ըստանալով Կիպրոսը :

Ապերախտ Թուրքիա . 1914ին զէնք բարձրացուցած էր իր պաշտպանին դէմ : Այժմ հնչած էր ժամը իր ոճիրը քաւելու : Օսմ. կայսրութեան աւարէն առիւծի բաժինը ստացաւ Անգլիա :

Միւս դաշնակիցները՝ Ֆրանսա եւ Իտալիա՝ ուզեցին ստանալ իրենցը :

Անգլիոյ հովանաւորութեամբ 1919 Մայիս 15ին Յունաստան զինուոր ցամաք հանեց Իզմիր :

Իտալիա նախանձոտ աչքով դիտեց այս նոր մրցակցին հրապարակ գալը շրջանի մը մէջ, որուն ինք աչք ունէր :

Մինչ բոլորը Թուրքիան բաժան բաժան ընելու աշխատանքին էին լծուած՝ դէպքերու տարօրինակ յեղաշրջումով՝ միայն կարմիր պատմուճան հագած Ռուսիան է, որ պաշտպան կը կանգնէր Թուրքիոյ, անոր դիջելով — 1918 Մարտ 3ին Պրէստ Լիտովսկի մէջ — կարեւոր հողամասեր 1914ի իր սահմաններէն — Պաթում, Կարս եւ Արտահան : (Յետագային Պաթումը պիտի վերադարձուէր Վրաստանի, սակայն 1921ին Մոսկուայի եւ Կարսի ռուսեւթուրք դաշնագիրներով Կարսն ու Արտահանը Հայաստանէն խլուելով պիտի միացուէին Թուրքիոյ) :

Դարաւոր թշնամին դարձած էր սիրական բարեկամ եւ ցարդ կը շարունակէ իր սիրաբանութիւնը :

Ամերիկա պատերազմ չէր յայտարարած Թուրքիոյ դէմ եւ անշահախնդիր դիրք էր բռնած՝ չունենալով որեւէ հողային պահանջ անկէ :

Օրակարգի վրայ էր Ուիլսընի 14 կէտերէն 12րդը : Որպէսզի արգելք չհանդիսանայ Օսմ. կայսրութիւնը անդամահատելու ծրագրին, դաշնակիցները — մասնաւորապէս Անգլիա — կ'ուզէին, որ Ամերիկա հողատարութիւն մը ստանձնէ Թուրքիոյ մէջ :

Քինկ - Քրէյնի առաքելութիւնը այդ նպատակով է, որ ճամբայ հանուած էր : Սկզբնական շրջանին արարախօս երկիրներէն զատ Պոլսոյ թուրք կուսակցութիւններէն շատեր կ'ուզէին Ամերիկայի հողատարութիւնը :

Շատ չանցած անկախութեան գաղափարը արմատ գտաւ արաբական շրջաններուն, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մէջ՝ երբ քեմալական շարժումը ծաւալեցաւ :

Նախագահ Ուիլսընի խորհրդականները կը թելադրէին որ Ամերիկա ստանձնէ ամբողջ Թուրքիոյ հողատարութիւնը : Շուտով տեսնուեցաւ, որ անկարելի էր այդ :

Իբրեւ թեկնածու հողատարութեան՝ մէջտեղ կը մնար միայն Հայաստանը :

Հայկական Դատը հետապնդող մեր վարիչները պահ մը տարուեցան յոյսերով, մինչեւ որ ամերիկեան քոնկրէսը բացարձակապէս մերժեց ստանձնել Հայաստանի հողատարութիւնը :

Երբ այս ձեւով պարզ ու յստակ դարձաւ կացութիւնը, դաշնակիցները 1920 Յունուար 19ին եւ 20ին իրապէս (տէ փաքթօ) ճանչցան Հայաստանի Հանրապետութեան կառավարութիւնը :

Նոյն տարուան Օգոստոս 10ին Սեւրի դաշնագրով Հայաստան ճանչցուեցաւ իրաւապէս (տէ եուրէ) իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն :

Մօտիկ անցեալի այս դէպքերուն վերյիշումը կ'ընենք լուսաւորելու համար ներկան եւ այդ լոյսով դիմաւորելու ապագան :

Հայկական Դատը չէ լուծուած դեռ :

Անհրաժեշտ պիտի հետապնդենք զայն, անխախտ հաւատքով, վստահ արդարութեան յաղթանակին :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրէ Օրին

ՄԱՆՉՈՒԿԻՆ ՏՐԱՄԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մեզի հետ ու մեզի չափ Սեւրի դաշնագրին Հայաստանի վերաբերեալ յօդուածներուն գործադրութիւնը պահանջող ո՛չ - Դաշնակցական ճակատը, որ 27 տարի ուշ արթնցաւ, ծիծաղելի դիրքի մը մէջ է :

Որովհետեւ դաշնագրին գոյութեան կը հաւատայ՝ առանց հաւատալու Մայիս Քսանըութին, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող հայկական կառավարութեան ծննդեան թուականը :

Այնպէս որ երբ անդադար կը պնդէ թէ «Հայաստանի անկախութիւնը ծնաւ եւ յայտնեցաւ 1920 Նոյեմբեր 29ին», նովին բանիւն ժխտած կ'ըլլայ գոյութիւնը Սեւրի դաշնագրին :

Դպրոցական մանչուկն անգամ կրնայ տրամաբանել .

— Բայց, հայրիկ, եթէ 1918 Մայիս 28էն սկսեալ հայկական պետութիւն եւ կառավարութիւն չունէինք, հապա ո՞վ, ո՞ր կառավարութիւնը, մեր անունով, ստորագրեց այդ դաշնագիրը ... Անշուշտ, Նոյեմբերին ծնած կառավարութիւն մը չէր կրնար նախորդ Օգոստոսին ստորագրած ըլլալ ... Եթէ ես Օգոստոս 1ին ծներ եմ, ի՞նչպէս կրնայի քարիկներս, ուրախութենէս, օդը նետած ըլլալ նախորդ Ապրիլ 1ին ...

— Դուն զնա՛ դասերդ սորվէ եւ ատանկ բարակ բաները ինծի ձգէ ... Միրտըս տակնուվրայ ըրիր ...

×

Չորս անգամ տասը տարի է որ տրամաբանութեան այս տարրական կանոնով կը բացատրենք պատմութիւնը, բայց չորս անգամ տասը տարի է որ ուրիշ երգ կը լսենք՝ ուրիշ տեղէ մը :

Գրողն ալ ձանձրացաւ, լսողն ալ :

Ուրեմն կրնանք անցնիլ պատմութեան դասագիրքին երկրորդ հատորին :

Միջազգային օրէնքի չորուցամաք Տասնաբանեան որոշապէս կ'ազդարարէ մեզի թէ Սեւրի դաշնագիրը իրաւական որեւէ արժէք եւ իմաստ չունի այսօր, քանի որ վաւերացուած չէր պայմանադիր կողմերու խորհրդարաններէն :

Այս տեսակէտէն դաշնագիրը իրաւագէտին աչքին — որ միշտ ալ բարոյագէտին աչքը չէ — մասամբ կը նմանի Ատլանտեանի Ուխտին, զոր Չրչիլ եւ Ռոզվելթ «կնքեցին» 1941ի Օգոստոս 14ին, Ատլանտեանի ջուրերուն վրայ :

Արդարեւ, այս Ուխտը, բառին իրաւական առումով ո՛չ Դաշինք է, ո՛չ Դաշնագիր, ո՛չ ալ Համաձայնութիւն, այլ պարզապէս ցուցակ մը հոգեշահ բաղձանքներու՝ երկու առաջնորդներէն :

Միակ տարբերութիւնը, ուրեմն, Սեւրի դաշնագրին եւ Ատլանտեանի Ուխտին միջեւ — միշտ իրաւագէտին տրամաբանութեամբ — այն է որ առաջինին տակ կը փայլին յաղթական պետութեանց առաջնորդներուն ստորագրութիւնները, մինչ երկրորդին տակ որեւէ անուն չկայ : Ոչ իսկ սկզբնատառ մը՝ մէկէն կամ միւսէն :

Ու եթէ բաղձանքը յայտնողները երկու ականաւոր դէմքեր եղած չըլլային, հաւանաբար Ուխտը բոլորովին մոռցուած ըլլար, մինչեւ հիմա :

×

Իրաւաբանութիւնը այն գիտութիւնն է, որ հաւկիթին մէջ մազ կը փնտռէ : Միշտ, ուրիշին հաւկիթին մէջ եւ միշտ ուրիշին մազը :

Ու կարելի չէ ըսել թէ իր Հաւատամքը, ամէն առթեն ալ, բարոյագիտութեան Հաւատամքն է :

Դժուար է . շատ դժուար, վէճի բռնուիլ — ու վէճը շահիլ — միջազգային օրէնքի մասնագէտին հետ, երբ ան դիմացդ ելլէ չափուած, ձեւուած կանոններու եւ տրամադրութեանց թղթածրարը թեւին տակ :

Բնականաբար, մենք ալ կ'ընդունինք որ երբ դաշնագիր մը խնդրոյ առարկայ պետութեանց օրէնդիր իշխանութեանց վաւերացումը չէ ստացած, իր իրաւական արժէքը կը կորսնցնէ ու կը վերածուի հոգեշահ քարոզի մը :

Այդ պարագային, պարտուողը ա՛լ ըստիպուած չըլլար իր յանձնառութիւնները յարգելու, իսկ նպաստաւորեալը ա՛լ իրաւունք չունենար պահանջելու որ իրեն տրուած խոստումները յարգուին :

×

Ասիկա իրաւագիտութեան պատգամն է : Անոր դատը : Անոր սաստը՝ մեզի պէս անկարներուն, որոնք իրենց իրաւունքներուն տէր կանգնելու միջոցներէն զըրկուած են :

Բայց, կայ բարոյականի ըմբռնումը նոյնիսկ միջազգային կրկէսին մէջ : Գոնէ մենք, միամիտ ու անփորձ ժողովուրդ, այդ կարծիքը ունինք : Ու կառչած ենք անոր :

×

Մայիս Քսանըութին ստեղծուած հանրապետութիւնը *իրապէս* ճանչցուեցաւ դաշնակից պետութեանց կողմէ 1920ի Յունուար 19ին :

Ռուբինեանց Հարստութեան տապալումէն ետք, առաջին անգամն էր որ «մարդու կարգ կ'անցնէինք» ու կը մտնէինք պետական *օրգանիզացիա* ունեցող ազգերու կարգը :

Ութ ամիս ետք Օգոստոս 10ին դաշնակիցները ուրիշ պատիւ մըն ալ ըրին մեզի —ստորագրեցին Սեւրի դաշնագիրը և այս անգամ *իրաւապէս* ճանչցած եղան Հայաստանի Հանրապետութեան գոյութիւնը : Միեւնոյն ատեն ալ, ի հարկէ, հաստատեցին, պատմութեան անժխտելի տուեալներու հիման վրայ, որ «Արեւելեան նահանգներուն » տէրը հայ ժողովուրդն էր :

Բագրատունեանց հարստութեան կործանումէն ետք ո՛չ մէկ օտար պետութիւն պաշտօնապէս յայտարարած էր այս ճշմարտութիւնը արար աշխարհին :

Միայն պատմագէտն էր որ իր գիրքին մէկ անկիւնը կ'արձանագրէր թէ Կարին, Վասպուրական եւ մնացեալները հայկական հողեր էին : Պայմանաւ որ այս պատմագէտը հայը առած չըլլար թրքական անշունչ եւ ... շնչաւոր *մուհալլէպի*-*ներուն* :

×

Ի՞նչ երեւոյթի կը պարտինք մեր «ներկայութեան » այս *իրական* եւ *իրաւական* ճանաչումը : Եւ նուիրագործումը մեր իրաւունքներուն :

Դաշնակցական ըլլալու պէտք չկայ սապետական քաջութեամբ յայտարարելու համար թէ առանց Մայիս Քսանըութի *ակտ*ին մեզ Սեւրի պալատը հրաւիրած չէին ըլլար, որպէսզի մենք ալ ստորագրէինք Թուրքիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշինքը :

Առանց Մայիս Քսանըութի *ակտ*ին մենք ալ պիտի նկատուէինք խորհրդային Միութեան *քաղթիկ*ներէն մէկը, անձեւ ու անկերպարան : Ո՞ւր տեսնուած է որ անկազմակերպ համայնք մը միջազգային դաշնագիր ստորագրելու հրաւէր ստանայ :

Չմոռնանք որ խորհրդային Միութիւնը այդ օրերուն իր սաղմնային վիճակին մէջ, Սեւրի դաշնագիրը ստորագրող պետութիւններէն մէկը չէր : Ուրեմն մեր ստորագրութիւնն ալ պիտի չերեւար անոր տակ ,եթէ մենք, 27 ամիս առաջ, հռչակած չըլլայինք մեր անկախութիւնը՝ մեր հօրարէն :

Ու եթէ ստորագրած չըլլայինք, դժուար թէ կարենայինք, այսօր, վկայութեան կանչել զայն՝ ի պաշտպանութիւն մեր պահանջներուն :

Պէտք ունի՞ այսքան շատախօսելու՝ հաստատելու համար լոյսին գոյութիւնը :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԲՐԵԺՆԵՒ յայտարարեց թէ ֆրանքեւխորհրդային յարաբերութեանց զարգացումը կրնայ նպաստաւոր մթնոլորտ մը ստեղծել եւրոպական գործակցութեան համար : Տը Կոլի այցելութեան նախօրեակին Ֆրանսացի բազմաթիւ անձնաւորութիւններ՝ քաղաքական, գիտական եւ տնտեսական Մոսկուա կը գտնուին :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 150 միլիոն ռուբլիի վարկ մը բացած է Արաբ Մ. Հանրապետութեան, կը գրէ Գահիրէի «Ալ Ահրամ»ը :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Շու Էն Լայ Ռումանիա պիտի այցելէ Յունիսի վերջ :

ԷՌ - ՖՐԱՆՍ նոր գործադուլ մը պիտի ընէ Յունիս 17ին եւ 18ին :

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը » կը գրէ թէ Մեծն Բրիտանիա թշնամական արարք մը գործած է չին ժողովուրդին դէմ թոյլ տալով ամերիկեան պատերազմական նաւերու որ Հոնկ Քոնկի ջուրերուն մէջ մասնակցին Օթազի ռազմափորձերուն :

ՄԵԾ - ԹՐԻԱՆՈՆԻ (Վերսայլ) պաշտօնական բացումը կատարեց նախագահ տը Կոլ քանի մը հարիւր հիւրեր ընդունելով : Մեծ - Թրիանոնը վերջերս հիմնովին վերանորոգուեցաւ :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ճամբաներուն վրայ 1964ին 70 հազար մեռեալներ եւ երկու միլիոն վիրաւորներ եղած են կառքի արկածի հետեւանքով : Միացեալ Նահանգներու մէջ նոյն շրջանին 47 հազար 700 մեռեալ եւ մէկ միլիոն 700 հազար վիրաւոր եղած է :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Նախարարաց Խորհուրդը որոշեց թէ յաջորդ Ազգ. ժողովը պիտի ունենայ 487 երեսփոխան : Նոր բաժանումներով, յաւելեալ հինգ երեսփոխանական աթոռներ կը տրուին փարիզեան շրջանին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ 75-ԱՄԵԱԿԸ

Փարիզի Հայոց «Աղքատախնամ» Ընկերութիւնը այս ամիս կը տօնէ տարիներու...իր հարստութիւնը, որու հասած է այժմ (հիմնուած 1892 Յունիս 1ին):

Ներեցէք բառախոյզին, որ այս առթիւ, մախաղն ուսին, տարբեր հարստութեան մը ցանկութեամբ՝ կանգ կ'առնէ Հայոց լեզուին պալատին առջեւ ու կ'ըսէ.

— Աղքատ եմ եւ ես, ո՛վ Մեծաքանչ, աղքատ եմ ոչ «հատեալ ի յաղխեաց եւ ի յընչից», այլ զրկեալ մը անմահ Մեսրոպ Մաշտոցի շնորհէն, տո՛ւր ինծի քու ճոխութենէդ, հարստութենէդ, բառերու գանձէդ...

Չի աղքատ է գիտութիւնս այս բառին մասին, ինչպէս աղքատ է Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան՝ երբ կը գրէ. «Աղքատ կը հանենք աղխէ բառէն, այսինքն բէճէմիլ – լէբ, ուռուպայ», բացատրելով թէ «խ գիրը ձգելով կ'ըլլայ ածանցեալ՝ աղէատ, այսինքն խեղճ, բան չունող»: Կամ՝ «կը հանենք աղ բառէն, այսինքն ուտելու աղ ալ չունեցող»:

Եւ դեռ ի՛նչ նման... աղքատ բացատրութիւններ, որոնք կը գլորին կ'երթան մինչեւ պահլաւական ձորը՝ կանչելու համար ա – հու – fատ, որ ըստ Թիրեաքեանի՝ կը նշանակէ «տուն – տեղ չունի»:

Սխա՛լ է, սխա՛լ: Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը ա՛ղ ալ ունի, տո՛ւն ալ ունի,— եւ ի՛նչ տուն:

Բայց նախ պարպենք բառախոյզին մախաղը:

Սկզբնարար մեր «աղքատախնամ» հայրենակիցները Ֆրանսերէն պիէնֆըզանս կը կոչէին իրենց ընկերակցութիւնը, այժմ՝ էտ սոսիալ, որ աւելի... ընկերվարական է ու նուազ աղայական, չըսելու համար պիէնֆըզան: Բայց, խոստովանի՛նք, երբեք եւ երբեք համապատասխան մեր հայերէն բառին, որ նոյնպէս կը մնայ անհամապատասխան արդի ընկերային վարդապետութեանց:

Ես փնտռեցի իմ աղքատ ծանօթութիւններուս մախաղին մէջ թէ ի՛նչ բառ ունէին Յոյները, որոնց հետեւելով՝ Մեծն Ներսէս աղքատանոցներ հիմնեց Հայաստանի մէջ.

«...ըստ գաւառաց գաւառաց շինել աղքատանոցս ի խորշս եւ ի զերծ տեղիս, զի փոխանակ հիւանդանոցացն Յունաց լինիցին ի մխիթարութիւն մարմնոց վշտացելոց»:

Կը կարծեմ թէ այս բացատրութեամբ՝ Խորենացի ուզած է բարձրացնել բառին դասակարգը, որ նուաստագոյն է ըստ յունական ստուգաբանութեան:

Մեծն Ներսէս կ'աշակերտի Կապադովկեան դպրոցին,— Բարսեղ Կեսարացիներուն, Գրիգոր Նազիանզացիներուն, որոնք պտաւխոճներ հիմնեցին, մեր լեզուին մէջ թարգմանուած՝ աղքատանոց, պատսպարելու համար մուրացիկները:

Արդարեւ, լեզուի պատմութեան մէջ առաջին աղքատները մուրացիկներ էին, ինչպէս կը մատնէ համապատասխան յունարէն բառը իր սկզբնական նշանակութեամբ,— բաղդատութեան համար՝ առէք Հոմերոսի Ոդիսականը, Երգ ԺԸ., ուր կը գտնէք նոյն բառին զանազան գործածութիւնները, ինչպէս սա, Հիւրմիւզի թարգմանութեամբ.

Սիրես ի մոյր զօրհանապազ յառնել
շրջել ընդ քաղաք,
Դատարկ անգործ է բուծանել զայդ
որովայն քո զանյագ:

Նոյն բառն է դարձեալ, մուրացիկ, որ կը տեսնուի նոյն երգին առաջին տողին մէջ: Ուրիշներ նոյն արմատէն կազմուած բառաձեւերը թարգմանած են օտարական (Համբարձումեան) կամ հիւր:

Ահա այս բառն է, աղքատ, որ Սոփոկլէսներու եւ Եսքիլէսներու արհամարհանքը կրելէ ետք՝ յանկարծ կը նետէ նուաստացման քուրձը, կը հագնի սիրոյ եւ պատուոյ պարեգօտը, զոր իրեն կը շնորհէ Յիսուս իր երանելութեան մէջ.— «Երանի՜ աղքատաց ...» (Մատթ. Ե. 3):

Կը թուի թէ Կապադովկեան դպրոցը այս երանելութենէ՛ն ներշնչուեցաւ՝ աղքատանոցներ հիմնելու համար Արեւելքի դռներուն առջեւ, ինչպէս ետքէն Հայաստանի մէջ:

Փօփէրիսմի առաջին ջատագովն եղաւ, ուրեմն, քրիստոնէութիւնը: Իսկ ամէնէն անկեղծ առաքեալը՝ Հայութիւնը:

Հայը աղքատանոց է հիմներ՝ ուր որ գացեր է: Եկեղեցի, դպրոց եւ աղքատանոց: Ահա երեք բառեր, բաւական՝ գրելու համար մեր պատմութիւնը: Ժամանակ մը հոգետուն կը կոչուէին այդ աղքատանոցները, խնամատարական բնակարան, ուր կ'ապաստանէին գաղթականները, անպաշտպան ճամբորդները, վերջապէս հիւրեր՝ որ տէր չունէին, (հին հայերէնով՝ հիւր կը կոչուէր օտարականը):

Իմ նպատակս չէ գրել մարդկութեան ընկերային պայմաններուն զարգացման պատմութիւնը,— մեծափոր հատորի մը նիւթ: Բառերը ուղենիշեր են նման պատմութեան մը համար:

Վերջին ստեղծուած բառն է, մինչ ընկերային նոր պայմաններու արտայայտութիւն, Հանգստեան Տուն, ժողովրդական լեզուով՝ ծերանոց:

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՀԵՏ

(ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ)

Թլկատինցիի դպրոցի աշակերտութեանս օրերուն էր, 1912ին: Եղանակը՝ գարուն: Շաբաթ առտու մը՝ մեր դասընկերներէն Վարդաթիլցի Մինասը, կարմիր – գլուխ եւ շատ համակրելի պատանի մը, ըսաւ մեզի.

— Տղա՛ք, եկէք այս կէսօրէն ետք մեր գիւղն երթանք միասին: Մեր տան հիւր կ'ըլլաք օր մը, յետոյ մէկտեղ կը վերադառնանք:

Զորս հինգ հոգի ընդունեցանք Մինասին հրաւէրը եւ ճամբայ ելանք: Երեք ժամէն հասած էինք Վարդաթիլ, ուրկէ կ'երեւէր Խոյլուն՝ Թլկատինցիի ծնած տեղը, շրջապատուած կանաչ պարտէզներով: Քիչ մը անդին՝ Փէրչէնճ գիւղը, նոյնպէս կանաչներու մէջ թաղուած: Գիւղ մը, որ ով կրնար գուշակել թէ օր մը, գալիք տարիներուն՝ մեր գաւառական գրականութեան մէջ իր յատուկ տեղը պիտի գրաւէր — Թլկատինցիի քով, իր իսկ տաղանդաւոր զաւակներէն մէկուն՝ Համաստեղին շնորհիւ:

Մինասենց տունն ենք հիմա: Մինաս մեզի կը ծանօթացնէ իր շատուոր տան բոլոր անդամները, մեծով պզտիկով, եւ ամէնէն ետքը՝ անպիտո պատանի մը, քիչ մը ամչկոտ եւ լուրջ երեւոյթով ու խոշոր, արթուն աչքերով:

— Այս երիտասարդն ալ, կ'ըսէ Մինաս, յարգանքի շեշտ մը տալով իր ձայնին, պարոն Համբարձումն է, մեր գեղին դպրոցին վարժապետը:

Շատ չանցած՝ Մինասին եւ Պ. Համբարձումին հետ գեղը պտոյտի կ'ելլենք խումբով: Կ'ըսենք, կը կատակենք բոլորս ալ, բացի Պ. Համբարձումէն, որ մօտիկ կ'ընէ անձայն,— նորահաս վարժապետի մը ծանր լրջութեամբ:

Յաջորդ օրը քաղա՛քն ենք, դպրոցը նորէն:

×

Նիւ Եորք, 1926: Լման տասնըչորս տարի անցեր է: Կ'աշխատիմ Հայ Կրթական Հիմնարկութեան եւ «Կոչնակ» շաբաթաթերթի միացեալ յարկին տակ: Դեռ նոր աւարտած եմ հաւաքումը վարպետիս՝ Թլկատինցիի ամբողջական գործերուն, զորս տպարան յանձնելէ առաջ պէտքը կը զգամ մեր գաւառի կարգ մը բառերէն եւ ասացուածքներէն հասկցող մէկու մը՝ որ ինծի հետ աչքէ անցընէ բացատրական Բառարան մը, զոր պատրաստած եմ:

— Հոդ մի ըներ, Բենիամին, կ'ըսէ Յովհ. Աւագեան, «Կոչնակ»ի գրական խմբագիրը, իրեն յատուկ մտերմական շեշտով մը: Այսօր իսկ կը գրեմ Համաստեղին, որ երբ Նիւ Եորք գայ՝ հոս ալ հանդիպի անպատճառ եւ քեզի հետ անգամ մը աչքի անցընէ Բառարանդ:

Համաստեղին անունն ու պատմուածքները ծանօթ էին ինծի, նոր կարդացած էի «Գիւղը» եւ գիտէի թէ Փէրչէնճցի էր հեղինակը:

Շաբաթ մը չանցած՝ Աւագեանի հետ խմբագրատան դուռնէն ներս կը մտնէ երիտասարդ մը, որ լուրջ է դէմքով եւ համակրելի:

— Ահա՛ քեզի Պ. Համաստեղը, կ'ըսէ Աւագեան:

Կը ծանօթանանք: Վայրկեան չանցնիր:

— Ես քեզ երկրէն կը յիշեմ, Բենիամին, կ'ըսէ Համաստեղ, ժպիտով մը, որ դէմքին լրջութիւնը կը փարատէ յանկարծ: Չե՞ս յիշեր զիս, Վարդաթիլէն, Մինասենց գեղին վարժապետը՝ Համբարձումն եմ:

Մեծ կ'ըլլայ զարմանքս եւ անչափելի ուրախութիւնս: Գեղին երբեմնի լուռ եւ հանդարտ դէմքով Համբարձում Վարժապետը ինքը՝ Համաստեղն է հիմա: Եւ «Գիւղը» հատորին ալ հեղինակը: Անկուշտ հաճոյքով մըն էր որ կարդացած էի «Գիւղը», որ գիտէի թէ իր գրական առջինեկն էր, եւ կը զգայի թէ վերջինն ալ պիտի չըլլար անկասկած:

Քառասուն տարի անցաւ: Ուղտերու կարաւանի մը պէս դանդաղ, ծանր ծանր եւ անձայն քայլերով, առենօք Հալէպէն Խարբերդ գացող կարաւանի մը պէս, որ օճառով ու շաքարով բեռցուած քաղաք կ'երթար մեր գիւղին դերեզմաններին քովէն, բոժոժներու մետաղեայ ձայները փշրելով ու ցանելով իր ետեւէն, լեռն ի վեր մագլցող ճամբուն երկայնքին:

Եւ այս քառասուն տարուան ընթացքին՝ Համաստեղի գրական վաստակը աւելի չէնցաւ նոր հատորներով. աւելի հասուն եւ կշռաւո՛ր:

1926ը եղաւ 1965: Օր մըն ալ, դեռ վերջերս, մեր թերթերը գրեցին թէ Հա...

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը հարուստ է նման Հանգստեան Տուներով,— երկու տուն՝ Փարիզի շուրջը, մէկ տուն՝ Միջերկրականի եզերքը: Այժմ ծրագրած է հիմնել Հանգստեան Տուն մըն ալ մեր մտաւորականներուն համար:

Մեր անմոռանալի բանաստեղծը, Ահարոն Տատուրեան, որ նման օթեւանէ մը մեկնեցաւ դէպի ... քնարան (գերեզմանատուն), մահուան գաւիթ կը կոչէր Հանգստեան Տունը:

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը, օրինակելի եւ տիպար կազմակերպութիւն, կը յուսանք թէ իրականացնելով իր ծրագիրը՝ Մտաւորականներու Հանգստեան Տան կուտայ ինքնատպութիւն մը, զայն վերածելով ոչ թէ լուռ ու տխուր փեթակի մը, այլ մեղուանոցի մը, ուր պիտի լսուի մեղրագործութեան երգը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Քանի որ այն որուն կը պատկանէի չէր սիրեր զիս, ուրեմն այն ինչ որ իմ մարմինս կրնաս ընել, զիս բացարձակապէս անտարբեր կը թողուր: Մարդոց դրդումները, նոյնիսկ անոնց ամէնէն բուռն կիրքերը որեւէ ազդեցութիւն չէին գործեր իմ սրտիս վրայ, հակառակ անոր որ անոնցմէ շատերուն ինծի հանդէպ տածած սէրը յաճախ կը յուզէր զիս ու խղճահարութիւն մը կը զգայի անոնց հանդէպ: Բոլոր անոնք զորս ճանչցայ, ամէնքն ալ բարի եղան ինծի հանդէպ, զիս չփացուցին, յարգեցին: Անոնցմէ մէկը մանաւանդ, կայսերական կոմս մը, տարիքոտ եւ ամուրի, նոյնինքն այն անձը որուն ոտքերը խոցոտուեցան դարնուելով փակ դուռներու, Մարի – Թերեզի փոլէճէն ներս ընդունիլ տալու համար հայրազուրկ երախան, քու զաւակդ: Զիս հօր մը պէս կը սիրէր: Երեք անգամ, չորս անգամ, առաջարկեց ամուսնանալ ինծի հետ: Այսօր կոմսուհի մը եղած պիտի ըլլայի, տէրը հրաշալի դղեակի մը Թիրոլի մէջ, որեւէ հոգ պիտի չունենայի, որովհետեւ երախան պիտի ունենար խանդակաթ հայր մը որ պիտի պաշտէր զինքը եւ ես ընտիր ամուսին մը, բարի ու քաղցր: Զընդունեցայ, հակառակ ատոր, բազմաթիւ անգամներ պնդեց եւ հակառակ անոր որ իմ մերժումս սաստիկ ցաւ պատճառեց իրեն: Թերեւս սխալ մը գործեցի, վասնզի ներկայիս հանդիստ պիտի ապրէի քաշուած խաղաղ անկիւն մը եւ ինծի հետ պիտի ըլլար սիրասուն զաւակս: Սակայն ինչո՞ւ չխոստովանիմ քեզի: Չէի ուզեր կապուիլ, կ'ուզէի ամէն վայրկեան քու տրամադրութեանդ տակ ըլլալ: Սրտիս խորը, իմ անգիտակ էութեանս մէջ կ'ապրէր միշտ ողայական այն երազը որ օր մը թերեւս դարձեալ պիտի կանչէիր զիս, հոգ չէ թէ ժամուան մը համար: Եւ այդ մէկ ժամուան հաւանականութեան համար ամէն բան մերժեցի. վասնզի կ'ուզէի պատրաստ գտնուիլ առաջին իսկ կանչիդ: Ամբողջ կեանքս, այն օրէն որ դուրս եկայ երախայութենէս, ուրիշ բան չեղաւ, եթէ ոչ սպասում մը, սպասումը քու ցանկութեանդ:

«Այդ պահը իրականին մէջ եկած է: Բայց դուն չես գիտեր թէ ե՞րբ է այդ պահը: Չես իսկ կասկածիր, իմ սիրականս: Այս վայրկեանիս նոյնիսկ դուն զիս չես ճանչցած:

Այս, յաճախ արդէն քեզի հանդիպեցայ թատրոններու, նուագահանդէսներու մէջ, Փրաթէրի վրայ եւ փողոցը, եւ ամէն անգամ սիրտս կը սարսռար, բայց դուն կ'անցնէիր առանց զիս տեսնելու: Արտաքին երեւոյթիս մէջ, անշուշտ, ուրիշ մէկն էի՝ տատամսոտ երախան կին մը եղած էր, գեղեցիկ կին մը՝ ինչպէս կ'ըսէին, շրջապատուած հիացողներէ: Ի՞նչպէս պիտի կրնայիր կասկածիլ որ ես այն ամչկոտ աղջիկն էի զոր տեսած էիր քու ննջասենեակիդ գիշերային լոյսին մէջ: Երբեմն, այն անձերէն մին որոնց ես կ'ընկերանայի, կը բարեւէր քեզ: Կը պատասխանէիր անոր բարեւին ու աչքերդ կը դարձնէիր իմ կողմս, սակայն ակնարկդ միշտ ալ օտարոտի էր ու քաղաքավար: Զիս չէիր ճանչնար, միայն կը գնահատէիր: Հայեացքդ հեռու էր ինձմէ, ցաւալիօրէն հեռու:

Այսպէս օր մը, լաւ կը յիշեմ, իմ անձիս հանդէպ քու մոռացումդ, որուն արդէն գրեթէ վարժուած էի, չարչարանք մը եղաւ ինծի համար: Օփերայի օթեակին մէջ կը գտնուէի բարեկամի մը հետ, իսկ դուն նստած էիր քովի օթեակը: Վարագոյրին բարձրանալու պահուն լոյսերը մարեցան, այլեւս դէմքդ չէի տեսներ, սակայն շնչառութիւնդ կը զգայի այնքան մօտիկ ինծի, ինչպէս զգացած էի այն սիրոյ գիշերուան պահուն: Մեր օթեակները իրարմէ բաժնող թաւշեայ բազրիքին վրայ կը հանգչէր ձեռքդ, քու նուրբ ձեռքդ: Անսահման փափաք մը զգացի յանկարծ առնել այդ ձեռքը, հակիլ անոր վրայ եւ խոնարհաբար համբոյր մը դնել այդ օտարական, այդ սիրական ձեռքին վրայ, որուն օր մը հըպումը զգացած էի մարմնոյս վրայ: Երաժշտութիւնը շուրջս կը սփռէր իր թափանցող ալիքները ու իմ փափաքս հետզհետէ կը դառնար անտեղիտալի: Ստիպուեցայ ջիղերս զսպել որպէսզի տեղիս չելլէի, այնքան որ զօրաւոր էր այն ուժը որ կը քաշէր շրթներս դէպի քու ձեռքդ: Առաջին վարագոյրին վերջաւորութեան խնդրեցի բարեկամիս որ մեկնինք: Այլեւս չէի կրնար հանդուրժել այն գաղափարին որ դուն քովիկս էիր, ինծի այնքան մօտ այլ սակայն օտարական, թաղուած մթութեան մէջ:

«Ի վերջոյ, սակայն, այնքան անձկութեամբ սպասած ժամս անգամ մը եւս հնչեց, անգամ մը եւս այդ պահը ճակատագրին խաղալիկը դարձած իմ կեանքիս այցելութեան եկաւ: Տարի մը առաջ էր, քու տարեդարձիդ յաջորդ օրը: Տարօրինակ բան, երբեք չէի դադրած քու մասիդ մտածելէ, որովհետեւ այդ տարեդարձը ես ամէն տարի կը տօնէի: Առաւօտ կանուխ դուրս էի ելած գնելու համար այն սպիտակ վարդերէն, զորս ամէն տարի կ'ուղարկէի քեզի, ի յիշատակ վայրկեանի մը զոր դուն մոռցած էիր: Յետ միջօրէին, տարի երախան պտոյտի ու յետոյ առաջնորդեցի զայն Տըմէլի ծաղարանը, իսկ գիշերը գացինք թատրոն:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(17 Շար.)

ՄՇԱԿ ԱՆԽՈՆՋ

Պէյրութի Այգը խմբագրականով մը կը ներկայացնէ .—

Հայ մշակոյթին այլապէս սպառիչ ու ապերախտ անդաստանը ծաղկանոցի մը վերածելու ամէնէն հեւքոտ ճիւղերէն մին ընտրած է նախկին կոլուիի լրագրող Կարօ Գէորգեան :

Այսպէս մտածելու կը մղուինք, կարդալէ եւ միջնակը քամելէ ետք հաստափոր ու գեղատիպ այն հատորին՝ որ Ամէնուն Տարեգիրքը կը կոչուի :

Արդարեւ, գլուխներուն պէսպիսութիւնը իր կծիկը կը քակէ իւրաքանչիւր էջի հետ ու հետաքրքրութիւնը տակաւ կը խորանայ եւ մարդ յափշտակութեամբ կը սպասէ ... անսպասելի յայտնութեանց :

Յիրաւի, տեսակ մը Գիրք Յայտնութեանց է այս հատորը, որուն մէջ իրար կը հրմշտկեն յայտնութիւնները : Բայց, հրմշտուք մը՝ որ ենթարկուած է որոշ դասաւորման մը, անխորաչափելի կերպով բծախնդիր փնտռտուքի մը, որոնք կը բնորոշեն անխոնջ, դժուարութիւնները քայլ առ քայլ հարթող բարեխիղճ պրպտողը :

Եւ որպիսի դժուարութիւններ :

Արդարացնելու համար Ամէնուն Տարեգիրքը բացատրութիւնը, Կարօ Գէորգեան ինքզինք պարտաւոր կը զգայ — իրաւամբ — երկնելու կամ դասաւորելու հրատարակութիւն մը, որ իր բովանդակութեամբ արթնցնէ ընդհանուր եւ մնայուն ըլլալու սահմանուած չահագրգռութիւն մը, հատոր մը՝ որուն ընթերցումը կարելի ըլլայ փռել ամբողջ տարուան մը վրայ :

Դժխեմ առաջադրութիւն, որ կրնայ յանգիլ — սկսած է յանգիլ արդէն — իրական մարտիրոսութեան մը ...:

1964ի եւ 1965ի միջեւ կապ մը պահելու եւ ընթերցողը հաղորդակից դարձնելու համար իր չունչին, քանի մը էջով Կարօ Գէորգեան կուտայ տեսակ մը համապատկեր՝ իր հրատարակութեան մասին տեղի ունեցած այլազան գնահատութեանց : Ինքնագովութիւն մը չէ ասիկա, այլ կամուրջ մը՝ իր եւ ընթերցողներուն միջեւ, այս վերջինները մխրճելու համար Գրական Աշխարհին մէջ :

Ահա գլուխ մը, որ սպիտակ գիշերներ, հոգեխռով ցերեկներ եւ հալ ու մաշ ընող պրպտումներ արժած է Տարեգրքին հեղինակին : Բայց, երբ կը փակէք այս գլուխը, անզուսպ փորձութիւնը — չինէ՞ փորձութիւնը — կ'ունենաք անգամ մըն ալ ծայրէն սկսելու թղթատումը, վստահ՝ որ ամէն նոր ընթերցում ձեզի նոր բան մը պիտի սորվեցնէ, ձեզ պիտի դնէ յայտնութեան մը կամ հոգեկան խնճոյքի մը դիմաց : Հապա սա դմայլելի համադրումը Հայաստանի ու արտասահմանի գրականութեան, միջազգային դահերուն, յայտնութիւնը անտիպ կամ մոռցուած էջերուն, բայց նաեւ նորութիւնը՝ որ կը բերուի ինքնատիպ ձեւով մը.— խարազանի անողոք ու տեղին գործածութիւնը՝ հայ դպրութեան սրբաւանդ տաճարը կեղտոտ աղաւնետան հետ շփոթողներուն դէմ :

Արդարեւ, մարդ չի կրնար յարգանքով գլխարկը վար չառնել ի լուր այն խիզախութեան՝ որով Կարօ Գէորգեան կը ձաղկէ «պսակաւոր» բանաստեղծ մը, հայ չարաթաթերթի մը ապիկար անհեթեթութիւնները եւ մեծատաղանդ գրագէտի մը զաւկին մոլորանքը :

Ու այսպէս, միշտ նորութիւն մը կը գտնենք բոլոր գլուխներուն ամէն մէկ էջին մէջ, մինչեւ փակումը հատորին աւելի քան վեց հարիւր էջերուն :

Մարդ սահմռկած կը մնայ ի տես մէկտեղումին գրական, գիտական, հասարակական, քաղաքական ու այլ գիտելիքներու անսպառ այն շտեմարանին, որ կը դրուի ընթերցողին տրամադրութեան տակ, զինք մշտանորոգ խոկումի մղելով :

Թէզդիկեան չունչով թաթաւուն է գիրքը՝ մէկ ծայրէն մինչեւ միւսը : Ամէն էջ, գրեթէ ամէն տող կը թրթռայ Նորը եւ լաւը լաւագոյն ձեւով տալու բաղձանքով, կ'երգո՛վ՝ եթէ կ'ուզէք :

13 տարիներէ ի վեր Կարօ Գէորգեան Ամէնուն Տարեգիրքը կը հրատարակէ ու յաջողած է զայն դարձնել երկ մը, որուն անհամբերութեամբ կը սպասեն տակաւ բազմացող իր ընթերցողները : Եթէ հայ գիրքը ճրի կարդալու վարժուած մեր միջավայրին մէջ դժխեմ եղաւ առաջին հատորին երկունքը, յաջորդները սակայն հանդիսացան զաւակներ՝ որոնք խինդ ու ծիծաղ կը բերեն ընտանիքին մէջ, այս պարագային՝ հայ դպրութեան :

Այսպէս է որ, այսօր, ամէն տարեվերջ ակնդէտ կը սպասուի Կարոյի ընթերցողներուն կողմէ :

Ցայտնապէս, այս սպասումը մտահոգութեան տեղի տուած է, որովհետեւ իր Երկու խօսքով ան ստիպուած ըլլայ գրելու .

« Այս միեւնոյն էջին վրայ տպուած մեր անցեալ տարուան Յառաջաբանով, քանի մը շաբաթներու յապաղում մը միայն կը նախատեսէինք Տարեգրքիս 1965ի հատորին համար : Զայն խմբագրողին անսպասելի եւ բաւական երկարատեւ հիւանդութեան պատճառով, սակայն, սխալ դուրս եկաւ դժբախտաբար մեր նախատեսութիւնը եւ հատորը հրապարակ եկաւ երեք ամիսներու յապաղումով »:

Արդ, այս բոլորին մէջ զարմանալին այն չէ որ Ամէնուն Տարեգիրքը այս տարոյս տեսած է երեք ամսուան յապաղում մը :

Բուն զարմանալին այն է որ հատորը լո՛յս տեսած է :

Քիչ առաջ կը խօսէինք մարտիրոսութեան մը մասին :

Մենք ունինք յստակ՝ այլ տրտում այն տպաւորութիւնը թէ Ամէնուն Տարեգիրքը դմայլելի հատորներուն անխոնջ մշակը պարզապէս ինքզինք սպաննելու վրայ է, անշէջ ու մշտանորոգ պահելու համար մշակութային սեռ մը, որուն միակ սպասարկուն կը մնայ ինք՝ բովանդակ Հայութեան մէջ, հայրենիքէն ներս թէ՛ դուրս :

մատեանը 70 տարեկան է հիմա : Այդ աւիւնը արժանի է հաւաքական յարգանքի եւ գնահատութեան, թէ իր անձով եւ թէ՛ իր գրական ձրի վաստակով : Կոչը խօսեցաւ իմ ալ գեղացիի սրտիս :

Եւ արձագա՛նգը այս սրտաբուխ տողերուն մէջ ծրարուած է :

ԲԵՆԻԱՄԻՆ ՆՈՒՐԻԿԵԱՆ

UNION GENERALE ARMENIENNE
DE BIENFAISANCE

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ
ՄԻՈՒԹԻՒՆ

11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

ՓԱՐԻԶԻ «ՄԱՐԻ ՆՈՒՊԱՐ» ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏՈՒՆԸ

Փարիզի համալսարանական ոստանի «Մարի Նուպար» հայկական տունը կ'ընդունուին այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները.—

1.— Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը :

2.— Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի Համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ: Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր :

3.— Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ : Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով : Երկու հոգինոց սենեակի ներկայի վարձքն է անձ գլուխ 90 ֆրանք, իսկ մէկ հոգինոց սենեակի 120 ֆր. ամիսը :

4.— Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշէն, աժան գնով : Հայ ուսանողական տունը ունի իր Մատենադարան - ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները :

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին վերջաւորութեան, մինչեւ Յուլիս 15: Դիմողներուն կը ղրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի :

Այս թուղթերն են .—

1.— Խնդրագիր (երկու օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան :

2.— Յաճախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը :

3.— Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը .

4.— Եթէ կարելի է ուսանողին ուսուցիչին կողմէ տրուած յանձնարարագիր մը :

5.— Ցանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները :

6.— Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու :

7.— Ծննդեան վկայագիր :

8.— Բժշկական վկայագիր :

9.— Երեք հատ փոքր լուսանկար :

10.— Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողի հասցէով եւ դրոշմաթուղթով :

Դիմումները պէտք է ուղղուին Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին՝

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Դիմումներու թղթածարը Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ ետք, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտ.ի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարւոյ սկիզբը: Այս թուականը անցնելէ ետք ոեւէ դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ :

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար :

ԴԻՒԱՆ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
(ԿՆԻՔ)

Փարիզ, 26 Մայիս 1966

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դիւանագիտութիւնը կանխամտածուած ստախօսութեան մթնոլորտն է :

ՏԻԶՐԱՅԵԼԻ

Դիւանագիտութիւնը՝ բացարձակ ինքնակառավարումի դժուարին արուեստն է, ձեր մտածումները սառն անտարբերութեան մը դիմակին կամ, եթէ կը նախընտրէք, ամէնէն հրապուրիչ ժպիտին տակ ծածկելու արուեստն է, մէկ աչքով խնդալու եւ միւսով լալու արուեստն է, հմայիչ կերպով խօսակցելու արուեստն է, եթէ նոյնիսկ ձեր սիրտը լեցուն է մահարոյր ատելութեամբ :

ՇՐԵՊԻՔ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Անվեհեր Բղէզ անմիջապէս երեսին վրայ գետին պառկեցաւ, հրացանը այտին տարաւ, նշան առաւ եւ հինգ փամփուշտ պարպելով, մօրէ մերկ թշնամիներէն երեքը գետին փռելով կարմիր պատմուճան հագցուց անոնց :

— Երեք չնագայլը բռնեցինք, գործը մէկին մնաց, մռլտաց ակռաներուն տակէն անուղղայ կատակախօս պատանին : Բայց ողջ մնացող եօթը հոգին անոր վրայ քալեցին : Փախելէ ուրիշ ճար չէր մնացած :

— Այս անգամ բռներնիս բուրդ է, մռլտաց Բղէզ:

Եւ ոտքերը կռնակը դարձնելով, սկսաւ ունեցած ուժովը վազել :

Հովէ քան քայլ առած, ետին դառնալով պոռաց .

— Մարաթօն վազք, հասէք նայիմ :

Բայց միայն յիսուն քայլ կրցաւ առնել: Ցանկարծ կանգ առաւ ...: Մագերը փուշ փուշ եղան այս անգամ ...: Ցիսունի մօտ չարժուն մացառներ ելած էին առջեւը ...:

— Ալ այս անգամ խաչդ հանէ, Բղէզ, մռլտաց քաջ պատանին մահուան առջեւ ալ սկեպտիկօրէն կատակելով : Այսչափ վտանգներէ ազատեցար, բայց այս անգամ պապա Լեւոնի պատուէրը անսաստած ըլլալուդ համար էչերու արքայութիւնը պիտի ճամբորդես ...:

Ձեռքի հրացանը լեցնելու փորձ մը ըրաւ, բայց տեսնելով որ օդին մէջ հրացանի փողեր կը փայլէին, երեսի վրայ գետին պառկեցաւ : Հրացանները մէկ բերան պարպուեցան եւ գնդակները վժալով գլխուն վրայէն անցան :

— Վժ, ճըզ, պըզ վի, մռլտաց Բղէզ քիթը գետնին փակցնելով: էշերու արքայութեան ճամ - պանոն է ...:

Եռեւէն ցաւի մռնչիւններ լսուեցան, բայց առջեւի կողմէն ձայն մը լսուեցաւ որ կը գոչէր :

— Բղէզ, Բղէզ, ո՞ւր ես, եկանք, հասանք, ո՞ւր ես ...:

— Հիփ, հիփ, հուրրա, գոչեց Բղէզ ուրախութեամբ : Վարպետս է, ազատեցանք ..., բայց այս անգամ ալ անկէ փառաւոր ափոց մը պիտի ճաշակենք ...:

.

Մօպրէ իր առօրեայ քննութեան շրջանը կատարած առենը Բղէզը հոն նշմարած չըլլալով աջի բերան անանկ կարծած էր որ Իպրահիմի կամ Սագիրի հետ որսի ելած էր :

Ահա ճիշդ այդ միջոցին Հուսէյին հոնկէ կ'անցնէր :

— Բղէզը հոս չէ, Հուսէյին, որո՞ւն հետ որսի ելաւ, գիտես, հարցուց Մօպրէ գայն իր քովը կանչելով :

— Եղբայրս ներսն է, Սագիրն ալ ներսն է, Հաքիմը եկած է, անոր հետ կը խօսակցին կոր, պարոն, որու հետ գացած կրնայ ըլլալ, իրաւ որ չեմ գիտեր, պատասխանեց Հուսէյին :

Կ'երեւի թէ մինակը գացած է, մըմընջեց խմբագիրը դէմքը կախելով :

Մօրիս եւ Լեւոն երկու կիներուն հետ հոնկէ կ'անցնէին այդ միջոցին : Մօրիս այս խօսակցութիւնը լսած ըլլալով հարցուց.

— Ինչ պատահեր է, Փիէր :

— Բղէզը հոս չէ, կ'երեւի թէ չան լակոտը մինակը որսի գացեր է, գոչեց Մօպրէ բարկութեամբ :

— Մինակը, ա՞յս ժամուն, բացագանչեց Լեւոն : Իրեն ալ հազար անգամ պատուիրեցի որ բանակէն չհեռանայ :

Աստուած իմ, Աստուած իմ, արդեօք գլխուն փորձա՞նք մը եկաւ, բացագանչեց տիկին Մօպրէ :

— Երթանք, երթանք անմիջապէս գըտնենք սա անհնազանդը, գոչեց Լեւոն : Դեռ հեռացած ըլլալու չէ, ժամը տասնեմէկն է :

— Այո, երթալու եւ գտնելու է լակոտը, աւելցուց Փիէր, Ալ այս անգամ առնելիքը թող ըլլայ, ականջները պիտի փրցնեմ : Շնագայլի մորթէ զօրդ մը չինել ուզեց, կ'երեւի թէ սպաննածները չեն բաւեր, քանի մը հատ եւս սպաննել մտադրած է :

Քանի մը վայրկեան ետքը, երեք բարեկամները եւ չորս տեղացիները անտառ մտան : Ահա ճիշդ այս միջոցին, Բղէզ ատրճանակը կրակելով, իր կոկորդէն բռնող մարդը գետին կը փռէր, իսկ զինքը փնտռողները ճիշդ առենին զէնքին ձայնը առնելով այն կողմը կ'ուղղուէին :

Երբ առջեւի կողմէն հրացանները պարպուեցան եւ մերկ չարագործներէն երկուքը վար ինկան, միւսները զայն տեսնելով կծիկը դրին:

Բղէզ զգլխացած ըլլալով փախած ըլլալուն վրայ, առանց ըրածին ծանրակշռութեան վրայ մտածելու, փախչողներէն ով որ իրեն աւելի մօտ էր՝ անոր ետեւէն ինկաւ : Մօպրէ զայն տեսնելով, անմիջապէս կրակը դադրեցնելու հրաման տուաւ որպէսզի Բղէզ իրենց գնդակին զոհ չերթայ եւ ունեցած ձայնովը սկսաւ պոռալ .

— Բղէզ, Բղէզ, գետին պառկէ :

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս· ՅՈՎՀ· ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՄԲէԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար գմբէթի նորոգութեան ։

	Ֆ·
Ազնուական Տիկին մը	2000
Տիկին Վահէ Զինինկիրեան իր ծնողաց Սաթենիկ եւ Միսաք Խաչատուրեանի յիշատակին	1000
Պ· Վահէ Զինինկիրեան	1000
Պ· Անդրանիկ Մալաճեան	500
Պ· Հ· Փափազեան	500
Պ· Ս· Հանըմեան	250
Տիկին Մաքրուհի Յովհաննէսեանի միջոցով («Քերմէս»ի համար	140
Պ· Ամիրխանեան եւ իր զաւակները, Տիկին Ամիրխանեանի յիշատակին	100
Պ· Մարտիկ Եղիազարեան	100
Տիկին Սիլվա Գույումճեան Տիկ· Լեւոն Մեսրոպի մահուան առթիւ	100
Պ· Լեւոն Հասըրճեան	100
Տէր եւ Տիկին Վահանեան	100
Օր· Սիլվա Էլմաճեան	50
Բարեպաշտ Տիկին մը	100

Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գույումճեան, Պ· Լեւոն Ավնաթանօֆ (Քերմէսի առթիւ), Պ· Ժորժ Խատիսեան (Քերմէսի առթիւ), Տիկին Արշալոյս Խանտանեան, Պ· Լեւոն Խուպէսէրեան 50ական ֆրանք։

Մէթրը Ժան Ժիլպէռ 40 Ֆր·, Պ· Միհրան Սարգիսեան, Տիկին Եղիսաբէթ Գասպարեան 30ական, Տիկին Երանուհի Քէօլէեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Պէրպէրեան, Տիկին Ռօզա Պարտիզպանեանի մահուան առթիւ քսանական, Տիկին Սօֆի Գարագաշեան, Պ· Կղերունի, Պ· Ճանճիկեան, Պ· Մինաս Ծիհանեան տասնական, Տիկին Կանտըլէն հինգ ֆրանք ։

Ընդհ· գումար 11·943 ֆրանք ։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ· Մ· Բամպուքճեան կը նուիրէ երեք հարիւր Ֆր· ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ· կայանին, փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Սաշա Տէր Գէորգօֆի մահուան առթիւ ։

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ· կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին ։

Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Ըլնօ օթօքարներու կայանէն, Փորթ Մայօ։

Ա· խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկուշաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10-12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 26ին, Փօն Թ'էվէքի դաշտի վրայ, պաղ աղբիւրին մօտ ։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին ։

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92
կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ 1966

Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն ։

Գին՝ լաթակազմ 22 ֆրանք
Թղթակազմ 17 ֆրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e
կամ ԱՆՋԱՄԲ «Յառաջ»ին

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունիս 18) երեկոյեան ժամը 7ին Սինեմա Նորվելթի մէջ ։

Բացման խօսք եւ բանախօսութիւն ։

Գեղարուեստական բաժին ։ Հայաստանեան երկու խօսուն ժապաւէններու ցուցադրութիւն .— « Հիւսիսային ծիածան» եւ «Սիրոյ երգը» ։

Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Յուշարձանին վրայ ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը ղրկուի թերթին կտրոնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս գումարը ։

Դժբախտաբար նման սխալներ շատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ ։

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ ժամը 18ին Փարիզի Արգ է Մէթիէ թիւ 116 փոսթէն ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն։ Հակառակ մեր ազդերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր ղրկողը ։

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ, Մարսէյլի 6րդ թաղամասին փոսթէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն ։

Այս երկու անձերէն, սփոփողաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կանոնաւորելու համար մեր հաշիւները։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Կիրակի։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· Տիւ Նօռ, Լը Րէնսի 93։ Հեռաձայն 927 – 01 – 72 ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22
Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ
36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՕՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ ։

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ ։

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով ։

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված ։

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր·— ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով ։

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի գրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ·— Մօնմօրանսի երթալու համար, կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը։

Շոգեկառքի ժամերը·— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00։

ԾԱՆՕԹ·— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Անկէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար ։

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով, ծախու է առեւտրական պայ մը Պոնեթըրի, քոնֆեքսիօն, այր, կին, երախայ։ Շատ լաւ դիրքի վրայ, Պուլոնը։ Պուլվար Ժան Ժօրէսի անկիւնը ։ Շահեկան պայմաններ, պզտիկ վարձք ։ Դիմել՝

Mr. BERBERIAN
157, Bd. Jean-Jaurès
BOULOGNE
Tél. : MOL. 39-05

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ Տիկին մը, 50էն 65 տարեկան տարեց հայ կնոջմով մը զբաղելու համար, որ փոքր յարկաբաժին մը կը բնակի, 14րդ Թաղամասը, ամէն յարմարութիւններով։ Տունը պիտի նայի եւ զբաղի խոհանոցով։ Բնակութիւն, ուտելիք, լաւ վարձատրութիւն, օրը երեք ժամ ազատ եւ Կիրակի օրերը ։ Հեռաձայնել ճաշի ժամերուն.—

AUT. 66-76

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԲԱՐ

LA PALETTE BLEUE
30, Rue de Seine — PARIS (6e)
Մինչեւ Յունիս 15

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները։ Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին ։

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս ։

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ· Բ· Ը· Միութեան անդամներուն ։

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն։ Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը ։

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3։ Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն ։ Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները ։

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու։ ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ·։

ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ ։

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով ։

ԴԻՄԵԼ՝
M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 14 ՅՈՒՆԻՍ — MARDI 14 JUIN 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10634 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.634

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ ԿԸ ՄՕՏԵՆԱՅ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒՆ

ԻՒՄԱՆԻԹԷՆ ԳՈՀ Է

Քանի կը մօտենայ ընտրութեանց թուականը այնքան կը բազմանան զանազան ժողովները եւ դիրքաւորումները : Ցարդ Ձախի պարագլուխ՝ Ֆ. Միթերան, անորոշ դիրքի վրայ էր, եւ եթէ երբեմն բաց դուռ մը կը ձգէր Համայնավարներուն միւս կողմէ ալ առաջարկներ կ՚ընէր Կեդրոնի պարագլուխ՝ Լըքանիւէի : Հանրապետական Հիմնարկութեանց Համագումարին առջեւ, Միթերան շեշտեց .— « Ոչ մէկ բան կ՚անցնի ձախի միութենէն առաջ, որու մէջ կայ, ի հարկէ, Համայնավար կուսակցութիւնը » : Վերջերս ալ յայտարարած էր .— « Պատիւ կը համարիմ դուրս հանած ըլլալ Համայնավարները, այն կէթոյին մէջէն, ուր արգելափակուած էին » :

Շաբաթ եւ Կիրակի օրուան նիստերուն ներկայ եղած են հինգ հարիւր պատգամաւորներ : Խօսք առած է նաեւ Կի Մոլէ, գլխաւորաբար ծանրանալով արտաքին քաղաքականութեան վրայ : Այս առընչութեամբ, կ՚ընէր կարգ մը առաջարկներ .— Համաշխարհային համագումար մը կազմակերպել որ համախմբէ այն երկիրներու ներկայացուցիչները որոնք միջոցները կը փնտռեն խաղաղ համակեցութեան քաղաքականութիւն մը մէջտեղ դնել : Ընկերվարական կուսակցութեան քարտուղարը առաջադրած է նաեւ եւրոպական տնտեսական ուխտի մը գաղափարը, առանց լքելու սակայն գերազգային Եւրոպայի մը կառուցման մը հարցը, վասնզի ան է գերմանական հարցին միակ լուծումը եւ հանդրուան մըն է ընկերվարական ժողովրդավարութեան կառուցման ճամբուն վրայ :

Իւմանիթէի խմբագրապետը Ռընէ Անտրէօ խմբագրական մը գրած է այս երկու նիստերուն առթիւ, ուր շեշտը դնելով Միթերանի այն յայտարարութեանց վրայ որոնք կը վերաբերին համայնավար կուսակցութեան, գոհունակութիւն կը յայտնէ յանուն համայնավար կուսակցութեան Միթերանի տուած ճշգումներուն մասին :

Միթերան ուրիշ հաճելի բաներ ալ ըսած էր համայնավարներուն երբ կը յայտնէր թէ Ատլանտեան Ուխտը, արդարեւ, անցեալին կը պատկանի «ո՞վ կրնայ խորհիլ թէ ձախ կառավարութիւն մը, վաղը մեռելները կրնայ ողջնցնել » : Միթերան յայտնած է նաեւ թէ չի կրնար համաձայնիլ Լըքանիւէի հետ, որ իր հակահամայնավար տեսակէտներով, արդէն կեդրոնէն աջ անցած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան պարագլուխը՝ Չաուշեսքօ յայտարարեց թէ ժամանակը եկած է ոչնչացնելու թէ Ատլանտեան Ուխտը եւ թէ Վարշաւայի Ուխտը, որպէսզի յարաբերութիւններ ստեղծուին եւրոպական երկիրներու միջեւ նոր հիմերու վրայ : Ռումէն կեդրոնական կոմիտէի քարտուղարը յայտարարած է նաեւ .— « Եւրոպան, քաղաքակրթութեան օրրանը, որ արդէն այնքան տուած է մարդկութեան, կոչուած է այսօր դեր մը խաղալու եւ կարեւոր պարտականութիւն մը կատարելու աշխարհի մէջ, խաղաղութեան պահպանման համար » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գովքը կը հիւսէ բովանդակ խորհրդային մամուլը, տը Կոլի այցելութեան նախօրեակին :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, նախագահ Նասըր ներկայ եղած է գնդ. Թուհմէ Ալտաթալլահի յուղարկաւորութեան : Նախկին նախարար Սուրիոյ կառավարութեան մէջ, Սուրիա – Եգիպտոս միութեան վարչակարգի օրով, նախկին նախարար առջի օր սպաննուած էր իր բնակարանին մէջ, սուրիացի ուսանողի մը կողմէ :

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մամուլը կը շարունակէ իր կատաղի յարձակումը հակակուսակցական եւ հակընկերվարական տարրերուն դէմ : «Կարմիր Դրօշակ» թերթին խմբագրականէն զատելով, հաւանական կը նկատուի որ Պաշտպանութեան ներկայ նախարարը՝ Լին Փիաօ ըլլայ Մաօ Ցէ Թունկի յաջորդը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ անմիջական կերպով 900 միլիոն տոլարի վարկ մը կ՚ուզէ «Համաշխարհային դրամատունէն» : Այս առընչութեամբ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը ղրկած է Ուաշինկթըն :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը՝ Կոսիգին Հելսինկի հասած է պաշտօնական այցելութեան : Մոսկուա կը վերադառնայ Կիրակի օր, նախագահ տը Կոլի այցելութեան նախօրեակին :

ԼՈՒՐՏԻ մէջ տեղ ունեցած է զինուորական միջազգային իններորդ ուխտագնացութիւնը, որ կը համախմբէր 15000 զինուորներ 16 ազգութիւններէ : Ներկայ եղած են կարդինալներ՝ Ֆէլթէն, Սիւէնէնս, Ալֆրինք եւ պապական նուիրակ Գերպ. Պերթօլի : Մատուցուած պատարագէն ետք, կարդացուած է Պապին պատգամը :

ՊՈՆԻ մէջ բացուեցան ֆրանքօ-գերման բանակցութիւնները Գերմանիոյ ֆրանսական զօրքերուն հարցին շուրջ, կը կարծուի թէ գոհացուցիչ ելքի մը կարելի պիտի ըլլայ յանգիլ :

ՊԵԼՃԻՈՅ Արտաքին նախկին նախարարը՝ Սփաք յայտարարած է թէ Ռոպեր Շումանի Ֆրանսան շատ աւելի պարագլուխն էր Եւրոպայի քան տը Կոլի Ֆրանսան : « Առանց կասկածի կարելի չէ ըսել թէ եւրոպական կառուցումը կը նահանջէ անցեալի բաղդատմամբ, վասնզի Ֆրանսան ազգայնական քաղաքականութիւն մը կը վարէ» :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ հաւաքուած են Հասարակաց Շուկայի անդամ վեց երկիրներու Արտաքին նախարարները երկու օրուան համար : Ծեծուելիք գլխաւոր հարցն է Վալթէր Հալշթայնի պարագան, որ 1958էն ի վեր նախագահն էր Հասարակաց Շուկայի գործադիր յանձնախումբին, որ այդ պատճառով ալ յաճախ կը յիշուի իր անունով : Դաշնակցային Գերմանիա համամիտ է որ Հալշթայնի պաշտօնին շրջանը երկու տարի ալ երկարաձգուի, Ֆրանսա, ընդհակառակն կ՚ուզէ որ փոխուի առարկելով թէ այլեւս ան պետական ղեկավարի դիրքի մէջ կ՚ըլլայ : Կը թուի թէ միւս անդամները, բոլորն ալ գոհ են Հալշթայնէն :

ՏԻՆ – ՌԸՍՔ, Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը 1250 միլիոն տոլար ուզեց Էրհարտէն հաստատելու համար զէնքի ապսպրանքները զորս Դաշնակցային Գերմանիա ըրած է Միացեալ Նահանգներէն :

ԱՆԳԼԻՈՅ ծովայիններու գործադուլը կը շարունակուի հակառակ անոր որ այս շարժումին կ՚ընդդիմանան անգլիական Թրէյտ – Իւնիընները եւ փոխադրութեանց սենտիքաներու միջազգային դաշնակցութիւնը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Օրը Օրին

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

« Գրաբար » տիտղոս մը տուած են մեզի՝ մեզ հեռուէն մօտէն ճանչցողները ·

— « Համասփիւռ բազմութիւն մըն են ··· Լուսին երբառ՝ Հայու կը հանդիպիս, Հրատ երբառ՝ Հայ մը դիմացդ կ՚ելլէ···»

Այս տիտղոսը մեզի՛, ողջ մնացածներուս: Հապա՞ մեր մեռելները :

Համասփիւռ բազմութիւն մըն ալ անոնք չե՞ն :

Տեսա՞ծ էք բազմանդամ հայ ընտանիք մը, որուն ողջերը մեռել մը չունենան աշխարհի այս կամ այն անկիւնը :

Կը հարցնես բարեկամիդ·

— Հայրդ, մայրդ ո՞ղջ են ···

— Ո՛չ, դժբախտաբար ··· Երկուքն ալ մեռած են ···

— Քոյդ չէի՞ն, հետդ չէի՞ն ապրեր···

— Քո՞վս, հե՞ռս··· Ջաղացքէ՞ն կուգաս ··· Անոնք թափառական, ես, ինքս, թափառական··· Աստուած հրաման ունէ՞ր որ միասին ըլլայինք ··· Հայրս մեռաւ Թեհրան, մայրս՝ Գահիրէ ··· եղբայրս՝ Արժանթին, մեծ քոյրս՝ Լոնտոն···:

— Ուրեմն ընտանեկան դամբարան մը չունինք ···:

— Ընտանեկան դամբարա՞նը ինչ է ··· Հայոց Աստուածը շատ քիչերուն բրած է այդ շնորհը ··· Շատ շատերուն համար ալ տնօրինած է — «Իրարմէ հեռու պիտի ապրինք եւ իրարմէ հեռու պիտի մեռնինք·· Մէկը միւսին թաղումը պիտի չտեսնէ···» Ատանկ ալ եղած է , ատանկ ալ կ՚ըլլայ ամէն օր, Ածուն օրը ···

— Քիչ մը յոռետես ես ···

— Յոռետե՞ս··· ժամանակ ունի՞ս , պատմե՞մ ցաւս ···

— Պատմէ նայիմ ···

— Անունով, համբաւով շատ մեծ ընտանիք մը եղած չենք, բայց համրանքով բաւական մեծ էինք ··· Մեծ մայրիկ եւ մեծ հայրիկ, հօրաքոյր եւ հօրեղբայր , մօրաքոյր եւ մօրեղբայր, զարմիկներ եւ զարմուհիներ՝ ուզածիդ չափ ··· Ամէնն ալ մեռած գացած են ··· Թաղուած են՝ մէկը հոս, մէկը հոն··· Մէկը հիւսիս , մէկը հարաւ··· Հայու բա՞խտ՝ ըսեմ, ի՞նչ ըսեմ, ես ալ չեմ գիտեր ···

— Աստուծոյ կամքը՝ ըսենք, անցնինք, կարծեմ ···

— Այո՛, ուրիշ ըսելիք ալ չկայ ··· Մեծ հայրիկս սպաննուեցաւ Վանի կոիւներուն մէջ, 1915ին ··· Վստահ եմ որ թաղուած անգամ չէ, այլ բորենիներուն կեր եղած է ··· Մեծ մայրս հրաշքով մը ջարդէն ազատած , Պոլիս կ՚անցնի եւ տասը տարի իր կսկիծին ու արցունքին հետ սեւ օրեր քաշքշելէ ետք կը մեռնի ու կը թաղուի Շիշլիի գերեզմանատունը, Տէրտէրին աղօթքով ··· Հօրեղբայրս , գինեդադարէն ետք Պրազիլիա կ՚երթայ գործով ··· Մեռաւ 1945ին եւ թաղուեցաւ Սան Փաւլօ ··· Իր կինը մեռաւ Փարիզ ··· Մեծ աղջիկը՝ Աթէնք, մեծ տղան Սօֆիա ··· Մօրեղբայրս թաղուեցաւ Պոմպէյ , մօրաքոյրս Քազապլանքա ··· Հօրաքրոջս մեծ տղան թաղուած է Նիւ Եորք, պզտիկ աղջիկը՝ Ֆրեզնօ ··· Զոքանչս՝ Երեւան, իր եղբայրը՝ Վլատիվոստոք ··· Աներձագներէս մէկը՝ Խարպին, միւսը Կալկաթա··· Աներոջս գերեզմանը Վիէննա է ··· կինս թաղեցի Մայեմի··· Եղբօրս կինը թաղուած է Ադիս Ապապա, եղբօրորդիս՝ Մոսկուա ·· Ո՛ր մէկը ըսեմ, ո՛ր մէկուն հասցէն տամ ··· Հապա՞ բարեկամներս, դասընկերներս ··· Երուանդը՝ մեռեր ու թաղուեր է Պէյրութ, Խորէնը՝ Սուտան, Նորայրը՝ Սինկափուրի, Արշակը՝ Պաքու , Հըրաչը՝ Միլանօ, իր քոյրը, Հերմինէն , Պրիւսէլ ··· Միւսին Օննիկ անունով վարժապետ մը ունէինք — մեռեր է ժընեւ ··· Մեր գիւղին քահանան, Տէր Վարդանը , մեռեր է Տէր Զօր··· ինչպէս կը տեսնես, միայն ես ողջ մնացեր եմ··· Ո՛վ գիտէ ես ալ ուր պիտի իյնամ մեռնիմ ··· Այսօր հոս եմ, վաղը գացած կրնամ ըլլալ Հիւսիսային Բեւեռ՝ սառերուն վրայ սատկելու ··· Հայու ճակատագիր ··· Քեզի համար, կ՚ըսեն թէ « շա՜տ գիրք կարդացած է »··· Ըսէ նայիմ, Աստուծոյ աս բրածին կը հաւնի՞ս , շիտա՞կ բան է բրածը··· Գիրքերը ի՞նչ կ՚ըսեն ···

×

Գիրքե՞րը :

Եթէ գիրքերուն մէջ գրուածները շիտակ ըլլային, մինչեւ հիմա շատո՛նց մեր աչքին հանդիպած կ՚ըլլար այս հարցումին պատասխանը :

Շատ անգամ, գիրքերը մեզի հէքեաթ կը պատմեն: Մանաւանդ կրօնքներու ներշնչումով գրուած գիրքերը : Մանաւանդ անոնց էջերուն վրայ փռուած ալելուիաներն ու Պռօսխումէները :

Բայց ի՞նչ պէտք ունինք մեր նայուածքը աստղերէն ալ վեր, առ Աստուած , նետելու մեր ճակատագրին ողբերգութիւնը բացատրելու համար :

Մեր փնտռած պատասխանը վարն է , շատ վարը, այն մանրանկար գունդին վրաք ուր շունչ կ՚առնենք ու կուտանք : Եւ կ՚արտասուենք՝ արցունքի կաթիլներով սալարկելու համար այն ճանապարհը, որ մէկ խաւարէն միւսը կ՚առաջնորդէ մեզ, առուններս :

Գոցեցէք կրօնքի գիրքերը ու բացէք այն գիրքերը, որոնց կողքին վրայ կայ « Դիւանագիտական Պատմութիւն Եւրոպայի» անունը:

Այդ գիրքին ծալքերուն մէջ կայ պահուըտած սքերլին, կայ տոլար: Կայ ազգային , պետական ու կայսերական շահ:

Էջ առ էջ դարձուցէք այդ մատեանը ու հողի, քարիւղի, ոսկիի հոտ պիտի գայ ձեր քիթին :

Այդ հոտերը թող պատմեն թէ Աստուծոյ բրածը շիտա՞կ է թէ սխալ :

Անոնց հարցուցէք թէ ինչո՞ւ Աստուծոյ քղանցքներուն կառչած այս պզտիկ ժողովուրդը չունեցաւ , Աստուծոյ անունով, ոճիրներուն բոլոր տեսակներ գործող ժողովուրդին սաղայելական բախտը:

Անոնց հարցուցէք թէ ինչո՞ւ այս պզտիկ ժողովուրդին վիճակուեցաւ աշխարհէ աշխարհ թափառելու դժբախտութիւնը՝ ի խնդիր պատառ մը հացի եւ ազատ ու ապահով երդիքի մը, բայց չունեցաւ միեւնոյն երկինքին — Հայոց աշխարհի երկինքին տակ իր զաւակները մէկտեղելու ու անոնց քրտինքով իր հողերը ոռոգելու երանութիւնը :

Անոնց հարցուցէք թէ Տէրն Ամենակալ ի՛նչպէս , ի՛նչպէս կը հանդուրժէ որ Հայ մայր ու Հայ զաւակ, Հայ քոյր ու Հայ եղբայր կողք կողքի չհանգչին ի քուն յաւիտենական՝ Հայոց հայրենիքին հողերուն ընդերքը :

Անոնց հարցուցէք թէ ինչո՞ւ աշխարհն ու Աստուած չորս հովերուն ցրուեցին մեռելներն ալ՝ մեր ողջերուն հետ :

Ու քարիւղ ու ոսկի ու հող, այդ մատեանին ծալքերուն մէջ ծուարած, պիտի պատասխանեն՝ մէկ - բերան ·

— Ողջ Հայը իր սեփական հողին վրայ ու մեռած Հայը իր սեփական հողին տակ պիտի վտանգէին մեր Աստուածատուր շահերը ··· Հետեւաբար ···

×

Հայոց պատմութեան էջերէն մէկն ալ՝ հողմացրիւ հողակոյտերու այս հէքեաթը:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՄԱՍԼԱՒՆԵՐ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Ա.

Նալբանդեանի վարպետները պիտի բաժնուին Լեհաստանի խնդրով: Գերցէն, Օկարին համակիր պիտի ըլլան լեհական յեղափոխութեան, Լեհաստանի անկախութեան, համասլաւներ Պաքունին, հռչակաւոր հրապարակագիր Խաթքով պիտի քննադատեն յեղափոխութիւնը, պիտի գովաբանեն ցարական քաղաքականութիւնը :

Լեհերը հաւատացեալ, մոլեռանդ կաթոլիկ են, համասլաւներ եւ արեւմտեաններ գերման դպրոցներէ դուրս եկած նիւթապաշտներ են : Գերման աստուածաբան Շթրաուս 1835ին կը հրատարակէր Յիսուսի Կեանքը, կը մերժէր հրաշքը, կը ժխտէր Քրիստոսի գոյութիւնը : Պաուէր կ'ամբողջացնէր Շթրաուսի գործը, Ֆէօյերպախ 1941 թուին կը հրատարակէր Քրիստոնէութեան Էութիւնը, կը գերազանցէր նախորդները՝ յայտնելով թէ քրիստոնէութիւնը մարդկութեան աստուածացումն է, Աստուած մարդկային մտքի ծնունդ է :

Լեհերը ազգայնական են, նոյն իսկ ազգայնամոլ, ազգը կը գերադասեն ցեղէն, կը պահանջեն քաղաքական անկախութիւն, կը բաղձան բաժնուիլ սլաւական միութենէն :

Գերցէն կը բացատրէր իր եւ բարեկամներուն տարբերութիւնը համասլաւներէն. « Մենք եւ համասլաւները կը ներկայացնէինք երկու դէմքով Ցանուսը, անոնք ետ կը նայէին, մենք առաջ : Զգացումով նոյն էինք, մեր սիրտերը կը բաբախէին միեւնոյն տրոփումով մեր կրտսեր եղբօր գիւղացիին համար : Իրենց համար յուշ մըն էր, մեզի համար մարգարէութիւն մը : Սլաւներու բնոյթը հարուստ է ուժերով, որպէս անմշակ հող, իրենց բոլոր վայրենութեանց մէջ ունին ընկերվարական տարրեր»: (Մըլիուքով, Լա Քրիզ Ռիւս):

1830էն ի վեր Լեհերը կորսուած էին ամէն ազատութիւն, հաւատարիմ կը մնային ազգային աւանդութեանց : Ռուսն ու աւատապետը կը շահագործէին գիւղացիութիւնը : Եկեղեցին կը պահպանէր ազգայնական ոգին, դաւանական տարբերութիւնը զօրաւոր ազդակ մըն էր փոխադարձ ատելութեան :

Ազնուականներ կազմեցին Երկրագործական Ընկերութիւն մը, նպատակ ունենալով երկրին վերականգնումը, հողային հարցի լուծումը : Ցարը մնաց անտարբեր, բայց շարժումը սկսաւ ծաւալիլ: 1830ի ըմբոստութեան տարեդարձին լուռ տողանցք մը կատարեցին, եկեղեցիներու մէջ հոգեհանգիստ, գիւղերու մէջ թափօրներ: Ռուս բանակը չարժիլ սկսաւ : Պատգամաւորութիւն մը ցարին ներկայացաւ «Հող եւ ազատութիւն » խնդրելու համար : Ցարը ջնջեց երկրագործական ընկերութիւնը, կազմել տուաւ Լեհերէ բաղկացած պետական խորհուրդ մը : Փորձեց հարուածել ազնուականութիւնը, իրեն բերելու համար գիւղացիները : Փորձը տեւեց տարի մը 27 Մարտ 1861էն Մայիս 1862 :

Լեհերը ըմբռնեցին ռուս մտադրութիւնը, մահափորձեր կատարուեցան անոնց դէմ, որոնցմէ ցարը կը սպասէր հաշտութիւն յաղթողներու եւ պարտուածներու միջեւ : Ռուս վարչութիւնը խստացաւ, Յեղափոխական կոմիտէ մը ղեկավարեց շարժումը : Յիշատակելի ամիս մը եղաւ 1863ի Յունուարը, երբ կառավարութիւնը գիշերանց ձերբակալեց ուսանողները: Եկեղեցականներու առաջնորդութեամբ լեհ երիտասարդներ կուրծք տուին ռուս սուիններուն : Հրեաներն ալ ռաբբիներու ղեկավարութեամբ ասպարէզ կ'իջնէին : Ըմբոստները կը յարձակէին ռուս պահակագունդերու վրայ : Ցարը կը հրամայէր Վարշաւիոյ ռմբակոծումը, համասլաւներ կը պնդէին «ոչ մէկ զիջում ըմբոստներուն, որոնք դաւադիրներ են »:

Երկու հազար քաղաքներ զօր. Մուրաւիեվի հրամանատարութեան տակ կ'արշաւէին Լեհաստան, արիւնի մէջ կը խեղդէին ըմբոստութիւնը, սլաւականութեան հերոս տիտղոսին կ'արժանանար ջարդարար զօրավարը : Հազարաւոր դիակներ կը ծածկէին հրապարակները, եօթնասուն հազար լեհ երիտասարդներ կ'աքսորուէին Սիպերիա : 75 վանքեր կը փակուէին, վանականներ փողոց կը նետուէին :

Լեհերը կը սպասէին արեւմտեան միջամտութեան մը : « Երեսուն տարիներէ ի վեր տրուած խոստումներէն մէկը չէ կատարուած, ոչ մէկը քաջութիւն ունեցաւ Լեհերու տառապանքները յիշելու »: Ցարը կը կրկնէր,– Ես չգրաւեցի Լեհաստանը, ժառանգեցի ծնողքներէս, սրբազան պարտականութիւն ունիմ զայն պահելու :

Նափոլէոն, Աւստրիա, Անգլիա 1863 Ապրիլ 10ին ծանուցագիր մը կը ներկայացնէին ռուս կառավարութեան ի նպաստ Լեհերուն: Նափոլէոն Յունիս 20ին անձնական դիմում մը կը կատարէր ցարին մօտ, Կորչաքով ամբարտաւանութեամբ կը մերժէր դիմումը, « Լեհական հարցը ներքին հարց մըն էր»: Համասլաւներ կը քննադատէին Նաբոլէոնի դիմումը, մինչդեռ Պիսմարք, առիթէն օգտուելով, չէզոքութիւն կը պահէր, համաձայնութիւն մը կը կնքէր՝ « Բրուսիա պիտի օգնէ Ռուսիոյ եթէ ապստամբութիւնը ծաւալի »: Պիսմարք կ'ապահովէր Ռուսիոյ չէզոքութիւնը ապագայ պատերազմներու ատեն, կը շահէր Սատովայի յաղթանակը :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՍԱՒՈՐՈՎԻ ՄԱՍԻՆ

Պուլկար բանաստեղծ Եաւորովի «Հայերը» քերթուածը պատահականութեան արդիւնք չէ եւ ոչ ալ վայրկենական ներշնչումի հետեւանք, կամ միայն բանաստեղծին ապրումներուն արտայայտութիւն :

Պուլկարներու եւ Հայերու բարեկամական կապերը կուգան հեռաւոր անցեալէն : Հայերը, որոնց ճակատագիրը հետեւողական կերպով մղեր է դէպի Պալքանները, իրենց նոր բնակավայրին մէջ միշտ պուլկար ժողովուրդին հետ կողք – կողքի մղեր են իրենց գոյամարտը, երբեմն իբրեւ բիւզանդացի աքսորեալ զօրականներ, կամ Պաւղիկեան – Պոկոմելեան միացեալ ուժերով յամառ պայքար մղած են բիւզանդական մոլեռանդ եւ տիրակալ բանակալութեան դէմ, իսկ Թուրք տիրապետութեան դժխեմ օրերուն երկու ժողովուրդները հաւասարապէս բաժնած են գերութեան ծանր լուծը եւ բոցավառուած՝ ազատութեան վառ յոյսերով :

Հայ եւ պուլկար ժողովուրդներու եղբայրութեան այս դարաւոր կապն էր թերեւս պատճառը, որ հայ գաղթականներու նկատմամբ պուլկար ժողովուրդը եղեր է միշտ սիրալիր եւ սրտակից :

Եւ ահա, անցեալ դարու վերջին տասնամեակին, ով գիտէ քանիերորդ անգամ, կրկին բացուեցաւ հայ ժողովուրդին պատմութեան արիւնաշաղախ էջերէն մէկը :

1895 – 96ի տարիներն էին:

Արեւմտեան Հայաստանը արիւնահեղ կոտորածներու եւ ջարդերու սահմռկեցուցիչ թատերավայր դարձաւ : Այդ օրերուն Պոլիսէն բանի կերպով փրկուեցան գաւառացի բոլոր պանդուխտ Հայերը, ինչպէս նաեւ կոտորածի սարսափէն խելայեղ մարդիկ խուճապահար դիմեցին փախուստի: Պոլսոյ քարափին կանգնած շոգենաւերը լեփ – լեցուն էին փախստականներով, որոնց առջեւ Սեւ Ծովի բոլոր նաւահանգիստները անտարբեր, միայն նորազատ Պուլկարիոյ ասպնջական դուռներն էին բաց : Եւ դարաւոր լուծը նոր թօթափած պուլկար ժողովուրդը, իր կոտտացող վէրքին դեռ սպեղանի չհասցուցած, եղբայրաբար ձեռք կ'երկարէր հայ խլեակներուն, որոնց արիւնը Պոլսոյ սալայատակները ներկելէ ետք Վանայի փողոցներուն ու հեռաւոր, լքուած կայարաններու խոր ու մթին զնդաններուն մէջ արցունքի վերածուած, կը դառնար մարդկային տառապանքի ամենախոր արտայայտութիւնը : Ան գիտցաւ բաժնել այդ մեծ տառապանքը, սփոփել Հայերուս անհուն ցաւը, սրբել արցունքները: Եւ զարմանալի չէ, որ ճիշդ այդ օրերուն, նորազատ ազատութեան շողերով արբշիռ պուլկար ժողովուրդին Պայրընը՝ Եաւորով իր քնարին ամէնէն թրթռուն լարերով հնչեցուց ամէնէն վսեմ, ամէնէն հերոսական տառապանքը, որ մայր հայրենիքի կարօտն է ...

« Հայերը» եթէ պուլկար քնարական բանաստեղծութեան անմահ գործերէն մէկն է, է նաեւ մարդկութեան ճակատին համարձակ կերպով նետուած բողոքի եւ ըմբոստացումի գերագոյն ճիչը : Հազիւ թէ ոեւէ պատմագիր կարենար այնքան սրտայոյզ կերպով նկարագրել 96ի հայ գաղթական խլեակներու ճշմարիտ պատկերը : Այն ժամանակ, երբ քաղաքակիրթ Եւրոպան լուռ հանդիսատես էր Հայաստանի անմարդկային կոտորածներուն, պուլկար բանաստեղծը անհուն սիրոյ տողերով պաշտպանեց անիրաւուածներու դատը :

Երիտասարդ բանաստեղծը Սթրանճա կայարանին կայարանապետն էր այդ օրերուն, երբ հայ պանդուխտ բեռնակիրներ կը վխտային Պուրկազ – Եամպոլ երկաթուղիին ամբողջ երկայնքին : Կը բնակէին կայարանամերձ հողով ծածկուած հիւղակներու մէջ և կ'աշխատէին վագոններու բեռնաթափման գործով: Անտուն, անհայրենիք եւ լքուած այդ արի ու վեհ ազգի մը բեկորները, ծանր աշխատանքէն յոգնաբեկ եւ առաւել եւս վշտի ծանրութեան տակ կքած, իրենց աւերակ գոյութիւնը քարշ կուտային զինետուներու մէջ, ուր դաւաթ մը օղիով իրենց սրտի անհուն վէրքը մոռացութեան յանձնելու համար անոնք կ'ըմպէին ու կ'երգէին՝ ինչպէս երգն արցունքին ընդմէջէն ... Ու վայրենի էր անոնց երգը, միակ անկողոպտելի հարստութիւնը, որ երկրէն կրցեր էին բերել իրենց հետ, անտուններու դասական հայրենիքէն :

Հայրենի կարօտը կուրծքին հորիզոնէ հորիզոն թափառող այս անտուններու մէջ է Եաւորով : Հակառակ առեւտրական ջոջերու հրամայական արգելքին, որ «այդ բեռնակիր զինեմոլներու ընկերութեան մէջ իր եւ իր երկրի պատիւը չստորնկոտէ», մեծ բանաստեղծը անոնց կողքին է միշտ, հարազատ ու մտերիմ եւ կը զգայ ու կը տեսնէ, որ հեռուն արեան հեղեղներու մէջ անոնք հայրենի տունն են լքած եւ երդիկներէն ծխացող ծուխը իրենց սրտին մէջ, դառն մաղձով լեցուն :

Բանաստեղծին զգայուն սիրտը կը փլչուի մարդկային այս մեծ տառապանքին առջեւ ու իր անսահման հոգին կը բաժնէ անոնց եղբայրաբար :

Եւ զինետան խոնաւ, անհիւրընկալ պատերուն տակ, անտուններու սրտամորմոք մրմունջներու երգով, այդ խեղճ եակներու արցունքին, կարօտին, երգին ու վրէժին մէջէն ծնաւ «Հայեր»ը : Հալածուած, թշուառ այդ բեկորները Սթրանճա կայարանի հողածածկ հիւղակներէն, Եաւորովի հրաշունչ տողերով աշխարհին խօսեցան որպէս «անհունօրէն վսեմ քաջութեան զոհեր »:

Տարիներ են անցեր : Երէկուան նահատակ ժողովուրդին զաւակները այսօր

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Կ'ուզէի որ, ան ալ, որեւէ ձեւով, իր մատաղ տարիքէն իսկ, գնահատէր այդ օրը՝ առանց սակայն գիտնալու անոր նշանակութիւնը, իբրեւ խորհրդաւոր տօնական օր մը : Յաջորդ օրը անցուցի այդ շրջանին իբրեւ բարեկամ ինծի ընկերացող երիտասարդ առեւտրականի մը հետ, որուն հոմանուհին էի երկու տարիէ ի վեր եւ որ կը պաշտէր զիս: Այս մէկն ալ առաջարկած էր ինծի ամուսնանալ հետս, բայց, ինչպէս ուրիշներու, ասոր ալ նոյն մերժումը հակադրեցի, հակառակ անոր որ զիս եւ երախաս նուէրներով կը պարուրէր եւ որ արժանի էր սիրուելու իր բարութեան եւ ազնուութեան համար :

Միասին գացինք նուագահանդէսի մը, եւ ետքը Ռինկսթրասէի ճաշարաններէն մէկը, եւ հոն, ծիծաղի եւ շաղակրատութեանց մէջ, առաջարկեցի երթալ տանսինկ՝ Թապարէն: Առհասարակ այսպիսի վայրերը, իրենց շինծու չէնութեամբ եւ ալքոլով օծուն մթնոլորտով՝ հակակրելի էին ինծի համար, եւ հակառակ անոր որ նկատուած էին համակրելի ժամանցի վայրեր, միշտ ալ մերժած էի երթալ երբ առաջարկուած էր: Բայց այս անգամ, անդիմադրելի ու մոգական ուժ մը մղեց զիս ընել այդ առաջարկութիւնը, որուն ամէն ոք համաձայն գտնուեցաւ : Յանկարծակի ծնած նախազգացում մը ինծի կ'ըսէր թէ այդ վայրին մէջ ինծի կը սպասէր արտաքոյ կարգի դիպուած մը : Վարժուած ըլլալով ինծի հաճոյք պատճառել, բոլորը մէկ ոտքի ելան ու գացինք Թապարէն: Շամփանեը խմեցինք, ու յանկարծ, բոլորովին խենթ ուրախութիւն մը համակեց էութիւնս, գրեթէ ցաւատանջ ուրախութիւն մը, որուն նմանը երբեք չէի զգացած : Շարունակ կը խմէի, կ'երգէի եւ անդիմադրելի պահանջ մը կը զգայի պարելու եւ ուրախութեան ճիչեր արձակելու : Յանկարծ ցնցուեցայ, կարծես սառեցնող կամ այրող բան մը թառած էր սրտիս վրայ : Մեր կողքի սեղաններէն մէկուն քով նստած էիր բարեկամներով ու վրաս յառած էիր սքանչացումի եւ տենչանքի ակնարկ մը որ զիս միշտ ալ խռոված էր մինչեւ հոգիիս խորախորքին ընդերքները: Տասը տարիներէ ի վեր առաջին անգամ ըլլալով աչքերդ վերստին կառչած էին ինծի, ակնարկով մը՝ որուն մէջ կար քու էութենէդ բխող անդիմակից սակայն կրքոտ ուժ մը: Կը դողայի: Ձեռքիս գաւաթը քիչ մնաց գետին իյնար : Բարեբախտաբար սեղանակիցներս չնշմարեցին խռովքս, որ անհետացաւ ծիծաղներու աղմուկին եւ երաժշտութեան խաղերուն մէջ :

« Հայեացքդ հետզհետէ աւելի այրող կը դառնար ու զիս կը մխրճէր խարոյկի մը մէջ : Չէի գիտեր թէ վերջապէս ճանչցած էիր զիս թէ՝ կը տենչայիր ինծի իբրեւ կին մը զոր տակաւին չէիր առած բազուկներուդ մէջ : Արիւնը խուժած էր այտերուս եւ անտարբեր շեշտով մը կը պատասխանէի շուրջիններուս : Անկասկած նշմարած էիր թէ հայեացքդ որքան կը խռովէր զիս : Գլխու շարժումով մը, որ միւսներէն աննշմարելի մնաց, կը յայտնէիր ինծի վայրկեան մը դուրս ելլել : Յետոյ, վճարեցիր հաշիւը, հրաժեշտ տուիր բարեկամներուդ, դուրս ելար, առանց սակայն վերջին անգամ մը եւս նշան ընելու թէ դուրսը պիտի սպասէիր ինծի: Ջերմէ բռնուածի մը նման կը դողայի : Այլեւս անկարող էի դարձած ինծի ուղղուած հարցումներուն պատասխանելու, ոչ ալ կարենալ զսպելու արիւնիս եռեւեփումը : Դիպուածը ուզեց որ ճիշդ այդ վայրկեանին սեւամորթ պարողներու զոյգ մը սկսի տարօրինակ պար մը ,ոտքերնին գետին զարնելով եւ արձակելով սուր ճիչեր: Ներկաներուն ուշադրութիւնը կեդրոնացած էր այդ զոյգին վրայ :Օգտագործելով այդ պահը, ոտքի վրայ, բարեկամիս ըսի թէ շուտով կը վերադառնայի, ու հետեւեցայ քեզի :

« Դուրսը, հանդերձատան առջեւ կը սպասէիր ինծի : Հայեացքդ ճառագայթեց երբ տեսար գալս : Ժպտելով վազեցիր մօտս : Իսկոյն տեսայ որ զիս չէիր ճանչցած, չէիր ճանչցած երբեմնի երախան, ոչ ալ երբեմնի պարմանուհին : Վերստին ձեռքդ երկարելով, յառաջացար դէպի առաջին անգամ հանդիպող կնոջ մը, անծանօթուհիի մը :

« — Չէ՞ք կրնար արդեօք օր մը, ինծի եւս, ժամ մը յատկացնել », հարցուցիր ինծի ընտանեբար : Զիս դասած էիր այն կիներուն շարքին, որոնք ինքզինքնին կը վաճառէին գիշերները « — Այո» , պատասխանեցի : Նոյն «այո»ն էր, որով տասը տարի առաջ հաճոյակատար կերպով պատասխանած էր քեզի պարմանուհին՝ որ ես էի : «– –Եւ ե՞րբ կրնանք տեսնուիլ » : « — Երբ որ ուզէք» : Քու ներկայութեանդ երբեք ամօթ չէի զգար: Զարմացած ինծի նայեցար, կասկածախառն զարմանքով մը, նման այն զարմացումին, զոր ցոյց տուած էիր ատենօք իմ արագ համամտութեանս առջեւ. «–Իսկոյն ազա՞տ էք», հարցուցիր ինծի թեթեւ տատամսումով մը :

« — Այո, պատասխանեցի, երթանք...»:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(18 Շար.)

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

ԶՈՔԱՆՉ

—o—

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱԿՆԱՐԿ .— Զոքանչ կարող են լինել այն քաղաքացիները, որոնք աղջիկ ունեն, աղջիկն ամուսնացած. Այս ողջ է, իսկ աղջկայ ամուսինը ողջ է: Այս ողջ ամուսնու համար աղջկայ մայրը զոքանչ է համարւում: Բաւական է, որ ամուսինները բաժանուեն, կամ փեսան վերջնի ու մեռնի, յիշեալ քաղաքացուհին կը դադրի զոքանչ լինելուց: Զոքանչի կոչում ձեռք բերելու համար անհրաժեշտ է ունենալ 36ից բարձր տարիք, իսկ իսկական զոքանչներն ակադեմիկ տառմով 55 տարեկանից վար չպէտք է լինեն, վեր՝ որքան վեր, այնքան լաւ:

Ինչպէս խնձորը խնձոր է կլիմայական բոլոր պայմաններում, այնպէս էլ զոքանչը զոքանչ է Տաշարնողում, թէ Արաբական երկրներում, Քալիֆորնիա-յում, թէ Սինկափուրում: Տարբերութիւնն այն է, որ որոշ կլիմայական պայմաններում խնձորը չի հասնում, իսկ զոքանչը փեսայէն հասնում է ամէն տեղ:

×

ԽՆԴՐԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԿՈՂՄԸ .— Աբովեանի, Րաֆֆու, Գաբրիէլ Սունդուկեանի, մինչեւ անգամ Նար-Դոսի ու Շիրվանզադէի ժամանակների զոքանչների խնամութիւնը տնային սահմաններից այն կողմը չէր անցնում: Բացառութիւն կազմեց հանձարեղ Զեխովը, որը ծանր կարիքից դրդուած իր զոքանչին մի անգամ կերակրեց հում մսով եւ ուղարկեց պատուալին գանձերու այն թերթերից, որոնց էջերում նա ոչ մի անգամ չէր տպուել: Անցյան այդ ժամանակները, մեր պայմաններում զոքանչների դերը կեանքում բարձրացաւ: «Զոքանչի» հին հասկացողութիւնը կամաց-կամաց անհետացնում է, այդ հասկացողութիւնը նշանաւորւում էր բարկացոտութեամբ, ջղայնութեամբ, աւելորդ բծախնդրութեամբ: Նրանք հիմա հանդիստ են, հաւասարակշիռ, միայն վերջերս անհանգստութեան նշաններ ցոյց տուին հիմնարկային ինքնաշարժների հաւաքման կապակցութեամբ: Բայց այդ անցողակի երեւոյթ է: Արդէն բազմաթիւ փեսաներ երազում են այն օրը, երբ «Երկիր-Լուսին» մագիստրալով իրենց զոքանչներին կ'ուղարկեն երկարատեւ զբօսաշրջիկութեան: Արժէ՞ մտածել հիմնարկային ինքնաշարժների մասին...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

իրենց հինաւուրց հայրենիքին աւերակներուն վրայ հերոսական թափով կը կառուցանեն նոր, արեւին ժպտացող գիւղեր ու քաղաքներ, որոնց մէջ կը կամարուին լուսաշող ապագային հոյակերտ սիւները: Բայց մենք ծխծեռնակներուն պէս ենք, որ աւերակ բոյնը հաւատքով եւ ապագայի վառ յոյսերով շինած պահուն, «ամէն մէկ շիւղ կպցնելիս» չենք կրնար չյիշել մեր բոյնը հին եւ ոսոխին կեր դարձած մեր «ձագերը»:

Թող Վիտաշի հովաչունչ դղուանքէն նաւ Արարատի փէշերուն տակ հայ ժողովուրդին մեծ բարեկամը հրճուի, տեսնելով թէ «ահարեկ ու գերի մօր մը զաւակները» այսօր յաղթական երթի են ելած դէպի աւելի շքեղ ապագան:

ՄԵՍՐՈՊՈՒՀԻ

ՄԱՆՐԱՎԷՊԵՐ

—o—

1836էն 37ի ձմրան, Պաւարիոյ Լուդվիկ Թագաւորը, ամէն օր կը հագնէր մութգոյն վերարկու մը, որ կը հասնէր մինչեւ կրունկները: Այս պատճառով՝ ոչ ոք կրնար զայն ճանչնալ, եթէ նախապէս տեսած չէր նոյն տարազով:

Օր մը, կէսօրէ ետք, Թագաւորը Միւնիխի պալատի պարտէզին մէջ պտըտած միջոցին, տեսաւ գիմնազիոնի ուսանող մը, որ զերոյէն վար 12 աստիճան ցուրտին, նստարանի մը վրայ նստած՝ դասը գոց կ'ընէր: Թագաւորը անոր համակրելով՝ մօտեցաւ եւ սկսաւ զանազան հարցումներ ընել: Ի միջի այլոց հարցուց՝ թէ ինչո՞ւ տունը չէր սորվէր դասը:

Ճանչցած չըլլալով Թագաւորը ուսանողը անկեղծօրէն պատասխանեց՝ թէ աղքատ էր եւ թէ այդ ցուրտին դուրսը աւելի տաք էր, քան իր սենեակը:

— Քանի որ պէտք ունիս, ինչո՞ւ Թագաւորին չես դիմեր եւ օգնութիւն չես խնդրեր, կրկին հարցուց Լուդվիկ:

— Այս կծծի՞ն: Գրելիք Թուղթիս մեղք պիտի ըլլայ, պատասխանեց ուսանողը:

Թագաւորը չբարկացաւ: Միայն ուսանողին անունը եւ հասցէն հարցուց ու խնդալով հեռացաւ:

Յաջորդ օրը, երբ ուսանողը սենեակը նստած կը ճաշէր, զինուոր մը ներս մտաւ, նամակ մը տուաւ եւ հարցուց՝ թէ ո՞ւր պիտի պարպէր կառք մը փայտը:

Ուսանողը չուզեց նամակը առնել, կարծելով թէ սխալ մը եղած էր: Սակայն, երբ տեսաւ որ զինուորն կը պնդէր, նամակը բացաւ ու կարդաց հետեւեալ տողերը. «Գրաբերիս միջոցով պիտի ստանաք կառք մը փայտ: Եթէ ուրիշ բանի ալ պէտք ունիք, դիմեցէք կծծի Լուդվիկին»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Հայկական ակումբին մէջ, Մայիս 31ին Պ. Խաչատուր Իւթիւճեան չահեկան դասախօսութիւն մը տուած է հայկական ճարտարապետութեան եւ անոր բերած նպաստին մասին համաշխարհային քաղաքակրթութեան: Օրուան դասախօսը՝ ներկայացուցած է Պ. Փաշքալ Բաղուճեան: Խաչատուր Իւթիւճեան պատասխանած է նաեւ ներկաներու հարցումներուն: Ծանօթ ճարտարապետը, որ Պէյրութ հանդիպած էր Երուսաղէմէն իր վերադարձի ճամբուն վրայ, Փարիզ վերադարձած է:

×

ՍԱՆ-ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջ, Մայիս 26ին մեծարանքի հանդէս մը տեղի ունեցած է ի պատիւ Ճորճ Մարտիկեանի, անոր 45ամեայ հանրանուէր գործունէութեան առթիւ: Հանդէսը, որ տեւած է ութ ժամ, վարած է Րաֆֆի Խորայէլեան: Խօսք առած են բազմաթիւ անձնաւորութիւններ, շնորհաւորական գիր մը ուղղած է նաեւ Նախագահ Ճոնսըն: Այս առթիւ, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը «Կիլիկեան իշխանի» առաջին կարգ պատուանշան շնորհած է Ճորճ Մարտիկեանի:

×

ԱԹԷՆՔԻ մէջ Մայիս 28ը տօնուած է Մայիս 29ին եւ ներկայ եղած է խուռներամ բազմութիւն մը: Նախագահած է Օ. Զաքարեան: Օրուան գլխաւոր բանախօսը եղած է ընկեր Հրայր Մարուխեան:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ վերջերս իր մահկանացուն կնքած է «Ալիք»ի աշխատակից՝ Երուանդ Բաղէ (Երուանդ Միրզայեան):

×

ՍԱՆԹԻԱԿՕ ծնած Օր. Լուիզա Աւետիքեան-Նալբանտեան, աւարտելէ յետոյ Զիլիի պետական համալսարանի քաղաքական գիտութեանց բաժինը, պաշտօնի կոչուած է Արտաքին նախարարութեան մէջ: Ցանուն Զիլիի եւ մաս կազմելով չիլեան պատուիրակութեան, 1965ին իրաւասու ձայնով մասնակցած է ՄԱԿի ընդհ. ժողովին:

×

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ այս տարի եւս համերգ մը տուած է «Կոմիտաս» երգչախումբը ղեկավարութեամբ Կարապետ Քէշիշեանի: Ներկայ եղած են 2500 Հայեր եւ օտարներ:

×

ՊԷՅՐՈՒԹ ժամանած է ամերիկահայ ծանօթ վիրաբոյժ Փրոֆ. Համբարձում Քէքլիկեան: Հրաւիրուած էր Պէյրութի յոյն օրթոտոքսներու Աշրաֆիէի նորակառոյց հիւանդանոցի բացման առթիւ:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Գ. ՇԻԼԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ներկայիս Կալըրի Վանտոմի (*) մէջ կը ցուցադրուին Գրիգոր Շիլթեանի վերջին գործերը: Ցուցահանդէսը պիտի տեւէ մինչեւ Յունիս 26: Այս ցուցադրութեան առթիւ, նկարիչը Փարիզ ժամանած է եւ «Իրատեսութեան նկարչութիւնը» հատորը պիտի ստորագրէ այս Հինգշաբթի ժամը 17էն քսան վերոյիշեալ ցուցասրահին մէջ: Գիրքին յառաջաբանը գրած է Միշէլ տը Սէն-Փիէռ:

1) 12, Rue de la Paix, Paris.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

—o—

Նիւ Եորքի մեծ պանդոկներէն մէկուն սրահին մէջ, թիկնաթոռի մը խորը ընկողմանած՝ պարոն մը փառաւոր սիկառ մը ծխելով կ'երազէ: Քովը՝ ուրիշ թիկնաթոռի մը մէջ նստած պարոն մը, բաւական ատեն անոր հետեւելէ ետք, կը հարցնէ.

— Ներողութիւն պարոն, քանի՞ կ'արժէ այդ սիկառը:

— Մէկ տոլար, կը պատասխանէ ան:

— Եւ օրական քանի՞ հատ կը ծխէք:

— Տասը հատ:

— Այսինքն, օրական տասը տոլար կը ծախսէք սիկառի համար, կամ տարին՝ 3650 տոլար: Տասո՞նց է որ կը ծխէք:

— Երեսուն տարի:

— Այսինքն, մօտաւորապէս 110 հազար տոլար ծախսած էք սիկառի համար: Ու գիտէ՞ք, բարեկամ, թէ երեսուն տարի առաջ, այդ դրամէն քիչ մը աւելիով կրնայիք այս պանդոկը գնել:

— Իրաւունք ունիք, բարեկա՛մ: Դուք կը ծխէ՞ք:

— Ոչ:

— Այս պանդոկը ձե՞րն է:

— Ոչ: Դժբախտաբար:

— Էհ, ուրեմն, իմացէք որ այս պանդոկը իմս է: Սիկառ մը կ'ուզէ՞ք:

×

Երկու նշանաւոր «նետողներ» կը զրուցեն:

Առաջինը կ'ըսէ.

— Անցեալ ամառ, մեր քաղաքին մէջ այնքան տաք ըրաւ, որ գետը ցամքեցաւ եւ ձուկերը սկսանք ձեռքով բռնել:

Երկրորդը կը յարէ.

— Ատիկա բան մը չէ: Մեր քաղաքին մէջ այնքան տաք ըրաւ, որ ոչ միայն գետը ցամքեցաւ, այլ սկսանք ձուկերը եփած բռնել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

Փարիզցի լակոտը անոր խօսքը չլսել ձեւացնելով իր որսը հետապնդեց. փախչողը թէպէտ նապաստակի մը պէս կը վազէր, բայց Բղէզն ալ որսկան բարակի մը պէս անոր կը մօտենար:

Երբ Բղէզի եւ փախչող մարդուն միջեւ հինգ մէթրնոց հեռաւորութիւն մը մնաց, քաջ պատանին ձեռքի հրացանը անոր ոտքերուն առջեւ նետելով զայն վար գլորել փորձեց, իրաւ ալ փախչողը գետին ինկաւ, բայց շուտ ոտքի ելաւ: Մինչ այս մինչ այն, Բղէզ մէկ երկու ոստումով անոր մօտեցած էր արդէն եւ մարդուն մէջքին փաթթուելով գետին տապալեց: Քաջ տղան իր անվախութեան գոհ պիտի երթար եթէ Հուսէյին վրայ հասնելով փախչողը անշարժութեան մատնած եւ ձեռքէն զէնքը առած չըլլար: Երեք Ֆրանսացիները եւ իրենց երեք գործակիցները վազելով վրայ հասան: Մօրրէ սատիկ բարկանալով Բղէզի գործած այս վտանգաւոր անխոհեմութեան վրայ, ձեռքը վեր վերցնելով փառաւոր ապտակ մը իջեցուց անոր..., բայց Բղէզ կայծակի մը պէս անոր ձեռքին տակէն փախաւ:

— Այս անգամ փախար, աղէկ, ուրիշ անգամ առնելիքդ թող ըլլայ, մռնչեց Մօրրէ բարկութիւնը իջած:

Բռնուող մարդը Հուսէյինի հսկայ մարմնոյն տակ մնալով անշարժութեան մատնուած էր:

— Զգէ որ մէյ մը դէմքը տեսնենք, ըսաւ Զարտաք:

Քապիլը ոտքի ելաւ: Գերի ինկող մարդը ըրածին վրայ զղջացած ըլլալու ձեւով մը կամաց մը ոտքի ելաւ:

Իպրահիմ զայն տեսնելով սարսափելի աղաղակ մը արձակեց:

— Մուպարէք, Մուպարէք, դո՞ւ ես եղեր, գոչեց ան: Ոհ, Աստուած արդար է, Աստուած բարի է...:

Եւ խելագարօրէն հրացանը ուսին տանելով նշան առաւ, բայց դեռ իր ընկերները չմիջամտած, զէնքը մէկ կողմ նետելով մռնչեց.

— Ոչ, ոչ, դուն օրինաւոր զէնքով մեռնելու չես, սատկելու ես:

Թուարէկներու պետը գլուխը վեր վերցուց: Իպրահիմի սպառնալիքը զայն վախցուցած չէր: Պահ մը, երկու մարդիկը կայծակնացայտ աչքերով ատելութեամբ իրարու նայեցան:

Այս տեսարանը այնքան արագ կերպով տեղի ունեցաւ, ոչ ոք ժամանակ ունեցաւ միջամտելու:

Վերջապէս զօրավար Սէնթ-Ֆուայի սպանիչը Զարտաքի, Գութի եւ Մօրրէի դէմը եկած էր:

Վերջին աղօթքդ ըրէ, Մուպարէք, մեռած ես, գոչեց Իպրահիմ սպառնական մթին ձայնով մը:

Թուարէկը աննշմարելի կերպով սարսռաց, բայց շրթունքներուն վրայ արհամարհական ժպիտ մը տեսնուեցաւ:

— Գերի մը սպաննելը պատերազմական օրէնքէ դուրս է, ըսաւ ան մաքուր Ֆրանսերէնով մը:

Եւ երեք Ֆրանսացիներուն նայեցաւ:

Իպրահիմ իր նախկին անդրդուելի դէմքը ստացաւ, բայց այտերը իրենց գոյնը փոխեցին:

— Մուպարէք, դուն պատերազմիկ զինուոր մը չես, յայտարարեց ան անողոք շեշտով: Դուն վատ մարդասպան մըն ես եւ քեզ շունի մը պէս պիտի սատկեցնեմ:

Թուարէկը կը շարունակէր նայիլ երեք Ֆրանսացիներուն որոնք չափէն աւելի տպաւորուած, մինչեւ այն ատենը բերաննին չէին բացած:

ԴԱՇՈՒՆԱՄԱՐՏԸ

Իպրահիմ պահ մը մտածելէ ետք խօսքը եղբօրը ուղղելով հրամայեց:

— Դաշոյն մը տուր սըւոր:

Յետոյ, զգեստները հանելով եւ վերէն վար մերկանալով, աջ ձեռքին մէջ ինքն ալ դաշոյն մը սեղմած, խօսքը իր հակառակորդին ուղղելով ըսաւ.

— Աստուած պիտի դատէ մեզ:

Գութ միջամտել ուզեց, բայց Մօրրէ առաջ անցնելով ըսաւ.

— Զգէ, պատուոյ խօսք տուած ենք, չենք կրնար բան մը ընել:

— Մարդասպանութիւն չէ, մենամարտ է, դիտել տուաւ Զարտաք: Արդարութիւնը պէտք է իր տեղը գտնէ:

— Այո, խօսք տուած էինք եւ չենք կրնար խօսքերնիս ետ առնել, կմկմաց Գութ:

— Շնորհակալ եմ, պարոն բժիշկ, ըսաւ Իպրահիմ:

Թուարէկներու պետը կորսուած ըլլալը հասկնալով փախչելու միջոց մը փնտռելու համար աչքը չորս կողմը պտըտցուց, բայց Հուսէյին, Սալիր, Հաքիմ եւ Բղէզ աչքերնին չորս բացած անոր վրայ կը հսկէին, այնպէս որ փախչիլը անօգուտ պիտի ըլլար:

— Վատ, կոչեց Իպրահիմ: Վատ, վախկոտ:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՏՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Հրանդ Գասպարեան, Օր. Ժաքլին Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խարիթեան, Այրի Տիկին Արաքսի Խարիթեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Չիչէքեան ընտանիքները եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԵՍԹԵՐ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Խարիթեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 11ին 61 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Չորեքշաբթի (Յունիս 15) ժամը 15.45ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Կարապետ Գոճապաշեան, զաւակները, թոռները, ազգականներն ու խնամիները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԳՈՃԱՊԱՇԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 30ին, 81 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Յունիս 1ին, ընտանեկան սերտ շրջանակին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուէրները: Ողբ. Տիկին Էլիզապէթ Վարժապետեանի, ծնեալ Տէօնկէլեան՝ յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի, եկեղեցւոյ պայծառութեան: Պ. Պ. Ս. Յակոբեան 25 ֆրանք, Ս. Քէչիչեան քսան, Վ. Սիմոնեան քսան, Պէրպէրեան տասը, Տիկ. Մ. Յակոբեան տասը: Ողբ. Կարապետ Գոճապաշեանի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղիկի, Գոճապաշեան, Թէրզիպաշեան եւ Պուքէ ընտանիքները յիսունական եկեղեցիին, Ազքատախնամին եւ Պոմոնի Հայ Առաք. եկեղեցւոյ հաւատացեալներու միութեան: Պ. Սինանեան տասը եկեղեցիին, Պ. Գ. Տէր – Նահապետեան 30 Գամփանը Ֆոէյի Ս. Կարապետ Եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Փօլ Գէորգեան քսան, Տիկին Մ. Պօլոյեան քսան, Պ. Գ. Գէորգեան քսան եկեղեցիին եւ քսան Ազքատախնամին, Պ. Մ. Պօղոսեան տասը եկեղեցիին եւ տասը եկեղեցիի դպրոցին, Պ. Մ. Պօղոսեան 10 Ազքատախնամին, Պ. Գ. Թէրզիպաշեան քսան եկեղեցիին եւ քսան Ազքատախնամին: Ողբ. Թաւուր Մանաճեանի Հոգեհանգստեան առթիւ, Մալայեան ընտանիք Ազքատախնամին յիսուն ֆր.: Նոյն հոգեհանգստեան առիթով Տէր եւ Տիկին Ժ. Զավզավաթճեան երեսուն, Պ. Գասպարեան քսան եւ Կէմալմազեան ընտանիք 10 ֆր. եկեղեցիին: Աւանդ. գումարները ըստ տանիլ եկեղեցւոյ քարտուղարութենէն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Երբ բաժնեգին մը կը ղրկուի Թերթին կտրոնին մէկը մասին վրայ որ վերապահուած է ղրկողին անունին ու հասցէին, պէտք է գրուին ՂՐԿՈՂԻՆ ԱՆՈՒՆՆ ՈՒ ՀԱՍՑԷՆ եւ ոչ կրկին Թերթին անունը եւ հասցէն, այլապէս «Յառաջ»ի վարչութիւնը չի կրնար արձանագրել այս գումարը:

Դժբախտաբար նման սխալներ չատ կը պատահին եւ թիւրիմացութիւններ կը ստեղծեն «Յառաջ»ի հաշիւներուն մէջ:

ԱՊՐԻԼ 15ԻՆ ժամը 18ին Փարիզի Արզ է Մէթիէ թիւ 116 փոսթէն ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողին անունին տեղը գրուած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն: Հակառակ մեր ազդերուն ցարդ չէ ճշդուած թէ ո՞վ էր ղրկողը:

ՄԱՅԻՍ 16ԻՆ, Մարսէյլի 6րդ Թաղամասին փոսթէն (Թրուա մաժ) նոյնպէս ղրկուած է 60 ֆրանքի մանտա մը եւ ղրկողը իր անունին ու հասցէին տեղը գրած է «Յառաջ»ի անունն ու հասցէն:

Այս երկու անձերէն, սխրողաբար կը խնդրենք ճշդել իրենց ինքնութիւնը կանոնաւորելու համար մեր հաշիւները:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Սիմա Գրիգորեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Գրիգորեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ Գրիգորեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին բնիկ Սիւիվրիցի Մինաս Գրիգորեանի (65 տարեկան) կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պոմոնի Ս. Գ. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկ. Մ. Մէհլէմճեան եկեղեցիին հինգ ֆրանք, Տիկ. Իսպէնճեան (Կրընոպլէն) Ազգ. Առաջնորդարանին տասը: 26 Մայիսին, Ողբ. Վահան Հազարեանի մահուան առթիւ, Փ. Ծ. ի.— Տիկ. Հ. Թէրզիպաշեան, Ազգ. Առաջնորդարանին՝ 20: Տիկին Արփիկ Պէզիրճեան Ազգ. Առաջնորդարանին քսան: Ս. Պետիկեան Ազգ. Առաջնորդարանին քսան: Ժ. Ոսկեան Կ. Խաչին քսան, Ե. Սինանեան Կապոյտ Խաչին տասը, Տիկին Ա. Քէչիչեան (Ամերիկայէն) Մարսէյլի Կ. Խաչին երեսուն: Տէր եւ Տիկ. Բարսեղեան Մարսէյլի Կ. Խաչին երեսուն եւ Բարեգ. Ը. Միութեան քսան: Տիկին Է. Վառնաճեան եկեղեցիին քսան: Պ. Քէօֆթէրեան, Պոմոնի Աղքատաց տասը: Տիկին Ա. Էթմէքճեան Պոմոնի Կ. Խաչին տասը եւ Ազգ. Առաջնորդարանին տասը: Պոմոնի Կ. Խաչի վարչութիւն, Ազգ. Առաջնորդարանին երեսուն: Տիկ. Տ. Սէրէնկիւլեան Պոմոնի Կ. Խաչի դպրոցին յիսուն ֆրանք:

Պոմոնի Թաղ. Խորհուրդը մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկ. Էլիզ Վառնաճեանի որ յօժարակամ ըստանձնեց՝ եկեղեցւոյ բոլոր մետաղեայ ջահերուն ոսկեզօծումը:

Նաեւ՝ Պ. Արշաւիր Միսաքեանի որ յօժարակամ տարաւ եկեղեցւոյ ելեկտրական թելերու հաստատման կարեւոր աշխատանքը:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունիս 18) երեկոյեան ժամը 7ին Սինեմա Նորվելթի մէջ:

Բացման խօսք եւ բանախօսութիւն:

Գեղարուեստական բաժին: Հայաստանեան երկու խօսուն ժապաւէններու ցուցադրութիւն.— «Հիւսիսային ծիածան» եւ «Սիրոյ երգը»:

Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Յուշարձանին վրայ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻՆ ՕԴԱՓ. ԿԱՅԱՆԻՆ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Բարեսէր Տիկին մը 50 ֆր.: Տէր եւ Տիկին Վարդանեան (Նօժան) քսան, Տէր եւ Տիկին Զարֆճեան, Տէր եւ Տիկին Հայապործեան, Պ. Հաճընլեան, Տէր եւ Տիկին Ղազարոսեան (Վիլֆրանշ), Տիկին Տօնապետեան, Պ. Մ. Ճէնտէրէճեան, Կրընոպլէն Օրիորդ մը, Տէր եւ Տիկին Բարթիաօղլու, Տիկին Հ. Գասապեան, Պ. Շ. Կիւմիւշեան, Տիկին Դարբինեան, Տէր եւ Տիկին Աստուրեան, Տէր եւ Տիկ. Արզարեան, Տէր եւ Տիկին Տէմիրճեան, Տիկին Կարապետեան, Պ. Բէչիմէնեան, Տիկին Զօրպաճեան, Պ. Էքմէքճեան, Օր. Բէհլիվանեան, Տիկին Մարգարեան, Պ. Դերձակեան քսանական ֆրանք:

Պ. Տէր Սահակեան (Մալաքօֆ), Տիկին Մարսէլ Կարիպեան, Պ. Ա. Ժիւրթեան (Վիէրզօն), Պ. Գասարճեան, Պ. Ա. Մենծիկեան (Մարսէյլ), Պ. Պ. Գափամաճեան (Նիմ), Ս. Քօչեան (Մէտէօն), Օր. Մինասեան, Վ. Մօսկոֆեան (Լը Վէզինէ), Օր. Գազանճեան (Մէօտէօն), Տիկին Ն. Խանճեան (Անկէն), Ն. Առաքէլեան, Այրի Տիկին Օհանեան, Փանոսեան (Անթօնի), Տիկին Բարատեան (Իսի լէ Մուլինօ), Բիլիճեան (Նիս), Տիկին Սարկաւագեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան, Ե. Սարգիսեան (Պօյէն), Մ. Շալճեան (Լը Ման), Տէր – Աբրահամեան (Ռիւէյ Մալմէզօն), Երէցեան, Վարժապետեան (Գուրպըվուա), Տէր եւ Տիկին Ծատուրեան (Անիէռ), Տէր եւ Տիկին Զատիկեան տասնական ֆրանք:

ՀԱՅԿԵՐՈՅԹ

Ազքատախնամ ընկերութիւնը իր հիմնարկութեան 75ամեակի առթիւ կազմակերպած է յոբելենական հանդիսութիւններ, որոնց առաջինը կը տօնուի փայլուն

ՃԱՇՈՎ ՄԸ

մասնակցութեամբ յարանուանութեանց պետերուն եւ Պատուոյ Յանձնախումբին:

Այս հաւաքոյթը տեղի կ'ունենայ Ուրբաթ Յունիս 17, ժամը 20.30ին, Ժօրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ, խնամուած ճաշացուցակով մը որուն գինն է 50 ֆր. (ամէն ինչ միասին)

Փափաքողները կրնան այժմէն արձանագրուիլ Ազքատախնամի դրասենեակը, 32, Րիւ տը Թրէվիզ: կանխիկ ղրկելով արձանագրութեան փոխարժէքը չէք կամ մանդայով C. C. P. Paris: 2385-37

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն:

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ դիմելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Րէնսի 93: Հեռաձայն 927 – 01 – 72:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին:

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարներու կայանէն, Փորթ Մայօ:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկուշաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանէն Մելիք Գրիգորեան կը փնտռէ եղբայրը Միսակ, որուն Լեւոն անունը կուտան, պատերազմի գացած է 1941ին, ծնած է 1912ին Մշոյ Ախլաթ գիւղը: Հօրը անունը Աստուր է:

×

Ունի նաեւ եղբօր որդիներ Լուսիկ, Արշակ, Նազ եւ Զաւէն, երկու քոյրեր՝ Քերմիշ եւ Կուլ, որոնք կը բնակէին Թոխաթի շրջանի Շահումեան գիւղը, իր վերջին նամակը ստացած են 1942ին: Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.—

BARKIAN
112 bis, Rue Etienne Dolet
94 — ALFORTVILLE
(FRANCE)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
15
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI
15 JUIN
1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10635 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.635

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Ա.

Վերջերս Ամերիկայի մէջ լոյս տեսաւ գիրք մը՝ «Միացեալ Նահանգներու քաղաքականութիւնը եւ Թուրքիոյ բաժանումը, 1914 – 1924» խորագրով:

Հեղինակը՝ Լօրէնս Իվլըն՝ նախապէս եղած է «դիւանագիտական պատմաբան» Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան, ներկայիս պատմութեան ուսուցիչ է Վանքուվըր՝ Սայմըն Ֆրէյզըր համալսարանին մէջ:

Իր գրքի խմբագրութեան համար Իվլըն օգտագործած է Ուաշինկթընի արտաքին գործապաշտօնատան, Փարիզի հաշտութեան ժողովի ամերիկեան պատուիրակութեան, նախագահ Ուիլսընի, գնդապետ Հաուսի եւ արտաքին նախարար Լանսինկի դիւանաթուղթերը, ինչպէս նաեւ այս հարցին շուրջ լոյս տեսած ամերիկեան, անգլիական, ֆրանսական եւ արաբական հրատարակութիւնները:

Դէպքերը քննած է առարկայական կերպով եւ յանգած ողջամիտ եզրակացութեանց:

Առանձին գլուխ մը չէ յատկացուցած Հայկական Հարցին, սակայն յաճախակի յիշատակութիւններ ըրած է Հայաստանի եւ Կիլիկիոյ մասին՝ յարակից խնդիրներու առնչութեամբ:

Թուցիկ կերպով կը խօսի Հայաստանի վրայ ամերիկեան հոգատարութիւն հաստատելու առաջարկին մասին: Կը յիշէ գնդապետ Ուիլեըմ Ն. Հասքըլի ամերիկեան ներկայացուցիչ նշանակումը Հայաստանի եւ Կովկասի համար՝ Անգլիացիներուն Կովկասէն քաշուելէն վերջ: Տեղեկութիւններ կուտայ նաեւ Կիլիկիոյ դէպքերուն, մասնաւորապէս Մարաշի աղէտին մասին:

Հետաքրքրական է Փարիզի հաշտութեան ժողովի 1919 Յուլիս 3ի նիստին մէջ տեղի ունեցած խօսակցութեան մը յիշատակութիւնը:

Իտալիոյ պատուիրակը Թիթոնի յայտնած է, որ իր երկիրը Անատոլուի մէջ հող գրաւելու նպատակ չունի, սակայն կը փափաքի ստանալ Էրէյլիի հանքածուխի եւ Վանի քարիւղի հանքերու մենաշնորհները:

Ամերիկայի պատուիրակը Լանսինկ համաձայնած է, որ ածխահանքեր տրուին Իտալիոյ, «սակայն Հայաստան շատ աղքատ է եւ պէտք չէ զրկուի իր հարստութեան աղբիւրներէն, Վանի քարիւղի հորերը պէտք չէ առնուին անկէ»:

Քլէմանսօ զայրացած՝ յայտնած է Թիթոնիի թէ Էրէյլիի ածխահանքերու մենաշնորհը Ֆրանսայի կը պատկանի ...:

Սակայն առարկութիւն չէ ըրած Վանի նաւթահանքերը Հայերուն տալու մասին:

1919ին դեր – ծովակալ Մարք Լ. Պրիսթոլ նշանակուած էր Պոլսոյ ամերիկեան մարզպան (բարձր – կոմիսար):

Իվլըն՝ հիմնուած անոր կողմէ Ուաշինկթըն ղրկուած հեռագիրներուն վրայ, – որոնք ցարդ գաղտնի կը մնային — կը հաստատէ թէ ծովակալը առաջին վայրկեանէն ցոյց տուած է թունդ թրքասիրական եւ հայատեաց տրամադրութիւն, խեղաթիւրելով դէպքերը:

Հակառակած է դաշնակիցներու Թուրքիան բաժան բաժան ընելու ծրագրին:

1920 Յունուար 29ին հեռագրած է թէ՝ «Եւրոպական ոչ մէկ պետութիւն արդարացնէ իրաւունքներ ունի օսմանեան կայսրութեան որեւէ մասին վրայ: Հպատակ ցեղերը պատրաստ չեն իրենք զիրենք կառավարելու: Անոնց վարիչները բոլորն փառասէր մարդիկ են, որ զանազան աղգային շարժումներու գլուխն են անցած: Անոնք ցոյց տուին թէ կատարելապէս անկարող են երկիր կառավարելու: Ասոր լաւ մէկ օրինակն է ռուսահայաստանի Հայերուն ընթացքը ...:

Եզրակացնելով, Պրիսթոլ կը թելադրէ որ Ամերիկա հակառակի Թուրքիան բաժնելու դաշնակիցներու ծրագրին:

Ու կը թելադրէ որ Ամերիկա ստանձնէ ամբողջ Թուրքիոյ հոգատարութիւնը — կտոր կտոր ըլլալէ փրկելու համար զայն:

Գրքին հեղինակը կ՚ըսէ թէ Ուաշինկթընի կառավարութիւնը ծանօթ էր ծովակալ Պրիսթոլի թրքասիրական եւ հայատեաց տրամադրութեանց, ուստի ըստ այնմ նկատի կ՚ունենար անոր հեռագիրներուն բովանդակութիւնը եւ կատարած թելադրութիւնները:

Կատարեալ հաւատք չունենալով անոր տուած տեղեկութեանց ճշդութեան վրայ, արտաքին նախարարութեան կողմէ պարբերաբար յանձնախումբեր կամ մասնագէտներ կը ղրկուէին Թուրքիա՝ բուն կացութեան իրազեկ ըլլալու համար:

Շատ տխուր դեր կատարած է ծովակալը՝ չարաչար գործածելով իրեն վստահուած բարձր պաշտօնը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԿԱՐԳ ՄԸ ՕԴԱՅԻՆ ՈՒԺԵՐԸ ԿԸ ՔԱՇԷ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

Մինչ Պոնի մէջ բանակցութիւններ սկըսած են Գերմանիոյ ֆրանսական ուժերու շուրջ, անսպասելի կերպով Փարիզի կառավարութիւնը հոտ քաշեց Գերմանիոյ ֆրանսական օդային ուժերու մէկ մասը: Սկիզբը կը կարծուէր թէ Ֆրանսա կը քաշէ իր բոլոր օդային ուժերը, բայց յետագային ճշդուեցաւ թէ միայն ձուլուած ուժերն են զորս կը քաշէ, մինչ բանակցութիւնները կը շարունակուին: Կ՚ըսուի սակայն թէ այս յանկարծակի որոշումն ալ արդիւնք է զինուորական կամ քաղաքական ճնշումի:

Գերմանական տեսակէտն այն է թէ ֆրանսական զօրքին կանոնադիրը աւելի դիւրին կը կարգաւորուի երբ Ֆրանսա ընդունի աւելի սերտ գործակցութիւն մը ապահովել Օթանի ուժերուն հետ: Այդ պատճառով երկկողմանի եւ բազմակողմանի բանակցութիւնները պէտք է ժամանակին տարուին:

Խօսակցութեանց սկիզբն իսկ, Ֆրանսացիները յայտնած են թէ կը քաշեն օդային իրենց ուժերու մէկ մասը: Ներկայս Ֆրանսա երկու տորմիղ ունի, իւրաքանչիւրը՝ 36 օդանաւով, մէկը ամերիկեան օդանաւերով իսկ միւսը Միրաժ 3ով:

Ֆրանսայի այս որոշումը կը բացատրուի նաեւ այն ձեւով թէ ֆրանսական կառավարութիւնը կ՚ուզէ հասկցնել թէ կարեւորութիւն չի տար իր ուժերուն Գերմանիա մնալուն եւ այդ ընելով ճընշում կը բանեցնէ բանակցութեանց վրայ:

Եզրակացութիւնն այն է Պոնի կառավարական շրջանակներուն մէջ թէ «ֆրանքեւգերման բանակցութիւնները գէշ աստղի տակ կը սկսին»:

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հակառակ տաքին, իտալացի ընտրողներուն 90 առ հարիւրը քուէարկեց վերընտրելու համար 168 թաղապետական խորհրդականներ եւ քանի մը գաւառական խորհրդականներ: Քուէատուփ ներկայացան միայն երկու միլիոն 568 հազար 424 կին քուէարկող եւ երկու միլիոն 313 հազար 728 այր, տրուած ըլլալով որ ընտրութիւնը մասնակի բնոյթ ունէր:

Առաջին արդիւնքները ցոյց տուին թէ համայնավարները ձայն չեն շահած եւ տէմօ–քրիստիաններ գլուխն են Հռոմի մէջ, մինչ վախ կար որ Հռոմի թաղապետութիւնը համայնավարներու ձեռքը կ՚իյնայ: Այդ պատճառով ալ Վատիկանի Osservatore Romano անգամ մը եւս հրապարակաւ կը դատապարտէր համայնավար վարդապետութիւնը:

Մինչ Հռոմի մէջ կը նահանջէին, Ֆիրէնցէի մէջ, համայնավարները կը պահէին իրենց դիրքը: Ընդհանուր ձեւով, վերջնական արդիւնքներէն առաջ իսկ, կը պարզուի թէ համայնավարները երկու առ հարիւր ձայն կը կորսնցնեն, երկրի մը մէջ ուր երբ Թոլիաթթի ողջ էր, համայնավարները վտանգաւոր ուժ մը կը ներկայացնէին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ Վիէթնամի մէջ Ամերիկացիք Միկ 17 օդանաւ մը վար առած են:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ մէջ 140 միլիոն քաղաքացիներ վերընտրեցին Գերագոյն Խորհուրդի 1517 երեսփոխանները: Անոնք կը բաժնուին երկու մասի՝ 767 երեսփոխան Միութեան Խորհուրդին մէջ եւ 750 Ազգութեանց Խորհուրդի, երկուքը միասին կազմելով Խորհ. Միութեան Խորհրդարանը կամ Գերագոյն Խորհուրդ: Պրաւդա կը յայտնէր Երկուշաբթի օր թէ համայնավար կուսակցութեան եւ անկուսակցականներու ցանկը յաղթանակ տարած էր, բայց որո՞ւ վրայ, քանի որ մրցակից ցանկ չկայ ...:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ դահլիճը որոշեց որ նախարարները այլեւս օտար դիւանագէտներու չեն կրնար հանդիպիլ Երուսաղէմէն դուրս:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ»ը կը գրէ թէ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են եգիպտական բարձր հրամանատարութեան մէջ:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ վերսկսած է ապազինման ժողովը, որուն չի մասնակցիր Ֆրանսա:

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, 19 տարեկան երիտասարդ «հակակուսակցական» մը մահուան դատապարտուած է եւ անմիջապէս գնդակահարուած: Ամբաստանուած էր որ փորձած էր սպաննել Մալիցի լրագրող մը եւ արեւելեան Գերմանիոյ դիւանագէտի մը կինը, օտարներու վերապահուած խանութի մը մէջ: Զոհերը ողջ–առողջ են ներկայիս, կարճ դարմանումէ մը ետք:

ՄԱԿ–ի ընդհ. քարտուղարը՝ Ու Թան պաշտօնապէս դիմած է Ապահովութեան խորհուրդին որ վեց ամսով (մինչեւ Դեկտեմբեր 26) երկարաձգէ ՄԱԿի ուժերու Կիպրոս մնալու ժամանակաշրջանը, որպէսզի աղեկտալի կացութիւն մը չստեղծուի կրկին:

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ հաւաքուած են Վարշաւայի Ուխտի անդամ երկիրներու Պաշտպանութեան չորս նախարարներ մինչ Ռումանիոյ համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը կը շարունակէ իր յարձակումները «զինուորական պլոքներու» դէմ:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ տարակարծութիւնը չէ լուծուած, տրուած ըլլալով որ Ֆրանսա կ՚ընդդիմանայ Հալշթայնի վերընտրութեան Գործադիր Յանձնախումբի իբրեւ նախագահ:

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ Ուխտի գերագոյն ընդհ. կեդրոնատեղիին (Շափ) Պելժիա փոխադրութիւնը 200 միլիոն ֆրանսական ֆր. պիտի արժէ Պելժիոյ:

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ՑԵՂԱՅԻՆ ԽՏՐՈՒԹԻՒՆ ՏԵՂԻ ՈՒՆԵՑԱԾ ՉԷ»

«Թրքական պետութեան հիմնարկութենէն մինչեւ ներկայ ժամանակը ցեղային խտրութիւնը խորթ եղած է Թուրքիոյ ընկերային կարգերուն, եւ պատմութեան ոչ մէկ շրջանին ցեղային խտրութիւն տեղի ունեցած է Թուրքիոյ մէջ»: Այս է Թուրքիոյ պատասխանը, ՄԱԿի հարցումին, մարդկային իրաւունքներու մասին:

Անցեալ տարի ՄԱԿի ընդհանուր ժողովը որոշեց վերջ տալ ցեղային խտրութեան, ու պաշտօն յանձնուեցաւ ընդհ. քարտուղար Ու Թանին, որպէսզի հարց տայ անդամ երկիրներուն, ստանալու համար իրենց պատասխանը թէ ի՞նչ միջոցներ ձեռք առնուած են, իրենց երկիրներուն մէջ, ցեղային խտրութեան դէմ:

Թուրքիոյ պատասխանը ղրկուած է տեղեկագրի մը հետ, թուրքերէն, 1966 Մայիս 4 թուակիր, որուն անգլերէն թարգմանութիւնը զետեղուած է Ու Թանի տեղեկագրին մէջ (23 Մայիս, 1966):

Թրքական տեղեկագիրը կը յիշատակէ Թուրքիոյ սահմանադրութենէն պարբերութիւններ, «որոնք կը ջատագովեն անխտրականութեան սկզբունքը: Օրինակ, Թուրքիոյ սահմանադրութեան թիւ 12 յօդուածը կ՚ըսէ (եղեր) թէ «Բոլոր քաղաքացիները հաւասար են օրէնքի առջեւ, առանց նկատի ունենալու անոնց լեզուն, ցեղը, սեռը, քաղաքական, փիլիսոփայական կարծիքը կամ կրօնական դաւանանքը»:

Այսպէս Թուրքիա կ՚եզրակացնէ —

«Ցեղային խտրութիւն Թուրքիոյ ընկերային կեանքին մէջ բնաւ տեղի ունեցած չէ, շնորհիւ այն արգելքին, որ ապահովուած է սահմանադրական երաշխաւորութեամբ»:

Թուրք կառավարութիւնը մոռցած է միայն յիշատակել իր տեղեկագրին մէջ, թէ թրքական անխտրական սահմանադրութիւնը երբեք արգելք եղած չէ, որ Թուրքերը ջարդեն մէկուկէս միլիոնէ աւելի Հայեր, եւ վեց հարիւրէն աւելի հազար Յոյներ, քեմալական պատերազմի օրերուն, համաձայն յոյն պատրիարքարանի տեղեկութեանց:

ԼԱՈՍԻ ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔԻՆ ԱՅՑԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կարճ ժամանակով Հայաստան այցելեցին Լաոսի թագաւորը՝ Շրի Սաւանգ Վաթհանա, թագուհին եւ արքայազներ՝ Սի Սաւանգ ու Սուվաննա Ֆումա, ընկերակցութեամբ Լաոսի պետական դէմքերու:

Արքայական ընտանիքը այցելեց գործատուներ և տեսարժան վայրեր, որոնք լաւ տպաւորութիւն ձգեցին հիւրերուն վրայ:

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՀԱՃՈՅՔՈՎ — ՓՈՒՏԻ ԿԱՐԴԱՔ — ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԼՌԵԼ

ՏԽՈՒՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Ա.

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցողները կը յիշեն թէ ներկայ տարւոյն սկիզբը յանկարծ նետուեցան Հայաստանի Կոմ. կուսակցութեան հինգ քարտուղարները, եւ նորեր կոչուեցան անոնց աթոռներուն : Այսպէս նետուեցաւ Զարոբեանը, եւ անոր աթոռին վրայ բարձրացաւ Քոչինեան : Այս վերջինը կուսակցութեան համագումարին մէջ ամբաստանագիր մը ներկայացուց Զարոբեանի մասին, որ կը մեղադրուի, ի մէջ այլոց, թէ թոյլ տրուած է որ ցոյցեր կատարուին Երեւանի մէջ, անցեալ տարի, Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, « մեր հողերուն » պահանջով :

Այս «տխուր յայտնութեան» առթիւ՝ ահա թէ ի՛նչ կը գրէ *Երիտասարդ Հայաստանը* (8 Ապրիլ), օրկանը Սոցիալ-Դեմոկրատ Հնչակեան կուսակցութեան (Ամերիկա),— նշանակալից է այս կուսակցութեան խօսքը անոր համար որ կամրջագլուխի դեր է կատարած յանալս Ամերիկայի մէջ՝ ի պէտս անոնց, որոնց դէմ կ'ընդվզի այսօր արդարօրէն :

Հայաստանի ղեկավար շրջանակներու մէջ տեղի ունեցած վերջին փոփոխութիւններու մասին Գաղթաշխարհի մէջ շատ բան բան չիմացուեցաւ, պաշտօնական հաղորդագրութեան մը պակասին պատճառով : Տրուեցան այլ ընդ այլոյ մեկնութիւններ, եղան ենթադրութիւններ, յայտնուեցան կարծիքներ եւ, ինչու չէ, կասկածներ ալ՝ ոմանց կողմէ, Հայրենի երկրին յառաջիկայ տարիներու կեանքին մասին :

Ֆրանսական « Աժանս Փրես » հեռագրական գործակալութեան մէկ հեռագիրը՝ քաշուած Մոսկուայէն 12 Մարտ թուականով, տխուր մտածումներ կը ստեղծէ մեր մէջ այդ առթիւ : Հեռագիրը մեկնաբանելով Հայաստանի կառավարական փոփոխութիւնները, կը շեշտէ անոր կարեւորութիւնը նախ այն տեսակէտէն՝ թէ Հոկտեմբերէն մինչեւ Յունուար ամիսը Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան հինգ քարտուղարներ պաշտօնանկ եղած են եւ նորեր անցած են անոնց տեղ : Ապա խօսելով Փետրուար 5ի Համագումարի մէջ առնուած որոշումներուն, որով Զարոբեանի տեղ կ'անցնէր Քոչինեան, հեռագիրը կը հաղորդէ Համագումարի մէջ Քոչինեանի կողմէ արտասանուած ամբաստանաճառէն հատուածներ : Մեզի համար մասնաւոր շահագրգռութիւն ունի այդ ճառէն պարբերութիւն մը, զոր կուտանք ստորեւ.—

« Քոչինեան մեղադրեց Զարոբեանը, որ չէ ուսումնասիրած ժողովրդական զանգուածներու զգացումները, ան կոչ բրաւ որ կազմակերպուի գաղափարային արշաւ մը ՏԵՂԱՅԻՆ ԱԶԳԱՅՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ դէմ : Այս առթիւ ան յիշեց ՑԱՒԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐԸ, որ տեղի ունեցան Ապրիլ 24ի առթիւ կազմակերպուած բուռն ու կատաղի ցոյցերով, Թուրքիոյ կողմէ կազմակերպուած հայկական ջարդերու յիսնամեակի առթիւ : Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան ղեկավարութիւնը թոյլատրած էր այս ցոյցերը ճիշդ այն օրերուն, երբ Սովետական կառավարութիւնը Անգարայի հետ մերձեցման բանակցութիւններ կը վարէր » :

Ցարդ Հայաստանի թերթերը չստացանք, որպէսզի աւելի հանգամանօրէն տեղեկութիւններ քաղէինք այդ համագումարի մէջ անցած դարձածի մասին : Սակայն որեւէ տարակոյս հեռու է՝ որ Ֆրանսական գործակալութեան հեռագրին մէջ Քոչինեանին վերագրուած խօսքերը ստոյգ են :

Արդ, ի՛նչ անցած դարձած է, որ երէկի համախոհ գործակիցները մէկէն ելեր եւ իրար կ'ամբաստանեն : Քոչինեան անծանօթ, անյայտ մէկը չէ. տասներչորս տարի վարած է կառավարութեան վերին պաշտօնը՝ Վարչապետութիւնը : Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Վարչութեան մէջ ունի իր տեղը եւ կշիռը : Երբ այդ կուսակցութեան Կեդրոնը կը մեղադրուի այս կամ այն թերացումի մէջ, ինքն ալ անոր մէջ իր պատասխանատուութեան բաժինը ունի : Եթէ Զարոբեանի վարչութիւնը թոյլատրած է որ Ապրիլ 24ի ցոյցերը կազմակերպուին, անշուշտ ինք ալ համաձայն եղած է : Ինչո՞վ բացատրել, որ Համագումարի մէջ ինք մեղադրողի դերին մէջ կը ներկայանայ :

Ուրիշ ուշադրութեան արժանի կէտ մը : Քոչինեան, միշտ ըստ օտար գործակալութեան հեռագրին, կոչ կ'ընէ որ արշաւ մը կազմակերպուի ՏԵՂԱՅԻՆ ազգայնականութեան դէմ :

Ո՞րն է տեղային *ազգայնականութիւնը :*

Սովետական հասկացողութեամբ երկու տեսակ է ազգայնականութիւնը, մէկը՝ ընդհանուր, իսկ միւսը՝ տեղային : Ընդհանուր ազգայնականութիւնը կը վերաբերի ամբողջ սովետական երկրին եւ բոլոր ժողովուրդներուն, որոնք պէտք է զգան որպէս սովետական մեծ ազգի անդամներ, մեծ հայրենիքի զաւակներ եւ ըլլան ազգասէր, ազգանուէր, կամ աւելի ճիշդ՝ սովետասէր, սովետանուէր : Իսկ տեղային ազգայնականութիւնը աւելի նեղ իմաստ ունի եւ չի քաջալերուիր, որովհետեւ անիկա կը ստեղծէ, իբրեւ թէ, ժողովուրդներու մէջ ատելութիւն եւ թշնամանք :

Մեր տպաւորութիւնը այն է, որ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Համագումարին մէջ եղած մեղադրանքներն ու խօսուած ճառերը քիչ մը բեմադրական բնոյթ ունին : Քոչինեան ինք ճանչցուած է որպէս ազգային առողջ ըմբռնումներու տէր լաւ Հայ մը, որ մօտէն կը ճանչնայ մեր պատմութիւնը, մեր ժողովուրդը եւ անոր զգացումներն ու իտէալը : Ապրիլ 24ի ցոյցերուն կազմակերպողներէն մէկը եղած է նաեւ ինք, իր միւս պաշտօնակիցներուն հետ միասին : Եւ եթէ այսօր պաշտօնական Համագումարի մը մէջ զիրար կը մեղադրեն, կը կասկածինք անոնց անկեղծութեան վրայ : Մենք վստահ ենք, որ Ապրիլ 24ի հանդիսութեան եւ ցոյցերուն ի տես թէ՛ Քոչինեան, թէ՛ Զարոբեան եւ թէ բոլոր միւս ղեկավարները հոգեկան մեծ գոհունակութեամբ լեցուեցան : Եւ սակայն այսօր կը խուսափին ինչ որ անտեսանելի պատասխանատուութենէ :

Մեզի համար պարզ է կացութիւնը. Հայաստանի մէջ ալ տակաւին կան Ստալինեան շրջանէն մնացած թափթփուքներ, չնորհազրկուածներ, որոնք հաշտ աչքով չեն նայիր այն ազատական շարժումին, որ տեղի կ'ունենայ Հայաստանի մէջ, վերջին տասնամեակի ընթացքին :

Երկրորդ՝ շատ վրան բաց է նաեւ այն, որ այս բեմադրութիւնը թելադրուած է Մոսկուայի կողմէ : Իսկ թէ Մոսկուա ի՞նչ հաշիւ կը հետապնդէ նման ճնշումներով, անիկա է մեզ հետաքրքրողը :

Ապրիլէն մինչեւ Փետրուար տասը ամիս կ'անցնի եւ Մոսկուա նոր կ'արթննայ եւ կարգի կը հրաւիրէ Հայաստանի ղեկավարները, որ իրենց երկու միլիոն նահատակները յարգած են : Նման ցոյցեր արտօնած էր նաեւ ինք՝ Մոսկուա, ուր ցուցարարներու զայրոյթը մինչեւ հոն հասած էր, որ Թրքական դեսպանատան ապակիները ջարդած էին եւ ոստիկանական ջոկատները պաշտպանած էին այդ դեսպանատունը ժողովրդական յարձակումէ մը :

Պարզ է որ հոս ալ Զարոբեան եւ ընկերներ զոհ կ'երթան համասովետական արտաքին քաղաքականութեան : Ցաւալի է, որ Թուրք կառավարութեան դիմումներուն հետեւանք է Հայաստանի մէջ եղած փոփոխութիւնը : Եւ դժբախտաբար, առաջին անգամը չէ որ մեր ազգային շահերը կը զոհուին համասովետական ընդհանուր շահերուն : Առաջին անգամը չէ որ Թուրքը շնորհներ կը կորզէ Մոսկուայէն մեր հաշւոյն : Վերջին յիսուն տարիները շատ տխուր դէպքեր արձանագրած են պատմութեան համար : Անժամանակ է այդ մասին խօսիլը, սակայն ներկայ պարագային պիտի ուզէինք, որ բացուէին բոլոր փակ բերանները եւ բարձրաբարբառ ըսէին այն՝ ինչ որ պարտաւոր են ըսելու :

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՄԱՍԼԱՒՆԵՐ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

Բ.

Ռուսիա չէզոքութիւն կը պահէր նաեւ Ֆրանքօ-Գերման պատերազմին, Պիզմարք կը յաջողէր իրականացնել տարիներէ ի վեր փայփայած գաղափարը՝ Գերմանիոյ միութիւնը, որ սակայն պիտի ըլլար ուժեղ հակառակորդ մը համասլաւութեան :

Տարիներ վերջ Ռուսիոյ նախկին վարչապետ Նեսելրոտի աղջիկը, կոմսուհի Շրեփթովիչ կ'ըսէր. « Նափոլէոնի լեհասէր դիրքը 1863ին պատրաստեց 1870ի ֆրանսական պարտութիւնը : Ռուսիա ուզեց Ֆրանսայի եւ Լեհաստանի միջեւ ուժեղ դրացի մը զօրացնել » :

Լոնտոնի տարագիրները վարկաբեկուեցան, որովհետեւ համակիր եղան լեհական շարժումին : Սլաւականներու համար ազատամտութիւնը ռուսական տիրապետութեան դէմ էր, անդամահատութիւն մը պիտի ըլլար բաժանումը : Գերցէնի թերթը, «Հնչակ»ը, կորսնցուց բաժանորդները, սլաւականներ դարձան ցարական՝ ազատական Խաթքովի հետ : Լեհերը չէին ուզեր սլաւ ցեղին զոհել իրենց ազգային գիտակցութիւնը, որ ամրացած էր դարաւոր փորձերէ ետք : « Լեհ հոգիին մէջ կ'ապրի ազգային որոշ զգացում մը, ոչ ժամանակը, ոչ դէպքերը չեն կրցած զայն տկարացնել » : Գերման համասլաւաններ յաճախած Խաթքով կը քննադատէր յեղափոխութիւնը, ժողովուրդներու իրաւունքին դէմ կը պաշտպանէր ցեղին կրօնքը : Լեհ ըմբոստութիւնը բախում մըն էր լեհ ազգայնականութեան եւ սլաւական կրօնքի միջեւ : « Ի՞նչ արժէք ունի ազգային ազատագրութիւնը լեզուի եւ ցեղի մեծութեան քով, որուն անձնաւորութիւնն է Ռուսիան սլաւ աշխարհի մէջ : Ազգային ազատագրութեամբ Լեհաստան կը բաժնուի սլաւ ցեղի ներկայացուցիչ Ռուսիայէն, փոխանակ ցեղային միութիւնն ամրացնելու » :

Սլաւասէրները շնորհապարտ էին Խաթքովի, որ « կը հսկէր Պալթիկէն Կովկաս ռուս լեզուի եւ ցեղի գերազահութեան վրայ, Ֆինլանտացիներու, Լեհերու, Հայերու, Վրացիներու վրայ, կայսրութեան միացած ժողովուրդներու վրայ : Անբաժանելի է Ռուսիան, որուն պէտք է

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« Ուզեցի երթալ ու վերարկուս առնել հանդերձապահին քովէն :

« Այդ պահուն յիշեցի որ բարեկամիս ու իմ վերարկուները միասին էին ձգուած հանդերձապահին քով, որոնց փոխարէն բարեկամիս քով կը գտնուէր երկու վերարկուներուն տոմսակը :

« Առանց որոշ պատճառաբանութեան մը բարեկամէս չէի կրնար պահանջել այդ տոմսակը, միւս կողմէ, չէի ուզեր ժամ մը քեզի հետ անցընելու այնքան երկար առենէ ի վեր սպասած առիթը ձեռքէ փախցնել : Ուստի, վայրկեան մը իսկ չվարանեցայ, բաւականացայ երեկոյթի շրջազգեստիս վրայ նետել շալս, դուրս ելայ մառախլապատ գիշերին մէջ, առանց վայրկեան մը իսկ մտածելու վերարկուիս ոչ ալ այն բարի ու զորովալից մարդուն վրայ, որ այնքան տարիներէ ի վեր զիս ապրեցուցած էր եւ որ հիմա ծաղրուծանակ կը դարձնէի իր բարեկամներուն քով : Խորապէս կը գիտակցէի այն ստոր արարքին մասին, որ կը գործէի անկեղծ բարեկամի մը հանդէպ :

« Կառք մը կը սպասէր տանսինկին դրան առաջ եւ, նստանք ու արշաւեցինք քու տունդ : Վերստին լսեցի քու ձայնդ, վայելեցի քու քաղցր ներկայութիւնդ, վերստին գտնուեցայ, նոյն երանութիւնը զգացի ինչ որ զգացած էի առենօք՝ երախայական ու խառնակ երանութիւն մը : Ինչ խանդավառութեամբ վերստին կը բարձրանայի սանդուխներէդ վեր, տասը տարի վերջ առաջին անգամ ըլլալով, ոչ, ոչ, չեմ կրնար բացատրել քեզի : Չեմ կրնար քեզի նկարագրել թէ այդ վայրկեանին ինչպէս երկու զգացումներ կը խառնուէին իմ մէջ, իրար շաղկապելով անցեալն ու ներկան, եւ ինչպէս այս բոլորին մէջ միշտ միայն քեզ էր որ կը նշմարէի : Քիչ բան փոխուած էր սենեակիդ մէջ : Քանի մը նկարներ աւելի եւ աւելի շատ քանակութեամբ գիրքեր, հոս ու հոն նոր կարասիներ, որոնք սակայն, բոլորն ալ կարծես ընտանութեամբ կ'ողջունէին զիս : Եւ աշխատանքի սեղանիդ վրայ կար ծաղկամանը վարդերով՝ իմ վարդերս, անոնք որոնք քեզի ղրկած էի նախընթաց օրը, քու տարեդարձիդ առթիւ եւ ի յիշատակ կնոջ մը զոր դուն չէիր յիշեր, չէիր ճանչնար, նոյնիսկ հիմա՝ որ քու քովդ էր, որ քու ձեռքդ բռնած էր անոր ձեռքը, որ շրթներդ կը ճմլէին անոր շրթները : Այսուհանդերձ երջանիկ էի որ խնամած էիր վարդերս : Այսպէսով, քու շուրջ բոլորդ կը ծփար շունչ մը իմ էութենէս, բոյր մը իմ սէրէս :

« Առիր զիս թեւերուդ մէջ : Վերստին հեշտանքի գիշեր մը անցուցի քեզի հետ : Սակայն, նոյնիսկ իմ մերկութեանս մէջ չճանչցար զիս : Երջանիկ, ինքզինքս յանձնած էի քու գգուանքներուդ եւ տեսայ որ քու սիրային խոյանքդ տարբերութիւն մը չէր դներ հոմանուհիի մը եւ ինքզինքը վաճառող կնոջ մը միջեւ : Եւ հաստատեցի նոյնպէս թէ ամբողջովին ինքզինքդ յանձնած էիր քու ցանկութեանդ, թեթեւութեամբ եւ շռայլութեամբ, որոնք քեզ կը յատկանշէին :

« Ես ալ, իմ կարգիս, մոռցած էի ինքզինքս : Հիմա, այս մթութեան մէջ, քու քովդ, ի՞նչ էի ես. երբեմնի կրակոտ երախա՞ն, զաւակիդ մա՞յրը, օտարակա՞նը : Ո՛հ, ամէն ինչ այնքան ընտանի, այնքան մօտիկ էր ինծի նոյն կրքոտ գիշերուան ընթացքին : Եւ կ'աղօթէի որ վերջ չունենար ան :

« Եւ սակայն, առաւօտը հասաւ : Ուշ ելանք անկողնէն : Հրաւիրեցիր զիս նախաճաշիկ : Միասին խմեցինք այն թէյը, որ անտեսանելի սպասաւոր մը գաղտագողի մատուցած էր, եւ սկսանք շաղակրատել : Դարձեալ խօսեցար ինծի քեզի յատուկ անկեղծութեամբ եւ որեւէ հետաքրքրութիւն չյայտնեցիր իմ անձիս վերաբերմամբ : Չհարցուցիր ինծի ոչ անունս եւ ոչ ալ հասցէս : Անգամ մը եւս քեզի համար եղայ դիպուածը, անծանօթ կինը, եղայ կիրքի պահը, որ կը չքանայ մոռացութեան ծուխին մէջ, առանց որեւէ հետք ձգելու : Պատմեցիր ինծի թէ երկու երեք ամիս տեւող ճամբորդութիւն մը պիտի ընէիր Ափրիկէի հիւսիսակողմը :

« Երջանկութեանս մէջ սարսռացի ու քու խօսքերդ մրճահարեցին ականջներս : Ուզեցի փարիլ ոտքերուդ եւ ըսել. «Տար ինծի հետդ, որպէսզի վերջապէս ճանչնաս զիս, վերջապէս, վերջապէս, այսքան տարիներէ ի վեր» : Սակայն, այնքան անհամարձակ էի ու այնքան վախկոտ, այնքան տկար էի ու ստրկամիտ քու առջեւդ, որ միայն կրցայ ըսել. «Ո՛հ, ինչ ափսոս ...» : Քու ժպտալից աչքերդ յառեցան վրաս եւ հարցուցիր.

— « Ցա՞ւ կը զգաս ատոր համար :

« Այդ վայրկեանին ցասում մը պատեց զիս : Երկարօրէն նայեցայ քեզի տատամսութեամբ, եւ ըսի.

— « Այն զոր կը սիրէի, ան ալ միշտ կը ճամբորդէր :

« Յետոյ, շեշտակի նայեցայ աչքերուդ ու ըսի մտովին.

« Հիմա այլեւս պիտի ճանչնայ զիս» : Եւ սակայն, ինծի պատասխանեցիր ժպտով մը միայն, ու յայտարարեցիր. զիս մխիթարելու համար :

— « Այո, պիտի վերադառնամ :

— « Այո, պատասխանեցի, կը վերադառնան, սակայն կը մոռնան ...

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(19 Շար.)

միանան սլաւ ժողովուրդները Աւստրիոյ եւ Թուրքիոյ քայքայումով»:

Յարը հրամայեց ազատագրել լեհ գիւղացիները, ոչ թէ ազատական ոգիով, այլ տկարացնելու համար ազնուականութիւնը, քանդելու համար հողատէրերու տնտեսութիւնը եւ սլաւութեան բերելու համար գիւղացի դասակարգը: Լեհերէնի գործածութիւնը խստօրէն արգիլուեցաւ վաճառատուներու եւ հրապարակային վայրերու մէջ: Ռուսերէնը պարտադիր եղաւ բոլոր դպրոցներու մէջ առաջին տարիներէն սկսած:

Սլաւականութիւնը կրօնք մըն էր, անվիճելի հաւատք մը, որուն առջեւ խոնարհելու էր ազգայնական ամէն զգացում: Ռուս քաղաքականութեան հիմը կը կազմէր Սլաւներու ազատագրումն օտար լուծէն, ռուսական մականին տակ ձնշուելու համար: Վարչապետ Նեսելռոտ կը գրէր 1848 Սեպտ.ին «Եւրոպա հիմն ի վեր պիտի յեղաշրջուէր՝ եթէ ժողովուրդներու սէրը մտնէր բարձր քաղաքականութեան հաշիւներուն մէջ»: Լեհաստանի բաժանումն ալ կը վերագրէր ներքին երկպառակութեան. «Լեհաստանի անիշխանական վիճակը պատճառ եղաւ բաժանումի: Դրացի պետութեանց միջեւ անհամաձայնութեան եւ պատերազմի տարրեր պարփակելով»:

Իտալացի հրապարակագիր մը, Մանթիկացցա, «Ասիական Լեհաստան մը» վերնագրով յօդուած մը կը գրէր Հայաստանի եւ Լեհաստանի երբեմն բաժանումները ներկայացնելով: Ֆրետերիք Մաքլէր, ծանօթ հայագէտը, կ'աւելցնէր. «Աւա՜ղ, միակ նմանութիւնը չէ, ներքին անվերջ պառակտումները հրաւիրեցին դրացիները բաժանումի եւ աւերումի, նոյն իսկ ծրագրելու ամբողջական տեղահանումին՝ գժտութեան պատճառը վերցնելու համար»:

Նալբանդեան, հզօր իմացականութեան տէր հայրենասէր մը, ըմբոստութեան հրաւիրելով արեւմտեան Հայութիւնը կը մնար հաւատարիմ Լոնտոնի տարագիրներուն, կը հեռանար համասլաւներէն, բայց ռուս պաշտպանութիւնը հրաւիրելով համասլաւութեան կ'օժանդակէր օսմ. կայսրութեան փլուզումը փափաքելով: Հող եւ ազատութիւն կը պահանջէր, անոնց ծանօթանալու սահմանէն անդին ապրող գիւղացիին կացութիւնը: Սահմանէն անդին գիտելու էր, վրացական հողատիրութեան ենթակայ գիւղացիութիւնը տեսնելու համար: «Յարը 1864-65ին կ'ազատագրէ Վրաստանի գիւղացիութիւնը ճորտութենէ, բայց հողագործը կը մնայ անտեսապէս ստրուկ: Գիւղացին կարող է գնել օրէնքով յատկացուած հողաբաժինը, մայց կալուածատիրոջ համաձայնութեամբ միայն: Հողաբաժինը գնելու կարող չէ, մինչեւ որ դառնայ հողատէր՝ պիտի վճարէ տուրք հողատիրոջ եւ պետութեան: Այսպէս գիւղացին կը մնայ կախուած նախկին հողատիրոջ:

Կալուածատէրը տարուէ տարի կ'աւելցնէ տուրքերը, չքաւորութեան, անապահովութեան պատճառով երկիրը կը դատարկուի բնակիչներէն»: («Արարատ» 1913, էջեր 469 – 83):

Կարելի՞ էր հաւատալ թէ Ռուսիան գրաւելով արեւելեան նահանգները բարօրութիւն պիտի պատճառէր բնակչութեան: Մուժիկներ կը խուժէին հոն, կը ստեղծուէր կացութիւն մը, ուրկէ պիտի խուսափէին բնիկները, երկիրը պիտի դատարկուէր բնակիչներէն: Լեհաստանի մէջ, Կովկասի մէջ ռուս քաղաքականութիւնը նոյն էր, նոյնը պիտի ըլլար ռուս տիրապետութեան տակ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՊԵՐԼԻՆ.— Յունիս 5ին Պերլինի Հայ Գաղութային Միութիւնը սարքած էր հաւաքոյթ մը նուիրուած Հայաստանի անկախութեան 48րդ տարեդարձին:

Սրահը զարդարուած էր Արամ Մանուկեանի մեծադիր նկարով եւ հայկական եռագոյնով:

Միութեան ծերունազարդ նախագահ Պ. Վահան Զաքարեանց տպաւորիչ բացման խօսքի մը մէջ յիշեց թէ ամէն դասակարգի Հայերու անչափելի զոհողութեամբ տիրացանք անկախութեան, եւ շեշտեց որ յաւիտենական է այդ յաղթանակը եւ ապագայի տեսակէտով յուսադրիչ:

Պ. Հ. Պետրոսեան երգեց երեք տուն «Մեր Հայրենիք» երգէն, «Գնա եղբայր, Աստուած քեզ յոյս», «Ահա եղբայր քեզ մի դրօշ» եւ «Ամենայն տեղ մահը մի է»:

Պ. Վան-Փուշ խօսեցաւ փաստացի տուեալներով անկախութեան հռչակման նախորդող հերոսական ոգորումներուն մասին եւ կարդաց Թշնամին դէմ ինքնապաշտպանութեան կանչող այն կոչը, որ ստորագրուած էր բոլոր կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն կողմէ Երեւանի մէջ: Յիշեց Սիմոն Վրացեանի «Հայաստանի Հանրապետութիւն» գիրքը եւ ուրիշ վկայութիւններ այն օրերու վերաբերմամբ, այլ մանաւանդ Վէհիպ փաշայի խոստովանութիւնը Հայոց ուժգին հարուածներուն մասին:

Բանախօսը իր խօսքը վերջացուց Հայաստանի բարօրութեան մաղթանքներով:

Արտասանութիւններ ըրին Պ. Պ. Մասլումեան՝ Յովհ. Շիրազի «Պատգամը», Հ. Պետրոսեան՝ Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զանգակատուն»ը եւ պատանին Աշոտ Էթմէքճեան՝ «Հայաստանին» ձօնը, որ գրուած է եգիպտահայ 11 տարեկան աղջնակի մը՝ Զուարթ Ղազարոսեանի կողմէ:

Պ. Ալֆրէտ Մուրատեան կարդաց Հայաստանի Անկախութեան նիւթին շուրջ խնամով պատրաստուած ճառ մը, եւ յատկապէս շեշտեց թէ ինչպէս որ ամէն Հայ իր անձնական յաջողութեան համար անխոնջ կ'աշխատի, նոյնը ընելու է ազգային դատի հետապնդման համար: Հայաստանի անկախութիւնը ամէն դասակարգի եւ կուսակցութեան պատկանող Հայերու զոհողութեամբ ձեռք բերուեցաւ: Նոյն գործակցութիւնը անհրաժեշտ է Հայկ. Դատի վերջնական իրականացման համար: Եւ կոչ ուղղեց եղբայրօրէն ձեռք ձեռքի տալու՝ հասնելու համար Միացեալ, ազատ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարին յաջողութեան:

Պ. Պետրոս Ֆրունճեան հակիրճ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ ուրախութեան օր է դարերու երազը իրականացնող անկախութեան 48րդ տարեդարձը, բայց այս օրուան գիտակցութիւնը կը պարտաւորեցնէ քաղաքական գիտակցութեան եւ պարտաւորութեան: Երեք բառ ուզեց դրոշմել ներկաներուն մտքին մէջ. «Հաւատք, յոյս, սէր» եւ ընդգծեց այս բառերուն նշանակութիւնը հայ ազգային դատի տեսակէտէն, որոնցմով յաջողեցաւ Հայաստանի անկախութիւնը, այլ եւ հարկ է նոյն ոգիով առաջնորդուիլ եւ ջանալ Հայաստանի բարգաւաճման:

«Յառաջ նահատակ» քայլերգով վերջ գտաւ հաւաքոյթին պաշտօնական բաժինը, որմէ ետք ներկաները հիւրասիրուեցան Վարչութեան կողմէ կարկանդակով եւ թէյով:

Գովելի է վերակազմուած Գաղութային միութեան վարչութիւնը, որ մեծ քաղաքի արեւմտեան մասին մէջ ցրուած փոքրաթիւ Հայութիւնը կը հաւաքէ եւ կը ստեղծէ անոնց մօտ ազգային ոգեւորութիւն: Այստեղ պէտք է յիշատակել որ ճիշդ օրին (24 Ապրիլ) յարգուեցաւ Ապրիլեան Սգատօնը: Վարչութիւնը Վիէննայէն հրաւիրած էր Մեսրոպ Ծ. Վրդ. Գրիգորեանը, որ Զատկուան պատարագը մատոյց, քարոզեց եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարեց Ապրիլեան նահատակաց յիշատակին:

Պ. Ց.

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Դատարանին մէջ: Նախագահը կը հարցնէ վկային.

— Տունէդ ո՞րքան հեռու է գինետունը՝ ուր տեղի ունեցաւ կռիւը:

Վկան կը պատասխանէ.

— Երթալո՞ւ ատեն թէ վերադարձին, պարոն նախագահ:

ՎԱՐԺԱՊԵՏԻՍ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Երբ կարդացի վարժապետիս՝ Սօս-Վանիի մահուան գոյժը, աչքիս առջեւ պատկերացաւ Կորնթոսի աւազաշտը, որուն վրայ շինուած էին փայտաշէն երկար սրահներ, ուր նախապէս զինուորներ բնակած էին:

Մեզ որբերս բերած հոն լեցուցած էին: վերէն՝ Յունաստանի կիզիչ, արեւը, վարը՝ մեր բոպիկ ոտքերուն տակ աւազը, մեզմէ բաւական զոհեր խլեց: Այդ տաքուկ աւազներուն մէջ թաղեցինք մեր անման քոյրերն ու եղբայրները, որոնք գազան Թուրքին ճիրաններէն ազատած էին:

Այդ ժամանակ էր, որ եկաւ Սօս-Վանին, որ իր սլացիկ հասակով եւ շատ խիստ ու լուրջ նայուածքով պատկառանք կ'ազդէր մեր վրայ: Մեր հայերէնի ուսուցիչն էր: Շնորհիւ անոր ջանքերուն, որբանոցը նոր կեանք, նոր եռանդ ստացաւ: Քահանայ մըն ալ եկաւ, մեր եկեղեցին բացատրելու մեզի: Սկսանք կարդալ Րաֆֆիի, Աւետիս Ահարոնեանի գիրքերը եւայլն... Վերջապէս որբանոցին վրայ հայրենաշունչ հով մը փչել ըսկսած էր:

Եւ ահա օր մըն ալ փոթորիկը դարձեալ փրթաւ: Պատուելի մը ունէինք, որ թրքախօս էր: Կիրակի օր մը պատուելին սկսաւ թրքերէն լեզուով քարոզել: Անմիջապէս մեր դասարանի տղաքը սկսան սուլել, իսկ մենք աղջիկներս սկսանք ծափ զարնել: Պատուելին չկրցաւ շարունակել իր քարոզը, եւ այնուհետեւ սկսաւ հայերէն խօսիլ: Ո՞վ էր որ ներշնչեց մեզի հայ լեզուի այդ պայքարը,— Սօս-Վանին, սօսի նման յաղթ մեր ուսուցիչը, որ աւա՜ղ տապալած է այսօր:

Մեծայարգ վարժապետս, իմ տկար գրիչս կարող չէ ձեր գովքը հիւսելու: Երախտագիտական զգացումով միայն մղուած գրեցի այս երկտողը: Թող Կորնթոսի որբերուս կողմէ փունջ մը ծաղիկ ըլլայ ձեր թարմ շիրիմին վրայ:

Վ. ԹԱՇՃԵԱՆ

ԴԻՒԱՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԴԻՒԱՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Դիւանագէտը այն մարդն է, որ երկու անգամ կը մտածէ եւ ոչ մէկ անգամ կը խօսի:

ԱՐԿՈՍԻ

×

Լաւ դիւանագէտը անմիջապէս կը ծրագրէ ըսելիքները եւ նախապէս մտքին մէջ կը պատրաստէ չըսելիքները:

ԹԱԼԷՅՐԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

— Քէլպ (շուն), պատասխանեց Թուարէկը:

Եւ որոշեց զոնէ իր մորթը սուղի ծախել իր հակառակորդին:

Մէկ կողմ քաշուելով տեղ բացին:

Երկու հակառակորդները ի մօրէ մերկ վիճակի մէջ դէմ դիմաց անցան եւ ինքնզինքնին պաշտպանելու համար կէս մէջքերնին վրայ ծռելով իրարու վրայ քալեցին:

Թուարէկներուն պետը ճկուն էր եւ թեթեւ, բայց հաւատարիմ քայլին ալ հակառակ իր հսկայ հասակին, թեթեւաշարժ էր եւ կամքի տէր:

Ֆիրիկընդխաոն իրարու փաթթուեցան եւ կատաղութեամբ սկսան դաշոյնի հարուածներ տեղացնել, բայց բոլոր հարուածներն ալ պարապի գացին:

— Խօտ (առ), մռնչեց Իպրահիմ:

Եւ իր հակառակորդին երեսին դաշոյնի անանկ հարուած մը իջեցուց որ, Թուարէկին աջ այտը վերէն վար ճեղքուելով արիւնը վիզէն վազել սկսաւ:

— Սահա (առողջութիւն կը մաղթեմ), մռլտաց Հուսէյին:

— Փաշթա (անուշ ըլլայ), աւելցուց Սաղիր:

— Կարհա մուպարէք (անմահական վէրք), մէջ բերաւ Հաքիմ:

Թուարէկներու պետը կատղի մռնչիւն մը պատասխանեց այս հեգնական բացագանչութիւններուն:

Արաբները երբ իրենց հակառակորդը սպաննել ուզեն, նախ անոր դէմքին վրայ դանակի նշան մը կը ձգեն, որպէսզի երբ ան իրենց ձեռքէն ազատիլ յաջողի, զոնէ նախատական նշան մը կրէ դէմքին վրայ: Ահա Իպրահիմ այդ նուիրական նշանը անոր դէմքին վրայ ձգելու համար էր որ դաշոյնով ճեղքած էր իր հակառակորդին այտը:

Մուպարէքի պոռալուն ի պատասխան Իպրահիմ նախատական քրքիջ մը արձակեց:

Թուարէկը վար ծռեցաւ եւ արագ շարժումով մը գետնէն ափ մը աւազ առնելով Իպրահիմի երեսին նետեց, որպէսզի զայն կուրցնելով առիթէն օգտուի: Եւ կարծելով որ յաջողեցաւ, առաջ խոյացաւ:

— Խալի պալէք (ուշադրութիւն), պոռաց Հուսէյին տեսնելով Մուպարէքի գործած վատութիւնը:

Բայց Իպրահիմ իր հակառակորդին յարձակիլը տեսած էր եւ ոստումով մը եղած տեղէն քիչ մը հեռացած: Երբ Թուարէկը յարձակած միջոցին անոր մօտեցաւ, Իպրահիմ դէպի աջ քայլ մը առնելով անոր մազերէն բռնեց եւ գլուխը դէպի ետեւ քաշելով ծունկովը մէջքին անանկ հարուած մը իջեցուց որ, մարդասպանին ձեռքերը օդին մէջ երերալ սկսան...:

Մուպարէք աղաղակ մը արձակեց եւ յուսահատական ճիգ մը թափելով ազատիլ փորձեց զինքը կաշկանդող ձեռքերէն:

Իպրահիմի դաշոյնը Թուարէկի վիզին եղերքը մահիկի մը կիսաբոլոր շրջանը ըրաւ եւ ապա ուղղակի անոր կոկորդը մխուելով մինչեւ կոթը աներեւոյթ եղաւ:

Դաշոյնին կոթին տակէն արիւնը դուրս խուժեց, խորդիւն մը լսուեցաւ եւ յետոյ, ոչինչ...:

Ամէն բան լմնցած էր...:

Իպրահիմ դաշոյնը քաշեց, իսկ մարդասպանին մերկ մարմինը քանի մը ցնցումներէ ետք գետին տապալեցաւ:

Իպրահիմ արիւնոտ դաշոյնը ձեռքը բռնեց եւ աչքերը երկինք բարձրացնելով, զառանցական վիճակով մը ինքնիրմէն ելած, գոչեց.

— Զօրավար Ժան Սէնթ Ֆուա, իմ սիրելի զօրավարս, այժմ կրնաս հանգիստ քնանալ, վրէժդ առի: Գոհութիւն Աստուծոյ...:

— Լա իլլահ իլ ալլահ, Մուհամմէտ րասուլ ալլահ, սաղմոսերգեցին Հուսէյին, Սաղիր եւ Հաքիմ:

Երեք Ֆրանսացիները սարսռալով, լուռ ու մունջ մտիկ ըրին:

Իպրահիմ գետին ծռեցաւ, դանակովը մեռելին գլուխը մարմինէն զատեց, մազերէն բռնեց, երեք անգամ օդին մէջ դարձուց եւ ընդակի մը պէս դէպի անտառը նետելով աւելցուց.

— Ալլահ աքպար (Աստուած հզօր է):

— Ալլա՛հ աքպա՛ր, փոխասացեցին երեք տեղացիները երկու ձեռքերնին ականջներուն տանելով:

Քապիլը, գլուխը նետելէ ետք վիզը ցցեց եւ աչքերը արիւնոտ գլուխին կողմը, հեւասպառ, բարկութիւնը իջնելէ ետք պահ մը մտածկոտ, եղած տեղը կեցաւ:

Հառաչանք մը արձակեց: Յետոյ, կարծես թէ կրօնական նուիրական ծէս մը կը կատարէր, ձեռքի դաշոյնը հանդիսաւոր կերպով շրթունքներուն մօտեցուց եւ անոր արիւնոտ շեղբը համբուրեց:

ՓԻԷՐ ՄԱՐՕՍՕՆ

(Շար.)

Այրի Տիկին Այտա Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան, Պ. Պ. Սարգիս եւ Եդուարդ Թորոսեան, Օր. Արմենուհի Թորոսեան, Պ. Գ. Կիւլիւմեան, ինչպէս եւ Սիւ, Ինկլիշ, Դերձակեան, Գալէն-տէրեան, Մանկեան, Զանկեան, Կիւլիւմ-եան (Աղեքսանդրիա), Արծրունի (Հա-յաստան), Թորոսեան, Գաբրիէլեան ըն-տանիքները սրտի խոր կսկիծով կը յայտնեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր եւ պարմիկին՝

ԽՈՐԷՆ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Երկուշաբթի, 13 Յունիս, իր բնակարանին մէջ, յետ կար-ճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ, այսօր Չորեքշաբթի 15 Յունիս, Անիէռի հին գերեզմանատունը, ժամը 14·45, 6 Րիւ տիւ Մէնիլ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

Տէր եւ Տիկին Սուրէն Մինասեան – Տէ-միրճիպաշեան եւ իրենց աղջիկը՝ Իռէն, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց զաւ-կին՝

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

եղերական մահը, 20 տարեկանին, զին-ուորական ծառայութեան ազմափորձե-րու ընթացքին, 8րդ Էռ Տէ, Մօրհանժի մէջ:

Եկեղեցական արարողութիւնը կը կա-տարուի Սէն Փիէռ տը Մոնրուժ, Փլաս Վիքթոր Պաշ (մեթրօ Ալեզիա) այս Ուր-բաթ առաւօտ ժամը 8·30ին:

Ներկայս ընդունիլ իբրեւ մահազդ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պա-յազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Մուշէեան եւ զաւակները, Էլիզապէթ եւ Կի, Տէր եւ Տիկին Զար-մայր Մուշէեան, Օր. Օր. Ռընէ եւ Սիլ-վի Մուշէեան եւ ընտանեկան պարագա-ները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բո-լոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, նամակով կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուս-նոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր եւ ազգա-կանին՝

ՄԿՐՏԻՉ ՄՈՒՇԷԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

« ՀԱՅԱՍՏԱՆ »Ի ՖՈՆՏԻՆ

Ընկ. Պ. Զպուքճեանի կողմէ հանգա-նակուած գումարներու ցանկը, ի նպաստ «Հայաստան»ի :

Հրանտ Սամուէլեան 10, Պ. Զպուք-ճեան 40, Կ. Յակոբեան 30, Յ. Եղիա-զարեան քսան, Ն. Նիկողոսեան տասը, Կ. Մէհեան քսան, Շ. Տէր-Մելքոնեան 120, Խ. Մկրտիչեան տասը, Ս. Էլչիբէ-կօֆ քսան, Ս. Յովհաննէսեան երեսուն, Թ. Նալպանտեան տասը, Վ. Սէրէնկիւլ-եան վաթսուն, Ե. Գրիգորեան հարիւր, Հ. Իփէկեան տասը, Կար. Փոլատեան 20 ֆրանք: Գումար՝ 510 ֆրանք :

ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառով, ծախու է առեւտրական պայ մը Պոնեթըրի, քօն-ֆեքսիոն, այր, կին, երախայ: Շատ լաւ դիրքի վրայ, Պուլոնեը: Պուլվար Ժան Ժօրէսի անկիւնը : Շահեկան պայման-ներ, պզտիկ վարձք : Դիմել՝

Mr. BERBERIAN
157, Bd. Jean-Jaurès
BOULOGNE
Tél. : MOL. 39-05

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ

51ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ (Յունիս 18) երեկոյեան ժամը 7ին Սինեմա Նորվելթի մէջ :

Բացման խօսք եւ բանախօսութիւն :

Գեղարուեստական բաժին : Հայաս-տանեան երկու խօսուն ժապաւէններու ցուցադրութիւն. — « Հիւսիսային ծիա-ծան» եւ «Սիրոյ երգը» :

Կիրակի առաւօտ, յետ պատարագի ծաղկեպսակ պիտի զետեղուի Յուշարձա-նին վրայ :

ՀԱՅԱՍՏԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10ին Հայրապետական ճոյնաւոր պատարագ Պուանեի (Լուարէ) իշխանական եկեղե-ցիին մէջ, ի ներկայութեան Սէն Լազարի ապետներուն :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողո-վրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խորոված

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղաւ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Ընո օթօքարներու կայանէն, Փօրթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննու-թիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկու-շաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

ZELL AM ZEE

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լի-ճին եզերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ա-մէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալց-պուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 ֆրանք, 14 օր-ուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխա-վճար՝ 100 ֆրանք : Սահմանափակ տե-ղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif.
régie par la loi du 1-7-901

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը զեկավա րութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալփորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ Սքեչ մը, արտասանութիւններ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, զասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» » պակաս օրական		15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկու-շաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն – 22

Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ :

Խնամուած նոյս պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստ-ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ :

ԹՕՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով :

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված :

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահ-ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով :

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա-խնամի դրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մին-չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00:

ՏԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Ան-կէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ Տախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փան թէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի Փավիյոն :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են Արձանագրութիւնները Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու-սումնական պատրաստութիւն: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի

MARSEILLE

ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մին-չեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք; մատենաշար «Վերելք»

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-83

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 16 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10636

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.636

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Բ.

Մեծ Եղեռնի տարիներուն հարիւր հազարաւոր Հայեր տարագրուած էին Սուրիոյ, Միջագետքի ու Պաղեստինի անապատները :

Երբ վերջացաւ պատերազմը Թուրքիոյ չարաչար պարտութիւնով եւ դաշնակից բանակները — նախ անգլիական, յետոյ ֆրանսական — գրաւեցին Կիլիկիան, մեր վերապրող բեկորները շունչ մը քաշեցին : Դէպի իրենց հայրենի երդիքները վերադառնալով խաղաղ ու շինարար աշխատանքի լծուելու փայլուն հեռանկարներ բացուեցան իրենց առջեւ :

Ֆրանսական հովանաւորութեան տակ Կիլիկիան պիտի դառնար հայկական օջախ մը : Թրքախօս Ատանան մէկ օրէն միւսը հայացած էր : Ամէն կողմէ տարագիր Հայեր կը փութային այնտեղ, մինչ Թուրքերը լեղապատառ կը փախչէին՝ վախնալով հայկական փոխ-վրէժէն :

Փարիզի Հաշտութեան ժողովին մէջ 1919 Օգոստոսին Լոյտ Ճորճ եւ Քլէմանսօ համաձայնած էին, որ ֆրանսական զինուորներ երթան Կիլիկիա՝ պաշտպանելու համար այնտեղ ապաստանող Հայերը :

«Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնը եւ Թուրքիոյ բաժանումը» գրքին հեղինակը կը յիշէ թէ 1919 Սեպտեմբերին նախագահ Ուիլսընի հաւանութեամբ բանաձեւ մը ներկայացուած էր Ծերակոյտին առաջարկելով որ ամերիկեան զինուորներ ղրկուին Հայաստան ըլլայ առանձին, ըլլայ ֆրանս. բանակին հետ գործելու համար : Արտաքին յարաբերութեանց յանձնախումբը հակառակած ըլլալով այս գաղափարին, ծրագիրը ջուրը ձգուեցաւ :

Աւոր փոխարէն, կ'ըսէ Լորէնս Իվընս, առաջարկուեցաւ առկախել օտար բանակներու համար կամաւորներ արձանագրելը արգիլող օրէնքը, թոյլ տալու համար Մ. Նահանգներու Հայերուն, որ միանան Հայկական Բանակին : Ամերիկային իրաւունք պիտի տրուէր իր հակակշռին տակ առնել ծովէն մինչեւ Հայաստան տանող ճամբան եւ բաց պահել զայն, որպէսզի կամաւորները Հայաստան կարենան երթալ :

«Այս ծրագրին մասին ա՛լ բնաւ չխօսուեցաւ», գրել կուտայ հեղինակը :

Խօսելով ֆրանս. բանակին կողմէ Կիլիկիոյ գրաւման մասին, Իվընս կ'ըսէ թէ Մարաշը, Ուրֆան եւ Այնթապը գրաւող ֆրանս. զինուորներէն շատեր Արեւելեան Լեգէոնի պատկանող Հայեր էին :

Ու կը շարունակէ այսպէս .—

Շուտով պատահեցաւ անխուսափելին : Հայ զինուորներու եւ տեղացի Թուրքերու միջեւ դէպքեր պատահեցան եւ միլլիները օգնութեան հասան իրենց հայրենակիցներուն : Երբոր Ֆրանսացիները զինուորական մարզէն դուրս ելլելով բռնկրան խառնուիլ տեղական վարչական գործերուն, Թուրքերու զայրոյթը շատցաւ : 1920ի սկիզբը լուրեր հասան ամերիկեան աղբիւրներէ թէ Թուրքերը յարձակած են Հայերուն վրայ եւ նոր ջարդ մը սկսած է : Թուրքերը լայն ծաւալով յարձակեր էին Մարաշի վրայ, ուր շատ մը Հայեր եւ երկու Ամերիկացիներ բանտուեր էին : Ֆրանսացիները քաշուեր էին նահանգէն մասերէն՝ Թուրքերու «ողորմածութեան» ձգելով Հայերը : Ու շատ չանցած համաձայնութիւն մը կնքելով Մուսթաֆա Քեմալին հետ, Կիլիկիան թողուցին Թուրքերուն :

Մարաշի աղէտի վաղորդայնին, 1920 Փետրուարի կէսերուն Կիլիկիոյ շրջանի ամերիկեան հիւպատոսները տեղեկագրած են, որ հազարաւոր Հայեր ջարդուած են : Սակայն ճիշդ նոյն օրերուն ծովակալ Պրիսթոլ Պոլսէն հեռագրած է Ուաշինկթընի արտաքին պաշտօնատունը՝ թէ ջարդի լուրերը սարսափելի կերպով չափազանցուած են քաղաքական նպատակներով :

Իվընս գրել կուտայ թէ Պրիսթոլ երբեք պաշտպանող մը չէ եղած անկախ Հայաստանի, զայն նկատելով մէկ մասնիկը Թուրքիան յօշոտելու դաշնակից ծրագիրներուն : Եւ Ցունուարին տեղեկագրած է Ուաշինկթըն թէ Իսքէնտէրունէն մինչեւ Կովկաս մեծ Հայաստան ստեղծելու գաղափարը յղացած է Ֆրանսա քաղաքական նպատակներով հակադրելու համար զայն Անգլիացիներու ձեռք բերած դիրքին արաբական հողամասերուն վրայ :

Անգլիա իր այդ նպատակը իրագործած էր՝ պաշտպանելով փոքր Հայաստանի մը վրայ ամերիկեան հողատարութեան գաղափարը :

1920 Փետրուար 21ին Պրիսթոլ կը հեռագրէ իր կառավարութեան թէ Ֆրանսայի կողմէ Կիլիկիոյ եւ Սուրիոյ գրաւումը ստեղծած է նոր կացութիւն մը՝ յարենման Իզմիրի մէջ պատահածին : Թէ հայ զինուորներու օգտագործումը եւ հայ բնակչութեան սպառազինումը պատճառ դարձած են, որ հրապարակ իջնեն Թուրք ազգայնականները : Նոյնիսկ, կ'ըսէ, Սուրիոյ այն մասերուն մէջ ուր Ֆրանսացիք շատ սիրուած էին, ժողովուրդին զայրոյթը գրգռած են, երբ տեղական դրօշակին տեղ կախած են ֆրանսականը եւ ձեռք առած ամբողջ կառավարական մեքենան :

Կիլիկիոյ մէջ, ըստ Պրիսթոլի, Ֆրանսացիք գիւղեր քարուքանդ են ըրած եւ դէչ վերաբերում ցոյց տուած բնակչութեան հանդէպ : Այդ պատճառով ալ այնտեղ ծագած են խռովութիւններ՝ ուղղուած ֆրանսական զինուորներուն եւ ոչ թէ հայ քաղաքացիներուն դէմ, որոնք ո՛չ մէկ հալածանքի ենթարկուած են Թուրքերուն կողմէ : Իսկ ամէնէն կարեւորը, շրջանի բոլոր Ամերիկացիները ապահով վիճակի մէջ են : Սակայն եթէ Ֆրանսացիք շարունակեն աւելի առաջ երթալ, կացութիւնը կրնայ փոխուիլ : Եւ այն ատեն անհրաժեշտ կը դառնայ Ամերիկացիներու պարպումը :

1920 Փետրուար 21ի հեռագրով Պրիսթոլ թելադրած է արտաքին պաշտօնատան խնդրելու ֆրանսական կառավարութենէն, որ Կիլիկիոյ մէջ հայկական ծագում ունեցող բոլոր զինուորները քաշուին եւ անոնց տեղ գուտ Ֆրանսացիներ ղրկուին :

Փետրուար 26ին նոր հեռագրով մը կը հաղորդէր, որ Թուրք կառավարութիւնը հրահանգներ ղրկած է Կիլիկիոյ իշխանութեանց պաշտպանելու ամերիկեան քաղաքացիները : Միաժամանակ կ'աւելցնէր թէ «Հայեր չեն ջարդուած : Պէտք չէ հաւատալ հակառակը պնդողներուն» :

Մարտ չորսին երկար հեռագրով մը պատմած է Կիլիկիոյ դէպքերը Ֆրանս. ուժերու Մարաշը գրաւելէն սկսեալ մինչեւ անկէ հեռանալը : Ծեչտած է մասնաւորաբար, որ մինչ մէկ կողմէ Հայեր կը սպաննուէին, միւս կողմէ ֆրանսացի եւ հայ զինուորներ թրքական գիւղեր կ'այրէին եւ բնակիչները կը ջարդէին :

«Ամբողջ այս կացութիւնը արդիւնքն է ֆրանսական գործողութեանց եւ Ֆրանսա պէտք է կրէ պատասխանատուութիւնը», կ'եզրակացնէ ամերիկացի թրքամոլ ծովակալը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

1915 Յունիս 15,— Քսան կախաղաններ մէկ օրուան մէջ, Պոլիս, Պայազիտի մահաչուք հրապարակին վրայ : Քսանն ալ անդամները միեւնոյն կազմակերպութեան, Հնչակեան :

Զոհերուն ընկերները ամէն տարի կ'ոգեկոչեն անոնց յիշատակը : Անշուշտ ուրիշներ ալ չեն մոռցած :

Վա՛յ, եթէ ազատագրութեան զոհերուն յիշատակն ալ պիտի թառամի : Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր ամէն բան կը մաշի : Հետզհետէ աւելի արագ :

Ո՞վ կրցած է նկարագրել կախաղան մը, այնքան պարզ բառերով, բայց եւ այնպէս այնքան վառ եւ քամնելի .

Լուսաբացին նա բարձրացաւ կախաղան
(Արեւածա՛գ, օ՛, արշալոյս արիւնոտ)
Կանգնած էին զինուորները ու քահանան,
Գունատ ու լուռ կանգնած էին նրա մօտ..

Տէր քահանան ոչ մի աղօթք չէր յիշում,
(Սիրտը նրան շշնչում էր՝ անիծի՛ր),
Լուսածագին ծիրանավառ մշուշում
Ցայտում էին ճանաչները ցանուցիր :

Վահան Տէրեան չտեսաւ թրքական կախաղանները : Ոչ ալ միւս էջերը Հայաջինջ Սարսափներուն : Եթէ միայն այս մէկը տեսնէր ու մէկը քսանով բազմապատկէր, ո՞վ պիտի կրնար չափել խորութիւնը իր բանաստեղծական խռովքին եւ ստեղծագործութեան :

Քսան կախաղան եւ քահանայ մը «գունատ», ահուդողին տակ մոռցած՝ աղօթքի բառերն անգամ : Իսկ զինուորները — կամ ոստիկանները — բանտապահներն ու մնացեալը ոչ թէ գունատ, այլ բոցավառ՝ չարախնդութեան անասնական կիրքէն եւ արիւնի ծարաւէն :

Եւ այնուհետեւ ո՛րքան կախաղաններ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ : Մինչեւ ամենավերջինը, Հր. Ագաճանեան :

Գարշելի սողուն մըն էր որ այս քսան Հնչակեաններուն արիւնը մտաւ, Հնչակեան՝ ինքն ալ, — Արշաւիր Եասեան : Եւ ուրիշ գանկլիք մը, Հմայեակ Արամեանցն էր (Շուտ), նոյնպէս Հնչակեան, որ լրացուց պակասը :

Բարեբախտաբար չուշացաւ երկուքին ալ պատիժը : Առաջինը խեղդամահ՝ Կիլիկիոյ մէջ, երկրորդը գնդակահար՝ Պոլիս, Կէտիկ Փաշայի ժամուն առջեւ : Երկու վրէժխնդիր ձեռքերն ալ՝ Դաշնակցական :

Քսան զոհերէն անձամբ ճանչցած ենք միայն Վանիկը : Անգամ մը ձերբակալուած, յետոյ արձակուած էր : «Զգուշացի՛ր, Գեղամ, խաղ մը սարքած չըլլան» :

Եւ շատ չանցած նորէն ծուղակը կ'իյնար, կառափնատ բարձրանալու համար միւսներուն հետ :

1915 Ապրիլ 11 – 24ի հանդոյցն էր որ կը քակուէր այս քսան կախաղաններով : Շարքը մոլեգնութեան ատրճանին հասաւ մասնաւորապէս Կեսարիոյ մէջ : Իրարու ետեւէ կախուեցան աւելի քան քառասուն կալանաւորներ, առանց դաւանանքի, դասակարգի կամ տարիքի խտրութեան : Վաճառականը՝ յեղափոխականին, գիւղացին արհեստաւորին հետ :

Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք, աւելի առաջ պատահած ըլլան թէ վերջը : Դեռ նոր վերջացան 1915ի սարսափներուն ոգահանդէսները :

Կախաղան թէ խաթաղան, աքսոր եւ ջարդ, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը դիւային քրքիջներով, — այս բոլորը պիտի ծառայէն աւելի պրկելու մեր ջիղերը, ի խնդիր վերջնական յաղթանակին :

Անոնք որ յաճախ անձամբ իրենց վզին կ'անցընէին խեղդկապը, եւ անոնք որ գիտակցօրէն կը քալէին մահուան ճամբաներէն, ոչ իրենց գաղափարներն ուրացան, ոչ ալ իրենց հաւատքէն հրաժարեցան :

Մե՞նք ենք որ պիտի տատանինք այսօր, երբ ափ մը հող ունինք արդէն, դղրդագին, արիւնազանգ փլուզումէն վերջը : Եւ երբ հաւաքաբար կը պահանջենք հայրենիքին ամբողջացումը, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց :

Եթէ կախաղաններէն եւ ջարդերէն ազատ ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ կէս ճամբան պիտի մնանք :

14 Յունիս 1947 — Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ
ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ Կ'ՈՒԶԷ

Պոնի ֆրանսական դեսպանը Գերմանիոյ Արտաքին նախարարութիւն հրաւիրուած է առջի օր, բացատրութիւններ տալու համար Ֆրանսայի վերջին որոշման մասին : Արդարեւ ինչպէս գրած էինք, Փարիզի կառավարութիւնը յանկարծ որոշած էր քաշել Գերմանիոյ իր օդային ուժերուն մէկ մասը եւ այս որոշումը կուտար բանակցութիւններու սկիզբէն 48 ժամ առաջ միայն :

Պոնի ֆրանսական դեսպանը ըսած է թէ իրեն եղած հարցումները կը փոխանցէ առ որ անկ է, այլ խօսքով ֆրանսական կառավարութեան :

Ֆրանսական շրջանակները կրկին կը շեշտեն թէ Գերմանիա չի կրնար անակնկալի եկած ըլլալ, տրուած ըլլալով որ ֆրանսական կառավարութիւնը առջի Ուրբաթ տեղեկացուցած էր Ատլանտեան կազմակերպութեան իր որոշումը :

Կը կրկնուի թէ ամէն պարագայի մէջ, եղածը յարմար չէր այնպիսի պահու մը երբ բանակցութիւններ կը տարուին : Յստակ չէ թէ պարզապէս գիպուածի եւ արդիւնք է թէ ոչ Ֆրանսա հովերանական ճշգում ուզած է բանեցնել : Երկու պարագաներուն ալ, եղածը անպատեհ կը նկատուի եւ Գերմանացիք այլեւս լաւ տրամադրուած չեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ ծանր ցոյցեր տեղի ունեցած են բանթողի մը մահէն ետք : Շէնքերու բանուորները գործադուլ կ'ընէին եւ ոստիկանութեան հետ բախումներու ընթացքին է որ բանուոր մը սպաննուած է : Իր ընկերները ոստիկանութիւնը կ'ամբաստանեն մինչ ոստիկանութիւնը կը հերքէ : Զանազան ցոյցերու ընթացքին 35 հոգի վիրաւորուած է :

ԳԱՀԻՐԷ եւ Դամասկոս համաձայնութիւն կնքած են որ օդանաւային երկու եգիպտական կայաններ հաստատուին Սուրիոյ մէջ :

ԻՏԱԼԻՈՅ Հանրապետութեան նախագահը՝ Սառակաթ Սթոքհոլմ հասած է հինգ օրուան պաշտօնական այցելութեան համար : Իրեն կ'ընկերանան Արտաքին նախարար՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի եւ ելմտական նախարար՝ Ճիովաննի Փիէռաչինի :

ՎԱՂԸ

ԷՋԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԲ ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Հեղինակ՝ ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Բ.

Մուամմէր պէյ կոչուած Թուրք Թթուիթթիհատականը 1913 Մարտ 16ին Սեբաստիա եկաւ որպէս Նահանգապետ, — ննդամիտ հրէշ մը :

Իթթիհատը ջուրին երեսը ելած էր : Կ. Պոլսոյ մէջ՝ Պատերազմական նախարար Չերքէզ Նազըմ փաշան սպաննելով եւ կառավարութեան ղեկը ձեռք անցընելով 1913 Յունուար 10/23ին՝ անմիջապէս վարչական զատական եւ զինուորական պաշտօններու վրայ դրին իրենց կուսակից անձերը, մանաւորապէս Ռումելիէն եկած քըրիստոնէատեաց տարրերը, վրիժախանձ ոստիկաններ եւ ոստիկանապետներ :

1914 Օգոստոսին սկիզբը՝ երբ Թուրքիա զօրաշարժ հրատարակեց, « Զինուորական պիտոյքներու պէտք յատկացընենք» ըսելով Սեբաստիոյ քաղաքին եւ նահանգին մէջ Հայերու խանութներուն ամէն տեսակ ապրանքները գրաւեցին, ինչպէս նաեւ ձի, կառք, եզ եւն. իսկ Թուրքերունը՝ շատ ցանցառ կերպով : Գրաւուած ապրանքներուն մէկ մասը զինուորականներուն տուները կը ղրկուէին :

Գրաւուեցան՝ վանք, եկեղեցի, հիւանդանոց, գործարան, գործատուն, ջրաղացք, ալիւրի գործարան եւ աչքի դարմանող տուներ, իբր թէ «զինուորական գործերու համար անհրաժեշտ են», մինչդեռ նպատակը՝ ինքնապաշտպանութեան դիրքեր չձգելն էր Հայերուն ձեռքը :

Էրզրումէն Սեբաստիա փոխադրուած Սանասարեան վարժարանին նոր յարկաբաժիններուն համար պատրաստ նիւթեղէնները գրաւուեցան եւ այդ ատաղձներով Թուրքերու հիւանդանոց եւ զօրանոց շինուեցան հայ աշխատաւորներու ձեռքով, Հայոց գերեզմանի քարերով :

Զինուորական մարզանքի չվարժուած հայ զինուորներէն՝ որպէս անվարժ դանձեցին պէտէլ (զինուորութենէ զերծ մնալու տուրք) եւ յետոյ կանչեցին մինչեւ 45 տարեկանները զինուոր, որով դրամ վճարողները նորէն զինուոր առնուեցան :

Անմիջապէս կազմուեցաւ «Միւտաֆայը Միլլիէ» (Ազգ. Պաշտպանութիւն) անունի տակ յանձնախումբ մը, որուն անդամներն էին՝ Հաճի Ալի Պէկ Զատէ Սուլէյման, Ճամպազ Տուղճի Պէքիր, Արփաճըօղլու Սապրի, Հաճի Մուսթաֆա, եւ Ահմէտ անուն դրագիր մը՝ որ զինուորականութենէ փախստական մըն էր : Ասոնց գործն էր խանութներու մէջ դեռ մնացած ապրանքները արձանագրել եւ եղածը գրաւել՝ առանց վճարումի եւ մէկ մասն ալ՝ Թուրքերու տուները ղրկել : Ասիկա սեփականութիւններու կողոպուտին առաջին դրուխն էր :

1914 Նոյեմբերին Իթթիհատի կեդրոնէն Սեբաստիա ղրկուած էր Ապտիւլ Ղանի պէյը՝ իբր պատասխանատու-քարտուղար եւ Ներկայացուցիչ : Զինուորական հայակեր կաղ հարիւրապետ մըն էր, ապա սիվիլ, որ ոտքէն վիրաւորուած էր Պալքանեան պատերազմին մէջ : Ատոր գալուստով սարսափի քաղաքականութիւնը սաստկանալ սկսաւ :

1914 Դեկտեմբեր 18ին, բնիկ Սեբաստացի Սահակ Վրդ. Օտապաշեան, որ նախապէս եղած էր Սամսոնի եւ Պրուսայի Առաջնորդ, երբ Առաջնորդ կ'երթար Երզնկա, Նահանգապետ Վալի Մուամմէրի խորհուրդով եւ գործակցութեամբ Ղանիի եւ Էնուրէսի գայմագամ Կեսարացի Ահմէտ Էֆէնտիի, գործակցութեամբ հինգ հոգիէ բաղկացեալ Թուրք չէթէական խումբի մը, սպաննուեցաւ Րէֆայիէ չհասած՝ Զօղանըլ եւ Գանըլթաշ գիւղերուն միջեւ, Էնուրէսէն քառասուն մղոն արեւմուտք : Այդ չէթէներն էին Զառացի Մահիր, Թալիս պէկ, Չէչէն - Ալի՝ Մուամմէրին եավէրը, չէթէապետ Էթհէմ, եւ ժանտարմա Միլազիմի Չէրքէզ Ալի պէկ : Այս անարգ ոճիրին յաջորդեց, Ղանիի գալուստէն ետք՝ ուրիշ կարգ մը գրգռիչ արարքներ տեղի ունեցան, ամբաստանելով Հայերը թէ «Թուրք զինուորին հայր Թունաւորած են» կամ նման սուտեր :

1914 Դեկտեմբերին, Էնվէր, Սարըղամիշի մէջ իր պարտութիւնը պատրուակելով, զինուորական ծառայութեան մէջ գտնուած զինեալ հայ զինուորներուն զէնքերը առնելով, իբր հասարակ - գործաւոր ճամբայ, շէնք շինելու պատրուակով, զանազան վայրեր ցրուեց, մաս առ մաս բնաջնջելու համար :

1915 Փետր. 2ին գրաւուեցաւ քաղաքէն կէս ժամ հեռու՝ Ս. Նշան Հնամեայ վանքը : Մարտ վերջին Սեբաստիոյ մէջ վեց հայ Կիւրինցիներ կախաղան հանուեցան, իբր զինուորական - փախստական : Անգէն զինուորներու փոխադրութեանց ժամանակ, շատերը կը սպաննէին, «ի՞նչ ընենք, կը փախէին» կ'ըսէին :

Տեղին է ըսել թէ Հայու ոխերիմ թշնամի Էնվէր, Կովկասեան ճակատի կռիւներու ընթացքին՝ գինք գերի իյնալէ ազատողը եղած էր՝ Սեբաստացի հարիւրապետ մը Յովհաննէս Ակինեան, Պալքանեան պատերազմի հերոսներէն, եւ անոր գործակից էր նաեւ Սեբաստացի ուրիշ զինուորական սպայ մը Միհրան Զամանը : Երկուքն ալ ետքէն իրենց կեանքը տուին կովկասեան ճակատին վրայ՝ Թուրքերու կողքին, Իտի եւ Օլթիի շըրջանին մէջ :

Մարտի կէսին, 1915, Սեբաստիոյ կուսակցական լիտըրները ձերբակալեցին : Դաշնակցականներէն՝ Վահան Վարդանեան (դեղագործ), Յովհաննէս Փօլատեան, Յարութիւն Վարդուկեան, Վահան Մեծատուրեան, Կ. Կ.ի դանձապահ, կառավարական թարգման Մշեցի Մարտիրոս Գաբրիէլեան, Հնչակեաններէն Տիգրան Օտապաշեան, Մանուկ Պէյլէրեան, մսագործ Գարա - Մանուկեան, Պէրպէր Ոսկան եւ ուրիշներ :

Սեբաստիոյ Կեդր. Կոմիտէի անդամներէն Խաչատուր Կոտոտեան (Պարոյր), ժամանակ մը պահուըտէ ետք, լռ ելած էր : Իսկ Արամ Երանոսեան (Արամազդ) իբրեւ առողջապահական ենթասպայ Սուշէհրի մէջ բժշկութ տենդէ մեռած էր :

1915 Մարտ 15ին Մուրատը ձերբակալել փորձած էին խաբէութեամբ, բայց ձախողեցան : Թուրք կառավարութիւնը ամէն տեսակ խատութիւններու դիմեց, Մուրատ իր ցոյց տուած նախըզգուշութեամբ եւ քաջութեամբ եւ կռիւներով հիացում պատճառեց բոլորին :

Մայիսի կիսուն, երբ Մուրատ քաղաքէն երեք ժամ հարաւ - արեւմուտք Ղավրաղի լեռը կը գտնուէր, գաղտնաբար անձ մը ղրկեց Սեբաստիոյ Կեդր. Կոմիտէին, «Սեւ-Բլուր»ին, լսելով որ «դաշնակը ոսկորին հասած է, ինչ որ իրենց տրամադրութեան տակ կայ, բերեն եւ գործի սկսին» : Պատասխանը բանտէն կը ստացուի : Կը հաղորդեն թէ «քաղաքը պաշարման տակ է, կարելիութիւն չկայ որեւէ բան ղրկելու, հաւանաբար այս պատասխանը ձեզի հասնելէ առաջ մենք մեռած կ'ըլլանք : Մեր կտակն է չխնայել ոչ ոքի» :

Եւ Մուրատ կ'արձանագրէ . « Սեւ Բլուր»ը անհետ կորսուած է» :

1915 Մայիս ամսուան մէջ ձերբակալուած եւ սպաննուած են նաեւ Տօքթ. Պաղտասար Վարդանեան, դեղագործ Վահանին եղբայրը, Տօքթ. Արմենակ Հայրանեան, եւ ժանտարմըրիի բժիշկ Տօքթ. Մագսուտ :

Բնաջնջումի նկատումով, զինաթափ հայ զինուորներէն կազմուած ամէլէ - թապուրներն ալ կը հեռացնէին զանազան կողմեր :

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐԸ ԶԱՆԱԶԱՆ ՎԱՅՐԵՐ ՂՐԿԵԼՈՒ ԵՒ ԻՐԱՐՄԷ ՀԵՌԱՑՆԵԼՈՒ ՊԱՐԱԳԱՆ

Օրինակ՝ Թոքաթի ամէլէ զինուորները կը բերէին Թօնուզ կամ Սեբաստիոյ շըրջակայքը : Սեբաստիայինը կը ղրկէին Ղանղալ կամ Թոքաթ, Ամասիայինը կը ղրկէին Նիքսար, մէկ խօսքով գործաւոր-զինուորները կը հեռացնէին իրենց ծննդավայրէն եւ կը մեկուսացնէին :

Սահակ վարդ. Օտապաշեանի սպանդին նման, 1915 Յունիս 2ին՝ Թոքաթի Առաջնորդ Շաւարշ Ծ. Վրդ. Սահակեանն ալ սպաններ էին Թոքաթի եւ Սրդովայի միջեւ՝ Գըղըլ - Էնիչ կոչուած զառիվարին վրայ՝ չէթէներու կողմէ : Կազմակերպողները՝ Թոքաթի Մուլթէսարըֆին եւ Ժանտարմայի հրամանատարին հետ՝ նաեւ Սեբաստիոյ Նահանգապետը՝ Մուամմէր պէյ եւ չէթէներ էին :

Մէկ օր ետքը՝ Յունիս 3ին կը սկսէր Սեբաստիոյ քաղաքի եւ շրջանի զանգուածային բանտարկութիւնը, փոլիսներու, ժանտարմներու եւ սուինաւոր զինուորներու կողմէ : Տասը օրուան մէջ՝ Սեբաստիոյ բանտարկեալներու թիւը հասած էր հինգ հազարի : Գաւառակներէն ակընյայտնի անձերն ալ Սեբաստիա կը բերէին : Բանտի վերածուած շէնքերը՝ մէկ կողմէ կը պարպուէին սպանութեամբ, եւ միւս կողմէ կը լեցուէին, նոր ձերբակալութիւններով :

Թոքաթի, Ամասիայի, Զիլէի, Նիքսարի, Հէրէկի, Մարզուանի, Սամսոնի, եւ Ղավզային ականաւորներն ալ Սեբաստիոյ բանտերը կը բերէին կալանաւորուած վիճակի մէջ :

Նոյնը տեղի կ'ունենար նաեւ Սեբաստիոյ սանճագի գազաներէն Քոչկիրիէն (Զառա), Հաֆիքէն (Գոչհիսար), Տիվրիկէն, Կիւրինէն, Մանճըլըգէն, եւ Կէմէրէկէն : Եւ նոյնիսկ Անգարայի նահանգին ենթակայ՝ Եոզկաթի քաղաքի 500 անձերը, Առաջնորդ Ներսէս Եպիսկ. Դանիէլեանի հետ, որոնք խողխողուած են Սեբաստիայէն չորս ժամ հարաւ Տաշլը - Տէրէ կոչուած վայրին մէջ : Այդ վայրը գերեզմանն է նաեւ Սեբաստիոյ մէջ ձերբակալուածներու մէկ մասին :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱՍԼԱՒՆԵՐ ԵՒ ԼԵՀԱՍՏԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

1864ին Պոլսոյ դեսպան կը նշանակուէր համասլաւ կոմս Նիքոլա Իկնատիեւ, հըսկելու համար Պալքաններու վրայ : 1866 Հոկտեմբեր 16ին կը գրէր Կորչաքովի. « Օսմանեան շէնքը պիտի փլի քրիստոնեայ ցեղերու ըմբոստութեամբ : Կը ջանամ առանձին փրցնել կազմերին տերեւները » : Օսմ. կայսրութեան սլաւ հպատակներու ազատագրութեամբ պիտի քայքայուէր Թուրքիան, յետոյ կարգը պիտի գար Աւստրիոյ հաշիւին կարգադրութեան, փրցնելով սլաւ Խրուաթներն ու Չեխերը : Ասպարէզը բաց կը մնար համասլաւ տիրապետութեան, համագերմանութիւնը կը տկարանար, Պալթիկէն Եգէական ռուս դրօշը, խորհրդանշան

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

« — Ինչ որ լաւ է, չի մոռցուիր, քեզ բնաւ պիտի չմոռնամ » ըսիր, ու միեւնոյն ատենը հայեացքդ մխրճուեցաւ մինչեւ էութեանս խորերը, ուզելով կարծես առնել դէմքիս դրոշմը : Եւ երբ զգացի որ հայեացքդ հետզհետէ կը թափանցէր ինձմէ ներս, կը փնտռէր, կը պեղէր, շնչելով բովանդակ էութիւնս, կարծեցի պահ մը թէ հմայքը որ արդէն կը հանդիսանար քեզի տեսնելու՝ չքացած էր : « Պիտի ճանչնայ զիս, պիտի ճանչնայ զիս» : Ամբողջ հոգիս կը դողար այս մըտածումէն :

« Սակայն, չճանչցար զիս, ոչ, չճանչցար, եւ աւելի քան երբեք օտարական մը նկատեցիր զիս, վանդի, հակառակ պարագային, երբեք պիտի չընէիր այն ինչ որ ըրիր քանի մը վայրկեան ետքը : Համբուրեցիր զիս, համբուրեցիր քանի մը անգամներ, մեծ կիրքով : Սախպուեցայ կարդի բերել խառնշտկուած մազերս : Մինչ ես հայելիին առջեւն էի — ահ, կարծեցի որ ամօթէս ու սարսափէս պիտի նուաղէի — տեսնելս տեսայ որ գաղտագողի կերպով մէկ քանի խոշոր թղթադրամներ կ'ուզէիր դնել պայուսակիս մէջ : Արդեօք ի՞նչպէս բաւականաչափ ուժ ունեցայ չպոռալու, քեզ չապտակելու համար այդ վայրկեանին, ես, որ քեզ սիրեր էի երախայութենէս սկըսած, ես՝ մայրը քու զաւկիդ, ինծի կը վճարէիր այդ գիշերուան համար : Ահ, քու աչքիդ Թապարէնի ցնծուհիներէն մէկն էի, աւելի ոչինչ : Այո, ուզեցիր ինծի վճարել : Բաւական չէր որ զիս մոռցած էիր, պէտք էր նաեւ որ զիս նուաստացնէիր :

« Արագօրէն հաւաքեցի իրերս : Կ'ուզէի մեկնիլ, շուտափոյթ մեկնիլ : Շատ կը տանջուէի : Երկարեցի ձեռքս գլխարկս առնելու համար, որ սեղանին վրայ, իմ վարդերուս ծաղկամանին քովն էր : Այդ պահուն անդիմադրելի պահանջ մը համակեց զիս : Ուզեցի անգամ մը եւս փորձ մը ընել յիշատակները արթնցնելու համար :

« — Չէի՞ր ուզեր արդեօք քու այդ ճերմակ վարդերէդ հատ մը տալ ինծի, ըսի :

« — Ուրախութեամբ, պատասխանեցիր, ու նոյնհետայն առիր անոնցմէ հատ մը :

« — Սակայն, թերեւս կին մըն է առանք քեզի տուողը, կին մը որ քեզ կը սիրէ, աւելցուցի :

« — Թերեւս, այո, բայց ես կ'անգիտանամ : Այս վարդերը ինծի տրուած են չեմ գիտեր թէ որո՞ւ կողմէ եւ ատոր համար է որ կը սիրեմ զանոնք », պատասխանեցիր :

« — Դիտեցի քեզ պահ մը, ու ապա աւելցուցի .

« — Թերեւս այս վարդերը քեզի ղըրկած է կին մը, որ արդէն մոռցած ես :

« Աչքերդ վրաս յառեցիր զարմանքով : Կը շարունակէի քեզ դիտել ու հայեացքըս կարծես քեզի ըսել կ'ուզէր . «ճանչցիր զիս, ճանչցիր զիս վերջապէս » :

« Սակայն քու աչքերդ կը շարունակէին ժպտիլ բարեկամաբար, առանց բան մը հասկնալու « անգամ մը եւս համբուրեցիր զիս եւ սակայն . . . չճանչցար զիս :

« Արագօրէն յառաջացայ դէպի դուռը, վասնզի կը զգայի թէ արցունքները պիտի ողողէին աչքերս եւ պէտք չէր որ դուն այդ բանը տեսնէիր : Այնքան հապճեպով դուրս էի ելած, որ նրբանցքին մէջ քիչ էր մնացեր բախէի սպասաւորիդ՝ Ժանին : Սարսափած, խեղճը ոստումով մը մէկ կողմ քաշուեցաւ, բացաւ դուռը ու ճամբայ տուաւ ինծի : Եւ մինչ զինքը կը դիտէի, այդ վայրկեանին, կը լսե՞ս, այդ միակ վայրկեանին, մինչ արտասուաթոր աչքերով կը դիտէի ծերունին, տեսայ որ յանկարծական շող մը կը փայլատակէր անոր աչքերուն մէջ : Մէկ երկվայրկեանի տեւողութեան ընթացքին, քու վաղեմի սպասաւորդ ճանչցած էր զիս, ան՝ որ երախայութենէս ի վեր չէր տեսած զիս :

« Ուզեցի փարիլ անոր ծունկերուն, համբուրել ձեռքերը : Պայուսակիս մէջէն քաշեցի քու գետեղած թղթադրամներդ, այն թղթադրամները որոնցմով զիս ապտակած էիր, ու զանոնք դրի անոր ափին մէջ : Ամբողջ մարմնովը կը դողար ու սարսափով կը նայէր ինծի : Այդ վայրկեանին, անիկա անտարակոյս զիս աւելի լաւ հասկցաւ, քան դուն ամբողջ քու գոյութեանդ ընթացքին : Իմ ճանչցած բոլոր անձերս զիս սիրեցին, շփացուցին, բարի եղան ինծի հանդէպ : Դուն միայն էիր որ մոռցար զիս, դուն, միայն դուն, որ երբեք չճանչցար զիս :

×

Զաւակս մեռաւ, մեր զաւակը : Այլեւս ոչ ոք ունիմ աշխարհի վրայ, ոչ ոք ունիմ սիրելու համար, բացի քեզմէ : Սակայն, ի՞նչ ես դուն ինծի համար, դուն, որ երբեք չճանչցար զիս, դուն, որ անցար իմ քովէս, ինչպէս կ'անցնին ջուրին եզերքէն, դուն որ կը քալես իմ վրայէս ինչպէս քարի մը վրայէն պիտի քալէիր, դուն, որ մշտնջենապէս կ'երթաս քու ճամբադ ու կը թողուս զիս յաւիտենական սպասումին մէջ :

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

(20 Շար.)

պաշտպանութեան, պիտի ծածանէր սլաւ-սլաւական ժողովուրդներու վրայ։

Ֆրանսա հաւատարիմ կը մնար լեհա-կան անկախութեան գաղափարին։ Դաշ-նակիցներու միջեւ խոչընդոտ մըն էր Լե-հաստանը։ Սերպիա եւ Պուլկարիա ան-կախութիւն ստացան, Լեհաստան պէտք է մնար ռուս տիրապետութեան տակ։ Ֆրանսա երեսուն տարի յոյսը դրած էր ռուս զինակցութեան վրայ պաշտպան-ուելու համար հեռդհետէ զօրացող Գեր-մանիոյ դէմ։ Լեհաստանի անկախու-թեան մասին որեւէ ակնարկութիւն վըր-դովում կը պատճառէր համալսարաններուն, առանձին հաշուութեան գաղափարը կը ծնէր պետական շրջանակներու մէջ։ Սթիւրմըր եւ Փրոթոփոփով համաձայն էին խաղաղութիւն կնքել Գերմանիոյ հետ Լեհաստանի նոր բաժանումով։

Զինակիցներ 1916 Սեպտեմբերին Տու-մայի միջոցով յաջողեցան հեռացնել խա-ղաղասէրները եւ Զօր. Թրեփովի յանձնել վարչութիւնը (1916 Նոյեմբեր)։ Ա-մերիկայի նախագահը, Ուիլսըն, 1917 Յունուար 22ին կը յայտարարէր. «Բոլոր երկիրներու պետական մարդիկ համա-ձայն են որ Միացեալ եւ Անկախ Լեհաս-տան մը կազմուի»։

Փեթերպուրկի մէջ իրարանցում տեղի կ'ունենար, կայսրուհի, ազգայնական, յետադիմական աւելորդ կը նկատէին պա-տերազմին շարունակութիւնը, անօգուտ կը նկատէին Ռուսերու զոհողութիւն-ները։

Ֆրանսա մայրաքաղաք կը փութացնէր Տումերկ եւ Զօր. Քասթելնօ տեսնելու համար Նիքոլա ցարը։ Փարիզի ռուս դեսպան Իզվոլսքի կը հեռագրէր. «Ֆը-րանսա չի բաժներ Ուիլսընի գաղափարը, ցարը պիտի կարենայ ուզածին պէս կար-գադրելու արեւմտեան սահմանները, միացնելու ամբողջական Լեհաստանը իր մականին տակ»։

Նիքոլա կացութեան տէրը չէր այլեւս, շրջապատուած էր խաղաղութեան կողմ-նակիցներով։ Նիքոլա կը հրաժարէր, յե-ղափոխականներ ասպարէզ կը գտնէին ամենուրեք սարսափ տարածելով՝ կը հասնէին իշխանութեան։ Նալբանդեան եւ վարպետները «Հող եւ ազատութիւն» կը պահանջէին, յեղափոխութիւնը հա-կառակ արդիւնք կուտար, հողը պետա-կան սեփականութիւն կը դառնար, ո-րովհետեւ «անհատական սեփականութիւ-նը գողութիւն էր» անխախտական Բրու-տոնի յայտարարութեամբ, ազատութիւ-նը բաղձալի կը մնար։ Կը հաստատէր տեռոբրասի մը, որ արեւմտեանը չէ, փոքրամասնութիւնը կը կառավարէ մե-ծամասնութիւնը տիրականօրէն՝ պար-տադրելով կրօն մը, որ վիճելի չէ։ Քարլ Մարքսի աշակերտները կ'իրակա-նացնէին համալսարանները, որուն դէմ էր վարպետը։

Նալբանդեան իրաւացիօրէն կը դատա-պարտէր օտարին վրայ յոյս դնելը, օ-տարէն փրկութիւն սպասելը։

« Դատապարտելի են մարդիկ՝ երբ օ-տարին պաշտպանութիւնը կը փնտռեն։ Աւելի դատապարտելի են ազգային ան-պիտան գործակալները, որոնք իրենց լուծը օտար լուծէն շատ աւելի ծանրա-ցընելով կը ստիպեն խեղճ ազգը օտար լուծի վրայ նայիլ որպէս երանացուցիչ քաղցր բեռի մը վրայ։ Մեր ազգի բոլոր թշուառութեան աղբիւրը այդ բանին մէջ է ահա։ Անտառը չարդող կացինի կոթը անտառի փայտէն է»։ (Երկերի Լիակա-տար Ժողովածու, հատոր Գ., էջ 112)։

Գաղափարը Ստեփան Ոսկանին էր, սա-կայն Ֆրանսական կառավարութեան կը ներկայացնէր բարենորոգումներու ծրա-գիր մը՝ երբ Ֆրանսա կը գտնուէր եւ Կամպեդղայի բարեկամութիւնը կը վայե-լէր։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԲ ԱՅԼԵՒՍ ՉԵՆ ԿՐՆԱՐ ԼՌԵԼ

ՏԽՈՒՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

Բ.

Ա. Քոչինեան իր ամբաստանագրին մէջ մեղադրած է Զարոբեանի վարչութիւնը, ըսելով թէ «չէ ուսումնասիրած եւ չէ ճանչցած հայ ժողովուրդի զգացումնե-րը», այլապէս թոյլ պիտի չտար որ տեղի ունենային Ապրիլ 24ի առթիւ կազմա-կերպուած «ՅԱՒԱԼԻ ԴԷՊՔԵՐԸ»։

Ասիկա պարկեշտ խոստովանութիւն մըն է հայ համայնավար ղեկավարի մը կող-մէ, որ կ'ընդունի մեր ժողովուրդի ազ-գային զգացումներու չափն ու խորու-թիւնը, որ անաղարտ մնացած է։ Մեր կարծիքով հակառակը տեղի ունեցած է։ Զարոբեան եւ իր ընկերները, Քոչինեանն ալ մէջը ըլլալով, շատ գիտակից եղած են այդ զգացումներուն, իրենք ալ բաժնած են զանոնք եւ կազմակերպած են պատ-շաճ հանդիսութիւններ, ընդառաջելով «զանգուածներու զգացումներուն»։ Իսկ թէ ութ ամիսներ ետք իրենց վրայ ար-տաքին ճնշումներ բանեցուած են, ատոր մէջ Զարոբեան ոչ մէկ յանցանք կրնայ ունենալ։

Այս բոլորին պատճառը մեր երկրի պե-տական կառուցուածքն է, ուր համասո-վետական սահմանադրութեամբ իր իրա-ւունքներու սահմանը նշդաշնակուած է միւս հանրապետութիւններու իրաւունք-ներու հետ. բան մը, որ՝ ինչպէս յաճախ չեշտած ենք, սխալ է, որովհետեւ դաշ-նակից հանրապետութիւններէն եւ ոչ մէկը մեր պայմաններուն մէջ կը գտնուի։ Երկիր մը՝ որ չորս միլիոնէն աւելի հաշ-ուող իր ժողովուրդին հազիւ կէսը իր սահմաններուն մէջ առած է, միւս կէսը Սփիւռքի կամ Խորհ. այլ երկիրներու մէջ ցրուած, տարտղնուած է։ Այդպիսի բացառիկ պայմաններ ոչ մէկ երկիր ու-նի, ոչ միայն Խորհ. Միութեան, այլեւ աշխարհի ոչ մէկ երկրի մէջ։ Ասկից կը հետեւի թէ նման բացառիկ պայմաններու մէջ գտնուող երկիր մը իր բացառիկ օ-րէնքները եւ առանձին պայմանները պէտք է ունենար, մինչ մնալով Խորհ. Միութեան սահմաններուն մէջ։ Վրաս-տան մը, Ուքրանիա մը, կամ Ուզբեկիս-տան մը, որ նոյնպէս մաս կը կազմեն Խորհ. Միութեան, գաղափար իսկ չու-նին Գաղթաշխարհ, Սփիւռք հասկացո-ղութիւններու մասին, մինչդեռ մեր ժո-ղովուրդին ճիշդ կէսը կը տառապի օտա-րութեան, տարագրութեան մէջ։

Այս կացութիւնն է գլխաւոր պատճառը մեր ժողովուրդի ազգասիրական զգա-ցումներու մշտարթուն վիճակին, մշտա-բորբոք գրութեան, որ իր արտայայտ-թիւնը գտաւ մանաւանդ Ապրիլեան յուշատօնի առթիւ, երբ մեր ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ հրապարակ իջաւ այնպիսի անզուսպ եւ առի կերպով մը, որուն նմանը տեսնուած չէր մեր քաղա-քամայրին մէջ։

Այդ ցոյցերը իրենց դրական անդրա-դարձը ունեցան նաեւ Գաղթաշխարհի վրայ, ուր համերաշխութեան, ազգային միասնութեան խանդավառ հով մը փչեց բոլոր խաւերուն վրայով եւ խոր լաւատե-սութեամբ համակեց ամէնքը։

Այսօր, սակայն, այս նոր յայտնու-թեան հետեւանքով, հակառակ հով մըն է որ կուգայ Հայաստանէն եւ տխրու-թեամբ կը համակէ նոյն այդ բազմու-թիւնները։

Օտար հեռագրական գործակալութիւնը Զարոբեանի հարցին կապակցութեամբ ուրիշ «մեղադրանք» մըն ալ կը հաղորդէ, միշտ Քոչինեանի բերնով ըսուած, այն՝ թէ Հայաստանի պղնձի արդիւնաբերու-թիւնը չէ լրացուցած իր վրայ դրուած արտադրանքի բաժինը, ատոր փոխարէն ուժ տրուած է այնպիսի ապրանքներու արտադրութեան, որոնք Հայաստանի ժո-ղովուրդին համար առաջնահերթ տեղ կը գրաւեն։ Կը հետեւի, ուրեմն, որ Զա-րոբեանի վարչութիւնը համախորհրդային շահերը անտեսած է ի հաշիւ Հայաստանի պէտքերուն։

Ինչպէս կը տեսնուի, հոս ալ միեւնոյն Տեղային եւ խորհրդային ազգայնակա-նութեան հարցն է որ կը յուզուի։ Խորհ. Միութիւնը պէտք ունի Հայաստանի պը-ղինձին. որքան շատ արտադրուի այդ կարեւոր մետաղը, այնքան աւելի լաւ խորհր. տնտեսութեան համար։ Սակայն Հայաստանի վարիչներուն համար ատկից աւելի Հայաստան պէտք ունի ուրիշ ար-տադրանքներու, եւ հետեւաբար, ուժ տուած են անոնց։

Ինչպէս ըսինք, տակաւին կանխահաս է որեւէ վերջնական եզրակացութիւն հանել Հայաստանի ղեկավարու-թեան մէջ կատարուած փոփոխութեանց մասին։ Մաղթելի է որ եղածը պարզ բե-մադրութիւն մը ըլլայ՝ Թուրքիոյ մօտ Խորհ. Միութեան բարեկամական զգա-ցումները հաւաստելու համար, եւ Հա-յաստանի մէջ սկսած ազգային շարժումը շարունակէ աւելի հող գրաւել, որուն ամբողջ Գաղթաշխարհը հեւիհեւ եւ խըն-դութեամբ կը հետեւի։

Ատեն մը կար, որ Հայաստանի վարիչ-ները, միշտ Ստալինեան Մոսկուայի դըր-դումով, կը հրաժարէին «Ամենայն Հա-յոց Կառավարութիւն» նկատուելէ։ Այդ տխուր շրջանին յաջորդեց վերազարթ-նումի շարժումը, որ իր լրումը գտաւ Ապրիլեան Եղեռնի յիսնամեակի առթիւ։ Այդ օրուընէ Գաղթաշխարհը Հայաստա-նի կառավարութիւնը ճանչցաւ որպէս ի-րաւ Ամենայն Հայոց Կառավարութիւն, անկէ սպասելով նորանոր արտայայտու-թիւններ մեր հողային դատին առընչու-թեամբ։

Յուսախաբութեան եւ բարոյալքումի անդարմանելի վիճակ մը պիտի ստեղծուի մեզի համար, եթէ առնուած որոշումնե-րը ունենան այն պատճառները, ինչ որ օտար գործակալութիւնները հաղորդե-ցին։

Ասկէ առաջ հանդամանօրէն անդրա-դարձած էինք Ռումանիոյ համայնավա-րութեան կեցուածքին՝ Մոսկուայի հան-դէպ։ Կը յիշուի ռումէն համայնավար կուսակցութեան ղեկավար Զաուչէսքոյի ընդվզումը, որով կը պաշտպանէ իր երկրի համայնավար կուսակցութեան ան-կախութիւնը։ Հայաստանի համայնա-վար կուսակցութիւնը շատ աւելի բանա-ւոր ու յարգելի պատճառներ ունի իր երկրի պայմաններուն, իր երկրի ժողո-վուրդին զգացումներուն պատշաճեցնե-լու իր ազգային քաղաքականութիւնը։ Իսկ ատոր համար ան պէտք է քիչ մը ա-ւելի արիութիւն ցուցնէ կեդրոնական իշ-խանութեան հանդէպ, ինչպէս որ վայել է իրաւ դեմոկրատական վարչաձեւին։ Այլապէս Գաղթաշխարհի հետ ամէն յա-րաբերութիւն աւելորդ ջանք պիտի ըլլայ եւ ապարդիւն մնայ, որովհետեւ Սփիւռ-քը հիացումով ու խանդավառութեամբ հետեւելով հանդերձ հայրենի երկրի մը-շակութային վերելքին, ԻՐ կառավարու-թենէն ուրիշ ակնկալութիւններ ալ ունի, — Ազգային Դատի, Հողային Հարցին — կարգադրութեան ակնկալութիւնը։ Այս պարագան պէտք չէ մոռցուի, եթէ նոյն-իսկ ան դէմ ըլլայ կուսակցական տխիփ-լինին...։

«Երիտասարդ Հայաստան»

ԿՈՅՐԵՐԸ ՊԻՏԻ ՏԵՍՆԵՆ

ԱՉՔԻ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԱԾ Է

« Քալիֆորնիոյ Համալսարան »ին մէջ հաստատուած է «աչքի դրամատուն» մը, ուր կը պահուին յետ մահու կտակուած աչքեր, որոնք կրնան պատուաստուիլ կոյրերու աչքին խոռչին մէջ եւ կոյրերը կրնան տեսնել լոյս աշխարհը։

Մեռելի մը աչքերը կը հանուին մինչեւ 48էն 72 ժամ ամէնէն ուշը, աչքերը կը դրուին սառնարանի մէջ։

Աչքի դրամատուներ կան արդէն Լոն-տոնի, Ուաշինկթընի եւ Ֆլորիտայի հա-մալսարաններուն կից։

Կատարուած փորձերու միայն 25 առ հարիւրը ձախողած է, միւսները յաջող անցած են։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (140)

ԿԱՆԱՉ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

— * —

ՎԵՐՋԱԲԱՆ

Այս վայրալ դաշունամարտէն ամիս մը ետք, Լեւոն, Մօպրէ, Գութ, երկու կի-ներն ու հաւատարիմ Բշէգ Լիոնի կայա-րանը կը հասնէին։

Փարիզէն մեկնելնին տարի մը եղած էր։

Իսկ այդ թուականէն տարի մը ետք, Փիէր Մօպրէի արտօնատէրութեամբ եւ խմբագրապետութեամբ « Հայաստան » (Արմէնիա) անունով թերթը սկսաւ հրա-տարակուիլ, Գութի նախաձեռնութեամբ Բարեգործական Ընդհանուր Միութիւնը հիմնուեցաւ եւ Տիկին Ժանէթ Գութի ու Տիկին Մատլէն Մօպրէի հովանաւորու-թեամբ, բարեգործական միութեան հրա-կողութեան ու հակակշիռին տակ միջազ-գային հիւանդանոցը հաստատուեցաւ Ի-քալիէն պողոտային վրայ, ուր մեծ պա-տերազմի միջոցին ի մէջ այլոց հազա-րաւոր հայ կամաւոր վիրաւոր զինուոր-ներ բուժուեցան։

Գալով Լեւոն Զարտաքի, բազմար-ուեստեան վարժարանի մը կառուցման մասին սկսաւ թղթակցիլ Հայաստանի հանրապետութեան վարչապետ Աղեք-սանդր Խատիսեանի հետ։

— Պարոն Զարտաք, դիս ալ հետդ Հա-յաստան պիտի տանի՞ս, հարցուց օր մը Բշէգ երբ տեսաւ որ Լեւոն Հայաստան ճամբորդելու համար պատրաստութիւն կը տեսնէր։

— Այո, տղաս, որովհետեւ, ինչպէս որ Ֆրանսացիի մը քով հայ մը անհրաժեշտ է, նոյնպէս ալ Հայու մը քով քեզի պէս քաջ եւ ընկերասէր Ֆրանսացի մը պէտք է, պատասխանեց Կանաչ Ադամանդին գլխաւոր հերոսը։

Նոյն օրը սակայն համբաւաւոր քուրջի կտոր մը ստորագրուեցաւ Վերսայլի մէջ, որուն տրամադրութիւններէն Հայաստա-նի վերաբերեալ մասը մնաց մեռեալ տառը։

Խմբագիր Փիէր Մօպրէ եւ Տօքթոր Մօրիս Գութ անհատական Ֆրանսան էին, իսկ Վերսայլը՝ պետական Ֆրանսան։

Ահա այսպէս կորսնցուց Ֆրանսա արե-ւելքի մէջ իմաստութեան եւ յառաջդի-մութեան իր այն առհվիրան՝ որուն ցիր ու ցան բեկորներուն «տարագրուած Հա-յեր» անունը կուտանք այսօր անբարե-խղճօրէն։

Բանանք մեր դուռները անոնց առջեւ քանի որ ինքզինքնիս քաղաքակրթուած ազգ կը դաւանինք եւ քանի որ բարբարոս ազգերը անոնց սեփական դուռները դո-ցեցին։ Եւ երբ առիթը ներկայանայ, բանանք նաեւ անոնց սեփական դուռները իրենց առջեւ ուժին միջոցաւ եւ արդա-րութեան սիրուն, քանի որ ուժով եւ ար-դարասէր է Ֆրանսան։

Իբրեւ վերջաբան, սա կրնանք ըսել մեր ֆրանսացի եղբայրներուն թէ, Լեւոն Զարտաքները բնաջինջ չեն կրնար ըլլալ, որովհետեւ ամէն հայ, քիչ թէ շատ, Զարտաք մըն է։

Եթէ մեր հայրենակիցները չափազան-ցութիւն կը գտնեն մեր ըսածներուն մէջ, թող դիմեն Ֆրանսայի բարձրագոյն վար-ժարանները եւ թող աչքովնին տեսնեն ու համոզուին թէ հոն յաճախող հայ ուսա-նողները ի՞նչպէս իրենց ցեղային ինքնա-յատուկ վառ երեւակայութեամբ եւ ան-նման ուշիմութեամբ բոլոր գիտութեանց մէջ միշտ առաջին կ'ելլեն։

Ի՞նչ կ'ըլլան սակայն յետոյ ազնիւ ազ-գի մը այդ խոստմնալից զաւակները. կ'իյնան այնպիսի դժնդակ կեանքի պայ-քարի մը մէջ, ուր զուրկ ազգային - պե-տական հովանիէն, մրցակից ազգերու օտարատեցութենէն հալածուելով կը խամրին ու կ'այլասերին։

Ի՞նչ կը մնայ կեանքի մէջ անոնց իբրեւ նեցուկ բացի իրենց սեփական կամքի ու-ժէն եւ աշխատելու ու պայքարին մէջ չընկճուելու ցեղային կորովէն. հալա-ծանք եւ ուրիշ ոչինչ։ Ահա մեր պետա-կան արդարութիւնը որ ոչինչ ունի իր մէջ աստուածային։

Ֆրանսացիներ, գիտցէք թէ անոնց հա-մար գրուեցաւ այս վէպը։

Եւ բարոյականը ատոր մէջ փնտռեցէք։

ՓԻԷՐ ՄԱՐԹՏՕՆ

(Վերջ)

Պ. Մկրտիչ Գնաճեան, Այրի Տիկին Է-լիզ Քիւրքճեան, Պ. Գրիգոր Քիւրքճեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Արամ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մխճեան եւ զաւակները, Տիկին Մ. Քիւրքճեան եւ զաւակը, Օր. Պէատրիս Մխճեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սի-րանուշ Աթմաճեան եւ զաւակները (Պո-լիս), Այրի Տիկին Հայկուհի Աչըգեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Կ. Գնաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Սահակ Մանու-էլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկիններ Հ. եւ Մ. Յարութիւնեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Վ. Կիւլպէնկեան եւ զաւակ-ները, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սամուէլ-եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շա-ղուլ, ինչպէս նաեւ Զատըրճեան եւ Սա-յապալեան ընտանիքները ցաւով կը ծա-նուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԳՆԱՃԵԱՆԻ
(Ծնեալ Շնորիկ Մխճեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 13ին, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունիս 17) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կա-ռէն – Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամ-փոփուելու համար ընտանեկան դամբա-րանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ
ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պա-յազիտ հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Հազարեան, Տէր եւ Տիկին Պօղոս եւ Էլմօն Գալփաք-եան, Տէր եւ Տիկին Քէչիչեան (Լօս-Անճէլըս) շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, ծաղկեպսակով եւ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւններով մասնակցեցան իրենց սուգին, իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, քեռայրին, ողբացեալ

ՎԱՀԱՆ ՀԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան տխուր առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Օր. Թագուհի Գնդունիէ քսան ֆրանք՝ Սիմոն Զալեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

Ընկեր մը Ամերիկայէն քսան ֆրանք՝ Թանգարան այցելութեան առթիւ:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու հա-մար գմբէթի նորոգութեան:

	Ֆ.
Տէր եւ Տիկին Մատարաճեան	500
Պ. Խաչիկ Ճամճեան	500
Պ. Օննիկ Պօյաճեան	300
Տիկին Ենովք Պօրդաքեան	200
Տիկին Նոյեմզար Ուզունպօղոսեան	100
Բարեպաշտ մի ոմն	100
Պ. Վահրամ Թօփալեան	100

Տէր եւ Տիկին Կիւմիւշկէրտանեան, Չէյվէեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գար-լօ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Բամպուք-ճեան յիսունական, Կրօնիկ Փափազեա-նի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսա-կի: Տիկին Թագուհի Բաղումեան (Լիոն) յիսուն, Եդուարդ եւ Հայկ Պապեաններու յիշատակին, Պ. Մարտիկ Տէր-Սահակ-եան (Տէսին) յիսուն, Մկրտիչ Մուսա-եանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկե-պսակի, Տիկին Վարդենի Պոտուրեան, Պ. Կայծակ Սարգիսեան յիսունական, Տիկին Ս. Աբրահամեան երեսուն, Պ. Զարմայր Քիւթնէրեանի ձեռքով հաւաք-ուած բարեկամներէ Մկրտիչ Մուսաեանի մահուան առթիւ Պանեէօ Քաշանի գպրո-ցին ի նպաստ 32 ֆր., Տիկին Տալըրճեան դպրոցներու համար տասը ֆրանք:

Ընդհ. գումար 12.166 ֆրանք:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սերաստիոյ Նահանգ. Մուրատ Ու-սումնասիրացի վարչութիւնը, իր ցա-ւակցութիւնը կը յայտնէ հայրենակից Լուսափիկ աԳչըքեմանեանի Հայաստան մահացած, իր քրոջ եւ Ֆրանսա մահա-ցած, իր խնամի Պ. Մինաս Գրիգորեանի մահերուն առթիւ, (ընիկ Սիւլիվրիցի):

Նաեւ վարչութիւնը շնորհակալութիւն-ներ կը յայտնէ մահացեալ Գրիգորեանի երկու Թոռնիկներուն, միութեանս ու-ղարկուած երեսուն ֆրանքին համար:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս Կիրակի ժա-մը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբը այս Կիրակի ժամը 15.30ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբը այս Կիրակի ժամը 15.30ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Երկուշաբթի ժամը 20.30ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չո-րեքշաբթի ժամը 20.30ին:

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգ-շաբթի ժամը 20.30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20.30ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գըտ-նուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչնե-րը:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պ. Արա Մինասեան կը նուիրէ յիսուն ֆրանք, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բա-րենպատակ ձեռնարկներուն, իր քրոջ Ա-րաքսի Մինասեանի մահուան Բ. տարե-դարձին առթիւ:

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանին կը նուիրեն.— Տէր եւ Տիկին Գէորգեան (Փավիյօն սու Պուա), Օր. Տէր-Կարա-պետեան (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Էսա-եան (Վէրսայլ), Պ. Թաւլուրեան (Կափ), Տէր եւ Տիկին Գաղանճեան (Կրօյէ), Պ. Եփրեմեան, Զատըրճեան ընտանիք, Պ. Յ. Էրքիլէթեան, Տէր եւ Տիկին Մալիլ-եան (Իսի), Պ. Ս. Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Մութաֆեան (Քաշան), Տէր եւ Տիկին Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Մեծպահքեան (Պուա Քոլոմպ), Պ. Եղեկէլեան, Պ. Ա. Աբիկեան, Այրի Տի-կին Թաւլուրեան, Տէր եւ Տիկին Էմմի-եան (Կուռպըվուա), Պ. Հայրապետեան (Սէնթ Ուան), Պ. Մակարեան, Պ. Զ. Սաղայեան, Պ. Ա. Գըլըճեան, Տիկին Ա-ւագեան, Օր. Արթինօֆ, Պ. Ապաճեան տասնական ֆրանք:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին:

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Ըընօ օթօքարերու կայանէն, Փորթ Մայօ:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննու-թիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկու-շաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10-12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ:

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողո-վրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խորոված

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ՚ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱ խումբը ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալփորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ Սքեչ մը, արտասանութիւններ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն - 22

Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ Նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Խնամուած նոխ պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստ-ղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ:

ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով:

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔ 2.50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ՚ունենայ, վերապահ-ուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 ֆրանք

Առաջին անգամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով:

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա-խնամի դրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 - 77 - 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, կար Տիւ Նորէն չոգեկառք առնել մին-չեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօյէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը.— 10.15, 10.45, 11.13, 11.59, 12.5, 12.17, 12.32, 12.47, 13.26, 13.30, 13.54, 14.00, 14.30, 15.00:

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Ան-կէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն:

ՀԱՅԱՏԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պուանեի (Լուառէ) իշխանական եկեղե-ցիին մէջ, ի ներկայութեան Սէն Լազարի ապետներուն:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՒԱՔՈՅԹ – ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Սէն Լու կրան փէնի եկեղեցւոյ բակը, կազմակերպու-թեամբ՝ Թաղ. Խորհուրդի:

Ի պատիւ՝ նախկին հովուոր հովիւ՝

ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՑ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին շրջանիս հայ հասարա-կութիւնը, բոլոր նախկին Սէն Լուցինե-րը եւ հայրենակիցները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

“ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ”
(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
MARSEILLE
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մին-չեւ լոյս:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն:

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը Յունիս 26ին, Փոն Թէ-վէքի դաշտի վրայ, պաղ աղբիւրին մօտ:

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս-նաճիւղի տարեկան դաշտահանդէսը Յու-նիս 26ին: Մանրամասնութիւնները յե-տագային:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են Արձանագրութիւնները Ուսումնական 1966 - 1967 տարւոյն

Կ՚ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ու-սումնական պատրաստութիւն: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 17 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 17 JUIN
1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10637 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 42e ANNÉE — Nº 10.637

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ 75-ԱՄԵԱԿ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան 75ամեակի հանդիսութիւնները կը սկսին այսօր՝ Ուրբաթ իրիկուն՝ ճաշասրահի մը մէջ եւ կը շարունակուին Կիրակի ամբողջ օրը Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դալարագեղ պուրաստանին մէջ դաշտահանդէսով մը, որ կը խոստանայ վերապրեցնել նախորդ տարուանները :

Կազմակերպութեան մը երկարակեցութիւնը գրաւական մըն է անոր կենսունակութեան : Բարենիշ մը՝ անոր իրերայաջորդ վարիչներու խղճամիտ աշխատանքին : Ու նաեւ պերճախօս ապացոյց մը՝ թէ առաջադրուած նպատակը կոչուած է գոհացնելու անհրաժեշտ պահանջ մը :

Փարիզի Աղքատախնամը հիմնուած է 1890ին, երբ Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ փոքր թիւ մը կը կազմէին մեր հայրենակիցները :

Հինէն հաստատուած, տուն տեղ եղած գորգի ու գոհարեղէնի վաճառականներու կողքին կային արհեստաւորներ, ուսանողներ եւ համիտեան բռնակալութենէն փախչելով բախտ որոնելու համար Եւրոպա եկող կամ դէպի Ամերիկա գաղթելու իրենց ճամբուն վրայ Փարիզ հանդիպող երիտասարդներ :

Վերջին դասակարգերու պատկանողները յաճախ օգնութեան կը կարօտէին : Այդ դժբախտներուն աջակցելու եւ զանոնք նուաստացումէ փրկելու ազնիւ գաղափարէն առաջնորդուած խումբ մը բարեկեցիկ հայրենակիցներ հիմը կը դնեն Աղքատախնամին :

Առաջին աշխարհամարտին, մանաւանդ 1922ի աշնան եւ յաջորդ տարիներուն, երբ հայ գաղթականներ սկսան խուժել Փարիզ, Աղքատախնամը իր համեստ սնտուկէն օգնութիւն հասցուց մեր հալածական բեկորներուն :

Իր գործունէութեան դաշտը մնաց սահմանափակ, երբ գաղթականները հետզհետէ տեղաւորուեցան, նոր բոյն կազմեցին եւ ճակտի քրտինքով սկսան ապրուստ ճարել :

Վերջին պատերազմէն ետք է, որ Աղքատախնամը այլեւս չուզելով մնալ պարզապէս չքաւորներու եւ հիւանդներու պարբերաբար օգնող նպաստաբաշխ մարմին մը, գեղեցիկ գաղափարը յղացաւ ստեղծելու շօշափելի գործ մը, մնայուն հիմնարկութիւն մը, որուն պէտքը ա՛յնքան զգալի էր :

Ռուսերը, որ մեր պայմաններուն մէջ կը գտնուէին, հիմնած էին ծերանոցներ՝ Գաղթականաց միջազգային կազմակերպութեան նպաստներով :

Աղքատախնամը առանց արտաքին նըպաստի սպասելու, նախաձեռնարկ եղաւ բանալու Անտիյեի Հանգստեան Տունը, իր միջոցներով եւ կարգ մը բարեսէր Հայերու դրամական նուէրներով :

« Դուն քեզի օգնէ՛, որ Աստուած ալ քեզի օգնէ » սկզբունքն էր եղած իր առաջնորդը :

Հայ Գաղթականաց գոյգ մարմինները քաջալերեցին ձեռնարկը եւ Նանսէնեան դրոշմաթուղթի հասոյթներէն կարեւոր գումարներ յատկացուցին Աղքատախնամի այս ազգօգուտ ձեռնարկին : Անտիյի Տունը բացուեցաւ 1948ին :

Այս առաջին փորձին յաջողութենէն քաջալերուած, 1951ին Ժընեւի Գաղթ. Միջազգ. Դրասենեակը 67 միլիոն հին Ֆր. յատկացուց Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան համար :

Փարիզահայ վեց բարեսիրական միութիւններ Աղքատախնամին յանձնեցին այս նոր տան կազմակերպման եւ մատակարարման գործը :

Քանի մը տարի վերջ հարաւային Ֆրանսայի մէջ, Միջերկրականի ափերուն վրայ — Սէն Ռաֆայէլ — պիտի բացուէր երրորդ Հանգստեան Տուն մը, դարձեալ Գաղթ. Միջազգ. Դրասենեակի օժանդակութեամբ : Նախնական ձախող փորձէ մը ետք, այս Տան յանձնձումն ալ ի վերջոյ պիտի վստահուէր Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութեան :

Այսօր իր խնամքին տակ երկու սեռէ շուրջ 250 տարեց հայրենակիցներ հանգըստաւէտ պայմաններու մէջ կ'ապրին իրենց կեանքի ձմեռը :

Ֆրանսական կառավարութիւնը մեծապէս կը դիւրացնէ Աղքատախնամի գործը, իւրաքանչիւր պատսպարեալի համար յատկացնելով օրական կարեւոր գումար մը :

Անտիյեի մէջ կառուցուած է անբուժելիներու յատուկ տաղաւար մը եւ Սէն Ռաֆայէլի շէնքին կից՝ դարմանատուն մը՝ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան նիւթական աջակցութեամբ :

Իր գործունէութեան դաշտը ազգայիններու սահմանափակ շրջանակէն դուրս ելած ըլլալով, ընկերութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր փոխած է իր անունը եւ կը կոչուի «Ընկերային Օգնութեան Հայկական Ընկերակցութիւն» :

Ֆրանսահայ կազմակերպութեանց մէջ միակն է այս, որ նախարարական հրովարտակով ճանչցուած է իբրեւ «հանրօգուտ» միութիւն :

Օգտակար եւ անհրաժեշտ կազմակերպութիւն մըն է Աղքատախնամը, որ սկըսած համեստ պայմաններու մէջ՝ աստիճանաբար զարգացած է՝ հասնելով այսօրուան բարգաւաճ ու նախանձելի վիճակին, շնորհիւ իր հին ու նոր վարիչներու զոհաբերութեան եւ յարատեւութեան ոգիին :

Նոր սերունդի փրկութիւնը մեր բոլոր ազգային կազմակերպութեանց մտահոգութեան գլխաւոր առարկան եւ օրակարգի առաջնահերթ խնդիրն է :

Ո՛չ մէկ տարակարծութիւն այս մասին :

Պէտք չէ մոռնանք սակայն, որ երախտագիտական պարտք մը ունինք բոլորհանդէպ մեր տարեց մայրերուն եւ հայրերուն, որոնք դժնդակ պայմաններու տակ, տառապանքով եւ անհուն զոհողութիւններով զաւակ մեծցուցած են, հայրենասիրական զգացում եւ ազգային ոգի ներշնչելով անոնց, որպէսզի յարատեւէ եւ յաւերժանայ հայ բազմաչարչար ազգը :

Գուրգուրա՛նք անոնց վրայ եւս, մեր բարոյական քաջալերանքով ցոյց տանք անոնց մեր երախտագիտութիւնն ու անվերապահ համակրանքը, որոնց արժանի են, քաղցրացնե՛նք անոնց կեանքը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ՍԿՍԱՆ ՔԱՇՈՒԻԼ

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱՅԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Միացեալ Նահանգներու Պաշտպանութեան նախարարը՝ Մք. Նամարա յայտարարեց նախարարութեան մօտ լրագրողներուն թէ ի պատասխան Ֆրանսական պահանջներուն, Ամերիկացիք սկսած են կարգ մը միջոցներ ձեռք առնել ինչ կը վերաբերի Ֆրանսա գտնուող ամերիկեան ուժերուն : Այսպէս ամերիկեան էռ - Ֆորսի ութ օդատորմիղներ պիտի հեռացուին Ֆրանսայէն եւ յատկացուին այլ երկիրներու մէջ գտնուող կայաններու :

Առաջին մեկնումները կը վերաբերին երկու օդատորմիղներու, բաղկացած 32 օդանաւերէ, որոնք ներկայիս Էվրէօ կը գտնուին : Սեպտեմբեր մէկէն առաջ ասոնք պիտի փոխադրուին Մեծն Բրիտանիոյ Միլտընհոլ կայանը : Ասոնց կեդրոնատեղին ալ Շաթօռուէն Հայ Ուաքըմպ պիտի փոխադրուի : Այս երկու օդատորմիղները կ'օգտագործեն 2300 ամերիկացի, զինուոր թէ քաղաքային, 1200 Ֆըրանսացիներ ալ կ'աշխատին հաստատութեանց մէջ :

Վեց հետազօտական օդատորմիղներ ալ պիտի հեռացուին Ֆրանսայէն : Ասոնց թուականը ցարդ որոշ չէ : Այս վեց օդատորմիղներուն համար 5200 հոգի կ'աշխատին, զինուորական թէ քաղաքացի եւ 900 ֆրանսացի պաշտօնեաներ :

Վերջապէս ամերիկեան զինուորական պահեստները, որ Ֆրանսա են ներկայիս — 750 հազար թոն — այլ երկիրներ պիտի փոխադրուին, գլխաւորաբար՝ Գերմանիա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՍԹԵՐՏԱՄԻ մէջ նոր բախումներ տեղի ունեցած են : Վիրաւորներու թիւն է՝ 91, 28 ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ կացութիւնը միշտ չփոթ է : Զօր. Քի յայտարարած է թէ Սեպտեմբեր 11ին ընտրուելիք սահմանադրական ժողովը սահմանափակ իրաւասութիւններ պիտի ունենայ : Այս ձեւով զինուորականները մինչեւ 1967 պիտի շարունակեն իրենց իշխանութիւնը :

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ վարչապետը Տիկին Ինտիրա Կանտի Խորհ. Միութիւն պիտի երթայ Յուլիս 12ին, պաշտօնական այցելութեան :

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

Իզմիրէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն.— Իսմայիլ Տէմիրթաշ անուն Բիգէցի շոգեմակոյկի նաւապետ մը աննպաստ օդին պատճառաւ իր շոգեմակոյկը ապաստանած քաներկուամեայ իրլանտացի զբօսաշրջիկ մանկամարդուհիի մը պատիւը բռնի բռնաբարած է :

« Էկէ» նաւով Իզմիր եկած մանկամարդուհին շոգենաւին մէջ ծանօթացած Մուրատ Հանօղլու անուն երիտասարդին հետ Ինճիրալթը զբօսարանը գացած է : Երիտասարդները ճաշելէ ետք նաւակ մը վարձելով ծով բացուած են, բայց փոթորիկ ծայր տուած է : Վերջապէս իրենց քովէն անցնող շոգեմակոյկէն օժանդակութիւն ուզած են : Շոգեմակոյկին նաւապետը երկու երիտասարդները իր շոգեմակոյկը առած է :

Նաւապետը շատ չանցած Մուրատը հեռացուցած է խուցէն եւ ըլլած Լոնտոնի համալսարանի ուսանողուհի աղջիկը : Ապա երիտասարդները ամայի ծովափ մը հանելով խոյս տուած է :

Նաւապետը ուշ ատեն դատարանի յանձնուեցաւ :

ՊԻԹԼԻՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՐԺԷՆ 153 ՏՈՒՆԵՐ ՓԼԱՆ

ՊԻԹԼԻՍ.— Պիթլիսի մէջ վերջերս շարունակ երկրաշարժը կը ցնցէ նահանգը : Յունիս 10ին, նոր եւ սաստիկ երկրաշարժ մը եւս պատահեցաւ : Հէմքըզ թաղը բընակող Այշէ Էօզթուրան եւ աղջիկը տուներուն փլատակներուն տակ մնալով մեռան : Վերջին 15 օրուան ընթացքին Պիթլիսի մէջ պատահած շարժերէն 153 տուն աւեր կրեցին :

ՃԱՏՐԱԿ

Տ. ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ ՄԻՇՏ ԱՇԽԱՐՀԻ ԱԽՈՅԵԱՆ

Ճատրակի աշխարհի ախոյեանը՝ Տիգրան Պետրոսեան, որ ինչպէս ծանօթ է, Հայաստանի մէջ ստացած է «Վարդ» մակդիրը, երկու ամսուան սուր եւ շատ հետաքրքրական մրցումէ մը ետք, պարտութեան մատնեց ճատրակի ռուս մեծ վարպետը՝ Բորիս Սփասքի :

Այս վերջինը անծանօթ մը չէ ճատրակի աշխարհին մէջ : Արդարեւ, հայազգի ախոյեանին առջեւ կը ներկայանար պարտութեան մատնելէ ետք ուժ մեծ վարպետներ : Կը նկատուէր աշխարհի թիւ երկրորդ ճատրակի մասնագէտը :

Մրցաշարքը տեղի ունեցաւ Մոսկուայի մէջ : Պետրոսեան առաւելաբար կիրարկեց պաշտպանողական ձեւը, իր յարձակողականները ձգելով յարմար առիթներու : Սփասքի, ընդհակառակն, աւելի յանդուգն քայլեր առաւ եւ շատ անգամներ կացութեան մատնեց իր մրցակիցը :

Մինչեւ 12րդ խաղը նպաստաւոր ընթացք մը ունեցաւ Պետրոսեանի համար. 13րդ խաղէն սկսեալ կացութիւնը փոխուեցաւ ի նպաստ Ռուսին, որ յանդուգն յարձակողականներով յաջողեցաւ 19րդ խաղի վերջաւորութիւն հաւասարիլ Պետրոսեանին :

Քսաներորդ խաղը սկսաւ 9.5 - 9.5 արդիւնքով : Երկու մրցորդներուն համար յաջորդ հինգ խաղերը ճակատագրական նշանակութիւն ունէին : Պետրոսեան, 20րդ խաղին, փոխեց իր «ռազմավարութիւնը», պաշտպանողականի փոխարէն գործադրեց յարձակողականի թաքթիքը եւ յաջողեցաւ նախ՝ «պաշարել» իր մըրցակիցին զինքերը եւ ապա՝ պարտութեան մատնել : Արդիւնքը՝ 10.5 - 9.5 :

21րդ խաղին Սփասքի անցաւ յարձակողականի, բայց, շնորհիւ «վարդ»ին լաւ մտածուած պաշտպանողականին, արդիւնքը եղաւ հաւասար :

22րդ հանդիպումին Պետրոսեան վերստին նախայարձակ եղաւ եւ ապահովեց յաղթանակը : 23րդ հանդիպումը վերջացաւ ի նպաստ Սփասքիի, իսկ 24րդը՝ վերջ գտաւ հաւասար արդիւնքով :

Այս ձեւով Տիգրան Պետրոսեան 12.5 - 11.5ի արդիւնքով կը մնայ աշխարհի ախոյեան :

Յունիս 10ին, Մոսկուայի մեծ թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր «թագադրութիւնը » Հայաստանի «վարդ»ին՝ Տիգրան Պետրոսեանի :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին .—

1.— Տիկին Լօլա Սասունի, Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի Շրջ. վարչութեան ատենապետուհի, որ կ'երթայ Ամերիկա :

2.— Տիկին Լիւսի Սեւումեան - Արզումանեան, Միլանոյէն, որ քանի մը օր Փարիզ կը մնայ :

3.— Պ. Արշակ Տիգրանեան, Լոս - Անճըլըսէն, որ ծանօթ է ինչպէս իր հայրը, կրթական գործերու իրենց բերած նըպաստով :

4.— Ընկ. Վազգէն Տէր - Գալուստեան որ Ամերիկայէն Պէյրութ կը վերադառնայ իր ուսանողական արձակուրդը անցընելու :

5.— Ընկեր Գազանճեան, Պոսթընէն որ հրջապտոյտ մը կը կատարէ Եւրոպա :

ԱՅՍՕՐ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ԷՋԵՐ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՅԵՂԱՓՈԽՈՒԹԵՆԷՆ

ԵՐԲ ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Հեղինակ՝ ՔԼՕՏ ԱՆԷ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

Ա.

Բանասիրական գիտութիւնների դոկտոր Վ. Պարտիզունու «Երկու կարեւոր ճշգրտում» յօդուածը, որ տպագրուած է «Գրական Թերթ»ի այս տարուայ Մարտի մի համարում (տես Յառաջ, Ապրիլ 7 – 8) պարունակում է միայն մէկ կարեւոր ճշդում։

Գնահատելի է, որ յօդուածագիրը Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի···» բանաստեղծութիւնը վերլուծում է գրականագէտի վայել խորաթափանցութեամբ ու նրբամտութեամբ եւ ըստ այնմ էլ ճշդում առաջին տողի վիճելի բառը։ Իսկ ի՞նչ հիմք ունի գրականագէտը պահանջելու, որ Դուրեանի «Տրտունջ»ի առաջին տողի «Աստուած» բառը փոխարինուի «աստղերով»։ Արդեօք բանաստեղծութեան բնագի՞րն է յայտնաբերել։ Որքան էլ զարմանալի թուայ, Պարտիզունին չի էլ հետաքրքրւում, թէ բնագիրը պահպանուե՞լ է, թէ ոչ։ Աւելին․ նա ոչ միայն չի ափսոսում, որ «Տրտունջ»ը Դուրեանի կենդանութեան օրօք չի տպագրուել, այլ, ընդհակառակն, անտեղի ոգեւորւում է այդ փաստով եւ բանաստեղծի բառը փոխելու համարձակութեան կոչ է անում։

Գրականագէտը իր «ճշգրտումը» հաստատող ոչ մի փաստ չունի ձեռքի տակ, բացի թիւր պատկերացումներից, որոնց մեղքը ուզում է փաթաթել նաեւ հրատարակչութիւնների վզին։

«Արեւահամ բառ»ի եւ Մեծարենցի «Կապոյտ յածումներ»ի արժէքը գնահատող եւ պարտադրող յօդուածագիրը զարմանալիօրէն չի կարողանում հաշտուել «Աստծու պլպլալու» գաղափարի հետ։ Եթէ սառն բանականութեամբ դատենք, արեւի պլպլալն էլ անհեթեթ է, քանի որ պլպլալը (աղօտ փայլփլել) յատուկ է միայն տկար լոյսին, իսկ արեւի հրաշէկ գունդը վառւում է, ճառագայթում, շողշողում։ Հօգեբանօրէն եւ բանաստեղծական պատկերացմամբ հասկանալի է սակայն, որ աշխարհին հրաժեշտ տուող հիւանդ Դուրեանի «հոգւոյն վերեւ» կարող են պլպլալ ոչ միայն արեւն ու Աստուածը, այլ նաեւ ամէն, ամէն ինչ, որ կեանքն է խորհրդանշում։ Պարտիզունին չի զգում, որ պլպլացող աստղերին ուղղուած հրաժեշտի խօսքը ոչնչով աւելի լաւ չէ Հայաստանի արեւահամ պտուղը սիրելուց։ Դուրեանը հրաժեշտ է տալիս ոչ թէ երկնային լուսատու մարմիններին՝ աստղերին, արեւին կամ արուսեակին (որոնք, ի դէպ, պլպլում եւ ճառագայթում են մարդկանց գլխի վերեւ միայն), այլ Աստծուն եւ արեւին, այսինքն բարոյական եւ նիւթական ամբողջ աշխարհին, որ մարելու մօտ լոյսի պէս աղօտ փայլփլում եւ առկայծում է բանաստեղծի հոգու վերեւ։ Ո՞ւմ համար գաղտնիք չէ, որ «աստղերը արդէն կարող են պլպլալ»։ Բայց չէ՞ որ Չարենցի պէս Դուրեանն էլ «շատ աւելին է ցանկացել ասել, քան այն ոչ բանաստեղծական ու խիստ պարզունակ միտքը», որ գրականագէտը ուզում է վերագրել բանաստեղծին։

Յօդուածագրին ամէնից շատ գայթակղեցնողը «Տրտունջ»ի երրորդ տողն է․

Աստ մ'ալ ես կ'երթամ յաւելուլ երկնից:

«Աստ մ'ալ» արտայայտութիւնը նա բացատրում է նախորդ տողերում «աստղեր» բառի առկայութեամբ․ (Մի աստղ էլ ես եմ․ միթէ պարզ չէ, որ նախորդ տողերում պէտք է աստղեր լինեն, որ մի աստղ էլ ինքը դառնայ․ այդպէս են պահանջում «էլ»ը (մի աստղ էլ ես), «պլըլպլալը», քերականութիւնը եւ վերջապէս՝ ամենապարզ տրամաբանութիւնը», — առարկութիւն չվերցնող թոնով վճռում է գրականագէտը։ Իրողութիւնն այն է սակայն, որ «աստղ մ'ալ»ը կապւում է ոչ թէ նախորդ, այլ յաջորդ տողերի հետ․

Աստղերն ի՞նչ են որ, եթէ ոչ անբիծ
Եւ թշուառ հոգւոց անէծք ողբագին,
Որք թռին այրել ճակատն երկնքին:

Դուրեանի բանաստեղծական պատկերացմամբ, մեռածների հոգիների ողբագին անէծքները, աստղերի փոխուած, թռչում են երկինք՝ այրելու նրա ճակատը։ Իրենից առաջ բազմաթիւ թշուառ հոգիներ աստղեր են դարձել, եւ հիմա մի աստղ էլ ինքն է դառնում՝ աւելանալու երկնքի աստղերին։ Ահա ա՛յս է յուշում մեզ ամենապարզ տրամաբանութիւնը։

«Ի՞նչպէս կարելի է պնդել, թէ բանաստեղծը առաջին տողում» մնաք բարով» է ասում, հրաժեշտ է տալիս Աստծուն, երբ մի քանի տող յետոյ բարձրանում է նրա մօտ (Ողջո՜յն քեզ, Աստուած) եւ խօսքի բռնւում նրա հետ»։ Նախ ճշդենք, որ բանաստեղծը ողջունում է Աստծուն ոչ թէ մի քանի տող յետոյ, այլ 13րդ տողում։ Այս ճշգրտումից յետոյ, առիթից օգտուելով մենք էլ մեր հերթին հարց տանք Պարտիզունուն․ Ի՞նչպէս կարելի է, որ բանաստեղծը առաջին տողում «մնաք բարով» է ասում, հրաժեշտ է տալիս աստղերին, երբ ընդամէնը երրորդ տողում, աստղ դառնալով, գնում է եւ միանում է նրանց։ Ոչ, «Տրտունջ»ին այդպիսի հակասութիւններ եւ վատ յիշողութիւններ վերագրելը ոչ միայն վիրաւորական չէ Դուրեանի համար, այլեւ խիստ պատուաբեր։ Արդարեւ, որքան բնական եւ եղերականօրէն գեղեցիկ են «Տրտունջ»ի հակասութիւնները։ Բանաստեղծը, որ վաղուց պատրաստւում էր մահուան, խաղաղ ու հանդիսաւոր «մնաք բարով» է ասում Աստծուն եւ արեւին։ Բայց ապրելու եւ սիրելու ծարաւով տոչորուող քանաեայ պատանին տագնապում է յանկարծ եւ իր հրաժեշտ տուած Աստծուն կոչում է «չանթեր»ի, այսինքն՝ չարիքի ստուած, անմիջապէս յետոյ պչջալու եւ ասելու համար՝

Այլ, ո՛հ, ի՛նչ կ'ըսեմ ···
շանթահարէ զիս,
Աստուած, խոկն հսկայ փշրէ հիւլէիս···

Որքա՜ն մարդկային է, որ կեանքի եւ մահուան սահմանագծի վրայ իր կարապի երգը հեծեծող Դուրեանը փոթորկուի ու խաղաղուի, համակերպուի եւ նորից ընդվզի, յուսահատի ու յուսայ եւ այդ տարտամ յոյսով վերջին անգամ փառաբանի «ոխերիմ Աստծուն», հրաժեշտից յետոյ ողջունի նրան, որպէս մարդու, լոյսի, ծաղիկների, ծովերի ու երգի Աստծու՝ կորզելու համար նրանից մի ուրիշ կեանքի խոստումը․

Անշուշտ իմն կեանէ մը պահուծ ես եաէի․

Անշուշտ, պէտք էր, որ պահուէր, բայց բանաստեղծը կասկածում է եւ, իր վերջին շունչը «հոս մառախուղի մէջ» կորցնելու սարսափից, նորից է հակասում իրեն եւ շանթ դարձած Աստծու կողն է խրւում որպէս անէծք։

«Տրտունջ»ը մտքի սովորական տրամաբանութեամբ զարգացող բանաստեղծութիւն չէ, այլ հանճարային ակընթարթի մէջ խիտ ապրուած ամբողջ մի կեանքի եղերապատում, ուր անէծքն ու փառաբանութիւնը, ցասումն ու անզօրութիւնը, յանդգնութիւնն ու երկիւղը, անյուսութիւնն ու յոյսը, թախիծքն ու անկումը տխտանական պատկերներով հեւ ի հեւ յաջորդւում, լրացնում են իրար՝ ունայնութեան խորհրդի դէմ հնչեցնելով այն միակ ու մեծ հարցականը, որ պատասխան չունի՝

Ինչ, երազէ վերջ գրկել ցուրտ շիրի՛մ··

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՆ

(1 Շար․)

ՎԵՐՋԻՆ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ...

Աշխարհագրական յայտնութիւններու պատմութիւնը լեցուն է զարհուրելի դէպքերով։ Նոր աշխարհամասերը վերածուեցան անսանձ ասպատակումներու դաշտի մը, ուր դէմ դէմի եկան աւազակն ու զոհը, անհետացան շարք մը ազգեր ու ցեղախումբեր։ Այսպէս, Թասմանիա կղզին յայտնաբերումով բնաջնջուեցաւ տեղւոյն բնիկ ժողովուրդը։ Քարայիպեան Ծովի կղզիներու երեւան գալը նշանակեց քարիպներու ջարդը։ Մեքսիքայի գրաւումը Քորթէզի կողմէ նշանակեց ասպատակումներու երկար շարան մը եւ Մոնթեզումայի գահին փոշին իսկ չմնաց։ 1502ին Քրիստափոր Քոլոմպոս մեկնեցաւ Ժամայիքա կղզիէն դէպի Հարաւ։ Ծովի հոսանքը եւ աննպաստ հովը նաւերը քշեցին դէպի Ամերիկեան աշխարհամասը։ Հասնելով Հոնտուրասի բացերը ծովակալը հանդիպեցաւ Կուահահօ եւ Պահիա կղզեխումբերուն, ուր առաջին անգամ ըլլալով Սպանացիները հանդիպեցան ծառի կոճղերէն պատրաստուած նաւակներով բնիկներու, որոնք ինքզինքնին կ'անուանէին Մայա։ Անոնց հայրենիքը Եուքաթան թերակղզին էր։ Այս յայտնութենէն 460 տարի ետք, կարելի է հարց տալ թէ գոյութիւն ունի՞ Մայա կոչուած ժողովուրդը։ Այո, գոյութիւն ունի, բայց միայն քանի մը հարիւր հոգի, որոնք ներկայիս կ'ապրին մեկուսացած՝ Ուսումաջինթա գետին ափերուն մօտ գտնուող անտառներուն մէջ։

Այս ցեղախումբը, որ անցեալին կը ներկայանար որպէս տիրող տարրը կեդրոնական Ամերիկայի եւ որ ստեղծած էր այնպիսի քաղաքակրթութիւն մը, ուր զարգացած էր աստղաբաշխութիւնը, ուսողութիւնը եւ մանաւանդ Մայա գրելաձեւը, այսօր կը վարէ քոչուորի կեանք, հեռու քաղաքակրթութենէն։ Իւրաքանչիւր ցեղախումբ կը ներկայանայ իբրեւ առանձին ընտանիք մը, որուն դեկավարը ունի 3 – 4 կին եւ 15 – 20 երախայ։ Անոնք կը սնանին կապիկի եւ թութակի միսով։ Կին թէ այր մարդ կը ծխէ վայրի ծխախոտ։ Սակայն ասոնք Մայա ժողովուրդին վերջին մնացորդները չեն։ Արժանթինի հարաւ – արեւելեան կողմը Անտեան լեռնաշղթայի երկայնքին, կ'ապրին մօտ 25 հազար նախկին թեխուելչներու մնացորդները, որոնք անցեալին կ'ապրէին Ռիօ Նեկրօ գետէն սկսած մինչեւ Մակելլանի նեղուցը։

Տանելով քոչուոր կեանք մը՝ ասոնք ժամանակի ընթացքին լուծուեցան գերակշռող բնիկ տարրին մէջ։

Նոր Զելանտայի բնակչութեան ընդհանուր թիւը կը հասնի երկու միլիոն երկու հարիւր հազարի, իսկ բնիկները կը հաշուուին 154 հազար, այսինքն երկրի բնակչութեան եօթը առ հարիւրը։ Հարիւր տարի առաջ այս թուանշաններուն յարաբերականութիւնը ուրիշ էր։ Փոլինէզեան ծագում ունեցող Մաորիները այս երկրին մէջ հաստատուած են ԺԴ․ դարուն։ Հանդարտ ու բարեհամբոյր բնաւորութեամբ ժողովուրդ մը, որ իր առօրեայ ապրուստը կը ստանար ձկնորսութենէն եւ գիւղատնտեսութենէն, մշակելով առհասարակ քումարան (տեսակ մը գետնախնձոր)։ Անցեալ դարու կէսերը կարեւոր թիւով գաղթականութիւն մը հաստատուեցաւ այնտեղ, որուն հետեւանքով տասը տարուան ընթացքին բնակչութեան թիւը հարիւր հազարէն բարձրացաւ հինգ հարիւր հազարի։ 1769ին Քուք նաւապետը իր դեգերումներու ընթացքին հասնելով այս կղզին ափերը, կրցաւ ճշդել բնակչութեան թիւը, որ, ըստ իր յայտարարութեան, մօտ չորս հարիւր հազար էր․ այժմ այս թիւը կէսէն ալ աւելի պակաս է։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՌՈՒԶԱՆ»

Անցեալ Շաբաթ գիշեր, Փօլ Ֆարալէքի բեմին վրայ ներկայացուեցաւ այս պատմական թատերգութիւնը, որուն նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ․Բ․Ը․ Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնախումբը, որ, ինչպէս ծանօթ է, մէկ քանի տարիներէ ի վեր ողի ի բռին կ'աշխատի զարկ տալ Փարիզի հայ թատրոնի

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Օր մը, այնպէս կարծեցի որ այս երախայով բռնած էի քեզ, քեզ՝ խոյս տուող էակը։ Բայց ան քու զաւակդ էր եւ գիշերուան պահու մը ան ալ անգթօրէն լքեց զիս ճամբորդելու համար, մոռցաւ զիս ու այլեւս երբեք պիտի չվերադառնայ։ Վերստին միայնակ մնացի, աւելի քան երբեք միայնակ, հիմա միայն դուն կաս, բայց ոչ զաւակս։ Ինչո՞ւ չեմ մեռնիր, քանի որ քեզի համար արդէն գոյութիւն չունիմ։ Ինչո՞ւ չլքել այս աշխարհը քանի որ դուն զիս լքեցիր։ Ոչ, սիրականս, կը կրկնեմ դարձեալ, քեզ չեմ ամբաստաներ, չեմ ուզեր որ իմ տրտունջներս խռովեն քու անդորրդ։ Մի վախնար որ քեզ երկար ատեն կ'անհանգստացնեմ, միայն թէ, մէկ անգամի համար գոնէ անզուսպ պահանջք մը զգացի ճչալու, մէկ անգամ պարպելու բովանդակ հոգիս կսկիծը, այն պահուն, երբ զաւակս ահա երկարած է հոս, անկենդան։ Պէտք էր որ մէկ անգամ, միայն մէկ անգամ խօսէի քեզի հետ, ու այնուհետեւ վերադառնայի լռութեան ծոցը, դառնայի համր՝ ինչպէս եղած էի քու ներկայութեանդ։ Սակայն, այն ճիչը զոր կ'արձակեմ, երբեք պիտի չհասնի քեզի քանի կենդանի ըլլամ։ Երբ մեռնիմ, այն ատեն է որ պիտի ստանաս այս կտակս, կտակը կնոջ մը որ քեզ սիրեց բոլոր կիներէն աւելի եւ զոր դուն բնաւ չճանչցար, կնոջ մը՝ որ երբեք չդադրեցաւ քեզի սպասելէ եւ զոր դուն երբեք չկանչեցիր։ Թերեւս կանչես զիս օր մը եւ այն ժամանակ անհաւատարիմ ըլլամ քեզի, վասնզի գերեզմանիս խորէն պիտի չլսեմ քու կանչդ։

Ոչ մէկ նկար պիտ թողում քեզի, ոչ մէկ անձնագիր, եւ որովհետեւ դուն ալ քու կարգիդ ինծի բան մը չես ձգած, ուրեմն, երբեք, երբեք պիտի չճանչնաս զիս, երբեք։ Կեանքիս մէջ այսպէս եղաւ ճակատագիրս, թող յար եւ նմանը ըլլայ մահուան մէջ ալ։ Իմ վերջին ժամուս պիտի չկանչեմ քեզ, պիտի մեկնիմ եւ դուն պիտի չճանչնաս ոչ անունս եւ ոչ ալ դէմքս։ Կը մեռնիմ առանց պզջումի, վասնզի դուն հեռուէն ոչ մէկ ցաւ պիտի զգաս։ Եթէ պիտի տանջուէիր իմ մահովս՝ պիտի չկրնայի մեռնիլ ···։

«Այլեւս չեմ կրնար շարունակել գրել ··· գլուխս ծանր է ու մարմնիս անդամները կը տանջեն զիս, ջերմ ունիմ, եւ կը կարծեմ թէ սոփյուած պիտի ըլլամ անմիջապէս երկարիլ մահուան մահիճիս վրայ։ Թերեւս շուտով ամէն ինչ վերջ կը գտնէ, թերեւս ճակատագիրը մէկ անգամի համար ողորմածութեամբ վերաբերուելով ինծի հետ, այնպէս մըղասաւորէ որ ականատես չըլլամ սեւազգեստ մարդոց կողմէ զաւկիս դիակին վերցման։ Այլեւս չեմ կրնար գրել, մնաս բարով, մնաս բարով սիրականս, շնորհակալ եմ քեզի։

Հակառակ ամէն բանի, մինչեւ վերջին շունչս շնորհակալ պիտի ըլլամ քեզի։ Սրտիս վրայէն բեռ մըն է վերցուած, ամէն բան ըսի քեզի, հիմա գիտես — ոչ, կը գուշակես միայն — թէ որքան քեզ սիրեցի, եւ սակայն այդ սէրը ոչ մէկ բեռ կը թողու քու վրադ։ Իմ մահս քեզի որեւէ տագտուկ պիտի չպատճառէ, եւ այդ բանը զիս կը մխիթարէ, օ՛ իմ սիրականս ···

«Բայց հիմա ո՞վ է որ ամէն տարի, քու տարեդարձիդ քեզի սպիտակ վարդեր պիտի ղրկէ։

Այդ ծաղկամանը պարապ պիտի մնայ, եւ պիտի չիջի կեանքիս այն տկար շունչը որ տարին մէկ անգամ կը ծփար քու շուրջդ։ Սիրականս, մտիկ ըրէ, խնդրեմ, առաջին եւ վերջին աղերսն է որ կ'ընեմ քեզի։

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԳ

(21 Շար․)

զարգացման, կազմակերպելով շարք մը յաջող ներկայացումներ, որոնցմէ նախաւերջինը եղաւ Տիգրան Կամսարականի համանուն վէպէն Թատերախաղի վերածուած «Վարժապետին Աղջիկը», իսկ վերջինը՝ «Ռուզան», հեղինակութիւն դերասան Թրագոշի:

Ներկայացումը ստեղծեց հաճելի մթնոլորտ մը: Բեմական յարդարանքները, հայկական հանդերձանքները՝ ճոխ ու պճնալիուն, հայկական տոհմիկ ու քաղցրահունչ երգերը՝ ընկերացած ծանօթ երաժիշտ Պ. Ա. Մեսումենցի նոյնքան համակրելի «Սայաթ – Նովա» համոյթի նուագին, նոյնինքն Պ. Մեսումենցի ղեկավարութեամբ, ներկաներուն մէջ ըստեղծեցին խանդավառութիւն: Հայկական պարերը նոյնպէս հաճելի էին:

Զմոռնանք յիշեցնել թէ, ներկայացման մասնակցողները մեծ մասամբ, գրեթէ ամբողջութեամբ սիրողներ էին, բացի մէկ դերակատարէ՝ դերասան Ն. Պչտիկեանէ, որ ստանձնած էր բռնակալ Շահ–Շանլըի դերը, զոր համակրելի դերասանը մեկնաբանեց յաջող խաղարկութեամբ մը:

Հակառակ իրենց սիրողի հանգամանքին, մնացեալ երիտասարդներն ու երիտասարդուհիները շնորհալի կերպով բերին իրենց մասնակցութիւնը: Այս գեղեցիկ հոյլին մէջ աչքի կը զարնէին զոյգ մը Սոնաները՝ Վարդանեան եւ Ոսկերիչեան, որոնք լաւագոյն բեմական ուժեր դառնալու յոյսը ներշնչեցին:

Բեմադրութիւնը ստանձնած էր բազմավաստակ ուսուցչուհի Տիկին Էլիզ Այվազեան, որուն դժուարին աշխատանքի մը լծուելով զայն պատուաբեր հանգրուանի մը հասցնելը արժանի է ամէն գնահատութեան:

×

Եթէ դերասան Թրագոշի հեղինակած «Ռուզան»ը քննենք Թատերագրութեան արուեստի տեսանկիւնէն, այն ժամանակ արդար ու անաչառ ըլլալու համար պէտք է խոստովանինք որ ան անյաջող գործ մըն է:

Թող ներէ ինծի հեղինակը, որուն տարիներու բեմական վաստակին հանդէպ անվերապահ յարգանք ունիմ, եթէ ըսեմ որ տարիներով բեմի տախտակներուն վըրայ ոտք կոխելը բաւական չէ Թատերագրութեան արուեստի պայմանները լրացնող գործ մը կարենալ արտադրելու համար: Գրականութեան մարզին մէջ Թատերագրական ճիւղը դժուարիններէն մէկն է: Բեմին վրայ տարիներով դեր ըստանձնելը ոչինչով կրնայ իրաւունք տալ որեւէ մէկուն որ Հայոց պատմութեան մէջ ծանօթ հերոսուհի մը անունը իբր նիւթ առնելով, հրապարակ նետէ Թատերգութիւն մը, որ միայն ու միայն հայրենասիրական բառերու եւ բացագանչութիւններու Թխածոյ մըն է:

Շատ դիւրին է ամբոխներու հայրենասիրական զգացումները շոյել, «Հայաստան», «Հայրենիք», «Պիտի յաղթենք», «անկցին Թշնամիները» եւ տակաւին այլ հայրենաշունչ ու բոցավառ նախադասութիւններ զետեղել Թատերական գործի մը մէջ ու զայն հրամցնել հասարակութեան: Այդ պարագային, սակայն, տրուած գործը բացարձակապէս զուրկ կ'ըլլայ միտքէ, յղացումէ, փիլիսոփայական համամարդկային մտածողութենէ, տարրեր՝ որոնք ատաղձը կը կազմեն իսկական Թատերական ստեղծագործութեան մը:

Դերասան Թրագոշ երկար տարիներէ ի վեր Ֆրանսայի հարաւային շրջաններուն մէջ կը կատարէ բեմադրութիւններ: Կը յօրինէ երգախառն տռամներ, օփէրէթներ եւ զանոնք կը հրամցնէ հասարակութեան: Բայց երբ հարցը կը դառնայ իր կողմէ պատրաստուած պատմական Թատերախաղի մը շուրջ, որուն տիտղոսն է «Ռուզան», այն ժամանակ իրաւունք ունինք աւելի խստապահանջ ըլլալու պարզ այն պատճառով որ, Ռուզանի տիպարը իբրեւ հերոսուհի առած են այլ հայ հեղինակներ ալ եւ տուած գեղարուեստական գործեր որոնք մինչեւ այսօր պատուաւոր տեղ մը գրաւեն հայ Թատրոնի խաղացանկին մէջ:

Անոնցմէ լաւագոյնն է, անկասկած, Մուրացանի «Ռուզան»ը որուն առաջին դերակատարուհին եղած է Աղնիւ – Հըրաչեան (1882): Անոր յաջորդած է անզուգական Սիրանոյշը, որուն ստեղծագործած Ռուզանը կոթողային գործ մը կը մնայ հայ Թատրոնի պատմութեան էջերուն մէջ: Այդ Թուականներուն, նոյնիսկ Մուրացանի հեղինակութեան մասին կարծիքները կը տարբերէին: Այդ հոյակապ Թատերական ստեղծագործութիւնն իսկ իր ատենին քննադատուեցաւ: Հակառակորդները կը պնդէին թէ Մուրացանի Ռուզանին տիպարը ոչ միայն չարտայայտեր Հայուհիի մը խոնարհութիւնը, այլեւ կը՝ վարկաբեկէ անոր նկարագրի մասին ունեցած հասկացողութիւնը: Նոյն հակառակորդները, Ռուզանի հայրենասիրութիւնը յայտարարեցին Թշուառ, դատապարտելի, իսկ հեղինակին բարոյախօսութիւնը՝ անճոռնի:

Թատերգութեան մը կառոյցին յաջողութեան գլխաւոր պայմաններէն մէկն ալ, անտարակոյս, մուտքերու եւ ելքերու արդարացի կատարումներն են: Դերակատար մը, առանց հիմնական ու բանաւոր պատճառի, յանկարծակիօրէն ոչ կրնայ մուտք գործել բեմ, եւ ոչ ալ կըրնայ ելք ունենալ: Ամէն շարժում, յաջող Թատերգութեան մը մէջ պէտք է ունենայ իր պատճառաբանութիւնը, քանի որ առանց ատոր կը դառնայ աննպատակ ու անհեթեթ կարկտան մը: Այս պակասը ակնբախ է Թրագոշի «Ռուզան»ին մէջ:

Իսկ լեզո՞ւն: Խառնուրդ մըն էր արեւելահայերէնի եւ արեւմտահայերէնի: Մեր երկու հատուածներու բարբառները, առանձին առանձին, ունին իրենց շնորհը եւ քնարականութիւնը, որոնց կատարեալ արտասանութիւնը ականջին կուտայ հըրաշալուր քնարի մը տպաւորութիւնը: Բայց երբ այդ երկու լեզուները, Թատերգութեան մը մէջ, առանց որեւէ հիմնական պատճառի ու պարզապէս անճարակութեան հետեւանքով իրար կը հըրմշտկեն, այն ժամանակ արդիւնքը կ'ըլլայ աւելի քան յուսահատական ու ոչ միայն կը խոշտանգուին ունկնդիրներուն ականջները, այլեւ կացութիւնն ալ կը դառնայ ... ծիծաղելի, ինչ որ պատահեցաւ Թրագոշի «Ռուզան»ին ներկայացման ընթացքին: Կը զարմանամ թէ ի՞նչպէս այս կենսական պարագան վրիպած է բազմավաստակ ուսուցչուհի – բեմադիրին ուշադրութենէն:

Շատեր պիտի առարկեն թէ ինչ «համարձակութեամբ» կը քննադատեմ Թատերգութիւն մը, որ շահած է «մըցանակ» մը:

Այդ մէկը բոլորովին ուրիշ հարց է: Ճաշակներն ու հասկացողութիւնները, գեղարուեստական գործի մը մօտենալու ձեւերը միշտ ալ տարբեր են եղած քանի աշխարհը գոյութիւն ունի: Ես կը հաւատամ իմ ճաշակիս, իմ ըմբռնումիս ու հասկացողութեանս, առանց սակայն պարտադրելու զանոնք ուրիշներու: Փոխադարձաբար կը կարծեմ թէ ուրիշներ ալ ինծի պիտի չպարտադրեն իրենցը ...:

Ամէն պարագայի մէջ, յաջողութիւն կը ցանկանք Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Յանձնաժողովի ժրաջան ու անձնուէր տիկիններուն, եւ կը մաղթենք որ անոնք շարունակեն իրենց օգտակար աշխատանքը, յօգուտ հայ Թատրոնին:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Շաբաթ երեկոյ, 11 Յունիս գովելի բազմութիւն մը լեցուած էր քաղաքիս Զ. Թաղապետարանի սրահը տօնելու համար մեր Հանրապետութեան հռչակման 48րդ տարեդարձը, «Մայիս 28»ը:

Տօնակատարութեան նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդին:

Շրջաններէն ալ (Վիէն, Սէնթ Էթիէն, Վիլ Ֆրանշ, Տէսին եւայլն), բազմաթիւ տարեց եւ երիտասարդ հայրենակիցներ եկած էին իրենց ներկայութեամբը պատուելու մեր հերոսներու յիշատակը:

Որոշեալ ժամին, բեմին վարագոյրը բացուեցաւ կենդանի պատկերով մը զոր ներկայացուցին Տէսինի մեր Նոր Սերընդականները: Կամաւոր զինուորներ, Մայր Հայաստանը ազգային եռագոյնին մէջ պարուրուած՝ բեմին ետեւէն «Մենք պէտք է կռուենք» եւ Եռագոյնին նուիրուած արտասանութիւններ:

Խօսնակ ընկեր Գ. Կանանեանի ասուր պատշաճի քանի մը խօսքերէն ետք զործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը: Յաջող արտասանութիւններ ըրին Օր.ներ Հ. Կէնճեան եւ Ա. Ալթունեան: Հաճոյքով մտիկ ըրինք ընկեր Յովհ. Պէրպէրեանի ջութակի նուագը:

Սէնթ Էթիէնի մեր վառվռուն տղաքը յաջող կերպով ներկայացուցին մէկ արարնոց Թատերգութիւն մը, Հայ Սահինեանի «Դասալիքը»: Բոլոր դերակատարներն ալ լաւ սերտած էին իրենց դերը ու գովելի ալ խաղարկութիւն ունեցան: Ներկայ բազմութիւնը բուռն ծափերով իր գոհունակութիւնը յայտնեց իրենց:

Ապա բեմ բարձրացաւ մեր ամէնուս ըսպասած, սիրուած երգիչը՝ Մկրտիչ Պօղոսեան: Մ. Պօղոսեան իր երգած հինգ երգերով, դաշնակի ընկերակցութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի, ուղղակի մագնիսացուց սրահին բազմութիւնը: Երկարատեւ ծափերը եւ բացագանչութիւնները ապացոյցն էին իր բացառիկ յաջողութեան:

Գեղարուեստական բաժինին մաս կը կազմէր նաեւ Լիոնի Նոր Սերունդի քանի մը յաջորդական պարերը: Աւելորդ է ըսել որ այս բոլորն ալ ծափահարուեցան բուռն կերպով:

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ժիրայր Դատաւորեան, խանդավառ եւ իմաստալից ճառ մը խօսեցաւ երկու բաժիններով: Նախ հայերէն՝ որուն մէջ յստակ տըւեալներով Թուեց «Մայիս 28»ի արժէքն ու տարողութիւնը, անորմով մեզի փոխանցուած մեծ ժառանգը, ու նաեւ այն ոգին եւ հոգեկան կապը որ այսօր կայ Հայութեան երկու հատուածներուն մէջ:

«Մայիս 28»ի երէկուան ոմանց համար տարտամ, մեզի համար միշտ յստակ ու այսօրուան պայծառ, գովելի վերելքը հաստատ համոզում կը գոհացնէ մեր մէջ թէ՝ շուտով մենք ալ կը հասնինք մեր վերջնական նպատակին:

«Այսօր, ինչպէս մեր Ապրիլ 11–24ը համահայկական գոյն ու կերպարանք ըստացաւ եւ ամէն տեղ կը տօնենք միասնաբար, «Մայիս 28» եւս հասած է այն հանգրուանին ուր ազգը ամբողջութեամբ, սահմանէն անդին թէ աստին» պիտի տօնէ մեծ խանդավառութեամբ:

Ֆրանսերէն բաժնին մէջ եւս ըսաւ թէ ինչ էր «Մայիս 28»ը թէ ինչ ճիգերով ու զոհողութեամբ ձեռք ձգեցինք զայն, եւ թէ ինչ կը սպասենք վաղուան համար: Խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան Թըւեց իր պարտականութիւնները եւ պարտաւորութիւնները:

Տօնակատարութիւնը վերջացաւ լաւ տպաւորութեան տակ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

- Ե Ր Բ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՑՆՑՈՒՄԸ

Շաբաթ օրն էր: 1917 Մարտ 10ին, ժամը երեքին ատենները մանկամարդ աղջիկ մը դուրս ելաւ Զնամէնսքայայի մէկ տունէն: Ձիւնէն ճեփ ճերմակ դարձած այս փողոցը անսովոր երեւոյթ մը կը ներկայացնէր ձմեռնային այդ օրուան պայծառ արեւին տակ: Քիչ անդըրդ կար: Չորս կամ հինգ գործաւորներէ բաղկացած խումբեր կը բարձրանային դէպի Նիքոլա հրապարակը: Հասարակ ժողովուրդի կիներ իրենց գլուխը ծածկած գորշ բուրդէ վզնոցներով կը նայէին, մայթերուն վրայ անշարժ կեցած: Մանկամարդ աղջիկը դիտեց որ տունին գետնայարկի պտղավաճառը յամրօրէն կը գոցէր խանութին փեղկերը: Հանրակառքերու երկար շարք մը կանգ առած էր, բազմութենէն սեւցած փողոցին վերի կողմը: «Ինչ կ'անցնի կը դառնայ» հարցուց Լիտիա ինքն իրեն. արդեօք նորէ՞ն ցոյց մը կայ Նեվսքիի վրայ »:

Իր մանկական Թարմագեղ դէմքը լուրջ արտայայտութիւն մը առաւ. բայց երկար չտեւեց այդ ժպիտը որ իրեն բնական էր, երեւցաւ քիչ մը լեցունիկ շրթունքով իր բերանին վրայ, կազմեց երկու փոսիկներ ցուրտէն վարդագոյն դարձած իր այտերուն վրայ լուսաւորեց ակնային անբծութեամբ երկու կապտագեղ աչքեր, մուշտակին օձիքը գոցելով ուղղուեցաւ դէպի Զնամէնսքայայի հրապարակը: Քանի կը մօտենար, ամբոխը այնքան կը ստուարանար: Հրապարակին յիսուն քայլ մնացած ստիպուեցաւ կանգ առնել: Զօրագունդեր խափանած էին փողոցին անցքը: Լիթովսքիի վաշտին զինուորները հոն էին, զէնքերը իրենց ոտքին: Փողաւոր սուինները արեւէն կը շողային երբ իրենց ոտքերը կը զարնէին սառած ձիւնին վրայ, տաքնալու համար, Թաղիքէ իրենց երկար գլխանոցները որ կ'իջնէին ցուցարարներու խառնակ բազմութեան վրայ, համաչափ տատանումի, հետաքրքրական շարժում մը ունէին, Լիտիա, երբեմն կը նշմարէր, բազմութենէն վխտացող հրապարակը ձիաւոր արձանին տակէն ուր ծանրամարմին Ալեքսանդր Գ.ը ալ աւելի մեծղի ձիու մը վրայ, տեսաւ քաղաքային ոստիկաններու շարք մը որ մութ գիծ մը կը ձեւացնէր:

Գունդերուն առջեւ նշմարեց երկու երեք դեռատի սպաներ եւ ազդուեցաւ այն լըջութենէն որ կ'երեւար անոնց տժգոյն դէմքին վրայ: Իր շուրջի խումբին մէջ ոգեւորութեամբ կը վիճաբանէին. հոն հազիւ Թէ գործաւորներ եւ ուսանողներ կային: Այս վերջինները իրենց գդակը գլխին վրայ գործաւորներուն հետ կը խօսէին: Լիտիա խառնուեցաւ մէկ խումբին:

Շատ դեռատի, նրբամարմին սեւաչեայ հիւանդոտ երեւոյթով ուսանող մը կը խօսէր.

— Ընկերներ, գիտէք որ մենք ձեզի հետ ենք, այո, կառավարութեան հաշիւը միասին պիտի կարգադրենք. բայց դեռ ժամը հասած չէ: Սպասեցէք քիչ մը եւս:

Այդ պահուն շարժում մը յառաջ եկաւ. ամբոխին մէջ. կարճ հրամանի մը վրայ զինուորները քանի քայլ յառաջացան եւ ընկրկող մարդոց բազմութեան մէջ. խումբերը լուծուեցան դեռատի աղջիկը, հիմա լըջացած, ետ ետ եկաւ եւ որոշեց վար իջնել Նեվսքիի զուգահեռական փողոցներէն:

Մէկ բանի մը վրայ միայն կը մտածէր. իրո՞ք գործաւորները յեղափոխութիւն կ'ուզէին:

Գիրքերէ մնացած յիշատակներ միտքէն կ'անցնէին: Ամառուան գեղեցիկ օր մը Ֆրանսայի ժողովուրդը Պասթիլը գըրաւած էր: Փառքի օր մը, որ, կ'ըսէին երբ յաղթական Ֆրանսայի ժողովուրդը տարած էր ամբողջ Եւրոպայի մէջ մինչեւ Մոսկուա:

1905ին պատահեցաւ ինչ որ իր հօրը — իշխան Սէրժ Վօլինսքիի բարեկամները «խռովութիւն կ'անուանէին, բայց իր ուսանող բարեկամները կը կոչէին յեղափոխութիւն »:

Ինք բան մը չէր յիշեր, հինգ տարեկան էր այն ատեն իր միամօր եւ չփացած տղու կեանքը, ատկէ բնաւ փոփոխութիւն չկրեց:

Իրիկուն մը սակայն ելեքտրականութիւնը պակսեցաւ. եւ զինքը մոմերու լոյսով պառկեցուցին, ինքն իսկ անոնցմէ վառեց իր սենեակին չորս կողմը. Ծըրնունդի գիշերուան պէս բան մըն էր. ու միակ բանը զոր կը յիշէր այդ ծանր տագնապէն տօնի մը յիշատակն էր:

Յեղափոխութի՞ւն մը պատերազմի օրերուն. ոչ, այդ կարելի չէր ոչ ոք կ'ուզէր. ոչ իսկ իրենց կոշտութեան մէջ այնքան ազնիւ եւ բարի սա գործաւորները որ քիչ առաջ զինքը պաշտպանեցին ամբոխին շարժումներուն դէմ: Ինչպէս ինքզինքը անոնց մօտ կը զգար, միեւնոյն ցեղէն: Ժպտելու միեւնոյն ձեւը եւ նոյն բառերը ունէին. կրնան բարկութեան մէջ ըլլալ հայրիկին պէս, բայց կորիճ մարդիկ են պարզ եւ չարիք ընելու անկարող:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

Պ. Մկրտիչ Գնաճեան, Այրի Տիկին Էլիզ Քիւրճեան, Պ. Գրիգոր Քիւրքճեան, Այրի Տիկին Արուսեակ Արաթ եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մխճեան եւ զաւակները, Տիկին Մ. Քիւրքճեան եւ զաւակը, Օր. Պէաթրիս Մխճեան (Ամերիկա), Այրի Տիկին Սիրանուշ Աթմաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Հայկուհի Աշըղեան (Պոլիս), Այրի Տիկին Կ. Գնաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Պ. Սահակ Մանուէլեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տիկիններ Հ. եւ Մ. Յարութիւնեան (Հայաստան), Այրի Տիկին Վ. Կիւլպէնկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Սամուէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Շապուլ, ինչպէս նաեւ Զատըրճեան եւ Սայապալեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՍԱՐԳԻՍ ԳՆԱՃԵԱՆԻ

(Ծնեալ Շնորհիկ Մխճեան)

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 13ին, 70 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ (Յունիս 17) ժամը 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Լա Կաւէն – Քոլոմպի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտ հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները:

ՊՈՄՈՆ, Ս. Գ. Լ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ Պոմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հար. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ արարողութեանց:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Եկեղեցւոյ Միքայէլ Տէր – Յակոբեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի.— Պ. Պ. Էժտահարեան, Զ. Տէր – Պետրոսեան, Ս. Սարեան, Յ. Եաղուպեան տասնական ֆրանք, Ժ. Ծառուկեան քսան, Յ. Իսկենտէրեան քսան, Տէր եւ Տիկին Պ. Պօղոսեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Տրիկեան երեսուն ֆրանք:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հար. Ֆրանսայի Հայոց Թեմի կանոնագրութեան տրամադրութեան համաձայն՝ Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը ձեռնարկած է 1966 Ազգային Տուրքի գանձումին՝ Թեմիս բոլոր շրջաններուն մէջ: Ազգ. Կեդր. վարչութենէս լիազօրուած ազգայիններ՝ մասնաւոր ստացագրերով պիտի ներկայանան եւ գանձում կատարեն: Կոչ կ'ընենք Հայ Եկեղեցւոյ զաւակներուդ՝ սիրով կատարելու ձեր ազգային պարտականութիւնը՝ տարեկան ձեր ազգային տուրքը սիրայօժար վճարելով: Կանոնագրութեան համաձայն՝ ձեր պարտականութիւնը կատարելով միայն իրաւունք կ'ունենաք քուէարկելու որեւէ ընտրութեան Թաղ. Խորհուրդ, Ազգ. Երեսփ. Ժողով:

ԱԶԳ. ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՐ. ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻՆ
(ԿՆԻՔ)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 ֆրանք, մանենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »
6, Place de la Rotonde
ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ.— Խմբագրատունը նամակ ունի Օր. Հրանուշ Սրապեան:

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողովրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Շամփուրով խորոված

ՀԱՅԱԾԷՍ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Շաբաթ, Յունիս 18, ժամը 10ին Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ Պուանեի (Լուառէ) իշխանական եկեղեցին մէջ, ի ներկայութեան Սէն Լազարի ասպետներուն:

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին:

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս Կիրակի ժամը 15ին:

ԳԷՈՐԳ ՉԱՎՈՒՇ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին:

ՄՈՒՐԱՏ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին:

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին:

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին:

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին:

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները:

ՀԱՒԱՔՈՅԹ – ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Սէն Լու Կրանփէնի եկեղեցւոյ բակը, կազմակերպութեամբ՝ Թաղ. Խորհուրդի:

Ի պատիւ՝ Նախկին հովեւոր հովիւ՝
ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին շրջանիս հայ հասարակութիւնը, բոլոր նախկին Սէն Լուցինները եւ հայրենակիցները:

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
MARSEILLE
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՊԱՅՕԹԵԱՅ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս:

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն:

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ
11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻԴՕ)
ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին:

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e) · Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԽՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵՍՐՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալֆորվիլի Նոր Սերունդին կողմէ Սքեչ մը, արտասանութիւններ:

Ա Ղ Ք Ա Տ Ա Խ Ն Ա Մ Ի
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԻՐ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ 75ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Բացառիկ հանդիսաւորութեամբ Կիրակի, Յունիս 19, ժամը 15էն - 22

Մօնմօրանսիի Հանգստեան Տան պարտէզին մէջ

36, Ավընիւ Շառլ տը Կօլ, ՄՕՆՄՈՐԱՆՍԻ

Գեղարուեստական բաժնին համընթաց, երիտասարդութիւնը բացօթեայ պիտի պարէ նուագախումբի ընկերակցութեամբ:

Խնամուած նոյն պիւֆէ, մատչելի գիներով, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ:

ԹՈՄՊՕԼԱ արժէքաւոր առարկաներով:

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված:

ՄՈՒՏՔ 2·50 ՖՐԱՆՔ

Խիստ կարեւոր.— Ժամը 13ին բացօթեայ ճաշ մը տեղի կ'ունենայ, վերապահուած անդամներուն եւ արձանագրուողներուն որուն ճաշագինն է՝

Մուտքով միասին 15 փրանք

Առաջին անգամ ըլլալով հանդէսը կը փակուի հրախաղով:

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատախնամի դրասենեակը,

32, Րիւ տը Թրէվիզ Հեռախօս 770 – 77 – 73

Ծանօթ.— Մօնմօրանսի երթալու համար, Կար Տիւ Նորէն շոգեկառք առնել մինչեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը:

Շոգեկառքի ժամերը.— 10·15, 10·45, 11·13, 11·59, 12·5, 12·17, 12·32, 12·47, 13·26, 13·30, 13·54, 14·00, 14·30, 15·00:

ԾԱՆՕԹ.— Ժամը 15էն 22 օթօպիւսի մասնաւոր եւ ձրի սպասարկութիւն, Անկէնի կայարանէն դէպի Հանգստեան տունը եւ փոխադարձաբար:

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ

21ՐԴ ՏԱՐԻ

Ֆոյի (Իզէռ) բանակումները տեղի պիտի ունենան Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներուն: Յուլիսի ընթացքին պիտի ընդունուին ութէն 14 տարեկան տղաքն ու աղջիկները, իսկ Օգոստոսին՝ 14էն վեր տարիք ունեցողները:

Տեղւոյն վրայ պիտի աւանդուին հայերէն դասեր եւ Հայոց պատմութիւն, մասնաւոր ուսուցիչներու կողմէ:

Արձանագրուելու համար դիմել բանակումի հիմնադիր – տնօրէնին.—

ՎԵՐ. Յ. ՀԷԼՎԱՃԵԱՆ,

JEUNESSE ET ACTION, 6 Place de la Rotonde
ST- JEROME, 13- MARSEILLE (13e) — Tél. 628510

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ տասնեակ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլաստիք — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 18 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10638 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — Nº 10.638

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Գ.

Մինչ ծովակալ Պրիսթոլ սխալ եւ դիտումնաւոր հեռագիրներ կը տեղացնէր Ուաշինկթըն խեղաթիւրելով Կիլիկիոյ մէջ պատահած դէպքերը, ուրանալով Մարաշի ջարդը եւ Թուրքերը ներկայացնելով իբրեւ զոհ հայ եւ ֆրանսացի զինուորներուն, որոնք իբրեւ թէ թրքական գիւղեր կ'այրէին եւ անմեղ Թուրքեր կը ջարդէին, ուրիշ խղճամիտ Ամերիկացիք չէին վարաներ ճշմարտութիւնը տեղեկագրելու իրենց կառավարութեան :

Ասոնցմէ մէկն էր Ք. Վան Հ. Էնկէրթ, Պոլսոյ ամերիկեան մարդասիրութեան պաշտօնական կցորդը, որ մասնաւոր առաքելութեամբ մը Սուրիա եւ Կիլիկիա ղրկուած էր՝ կացութիւնը քննելու եւ տեղեկագիր ներկայացնելու համար :

Էնկէրթ երկու շաբթուան շրջապտոյտէ մը ետք 1920 Փետրուար 28ին Հալէպէն հեռագրեց ամերիկեան կառավարութեան՝ յայտնելով որ եթէ Ֆրանսա եւ Իտալիա տրամադիր չեն մեծ ուժեր ղրկելու Մերձաւոր Արեւելք, լաւ է որ այժմէն քաշուին ամբողջովին, այլապէս դուրս պիտի քշուին : Սուրիոյ մէջ Թուրքերն ու Արաբները կը գործակցէին Ֆրանսայի դէմ եւ արաբական բանակին մէջ բազմաթիւ նախկին Թուրք սպաներ կային : Ֆրանս. զինուորները մեծ մասամբ կը բաղկանային Ալժերիացիներէ եւ Սենեկալցիներէ, որոնք անվստահելի էին եւ ֆրանսացի սպաները պատրաստ էին լքելու Սուրիան :

Նոյն հեռագրին մէջ Էնկէրթ կը շեշտէր թէ Մուսթաֆա Քեմալ եւ Միլլիները վճռած են Յոյները Իզմիրէն եւ Ֆրանսացիները Կիլիկիայէն դուրս քշել ու կը պատրաստուէին հայկական կոտորածներու, լայն աստիճանի վրայ : Կ'աւելցնէր թէ Թուրքերը պատերազմի ատենուան պէս նոյն անզգամ մտայնութիւնն ունին եւ կը կարծեն թէ պիտի վախցնեն եւրոպական պետութիւնները՝ սպաննելով ջարդել քրիստոնեաները :

Էնկէրթ շատ տեղին եւ իրաւացի դիտողութիւն մը կ'ընէ, երբ կ'ըսէ թէ «աղաղակող անարդարութիւն» մըն էր քաջալերել Հայերու վերադարձը դէպի իրենց տուները՝ առանց ապահովելու անոնց պաշտպանութիւնը : Հազարաւոր Հայեր մահացան այս պատճառաւ : Իզմիրի եւ Հայաստանի անկախութեան մասին հաշտութեան ժողովին տուած որոշումները կարելի էր գործադրել միայն եւրոպական մեծ ուժերով :

Մինչ Էնկէրթ ճշգրիտ տեղեկութիւններ կը հաղորդէր Ուաշինկթըն, Պրիսթոլ Փետրուար 26ին նոր հեռագրով մը կ'ուզէր համոզել իր կառավարութիւնը՝ թէ եւրոպական մամուլին մէջ թրքական հարցերու եւ հայկական ջարդերու մասին գրուածները պարզապէս քարոզչութիւն են՝ կատարուած քաղաքական նպատակներով, ծառայելու համար դաշնակիցներու եսասիրական ծրագիրներուն :

Կ'աւելցնէր թէ Կիլիկիոյ մէջ վերջերս Հայեր սպաննուելուն պատճառը Ֆրանսացիներու յառաջխաղացումն է եղած եւ թէ որեւէ ապացոյց չկար թէ Թուրքերը վերստին ձեռք առած են 1915ի բնաջնջման քաղաքականութիւնը : Թուրքերը շատ լաւ գիտեն, որ նման ընթացք մը ինչ գէշ ազդեցութիւն պիտի գործէ հաշտութեան ժողովին վրայ : Սպանութիւնները թերթերու գրածին չափ լայնատարած եւ սիստեմատիկ չեն եղած : Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ տարածուած լուրերը կը հերքեն նոյնինքն տեղացի Հայերը : Վերջերս երեք հայ եպիսկոպոսներ Պրիսթոլէն խնդրեր են եղեր, որ ձեռքէն եկածն ընէ արգիլելու համար Ֆրանսացիներու նոր յառաջխաղացումները :

Ստանալով Էնկէրթի հեռագիրը, Ուաշինկթըն Մարտ 5ին բացատրութիւն պահանջած էր Պրիսթոլէն Հայերու ջարդուելուն իրա՞ւ թէ սուտ ըլլալուն մասին :

Ծովակալը Մարտ 12ին պատասխանած է՝ կրկնելով նախապէս ըսածները եւ շեշտելով որ մեծ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել Կիլիկիայէն ստացուած լուրերուն : Էնկէրթ, ըսած է, կը հաղորդէ հայկական աղբիւրներէ առած տեղեկութիւնները :

Էնկէրթ Մարտ 15ին նոր հեռագրով մը յայտնած է թէ վերջերս Մարաշ գտնուող երկու Ամերիկացիներ ըսած են իրեն, որ Ֆրանսացիներու քաշուելէն ետք Մարաշի Հայերուն կողմէ ղրկուած բոլոր հակաֆրանսական հեռագիրները բռնութեան տակ խմբագրուած են, որով բա այնմ պէտք է նկատի ունենալ զանոնք :

Պրիսթոլ Կիլիկիոյ մասին քանի մը ուրիշ հեռագիրներ եւս ղրկած է իր կառավարութեան, միշտ նոյն հայատեաց եւ թրքասիրական զգացումներով տողորուած :

Իվըրս կը գրէ թէ Պէյրութէն եւ Հալէպէն զատ Իզմիրէն հասած նոր տեղեկութիւններն ալ շատ մութ գոյներով կը նկարագրէին Հայերու վտանգաւոր կացութիւնը եւ յուսահատական դիմադրութիւնը Թուրքերու դէմ : Ֆրանսացիները, կ'ըսէ, լքեցին Կիլիկիան եւ հայկական բեկորները անգամ մը եւս գաղթական դարձան :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻԻ ՄԸ ՏԵՍԱԿԷՏԸ

ԶԱՐՄԱՆՔ ԵՒ ԴԺԳՈՀՈՒԹԻՒՆ ՊՈՆԻ ՄԷՋ

Նիւ Եորքի մէջ, Գերմանիոյ քրիստոնեայ – դեմոկրատ կուսակցութեան խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահը՝ Պարզել, յայտարարութիւններ ըրած է, որոնք բաւական իրարանցում յառաջ բերած են :

Պարզել կը յայտնէ թէ Խորհ. Միութեան ուժերը կրնան մնալ միացած Գերմանիոյ մը մէջ, եթէ այս ձեւը ընդունելի ըլլայ Մոսկուայի կողմէ : Պարզել այս առաջարկները կ'ընէ դիւրացնելու համար Գերմանիոյ վերամիացումը : Զինուորական գետնի վրայ, կ'առաջարկուի ուրեմն Մոսկուայի իր ուժերը պահել վերամիացած Գերմանիոյ մը մէջ : Տնտեսական գետնի վրայ, Պարզել կ'առաջարկէ որ առեւտրական համաձայնագիր մը ստորագրուի Խորհ. Միութեան հետ, որով վերամիացած Գերմանիան հարիւրէն 5 աւելցնէ, ամէն տարի, ապրանքներու իրենց յանձնումը Մոսկուայի, քան տարուան ընթացքին : Վերջապէս արեւմտեան պետութիւնները պէտք է թելադրեն Խորհրդային Միութեան որ խառն յանձնախումբեր ստեղծուին արեւելեան եւ արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ, վերամիացումը իրագործելու համար :

Պոնի կառավարութիւնը կը ճշդէ թէ Պարզելի յայտարարութիւնները զուտ անձնական տեսակէտներ են զորս չեն բաժներ ոչ իր կուսակցութիւնը, ոչ ալ վարչապետ Էրհարտ :

Ուլպրիխթ ալ մերժած է նման առաջարկներ ընդունիլ զոր «արեւմտեան գերման աշխարհակալութեան ապագայ քաղաքական ծրագիրը» կը գտնէ :

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԿԵԴՐՈՆ ՁԱԽԸ՝ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նախընտրական վէճերու շեշտը տակաւին կը շարունակէ գունաւորել իտալական կուսակցութեանց մեկնութիւնները Յունիս 12 – 13ի ընտրութեանց շուրջ : Տեղական, գաւառական կամ ազգային քուէարկութեանց յաճախակի բնոյթը, չորս տարիէ ի վեր, բաղդատութեան բազմազան տարրեր հայթայթած է, որոնք կ'արդարացնեն բոլոր եզրակացութիւնները : Ընտրութեանց այս դէմյանդիմանութիւնը, որու նպատակները շատ տարբեր էին, շատ դէշ մեթոտ մը կը թուի ըլլալ, քանի որ քաղաքացիներու պատճառաբանութիւնները նոյնը չեն երբ հարցը կը վերաբերի թաղապետական խորհրդատու մը, գաւառական խորհրդատու մը կամ երեսփոխան մը նշանակելու : Բաղդատելով ինչ որ չի բաղդատուիր, կուսակցութիւնները թիւերուն ըսել կուտան ինչ որ կը փափաքին :

Այս կարեւոր վերապահութիւնը ընելէ ետք, բոլոր նշանները ցոյց կուտան թէ ձախ կեդրոնը մեծամասնութիւնը վերահաստատուած է այս փորձէն ետք : Իր յաղթանակը այնքան թիւի հարց չէ որքան հոգեբանական.— Չափաւոր ձախ կեդրոն մըն է որ կը վաւերացուի, այն չափով, իսկ ուր կուսակցութեանց իւրաքանչիւրը որ զայն կը կազմէ մրցակցութեան ելած է հակահամայնավար ջերմութիւն ցոյց տալով : Այն հոսանքները որոնք կը ձգտէին դուռը բանալ Լենկոյի եւ իր բարեկամներու ժողովուրդին հաւանութիւնը չստացան :

Տէմօ – Քրիսթիանի կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Ռումոռ, կրնայ պարծենալ որ յաղթական ռազմավարութիւն մը պարտադրեց, որ զարկ տուաւ իր կուսակցութեան : Ձեռնարկած էր իր բարեկամներուն միասնականութիւնը վերաշինել ոչ միայն ջնջելով «օրգանական հոսանքները» որոնք զիրենք կը բաժնէին այլեւ կոպիտ հարուած մը տալով «ձախական շեղումներուն» : Քրիստոնեայ ժողովրդավարութիւնը (Տէմօ – Քրիսթիանի) կայուն կը դառնայ կեդրոնի դիրքերու վրայ այդ է իր յաջողութեան բացատրութիւնը :

Ֆիրէնցէի մէջ, իր ձախ թեւը, այն զոր իր հակառակորդները «կարմիր քահանաներու» թեւը կը կոչեն ծանր պարտութիւն մը կրեց, քանի որ Լա Փիրայի հեռացումը հետեւանք չունեցաւ կաթողիկէ ընտրական մարմնին վրայ : «Մտահոգութիւն մը չի բաւեր քաղաքականութիւն ընելու համար» կը գրէր վերջերս թերթ մը, որ միշտ իրեն զօրավիգ եղած էր :

Նէննիական ընկերվարականներու մօտ, կորուստներ նուազ ծանր են քան ինչ որ առաջին թիւերը կարծել կուտային : Հռոմի մէջ իտալական ընկերվարական կուսակցութեան պարտութիւնը հաւասարակշռուած է շահերու փոխադրութեամբ մը ապագայի համար, նուազ կարեւոր շրջաններու մէջ, գլխաւորաբար հարաւի մէջ, ճիշդ հոն ուր համայնավարները կը նահանջեն : Ընկերվարական առաջին հակազդեցութիւնները վճռական են.— Ձախ կեդրոնէն դուրս, արկածախնդրութիւն է եւ սոսիալ – դեմոկրատ կուսակցութեան յաջողութիւնները ընկերվարականներու պաշտօնաթերթ Ավանթիի համար պէտք է մղեն ժամ առաջ իրագործելու ընկերվարական երկու կազմութեանց միասնականութիւնը :

Համայնավար կուսակցութիւնը ընդհ. ձեւով հարուած մը կը ստանայ, իր յառաջդիմութիւնը կեցած է : Ընտրապայքարի պատճառաբանութիւններէն անդին, պէտք է խոր պատճառները փնտռել ընտրողական մարմնի երիտասարդացման եւ համայնավար կուսակցութեան անորոշութեան մէջ, իր իսկ գործունէութեան հանդէպ :

Գործակցութեան մը գաղափարը դատապարտուած է եւ խօսակիցները ի վերջոյ նախընտրած են իւրաքանչիւրը պահել իրենց կուսակցութեանց միասնականութիւնը :

Իշխանութեան գլուխ եղող կուսակցութիւնները նոյն բառերը կը գործածեն իրենց յաղթանակը ողջունելու համար.— Քուէարկողները կ'ըսեն անոնք, ընտրեցին ընկերային արդարութիւնը, ազատութիւնը եւ ժողովրդավարութեան յառաջդիմութիւնը : Միջոցներու ընտրութիւնը դժուար պիտի իրագործուի այս նպատակներուն հասնելու համար : Եթէ քուէարկողները վաւերացուցին հասարակաց յայտարար մը՝ կեդրոն. ձախ քաղաքականութիւնը, զօրավիգ կեցան նաեւ զանազան մեկնութիւններու զորս կուսակցութիւնները առաջարկեցին : Տէմօ – Քրիստիանիզմը յաղթանակել տուաւ չափաւորականութիւնը : Ընկերվարական երկու կուսակցութիւնները հաստատեցին շարժումի իրենց կամքը : Խուսափելու համար կռիւներէ իր ծոցին մէջ, Մորոյի կառավարութիւնը պիտի չկարենայ գոհանալ տեղւոյն վրայ կենալէ : Որոշումներու ժամը կը մօտենայ :

(ԼԸ ՄՈՆՏ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՆ ՌԸՍՔ յայտարարած է թէ Ատլանտեան կազմակերպութեան Խորհուրդը պէտք է Ֆրանսայէն դուրս փոխադրուի : Այս փոխադրութիւնը ոչ միայն փափաքելի է այլեւ անհրաժեշտ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին համար :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ չորրորդ վեհաժողովէն երեք ամիս առաջ, Նասր ծանր յարձակումներ ըրած է արաբ յետադիմական պետութեանց դէմ, ի մասնաւորի Սէուտական Արաբիոյ :

ԻՐԱՔԻ վարչապետը պատկերասփիւռէն ճառ մը արտասանելով յայտարարած է թէ քրտական հարցը կարգադրելու ճամբուն վրայ են, աւելցնելով թէ կ'ընդունի քրտական ազգայնականութիւնը եւ անոր իրաւունքները : Ներում պիտի շնորհէ բոլոր անոնց որոնք կը յանձնուին կառավարական ուժերուն :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ խորհրդարանը արտակարգ նիստ մը գումարած է երիտասարդներու կատաղի ցոյցերուն եւ բախումներուն առթիւ : Ճշդուեցաւ թէ մեռնող բանուորը զոհ գացած է սրտի տագնապի մը եւ ոչ ոստիկանութեան : Ամէն պարագայի մէջ, բոլորովին մոռցուած է այլեւս գործադուլի հարցը եւ երկար մազերով ու այլանդակ հագուստներով երիտասարդներ թալանի տուած են ինչ որ գտած են իրենց ճամբուն վրայ.— խանութ, կառք եւն. : Մօտ հարիւր վիրաւոր կայ եւ 90 ձերբակալութիւններ կատարուած են :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ Պուքրէշ հասաւ, ուր կը մնայ մինչեւ Յունիս 24 : Այս այցելութիւնը մասնաւոր նշանակութիւն ունի այնպիսի պահու մը երբ Ռումանիա տարակարծութիւններ ունի Խորհ. Միութեան հետ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ մէջ, սպասաւորները ասկէ ետք ձախ ձեռքով պիտի բռնեն թէյամանը աջի տեղ, զարկ տալու համար մկաններուն, ինչ որ շատ կարեւոր է հրացան բռնելու համար, յայտարարած է հանրային դաստիարակիչ մը :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԱՆՈՒՆ ԴՈՒՐԵԱՆԻ ԵՒ ՃՇՄԱՐՏՈՒԹԵԱՆ

(ՅԱՊԱՒՈՒՄՆԵՐՈՎ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ըստ յօդուածագրի, բանաստեղծը պէտք չէ հրաժեշտ տար Աստծուն նաեւ այն պատճառով, որ մահից յետոյ գնալու էր նրա մօտ: Այս միտքն անուղղակի ձեւով արտայայտուած է, ուր նա հակադրւում է ծանօթ գրականագէտ Վ. Թէրզիբաշեանին: Վստահ կարող ենք ասել, որ եթէ Դուրեանը հաւատար հանդերձեալ կեանքին, «Տրտունջք»ը չէր գրի կամ կը գրէր այնպիսի բանաստեղծութիւն, որի խորագիրը «Տրտունջք» չէր լինի: Եթէ Դուրեանը հաւատար հակասութիւնները կը վերանային, կը փշրուէր կասկածների ծանր շղթան, եւ «իղո՛ւր»ների անհունօրէն երկարաձգուող հառաչը չէր ողբայ ամէն ինչի վախճանական ոչնչութիւնն ու ծաղրը.

Ո՛հ, նոքա ամէնքը զիս ծաղրեր են···
Աստծոյ ծաղրն է աշխարհն ալ արդէն···

Յօդուածագիրը, հակադրուելով հանդերձ Թէրզիբաշեանին, չի գլանում նրա մէջ տեսնել եւ արժէքաւորել նոյն «առաջաւորը», որ ինչ որ չափով նպաստում է իր «աստեղային» տեսութեան զարգացմանը: Բայց աւելի լաւ է, որ լսենք Թէրզիբաշեանին. «Կարեւորն այն է, որ բանաստեղծը հրաժեշտ է տալիս Աստծուն, զուգադրելով նրան արեւի՝ բնութեան եւ տիեզերքի երեւոյթներից մէկի հետ: Տարօրինակ է հնչում այս հրաժեշտը մի քրիստոնեայի համար, որ, թըւում է, պէտք է հաւատար հանդերձեալ աշխարհին եւ կեանքից բաժանուելիս համոզուած լինէր, որ գնում է Աստծու մօտ, եթէ իրօք իր հոգին արդար է եւ չի նախասահմանուած դժոխքին: Դուրեանը, ընդհակառակն, Աստծուն համարում է այս աշխարհի էակ, քանի որ մեռնելիս հրաժեշտ է տալիս նաեւ նրան»: Պարտիզունին այս պարզ, աներկմիտ տողերի մէջ «ճիշդը յուշող երկմտութիւն» է տեսնում եւ հաւաստիացնում է, թէ «... հանդուցեալ գրականագէտ Վ. Թէրզիբաշեանը այսուհանդերձ գլացել է, որ ինչ որ բան իր տեղում չէ» բանաստեղծութեան առաջին տողում:

Պարտիզունին մազաչափ անգամ չի կասկածում, թէ իր ուղղումը, ոչ աւել, ոչ պակաս, բնագրի վերականգնումն է, թէ «աստղեր»ը ոչ թէ ենթադրութիւն է, այլ Դուրեանի գրչից ելած վաւերական բառ: Ոչ, Դուրեանինը չէ, յօդուածագրինն է, եւ եթէ կ'ուզէք, այդ «գիւտը» յօդուածագրին էլ պատիւ չի բերում, այլ Յ. Օշականի: Նա էր, որ 1942ին, չկարողանալով թափանցել «Տրտունջք»ի բուն էութեան մէջ, տարօրինակ գտաւ առաջին տողի «Աստուած» բառը եւ գրեց. «Եթէ ներուի մեզի կարդալ այդ տողը» «է՛, մնաք բարով, աստղեր ու արեւ», այս անբնականութիւնը ինքնին լուծուած կ'ըլլայ, քանի որ յաջորդ տողին տիրական բառը՝ պլպլալը, աստղերու լոյսը յատկանշող բացատրութիւն մըն է: Եթէ նկատի առնենք երրորդ տողի մէջ աստղ մ'ալ *յաւելումը, վերի ենթադրութիւնը կը թուի աւելի քան հաւանական: Այսպիսով կը լուծուի հակասութիւնը, որ կայ Աստուծոյ ուղղուած մընաս բարովին մէջ: Մարդ մնաս բարով չըսէր անոր՝ որուն քովը պիտի երթայ»: Ահա այս չկշռադատուած մտքերն է, որ 24 տարի յետոյ մեզ բառ առ բառ կրկնելու տխուր պարտականութիւնն է ստանձնել Պարտիզունին:*

Բայց, թիւրիմացութիւնների առիթ չտալու համար չմոռանանք նշելու, որ Օշականը ճշդում անելու յաւակնութիւն չունէր բնաւ: Պատահական չէ, որ նա իր բացատրութիւնը սկսում է «եթէ ներուի»ով, որովհետեւ նրա արածը ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ հաւանական թուացող ենթադրութիւն միայն, որ «համարձակութիւն չի տար սրբագրել բանաստեղծին բառը»:

Յօդուածագիրը օգտուելով բանաստեղծի ձեռագրերին ծանօթ չլինելու հանգամանքից, ազատօրէն պնդում է, որ «այդ համարձակութեան պէտք է դիմել, որովհետեւ Դուրեանի գրած բառը ոչ թէ Աստուած է, այլ համառօտագրուած «աստ», որ կարող է լինել ե՛ւ Աստուած, ե՛ւ աստղեր»: Չենք հասկանում, թէ ինչո՞ւ Դուրեանը համառօտագրութեամբ բանաստեղծութիւն պիտի գրէր եւ անհեթեթ «աստ»ով թիւրիմացութեան մէջ գցէր իր հրատարակիչներին: Կասկած չկայ, որ յօդուածագիրը այս զուարճալի փաստը վերցրել է Հ. Մ. Ճանաչեանից, որովհետեւ նա էր, որ առանց անդրադառնալու իր ասածի ծիծաղելիութեանը վրայ, ամենայն լրջութեամբ սեւով ճերմակի վրայ գրել է. «Աստուած բառը կամ համառօտագրութեան մը ձեւով, կամ անկատար գրուած է իր ձեռագրին մէջ՝ աստ, որ կրնայ աստղ ալ ըլլալ: Ենթադրութիւն մըն է անշուշտ այս բացատրութիւնը: Տարօրինակն այն է, որ Ճանաչեանն էլ Պարտիզունու պէս չի տեսել բանաստեղծի ձեռագիրը եւ, որքան էլ զաւեշտական թուայ, վկայակոչում է ... Օշականին: Նա սկզբից եւեթ պարկեշտօրէն ասում է, «Օշական կը համարի»:

Հարկադրուած նորից ենք բացում Օշականի այն էջը, որ այս բոլոր թիւրիմացութիւնների միակ աղբիւրն է: Նա ենթադրում է, որ հաւանաբար «Տրտունջք»ը սկզբնական մեկնում ունի պատուհանէն տեսնուած աստղակառոյց երկինքը»: Նրա կարծիքով, «թերեւս բանաստեղծը մտածած ըլլայ աստղերուն եւ գրած ըլլայ Աստուած բառը, որ նոյնքան հզօր իրականութիւն մըն է այդ պահուն անոր մտքին վերեւ տիրական»: Նա իր ենթադրութիւնը աւելի հաւանական դարձնելու միտումութեամբ ասում է նաեւ, որ «Աստուած բառին կէսը՝ աստ, գրեթէ մարմինն է աստղ բառին», այսինքն՝ աստ – ուած բառի կէսը՝ աստ–ը գրեթէ աստ–ղ բառն է: Համառօտագրութեան մասին հեռաւոր ակնարկութիւն անգամ չկայ Օշականի տողերում:

Եթէ Հ. Ճանաչեանը զուրկ չլինէր իր կարդացածը ճիշդ հասկանալու տարրական կարողութիւնից, անշուշտ առիթ չէր ունենայ ենթադրելու, որ ձեռագրի աստ–ը «կրնայ աստղ ալ ըլլալ»: Պարտիզունին, որ բազմիցս բացել է Օշականի էջը, ոչ միայն չի տարակուսում Ճանաչեանի սխալ ընթերցմանը, այլեւ մեծ եռանդով զարգացնում եւ իրեղէն ապացոյցի է վերածում այն. «Որեւէ մէկի ձեռքով «աստ»ը դարձել է Աստուած եւ այնուհետեւ բոլոր հրատարակութիւններում պաշտօնականացել է այդ առաջին ձեռքով կատարուած սխալը»:

Չենք ժխտում, որ առաջին ձեռքով կատարուած սխալներ եղել են Դուրեանի երկերի առաջին հրատարակութեան մէջ: Զօպանեանը դեռ եւս 1891ին դիմել է Դուրեանի եղբօրը՝ յայտնի բանասէր–բանաստեղծ Եղիշէ Արք. Դուրեանին եւ հետաքրքրուել այդ սխալներով: Պատասխան նամակից, որ այժմ գտնւում է գրականութեան եւ արուեստի թանգարանում, պարզւում է, որ միջակ բանաստեղծ Ս. Ֆէլէկեանի ձեռքով կատարուած աւերածութիւնները քիչ չեն եղել. այդ նամակից պարզւում է, որ «Տրտունջք»ի առաջին տողը զերծ է մնացել աղաւաղումից: Նոյնը չի՞ վկայում նաեւ Դուրեանի երկրորդ հրատարակիչ Բ. Էքսէրճեանը, որ 1893 թ. ձեռագրերի հիման վրայ վերացնելով Ֆէլէկեանի բոլոր կամայական ուղղումները՝ անփոփոխ պահեց «Աստուած» բառը:

Որ Դուրեանի գրած բառը «Աստուած» է, կարելի է ապացուցել նաեւ շատ հասարակ ձեւով: Յօդուածագիրը Զարենցի վիճելի բառի կապակցութեամբ յայտնում է այն ճիշդ տեսակէտը, որ «հարցը վերջնականապէս կը լուծէր բնագիրը, որը չի պահպանուել»: Բարեբախտաբար, «Տրտունջք»ի բնագիրը պահպանուած է: Վերջերս մեր կատարած պրպտումները հաստատեցին, որ կան եւ անաղարտ վիճակում են գտնւում մէկի տեղ նոյնիսկ երկու ձեռագրեր: Մեր ձեռքի տակ եղող «Տրտունջք»ի երկու ինքնագրերի լուսանկարները պարզ ցոյց են տալիս, որ բանաստեղծը ընթեռնլի ձեռագրով երկու անգամ *գրել է «Աստուած»:*

ԱՐԱՄ ԱՐՄԱՆ

«Գրական Թերթ»

ԶՄՄԱՌԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Լիբանանի մէջ Զմմառի գեղատեսիլ բարձունքին վրայ, 1749ին հիմնըւած է Հայ Կաթողիկէ վանքը, որու նորակառոյց թանգարանին բացումը կատարուեցաւ Յունիս 5ին: Բացման հանդիսութեան նկարագրութիւնը կուտանք այսօր: վանքին նկարագրութիւնը, յաջորդաբար:

5 Յունիս, Կիրակի կէսօրէ ետք տեղի ունեցաւ Զմմառի հայ կաթողիկէ վանքի նորակառոյց թանգարանին հանդիսաւոր բացումը նախագահութեամբ Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան Պատրիարքին:

Հանդիսութեան ներկայ էին Հայ Աւետարանական Եկեղեցիներու Միութեան նախագահ Վեր. Յովհաննէս Ահարոնեան, Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքարանի ընդհ. փոխանորդ Մեսրոպ Եպիսկ. Թերզեան, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ներկայացուցիչ Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան ներկայացուցիչ Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեան, Կաթողիկէ վարդապետներ, «Անարատ Յղութեան» Քոյրեր, ազգային, կրթական, մշակութային հաստատութեանց եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, մամուլի թղթակիցներ եւ հոծ հասարակութիւն մը:

Վանքին դահլիճի բակին մէջ հաւաքուած ժողովուրդին առջեւ խօսք առնելով վանքին մեծաւորը՝ Հ. Յովսէփ Ծ. Վրդ. Պասմաճեան բացումը կատարեց հանդիսութեան, պատմականը ըրաւ թանգարանին, ապա ներկայացուց թանգարանին մէջ ի պահ դրուած թանկարժէք առարկաները: Այս առթիւ, ան սրտագին շնորհակալութեան խօսք ուղղեց պարսկահայ բարերար Փօղոս Ջիլոյեանի, որուն իշխանավայել նուիրատուութեամբ կարելի եղած էր իրագործել թանգարանի շէնքին շինութիւնը, եւ Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան՝ որ ստանձնած էր թանգարանին ներքին կահաւորումը:

Ապա, թանգարանի շէնքին ճարտարապետը, Փասքալ Բալաւեան, ֆրանսերէն լեզուով գրուատեց հայ ստեղծագործ ժողովուրդին արժանիքները, եւ վեր առաւ Զմմառի Միաբանութեան եւ բարերարներու զոհողութիւնները, որոնց շնորհիւ, ըստ ան, ազգային հպարտութեան նոր կեդրոն մը եւս կ'ունենանք այս դարաւոր վանքին մէջ:

Այնուհետեւ Իգնատիոս Պետրոս ԺԶ. Պաթանեան Պատրիարք ճառ մը խօսեցաւ եւ ըսաւ.— «Այսօր հաւաքուած ենք բացումը կատարելու այս գեղակերտ թանգարանին, որ պիտի դառնայ հայ անունը պանծացնող նոր կեդրոն մը: Ասիկա լաւագոյն վկայութիւնն է, թէ հայ ժողովուրդը գիտէ գուրգուրալ ու գնահատել իր պաշտամունքին առարկայ սրբութիւններն ու պատմարժէք հնութիւնները:

«Այս գեղեցիկ առիթով, անգամ մը եւս կ'օրհնեմ ու շնորհակալութիւններս կը յայտնեմ Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան եւ բարերար Փօղոս Ջիլոյեանին, որոնց առատաձեռն նուիրատուութեամբ կարելի եղաւ այս գեղեցիկ իրագործումը»:

Յետոյ Պատրիարքը եւ Տոքթ. Ե. Ճիտէճեան ուղղուեցան դէպի թանգարանին մուտքը եւ կտրեցին ժապաւէնները, պաշտօնապէս բացումը կատարելով թանգարանին: Ապա, Հ. Անդրանիկ Վրդ. Զաքըճեան առաջնորդեց բարձրաստիճան հոգեւորականները եւ անձնաւորութիւնները թանգարանին սրահներէն ներս, բացատրութիւններ տալով ներկաներուն, որոնք հիացումով կը դիտէին բծախնդրութեամբ, տքնաջանօրէն հաւաքուած ու դասաւորուած թանկարժէք առարկաները,— հին դրամներ, ձեռագիր մատեաններ, եկեղեցական զարդեր, նկարներ, հնագիտական հաւաքածոներ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (*Յատուկ*).— *Յունիս չորսի Շաբաթ երեկոյեան Դաշնակցութեան Տան սրահը դարձեալ մրջնոցի մը վերածուած էր: Երիտասարդներ երկու սեռէ, Լիոնէն եւ շրջանի այլ գաղութներէ եկած էին տարէցներու հետ միասնաբար հաղորդուելու եւ ներշնչուելու Մայիս 28ի խորհուրդով:*

Հ. Յ. Դ. Լաղեան խումբը, որուն յանձնուած էր ձեռնարկութեան նախաձեռնութիւնը, երիտասարդներէ կազմուած է. որոնք թրծուած Դաշնակցութեան հնոցին մէջ տոգորուած են բարձր հայրենասիրութեամբ ու ազգային առողջ գաղափարներով:

Բեմը զարդարուած էր Նոր Սերունդի կողմէ: Եռագոյնի ակնախտեղ շղերով ողողուած՝ Արամի եւ Դրոյի մեծադիր նկարները (գործը մեր երիտասարդ ընկեր Բարունակ Պառաւեանի) Անկախու-

ԱՆԾԱՆՕԹ ԿՆՈՋ ՆԱՄԱԿԸ

Իմ սիրոյս համար, ըրէ այն ինչ որ պիտի խնդրեմ քեզմէ: Ամէն տարի, քու ծննդեանդ տարեդարձին — ասիկա օր մըն է որ չի մոռցուիր — ճարէ սպիտակ վարդեր եւ դիր զանոնք ծաղկամանիդ մէջ: Ըրէ այս բանը, ըրէ այնպէս, ինչպէս ուրիշներ տարին մէկ անգամ հոգեհանգիստ մը ընել կուտան անհետացած սիրելիի մը համար: Ես այլեւս Աստուծոյ չեմ հաւատար, հոգեհանգիստ ալ չեմ ուզեր, այլ միայն քեզ կը սիրեմ ու կ'ուզեմ վերապրիլ քու մէջդ:

«Ո՛հ, միայն տարին մէկ օր, այն ալ գաղտագողի կերպով, ճիշդ այնպէս, ինչպէս ես ապրեցայ քու քովդ: Կը պաղատիմ, ըրէ ինչ որ կը խնդրեմ, օ՛ սիրականս: Ասիկա առաջին խնդրանքս է ու պիտի ըլլայ վերջինը: Շնորհակալ եմ, կը սիրեմ, կը սիրեմ քեզ ...»:

×

Նամակը վար ինկաւ վիպասանին դողացող ձեռքերէն: Յետոյ երկար մտածեց: Իր երեւակայութեան մէջ խառնակ կերպով ուրուագծուեցաւ դրացի երախայի մը, պարմանուհիի մը, փողոցին մէջ հանդիպած կնոջ մը պատկերը, սակայն այս բոլորը մնացին խառնակ ու անորոշ, նման ջուրին յատակը գտնուող քարի մը որ կը փայլի, կը դողդղայ եւ սակայն որուն վերջնական ձեւը դժուար է ճշդորոշել: Ստուերներ իրար կը հրմըշտըկէին մտքին մէջ, կը յառաջանային, կը նահանջէին, առանց սակայն իրական պատկեր մը կարենալ ստեղծելու: Իր մէջ քաղցր յիշատակներ կ'արթննային, և սակայն ոչինչ ճշգրիտ կը դառնար: Իրեն այնպէս կը թուէր թէ երազած էր արդէն այս բոլորը, երազած էր յաճախ եւ խորապէս, բայց միայն երազած: Յայնժամ ակնարկը ինկաւ ծաղկամանին վըրայ, որ կը գտնուէր իր առջեւը, աշխատանքի սեղանին վրայ: Պարապ էր ան, առաջին անգամ ըլլալով պարապ էր իր ծննդեան տարեդարձին օրը: Ամբողջ մարմնովը սարսռաց: Իրեն այնպէս թըւեցաւ որ անտեսանելի դուռ մը յանկարծ բացուելով, հոնկէ սառուցեալ հոսանք մը անդրաշխարհէն գալով, կը թափանցէր իր սենեակին անդորրութեան խորը: Զգաց որ մէկը կը մեռնէր, զգաց որ այդ մահացողը ունեցած էր անմահ սէր մը: Հոգիին խորը բան մը փթթեցաւ, եւ խորհեցաւ անտեսանելի տարփածուին մասին, ինչպէս աննիւթականօրէն ու կիրքով պիտի խորհէր հեռաւոր երաժշտութեան մը մասին:

ՍԹԵՖԱՆ ՑՎԱՅԿ

(22 եւ վերջ)

թեան համար զոհուած քաջերու փաղանգին ներկայացուցիչները կը հանդիսանային :

Տօնակատարութիւնը սկսաւ Նոր Սերունդի կողմէ պատրաստուած կենդանի պատկերով մը որ կը խորհրդանշէր հայ ժողովուրդին դարերու ստրկութենէն ու տառապանքներէն վերածնունդ հայրենիքի ազատագրութիւնը :

Օրուան նախագահ ընկեր Հայկունի Թաշճեան իր բացման խօսքով ողջունեց անկախութեան տարեդարձը : Ամէն տարի եւ ամենուրեք պիտի տօնուի , ըսաւ, այս փառապանծ թուականը որ արդիւնքն է ժողովուրդի մը գերագոյն զոհողութեան , ազատութեան տենչին ու հայրենասիրութեան :

Եթէ չկային Արտաշիսեան իշխանութիւններ, կար սակայն երկրի ժողովուրդը որ իր գոյատեւման պայքարը մղեց , ունեցաւ իր զարթօնքը շնորհիւ Ալիշաններու , Րաֆֆիներու եւ Գամառ Քաթիպաներու սերմանած գաղափարներուն : Ունեցաւ իր փայլուն հերոսամարտները Զէյթունէն մինչեւ Խանասոր , Տարօն ու Վասպուրական, որոնք ի վերջոյ յանգեցան Հանրապետութեան հիմնադրութեան :

Ներկայ Հայաստանի վարիչներն իսկ իրենց հասկցած եղանակով կը նուիրագործեն Մայիս 28ի յաղթանակը: Եթէ հայրենիքը այսօր իր քաղաքական պայմաններով անզօր է հետապնդելու հայկական դատը, արտասահմանի երիտասարդութեան պարտականութիւնն է տէր կանգնիլ անոր»: Նախագահին հրաւէրով ներկաները մէկ վայրկեանի յոտնկայութեամբ իրենց յարգանքը մատուցին ազատագրութեան բոլոր հերոսներու սըրբազան յիշատակին :

Ջերմ զգացումով արտասանեցին Օր. Փարթաքեան «Ուղերձ Իգձերի » (Յովհ. Շիրազ), Արսինէ Կարապետեան «Կռունկի ձայնին» եւ Օր. Սրբուհի Մանուկեան :

Լիոնի Նոր Սերունդի խումբը ներկայացուց պարերգ մը :

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչեան որ իր կարգին փառաբանելով անկախութեան թուականը զայն նկատեց պատմական անկիւնադարձ մը : Հայութիւնը ունեցած է յուսախաբութեանց եւ յոյսերու յաջորդական շըրջաններ : Եթէ Մեծ Եղեռնին կորսնցուց իր ժողովուրդին կէսը, հերոսական մարտընչումներէ ետք տիրացաւ իր անկախութեան : Բանախօսը յիշեց հայ կամաւորներու դերը ռուսական բանակներուն մէջ: Ցարին տուած անկախութեան խոստումները եւ միւս կողմէ Հայաստանը խաղախներով լեցնելը : 1917ի յեղափոխութեան դարձեալ կը փոխուէին քաղաքական պայմանները: Քիչ ետքը Հայաստանը կ'ազատագրուէր ու կը դառնար անկախ : Սակայն Լենին չեղեալ կը նկատէր ցարական Ռուսիոյ կնքած բոլոր համաձայնութիւններն ու տուած խոստումները: Ան կոչ կ'ուղղէր ռուս զինուորին վերադառնալ դէպի տուն: Եւ ողբերգութիւնը կը կրկնուէր: Ամբողջ Կովկասը կը մնար անպաշտպան: Թուրքերը կը գրաւէին Կարսը , յետոյ Ալեքսանդրապոլը եւ կը հասնէին Ղարաքիլիսայի առջեւ : Հայերը կ'ըմբռնէին կացութեան ծանրութիւնը : Արամ կը կազմակերպէր պաշտպանութեան ճակատը եւ ժողովուրդը հերոսաբար գրոհ կուտար թշնամիին դէմ: Ահա այսպէս պարտութեան մատնուեցաւ թրքական հուժկու բանակը : Երկրորդ Վարդանանց մը կ'արձանագրուէր Հայոց պատմութեան մէջ : Ժողովուրդը ցնծութեան օրեր կ'ապրէր : Սեւրի դաշնագրի ստորագրութիւնը կը հրահրէր ոգեւորութիւնը : Սակայն շուտով կը սկսէր ներքին դաւը : Բոլշեւիզմը դաշնակցած ոսոխին թշնամիին հետ կը դաւէր Հանրապետութեան դէմ :

Այժմ բոլշեւիկները սկսած են ըմբռնել ազգային գաղափարներու վեհութիւնը : Անդրադարձ մը կայ նաեւ Հայաստանի մէջ : Հոն ալ մեզի պէս կը գրեն , ու մեզի պէս կը զգան ու կը մտածեն: Երիտասարդութիւնը կը պոռայ մեր հողերը ... մեր հողերը ... : Ան կ'ըմբռնէ ամբողջական հայրենիքի իմաստը :

Ընկեր Մկրտիչեան յիշելով Մանուէլ Մամիկոնեանը որ իր մահուան անկողինին մօտ հրաւիրելով հայ ասպետները անոնց ցոյց կուտար իր մարմնի սպիները ու կը յանձնարարէր իր օրինակին հետեւիլ հայրենիքի պաշտպանութեան համար: Բանախօսը իր խօսքը ուղղելով ներկայ երիտասարդներուն թելադրեց ապրիլ իրրեւ ճշմարիտ Հայեր :

Հանդէսէն ետք երիտասարդներ ու տարեցներ բոլորուեցան սեղաններու շուրջ եւ խնջոյքը ծայր տուաւ: Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Սարգիս Առաքելեան որ մոգական ճիպոտն ի ձեռին երեւան հանեց թաքուն ուժեր, որոնք շուտով ոգեւորութիւն ստեղծեցին: Շնորհալի կերպով արտասանեցին Օր. Ալթունեան եւ ընկեր Գեղամ Կանանեան: Մենէրգեցին Տիկին Շաքէ Թաշճեան, Պ. Աւետիս Իշխանեան եւ ուրիշներ որոնց անունները դժբախտաբար չկրցայ առնել: Խօսք տրուեցաւ ընկեր Վ. Հիւսեանի իբրեւ երիցագոյն ընկեր: Խօսեցաւ նաեւ ընկեր Հայկունի Թաշճեան: Յեղափոխական խմբերգներն ու Նոր Սերունդի կատարած խմբական պարերը եկան ամբողջացնելու խանդավառութիւնը: Սակայն ժամանակը անզգալաբար կը սահէր եւ ներկաները ակամայ սկսեցան բաժնուիլ սրահէն լաւ տպաւորութիւններով :

×

Տէսինի գաղութը որ ցարդ համախումբ կ'ապրէր եւ այդ առաւելութեամբ իսկ կը պահէր իր ազգային դիմագիծը , իր հիմնադրութեան 41րդ տարեդարձին ահա կը կրէ ծանր հարուած մը անջատուելով երկու մասերու : Այս դժբախտութիւնը հետեւանքն է Լիոնէլի գործարանին փակումին, որուն շէնքը բընակող մեր հայրենակիցները ստիպուեցան փոխադրուիլ կառավարութեան կողմէ իրենց համար յատկապէս կառուցուած բնակարանները , վայրը բաւական հեռու ըլլալով ազգային հաստատութիւններէն, պիտի տուժեն մեր բոլոր ձեռնարկները ու մանաւանդ երախաները պիտի զրկուին հայրենի դաստիարակութենէ եթէ այժմէն յատուկ միջոցներ չըստեղծուին : Բոլորէն կը պահանջուի ազգային գիտակցութիւն ու զոհողութիւն՝ դիմագրաւելու համար բոլոր խոչընդոտները :

ԳԻՄ

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

In Memoriam

Ամբողջ Ֆրանսական մամուլը, ինչպէս նաեւ ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը իրենց բոլոր միջոցները ի գործ դրին որպէսզի աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը մարդկութիւնը ականջալուր եւ ականատես ըլլայ Վէրտէօնի եւ Տուօմոնի մէջ սարքուած յիսունամեակի յիշատակի տօնակատարութեան :

Մեր կողմէ որեւէ նկարագրութիւն աւելորդ կը համարինք , բայց եւ այնպէս Ֆրանսական բանակի Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու Միութեան նախկին նախագահի մեր հանգամանքով, տխրութեամբ կը հաստատենք թէ այսպէս հազուագիւտ եւ սրտայոյզ ցոյցի մը մենք Հայերս կը մասնակցէինք մեր ընկերներէն Պ. Ս. Ճերմակեանի եւ դրօշակիր Պ. Ղազարեանի ներկայութեամբ միայն : Ինչպէս չյիշել որ՝ այս յիշատակելի օրերուն, մեր հերոս զոհերը, Հայ կղերականի մը աղօթքին եւ օրհնութեան անգամ չարժանացան , մինչդեռ ուրիշ յարանուանութեանց պատկանողները անխտիր արժանացան իրենց կրօնակցի կղերականին ներկայութեան և աղօթքին : Կը ցաւինք նոյնպէս որ՝ Վէրտէօնի, Սոմի եւ Էնվալիտի մէջ չունինք որեւէ յուշատախտակ մը այս երկրի պաշտպանութեան համար Հայ Կամաւորներու եւ Մարտիկներու բերած մասնակցութիւնը յիշատակող , ինչպէս ունին միւս բոլոր ազգերը , արձաններով կամ կոթողներով : Այս տարեդարձի նիւթը փակելէ առաջ պէտք է յիշել անցեալ տարի տօնուած Շամբանըի կռիւներուն Հայ Կամաւորներուն բերած օժանդակութիւնը իրենց Ֆրանսացի զինակիցներուն, որով սատարեցին վերջնական յաղթանակին : Այս արարողութեան հանդիսութեանց կը մասնակցէին որպէս Հայ, Պ.Պ. Ճերմակեան , Հայ Դրօշակիրը Ղազարեան եւ տողերս գրողը : Շամբանըի կռիւներէն յետոյ նկատի պէտք է ունենալ Սոմի կռիւներու յիսնամեակի տարեդարձը որը՝ պիտի տօնուի յառաջիկայ Յուլիս 3-ին Փէռոնի մէջ :

Այդ կռիւներու ընթացքին , որոնք տեղի ունեցան Պէլ – Լուէն – Սանթէռի շըրջանը, Հայ Մարտիկները ծանր կորուստներու մատնուեցան : Անոնք կը մարտընչէին , զօրավար Ժոֆրի հրամանատարութեան տակ , որպէսզի Վէրտէօնի վըրայ թշնամիին բանեցուցած ճնշումը թուլնայ կամ դադրի : Հայ երիտասարդները, որոնք օտար Լեգէոնին մաս կը կազմէին, չ'ընկրկեցան սուիններով եւ դաշոյններով յարձակիլ թշնամիին վըրայ, եւ որ իրենց արժեց վաթսուն առ հարիւրի մարդկային կորուստ մը :

Այսօր 1966, այդ կոտորածին հազուագիւտ վերապրողներէն կը մնան միայն Կարօ Ժամկոչեան, Բարսեղեան, Ձիւչէքեան, Կարմրուկեան, Տաքէսեան, Ճերմակեան, Սարաֆեան, Պօղոսեան, եւ Ալեքսանեան որոնք՝ վիրաւոր իրենց մարմնով, հոգեպէս ՛ալ աւելի խոցոտուած, կ'ողբան իրենց զէնքի ընկերներուն հերոսական մահը : Այդ քաջերուն եւ հերոսներուն ողջակիզումը , բոլոր ճակատներուն վրայ , տեղի ունեցաւ որպէսզի ապրի ասպնջական Ֆրանսան : Անոնց յիշատակի յաւերժացման ի խնդիր , մենք վերապրողներս, կը հրաւիրենք բոլոր Հայերը խուռներամ գալ Փէռօն մեր 16 հոգինոց պատուիրակութեան հետ յարգանքի եւ յիշատակի տուրքը բերելու եւ աղօթելու անոնց հոգիներուն համար որուն իր սիրալիր մասնակցութիւնը պիտի բերէ Սուրբ Պատարագ մատուցանելով եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարելով , Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Էկզարք Գերապայծառ Կարապետ եպիսկոպոս Ամատունի, շրջապատուած երկու վարդապետներով :

Ձօնեցինք եւ զոհուեցանք այս երկրին համար, զգացնել տանք այդ զոհողութեանց տարողութիւնը, որովհետեւ այս տարուան յիշատակի տարեդարձը, մեր հերոսական պատմութեան մէկ էջն եւս կը դառնայ :

Բ. ԱԼԵՔՍԱՆԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Նախնական ուսմանց վկայական ստացած Ռոպեր – Արմենակ Լուսարեւեան , առաջնութեան արժանացած է Վիէնի եւ շրջանի քննութեանց, քաղաքին առաջինը հանդիսանալով :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

- ԵՐԲ -
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Յետոյ կը խորհէր Փեթրոկրատի ազդեցիկ ոստիկանութեան պահակազօրքին վրայ որ կը լեցնէր քաղաքին զօրանոցները. եւ ահաւասիկ ուսանողներն ալ որ կարգը պահելու կողմն էին, այո, այո, ուսանողները որ միշտ նոր գաղափարներէ կը տարուէին ; չէին ուզեր յեղափոխութեան պատերազմի պահուն : Քիչ մը խառնակութիւն պիտի ըլլայ , յետոյ ամէն բան կարգի պիտի մտնէ :

Բայց ինչ որ ալ ինքնիրենը ըսէր սիրտը սեղմուած էր. եւ ինք որ սովորաբար քալած ատենը գլուխը ետ կը բռնէր եւ ծնօտը դէպի առաջ, հիմա կը հակէր դէպի վար ձիւնէն լաւ չմաքրուած սահուն մայթին վրայ :

Մէկէն, անձկութենէ աւելի զօրաւոր զգացում մը զինքը համակեց. հետաքրքըրութիւնը — տեսնել կ'ուզէր դրամին դերակատարները — մօտէն դպչիլ այդ անհուն ուժերուն որ կը շարժըռէկէին հոն փողոցին մէջ, իր քովը, նայիլ դէմքերուն, լսել խօսքերը, գուշակել ինչ որ կ'ըսէր աչքերու փայլը :

Շտապեց քայլերը փերսփէքթիվ – Նէվըսքի երթալու համար , բայց Լիթէյնէնիէի անկիւնը կանգ առաւ ամբոխէն :

Յամրօրէն, գործաւորները նորէն կ'երթային Վիպօռկի թաղամասը , ջուրին միւս կողմը հոսանքին դէմ, երկայնահասակ գործաւոր մը հոսանքին դէմ: Երկայնահասակ գործաւոր մը, մուշտակապատ կաշիէ գդակով զինքը կեցուց եւ մեղմօրէն ըսաւ. — Պէտք չէ հոն երթալ, աղաւնեակս, գործը պիտի գէշնայ :

Ապաստանեցաւ դրան մը բացուածքին միջեւ. չորս երիտասարդ գործաւորներ վար կ'իջնէին , վիճաբանելով : Անոնց հետեւեցաւ իմանալու համար որ ինչ կ'ըսեն :

— Տեսա՞ր, Վասիլի, ըսաւ ամէնէն փոքրը, որուն աչքերը կը փայլէին հաճոյքէն, քօզաքներուն հրամայեց սպան . — «Յառա՛ջ» , բայց քօզաքները չի հետեւեցան, եթէ քօզաքները մեզի հետ ունենանք, մեր գործը աղէկ է :

Լիտխա, մտախոհ, անցաւ Ֆօնթանքայի ջրանցքը Միշէլ փողոցը հասաւ եւ Եւրոպայի օթէլին երկայնքին սահելով, փորձեց անգամ մըն ալ հասնիլ Փերսփէքթիվի վրայ : Քօզաքները թեթեւակի կ'ոստոստէին մայթերուն վրայ , զսպելով իրենց պզտիկ ձիերը: Ասոնք շատ դեռահաս տըղաքներ էին, խարտեաշ եւ ժպտուն, շատ ուշադիր չհրմշտկելու համար մարդիկը որոնց հետ բարեացակամ խօսքերը կը փոխանակէին : Անգամ մը եւս դեռատի աղջիկը շատ վստահութեան մէջ զգաց ինքզինքը : Բոլոր աս բաները տօնական անցքի մը երեւոյթը ունէին , ոչ մէկի դէմքին վրայ ատելութիւն կը տեսնուէր : Թիւրիմացութեան մը համար տեղ չկար այս զուարթ քօզաքներուն եւ այն գործաւորներուն մէջ,որոնց հետ քիչ առաջ խօսեր էր.— « Այո, ամէն բան կարգի պիտի մտնայ , Աստուծոյ շնորհիւ, եւ աշնան , պիտի շահինք պատերազմը: »— Շատ զարմացաւ այս պահուն, տեսնելով որ աչքերը լեցուած էին եւ յուզուած էր մինչեւ հոգիին խորը: Պէտք էր կարծել որ այն մթնոլորտը ուր կ'ապրէր մէկ ժամէ ի վեր զինք իր կարծածէն աւելի ջղայնացուցած էր :

« Պիտի շահինք պատերազմը, ըսաւ ուժով :

Մինչ կ'ըսէր այս բառերը, յանկարծ լսեց հրացանի հարուած մը եւ մանր երկրորդ մը յետոյ, հրացանի ճայթիւնի չորս հարուածներ որ եղերականօրէն ճեղքեցին սառուցիկ օդը: Այն ատեն մեծ լռութիւն մը տիրեց. եւ յետոյ անմիջապէս , Նեվսքիէն փախչող մարդոց ահարեկ խումբ մը զինք շրջապատեց : Զգաց որ գետնէն վերցուած է, կատաղի ամբոխէն տարուած, քիչ շատ կրցաւ երկու ոտքին վրայ կենալ կրկին. եւ ալ , ձախ, ետեւ հրուելով, դեղեւկոտ, ամբողջ ուժով վազեց դէպի Միշէլի հրապարակը, այս պահուն իր միակ մտածումը վար չիյնալն էր. դադրած էր ինքզինքին վերաբերելէ : Անկարող էր դիմադրաւելու վախին դէմ որ զինքը համակած էր, ինչպէս նաեւ բոլոր անոնք որ վկայ կամ դերակատար էին այս տեսարանին : Վազելով մէկտեղ , կը նայէր տուներուն ճակատը տեսնելու համար թէ կրնա՞ր սպրդիլ կառատունի մը դուռին տակ, կամ վաճառատունի մը մէջ: Բոպէի մը մէջ, բոլոր դուռները գոցուած էին : Ոչ մէկ տեղ փրկութիւն կար: Փողոցին մէջ իզվօշչիի (կառապան)ները կը զարնէին ձիերուն ամբողջ ուժով եւ սահնակները կը թռչէին ձիւնին վրայէն :

Արքունիքի մեծ կառապան մը որ կը վարէր լանտօ մը կայսերական զինանըշաններով իր գլխարկը կորսնցուց : Հրապարակին անկիւնը, շատ շուտ դարձող սահնակ մը տապալեցաւ : Իր խելայեղ վազքին մէջ, դեռատի աղջիկը դեռ կը պահէր քիչ մը ինքզինքին գիտակցութիւնը :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՀԱՅՐԵՐՈՒ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրեն իրենց հօր՝ Պ. Զթրեանի (Կրընոպլը) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

1915 Յունիս 15ին Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ կախաղան բարձրացած քսան Հնչակեաններու ի յարգանս հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ այս Կիրակի առտու :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջանի մէջ վերապրող ազգականները, ընկերները եւ նահատակներու յիշատակը յարգողները :

×

Տիկին Մաննիկ Քոչարեան, Տէր եւ Տիկին Միքայէլ Քոչարեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ տատիի

ՍՏԵՓԱՆ ՔՈՉԱՐԵԱՆԻ

մահուան 11րդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս նաեւ՝

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԵՂԱՄ ԿՈՆՍՏԱՆԵԱՆԻ

յիշատակին :

Ի գիտութիւն ողբացեալներու յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Վիոլէթ Բուդաղեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԱՐՄԷՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ ԱՆՆԱ եւ ՏԻԳՐԱՆ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ յիշատակին :

ՊՕՄՈՆ, Ս. Գ. Լ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայր. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ :

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ արարողութեանց :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, դեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Զաւեշտ « ԽԱԶՈՅԻՆ ԹՈՒՋԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի Օդափ. կայանին կը նուիրեն .— Պ. Զիպուքճեան (Մալաքօ), Ն. Արթինեան (Անիէռ), Տէր եւ Տիկին Խօքսիզեան, Օ. Հէքիմեան, Տիկ. Իբրանոսեան (Նիս), Տէր եւ Տիկին Գալայճեան (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկ. Մեղպուրեան (Վիլմոմպլ), Ժ. Փափազեան (Քոլոմպ), Տիկ. Պլանշթայ, Օ. Մովսէսեան, Պ. Յակոբեան, Ս. Պէրպէրեան (Շավիլ), Օր. Անդրէասեան (Լէ Լիլա), Փիէր Խասեան (Պուա Քոլոմպ), Տիկին Գաբրիէլեան Վիլֆրանշ), Աթալլահ (Քոլոմպ), Օր. Եօլանտ Քէչիչեան, Մութաֆեան (Շաթիյօն սու Պանեօ), Տիկին Հ. Գալփաքեան (Քլիշի), Տիկին Մանավեան, Դաւիթեան (Արքէօյ), Տէր եւ Տիկին Անդրանիկեան (Ալֆորվիլ), Մ. Պօյաճեան (Պլան Մէնիլ), Ժ. Ինճիճեան, Վ. Վարդանեան (Օպերվիլիէ), Տէր եւ Տիկին Խօպլէքեան (Պուա Քոլոմպ), Թօփալեան (Ռոմէնվիլ), Քէհրիպարեան (Վէրսայլ) : Ա. Համբարձումեան, Կ. Գահվէճեան (Իսի), Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Սէն Շամոն), Գ. Բունարճեան (Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Կղերունի (Անիէռ), Դ. Իսրաէլեան, Ն. Քէլէշեան (Իսի), Ռ. Աճէմեան (Անկէն), Շ. Սիմոնեան, Տէր եւ Տիկին Հ. Թօքաթլեան, Մ. Մանուկեան (Ուք), Յովհաննէսեան(Շաւիլ), Օ. Թուֆանեան (Արքէօյ), Ս. Գասպարեան (Վիռօֆլէ), Տէր եւ Տիկին Թորոսեան (Սէն Ժէրմէն), Տիկին Էքսէրճեան, Տիկին Տէմիրճեան (Վիլֆրանշ), Զաքարեան (Անկէն), Տէր եւ Տիկին Պուճուլեան (Քոլոմպ), Պէտոյեան ընտանիք (Րիւէյ Մալմէզօն) տասնական ֆրանք :

ԸՆԿԵՐԱԶԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ, ի պատիւ՝

ՏԻԿԻՆ ԼՕԼԱ ՍԱՍՈՒՆԻԻ

Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի ատենապետուհի :

(Ֆիլմի ցուցադրութիւն, ժապաւէնի ունկնդրութիւն) :

Այս Երկուշաբթի իրիկուն (20 Յունիս), ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Entente U. G. A. ARDZIV

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL DES GROTTES
AUX TROIS LUCS

Այս Կիրակի ամբողջ օրը

Պարահանդէս, հայկ. ժողովրդական պարեր

Գեղարուեստական բաժին

BUVETTE - BUFFET - AMBIANCE

Նամփուրով խոռոված

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ՀԱՄԱԶԱՍՊ խումբը այս Կիրակի ժամը 15ին :

ԳԷՈՐԳ ՉԱՒՈՒՇ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին :

ՄՈՒՐԱՏ խումբը այս Կիրակի ժամը 15·30ին :

ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ խումբը այս Երկուշաբթի ժամը 20·30ին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՀԱՒԱՔՈՅԹ – ԽՐԱԽՃԱՆՔ

Այս Շաբաթ ժամը 21ին, Սէն Լու Կրանֆէնի եկեղեցւոյ բակը, կազմակերպութեամբ՝ Թաղ. Խորհուրդի :

Ի պատիւ՝ Նախկին Հոգեւոր Հովիւ՝

ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ԱՒԱԳ ՔՀՆՅ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ

Կը հրաւիրուին շրջանիս հայ հասարակութիւնը, բոլոր նախկին Սէն Լուցինեները եւ հայրենակիցները :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԻՍԻԻ ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ՏՕՆԸ

Կազմակերպուած Նոր Սերունդին կողմէ, այս Կիրակի ժամը 21ին

PARC MUNICIPAL, HENRI BARBUSSE

ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԺՈՍԸԼԻՆ ՏԻՐԱՏՈՒՐԵԱՆ

Դաշնակով կ'ընկերանայ Տիկին ԺԵՐՄԷՆ ՄՈՌԼԱՆ

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱ խումբը ղեկավարութեամբ Ա. ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ

Նոր Սերունդի պարախումբը, Ալֆորվ իլի Նոր Սերունդին կողմէ Սքեչ մը, արտասանութիւններ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱԶՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 փրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

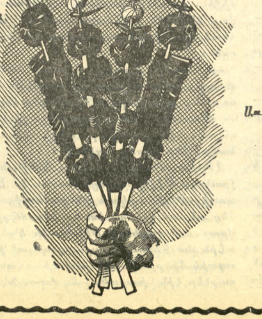
ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ,

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. — Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 19 ՅՈՒՆԻՍ

DIMANCHE 19 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10639

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.639

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Դ.

Փարիզի Հաշտութեան ժողովին մէջ Հայկական Հարցը սակարկութեանց նիւթ դարձաւ դաշնակիցներուն միջեւ :

Մինչ Անգլիա եւ Ֆրանսա կ՚ամրապնդէին իրենց դիրքերը Մերձաւոր Արեւելքի մէջ՝ հողատարութիւններ ապահովելով արաբական հողամասերու վրայ , Հայերը կը լքուէին իրենց բախտին :

Ֆրանսա կը նախընտրէր Սուրիան ու Լիբանանը Կիլիկիայէն : Մինչդեռ այս վերջինը շատ աւելի հարուստ ու բարեբեր հողեր ունէր եւ ճարտարարուեստի զարգացման համար փայլուն հեռանկարներ կը ներկայացնէր : Ֆրանսայի հովանաւորութեամբ հայկական օջախի մը ստեղծումը Կիլիկիոյ մէջ աւելի շահաբեր ու արդիւնաւէտ ձեռնարկ մը պիտի ըլլար երկու կողմերուն համար ալ :

Դժբախտաբար Զինադադարին յաջորդող տարիներուն տարբեր մտայնութիւն կը տիրէր Փարիզի պետական շրջանակներուն մէջ : Ֆրանսա մէկուկէս միլիոն զոհեր տուած էր մեծ պատերազմին : Բազմաթիւ նահանգներ քարուքանդ էին եղած գերմանական արշաւանքներուն հետեւանքով :Երկիրը վերաշինելու, վէրքերը դարմանելու աշխատանքը աւելի կարեւոր կը նկատուէր քան միլիոններ ծախսելը օտար հողերու վրայ՝ քրիստոնեաները պաշտպանելու համար :

Երեսփոխանական ժողովին մէջ մասնաւորաբար ընկերվարականները բարձրաձայն կը պահանջէին «ո՛չ մէկ սու, ո՛չ մէկ զինուոր» տրամադրել Կիլիկիոյ համար :

Անգլիա եւ Ֆրանսա չուզելով տէր կանգնիլ Հայերուն եւ ամրապնդել անոնց դիրքը Կիլիկիոյ եւ Հայաստանի մէջ՝ կը թելադրէին Միացեալ Նահանգներուն, որ ընդունի Հայաստանի հողատարութիւնը, առանց նկատի առնելու, որ թէեւ նախագահ Ուիլսըն համակիր էր Հայերուն, սակայն անզօր էր իր կամքը պարտադրելու Քոնկրէսին, որուն մեծամասնութիւնը իրեն հակառակ էր :

Ուիլսըն գործօն մասնակցութիւն բերած էր Վէրսայլի դաշնագրի խմբագրութեան, անձամբ Փարիզ գալով : Սակայն Քոնկրէսը մերժած էր վաւերացնել զայն :

Ուիլսըն յղացած էր Ազգերու Դաշնակցութեան գաղափարը, սակայն Քոնկրէսը մերժած էր Մ. Նահանգներու անդամակցութիւնը Ժընեւի արիսպագոսին : Ու Ուաշինկթըն գոհացած էր «դիտող» մը միայն ղրկելով անոր ժողովներուն :

«Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնը եւ Թուրքիոյ բաժանումը» գրքին հեղինակը կը գրէ թէ մինչ միւս Թուրքերը Կիլիկիոյ մէջ Հայերու հաշիւը կը մաքրէին, Փարիզի Հաշտութեան Գերագոյն Խորհուրդը կը հաւանէր ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը : Այս որոշումը կը տրուէր 1920 Յունուար 19ին : Յունուար 24ին Ուաշինկթընի արտաքին գործոց պաշտօնատունը կը հեռագրէր Փարիզի ամերիկեան դեսպան Ուալլէսի, որ Խորհուրդին կը մասնակցէր իբրեւ պաշտօնական դիտող — ըսելու համար, որ ամերիկեան կառավարութիւնը համաձայն էր այդ որոշման եւ այդ պարագան պիտի հաղորդուէր Ուաշինկթընի հայ ներկայացուցիչին , այսինքն Արմէնգարօ Փաստրմաճեանի :

Երկու օր վերջ դեսպանը կը ստանար նոր հեռագիր մը, որով կ՚ըսուէր թէ «անուշադրութեամբ» նախագահին կարծիքը չէր առնուած այդ մասին եւ Հայաստանի անկախութեան ճանաչման որոշումը չէր վաւերացուած անոր կողմէ :

Սակայն Ուալլէս արդէն նախապէս ստացած հրահանգը հաղորդած էր Խորհուրդին : Ու հիմա կը ստիպուէր այս վերջինին բացատրել թէ Մ. Նահանգներու կառավարութեան միտքը Հայաստանի անկախութիւնը ճանչնալ չէր, այլ պարզապէս ըսել էր, որ չի հակառակիր ատոր :

Ամերիկա 1920 Ապրիլ 23ին միայն Տէ Ֆաքթօ (իրապէս) ճանչցած է Հայաստանը :

Այս մանրամասնութիւնը յայտնի չէր ցարդ : Գաղտնի տեղեկագիրներու հրապարակումը դեռ շատ ուրիշ նորութիւններ հրապարակ պիտի հանէ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեւորները նոր գործադուլ մը պիտի ընեն որ 36 ժամ պիտի տեւէ : Կը սկսի Ուրբաթ ժամը 18ին եւ կը վերջանայ Կիրակի առաւօտ վեցին :

ԼՈՆՏՈՆԷՆ հասած կարգ մը զրոյցներու համաձայն, Մեծն Բրիտանիա ցուցարարական առաջարկ մը կը պատրաստէ, զոր պիտի ընէ յառաջիկայ շաբթուան ընթացքին : Անգլիա պիտի առաջարկէ սերտ գործակցութիւն մը ստեղծել Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերուն միջեւ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մաքրագործումները կը շարունակուին եւ կ՚ըսուի նոյնիսկ թէ Մաօ Ցէ Թունկ անձամբ ձեռք առած է նախաձեռնութիւնը : Շարժումը կը վերաբերի զանազան մարզերու .— Ա) Փիլիսոփայական շրջանակներու մէջ: Բ) Տնտեսական շրջանակներու մէջ: Գ) Պատմական հետազօտութեանց : Դ) Գրական եւ գեղարուեստական շրջանակներու մէջ: Ե) Դաստիարակչական եւ վերջապէս լրագրական շրջանակներու մէջ :

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻՈՅ ծովայիններու գործադուլը օրէ օր աւելի սաստիկ բնոյթ կը ստանայ, հակառակ վարչապետ Ուիլսընի ջանքերուն լուծում մը գտնելու համար :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ վերջ գտած են գերման-հունգարական խօսակցութիւնները : Ուլպրիխթ եւ Քատար ծանրացած են միջազգային կարեւոր հարցերու վրայ :

ՀԱՒԱՆԱՅԷՆ ապահովութիւն կուտան թէ Ֆիտէլ Քասթրօ անհետացած չէ , ինչպէս կ՚ըսուի Ուաշինկթընի մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ, ընտրապայքարը սկսած է արդէն: Համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը Վալտէք Ռոշէ կարգ մը յայտարարութիւններ ըրած է, շեշտելով թէ բովանդակ ձախը , ինչպէս որոշած է կեդրոնական կոմիտէն, պէտք է ռազմավարութիւն մը որդեգրէ, որպէսզի Բ. շրջանին, ձայները կեդրոնանան ձախի այն թեկնածուին վրայ որ լաւագոյն դիրքի վրայ գտնուած է առաջին շրջանին : Միթերան իր կարգին յայտարարած է թէ ձախերու դաշնակցութիւնը համայնավարներու ձայները պիտի չառնէ, յետագային զինակցելու համար ուրիշներու հետ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կը մեկնի Երկուշաբթի օր դէպի Մոսկուա : Իրեն կ՚ընկերանան .— Արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ եւ կինը, ինչպէս նաեւ Էլիզէի, վարչապետութեան եւ արտաքին նախարարութեան բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ : Շքախումբին մաս կը կազմէ նաեւ նախագահին տղան՝ Ֆիլիփ տը Կոլ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ կը գտնուին հազարաւոր Պաղեստինցիներ զինուորական դաստիարակութիւն ստանալու համար :

Օրը Օրին

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍԻՆԵՄԱ

Բարեկամիս պատմածը պատմեմ իր բառերով : Սգահանդէսը պիտի սկսէր ժամը 1·30ին , բայց սկսաւ 2·45ին, ըստ ազգային աւանդական սովորութեան :

Ատենապետը ոտքի ելաւ եւ հանդիսաւոր շեշտով մը յայտարարեց ·

— Լռութիւն ··· Ամէն մարդ ձեր աթոռներուն վրայ նստեցէք նայիմ ··· Լռութիւն որ հանդէսը պիտի բացուի որը լրագիրը ըսած էր··· Ասի մեր ազգին հանդէսն է, որը պիտի բանամ··· Մեռելներ ունինք եւ անոնց յարգանք պիտի տանք ··· Որոնք մեռան մեր սուրբ ազգին համար ··· Որ չարչարուեցան անօրէնին ձեռքը ··· Հիմա ոտքի պիտի ելլենք որ յարգանքի համար, մեր ազգին մեռելներուն համար ··· Հինգ վայրկեան ոտքի կենալու ենք որ ազգին մեռելները, որ թաղուեցաւ ··· վերջապէս, կը հասկնաք միտքս ··· *Հայտէ՛* նայիմ, ամէնքդ մէկ ոտքի ելէք նայիմ ···

Ու ազգին սգաւորները, որոնք սրահը լեցուած էին բոլորովին տարբեր ակնկալութեամբ, սկսան ոտքի ելլելու արարողութիւնը՝ ի յարգանս ազգին զոհերուն :

Աթոռներ յառաջ քշուեցան, աթոռներ ետ հրուեցան : Մէկը վար ինկաւ , մանչուկ մը նզաց, փափկասուն մը խնդաց , Տիար մը «Սա սիկարէթը բերնէդ հանէ » սաստեց դրացիին »··· Դրացի Տիարը «Դուն իմ գործիս մի՛ խառնուիր» ըսաւ··

Երկու վայրկեան ետք, սրահին ազգին կէսը ոտքի վրայ էր, միւս կէսը՝ կէս մը ոտքի՝ կէս մը նստած :

Այդ խորհրդաւոր պահուն էր որ պառաւ մը, որ *ռոմաթիզ* ունէր, աթոռէն վար ինկաւ ··· Երկու երիտասարդներ գրկեցին վեր հանեցին··· Բայց ազգը ոտքի կեցած էր՝ ի յարգանս իր զոհերուն ···: Յետոյ, յանկարծ, սրահին հեռաձայնի զանգը սկսաւ պոռալ - կանչել :

Ատենապետը՝ « Գացէ՛ք նայեցէք ո՞վ է» հրամայեց : Եւ ազգը ոտքի կեցած՝ իր մեռելները կը յարգէր :

Տիար մը վազեց, ընկալուչը վերցուց եւ պատասխանեց ·

— Չէ՛, հոս չէ··· Ըսել կ՚ուզեմ որ հոս է, բայց գործ ունի··· Ոտքի կեցած է որ ազգին մեռելներուն համար լայ··· երկու ժամ ետք զարկ ···

Մէկէն , սրահին դուռը բացուեցաւ ու մարդ մը պոռաց ·

—Ոստիկանը եկեր է կ՚ըսէ որ թիւ 1169 կառքը սխալ տեղ կեցած է··· Կառքին տէրը ո՞վ է ··· Ատենապետը պատասխանեց ·

— Տիար Մարկոսին կառքն է ··· Մարկո՛ս, գնա՛ կառքդ տեղէն հանէ ···

Ազգը ոտքի կեցած — ներողութի՛ւն , յոտնկայս — իր զոհերուն յիշատակը կը յարգէր ··· խո՛ր լռութեան մէջ ···

Յետոյ, հրաման ելաւ սեղանին գլուխէն ·

— Հիմա կրնաք նստիլ ··· Յարգանքնիս տուինք մեր մեռելներուն, հիմա պէտք է որ խօսինք , որ մեր ազգերնիս չարչարուեցաւ, որը մեր այսօրուան բանախօսը պիտի խօսի եւ մեր ազգերնիս երկար ապրի եւ ազատի անօրէններուն ձեռքէն ··· Հիմա մեզի պիտի երգէ Թաթավլայի սոխակը, որը իր մկրտութեան ներկայ էի ··· Անա՛նկ աղուոր կնունք մը ըրինք որ ··· *Հայտէ՛* նայիմ աղջիկս , սանիկ աղուո՛ր երգ մը երգէ նայիմ — *Լէպլէպիճիէն* բան մը գիտե՞ս ··· *Արշին մալ ալան* ալ կ՚ըլլայ ···

Ու Թաթավլայի սոխակը երգեց կտոր մը, որուն մէջ Սուլթան Բէգը հաստ *խալա* մը կը փնտռէր :

Ազգը հինգ վայրկեան առաջ իր մեռելներուն յիշատակը կը յարգէր յոտնկայս եւ ··· խո՛ր լռութեան մէջ :

Յետոյ, Ատենապետը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսը, որուն համար ըսաւ թէ մեր ազգին Նափոլէոնն էր եւ տունը շատ գիրք ունէր : Ինք իր աչքով տեսած էր այդ գիրքերը — հա՛ստ , հա՛ստ գիրքեր : Ամէնքն ալ կարդացած էր :

— *Հայտէ՛* նայիմ, ելիր մեր մեռելներուն համար աղուոր բաներ մը ըսէ նայիմ··· Լռութի՛ւն, ձայն չեմ ուզեր ···

Բանախօսը մեր Նափոլէոնը չէր, ի հարկէ, բայց անպատճառ պէտք չկայ Նափոլէոն կամ Շէյքսփիր, Յուլիոս Կեսար կամ Պէթհովէն ըլլալու, Նափոլէոն , Շէյքսփիր , Կեսար կամ Պէթհովէն ներկայացնելու համար : Մեր անզուգական ազգը այդքան բծախնդիր չէ : Կը բաւէ որ ունենաս Նափոլէոնի հասակը, Շէյքսփիրի մօրուքը, Կեսարի ճակատը կամ Պէթհովէնի խռոռ նայուածքը ու արդէն անուն շինած ես :

Տիար բանախօսը , որուն նիւթը պիտի ըլլար, ըստ լրագրին մէջ երեւցած ծանուցումին, ազգին սուգը, իմաստութիւն սեպեց այդ նիւթէն փոքրիկ շեղում մը կատարել ազգը աւելի եւս չյուզելու համար : Եւ ահա, ելաւ գնաց իր գիւղը, զոր նկարագրեց բանաստեղծական ապրումներով :

Ու պատմեց թէ 1908ին թաղականական ի՛նչ վէճեր ծագած էին այնտեղ եւ պատրիարքարանը ի՛նչ տնօրինութիւններ ըրած էր՝ արիւնահեղութեան մը առաջքը առնելու համար :

Ժողովուրդը , որ եկած էր ջարդի , կոտորածի, աքսորի եւ շատ մը ուրիշ թրքաբարոյ ոճիրներու պատմութիւնը մտիկ ընելու, ձանձրացաւ : Չորս կողմէն սկսան փսփսուքները ·

— Ասանկ Նափոլէո՞ն կ՚ըլլայ , եղբայր, ըսելիքը չի գիտեր ···

— Քալեցէ՛ք երթանք ···

— Ամօթ կ՚ըլլայ, քիչ մըն ալ համբերենք ···

Ժողովուրդին «համբերութիւն» ըսէ — աշխարհ եկած է որ համբերէ : Բանախօսին ալ «աներեւութիւն» ըսէ — աշխարհ եկած է որ աներեւութին ընէ՝ ի վնաս իր ունկնդիրներուն :

Յետոյ, բեմ հրաւիրուեցաւ ջութակահար մը, որ նուագեց ազգային հին երգ մը :

Յետոյ, Ատենապետը յայտարարեց ·

— Մեր ազգին ցաւերուն համար աղէկ մը յարգանք ըրինք այսօր եւ ամէնքս ալ ուրախացանք որ ազգերնուս համար ոտքի ելանք եւ լուռ մնացինք , որը պէտք էր··· Ազգերնիս աղէկ վիճակ ունի, որը կաթողիկոսը կ՚աղօթէ ազգին համար ··· Կեցցէ՛ հայ ազգերնիս եւ Հայաստաննիս, որը մեր երկիրն է, որը յառաջ կ՚երթայ ··· Հիմա Տէր Հայրը պիտի աղօթէ որ տուն երթանք ···

Տէր Հայրը աղօթեց, ժողովուրդը խաչ հանեց եւ Ատենապետը «եկող տարի նորէն ասանկ իրարու քով գալու ենք որ մեր մեռելներուն համար ոտքի ելլենք··· Նորէն հրամեցէ՛ք» ըսաւ :

Իսկ այս յուզի՜չ սգահանդէսը նկարագրողը լացաւ :

— Արցունքով չենք կրնար գացողները ետ բերել, ըսի, բան մը ըսած ըլլալու կամ իմաստութիւն ծախսած ըլլալու համար :

Աչքերուս մէջ նայեցաւ ու պատասխանեց ·

— Բարեկա՛մ, ես գացողներուն համար չէ որ կուլամ , այլ մնացողներուն համար··· Սգաւոր ազգին համար ···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

«ԿԱՆՈՆԱԳԻՐՔ ՀԱՅՈՑ»

Հայ հին իրաւունքի պատմութեան մէջ եկեղեցական կանոնները կը գրաւեն կարեւոր եւ ուրոյն տեղ : Այս կանոնները անփոխարինելի աղբիւր կը հանդիսանան ոչ միայն իրաւագիտութեան պատմութեան համար, այլեւ ընկերային, քաղաքական, տնտեսական, գաղափարական եւ մշակութային կեանքի համակողմանի ուսումնասիրութեան համար :

Դարերու ընթացքին գումարուած հայ եկեղեցական ժողովներու եւ այլ կանոններու ուսումնասիրութեամբ զբաղած են շատեր, բայց գոյութիւն ունեցող ձեռագիրներու բաղդատական, քննական ուսումնասիրութիւնը, որուն իր ուժերն ու գիտելիքներն է նուիրած Վազգէն Յակոբեան, լաւագոյնն ու միակն է նախորդներուն համեմատութեամբ :

Աշխատասիրութեան նախաբանին մէջ յիշատակուած են Կանոնագիրքին ուսումնասիրութեամբ զբաղողներուն անունները եւ աշխատութիւնները, սակայն այդ ուսումնասիրութիւնները, հակառակ իրենց որոշ արժանիքներուն, չեն կրնար բաւարար նկատուիլ : Օրինակ, Ա· Ղլտճեանի «Կանոնագիրք Հայոց»ի հրատարակութիւնը, Թիֆլիս, 1914ին :

Վ· Յակոբեանի «Կանոնագիրք Հայոց»ը կազմուած է Երեւանի Մատենադարանի եւ Նոր Ջուղայի Ամենափրկիչ վանքի մատենադարանին ձեռագիրներուն հիման վրայ :

Այս առթիւ անհրաժեշտ է դիտել տալ, թէ հայ եկեղեցին իր պատմութեան առաջին շրջանին, մինչեւ Ե· դարու 30ական թուականները օգտուած է յունական եւ ասորական կանոններէն : Հայկ· կանոնական իրաւունքին մէջ անոնք ամփոփուած են նախանիկիական առաքելական, երեք տիեզերական ժողովներու եւ Եկեղեցիի հայրերու կանոնախումբերու անունին տակ : Հայ պետականութեան կորուստէն եւ ազգային – ազատագրական պայքարի պայմաններուն մէջ հայ Եկեղեցին, Ե· դարու կէսէն սկսեալ ստանձնելով պետական իշխանութեան պարտականութիւններ, սկսաւ գործօն կերպով մասնակցիլ երկրին քաղաքական կեանքին :

Ե·—Ը· դարերուն հայ եկեղեցական ժողովները, իրենց կարգին, տուին կարեւոր որոշումներ եւ մշակեցին օրէնքներ, որոնք կը վկայեն եկեղեցական իշխանութեան դատական – դատարանական պաշտօններու ուժեղացման մասին : Կանոններու կուտակումով ծնունդ առաւ հաւաքածոյ մը կազմելու ծրագիրը : Առաջին կանոնագիրքը կազմեց Յովհան (Յովհաննէս) Օձնեցի կաթողիկոսը (717-728) :

Վերոյիշեալ Կանոնագիրքը մեզի չէ հասած իր սկզբնական վիճակին մէջ : Այս Կանոնագիրքին հիման վրայ է, որ յետագային Մխիթար Գօշ եւ Սմբատ Գունդստապլ կազմեցին իրենց դատաստանագիրքերը, թէեւ ասոնք իրաւաբանական պաշտօնական ակտեր չէին, իսկ Յովհաննէս կաթողիկոս Օձնեցիի Կանոնագիրքը դարեր շարունակ նկատուած է պաշտօնական օրէնքներու գիրքը, քանի որ կազմուած, ընդունուած եւ վաւերացուած էր հոգեւոր պետին՝ կաթողիկոսի կողմէ, կրօնական եւ աշխարհական ներկայացուցիչներու համաձայնութեամբ :

Ամէնէն կարեւորը եւ ցայտունը Շահապիվանի կանոններն են, որոնք կը ներկայացնենք համառօտ գիծերով :

Շահապիվանի ազգային – եկեղեցական ժողովը գումարուեցաւ 444 Յունիս 24ին՝ Նաւասարդի տօնակատարութեան օրը : Հայաստանի համար ճգնաժամային ժամանակաշրջան մըն էր, արդարեւ, մինչեւ ժողովը եւ անկէ ետք տեղի ունեցան դէպքեր, որոնք խոր հետքեր ձգեցին հայ ժողովուրդին պատմական ճակատագրին վրայ : 428ին, Արշակունեաց թագաւորութեան վերջնական անկումէն ետք, նախարարներու միջեւ լարուեցաւ վաղընջական պայքարը, որմէ օգտուեցաւ Պարսկաստան, նախարարներէն խլելով անոնց բարձր պաշտօնները եւ ծանր տուրքեր դնելով Հայերու վրայ : Այդ ծանր դրութեան վրայ աւելցաւ նաեւ կրօնափոխութեան պահանջը :

Այսպիսի պայմաններու մէջ, Հայ եկեղեցիին նախաձեռնութեամբ, ըստ երեւոյթին պարսկական արքունիքէն գաղտնի, Շահապիվանի մէջ գումարուեցաւ ազգային – եկեղեցական ժողով սահմանելու կանոններ, որոնք պէտք է թեթեւցնէին ստեղծուած վիճակը : Ժողովին գաղտնի գումարուիլը, անոր ներկայացուցչական կազմը, սահմանուած կանոններուն բովանդակութիւնը, ժողովականներուն ինքնայօժար պատրաստակամութիւնը ենթարկուելու սահմանուած կանոններուն եւ այս կանոններուն գործադրութեան ձեւականութիւնը կը վկայեն, որ Շահապիվանի ազգային – եկեղեցական ժողովը, միւս ժողովներու շարքին, կը հանդիսանայ ամէնէն կարեւորը եւ առաջին համազգային ժողովը : Եւ իրօք, ժամանակագրական տեսակէտէն Աշտիշատի ժողովը գումարուած է աւելի կանուխ՝ 354ին, Ներսէս Ա· կաթողիկոսի կենդանութեան օրով, բայց կանոնագիրքերուն մէջ ոչ մէկ տեղ չեն յիշատակուած այդ ժողովին կանոնները :

Շահապիվանի կանոնները բաղկացած են նախադրութենէ եւ 20 գլուխներէ :

1ին եւ 2րդ կանոնները նուիրուած են հոգեւորականներուն եւ անոնց ընտանիքի անդամներուն, որոնք կը գտնուին պղծութեան կամ պոռնկութեան եւ կամ դէչ արարքի մէջ : Ամուսնացած հոգեւորականներուն նկատմամբ սահմանուած պատիժները աւելի խիստ են : Տուգանքը իբրեւ պատիժ, յանցանքին ծանրութեան եւ յանցաւորին նիւթական վիճակին համաձայն, սահմանուած է յիսունէն մինչեւ 1200 դրամ : Տուգանքներու գանձումը եւ մարմնական պատիժներու գործադրութիւնը յանձնուած է աշխարհիկ իշխանութեան :

3րդ, 4րդ, 5րդ, 6րդ եւ 7րդ կանոնները զուտ աշխարհիկ օրէնքներ են եւ կը վերաբերին աշխարհականներուն (ամուսնալուծութիւն, գոյքի բաժանում, սեռային յանցանքներ եւայլն) : 8րդ կանոնը, միւս կանոններուն բաղդատմամբ, աւելի կարճ է, բայց աւելի բովանդակալից, քանի որ կը սահմանէ երկու հիմնական իրաւաբանական հարցեր : Նախ՝ մահապատիժ (քարկոծութեամբ) կախարդութեան եւ հաւատուրացութեան համար : Առաջին առթիւ տարօրինակ կը թուի, թէ ինչո՞ւ այդպիսի յանցանքներու համար կը սահմանուի մահապատիժ եւ արդեօ՞ք կախարդներու դէմ պայքարը խստացնելով է, որ կարելի է կարգը վերականգնել երկրին մէջ : Սակայն այդ կանոնը աչքի առջեւ ունէր օրուան չարիքը : Այդ օրէնքին սահմանումը հակազդեցութիւնն էր Հայ եկեղեցիին եւ իշխաններուն կողմէ ընդդէմ պարսկական արքունիքի քաղաքականութեան, որով Պարսիկները կը ձգտէին Հայաստանի մէջ զրադաշտութիւնը տարածելու միջոցով զօրացնել իրենց իշխանութիւնը : Միաժամանակ Պարսիկները այս ձեւով կ'ուզէին տկարացնել Յոյներուն ազդեցութիւնը Հայերու վրայ :

Զրադաշտութիւն ընդունած Հայերը, Պարսիկներուն հետեւելու իրենց մոլեռանդութեամբ, մեծ չարիք մըն էին Հայրենիքին համար : Ահա այս պատճառաւ ժողովը անհրաժեշտ համարեցաւ պայքարիլ հաւատուրացութեան դէմ այսպիսի խստութեամբ : Երկրորդ հարցը, որ սահմանուած է այդ կանոնով, կը վերաբերի Մովսիսական օրէնքին, որ եկեղեցական կանոններու միջոցաւ մուտք գործած է հին հայ իրաւունքին մէջ : 8րդ կանոնին մէջ, ուղղակի հիմնուելով Մովսիսական իրաւունքին վրայ, կը պահանջուի՝ « Ըստ գրոց հրամանի քարկոծ լիցին» : Ուրեմն Մովսիսական օրէնքը Շահապիվանի ժողովի կանոններուն միջոցով մտած է հայ եկեղեցական կանոնական իրաւունքին մէջ, իբրեւ «աստուածային օրէնք » :

Հեթանոսական սնոտիապաշտութիւններու եւ սովորոյթներու դէմ, որոնք լայն կերպով տարածուած էին ոչ միայն շինականներուն, այլեւ ազատներուն մէջ, նուիրուած են 9րդ, 10րդ եւ 11րդ կանոնները : Ըստ այդ կանոններուն, պատիժի արժանի յանցանք կը նկատուի դիւթողներուն եւ կախարդներուն մօտ երթալը :

12րդ, 13րդ եւ 14րդ կանոնները նուիրուած են մօտիկ ազգականներու միջեւ ամուսնութեան եւ արիւնապղծութեան, ինչպէս նաեւ հոգեւորականներուն քով « տանտիկին կին» ունենալու արգելքին :

16րդ կանոնին մէջ յիշատակուած է ժողովրդապետներու եւ օրէնսդիրներու անաչառ եւ անշահախնդիր ընտրութիւններու մասին եւ որ ընտրութիւնները պէտք է տեղի ունենան առանց կաշառքի : Այսպիսով կաշառքը, իբրեւ քրէական յանցանք կամ մեղք՝ ըստ եկեղեցական կանոններու, յիշատակուած է ազգային – եկեղեցական առաջին ժողովին մէջ :

Վերջին՝ 19րդ եւ 20րդ կանոնները նուիրուած են մծղնէականներու (բորբորիտներու) աղանդին : Ասոնք կը պահանջէին հին քրիստոնէական ձեւի համայնքներ, ուր համայնքին անդամները պէտք է օգտուէին հաւասար իրաւունքներէն : Անոնք կը ժխտէին եկեղեցին, եկեղեցական պաշտօնէութիւնը, ծէսերը, գտնելով որ մշտական աղօթքը միանգամայն բաւարար է մեղքերէն մաքրուելու համար :

Շահապիվանի ժողովը մծղնէականներու դէմ սահմանեց դաժան պատիժներ՝ ջիղերը կտրել, ճակատին աղուեսադրոշմ խարանել, բորոտանոց ուղարկել, երախաները յանձնել հոգեւորականներու դաստիարակութեան համար :

Ս· ԱՐԵՒՇԱՏԵԱՆ

ԶՄՄԱՌԻ ՎԱՆՔԻՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

Վերջին տարիներուն Զմմառի հայկական վանքին մէջ սկսաւ իրական մէկ եռուզեռ : Շինարարութիւն, ներքին կազմակերպչական աշխատանք եւ... Ազգային Թանգարան մը կեանքի կոչելու խանդ ու ճիգ : Կառուցուեցան գեղեցիկ շէնքեր, որոնց կարգին Ազգ· Թանգարանը, բարերարութեամբ Պօղոս Զիլոյեանի (Թեհրանէն) : Բայց թանգարան չի նշանակեր միայն շէնք : Շէնքէն ետք հարկ էր կահաւորել զայն : Ու այս գործին ամբողջական հոգը կը ստանձնէ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը : Թանգարանը պատրաստ է որպէս շէնք եւ կահաւորում, բայց ի՞նչ լեցնել ապակեպատ դարաններու, պահարաններու մէջ : Զմմառի վանքին մէջ կա՞ն թանգարանի պատշաճ արուեստի գործեր : Այո : Կան : Եւ շատ ...

« Թանգարանս կազմուած էր աւելի քան հարիւր տարիէ ի վեր, ջանքերովը միաբաններու, որոնք վանքին անկիւններուն մէջ մէկտեղած են մեր մշակոյթին ու արուեստին պատառիկները, լաւագոյն օրերու ակնկալութեամբ » կ'ըսէ թանգարանի մէկ հաղորդագրութիւնը :

Զմմառի Ազգ· Թանգարանը տեսնելու առիթ ունեցանք Հինգշաբթի 26 Մայիսին : Հայ մամուլի ներկայացուցիչները հրաւիրուեցան վանք, նախքան թանգարանի բացումը, տեղեակ մնալու կատարուած գործին եւ իրենց կարգին հանրու-

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Յիսուն տարի առաջ՝ 1915 Ապրիլին Թրքական նախճիրին զոհ գնացին արեւմտահայ մտաւորականութեան բազմաթիւ գործիչներ՝ գրողներ, արուեստագէտներ, հրապարակագիրներ եւ մշակոյթի այլ ականաւոր ներկայացուցիչներ : Դրանց մէջ էր նաեւ Դանիէլ Վարուժանը՝ հայ բանաստեղծութեան ամէնէն տաղանդաւոր դէմքերից մէկը, որի ստեղծագործութիւնը ուրոյն տեղ ունի Ի· դարի մեր բանաստեղծութեան մէջ :

Սկսած ԺԹ· դարի երկրորդ կէսից մինչեւ Ի· դարի սկիզբը հայ մշակոյթը տեղատուութիւններով հանդերձ մեծ վերելք էր ապրում : Դա, հիմնականում, ազգային զարթօնքի եւ ազատագրական բուռն ձգտումների արդիւնք էր : Մեր դարասկզբից զարգացման հետաքրքրական շրջան ապրեց մանաւանդ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը : Ընդամէնը մի քանի տարում իրար ետեւից ասպարէզ իջան այնպիսի բանաստեղծներ, ինչպիսիք էին Դ· Վարուժանը, Սիամանթօն, Մ· Մեծարենցը, Վ· Թէքէեանը, Ռ· Սեւակը,— գրական մի նոր համաստեղութիւն : [illegible] ժանը : Նա բանաստեղծական վիթխարի երեւոյթ է, բազմազան եւ խոր, մրրկայոյզ եւ անպարփակ : Նա իրաւունք ունէր ասելու՝ իր էութեան մէջ զգում է մի ժողովուրդ, որ կրծքի տակ «կը տրոփէ» : Նրա քերթուածներում, իրօք, խտանում է ժողովրդի ոգեղէնութիւնը եւ մաքառման ուժը : Գոյատեւման այդ մեծ ուժով է պայմանաւորուած քերթողի լաւատեսութիւնը :

Վարուժանը կրակոտ տաղանդ է : Իր քերթուածներից մէկի մասին Ա· Չօպանեանին ուղղուած նամակում գրել է «Քերթուածը զոր կը ներփակեմ՝ թերեւս դուք սիրէք· «հակառակ պարագային՝ կարող էք այրել· իր բոցը՝ ապահով եմ՝ երեք օր Փարիզը պիտի լուսաւորէ» : Եւ իրօք, բանաստեղծի խրաքանչիւր տողը ստեղծւում է ներքին կրակով, կամ ինչպէս ինքն է ասել՝ «ամէն շեշտէ պէտք է, որ սիրտը կաթիլ մ'արիւն հոսէ » : Նրա բանաստեղծական հուժկու պոռթկումները մեծ պայքար եւ կրքերի արդիւնք են : [illegible] նուաճումները, ստեղծել է արտայայտչական բազմազան միջոցների անսպառ հարստութիւն :

Մեծատաղանդ քերթողը խոր արմատներով կապուած էր ժողովուրդի եւ նրա բազմադարեան գրականութեան հետ : Ժողովրդայնութեամբ տոգորուած նրա բանաստեղծութեան բովանդակութիւնը պայմանաւորուած է այն ճակատագրական իրադարձութիւններով, որ ընդգրկում են հայկական ջարդերից մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը : Դա գրական խիզախումների մի շրջան էր, որ գեղարուեստօրէն խտացնում էր ելք որոնող հայ ժողովրդի մաքառման փիլիսոփայութիւնը եւ ուժը :

×

Դ· Վարուժանի կեանքը կարճատեւ եղաւ (1884 – 1915) : Արեւմտահայ գրա- [illegible] կան մշակութային սերունդը սեփական արիւնով մարեց իր «յոյսի ջահերը», որոնք պիտի վառէին նոր գործերում : Այդ սերնդից շատերն ընկան, կարելի է ասել, իրենց արուեստանոցի մարմարեայ բեկորների մօտ՝ տեսնելով «մորթուած արշալոյսներ» : Անաւարտ մնացին գեղեցիկ մտայղացումներ, աքանչելի երազներ : Անաւարտ մնացին Սիամանթոյի «Եղերամայր»ը, «Մտածումի եւ կեանքի տաճարները», Կոմիտասի ստեղծագործական նոր մտայղացումները, Վարուժանի «Հայ հոմերագիրքը», «Գինեբերգերը» եւայլն : Տեղի էր ունեցել յետադարձ պատմական շարժում՝ բարբարոսութեան յաղթանակը կամ, բանաստեղծի խօսքերով՝ կործանումն այն ամէնի, «ինչ որ հանճարն է կանգներ» :

Սուլթանական այդ բիրտ ուժի դէմ էր ծառացել արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը յատկապէս Ի· դարի սկիզբներին : Դա արեւմտահայ ժողովրդական զանգուածների մաքառման, վերջին ճիգերի «ազատութեան կամ մահի» գրական արձագանգն էր :

Հ· Գ· ՌՇՏՈՒՆԻ

(1 Շար·)

թիւնը տեղեակ պահելու, թէ Լիբանանի մէկ լանջին, Զմմառ կոչուած պատմական վայրի մը մէջ, հայ կաթողիկէ եկեղեցականներ ճգնած են, աշխատած, կորուստէ փրկելու համար հայ մշակոյթին կարեւոր փաստաթուղթերը, վաւերագրերը, գիւտերը: Միայն այդ չէ: Անոնք ոչ մէկ ճիգ խնայած են ի մի հաւաքելու հազար-հազար հին հայ մշակոյթին պատկանող գանձեր, որպէսզի կարելի ըլլայ ապագայի սերունդներուն ըսել, թէ մենք մեծ մշակոյթ ունեցող ազգ մըն ենք եւ պիտի շարունակենք ըլլալ այդպիսին: Փաստ կ'ուզէք, ահաւասիկ: Զմմառի Ազգ. Թանգարանը, որ, ըստ Երեւանի Մաշտոցեան Մատենադարանի տնօրէն Փրոֆ. Լեւոն Խաչիկեանի, «Զմմառի հաւաքածոն, կարեւորութեան տեսակէտով՝ երրորդը յետ Երեւանի եւ Վիեննաեի, մասնայատուկ տեղ է գրաւում իր ապարաններով եւ բժշկարաններով: Եթէ Արտասահմանում՝ մեր ձեռագրերը պահուեն որպէս պահւում են Զմմառում, կարելի է անկասկած լինել նրանց ապագայի մասին»:

Թէ ինչ կը պարունակէ այս Թանգարանը, ըսենք քանի մը բառով.—

Հայկական հին դրամներ, ձեռագիրներ, մագաղաթներ, արուեստի գործեր, նկարներ, նախշեր, եկեղեցական բանուած զգեստներ, սպասներ, անօթներ, ապակեղէններ, կաւեղէններ, կնիքներ, արձանիկներ, սուրեր, եւ այլ զարմանալի իրեր, որոնց թիւումը երկար պիտի ըլլար:

Քանի որ Զմմառի միաբանութիւնը հրաւիրած էր մամլոյ ներկայացուցիչները, Թանգարանը բանալու համար անոնց առջեւ, յարմար դատած էր նաեւ պատուել զանոնք հացկերոյթով մը, ներկայութեամբ Մեսրոպ Եպիսկոպոս Թէրզեանի: Հացկերոյթը տեղի ունեցաւ վանքի նորակառոյց մէկ սրահին մէջ:

Բացի վանքի միաբանութեան անդամներէն, ներկայ էր նաեւ Ուրուկուէյի հայ կաթողիկէ հաւատացեալներու ժողովրդապետ Յարութիւն Վ. Թէքէեան, ճարտարապետ Բաւքալ Բալըւճեան, (որուն գործն է նաեւ Թանգարանի շէնքը), հնագէտ Անուշաւան Խըլէեան, ճարտարապետ Մարիմեան, բանաստեղծ Հրաչ Քաջաբենց: Հոս հարկ է յիշել, որ Թանգարանի կազմակերպչական աշխատանքներուն, ինչպէս նաեւ դրամներու հաւաքածոներ հայթայթելու գծով մեծ օգտակարութիւն ունեցած են Ա. Խըլէեան եւ Լեւոն Թէրզեան, որոնք մինչ սատարած են անկիւններու մէջ կորստեան դատապարտուած հայ արուեստի գործերը Թանգարանին սեփականութիւնը դարձնելու կարեւոր աշխատանքին:

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ

Նախքան Թանգարանին սրահները այցելելը, կարճ զեկոյց մը կ'ունկնդրենք: Զեկուցաբերը Զմմառեան միաբանութեան երիտասարդ անդամներէն եւ Թանգարանի պատասխանատու Հ. Անդրանիկ Զաքըճեանն է:

Ցուցիչ տողերով կը սկսի իր խօսքերը: Ամփոփ կերպով կուտայ պատմականը 1749 թուին հիմնուած այս վանքին, անոր տառապալից օրերուն, յատկապէս 1915ական թուականներուն, երբ Թուրքին երկար թուրը հասած էր մինչեւ... Զմմառ: Թշուառներ կը դիմեն վանք, մեծ մասամբ Հայեր, օգնութիւն խնդրելու: Սակայն վանքն ալ վտանգի մէջ է: Վանականները կը բանդատուին, բայց հաստատ կը մնան իրենց հաւատքին վրայ: Երիտասարդ վարդապետը երկու անուն կը յիշէ: Հ. Պօղոս Արիս եւ Հ. Նեսիմեան: Այս զոյգ Զմմառականները կ'ըլլան ջերմ աղերսողները Լիբանանի ֆրանսական կուսակալին մօտ, որ թոյլ տայ հայ բեկորներուն մտնել Լիբանան: «Չեմ կրնար Լիբանանը դարձնել Հայոց գերեզմանը» կ'ըլլայ կուսակալին պատասխանը:

Զոյգ վարդապետները կը դիմեն օրուան պատրիարքին.—

«Բայց Լիբանան կարողութիւն չունի Հայերը կերակրելու» կ'ըլլայ հոգեւորականին պատասխանը:

Իսկ Հ. Պօղոս Արիս կ'ըսէ.

«Հայը քարէն կը հանէ իր հացը. տուէք Լիբանանի քարերը Հայուն»...

Ու մենք հոս ենք, այս քարերուն վրայ, որոնք դարձան դալար փափկութիւններ:

Հայր Անդրանիկ գանելով Թանգարանի կարեւորութեան, իր խօսքին մէջ ըսաւ.

«Ուր որ չկայ այսպիսի կեդրոն, պէտք է ստեղծել զայն, իսկ ուր որ կայ, պէտք է գուրգուրալ անոր վրայ:

«Ազգ մը միս ու ոսկոր չէ միայն, այլ նաեւ անցեալ: Անցեալի կորուստը ապագայի մահն է»:

Ներկաները հետաքրքրութեամբ դիտելէ ետք Թանգարանի զանազան բաժանմունքները, հրաժեշտ առին վանքէն ու վանականներէն բարձր տրամադրութեամբ:

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

ՀԱՄԱՍՏԵՂ

Տարիներէ ի վեր ընթերցող մը եւ հիացող մը եղած ենք Համաստեղի ստեղծած եւ մշակած գրականութեան, որ ինքնատիպ, պիտի ըսէինք անձիր, պատուղն է տառուածատուր տաղանդի մը, ինչպէս խաղողն է՝ որթին: Դժուար չէ երկու գրուածք քով քովի դնել աչքը գոց, կամ, առանց ծանօթութեան անոնց հեղինակներուն անուններուն, եւ վճռել, աներկբայօրէն, թէ ո՞ր մէկը տաղանդի պտուղ է եւ ո՞րը՝ ճիգի եւ հեւքի: Այս երկուքին տարբերութիւնը կրնայ բաղդատուիլ թուփէն քաղուած վարդին եւ քիմիական աշխատանոցի մը մէջ ձեւուած չինծուծաղիկին տարբերութեան հետ, կամ, ուրիշ նմանութեամբ, իսկական մարգարիտին եւ արուեստական մարգրիտին տարբերութեան հետ: Աւելորդ է դիտել տալ թէ մէկը որքան քիչ է ինչպէս մեր՝ նոյնպէս ամէն ազգի գրականութեան մէջ, եւ թանկագին, միւսն ալ՝ որքան շատ եւ աժան կամ հասարակ: Բայց... Թողներու մեզի մեր միտքը երկու թուրքերէն բառով որոշ ընել — Էրպապը պիլիր: Այսինքն, գիտցողը՝ գիտէ մատնանշուած այս տարբերութիւնը, կամ, թուրքերէն բառին թարգմանութեամբը, «վարպետը» կրնայ զանազանել հարազատին եւ հասարակին տարբերութիւնը: Մէկը «երաժշտական ականջ» ունենալու է որ կարենայ գնահատել, օրինակի համար, Պէթովէնի 7րդ սեմֆոնիին տարբերութիւնը մերօրեայ համբակ երաժիշտի մը գրած ճազպոյր նուագէն:

Ըսել կ'ուզենք, մէկ խօսքով, Համաստեղ մեր ազգային արդի գրականութեան մէջ հազուագիւտ տաղանդաւորներէն մէկն է:

Մեր անմիջական նպատակէն դուրս կ'իյնայ այս էջին վրայ փորձել Համաստեղի ստեղծած գրականութիւնը վերլուծել գրագատօրէն: Կը յուսանք ատիկա ընելու կարող գրիչներ պիտի ընեն մօտաւորապէս՝ երբ Համաստեղ խօսքի մասնաւոր նիւթ պիտի ըլլայ իր գրական յոբելեանին առթիւ, որ պիտի տօնակատարուի, գրասէրներու նախաձեռնութեամբ, ուր որ Սփիւռքի մէջ, նշանակելի թիւով հայ գաղութ մը կայ:

Արժանիք գնահատել պատիւ է նախ գնահատողին, եւ ապա՝ գնահատուողին: Մեր սկզբունքն է գնահատութիւն չսպասել բայց ուրիշներ՝ որոնք արժանիքի տէր են, գնահատութեան համար չսպասեցնել:

Դարձեալ, արժանիքը խարական հաշիւներէ վեր բռնելու ենք միշտ: Գրականութեան մէջ կուսակցական պատեր կառուցանել մեղանչական է: Ամերիկայի մէջ եւ ոչ մէկ անգամ հանդիպած ենք գրաքննադատականի մը որ վերջանայ... «բայց տէմոքրատ է», կամ, «րէփիւպլիքէն է» խօսքով: Բայց յաճախ նշմարած ենք վերապահումի սառնութիւն մը Ռամկավարի մը մէջ՝ երբ խօսքը կ'ըլլայ գրական մարդու մը որ քաղաքական համոզումներով Դաշնակցական է. կամ, միւս կողմէն, երբ դատողը Դաշնակցական է եւ դատուողը համոզումով Ռամկավար մը, այլ արժանաւոր գրագէտ մըն է: Մենք առոր դէմ բարձրաձայն բողոքած ենք միշտ եւ ուրախ ենք որ մեզի ձայնակիցներ շատ են թէ կուսակցականներու մէջ եւ թէ չէզոքներու մէջ: Մենք կը հաւատանք թէ գրականութիւնը նուիրականօրէն անբաժանելի միասնականութիւն մըն է: Գրական անվիճելի արժանիքի տէր մարդ մը ազգին ստացուածքն է եւ ոչ թէ մենաշնորհը այս կամ այն կուսակցութեան: Առա՛ղ, սակայն, երբ առիթը ներկայանայ, Դաշնակցական գրագէտը կամ բանաստեղծը կամ արուեստագէտը, Դաշնակցական մամուլը կը փառաբանէ, իսկ Ռամկավարն ալ՝ Ռամկավար մամուլը: Այսպէս՝ պէտ որքան ատեն որ գրագէտը կամ բանաստեղծը կամ արուեստագէտը ողջ է:

Իրարմէ կը տարբերինք քաղաքական կամ կրօնական համոզումներով եւ հայեացքներով, բայց առնք ի՞նչպէս կրնան նսեմացնել, ամպոտել մարդու մը տաղանդը եւ փորձուած արժանիքը որուէ մարդի մէջ, ինչպէս սա պարագային՝ գրականութեան մէջ: Հոգ չէ՛ թէ ուր եւ ինչպէս կը պաշտենք Աստուած, կամ ինչ կը խորհինք եւ կ'ըսենք քաղաքական հարցերու մասին, բայց գրականութիւնը եւ արուեստը այն հասարակաց փարքն է, ուր ամէնքս ազատ մուտք ունինք իրարու հետ խնդալու խօսելու: Գրականութեան շուրջ ցանկապատ չկայ: Բայց կուսակցական անոպայ մոլեռանդութիւնը մղած է ոմանք փշացանկեր կանգնելու գրագէտներու դէմ, որոնք «ընկեր» չեն խմբակցութեան մը մէջ, թէեւ ազգին պարծանքներն են: Աւելին ըսել անհարկի է:

Համաստեղ ազգին սեփականութիւնն է, ինքն ալ հպարտ է որ ազգին կը պատկանի առանց պիտակի, առանց խտրական որեւէ դասաւորումի: Ձեռք տանք իրարու իբրեւ ազգակից եղբայրներ: «Պատուելուն մէջ իրարմէ անցէք» կը խրատէ առաքեալը: Մեր ազգային երկինքին վերեւ փայլող աստղերը դիտելով երջանկանալ սորվինք: Վեր ելլենք խտրականութեանց եւ նեղմտութեանց ձորերէն: Մեծը ուր որ գտնենք՝ ճանչնանք: Միայն պզտիկ հոգիով մարդիկն են որ կը դլանան ծափը՝ մեծերու: Համաստեղ չենք կրնար ըլլալ, բայց կրնանք ծափահարել Համաստեղ մը եւ փառք տալ Աստուծոյ որ հայ ազգին պարգեւեր է զայն:

Ա. ՊԵՏԻԿԵԱՆ

«Հայաստանի Կոչնակ»

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսէյլէն բժիշկ Սերժ Էթմէքճեան, հիւանդանոցներու ներքին բժիշկ, մասնագէտ սրտի եւ մանկանց հիւանդութեանց Յունիս 2ին ներկայացուցած է հետեւեալ աւարտաճառը.—

« Contributions à l'étude des rhumatismes inflammatoires chroniques de l'Enfance, à propos de 50 observations ».

Արժանացած « շատ պատուաբեր » յիշատակութեան: Ժիւրին մասնաւոր գովասանքներ աւելցուցած է եւ զայն առաջարկած աւարտաճառի (թէզ) մրցանակի:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

– Ե Ր Բ –
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Նշմարեց որ, իր առջեւ քիչ մը անդին, մարդ մը, լուրթ օձիքէ մուշտակով,— ինչ հրաշքով — անշարժ կը կենար: Շատ երկարահասակ էր, լայն ուսերով, եւ կարծես թէ բան մը գինքը չէր յուզեր: Չէր շարժեր, մինչ իր շուրջը ամբոխը կը հոսէր մոլեգին հակահոսանքներով, ժայռի մը շուրջը, հեղեղի մը ջուրերուն պէս: Այս պահուն, աղջիկը կոնակէն հարուած մը ստացաւ, որ զինք գլորեց,— քանի մը քայլ եւս առաւ առանց իր հաւասարակշռութիւնը գտնելու, եւ եկաւ փռուեցաւ ոտքերուն առջեւ անոր, զոր քիչ առաջ նշմարած էր:

Մնաց հողին քանի մը րոպէ, կէս գիտակից, երբ գիտակցութիւնը վերստացաւ տեսաւ որ մուշտակով մարդը իր վրայ ծռած էր եւ կը վերցնէր...

Երբ ոտքի ելաւ ան, գլուխը դարձուց եւ այն ատեն տեսաւ դէմքը: Առնական դէմք մըն էր լաւ երեւոյթով, խոզանակաձեւ պզտիկ պեխեր եւ ծանր բերան մը: Լուրջ եւ մոխրագոյն աչքեր ունէր. բայց երբ նայեցաւ մանկամարդ աղջկան —զոր միշտ իր թեւերուն մէջ կը բռնէր — աչքերը լուսաւորուեցան:

Ան շատ լաւ կը զգար ինքզինքը անոր մօտ: Ցնկարծակի վախը հեռացած էր. ինքնավստահ, հանդարտ ուժի մը տպաւորութիւնը կուտար մարդը եւ երեսին նայելով, ըսաւ ազդեցիկ հնչիւնով մը.

— Աղջիկս, մէկ տեղդ ցաւեցա՞ւ:

— Ոչ, ըսաւ, կէս ժպիտով մը... Չեմ գիտեր ինչպէս պատահեցաւ, ի՛նչ անհեթեթութիւն:

— Ինչ որ անհեթեթ է քեզի պէս մանկամարդ աղջկան մը համար, հոս մինակ ըլլալն է: Ինչի՞ վրայ կը խորհիք:

Մեղմօրէն զինքը կը յանդիմանէր: Բոլորովին ինքզինքը չակեց: Տաղտկալի էր թողուլ այս բազուկին ապաստանարանը. կարծես զինքը կը պահէր դիւթական աշխարհի մը մէջ: Եւ յետոյ, կը գուշակէր որ, առանձին, այլեւս ուժ պիտի չունենար: Պէտք էր այդ ուժը ունենալ, սակայն: Ինքզինքը ազատեց եւ անոր ժպտեցաւ: Մանկունակ էր դեռ, թէեւ ունէր արդէն չափահաս աղջկան մը գեղեցկութիւնը եւ հրապոյրը:

— Ինչպէս շնորհակալ ըլլամ ձեզի.— ըսաւ... Առանց ձեզի ոտնակոխ եղած էի ասս խենթերէն:

Այն ատեն միայն նշմարեց որ, առանձին էին բացարձակապէս առանձին... Ամբոխը անհետացած էր, չէս գիտեր ուր. նոյնիսկ տապալած սահնակը հոն չէր. Մինչեւ փողոցի երկայնքին, պզտիկ մատուռին առջեւ Փերսփէքթիվ Նեվըսքին պարապ էր: Բայց երկու շարք զինուոր կը տեսնուէր Կօսթինի Տվօռ եւ այն տունին միջեւ որ Եւրոպայի օթէլին դէմն էր:

Եւ մինչ կը նայէր, յանկարծ սահնակ մը՝ զոր կը վարէր նստարանին վրայ կծկտած «իզվոսթչիք» (վարիչ), երեւցաւ պողոտային վրայ եւ յղնած ձիու մը յամր քալուածքով ուղղուեցաւ դէպի այդ խումբը: Սահնակին մէջ ուսանող մը խորը ինկած էր. դատաւկէն արիւն կը վազէր զոր իր թաշկինակով կը սրբէր վրան հակած գեռատի կին մը:

— Ինչ ըրիք. եղբայրներ, պոռաց ամբողջ ձայնովը. ձեռքիններուն վրայ գընդակ արձակեցիք:

Թեթեւ տատանում մը առաջ եկաւ խումբին մէջ, յետոյ զինուորները բացին իրենց շարքերը. սահնակը անցաւ փողոցը եւ անհետացաւ:

Այս եղերական տեսարանը յուզեց մանկամարդուհին դարձաւ իր ընկերոջը: Ան կեցած էր անայլայլ. եւ աղջիկը բան մը չկրցաւ կարդալ այս դէմքին վրայ որ խիստ երեւոյթ մը առած էր: Հարցաքննեց աչքերովը:

— Ժամանակ է երթալու, ըսաւ ան տրտում ձայնով մը: Կրնա՞մ ձեզի բանի մը օգտակար ըլլալ: Ո՞ւր կը բնակիք:

Ասի քիչ մը առաջուան շեշտը չէր այլեւս: Զգաց եւ հարցուց երկչոտութեամբ:

— Պալատին քարափին վրայ, բայց կրնամ հոն երթալ Միլիոնայեայի ճամբով. անցք մը կայ հոն. եւ, շարունակեց քիչ մը այլայլած ձայնով, կրնամ միս մինակս երթալ:

Առանց բառ մը ըսելու, թեւը առաւ եւ ուղղուեցան դէպի մօտակայ Միլլիոնայեան, փողոցները ամայի էին, անդորրութիւնը կատարեալ: Լիտխայի այնպէս թուեցաւ թէ մղձաւանջ մը ունեցած էր: Ձախ սրունքը կը ցաւէր եւ քիչ մը կը կաղար, բայց կը ջանար կրցածին չափ յայտնի չընել: Կ'երթային, լուռ մնջիկ: Միլլիոնայեային անկիւնը երբ հասան, կեցաւ եւ հակեցաւ դէպի հոն:

— Կը թողում ձեզի հիմա, ըսաւ. որեւէ վտանգ չկայ: Եւ պէտք է իմ սահնակս գտնեմ Եւրոպայի պանդոկին առջեւ Պէտք է որ Տումա երթամ:

Համառօտակի կը խօսէր, առանց բացատրութեան, բայց ձայնը ունէր դգուող բան մը, զոր նորատի աղջիկը նշմարած էր քիչ առաջ երբ առաջին անգամ ըլլալով իրեն խօսք ուղղած էր:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԳՄԲԷԹԻ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացնելու համար գմբէթի նորոգութեան :

	Ֆ.
Պ. Գէորգ Պազրճեան իր եղբօր Յովհ. Պազրճեանի յիշատակին	500
Այրի Տիկին Այտա Թորոսեան եւ Տէր եւ Տիկին Գեղամ Թորոսեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր Խորէն Թորոսեանի մահուան առթիւ	400
Այրի Տիկին Մարգարեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Ստեփան Մարգարեանի մահուան տարելիցին առթիւ	300
Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան, էլիզ Տէյիրմէնճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի	100

Տէր եւ Տիկին Ժան Էքէրեան ի յիշատակ իր հօր Արամ Կարապետեանի 50, Պ. Մարտիրոս Գարակէօզեան Յովհաննէս Պազրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակնի 50, Պ. Թուր Սարգիսեան 50, Տէր եւ Տիկին Խանճեան 10: Ընդհ. գումար 12·312 ֆրանք:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը չորեքշաբթի Յուլիս 3ին, կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին:

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները: Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն: Զաւեշտ «ԽԱԶՈՅԻՆ ԹՈՒՋԸ» :

Մուտքը ազատ է :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առիթով կը նուիրեն .

Պ. Մ. Պետրոսեան հազար ֆրանք, Ջրբաշեան ընտանիք 200, Տիկին Ստեփանեան, Պ. Գ. Սիրաքեան եւ Պ. Կ. Գազազեան հարիւրական ֆրանք :

Տիկին Ա. Նորա, Տիկին Ա. Խուպէսէրեան, Տոքթ. Արթինեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գ. Պաքըրճեան, Պ. Ֆրէնկեան, Ժ. Մուրատեան, Ն. Ֆրէնկեան, Տէր եւ Տիկին Տապաղեան, Արսլանեան (Պուլօնէր), Տէր եւ Տիկին Պալիօզեան, Տէր եւ Տիկին Ս. Պէրպէրեան, Է. Պետրոսեան, Արզումանեան ընտանիք 50ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Մումճեան, Ս. Գանճեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Գ. Փաթուկեան, Գարիկեան (Քըլամառ) երեսունական ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Կ. Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Խաչերեան, Պօյաճեան, Արտի հաստատութիւն, Տ. Ֆրէնկեան, Ա. Սիրունեան, Ն. Հայթայեան, Կ. Գապատայեան, Թէնքըրեան, Ժ. Յակոբեան, Գ. Տէտէեան, Սաատէթեան ընտանիք, Գ. Մինասեան, Տիկին Հ. Ներսէսեան, Յակոբեան, Վարժապետեան, Բէրամեան, Քիաթիպեան ընտանիք, Գ. Պահթիարեան (Նիս), Ե. Արապեան, Մ. Էգնաեան, Ս. Տամլամեան, Տիկին Մաթոսեան, Տէր եւ Տիկին Ֆուժըրոս, Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան, Աթապէկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Տէտէեան քսանական ֆրանք :

Ազապէկեան ընտանիք 40 ֆրանք :

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱՀԱՄԱԿՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան կողմէ, ի պատիւ

ՏԻԿԻՆ ԼՕԼԱ ՍԱՄՈՒՆԻԻ

Լիբանանի Հայ Օգն. Խաչի ատենապետուհի :

(Ֆիլմի ցուցադրութիւն, ժապաւէնի ունկնդրութիւն) :

Այս Երկուշաբթի իրիկուն (20 Յունիս), ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, մեթրօ Քատէ :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին:

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՊՕՄՈՆ, Ս. Գ. Լ. ԵԿԵՂԵՑԻ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. եկեղեցւոյ Թաղ. խորհուրդը կը յայտնէ Պօմոնի եւ շրջակայքի հայ հասարակութեան թէ այս Կիրակի, եկեղեցւոյս մէջ պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Հայր. Թեմի Առաջնորդ ԱՐՏԱՒԱԶԴ ԵՊԻՍԿ. ԹՐԹՌԵԱՆ:

Կը հրաւիրուի բարեպաշտ հասարակութիւնը ներկայ ըլլալ արարողութեանց :

ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ
4ՐԴ ԷՆ 17ՐԴ ԴԱՐ
(LES MONUMENTS ARMENIENS DU IVème au XVIIème SIECLE)

Գրեց՝ ԷՏՈՒԱՐ ՈՒԹՈՒՃԵԱՆ

200 էջնոց
ֆրանսերէն փառաւոր հատոր մը

Գինն է 49 փրանք

Կարելի է արձանագրուիլ հետեւեալ հասցէներուն.—

EDITIONS ALBERT MORANCE
1, Rue Palatine — PARIS (6e)
C. C. P. PARIS 676-88

կամ հեղինակին.—

EDOUARD UTUDJIAN
94, Rue Sait-Lazare
PARIS (9e)
C. C. P. 2012-41

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Ձեւ ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մ. Տէր-Յակոբեանէ յիսուն ֆրանք, իր ամուսնոյն Միքայէլ Տէր-Յակոբեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկերուհի Նեւրիկ Պամաճեանի եւ ընտանիքին պարագաներուն իր ամուսնոյն Գէորգ Պամաճեանի մահուան տխուր առթիւ :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		14 ֆր.
» » պակաս օրական		15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

Vient de paraître la réimpression :

K. SAYABALIAN
de l'Académie du Var

L'HOMME et LE BONHEUR

K. Sayabalian pense que « La vie est un choix et le bonheur en est le corollaire ». Il analyse donc tous les facteurs du bonheur humain : la santé, l'harmonie sexuelle, l'amour, l'orgueil substitué à l'ambition, et même l'argent. Son livre, sensible, est l'œuvre d'un homme cultivé et délicat, d'un philosophe doublé d'un poète. Sa conclusion est très nuancée et empreinte de sagesse. On prendra à cette lecture un plaisir certain.

M. J. MARIAT (*La Tribune de Genève*)

M. K. Sayabalian s'était déjà signalé dans le monde des lettres par des œuvres d'une haute tenue. Avec « L'homme et le bonheur », il a composé un essai philosophique où la pureté du style s'allie à profondeur de la pensée. Sa lucidité et sa clairvoyance comblent une lacune et font de son ouvrage une réussite.

R. NOILLETAS (*République*)

Volume très bien édité et marqué au coin du plus grand bon sens. L'auteur a bien vu que l'absence de bonheur résulte d'un « mauvais agencement de la vie intime ». Sa lecture sera profitable à beaucoup.

Docteur H. DIJON (*L'Ouest Médical*)

K. Sayabalian étudie le bonheur en philosophe, en homme qui connaît la vie. Il chasse les inquiétudes, nous donne des raisons d'espérer, fait du bien.

CHARLES DE RICHTER (*Le Provençal*)

M. K. Sayabalian, poète et romancier, nous donne « L'homme et le bonheur ». C'est un essai, plein d'amour de la vie, d'expérience et de bonté, sur la conquête du bonheur. Tous ceux qu'effraie la vie, et qui ne savent comment y trouver la paix de l'esprit liront avec intérêt ces pages d'un lettré et d'un philosophe.

ROMAIN ROUSSEL (*Le Monde et la Vie*)

« L'homme et le bonheur » de K. Sayabalian est une étude poussée sur un thème passionnant que l'auteur, s'appuyant sur une expérience vivante, expose avec clarté, chaleur et conviction motivée. Le style est expressif et coloré. Un beau et bon livre.

GEORGES FINAUD (*Agence Française et d'Outre-Mer*)

Etc.

AU FIL D'ARIANE — PARIS
Un volume in-16 : F. 6,70

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն 18

TRANSTOURS
22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ	35 Ֆ.	
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆ.	Հատը	0,30 Ֆ.	

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 21 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 21 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10640

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.640

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՑԻՑ ԱՆՑԵԼՈՑ

Ե.

Շատ բան գրուած է Հայաստանը ամերիկեան հողատարութեան ենթարկելու մասին :

Իվրնա կ'ըսէ թէ Գերագոյն Խորհուրդը 1920 Ապրիլ 27ին նամակ մը ուղղեց նախագահ Ուիլսընի խնդրելով որ Մ. Նահանգները ընդունին Հայաստանի հողատարութիւնը :

Նամակը կը շեշտէր թէ Կիլիկիան ալ Հայաստանի մէջ առնելու ծրագիրները «լքուած» են : Սակայն կը մնայ ա՛յն հարցը թէ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Վանի եւ Պիթլիսի արեւելեան նահանգներէն — որոնք ներկայիս Թրքական գրաւման տակ կը գտնուին — ո՞ր մասերը պիտի կցուին այժմ գոյութիւն ունեցող Երեւանի Հայկական պետութեան :

Խորհուրդը միաժամանակ նախագահէն կը խնդրէր Հայաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ սահմանները որոշելու պատասխանատուութիւնը ստանձնել :

Նամակին մէջ կ'ըսուէր թէ Դաշնակիցները նախապէս օսմանեան կայսրութեան պատկանող ուրիշ հողամասերու վրայ բազմածախս պարտաւորութիւններու տակ մտած ըլլալով, չեն կրնար Հայաստանի պաշտպանութիւնը ստանձնել : Այդ պատճառաւ կը դիմեն Մ. Նահանգներուն, որ այդ բեռը իր վրայ առնէ : Որովհետեւ առանց մեծ ուժի մը աջակցութեան, Հայաստան չի կրնար ինքզինքը պահել : Հայաստան պէտք ունի փոխառութեանց եւ կահուկազմածներու : Ամերիկա զանոնք հայթայթելու համար աւելի մեծ կարելիութիւններ ունի քան դաշնակիցները, որովհետեւ անիկա հարուստ է եւ զօրաւոր եւ իր հարստութեանց աղբիւրները պատերազմէն չվնասուեցան ինչպէս դաշնակիցներունը (էջ 262) :

Նախագահը պատասխանած է, որ կ'ընդունի Հայաստանի սահմանները որոշելու խնդրանքը :

Հանրածանօթ է, որ ամերիկեան քոնկրէսը մերժեց ընդունիլ Հայաստանի հողատարութիւնը :

Ու երբ 1920 Նոյեմբեր 22ին Ուիլսըն իր իրաւարարական վճիռը ղրկեց Գերագոյն Խորհուրդին Հայաստանի սահմաններուն մասին, «Հայաստան ո՛չ եւս էր», կը գրէ Իվրնա, որ կ'աւելցնէ թէ Երեւանի շուրջ մանրանկար հողամաս մը միայն ձգուեցաւ ազատ Հայաստանէն, այդ ալ շուտով կորսուեցաւ Խորհրդ. Միութեան մէջ :

Մինչ Կիլիկիոյ Հայերուն ցրուած բեկորները գաղթական դարձան, կ'ըսէ, Թուրքիոյ արեւելեան կողմը Հայերը ենթարկուեցան նոյն ճակատագրին, ճզմուած բոլշեւիկներուն, Կովկասի խալամներուն եւ ազգայնական Թուրքերուն միջեւ :

«Այն պահուն, երբ Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեամբ եւ Հելլէններու միջոցով Մուսթաֆա Քեմալի եւ Միլլիճինեբու պարտութեան հեռանկարով կը կարծուէր թէ Թուրքիոյ նկատմամբ դաշնակիցներու ծրագիրները հասած էին իրենց նպատակին, հեղնութիւն մըն էր, բոլշեւիկներու արշաւանքը Հայաստանի դէմ : Սեպտեմբեր 29ին Քեազիմ Քարապէքիր գրաւեց Կարսն ու Արտահանը : Այս ձեւով ուղղակի կապ հաստատուեցաւ օրէնքէ դուրս հռչակուած երկու վարչաձեւերու միջեւ : Ցամաքային այս կամուրջին միջոցաւ զէնք, ռազմանիւթ եւ պարէն կարելի էր փութացնել Միլլիներուն :

«Բոլշեւիկեան վարչաձեւը ժամանակ չկորսնցուց զօրացնելու համար իր Թըշ–

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

—o—

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԱԾ Է

Նախագահ տը Կոլ եւ իր շքախումբը Մոսկուա մեկնեցան Երկուշաբթի օր եւ նոյն օրը ժամը չորսին (տեղական ժամ) հասան Խորհրդային մայրաքաղաքը :

Ռուսերը աննախընթաց ընդունելութիւն մը պատրաստած են, մամուլը լայն էջեր կը նուիրէ տը Կոլի եւ Ֆրանսայի եւ դըպրոցներն ու գործատուները երկու ժամ դադար ունին, մասնակցելու համար ընդունելութեան :

Արեւմտեան շրջանակները անձկութեամբ կը հետեւին այս ճամբորդութեան, ոմանք մտահոգ են, ոմանք յոյսեր ունին, բայց ոչ ոք անտարբեր է : Գերմանացիք կը փորձեն ծածկել իրենց մտահոգութիւնները, բայց Հելմութ Շմիթ, խորհրդարանի սոցիալ - դեմոկրատ ընդդիմութեան բանբերը, յայտարարած է «Վէլթ Ամ Զոնթակ» թերթին. — «Այն խոր լռութեամբ զոր տը Կոլ կը պահէ իր մտադրութեանց մասին, մինչ Ատլանտեան Ուխտը կը դնէ ամէնէն ծանր տագնապին մէջ, զոր այս կազմակերպութիւնը ճանչցած է կրնայ կորսնցնել Արեւմուտքի մէջ, ինչ որ կ'ուզէ շահիլ արեւելքի մէջ : Մեզի Գերմանացիներուս համար, վախ կայ որ պարզապէս սակարկութեան ծառայենք միջազգային համաձայնութեանց մէջ» :

նամիներուն թշնամին : Այսպէս, ապահովելէ վերջ պատերազմելու եւ իր մարդիկը կերակրելու միջոցները, Մուսթաֆա Քեմալ հանգիստ կեցաւ Անատոլեան լեռնադաշտին վրայ ...» (էջ 289) :

Իվրնա այս ձեւով կ'արձանագրէ Հայաստանի դէմ կատարուած դաւադրութիւնը բոլշեւիկներուն կողմէ, չեշտելով որ Մուսթաֆա Քեմալ ամէն տեսակ օժանդակութիւն գտաւ Մոսկուայէն, նախ ճզմելու համար նորազատ Հայաստանը, յետոյ ծով թափելու համար Հելլէն բանակը :

Հայերը լքուեցան բոլորէն : Դաշնակիցներէն՝ որոնց դատին համար ա՛յնքան արիւն թափեցին : «Ռուսաց մեծ ազգ»էն, խաչապաշտ «քեռի»էն, որուն վրայ դրած էին իրենց յոյսը մեր պապերը 18րդ դարէն սկսեալ ազատ հայրենիք ունենալու համար եւ որու բանակներուն հայթայթած էին անթիւ անհամար կամաւորներ եւ կանոնաւոր զինուորներ՝ ամէն անգամ, որ անիկա պատերազմած էր Թուրքին դէմ :

Այսօր ալ այդ յոյսով կ'օրօրուինք, գիտնալով հանդերձ, որ շուրջ կէս դարէ ի վեր երէկի «դարաւոր թշնամի»ները, Ռուսն ու Թուրքը դարձած են սիրակից բարեկամներ :

Հայկական Դատի վերարծարծման այս օրերուն անցեալի անցքերուն ոգեկոչումը սահմանուած է թարմացնելու հիներու յիշողութիւնը եւ լուսաբանելու նորերը :

Մեր նոր սերունդին վրայ կ'իյնայ նըւիրական պարտականութիւնը հետեւելու երէցներու ճամբուն, ի կատար ածելու համար կիսատ ձգուած գործը եւ իր արժանի լուծումին յանգեցնելու հայ ազգի արդար դատը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

(ՎԵՐՋ)

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

Ա.

ԽՄԲ. — Ուխտաւոր մը, ինչպէս սովորութիւն դարձաւ ըսել վերջերս, Հայաստանէն վերադարձին՝ մեզի բերաւ թանկագին արմաղան մը, — բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկեանի ճառը, արտասանուած՝ Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան ԻԴ. համագումարի նախօրեակին, 26 Կոմիսարներու Շրջանի կուսակցական ժողովին մէջ :

Կը հրատարակենք այդ ճառը ամբողջութեամբ :

Այս առթիւ, մեզի կը մնայ շնորհաւորել քաղաքացիական քաջութիւնը Հայաստանի ամէնէն ժողովրդական բանաստեղծուհիին, որ կ'ընդվզի, կ'ըմբոստանայ բոլոր անոնց դէմ, որոնք արձագանգ չտուին Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ տեսնուած համազգային, համաժողովրդական անօրինակ, աննախընթաց եւ քաջ պոռթկումին, կատարուած անցեալ տարի՝ ինչպէս եւ այս տարի : Բանաստեղծուհին հոյակապ խոյանքով մը կը նետուի վեր, քննադատելու համար ոչ միայն «սոցիալիզմի երկիրը», որ իր ազդու ձայնը չէ բարձրացուցած «դատապարտելու թուրքական զաւութարարների կազմակերպած, պատմութեան մէջ մինչ այդ ամենածաւալուն, ամենապլանաւորուող մի ամբողջ ժողովուրդի ոչնչացումը հետապնդող ցեղասպանութիւնը», այլեւ Պրաւդան եւ Մոսկովեան պաշտօնաթերթերը, որոնք «չբաժանեցին հայ ժողովրդի վիշտն ու վրդովմունքը», Յիսնամեակին առթիւ, ընդհակառակն «բարեկամութեան եռանդուն բանակցութիւններ կատարեցին Թուրքիայի հետ՝ հէնց այդ ամիսներին» :

Երբ, կը շարունակէ բանաստեղծուհին, «սոցիալիզմի երկիրը» երկրորդ համաշխարհային պատերազմի 20ամեակին առթիւ՝ դատապարտեց գերմանական ֆաշիզմը եւ անոր ցեղասպան ոճիրները», ինչո՞ւ լուռ մնաց Թուրքիոյ մէջ կատարուած ցեղասպանութեան մասին :

Բանաստեղծուհիին լեզուով արտասանուած այս դատապարտութիւնը դաս մըն է նաեւ Երեւանի մեր քաղաքագէտներուն, որոնք ուզեցին լուռ մնալ «Մեր հողերը, մեր հողերը» պատմական աղաղակին :

Ահա բանաստեղծուհի մըն է որ կը կրկնէ այդ աղաղակը :

Ապրի՛ս, շատ ապրիս, հայ քաջ բանաստեղծուհի :

Ընկերնե՛ր, հաշուետու ժամանակաշրջանում, ինչպէս մեր ամբողջ հանրապետութիւնը, այնպէս էլ 26 Կոմիսարների շրջանը ունեցել է տնտեսական յաջողութիւններ, բայց ես, որպէս գրող, պէտք է կանգ առնեմ այն մի քանի երեւոյթների վրայ, որ տեղ են գտել մեր հանրապետութեան հասարակական, քաղաքական կեանքում եւ որոնց կողքով անցնել չի կարելի :

Ինչպէս գիտէք, այս տարի համայն հայ ժողովուրդը նշեց Մեծ Եղեռնի՝ սուլթանական Թուրքիայի կողմից հայ ժողովրդի վերաբերեալ գործադրած ժողովրդասպանութեան յիսնամեակը : Այս տարելիցի արձագանգը լայնօրէն տարածուեց աշխարհում, շատ օտարերկրեայ պետութիւններ մամուլում եւ այլ հաւաքոյթներում նշեցին այդ տարեթիւը, եղան պետութիւններ, որոնք Ապրիլի 24ին ազգային սուգի օր յայտարարեցին : Էլ չեմ խօսում սփիւռքահայութեան սուգի եւ բողոքի բուռն ու բազմազան արտայայտութիւնների մասին :

Այս ֆոնի վրայ միանգամայն ճիշդ էր, քաղաքական տեսակէտից հեռատես, որ Սովետական Միութեան Կոմպարտիայի Նախագահութիւնը հաւանութիւն տուեց Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի որոշմանը՝ պետականօրէն նշելու այդ յիսնամեակը :

Սակայն, ցաւօք սրտի, այդ նշումը չընդունեց անհրաժեշտ խորութիւն ու լայնութիւն, որը եւ տեղիք տուեց 1965 թուի Ապրիլ 24ի յայտնի դէպքերին :

Մեղանում տիրապետող կարծիքից բացի, որի վրայ ես յետոյ կանգ կ'առնեմ, գոյութիւն ունի այդ դէպքերը բոլորովին տարբեր ծայրերից գնահատող երկու տարբեր կարծիքներ : Գնահատողների մի մասը աշխատում են փոքրացնել դրա նշանակութիւնը, համարել սոսկ մի քանի ջահել – ջհուլների խաղ, երիտասարդութեան օյինբազութիւն. միւս մասն էլ աշխատում է այդ դէպքերին տալ ամենամռայլ գունաւորում, համարել հակապետական ցոյց, նացիոնալիստական, հակառուսական տրամադրութիւնների արտայայտութիւն, Սովետական Միութիւնից անջատուելու կոչ եւայլն :

Վերջին կարծիքի կողմնակիցները, թուով շատ քիչ, բայց ակտիւ տարրեր են, որոնց հիմնական զբաղմունքն է անդադարօրէն զրպարտագրեր հասցնել Մոսկուա եւ որքան կարելի է ծուռ հայելու մէջ ներկայացնել իրողութիւնը : Դժբախտաբար, պատահում են պատասխանատու անձինք, որոնք ոչ միայն ընթացք են տալիս այդ զրպարտագրերին, այլեւ ելնելով դրանցից, ինչպէս եւ այս կամ այն ինֆորմատորի (տեղեկատու) սխալ տեղեկութիւններից, ճիշդ պատկերացում չեն կազմում Հայաստանի եւ նրա ժողովրդի մասին :

Այսպիսի սխալ պատկերացման արդիւնք է այս Դեկտեմբեր 9 – 11ը, Մոսկուայում կայացած ստեղծագործական երիտասարդութեան հետ տարուող աշխատանքներին նուիրուած խորհրդակցութեան ժամանակ ՀԼԿԵՄ (Համայնավար Երիտասարդաց) Կենտկոմի քարտուղար ընկեր Կամշալովի յայտարարութիւնը, թէ իբր Ապրիլեան դէպքերը Հայաստանում գոյութիւն ունեցող նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դրսեւորում են, որի ընթացքում եղել են Ռուսաստանից անջատուելու կոչեր, հակասովետական ելոյթներ եւն., եւն. :

(Շար.)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՆԻ 24 ժամերու մեծ յաղթականն է Ֆորտը, որ գրաւած է երեք առաջին տեղերը : Մրցանիշը կոտրուած է 201 քիլոմեթր 385 ժամական միջինով մը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՃՈՆՍԸՆ, յայտարարած է թէ շատ գոհ կ'ըլլայ տը Կոլը ընդունելու եթէ այս վերջինը կը խորհի թէ նման հանդիպում մը կրնայ օգտակար ըլլալ :

ՄՈՆ – ՎԱԼԵՐԻԷՆԻ վրայ, ինչպէս ամէն տարի ոգեկոչուած է «Յունիս 18»ի տարեդարձը տը Կոլի ներկայութեան :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կիրակի օրուան մեր թիւին տպագրութեան ատեն, արկածի մը հետեւանքով, անկարելիութեան մէջ գտնուեցանք ղոհացում տալու մեր բոլոր բաժանորդներուն :

Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն, որոնք հնարաւորութիւն չունին այդ թիւը գտնելու տեղւոյն վրայ, որ դիմեն «Յառաջ»ի վարչութեան : Պիտի փորձենք գոհացում տալ կարելիութեան սահմաններուն մէջ :

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որ թերթը չստացան, ներողամիտ ըլլալ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Գ.

1915 Յունիս 3, 10, 13ին, զանգուածային բանտարկութիւններէ ետք, Ներքին Նախարարութենէն հասած գաղտնի հրամանագրի մը համաձայն՝ խմբագրուած էր Պէյաննամէ (յայտարարութիւն) մը, որ փակցուած էր պատերու վրայ, եւ հաղորդուած էր նաեւ քաղաքի ոստիկանատուներուն եւ անոնց միջոցաւ Մըխթարներուն: Ահաւասիկ Պէյաննամէին բովանդակութիւնը (*):

1·— Բարձրագոյն հրամանով՝ ճէզիրէ եւ Տէր – Զօր պիտի մեկնիք:

2·— Ապահով պիտի երթաք՝ հսկողութեան տակ:

3·— Ճամբան ձեզի բան պիտի չպատահի:

4·— Այս տեղահանութիւնը տեղի կ'ունենայ պատերազմի պատճառով:

5·— Եթէ ընդդիմութիւն փորձուի, զինու զօրութեամբ պիտի բնաջնջուի:

6·— Թաղ առ թաղ պիտի մեկնիք:

7·— Գարագօլներուն հաղորդուած է:

8·— Կրնաք վարձել կառք, ձի, էշ: Զունեցողներուն կառավարութիւնը եղան կառքեր պիտի հայթայթէ, իրենց հետ տանելիք գոյքերուն համար:

«Եղեռնապատում» գրքին հեղինակը Կարապետ Գաբիկեան կ'արձանագրէ, թէ 15 օրուան ընթացքին, Յունիս 22էն մինչեւ Յուլիս 5, Սեբաստիոյ քաղաքէն տարագրուած են 5400 տուն 37 հազար անձ:

Մեր ձեռքին տակ գտնուած ձեռագիր օրագիր մը կը յիշատակէ, թէ տարագրութեան նախօրէին, ոստիկանական վերջին մարդահամարով, տարագրութեան ենթակայ եղած են քաղաքէն 47 հազար 500 անձ, ոչ թէ 14 կարաւանով այլ 17 կարաւանով:

Քաղաքին մէջ բանտարկուած հինգ հազար Հայերը ենթարկուած են ծեծի եւ չարչարանքներու, ինչպէս նացիները կ'ընէին Հրեաներուն: Գնդակահարուելիք բանտարկեալները, նոյն վայրագ միջոցներով, գլիւերնը կապուած, դուրս հանուած ու սուինաւոր զինուորներու հսկողութեան տակ սպաննուած են:

Այս բոլոր զոհերուն դէմ մէկ չինծու դրպարտութիւն կար· — Մուամմէր կոչուած հրէշ նահանգապետը ստայօդ տեղեկագիր մը ներկայացուցած էր Սեբաստիոյ Պատերազմական Ատեանին, իբր թէ երեսուն հազար Հայեր պատրաստուած էին ապստամբելու, անոնց ուժը բաժնուած էր երեք մասերու, որոնց մէկուն հրամանատարն էր հերոս Մուրատը: Այդ օրերուն, պատերազմական ատեանի մըն նախագահի տիտղոսը կը կրէր հազարապետ Մուսթաֆա Սապրի: Մուամմէրին հրէշային սուտերը արձագանգ կը գտնէին տեղւոյն Թուրքերէն պաշտօնաթերթին՝ «Սիվաս» եւ «Գըզըլ Ըրմագ»ի մէջ, Թուրք խուժանը գրգռելու համար Հայոց դէմ:

Նման արուեստական պատերազմական ատեաններ կազմուեր էին հայաբնակ գըլխաւոր քաղաքներուն մէջ, կեղծ դատեր ստեղծելու համար: Մուամմէրին զըզուելի դրպարտութիւնները հրատարակուած են նաեւ Թուրքերուն հրատարակած «Հայ Յեղափոխական Շարժումները» կոչուած գրքին մէջ (էջ 190–194):

Ցեղասպանութիւնը այժմ միջազգային ոճիր կը նկատուի եւ օտար մարմին մը, ըլլայ Միջազգային Կարմիր Խաչը կամ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը, չատ դիւրութիւններ ունին ուսումնասիրութեան եւ ստուգումի, որովհետեւ, հակառակ Թրքական կառավարութեան բոլոր ջանքերուն՝ անհետացնելու նպատակով փաստաթուղթերը, Եղեռնի հետքերը եւ այլ նշանները այսօր կարելի է ամենայն դիւրութեամբ ճշդել: Արդէն Հայութիւնը, Սեւրի դաշնագրին մասնաւոր յօդուածներով, իրաւունք ստացած է իր պահանջներուն մասին (տե՛ս, Պատմութիւններու գլուխը, մաս 7, յօդուած 226 – 230, եւ մասնաւորապէս Թուրք կառավարութեան կատարած ջարդերու մասին՝ Յօդ· 230ը եւ փաստաթուղթերու հայթայթման մասին ալ յօդ· 228ի տրամադրութիւնները):

Մեր դատի պահանջին հիմը միայն նիւթական կորուստի հատուցումը չէ, այլեւ հաստատումը՝ ոճրագործին, քաղաքական այս մեծ ոճիրին կանխամտածումը Հայաստանը առանց Հայու թողելու եւ Հայոց հողերը պահելու նպատակով՝ Թուրք կառավարութեան ձեռքին տակ:

Հայը իր հնարագիտութեամբ եւ աշխատասիրութեամբ կրնայ վերստեղծել նիւթականը, բայց հողին պէտք ունի, իր ոտքին տակ:

Մարտ 15ին եւ անոր յաջորդող Զատիկի եւ Նոր Կիրակիի օրերուն Թուրքերը՝ հայ կուսակցական ղեկավարները եւ ուրիշներ, մինչեւ Մայիս 27, (իրենց բըպանման օրը), աներեւակայելի ծեծի ու չարչարանքներու ենթարկեցին, եւ Մայիս 27ին ձեռքերը կապուած տարին Ենիխանէն՝ երկու ժամ հարաւ – արեւմուտք Իթ Տաղիի ստորոտը, «Իթ Մէզարը» կոչուած վայրը, գնդակահարելով թաղեցին: Ներկայ եղած էին՝ Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղարը, վալին, ժանտարմայի հրամանատարը՝ Ալի Շէֆիք եւ գօլ – օրտուի հրամանատարի փոխանորդ՝ Փէրթէվ պէյ, եւ լուսանկարած էին զանոնք:

1915 Յունիս 3էն մինչեւ 16 Յունիս, հինգ հազարէ աւելի անձեր բանտարկըւած էին զանգուածային կերպով, եւ լեցուած էին Կեդրոնական բանտը եւ երեք Մէտրէսէներ, — Կէօվ Մէտրէսէ՝ քաղաքին Հարաւային մասին մէջ եւ երկու ուրիշ մէտրէսէներ՝ քաղաքի Կեդրոնական մասին մէջ՝ «Շիֆայիէ» եւ «Մուզաֆֆէրէտին» կոչուած: Բացի ատոնցմէ՝ հետզհետէ կը բերուէին շրջակայքի աւաններէն եւ քաղաքներէն ձերբակալուած Հայեր: Բանտարկուած չէնքերը մէկ կողմէն կը պարպուէին եւ նորէն կը լեցուէին, նոր զոհերու տեղ պատրաստելու համար: Երբ քաղաքին բանտարկութիւնները լրանալու մօտ էին, եւ Յունիս 18ի Պէյաննամէով պիտի յայտարարուէր ժողովուրդին տարագրութիւնը, Իթթիհատի պատասխանատու քարտուղար Ղանի պէյ, որ Սեբաստիոյ մէջ կը բնակէր Պարոյր Լֆէնտի Պօղոսեանի տունը, Կ· Պոլիս մեկնած էր: Ան պիտի վերադառնար բերանացի եւ գրաւոր նոր հրահանգներ բերելու համար Կեդրոնէն: Քաղաքին բռնագաղթը սկսաւ Յունիս 22ին եւ վերջացաւ Յուլիս 9ին:

Յուլիս 10ին, Թրքական պոռնկացեալ Սահմանադրութեան 7րդ տարեդարձի օրուան տօնախմբութեան հանդէսէն ետք, Ղանի պէյ վերադարձած էր Սեբաստիա եւ քաղաքին Հայերը հեռացուելէ ետք կարգը եկած էր չորս չէնքերու մէջ թըլըմուած ձերբակալուածներուն, որոնք աւելի սարսափելի տանջուած են քան Քըրիստոս:

Յուլիս 11 – 19, ժանտարմըրիի եւ ոստիկանութեան եւ զինեալ սպաններու, ինչպէս նաեւ քաղաքին Թուրք երեսփոխան Ռասիմ պէյի ներկայութեան, նորէն ցուցակագրուեցան, արձանագրուեցան: Ինը օր տեւած այդ (Յուլիս 11–19) արձանագրութենէն ետք, ըստ կազմուած անուանացանկին, Յուլիս 20էն 25, Յուլիս 26 – 30 եւ Յուլիս 31էն մինչեւ Օգոստոս 4, այդ 15 օրուան մէջ, հինգ հազար բանտարկեալներէն, օրական 250էն 300, կապուած, հետիոտն, «ուրիշ վայրեր ղրկելու» կամ «Կեսարիա կամ այլուր ճամբայ չինելու» պատրուակով, կը տարուէին քաղաքին շրջակայքը՝ հինգէն տասը մղոն հեռաւորութեան վրայ, նախապէս որոշուած անջատ անջատ տեղեր եւ չարաչար կերպով կը սպաննուէին՝ հետեւեալ վայրերուն մէջ. —

Քաղաքէն ձերբակալուած հինգ հազար Հայերը եւ շրջակայ գիւղերէն եւ աւաններէն բերուած մօտ հինգ հազար Հայեր եւս, 1915 Յուլիս – Օգոստոսի մէջ եւ տարի մը ետք ալ հայ զինուորները նահատակուած են հետեւեալ վայրերուն մէջ, քաղաքէն հինգէն քսան մղոն հեռաւորութեան վրայ: Այդ վայրերը՝ այբուբենական կարգով. — Աքճօրէնի ձորերը, Գարտաշլարի ստորոտի ձորերը, Գայա Տիպի, Դավրա Պօղազի ձորերը, Իչխան Թագաւոր կոչուած վայրի ձորերը, Իմարէթի Հարաւը, Կէմէրէկի մօտ Մուտ – Արասը կոչուած գիւղին ձորերը, Ալիսի հարաւը՝ «Կիւն Կէօրմէզ» վայրը, Ղարըլըխը (Ս· Յակոբ Վանքի մօտ), Մէրէքիմի ստորոտը, Մէրէմ Օվա, Նիւմունէ Զիֆթլիկ, Շունքուրակի հարաւի ձորերը, Զարըլըի ձորերը, Զէլէպիէլէրի ձորը, Ս· Խնդրակատար վանքէն անդին Զէրչի տէրէ, Զէրչի խանի հարաւը, Զօրանոցին ետեւ, Սէյրան Թէփէսիի մօտ, Սէյֆէլի ճամբան, Սիվրի, Վարի Պալահոռ, Վերի Պորղուտ, Սէօյլիւտլիւ խանի ետեւ, Տաշլը Տէրէ, Փորսուխ եւ Ցաթլում: Սեբաստիոյ քաղաքին չուրջի հողերը նահատակաց արիւնով ոռոգուած են:

Նահատակուած այդ հինգ հազար Հայերուն մէջ էին Սեբաստիոյ քաղաքին ազգային հաստատութիւններուն, մարմիններուն, հայրենասէր անդամներուն մեծ մասը, տարեց ուսուցիչներ, Ազգ· Ժողովի եւ կրթական մարմիններու անդամներ եւ պատուական ազգայիններ, ամէն հոսանքէ եւ խաւէ:

ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՈՒԱԾՆԵՐԷՆ ՄԻՈՅՆ ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՍԻՆ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՎԿԱՅԱԹՈՒՂԹ ՄԸ

Սեբաստիոյ մէջ բանտարկուած հինգ հազար անձերէն մէկուն մասին, որ Սեբաստիոյ Քաղաքական Ժողովի անդամ էր, որուն ազդեցութիւն ունեցող անձի մը միջոցաւ Գերման Դեսպանատան դիմում եղած էր ճշդելու համար թէ այդ անձը բանտարկուելէն ետք (1915 Յունիս 13) ի՞նչ եղած է: Այս մասին գերման ընդհանուր հիւպատոսը՝ Մորթման գրած է Սեբաստիոյ գերման փոխ – հիւպատոս Քառլ Վէրթին եւ ան պատասխանած է հետեւեալը. —

Թիւ 81·— 1917 Փետրուար 22,
Սեբաստիա

Որպէս պատասխան ձեր 1917 Փետրուար 1 թիւ նամակին. — Այդ ծանօթ անձնաւորութիւնը, ձեռք անցուած վկայութեանց համաձայն, ատեն մը այստեղի բանտը մնացած է, յետոյ անծանօթ ուղղութեամբ ղրկուած է: Անոր ճակատագրի մասին այս տեղի բնակիչները բան մը չեն կրնար ըսել: Մինչեւ այսօր, անոր մասին, անոր ապրիլը ապացուցանող որեւէ լուր եկած չէ:

Ստոր· ՔԱՌԼ ՎԷՐԹ

Այս տեղեկութիւնը կրնանք ընդհանրացնել 4999 միւս բանտարկեալներուն համար եւս:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Այս Պէյաննամէն առաջ թուրք կեդր· կառավարութեան 1915 Մայիս 16ի հրահանգները, դահիճի որոշումը, շինծու պատճառաբանութիւնները, եւ սեփականութեանց գրաւումի հրահանգներու հաւաքածոն հրատարակած եմ «Հայրենիք»ի մէջ (1964 Օգոստ· 11, 12, 13):

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Այդ էր պատճառը, որ չնայած սեղմ ժամանակամիջոցին, դարասկզբի հայ բանաստեղծութիւնը դրսեւորեց զարմանալի կենսունակ, թողնելով գրական հարուստ ժառանգութիւն: Դրա ցայտուն օրինակներից է Վարուժանի բանաստեղծութիւնը: «Սարսուռներ»ից մինչեւ «Ցեղին սիրտը» եւ «Հեթանոս երգեր»ից մինչեւ «Հացին երգը», — ընդամէնը մէկ տասնամեակում նա անցաւ ստեղծագործական փառաւոր ուղի:

Վարուժանի մուտքը գրականութեան մէջ «մրրկային էր իր արուեստին պէս»: Նա ասպարէզ իջաւ մի այնպիսի ժամանակ, երբ բազմակնճիռ խնդիրների առաջ էր կանգնել ոչ միայն հայ գրականութիւնը, այլեւ հայ ժողովրդի պատմական զարգացումը: Արեւմտահայերի նկատմամբ տարուող բնաջնջման քաղաքականութեան հետ, որ օրէնքի ձեւ էր ստացել 1895 – 96ից յետոյ, ազգ· մշակոյթի, մամուլի եւ գրականութեան վրայ ծանրացել էր Համիտեան բռնատիրութիւնը: Ինչպէս ասում է Վարուժանը, «Նոյն աhեղ օրերուն հայ բանաստեղծական գրականութիւնը նախանձելի ոչինչ ունէր ... կային նորերը, ոչ միշտ անտաղանդ, բայց կքած բռնակալութեան թաթին տակ, կ'երգէին միայն կինը ...»:

Վարուժանը, իր գրական սերնդի հետ միասին, եկաւ վերջ դնելու հոգու եւ մտքի խեղճութեանը բանաստեղծութիւնում: Նա եկաւ բուն գաւառից, նետուեց եւրոպական մշակոյթի ոստաններ, բայց մինչեւ իսկ խաչաձեւ ազդեցութիւնների մէջ անեղծ պահեց իր աշխարհը՝ ժողովրդական կեանքը՝ ցաւատանջ հարցերով, մարդկայնութեամբ, լուսածածան երազներով եւ բնաշխարհիկ գեղեցկութիւններով:

Բանաստեղծի գրական առաջին իսկ փորձերից երեւում է նրա սերտ կապը հայրենի աշխարհի հետ: Դեռ 1901ին Կ· Պոլսի Մխիթարեան վարժարանում Պ· Դուրեանի եւ Մ· Պէշիկթաշլեանի ազդեցութեան ներքեւ գրած ոտանաւորներում, որոնց մի մասը լոյս է ընծայուած դպրոցի Արձագանգ Մոտայի խմբագրած թերթում, հնչում է բնաշխարհիկ կարօտը: Այդ նիւթի շարունակութիւնն է 1902ին գրուած «Ծաղկեփունջ կամ Բրդնիկցիի մը նուագները» խորագիրը կրող նորայայտ բանաստեղծաշարը: «Մօտայէն ներշնչուած... տխուր եւ գութ, ժպիտով եւ արցունքով» նա ապարէզ է բերում «Դափնեվարդ»ի, «Շուշան»ի, «Նարգիս»ի, «Յասմիկ»ի, «Մեխակ»ի, «Կուսածաղիկ»ի, «Մանուշակ»ի եւ դաշտի գեղեցիկ ու հմայիչ այլ ծաղիկների ու պատանեկան սիրոյ երգափունջը: Ուշագրաւ է, որ տակաւին «Թերափարժ» այս երգերը եւ հեղինակի ամենահասուն շրջանի «Հացին երգ»ը կապուած են նոյն բնաշխարհի, գիւղական նոյն պարզ ու երազկոտ միջավայրի հետ:

Ամօթխած լուսնին
Աղուոր դէմքին պէս
Եւ ոսկի գոյնով
Փայլիս ու բուրես:

Երբ էի մանուկ
Տենչայի քանի
Ժողվել, յօրինել
Քեզ փունջ արփենի ... :

Բըրգընկուհին ալ
Նազանքով զուարթ
Կը քաղէ ըզքեզ
Դընել կուրծքին զարդ:

Ուր ծըպտիս՝ անոր
Աչքերուն տակ վէս՝
Որոնք սիգալով
Մերթ կը դիտեն քեզ:

Կը բուրես մեղմիկ՝
Լանջքին վրայ մարմար,
Ուր սիրոյ յոյզեր
Քեզ կ'օրօրեն յար:

Կոյս սըրտի մ'անմեղ՝
Այդ յոյզերն ամէն,
Աչքէ մ'ոռոգական
Խուսափուկ խոովք են:

(«Խնձոր ծաղիկ»)

Վենետիկի Ս· Ղազար կղզում լոյս ընծայուած Վարուժանի քերթուածների առաջին գրքոյկը՝ «Սարսուռներ»ը (1905ին «Բեզմունի»ում եւ 1906ին առանձնատիպ), չնայած Մխիթարեանների մկրատի առերմուկքին, ջերմութեամբ ընդունուեց: Հեղինակը գրում է, թէ «կէսէն աւելին կրնամ ըսել լաւ մասը — չհրատարակուեցաւ»: Նորերս ստացուած գիտնել ստուգւում է, որ «Սարսուռների» բնագրից մկրատով իրօք կտրուած է թերթերի մօտ կէսը: Մխիթարեանները աշխատել են թոյլ չտալ «Թուրքին դէմ հակառակ բան մը»: Նոյն նպատակով խմբագրութիւնը «Բազմավէպ»ում լոյս տեսնող Վարուժանի հայրենասիրական բանաստեղծութիւններից ջնջում էին Արեւմտեան Հայաստանի քաղաքական ծանր վիճակը պատկերող տողերը: Այսպիսով, հէնց սկզբից պարզւում է հեղինակի դաւանանքը:

(2 Շար·)

Հ. Գ. ԲՇՏՐ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ՏԵՍԱՅ

(ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ)

Ա·

Ամէն անգամ որ հարցնեն ինծի, թէ ինչ քաղաքացի ես, կը պատասխանեմ․

— Աստուծոյ շնորհօք Լիբանանցի եմ, որովհետեւ այդ օրհնեալ այգին քաղաքացիական թուղթերով կրնամ ճամբորդել աշխարհի չորս ծագերը :

Քանի մը օր առաջ առանց որեւէ ձեւականութեան, վիզայի կամ հրամանագրի, պարզ ինքնութեան թուղթովս, բախտ եւ հաճոյքն ունեցայ անցնելու սուրիական սահմանագլուխը, այց մը տալու Քեսապի եւ իր շրջակայ գիւղերուն :

Հայ Քեսապի պատմութեան ակերը կը բխին 900 – 1000 թուականներէն : Պատմագէտները կը հաւատեն, որ Հայերը հոն գաղթած են Սելճուքներու եւ Թիւրքմէններու Մեծ Հայաստան ներխուժումին առիթով : Եւ ինչպէս Կիլիկեան լեռնային ժողովուրդով եւ իշխաններով, այնպէս Քեսապի եւ աւելի վարի գիւղերը եւ հովիտները լեցուեցան Հայերով : Եւ մինչ Կիլիկիան իր հայկական դոյնը կը պահէր մինչեւ 1918 – 1920 եւ ապա կորսնցուց արմատական տեղահանութեամբ ու ջարդերով, Քեսապ շարունակեց մնալ զուտ հայկական գիւղ մը թէ իր բնակիչներով, թէ բարքերով եւ թէ մանաւանդ իր բարբառով ու եկեղեցիներով :

Հետեւաբար Քեսապ մեր կիլիկեան իշխանութեան շրջանէն մնացած հայ հայրենիքի նշխար մըն է, որ կ'ապրի խաղաղ ու երջանիկ, սուրիական կառավարութեան հովանիին տակ :

×

Լաթաքիայէն մասնաւոր սպասարկութիւններ կան դէպի Քեսապ : Քեսապցի բարեկամի մը հետ մտանք այդ ինքնաշարժներէն մին ու տեղ գրաւեցինք վարիչին քով :

Երեկոյեան ժամը հինգի առենններն էր եւ սքանչելի օդ կ'ընէր : Հորիզոնը յստակ էր եւ արեւը կորսնցուցեր էր արդէն իր սաստկութիւնը :

— Քանի՞ ժամէն կը հասնինք Քեսապ, հարցուցի :

— Մէկ ժամ ու քառորդ ետքը :

Դեռ բաւական հեռու ենք : Քանի մը վայրկեանէն պիտի տեսնես Կասիոս (Ճէպէլ Ագրա) լերան սէգ գագաթը :

Արդարեւ երբ տափարակէն ետք սարահարթ մը բարձրացանք եւ վայրէջքն բռնեցինք, դիմացս նշմարեցի Կասիոսի սեպաձեւ բարձր գագաթը, որ միրճուած էր լուրթ կապոյտին մէջ :

— Այդ լերան կատարէն կը տեսնես մինչեւ Իսկենտերուն, Անտիոք, Մուսա լեռ եւ Կիպրոս, բացատրեց բարեկամս : Աղբի կողին վրայ կայ Պալլումի ուխտատեղին, ուր կը բարձրանային մեր հայրերը՝ Վարդավառին օրը : Հիմա թրքական սահմանին մէջ ըլլալով, այդ տօնը կը կատարուի Էսկիւրանի մէջ : Այդ առթիւ Հալէպէն ու Պէյրութէն շատեր կուգան Քեսապի գիւղակ՝ Էսկիւրան եւ հոն մատաղ կ'ընեն, հերիսայ կ'եփեն ու կը զուարճանան :

Ոլոր – մոլոր ճամբաներէ սուրալով, հասանք անտառներու շրջանը : Մայրիներ եւ այլազան ծառեր կը զարդարեն այդ լեռնալանջերը : Օդին մէջ խունկի եւ ճէժի բոյր մը տարածուած է որ առողջարար է թոքերուն :

Ով գիտէ, մեր պապերուն պապերը տնկեցին այս անտառները եւ իրենք անցան գնացին, բայց ծառերը մնացին :

Բարձրացանք ու բարձրացանք եւ ահա յանկարծ մեր ձախակողմը նշմարեցինք հիանալի տեսարան մը : Մայրիներու ծովէն ետք կը բացուէր Միջերկրական ծովը :

— Պասիթի ծովն է ըսաւ քովինս : Այս տեսարանը ոչ Լիբանան եւ ոչ ալ Զուիցերիան ունին :

Զառիվարը շեշտակի էր ու մենք կը գլորէինք կարծես անտառներու ընդմէջէն : Ապա ճամբան շտկուեցաւ եւ տափաստան մը եկաւ, միշտ ծառոտ ու կանանչ սակայն :

— Ասիկա Քեսապի սահմանն է, բացատրեց կիկերոնս : Հոս Տուզաղաճն է : Դիմացը թրքական սահմանն է, անկէ կ'երթան Անտիոք եւ Իսկենտերուն :

Մենք ձախ դարձանք եւ ցուցատախտակին վրայ կարդացի․— Քեսապ իրեք քիլոմեթր :

— Այլեւս Հայաստան կը գտնուինք, բարեկամս, ժպտելով ըսաւ դրացիս : Ալ որու հանդիպիս՝ Հայ է եւ հայերէն կը խօսի : Բոլոր հողերը, տուները եւ կալուածները Հայու կը պատկանին :

— Ինչո՞վ կ'ապրի մեր ժողովուրդը :

— Երկրագործութեամբ, օճառաշինութեամբ, արհեստներով եւ մերթ մաքսանենգութեամբ :

Աչքերուս չէի հաւատար, որ հոս ամէն ինչ Հայուն կը պատկանէր եւ տեսած բոլոր գիւղացիներս Հայեր էին :

Մեր դիմացն ելաւ իշապան մը գեղջուկի տարազով եւ այրած դէմքով :

— Ա՞ս ալ Հայ է, հարցուցի :

— Հարկաւ Հայ է, Կարոյենց Մարկոսն է, պատասխանեց, իրենց հիգէն կ'երթայ քնանալու :

— Այս կողմերը գայլ, աղուէս կամ շնագայլեր կա՞ն :

— Առաջ շատ կային, բայց հիմա Թուրքիա գացած են՝ Թուրքին մալը ուտելու : Երբեմն կինձեր կուգան խաղող ուտելու, բայց մենք կ'որսանք զանոնք եւ կ'ուտենք իրենց համեղ միսը :

— Ալպէր Արապեանի պարտէզը ո՞ւր է, իմացած եմ որ Քեսապի վարերն է :

— Ալպէ՞րը ով է ...

— Տղան Պիքֆայա կը կարդայ :

— Հա՛, Զըլփէգին տղան : Սանկ Զըլփէյ բաց որ հասնինք : Հոս ամէն մարդ երկու անգամ կը մկրտուի, մէկ մը քահանայէն, մէկ մըն ալ ժողովուրդէն : Այս երկրորդ անունով կը ճանչցուին անոնք : Հոս ունինք Հիթլեր, Մուսոլինի, Սթալին, Նափոլէոն, Գափիթէն, Հարիպաշէտ, Տասնապետ, Զավուշ եւ հազար տեսակ անուններ :

Հասանք երկու տնախումբերու եւ ես հարց տուի․

— Ինչ է ասոնց անունը :

— Ձախ կողմը Ճնարեբէն է, իսկ աջակողմը Էսքիւրան : Ճնարծըք կը կոչուի գիւղակը, որովհետեւ չինարի (սօսի) հսկայ ծառ մը կայ եւ քովը ակնաղբիւր : Էսքիւրանն ալ եղած է Քեսապի առաջին բոյնը :

Էսքիւրանի մէջ տեսայ հայկական գմբէթով պզտիկ մատուռ մը : Եւ ահա Քեսապ դիմացնիս է իր քարաշէն ու կրագիւտ տուներով, հայկական սիրուն գմբէթներով : Ամէնէն տպաւորիչ շէնքը լերան ստորոտին վրայ կանգնած է :

— Ասիկա Հայ Կաթողիկէներու վանքը, եկեղեցին ու դպրոցն է : Փատրէ Սապաթինօ անուն իտալացի վարդապետը շինել տուած է զայն : Քառասուն հազար դեղին ոսկի արժած է անոր շինութիւնը, որովհետեւ քարերը հեռուէն բերած են ջորիներով : Երկու գմբէթներով եկեղեցին Հայ Առաքելականներուս կը պատկանի, ձախի մէկ գմբէթն ալ Բողոքականներուն :

— Իսկ սա բարձրութեան վրայ դեղնաւուն կառոյցը ի՞նչ է․ պանդո՞կ թէ կառավարչատուն :

— Միացեալ կոչուած վարժարանն է, որ ամառը պանդոկի կը վերածուի :

ՇՐՋԻԿ

(1 Շար·)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆԿԱՊԱՐՏԷԶ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Ֆրանսահայ գաղութին մէջ գրեթէ մոռցուած եւ անտեսուած անուն մըն է այս վերնագիրը : Սակայն իրականութենէն բան մը աւելի է Մարսէյլի Անարատ Յղութեան քոյրերու մանկապարտէզը :

Կիրակի, Յունիս 5ին, Սալ Մազընոյի մէջ վայելքը ունեցանք հայ քոյրերու մանկապարտէզին տարեկան հանդէսով խանդավառուելու, ունկնդրելու մեր մատաղատի զաւակներուն հայրենաշունչ թոթովանքը թրթռուն :

Օրուան նախագահուհին բացման խօսքէն ետք, խօսնակը՝ Արամ Շէխիկեան հակիրճ կերպով ներկայացուց մանկապարտէզին նիւթական եւ բարոյական պատկերը : Զեկուցումէն կը պարզուէր, որ մանկապարտէզը վեց տարուան կեանք ունի՝ Սէն Պառնապէի բարձունքին վրայ օդասուն շէնքով եւ յարմարութիւնով : Ներկայիս հոն կը յաճախեն 120 մանուկներ : Դիմում կատարուած է կրթական նախարարութեան, որպէսզի նախակրթարանի բաժին մը աւելցուի ներկայիս գոյութիւն ունեցող տասը կարգերուն վրայ : Մանկապարտէզը ունի նաեւ գիշերօթիկի բաժին : Տարեկան պիւտճէն է 8 միլիոն հին ֆրանք, որուն երեքը այս տարի տրամադրած է Կիւլպէնկեան Հաստատութիւնը, երկուքեւկէսը՝ ընտանեկան սակերու տեղական սնտուկը, իսկ տարբերութիւնը ամբողջացուած է ամսաթօշակներով եւ նուիրատուութիւններով :

Զոյս քոյրեր կը ղեկավարեն մանկապարտէզը :

Ներկաները ուրախութեամբ վայելեցին մանկական խմբերգները, տրամախօսութիւնները, արտասանութիւններն ու նուագը : Նորութիւն մըն էր երգախառն նուագախումբը, զոր ղեկավարեց երեք տարեկան «խմբավար» մը : Հաճելի էր փոքրիկներու ներկայացուցած զաւեշտը :

Կարճ դադարէ մը ետք Գեր․ Յ․ Զուհաճեան կարդաց ուղերձ մը, ուր պարզեց Անարատ Յղութեան քոյրերու անխոնջ աշխատանքը, մեր մանուկներուն հայեցի դաստիարակութեան կենսական պարտականութիւնը եւ թելադրեց ներկաներուն քաջալերել այս ձեռնարկը :

Վիճակահանութենէն գոյացաւ 2850 ֆրանք :

ՆԵՐԿԱՅ

ԽՆԴՐԱՆՔ

Երեւանի Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանին մէջ պահուելու համար կատարուած առաջարկին համաձայն, եղբօրս՝ բանաստեղծ Ահարոն Տատուրեանին արխիւը պատրաստելու գործին ձեռնարկած եմ :

Իրմէ նամակ կամ որեւէ գրութիւն ունեցողներուն երախտապարտ կ'ըլլամ, եթէ բարի ըլլան ինծի ղրկել (կամ լուսանկարուած օրինակը : Ինքնագիր (օրիժինալ) նամակները, եւայլն, բնական է, խնամքով օրինակելէ ետք, իրենց տէրերուն պիտի վերադարձուին, իսկ լուսանկարուած օրինակներուն համար՝ պատրաստ եմ վճարելու յարակից ծախքերը :

Կանխաւ շնորհակալութիւն :

ԳՐ․ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

Հասցէ․—

K. DADOURIAN
6, Combemartin Road
LONDON S. W. 18
(ENGLAND)

Խորապէս շնորհակալ կ'ըլլամ, եթէ հայ թերթեր եւ հանդէսներ ազնուօրէն արտատպեն այս խնդրանքը, ինչ որ, ինծի համար, գնահատելի օգնութիւն մը պիտի ըլլայ՝ առաջադրուած նպատակին համար :

ԳՐ․ Տ․

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (4)

- ԵՐԲ - ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Չէր գիտեր ինչ ըսելը : Հաճելի բան չէր այսպէս թողուլ, այս բարեկամը ... բոպէ մը կանգ առաւ, առ առաւելն կէս ժամուան բարեկամ մը : Բայց բարեկամ մը չէ՞ ան որու վրայ կարելի է կրթնիլ եւ որ քեզ կը պաշտպանէ :

— Նորէն իրար կը տեսնենք, ըսաւ․

— Աստուած տայ, պատասխանեց եւ խոնարհեցաւ առջեւը, ուժով սեղմեց ձեռքը եւ անհետացաւ :

Լիտիա, մինակը, վայրկեան մը վարանեցաւ, յետոյ որոշեց անցնիլ պզտիկ փողոցէ մը, քարափին վրայով իր տունը երթալու համար : Երկու վայրկեանէն, պալատին քարափը հասաւ : Արեւը մարը մտած էր : Ժամը հինգն էր :

Ոսկեզօծ ամպերէն մեղմացած լոյս մը կ'իյնար այն սքանչելի բնանկարին վրայ որ կը տարածուէր իր առջեւ : Նէվան, որուն սառոյցները դեռ կը ծածկէր ձիւնը, ձախին՝ պալատին կամուրջին միակտուր յօրինուածքը․ աջին՝ Թրոյիցքի կամուրջին միաձոյլ դէզերը, եւ իրեն դէմ գետին եզերքը ծնրադիր կենդանիի մը պէս, Պետրոս – Պօղոս ամրոցին ցած ու ծանր շէնքերը : Բայց սլաքը որ սրածայր կ'երկարէր դէպի երկինք, այնքան բարձր էր որ կարծես ամպի մը պէտք էր կառչէր, նուրբ՝ ասեղի մը պէս, եւ ոսկին որ զայն կը ծածկէր, կարծես մաս մը պահած էր անհետացող արեւի շողէն : Բնութեան վրայ կը տիրէր հանդարտութիւն մը զոր մարդ միայն կը տեսնէ հիւսիսային այս հրաշալի բնանկարներու մէջ :

Այո, ըսաւ Լիտիա ինքնիրեն, երէկուան պէս, ամէն բան, ամէն բան իր տեղն է : Եւ առանց գիտնալու պատճառը զգաց որ իր մէջ երջանկութեան ալիք մը կը բարձրանար :

Իշխան Վոլինսքիի անձնական պանդոկին ճակատը զարդարուն չէր : Բայց Նէվայի վրայ բացուած պզտիկ հիւրանոցներուն ետեւ կար ճերմակ եւ ոսկեզօծ պարահանդէսի սրահ մը, նկարներու նրբանցք մը․ եւ ամբողջական շարք մը ճոխ եւ հրաշալի յարկաբաժիններու, Նիքոլա Ա․ սկզբնական տարիներուն ազնիւ ոճով :

Անցնելէ ետք երրակի դուռները որ տունը ցուրտէն կը պաշտպանէին, մարդ կը հասնէր նախասենեակ մը, բարեխառն՝ դեռ այս տարի ալ, հակառակ պատերազմին, հակառակ նաֆթի եւ ածուխի պակասին :

Վառելանիւթը կը պակսէր գործարաններուն մէջ, բայց շատ կանուխէն մայրաքաղաքին հինաւուրց բնակիչները իրենց նախատեսութիւնները ըրած էին, եւ ածուխով լեցուն իրենց մառանները, եւ բակերը՝ ուր աղուոր կլորակ փայտը դիզուած էր մինչեւ առաջին յարկերը, կ'ապահովէին իրենց հանգստաւէտ ձմեռ մը :

Անմիջապէս երբ տուն հասնէր, մինչեւ առտուան ժամը մէկը կամ երկուքը, Լիտիա հօրը քով կ'երթար :

Տարիքոտ մէկն էր ան, աւելի հիւանդութենէ քան տարիներէ յոգնած եւ արդէն ծանրացած սրունքները չէին կատարեր իրենց պաշտօնը, եւ իշխանը գրեթէ չէր հեռանար գիրքով լեցուն փոքր սենեակէ մը, որ Նէվայի վրայ տեսարան ունէր եւ շատ պարզօրէն կահաւորուած էր :

Մեծ թիկնաթոռի մը մէջ նստած էր, բուխերիկին եւ սեղանին մէջտեղ, ճերմակ ու սեւ քառակուսիներով վերարկուի մէջ սրունքները ծածկած․ եւ փղոսկրեայ բունով գաւազան մը ձեռքին հասողութեանը տակ : Թէեւ տունը ջեռուցիչով տաքցած էր, հոկտեմբերէն մինչեւ Մայիս, իշխանը կրակ վառել կուտար բուխերիկին մէջ, եւ իր սիրական ժամանցներէն մէկն էր, գրեթէ չորս ոտք երկայնութիւն ունենալով մը հարուածներ տալ փայտերուն : Եւ կրակը խառնելով կը խօսէր կոճղերուն հետ եւ անոնց կ'ուղղէր ինչ ինչ առաջարկներ, զորս կ'ընդմիջէին հազի նոպաները եւ կը ցնցէին ծայրայեղ նիհար իր մարմինը․ խոռոչացած դէմքը՝ նուրբ եւ չեշտուած քիթով, խորունկ փոսացած աչքերով որոնց վրայ յօնքերու ցցուն ստեւը սեւ էր մինչ սրածայր իր մօրուքը որ արդէն ճերմակ էր :

Յաճախ, Լիտիա, բազմոցին վրայ կծկուած, ամբողջովին լուսապսակուած իր ստուար խարտիշագեղ մազերով, մըտիկ կ'ընէր կոճղերուն հետ հօրը ունեցած խօսակցութիւնները : Հայրը ունէր բառերը ոգեւորելու ձիրքը, եւ երկար առեն երազել տալու աղջիկը որ կը մնար անբարբառ, աչքերը մեծարաց : Որքան կը սիրէր հայրը : Իրենց մէջ այնքան մտերիմ եւ խորունկ համաձայնութիւն մը կար որ կը խուսափէր վերլուծումէ, եւ Լիտիայի հրաշալի կը թուէր : Ինչ որ ալ ըլլար իրենց մէջ փոխանակուած խօսքերը, նայուածք մը, լռութենէ մը, ձայնի փոփոխութենէ մը կը զգար որ ինք հօրը համար աշխարհի միակ եղական բանն էր, եւ ինքն ալ երբեք ուրիշ մէկու մը համար պիտի չունենար այն զգացումները զորս ունէր կրակոտ աչքերով այս հիւանդ ծերունիին համար :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար·)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արշաւիր Գաբրիէլեան 50ական ֆրանք կը նուիրեն Ազգատախը – նամին – (Մտանալ «Յառաջ»էն) եւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, Խորէն Թորոսեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ԳԻՆԵՋՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօ – ըըկար Սէնինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ զ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Փակուած են Յուլիս ամսուան արձանագրութիւնները : Օգոստոսի համար արձանագրութիւնները կը շարունակուին :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Զաւեշտ « ԽԱԶՈՅԻՆ ԹՈՒՋԸ » :

Մուտքը ազատ է :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տէբուլէտ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, զաւեշտ աշակերտներու կողմէ եւ Հայաստանի գունաւոր ֆիլմ մը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավրնիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին : Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պիտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս	400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆր.
» » պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 փրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բընակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեռնկերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39

Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)

Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)

Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : — Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. — TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ. հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e

166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 22 JUIN 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10641

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — No 10.641

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՅՑԸ ՄՈՍԿՈՒԱ

Օրուան ամէնէն կարեւոր խնդիրն է Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահին Մոսկուա այցելութիւնը :

Միջազգային մամուլը ամիսներէ ի վեր զանազան մեկնաբանութիւններ կուտար ծրագրուած այս ճամբորդութեան :

Առաջին անգամը չէ, որ Զօրավար տը Կոլ Մոսկուա կ'այցելէ : 1944 Դեկտ. 10-ին, Ֆրանսայի ազատագրութենէն վերջ, երբ զօրավարի կազմած ժամանակաւոր ազգային կառավարութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած էր, զօրավարը այցելութեան գնաց Խ. Միութեան մայրաքաղաքը, ուր միահեծան կ'իշխէր «ջեներալիսիմուս» Ստալինը :

Պատերազմը չէր վերջացած դեռ : Գերմանիա եւ Ճափոն օրհասական կռիւներ կը մղէին : Խ. Միութիւնը անհուն զոհողութեանց գնով նահանջի մատնած էր գերմանական բանակը : Դաշնակիցներու վերջնական յաղթանակը կասկածէ դուրս էր այլեւս : Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ Ճափոն կը ներկայացնէր տակաւին լուրջ վտանգ մը :

Զօր. տը Կոլ վերադարձ մը կը կատարէր դէպի երբեակ համաձայնութեան օրերը : Գերմանիա հասարակաց թշնամին էր : Ֆրանքեւռուս դինակցութիւնը աւանդական քաղաքականութիւն մըն էր այս երկրին համար :

Դաշնակից շրջանակները շատ գոհ չէին այն ատեն զօրավարին Մոսկուա այցելութենէն : Այդ դժգոհութիւնը աւելի շեշտուեցաւ 1945ին, երբ Մ. Նահանգներու նախագահ Ֆրէնքլին Ռուզվէլթ Եալթայէն վերադարձի ճամբուն վրայ Թաղաքանդա հրաւիրեց Զօր. տը Կոլը տեսութեան համար ու մերժուեցաւ :

Աւելի քան քսան տարի անցաւ այդ օրերէն ի վեր : Փոխուեցաւ աշխարհի դիմագիծը :

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտութիւնը պահ մը սուր հանգամանք ստացաւ՝ սպառնալով աշխարհի խաղաղութեան :

Վերջին երկու տասնեակ տարիներուն գիտութեան հսկայական յառաջդիմութիւնը հիմնովին յեղաշրջեց ռազմագիտութեան դասական սկզբունքները : Հիւլէական զէնքերը Թանգարան ղրկեցին հինները : Զինարշաւը աննախընթաց համեմատութիւններ ստացաւ :

Մ. Նահանգներու եւ Խ. Միութեան մրցակցութիւնը անջրպետը գրաւելու մասին հակընդդէմ երկու ճակատներու հակամարտութիւնը երկրէն երկինք փոխադրեց :

Ֆրանսա հինգերորդ Հանրապետութեան օրով մեծ ճիգեր ըրաւ անցեալի հին օրերը վերադառնելու եւ երկիրը իր արժանի բարձրութեան վրայ դնելու համար : Այսօր մեծ նուաճումներ կատարած է հիւլէական մարզին մէջ, առանց դուրսէն օժանդակութիւն ստանալու :

Ատլանտեան Ուխտին հանդէպ նախագահ տը Կոլի բռնած դիրքը ձգտում մըն է ձերբազատուելու Ամերիկայի գերակայութենէն : Ֆրանսա կ'ուզէ առաջնակարգ դեր մը կատարել Եւրոպայի մէջ՝ քաղաքական ու տնտեսական գետնի վրայ :

Եւրոպա մեծ հնարաւորութիւններ ունի երրորդ ուժ մը կազմելու Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներու միջեւ :

Ցլամարտը վերջացած է : Խաղաղ համակեցութեան շրջանը կ'ապրինք : Պատերազմի անմիջական վտանգը հեռացած է : Աշխարհ ակնդէտ կը սպասէ Մոսկուայի խօսակցութեանց արդիւնքին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ Կ'ՈՂՋՈՒՆԷ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ

ԴՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ Կ'ԱՌԱՋԱՐԿԷ

Արտակարգ ընդունելութիւն մը վերապահած էր Մոսկուա, նախագահ տը Կոլի, որ առաջին վայրկեանէն իսկ գրաւեց ամբոխը, ռուսերէն քանի մը խօսքերով :

Զինքը դիմաւորած էր Նախագահ Պոդգորնի եւ բարի գալուստի ճառին մէջ շեշտած .— «Բազմաթիւ դէպքեր պատահեցան Եւրոպայի եւ աշխարհի մէջ, ձեր առաջին այցելութենէն ի վեր, 1944-ին, պատերազմի ծանր տարին : Այս փոփոխութիւնները ցոյց կուտան բացայայտ կերպով կենսական ուժը այն մշտական տարրերուն որոնք կը մօտեցնեն Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան » :

Իր պատասխանին մէջ, տը Կոլ ցոյց տուած է արդէն այն նպատակներն զորս կ'ուզէ իրագործել այս այցելութեամբ . — « Այսօր, Պ. Նախագահ, գիտենք դուք եւ ես, ինչպէս գիտեն Խորհ. Միութիւնը եւ Ֆրանսան, եւ ինչպէս գիտէ մեր Եւրոպան, եւ ինչպէս գիտէ տիեզերքը թէ ի՛նչ կարեւորութիւն ունի այն այցելութիւնը զոր պատիւ ունիմ ընելու ձեզի .» ապա Նախագահը, ռուսերէն վերջացուցած է իր խօսքը .— « Իմ անձովս Ֆրանսայի ժողովուրդը կ'ողջունէ խորհրդային ժողովուրդը : Կեցցէ՛ Ռուսաստան » :

Նախագահ տը Կոլ եւ կինը ապա առաջնորդուած են Կրեմլին ուր և կը բնակին : Նոյն իրիկունը հանդիսաւոր կոչունք մը տեղի կ'ունենար Կրեմլինի մէջ, ուր տը Կոլ յատկանշական բաժակաճառ մը կ'արտասանէր .— « Ռուսաստան եւ Ֆրանսա անցեալի հեռուներէն կուգան, երկուքն ալ շատ տառապանքներ ունեցած են, որոնց ամէնէն ծանրերը եղան վերջինները : Մենք Ֆրանսացիներս, կ'այցելենք ձեզի, համոզուած որ հարկ է ամրապնդել եւ բազմապատկել, բոլոր մարզերուն մէջ մեր երկու երկիրներու յարաբերութիւնները : Արդարեւ կը խորհինք, որ ուղղակի եւ աւելի ծաւալուն գործակցութիւն մը կրնայ օգնել Եւրոպայի, որ միութեան ճամբան բռնէ եւ աշխարհի, որ հաւասարակշռութեան, յառաջդիմութեան եւ խաղաղութեան ճամբան բռնէ» :

Տը Կոլ կ'ուզէ նոր յարաբերութիւններ ստեղծել Արեւելքի երկիրներուն հետ, ամէնէն առաջ Խորհ. Միութեան : Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը յիշած է թէ «Ֆրանսա չանդրադառնար երբեք այն կենսական դերը զոր Միացեալ Նահանգները խաղացին աշխարհի խաղաղեցման եւ բարեփոխման մէջ, բայց կը խորհի թէ Եւրոպայի վերահաստատումն է արդիւնաւոր ամբողջութեան մը, որ առաջին պայմանն է » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ ԹԱՆ յայտարարած է թէ Վիէթնամի պատերազմը պատմութեան ամէնէն բարբարոս պատերազմներէն մէկն է : ՄԱԿի քարտուղարը աւելցուցած է թէ հարկ չի տեսներ նոր առաջարկներ ընել պատերազմը դադրեցնելու համար, նախապէս ըրածները ի զօրու կը մնան :

ԻՐԱՔԻ ղեկավարները ընդունած են Զօր. Պարզանիի երկու կցորդներ, կարգադրելու համար քրտական հարցը : Ըստ Պաղտատի ձայնասփիւռին նախագահ Արէֆ յայտարարած է թէ բոլոր Իրաքցիները եղբայր են «առժամեայ սահմանադրութիւնը կը ճանչնայ քիւրտ ժողովուրդի ազգային իրաւունքները եւ այդ ճանաչումը պիտի վաւերացուի ապագայ սահմանադրութիւնով » :

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

Բ.

Ինչ խօսք, որ ընկ. Կամշալովը, որպէս Սովետական Միութեան երիտասարդութեան ղեկավարներից մէկը, պէտք է անդրադառնար Հայաստանում տեղի ունեցած դէպքերին : Ես այն կարծիքին եմ, որ տեղի ունեցածը աւելի ուշադրութեան է արժանի, քան կարծում են որոշ ընկերներ : Սակայն այդ ուշադրութիւնը պէտք է ընթանայ ոչ թէ ամէն քայլափոխին նացիոնալիզմ ձեւակերպելու, դէպքերի ակտիւ (գործօն) մասնակիցներին Կոմունիստական Երիտասարդութեան Միութիւնից (Կոմերիտ) հեռացնելու եւ այս կամ այն ապարիկում հսկողութիւնն աւելի ուժեղացնելու ուղղութեամբ, այլ դէպքերի պատճառների մէջ խորանալու, այդ պատճառները քննելու եւ ճշմարիտ եզրայանգումների հասնելու ուղղութեամբ :

Միամտութիւն կը լինի մտածել, որ Ապրիլ 24ի ցերեկը Երեւանի փողոցները ողողող մօտ հարիւր հազարի հասնող բազմութեան հայրենասիրական բուռն զգացմունքները եւ այդ օրուան նախորդող եւ յաջորդող (օրերին) մեր ժողովրդի բորբոք հոգեվիճակը արդիւնքն է մտաւորականների, գրողների, հրապարակախօսների, դասախօսների « չափից դուրս բուռն, կրքեր բորբոքող » աշխատանքի արդիւնք են այս կամ այն գեղարուեստական ստեղծագործութեան, թատերական ներկայացման եւ կամ ուսումնասիրութեան հրապարակ գալուն :

Մենք մարքսիստներ ենք եւ գիտենք, որ կացութիւնն է որոշում գիտակցութիւնը. ոչ մի խօսք, գաղափար զանգուածների սրտում արմատ չի գցի, եթէ դրա համար չկայ համապատասխան հող, այդ խօսքերը ծնող ու սնող իրավիճակ :

Անդրադառնանք, ուրեմն, համառօտակիօրէն, այն իրավիճակին, որ ներկայումս գոյութիւն ունի հայ, ինչպէս եւ Սովետական Միութեան միւս սոցիալիստական ազգերի կեանքում :

Ինչպէս գրուած է Ս. Միութեան Կոմունիստական պարտիայի ծրագրում, մեր երկրում կոմունիզմի ծաւալուն շինարարութեան ժամանակ շարունակւում է սոցիալիստական ազգերի տնտեսական եւ մշակութային ծաղկումն՝ զուգակցուած այդ ազգերի սերտ եւ բազմակողմանի մերձեցման հետ : Սակայն, ծաղկում ասելով, չպէտք է հասկանալ միայն այգիների տնկում եւ կամ գործարանների ու դպրոցների կառուցում . գիտութեան եւ տնտեսութեան ծաղկման հիմքի վրայ տեղի է ունենում նաեւ սոցիալիստական ազգերի հոգեւոր ծաղկում, կուլտուրական աւելի առաջաւոր կարգերը, նորակառոյց հզօր գործարաններն ու գիտաուսումնական հիմնարկներն, այնտեղ գործող ազգային կադրերի (անձնակազմ) բանուորների, կոլտնտեսականների, երիտասարդութեան տեխնիկական, գիտական եւ գեղարուեստական մտածողութեան բուռն աճը բարձրացնում է նաեւ ազգի ընդհանուր հոգեւոր մակարդակը, հոգեկան այդ զարթօնքը հրապարակ է հանում տուեալ ազգի մինչ այդ նիրհող, պոտենցիալ (զօրութենական) ուժերն, բարձրացնում ազգային արժանապատուութեան զգացումը, հրահրում զարգացման իր ներկայ մակարդակին համապատասխան՝ գնահատելու անցեալը, ցաւելու կորածի համար, հրճուելու ստեղծածի համար, որոնք (ազգերը) իրաւունք ունեն, ելնելով սոցիալիստական հասարակարգում իւրաքանչիւր ժողովրդի տրուած վերածննդի հնարաւորութիւնից, լիարուն հաստատելու իրենց ինքնուրոյնութիւնը սովետական բազմամարդ ընտանիքում ինչպէս եւ ողջ մարդկութեան սեփական ձիրքերը բերելու իր(ենց) կամքն ու կարողութիւնը :

Ահա, ինձ թւում է, սրանով, այս հոգեւոր ծաղկումով պէտք է բացատրել, որ սոցիալիզմի պայմաններում համարեա բոլոր ազգերն էլ, եւ նա, որ հարիւր միլիոնից աւելի է, եւ նա, որի թիւը հարիւր հազարի էլ չի հասնում, միեւնոյն ներշնչումով, լցուած են իրենց ազգային գոյութիւնը, լեզուն եւ մշակոյթը պահելու եւ զարգացնելու վճռականութեամբ, որ հազիւ երկու հարիւր հազարի հասնող աւար ժողովրդի տաղանդաւոր բանաստեղծ, Լենինեան մրցանակի լաուրեատ (պսակաւոր) Ռասուլ Գամզաթով հաւատ ու վստահութիւն է ստանում գրելու հետեւեալ տողերը .

Եթէ ես իմանամ, որ վաղը իմ լեզուն չի լինելու ,

Կը գերադասեմ այսօր իսկ մեռնելու :

Եթէ այդպիսի զարթօնք են ապրում մեր բոլոր ազգերը, եթէ վերոյիշեալ ձեւով է գրում եւ մտածում միայն Հոկտեմբերեան յեղափոխութեանց յետոյ այբուբեն ստացած ժողովրդի բանաստեղծը, ապա ինչպէս կարող է, որ այդ զարթօնքի ոգին չհամակի մօտ երեք հազար տարուայ ճանապարհ անցած, 1600 տարուայ իր այբուբենը ունեցող մի ժողովրդի, ինչպիսին է հայ ժողովուրդը, որը սոցիալիստական կարգերի շնորհիւ ապրելով իր վերածնունդը՝ դեռ շատ անելիքներ ունի աշխարհում :

Այնպէս որ, իմ կարծիքով, ազգային ինքնագիտակցութեան վերածնումը հայ իրականութեան մէջ ոչ թէ մտաւորականութեան կողմից հրահրուած մի տրամադրութիւն է, այլ, ունենալով հանդերձ իր՝ միայն իր ժողովրդի ճակատագրով պայմանաւորուած առանձնայատուկ դրդապատճառները, ընդհանուր մի երեւոյթ է, բնորոշ՝ սոցիալիստական ազգերի զարգացման ներկայ աստիճանի համար :

Սակայն մեր երկրում ազգերի այս ծաղկումը չի հասնում մի ազգի տիրապետութիւնը միւսի վրայ հաստատելու ձգտման, այլ, ընդհակառակն, գնում է տարբեր ժողովուրդների տնտեսական եւ մշակութային մերձեցման ուղղութեամբ, սեփական գոյնով՝ ազգերի համերաշխ ծիածանի մէջ ներդաշնակութեամբ հիւսուելու նշանաբանով :

Կարելի է ժամերով պատմել մերձեցման այն եղանակների ու փաստերի մասին, որ գոյութիւն ունի սոցիալիստական ազգերի միջեւ. բայց ես կ'ուզէի աւելացնել, որ մերձեցում ասելով՝ չպէտք է հասկանալ միայն իրարու հագուստը հագնել, իրարու մօտ հիւր գնալ ու խմել մէկը միւսի պերցովկան ու կոնեակը, փոխադարձ սիրալիրութեամբ երգել ռուսական «Լաստուչկա»ն կամ հայկական « Ծիծեռնակը», թէեւ սրանք էլ նոր եւ գեղեցիկ տրադիցիաներ (աւանդութիւն) են :

Մերձեցում, դա նշանակում է բարձր փոխըմբռնում՝ տարբեր սոցիալիստական ազգերի միջեւ, փոխներթափանցում՝ իրար վշտերի եւ ուրախութիւնների մէջ, փոխադարձ յարգանք մէկը միւսի պատմական ճակատագրի նկատմամբ, ինչպէս եւ պատրաստակամութիւն՝ օգնելու իրար, որպէսզի լուծուեն այդ ճակատագրի համար նշանակութիւն ունեցող կենսական հարցերը :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

Ա.

Մեծ պատերազմի տարին էր : Պոլիս ․․․ :

Ամէն կողմ՝ խրարանցում, շփոթութիւն եւ վախ ․․․

Մանաւանդ երիտասարդներուն համար, որ զինուոր պիտի երթային : Այն ատենուան օրէնքին համաձայն ուսուցիչներէն ոմանք, ինչպէս նաեւ եկեղեցական հաստատութեանց ծառայողներ, իբրեւ Տիպրօս, եւ Պոլսոյ Ղալաթիոյ եկեղեցիի դպրաց դասէն վեց եօթը հոգի եւս, զինուոր կանչուելէ ազատ մնացած էին :

Ղալաթիոյ դպրաց դասու այս տղաքները, սակայն, սովորական ըմբռնումով տիրացութիւն ընողներ չէին : Անոնք տարիներէ ի վեր Կոմիտաս Վարդապետի շուրջ բոլորուած եւ անոր աշխատանքին նուիրեալներ էին, որոնց մէջ էին նաեւ իր երաժշտական դասընթացքին հետեւող հինգ սաները, որոնք այդ տարին իսկ Փարիզ պիտի մեկնէին ուսանելու, բայց պատերազմին պատճառով Պոլիս մնացին :

Այս խառնաշփոթ պարագաներուն տակ, տղաքները եւ իրենց ընկերները պարտաւորուած էին, երեւոյթները փրկելու համար, ամէն Հինգշաբթի եւ Կիրակի օրեր՝ ի պաշտօնէ մասնակցիլ եկեղեցական արարողութեանց : Մինչ այդ, անոնք իրենց բաժինը բերեր էին «կամաւորաբար» իբրեւ երգը սիրողներ : Իսկ հիմա երբ երգելը այլեւս պարտաւորիչ բնոյթ կը ստանար, երգողներու եռանդն ու հետաքրքրութիւնն ալ կը սկսէր աստիճանաբար նուազիլ :

Ուստի, ստեղծուած այս անբաղձալի կացութեան մէջ, չուզելով լճանալ՝ իբրեւ լոկ տիրացու եւ կերպով մըն ալ իրենց երաժշտական ճաշակը յագեցնելու փափաքով՝ իր սաներն ու աշակերտները օր մը, իրենց այս մտահոգութիւնները կը ջանային արտայայտել Կոմիտաս Վարդապետին : Ան մէկ կողմէ ուշադրութեամբ մտիկ կ'ընէր, միւս կողմէ ալ ձեռքին վրայ ունեցած կոծիծը կը քերէր : Այս մտամփոփ վիճակին մէջէն, իսկոյն ոտքի կանգնելով եւ « Վա՜յ քերթենքելէններ, վա՜յ» ըսելով հանդիպողին ուսին, ասդին անդին՝ բռունցքի կակուղիկ հարուածներ կ'իջեցնէր, կատակելով ու խնդալով :

Իր աշակերտները, որոնք շատոնց վարժուած էին անոր դգուանքի այս եղանակին եւ շատ լաւ գիտէին մատին կոծիծը քերելու գաղտնիքը, արդէն վստահ էին թէ այս հանդարտութեան ու աղմուկին մէջէն, իրենց «մտահոգութիւն»ները ձեւ ու մարմին պիտի հագնին շուտով :

Արդարեւ, Կոմիտաս Վարդապետ մեծ խանդավառութեամբ սկսաւ Պատարագի երգեցողութիւնները շարադրել, իր այս երգչախումբին երաժշտական տարողութիւնը նկատի ունենալով : Ցերեկը գիշերին խառնելով փոքրիկ օրկանին առջեւ գլուխը ծռած մոմի մը պլպլացող լոյսին տակ, ան գրեց ու ջնջեց, մինչեւ որ լսեց հինաւուրց այս երգերուն մէջ իր որոնած հնաւանդ ձայները ․․․ :

Նոյնքան խանդավառ, իր աշակերտները, — թիւով քսանհինգ - երեսուն, — ամէն Շաբաթ հեւիհեւ կ'աճապարէին հասնիլ Ղալաթիոյ եկեղեցիին յարակից մէկ սենեակը, սերտելու եւ լսելու այս պարզ եղանակներուն մէջ թաքնուած ձայներու զմայլելի ներդաշնակութիւնները :

Երբեմն շաբթու մէջ ալ, սաներն ու աշակերտներէն ոմանք կը հաւաքուէին Կոմիտաս Վարդապետի տունը եւ նոյն օրը պատրաստուած սեւագրութիւններուն վրայ երգի փորձեր կը կատարէին : Այս սեւագրութիւնները, յաճախ, աւելի քան մէկ շարադրական փոփոխակներ կ'ունենային : Ինչպէս «Մարմին Տէրունական», «Սուրբ», «Հայր մեր» եւն. — որ կ'երգուէին մէկը միւսին ետեւէն, Վարդապետին տուած ցուցմունքներուն համաձայն : Սեւագրուած նօթաները երբեմն այնպիսի գեղեցիկ ու եթերային հնչիւններու կը վերածուէին, որ սենեակը կ'ողողուէր ծափով ու ցնծութեամբ :

Այսպէս երկու կամ երեք ամսուան մէջ, Պատարագի խմբական մասը ամբողջովին վերծանուած էր արդէն : Կը մնար Սարկաւագին եւ Քահանային բաժինները միացնելու ընդհանուր փորձը :

Այդ տարուան Ծաղկազարդի Կիրակին, — յատուկ եկեղեցական արարողութեանց, — երգչախումբը ամբողջութեամբ պիտի հաւաքուէր Կեդրոնական վարժարանի ամփիթատրոնը, վերջին լրիւ փորձը կատարելու համար :

Պատարագի ամբողջ փորձը, — Սարկաւագին եւ քահանային բաժիններով — հանդարտօրէն կ'ընթանար : Վերջաւորութեան մօտ Գոհանամք զքէն Տէրի սկզբնական երկու մասերը, մեներգ (սոլօ) եւ խմբերգ զմայլելի կերպով շաղախուած կ'երգուէին եւ մինչ մեներգիչին ձայնը «Եւ կեանք» ըսելով կը բարձրանար ու կը տարածուէր որոտագին, խումբը ձայներու յաջորդական ալիքներուն մէջ սայթաքեցաւ, դեղեւեցաւ ․․․ :

Սակայն Կոմիտաս Վարդապետ, — որ անսահման վստահութիւն ունէր իր երգչախումբի երգելու կարողութեան վրայ — սկսաւ կրկին երգել տալ այդ մասը :

Դարձեալ տատանում ․․․ :

Այս անգամ՝ հեղնանքով աւելցուց .

— Ի՞նչ է պատահել ․․․ գինո՞վ էք ․․․ :

Արդարեւ, այս կէսօրուան ճաշը պատրաստուած էր ․․․ «ուտելիքով ու խմելիքով» : Ոմանց գլուխներն ալ, թերեւս պահ մը թմրած ու թեթեւցած էին : Կոմիտաս վարդապետ, տղոց դէմքերուն չեչտակի նայելով՝ կարծես թէ ամէն բան կարդացած էր : Իսկոյն շրթունքները մէկ կողմ ծռած եւ գլուխը ետ ու առաջ ճօճելով, կատակեց . — Մի քանի վայրկեան հանգիստ ․․․ :

Գլուխներու հանդարտութեան համար :

Այս ճօճօրալը ինքնին բաւական էր բոլոր թմրած գլուխները խելքի բերելու :

Ծիծաղ ու ուրախութիւն տիրեցին սրահին մէջ :

Փոքրիկ դադարէ մը ետք մթնոլորտը փոխուած էր : Զգաստութիւնը տիրական էր՝ երբ Կոմիտաս վարդապետ, դարձեալ կատակով, կ'ըսէր .

— Սկսինք ․․․ : Սկիզբէն մինչեւ վերջը ․․․ մէկ շունչով ․․․ առանց «Եւ կեանք»ին վրայ կանգ առնելու : Հասկցա՞ք :

Եւ խումբը սկսաւ ․․․ : Ողեւորումը կատարեալ ըլլալու էր, քանի որ ամէն ձայն ու խաղ կարգով ու հեշտութեամբ կը սահէր : « Գոհանամք զքէն Տէր »ի դուռը կը բացուէր Կոմիտասի աննման երգիչին՝ Հայկին ջինջ ու պայծառ հնչիւններով, որուն կ'ընկերանար խումբը աղերսական արձագանգներով .

— « Որ կերակրեցեր զմեզ յանմահական սեղանոյ քո ․․․» :

Ամէն ինչ վեհաշունչ հանդարտութեամբ կը յորդէր, ձայներու անընդհատ թաւալումներով ու հիացական յափշտակութեամբ, կարծես օրհնութիւն կը բաշխուէր .

— « Բաշխելով զմարմին եւ զարիւն ի փրկութիւն աշխարհի » :

Այս խորհրդաւոր պահուն, Հայկին ձայնը կարծես հրեղէն ամպերու մէջէն կը գոռար .

— « Եւ կեա՜նք » ․․․ :

Հառաչանքի այս ահեղ փոթորկումի պայթիւնը, « Անձանց մերոց»ի պաղատագին ալիքներու մէջէն օղակ - օղակ փշրուելով, խաղաղութեամբ կը հասնէր իր ափերուն ․․․ :

Ծափերու յանկարծական հեղեղ մը եւ ապա՝ արեւ ու պայծառութիւն ․․․ :

Կոմիտաս վարդապետ իրաւ գինովցած էր երջանկութեամբ : Իսկ իր «քերթենքելէնե՞րը» ․․․ յարաշարժ «մողէս»ները :

Անոնք թեւեր առած, թեթեւօրէն եօթը երկինքները կը սաւառնէին :

Այս «հրաշք»ը կատարուեցաւ յիսուն տարի առաջ՝ երբ Ծաղկազարդ էր ու Զատիկը մօտ ․․․

Այդ տարուան Ծրագալոյցի իրիկունը եւ Զատկուան առաւօտը, Վարդապետի հրաշափառ շունչով օծանուած այս հինաւուրց երգերու Պատարագը մատուցուեցաւ Ղալաթիոյ Եկեղեցիի հնաբոյր կամարներուն տակ, առաջին անգամ ըլլալով :

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

(վերջը յաջորդով)

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ՏԵՍԱՅ

(ՃԱՄԲՈՒ ՆՈԹԵՐ)

Բ.

Կը մտնենք Քեսապի սիրտը ու կը տեսնեմ գոյնզգոյն հագուած մանուկներ, երիտասարդներ, կիներ ու մարդիկ : Ամէնուն աչքը մեզի կ'ուղղուի, բայց մենք կը շարունակենք վազել, որովհետեւ ես պիտի իջեւանիմ Կաթողիկէններու վանքը :

— Փառք քեզ Աստուած, հասանք մեր տեղը, ըսի նստելէն յոգնած :

— Բարի էք եկեր, հազար բարով :

— Տէր Կոմիտաս Պէօճիւքեան :

— Շրջիկ :

Ինքնաշարժը մեկնեցաւ հետը տանելով բանդէտ բարեկամս : Մնացինք առանձին :

Աչքերս վեր առի եւ ի՞նչ տեսնեմ : Արեւը դեղին - կարմիր գունտ մը դարձած, խաղաղութեան առաքեալի պէս խաղաղութիւն կը սփռէ համայն բնութեան վրայ : Խաղաղութիւն ու երջանկութիւն կայ նաեւ սրտիս մէջ, որովհետեւ մանկական հայրենիքս հասեր եմ :

Ժամանումիս լուրը չես գիտեր ինչպէս, տարածուեր էր գիւղին մէջ : Տէրտէր ու Պատուելի փութացին բարի գալուստ մաղթելու : Հաւաքուեցան քանի մը ազգային ջոջեր եւ հիւրանոցին մէջ ծայր տուաւ հաճելի խօսակցութիւն : Մարդիկը գիւղացի կը կարծես, բայց, փաստաբանի պէս կը խօսին ամէն նիւթի շուրջ ու կը զարմացնեն քեզ : Ամէնուն սրտի ցաւն է ժողովուրդին արտագաղթը Քեսապէն : Կը գաղթեն, որովհետեւ երիտասարդութիւնը ապագայ չունի գիւղին մէջ :

Յաջորդ օրը Տէր Կոմիտասին հետ փոխադարձ այցի գացինք Տէրտէրին եւ Պատուելիին եւ ապա մտանք քանի մը տուներ : Հազիւ կը տեսնուիս դրան սեմին .

— Բարեւ պարոն, բարով եկար, հազար բարով : Հրամմէ սուրճ մը առ :

Իսկ երբ կէսօրուան մօտերը տուն մը գտնուիս .

— Հրամմէ, մեզի ճաշէ այս կէսօր, կը ստիպեն բարի Քեսապցիները :

— Մեր աղջիկներն ու հարսները ամօթխած ու պարկեշտ են հին օրերու նման : Միայն քաղաքի վարժարաններ յաճախողներէն ոմանք գիծէ կ'ելլեն երբեմն, կ'ըսէր Քեսապցի պատուական հայրենակից մը :

— Քանի՞ դպրոց ունիք :

— Ունինք երեք յարանուանական նախակրթարաններ եւ մէկ միջնակարգ, որ այս տարի բացուեցաւ :

— Յարանուանական ու կուսակցական բաժանումներ ու խնդիրներ ունի՞ք :

— Բարեբախտաբար ոչ : Ամէնքս եղբայր ու քոյր ենք, յարանուանական պետերը՝ իրարու բարեկամներ :

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

« Սարսուռներ»ում, յաղթահարելով իր խառնուածքին խորթ ազդեցութիւնները՝ դատողականութիւնը, բարոյախօսական յորդորները եւայլն, Վարուժանն անցնում է դէպի հասարակական կեանքի ցաւատանջ խնդիրները, ստեղծելով դասական յստակութեան եւ գեղեցկութեան հասնող պատկերներ («Հիւանդ», «Աւազանի ձուկերուն», «Հայր, օրհնէ» եւն.) : Այստեղ, հէնց սկզբից, ձգտում է հարազատ մնալ Խ. Աբովեանի, Ղ. Ալիշանի, Մ. Պէշիկթաշլեանի, Պ. Դուրեանի, Րաֆֆու լաւագոյն աւանդներին, որոնց երկերով յափշտակուել է աշակերտական տարիներից ի վեր : Հեղինակը իր առաջ խնդիր է դնում ծառայել ժողովուրդին, պատկերել Արեւմտ. Հայաստանի ծանր իրականութիւնը եւ աշխարհի ոտնահարուած մարդկութեան վիճակը : Իր քնարը նա կոչում է ժողովրդի «վէրքերու գործի մը», որով մեծ նախորդների նման նետւում է պայքարի ասպարէզ :

Ժողովրդի՞ն ըլլալ կ'ուզես՝ մօ՛րդ չեղած,
Ծնողքիդ արցունքը քու դարձիդ կը
սպասէ :
Արեւմուտքի մէջ ծաղիկներդ ընձիւղած
Պիտի խորշակն Արեւելքի ազազէ :

(«Մուսայիս») :

Ժողովրդին նուիրուելու այս դաւանանքը գեղարուեստական հուժկու արտայայտութիւն ստացաւ «Ցեղին սիրտը» քերթուածների ժողովածուում (1909, Կ. Պոլիս) : Գիրքը ասպարէզ եկաւ թրքական սահմանադրութեան օրերին, երբ նկատելի աշխուժութիւն էր սկսել ազգային կեանքում : Տարասփիւռ հայ մտաւորականութեան հետ արտասահմանից վերադարձել էր նաեւ Վարուժանը, ծաւալել էր գրական - մշակութային լայն գործունէութիւն : «Եթէ անկողմնակալ ոգիով քննենք այն, ինչ որ իրականացաւ հինգ - վեց տարիներու ընթացքին Թրքահայ կեանքին մէջ, առանց վարանելու կարելի է հրաշք նկատել », գրում է Զ. Եսայեանը :

Այս շրջանում յայտնի դարձան Սիամանթոյի եւ Վարուժանի անունները, որոնց երկերը մինչեւ սահմանադրութիւնը դժուարութեամբ էին թափանցում Թուրքիա : Դրանց հետ Մ. Մեծարենցի եւ, արեւելահայ հատուածում, Վ. Տէրեանի գործերը գալիս էին խոր բեկում ստեղծելու դարասկզբի հայ բանաստեղծութեան մէջ :

Նրանք հանդէս եկան պատմական մի շրջանում, երբ զգալի տեղաշարժ էր կատարուել հասարակական ըմբռնումների, յատկապէս նոր սերնդի մտաւորականութեան մէջ, որ հիմնականում քաղաքինն էր : Քաղաքի մայթերը մաշող կամ հրաշալի, լուսածածան գիշերների կարօտ հերոսի խուսափուկ յոյզերը, ցճի դէմ ծառայող ռահվիրաները, , ընկերային շարժումը եւայլն պահանջում էին արտայայտչական նոր միջոցներ :

Մեծարենցը եւ Տէրեանը հայ բանաստեղծութիւնը հարստացրին անսահման նրբութեամբ եւ հնչեղութեամբ, երանգներով, ճկուն ձեւերով, հոգեկան քնքուշ, անըմբռնելի ապրումներ դրսեւորելու հնարքներով : Սիամանթօն բերում էր երեւակայութեան անսահման թռիչքներ, ազատ եւ կրքոտ ձեւեր, գոյների անսովոր թարմութիւն, «կարծես հրաշէկ երկաթով մարմարիոնի վրայ պատկերներ» դրոշմելով :

Իր քերթուածների նոր գրքում Վարուժանը ժողովրդական լեզուի եւ գրաբարի խորագիտակ «դատագործումով նոր, կենսունակ ձեւեր, համարձակ, փարթամ, ճկուն դարձուածքներ, հզօր, առնական, մրրկաշունչ շեշտեր էր բերում հայ բանաստեղծութեան : Դա ժամանակի ձայնն էր, որ խօսում էր ժողովրդի ցաւերից, «սուգ ու արիւնի», հերոսական գրոհների, արժանապատուութեան եւ ազատագրական պայքարի մասին : Բանաստեղծը կարծես սերում էր մեր անցեալի հսկաներից կամ, ինչպէս ասել է ֆրանսացի բանաստեղծ Լիւք Անդրէ Մարսէլը, «պատկանում է առիւծ ցեղին» : Նրա ձայնը հնչում էր մեր տառ[illegible] երգի եղեռնափողից՝ մերթ ծուխ, մերթ բոց ժայթքելով : Գրական հորիզոնում հեղինակի երեւալը այդ հայրենասիրական երգերով, ժամանակակիցներից մէկը նմանեցրել է ծագող արեւին : Իրօք, նա ստեղծեց հիացմունքի մթնոլորտ եւ խոր հետք թողեց ժամանակի գրական շարժման վրայ . «Դուրեանէն վերջը, — գրում է Մերուժան Պարսամեանը, — Վարուժանն է, որ բազմաթիւ հետեւորդներ ունեցած է : Վարուժանութիւն մը գոյութիւն ունի այսօր » :

« Ցեղին սիրտը» ժողովածուի առաջին մասում («Բագինին վրայ») հեղինակը գլխաւորապէս ժողովրդի տառապանքն է նկարագրում, արեւմտահայ եղեռնական իրականութեան եւ ռոմանթիկ երազանքների ողբերգութիւնը : Հնագոյն մշակոյթի մի ժողովրդի անհետացման վտանգը, ապրելու եւ տեւելու կամքը, լաւատեսութիւնը, բարոյական ուժն ու վեհութիւնը քչերին յաջողուեց երգել այնպէս հուժկու եւ մարդասիրական պաթոսով, ինչպէս Վարուժանին եւ Սիամանթոյին :

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(3 Շար.)

Տունէ տուն քալելով ու մարդոց ծանօթանալով նկատեցի որ առ հասարակ այր մարդիկը Թուխ էին եւ ոչ այնքան գեղադէմ : Ժայռի եւ կարծր հողի դէմ պայքարող եւ արեւուն տակ այրած դէմքերը փէն կրնար գեղեցիկ ըլլալ : Սակայն աղջկանց նման տոկուն ու մանուկի նման պարզ էին անոնք : Իսկ Քեսապցի կիներն ու աղջիկները զարմանալի գեղ ու շնորհք ունէին : Անոնց դէմքն ու մազերը վերջալոյսի արեւուն գոյնն ունէին եւ աչքերը՝ եղնիկի :

Հայու Քեսապցիին բարբառը : Կ'ալժէ ըսել զայն իրենց բերնէն : Արագ, ճարպիկ ու համակրելի լեզու մը : Կը նմանի լեռ ձեռագիրներու ոսկի զարդանկար երուն, որովհետեւ սովորական ու մերթ քրքջական ծաղումով բառերու կողքին, յանկարծ կը լսես ոսկեղէն դարու գրաբարէն եկած սքանչելի եւ համեղ բառ մը կամ ասութիւն մը :

— Կը փափաքիմ Գալատուրան գիւղը երթալ, որովհետեւ ժամանակին աշակերտ մը ունեցած եմ այդ գիւղէն :

— Վաղը առտու կանուխ կ'երթանք քեզի հետ, պատասխանեց Տէր Կոմիտաս : Ժամը եօթնին քալեցինք : Էքիզօլուքի վերելքին, Գալայի քով, մեր դիմացն ելաւ կարմիր հագած օրիորդ մը :

— Աւիկա Գարա Տայի – Օղլանի աղջիկն է : Գարա Օղլան Քեսապի պաշտպան հերոսներէն մին է : Երբ նախկին պատերազմը վերջացաւ եւ Քեսապցի տարագիրները տուն վերադարձան, հաւաքեց բոլոր որբերը եւ որբանոց մը բացաւ : Կ'երթար, կը կողոպտէր Թուրք գիւղերը եւ ճամբորդները ու կը կերակրէր Հայ որբերը : Երբ կ'առարկէին, թէ ինչո՞ւ կողոպուտով կը կերակրես տղաքդ, կը պատասխանէր .

— Թուրքին ունեցածը Հայէն կողոպտուած է . ու ես Հայուն մալը Հայուն կը վերադարձնեմ :

— Հոդ Քարտաշն (Սեւքար) է, շարունակեց վարդապետը, ցոյց տալով տուներու խումբ մը : Հոս երբեմն Թուրքեր կու գան անասուն կամ իւղ փոխանակելու :

— Մեզի վնաս կուտա՞ն :

— Թուրքերը իրենց հողէն դուրս ճագարի պէս վախկոտ են :

Վերելքը վերջացաւ եւ սկսանք իջնել : Ցանկարծ կանգ առի հիացած ու բացագանչեցի .

— Ո՛հ, այդ ի՛նչ գեղեցիկ տեսարան է : Աջ կողմէն Կասիոսի ժայռոտ լանջերը, ձախին՝ սեւ եւ անտառոտ սարերը Ջալմայի, իսկ վարը, մեր ոտքերուն տակ, երեք չորս նաճիներ կերոնի պէս կը հանգչին չիրմաքարերու վրայ :

— Այս տեղը Սուսի (սօսի) կը կոչուի եւ Գալատուրանի սկիզբն է : Աջ լեռնե - րուն ետեւը Թուրքիան է : Հիմա հեռուն, վարը նայէ, բարեկամ, արդէն ծովը կ'երեւի :

Եւ իսկապէս հեռուն, կապոյտ մշուշի մէջ կորսուած Միջերկրական ծովը կը նիրհէ :

էշով մարդ մը վարէն վեր կ'ելլէր :

— Աստուած օգնական, Հայր Սուրբ, ըսաւ եւ քեսապերէն խօսեցաւ : Ինչ որ հասկցայ՝ կը գանգատէր վարդապետին թէ ինչո՞ւ իրենց տունը չէր երթար եւ մխիթարէր զիրենք :

Անոր անցնելէն ետք կապոյտ գոգնոցով մանչեր ու աղջիկներ հանդիպեցան : Ամէնքն ալ աԳլատուրանէն Քեսապ կ'եր-թային : Եւ ըսել որ ստիպուած են այդ ճամբերը բարձրանալ ամէն օր, ամառ թէ ձմեռ : Բայց Քեսապցի Հայը ուսումնատենչ է եւ ուշիմ, օրական երեք ժամ կը քալէ զարգացման ի խնդիր : Միայն զարմացայ որ այդ մանուկները չափազանց զուսպ էին եւ ամչկոտ, հազիւ կէս բերնով բարեւ մը կուտային ու կ'անցնէին յարգալիր :

— Հոս Քալեմուէրեանենց թաղն է, պատգամեց առաջնորդս :

— Բարեւ, վարդապետ, հազար բարի, հրամմեցէք, շունչ մը առէք, սուրճ մը խմեցէք :

Նստանք բացօթեայ, պատշգամին վրայ : Տունին հարսը եկաւ ողջունելու մեզ իր գոգնոցով ու գործի զգեստով : Ամենայն պարզութեամբ, առանց կեղծ ամչկոտութեան ողջունեց մեզ եւ փութաց սուրճ բերելու : Զարգացած եւ ազնիւ շարժուձեւերով հայ մայրիկ մըն էր :

Ասոնց խօսակցութիւնը՝ նոյն գանգատը : Վարդապետ, ինչո՞ւ աւելի յաճախ չէք այցելեր մեզի :

— Վարդապետի ճիփ մը պէտք է այս ձորերը իջնելու եւ ելլելու համար, ըսի, պաշտպանելով Հայր Սուրբը : Իսկապէս ալ հերոսութիւն կը պահանջուի այսպիսի դժուար տեղերէն քալելու համար : Ճամբաները քարոտ են եւ աւերուած ջուրե - րէն : Սակայն բնութիւնը եւ բնակիչները սքանչելի են :

ՇՐՋԻԿ

(2 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՎԻԷՆ, (Յառաջ) .— Արտասահմանի Հայութեան համար, իր տարագրի վի - ճակին մէջ, Մայիս 28ի տարեդարձը ե - ղած է սրբազան աւանդութիւն մը, աւագ տօնակատարութիւն մը — ստիպողական եւ գրեթէ օրը օրին մեր գաղութներու գիտակից, ազատատենչ մեծամասնու - թիւնը յիշած է եւ պիտի յիշէ այս պատ - մական մեծ տարեդարձը, մինչեւ որ միւս — դուրս մնացած հատուածը, ինքնաբե - րաբար գայ մասնակցելու այս տօնակա - տարութեան, ճիշդ այնպէս, ինչպէս պա - տահեցաւ Ապրիլ 11–24ին Եղեռնի ոգե - կոչման առթիւ :

Այս տարի, մենք ալ մեր կարգին, Կի - րակի Յունիս հինգին, Սէրքըլ Կաթոլիքի սրահին մէջ, խուռներամ բազմութեամբ տօնեցինք 28 Մայիսի 48րդ տարեդարձը եւ միասնաբար ոգեկոչեցինք մեր մեծ եւ անմեհեր հերոսներու անմոռաց յիշա - տակը :

Այս տարի, ուրիշ հաճելի նորութիւն մը եւս արձանագրեցինք : Մայիս 28ի տօ - նակատարութեան կը նախագահէր Կա - պոյտ Խաչուհի Տիկին Ովսաննա Էօքսիւզ - եան, որուն զրաւոր բացման խօսքը խոր տպաւորութիւն ձգեց ունկնդիր հասարա - կութեան վրայ :

Բեմը յարդարուած, պճնուած ճաշա - կով, ազգանշանի մը վրայ, մէկէն Թըն - դաց «Յառաջ Նահատակ» քայլերգով, ո - րուն ունկնդրութենէն ետք, հասարակու - թիւնը երկիւղածութեամբ, եւ յոտնկայս յարգեց մեր բոլոր զոհաբերուող առաջ - նորդներու եւ քաջարի մարտիկներու յի - շատակը :

Մեր յարգելի նախագահուհին, իր ճա - ռին մէջ, խտացուցած էր շատ գեղեցիկ մտքեր. ահա նմոյշ մը . «յարգելի հանդի - սականներ, եթէ հպարտ ենք որ կայ Հա - յաստան մը . հպարտ ենք, անշուշտ, որ գերութեան երկար, հատ շղթան փշրե - լով, Հայաստանի անկախութիւնը կեր - տուեցաւ մեր հերոսներու ձեռքով .— Փառք եւ պարծանք անոնց ամէնուն անմո - ռաց յիշատակին » :

Գեղարուեստական յայտագիրը բաւա - կան ճոխ էր եւ այլազան : Օրիորդ Ա. Պետրոսեանի յաջող մեներգին յաջորդեց Լիոնի Նոր Սերունդի պարախումբը իր կովկասեան պարով :

Ուղերձ մը կարդաց, օրուան վեհութե - նէն ներշնչուելով, Պ. Մկրտիչ Մարգար - եան, Հայ Կամաւ. եւ Մարտիկներու ա - նունով :

Մեր յարգելի նախագահուհին շարու - նակելով յայտագրի գործադրութիւնը, բեմ հրաւիրեց յաջորդաբար օրիորդներ Վ. Հէլվաճեան (մեներգ), Ա. Ալթունեան (արտասանութիւն) եւ Անճեան (արտա - սանութիւն) :

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ներկայացուցիչին խօս - քէն ետք Օր. Հ. Կէնճեան արտասանեց անսայթաք «Եկեղեցին Հայկական » Վ. Թէքէեանի :

Լիոնի Նոր Սերունդի օրիորդները ի - րենց կարգին զրաւեցին բեմը, եւ գունա - ւոր լոյսերու տարափին տակ, պարեցին հեղաճկուն, հայրենի շողշողուն տարազ - ներով :

Տիկին Անժէլ Սուքիասեանի երկու յա - ջորդական երգերը գնահատուեցան ինչ - պէս միշտ :

Իսկ երկու օրիորդներ, անբաժան, Եւա Ռստիքեան եւ Նազ. Զաքարեան, դաշնա - կի վրայ վարպետօրէն նուագեցին Հայ ժողովրդական երգեր :

Հայրենաշունչ եւ խորիմաստ տողեր արտասանեց Աւետիք Իսահակեանէն Պ. Յ. Մաթոսեան :

Եւ ահա, Լիոնի Նոր Սերունդի պարա - խումբի երեւումը բեմին վրայ, երաժըշ - տութեան քաղցր եւեւէջները, տղոց պարը մէկ կողմէ, միւս կողմէ՝ հանդիսատես բազմութեան մասնակցութիւնը ծափե - րով, սրահը կը թնդացնէր անբացատրե - լի խանդավառութեան մը մէջ : Եւ այս խանդավառ, ելեկտրականացած մթնո - լորտին մէջ է որ ընկեր Խաչիկ Մկրտիչ - եան բեմ հրաւիրուեցաւ, իբրեւ օրուան պաշտօնական բանախօս, ըսելու իր ազ - դու եւ յուսադրիչ խօսքը :

Մեր պատմահօր Մովսէս Խորենացիի նշանաւոր տողերը յառաջ բերելով « գի - թէպէտ եւ եմք ածու փոքր ...» իբրեւ բնաբան իր խօսքին, մեր յարգելի բանա - խօսը երկարօրէն մեկնաբանեց, կարելի է ըսել՝ Պատմական տուեալներով լուսա - բանեց Հայութեան տաղնապի եւ տառա - պանքի վիճակները եւ այդ մասին ըրաւ խորհրդածութիւններ .— այնպէս որ եթէ ունեցեր ենք, անուրանալի կերպով, փառքի օրեր, ունեցած ենք նաեւ մռայլ եւ փոթորկալից շրջաններ : Եւ միշտ յաղ - թահարելով ամէն դժուարութեանց եւ աննպաստ պայմաններու եւ դժոխային ցնցումներու, եկած հասած ենք մինչեւ մեր օրերը . «նման ցնցումներ չէ տեսած ոչ մէկ ազգ կամ ժողովուրդ, մեզմէ զատ . բայց մենք ալ կրնանք ըսել, որ մեզի թեւ – թիկունք եղան Մամիկոնեան - ներու, Բագրատունեաց եւ Ռուբինեանց ոգին . եւ օր մը, նախնական, անկազմա - կերպ վիճակէն ելլելով՝ եղանք ժողո - վուրդ, եղանք ազգ, եղանք բանակ, եւ կռուի բռնուեցանք մեր դարաւոր թըշ - նամիին հետ ... եւ անոր Թուրանական մեծ երազին առջեւ պատնէշ կեցաւ Հայ ժողովուրդը իր կուրծքով եւ կեանքի զո - հաբերութեամբ : Եթէ չըլլային մեր մարտիկները, մեր քաջարի զօրավարնե - րը, եւ մեծ Արամի պէս առաջնորդ–ղե - կավարներ եւ հազարաւորներու զոհաբե - րութիւնը, մենք այսօր չէինք ունենար ոչ էջմիածինը եւ ոչ ալ ոռոգուած դաշտե - րը, որոնց միջոցաւ Հայրենիքը իմաստ կը ստանայ : »

Սիրելի հայրենակիցներ, գոչեց բանա - խօսը . « Եթէ մեր պատմական, անցեալի թշնամիները անհետացեր են, տակաւին այսօր, Արաքսի ափերուն վրայ, կայ կը մնայ մեր նորագոյն ժամանակներու մեր ոխերիմ թշնամին .— այս պատճա - ռով մենք Հայրենիքի ծառայելու համար որեւէ պայման չենք դներ եւ չենք ալ ըն - դունիր .— շատ լաւ գիտենք որ Հայաս - տանի մէջ ապրող, վաստակող ժողովուր - դի ջախջախիչ մեծամասնութիւնը, ճիշդ մեզի պէս, կ'ուզէ, կը պահանջէ մեր նեղ - լիկ երկրին սահմաններու ընդարձակու - մը .— համոզուած ենք, այսպէս տէր կանգնելով մեր հողերուն, Հայութիւնը, ի վերջոյ հատուցում ստանալով, պիտի ունենայ իր մեծ, ազատ եւ փառաւոր Հայրենիքը » :

Եւ հանդէսի յարգոյ նախագահուհին Տիկին Ովս. Էօքսիւզեան, փակելով տօ - նակատարութիւնը, ազատ, ասպարէզ ձգեց երիտասարդութեան եւ խանդավառ - ուած սրահի ամբողջութեան որպէսզի « Մշակ բանուոր»ը երգելէ ետք մեկնին սրահէն :

×

— Հայ Ազգային Միութիւն .— Վիէնի Ազգային Միութեան նոր եւ օրինաւոր վարչութեան ընտրութենէն (16–5 –1966) ասդին, հազիւ թէ անցած է հինգ ամ - սուան շրջան մը, որուն ընթացքին շատ կարեւոր եւ ազգօգուտ ձեռնարկներ տեղի ունեցած են գաղութիս մէջ : Եւ այս է պատճառը որ որոշ չափով հետաքրքրու - թիւն ստեղծեր է Ազգային Միութիւնը իր շուրջը : Երբեմնի թմրած եւ անհաստատ վիճակը տեղի տուած է աշխուժութեան :

Եւ որպէսզի գաղութը տեղեակ ըլլայ ճշգրտօրէն եւ մանրամասնօրէն իր գոր - ծունէութեան, վարչութիւնը ընդհանուր անդամական ժողովի հրաւիրած էր վիէ - նաբնակ հայրենակիցները — 12 Յունի - սին, Համօ Օհանջանեան սրահին մէջ : Հրաւէրին պատասխանած էին քառասու - նի մօտ անձնաւորութիւններ :

Ժողովի ընթացքին, քննելէ ետք քանի մը պատահական եւ երկրորդական հար - ցեր, ժողովականները ունկնդրեցին տր - ուած նիւթական եւ բարոյական զեկոյց - ները, որոնք գոհացուցիչ եւ շնորհաւորե - լի նկատուեցան :

Երկու հրաժարեալ վարչական անդամ - ներու տեղ ընտրուեցան հայրենակից - ներ Սեդրակ Տօլմաճեան եւ Պէնոն Ծի - հանշահեան, որոնց մասնակցութեամբ, Ազգային Միութիւնը իր եօթը հոգինոց վարչական կազմով պիտի շարունակէ գործել հաստատակամ եւ անվրդով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

- ԵՐԲ - ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Մօրը հետ ունեցած յարաբերութիւնները բոլորովին տարբեր էին. իշխանուհի Հելէնը շատ գեղեցիկ, շատ տարպասուած էր : Երկար ատեն զաւակ չէին ունեցած, երեսուն տարեկանի վրայ միայն, աղջիկ մը Լիտիան ծնած էր :

Երկար ատեն իշխանուհին շարունակեց փայլուն կեանք մը վարել, յետոյ քիչ քիչ, տարիքը առնելով տնասէր դարձած էր, քիչ դուրս կ'ելլէր. կը կրճատէր իր յարաբերութիւններուն շրջանակը : Գրեթէ ամբողջովին կեանքը տունը կ'անցընէր, յայտնի չէր ինչ զբաղում ունենալը, որովհետեւ ոչ իսկ տունը կը կառավարէր : Կը հանդուրժէր միմիայն հին բարեկամի մը ներկայութիւնը. իշխան Վասիլիէֆի որ քան տարիէն աւելի էր, կը մրկէր անոր համար ամէնէն ուժգին պղատոնական սիրով : Ամէն օր երկար ժամեր անոր մօտ կ'անցընէր եւ կանոնաւորաբար կը ճաշէր պալատին քարտ - փին բնակարանը :

Այս օրը երբ Լիտիա հօրը սենեակը մըտաւ, ան իրիկուան լրագիրը կարդալով զբաղած էր. բառ մը չկար այն դէպքերուն վրայ որ նախորդ իրիկունէ մայրաքաղաքը կը խռովէին : Կայսրը կը գտնուէր Մեծ Կեդրոնատեղին, Փեթրոկրատէն տասնըութ ժամ հեռու : Ճակատը հանդարտ՝ ինչպէս սովորաբար կ'ըլլար ձմրան վեց ամիսները : Ինչ որ չէր արգիլեր զինուորական քննադատներուն երկու սիւնակ գրել այս անդոյ պատերազմին վրայ : Միայն «պարենաւորում»ի խորագիրը կրնար մտահոգութիւն տալ ուշադիր ընթերցողին : Հոն կը կարդացուէր որ ածուխը կանոնաւոր չէր հասներ, թէ գործարանները ստիպուած են ընդմիջել աշխատանքը, թէ ցորենի շոգեկառքներ կը սպասուին Սիպերիայէն, բայց թէ, հիմա քաղաքին պաշարը շատ քիչ էր :

Լիտիա սովոր էր պատմելու հօրը ինչ որ տեսած եւ ըրած էր օրուան մէջ : Բայց խորհեցաւ որ եթէ ըսէր թէ զօրախումբը հրացանաձգութիւն ըրած էր Նէվսքիի վրայ, իշխանը պիտի այլայլէր եւ թերեւս ալ, իրեն պիտի արգիլէր յաջորդ իրիկունը բարեկամուհիի մը տունը երթալ, ուր պիտի պարէր :

Մնաց որ, մինչեւ վաղը, ամէն բան կարգ կանոնի պիտի մտնէր : Ուրեմն, բաւականացաւ ըսելու որ Փէրսբէքթիվ Նէվսքին պաշարուած էր ոստիկանութեան կողմէ, հազար մանրամանութիւն տուաւ գործաւորներուն հետ ունեցած իր խօսակցութեան մասին, առանց մոռնալու յիշատակել բազմարուեստեան կաճառի ուսանողներու խաղաղարար դերը :

Իշխանը լուրկ մտիկ ըրաւ :

— Կը յուսամ որ այս ամօթը մեզի պիտի խնայուի, եզրակացուց :

Եւ սկսաւ բուխերիկին մէջ թխմել կոճղերը ունելիի ուժեղ հարուածներով :

Ութ օր ետք, Փեթրոկրատի զինուորները համաշունչ շարժումով մը ժողովուրդին կողմն անցան : Յեղափոխութիւնը եղած էր գրեթէ առանց արիւնահեղութեան : Առաջին վայրկեանին, թէեւ հանրային կարգուսարքը հազիւ թէ խանգարուած ըլլար, մայրաքաղաքը զգաց շատ խոր անձկութիւն մը, որուն մասին չէր խօսուէր, զոր անգիտանալ կը ձեւացնէին (իրար կը շնորհաւորէին, նոր ժամանակներ հասած ըլլալուն), բայց ամէնքն ալ ըմբռնած էին եւ որ կը յայտնուէր, ինչ որ ալ ըսէին, նայուածքի յանկարծական փայլով մը, ձայնի ակամայ դողդղացումով մը, շատ աղմկալից քրքիջով մը :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սէնւառ Մոնթոլոն, *Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :*

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Ֆ. Կ. Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան ֆր. Պ. Պօղոս Հաճրեանէ ի նպաստ դպրոցի իր ննջեցեալներու հոգւոյն :

Նոյն առթիւ Պ. Միսաք Մարթէն 10 *ֆրանք (Ֆօնթէն) :*

×

ՊՈՒԼ. ՕՏՏՈՅԻ Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Մ. Եավէրի մօր հոգեհանգիստի առթիւ Տէր և Տիկ. Երուանդ Զարդարեան եկեղեցիին 500 *ֆր., տեղւոյս Կ. Խաչի* 500, *Պոլսոյ Հայր. Միութիւնը յիսուն, Պ. Արսլանեան տասը, Տէր եւ Տիկին Լ. Էքէրեան Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ մարզականին* 30, *եկեղեցւոյ բարեզարդման հայր եւ որդի Աթանաս եւ Վարուժան Նիկողոսեան* 1000, *Ղ. Արսլանեան յիսուն : Պ. Կ. Խողեան իր թոռնիկի մկրտութեան առթիւ եկեղեցիին* 20, *Առաջնորդարանին յիսուն, Գ. Խողեան եկեղեցիին տասը, Վ. Խողեան եկեղեցիին* 15, *դպրոցին* 10, *Պ. Ղ. Կիւլեան իր տղուն ամուսնութեան առթիւ եկեղեցիին քսան, Կ. Խաչին տասը :*

ԳԻՆԵՋՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի *մէջ :*

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէնինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ծոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ըրնաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ՄԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տէրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ զ'Իլ տ'Օռ *նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :*

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, *դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին* 37պիս, Րիւ Թիւպանօ *Պ. Մ. Եավէրի :*

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, *խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Զաւեշտ « ԽԱԶՈՅԻՆ ԹՈՒԶԸ» :*

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9·30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :
Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, *Բ. ժամը 14ին :*

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալասլրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, *Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆ.— «Մայիս 28»ի տօնակատարութեան առթիւ եղած վիճակահանութենէն, չահեցան հետեւեալ թիւերը.— 931, 841, 623, 822, 820 :

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի
MARSEILLE
ԱՄԱՌՆԱՅԻՆ ԲԱՑՕԹԵԱՅ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ (Յունիս 25) ժամը 21էն մինչեւ լոյս :

Մանրամասնութեանց համար դիմել Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամներուն :

PARC BORELY - PAVILLON DU LAC

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերը իրենց սովորական հաւաքատեղին :

ԱԿՆՈՒՆԻ խումբը (22 Յունիս), Չորեքշաբթի ժամը 20·30ին :

ՔԵՌԻ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

ՆԻԿՈԼ ԴՈՒՄԱՆ խումբը (23 Յունիս), Հինգշաբթի ժամը 20·30ին :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի գտնուին Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին որոշուած հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, *(Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :*

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին : Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պիտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ, այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, զաւեշտ աշակերտներու կողմէ եւ Հայաստանի գունաւոր ֆիլմ մը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Տախէերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փան թէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն :

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE — « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	14 ֆր.
» » պակաս օրական	15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, *Երկուշաբթի օրերը ժամը* 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին
Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :
ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօր, Լը Րէնսի 93 : *Հեռաձայն* 927 – 01 – 72 :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարներու կայանէն, Փորթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկուշաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, *Փարիզ :*

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական պատրաստութիւն : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 *ուսումնական տարեշրջանին :*

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին : ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին :

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Ձել ամ զէ *տեսարժան վայր մըն է, ուր ձին եղերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ : Սալցպուրկ եւ Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ,* ... *պուրկ են. :*

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ : Կանխավճար՝ 100 *ֆրանք : Սահմանափակ տեղեր :*

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH » 32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ — JEUDI 23 JUIN 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10642

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

42e ANNÉE — Nº 10.642

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

Գ.

Սրանք նոր փոխյարաբերութիւններ են ազգերի պատմութեան մէջ, որոնք կարող չէին կեանքի կոչուել միայն սովետական կարգերի օրօք, երբ պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի (միջազգայնականութիւն) գաղափարները պայմաններ են ընդեղծում բարեկամօրէն հարթելու ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները :

Հենց այս նկատի ունէր նշանաւոր յեղափոխական, մեծ ինտերնացիոնալիստ Օրջոնիկիձէն, երբ 1920 թուի Նոյեմբեր 30ին, Բագուի Սովետի նիստում, պատանեկան խանդավառութեամբ ողջունելով Յեղափոխական Կոմիտէի (Յեղկոմ) նախագահ Նարիման Նարիմանովի հրատարակած Ատրպէջանի Յեղկոմի դեկլարացիան (յայտարարութիւն)՝ Լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրը, Նախիջեւանը նորաստեղծ Սովետական Հայաստանին միացնելու մասին, ասում է .

« Մուսուլմանները եւ Հայերը այլեւս դառնում են հարազատ եղբայրներ՝ սովետական իշխանութեան կարմիր դրօշների ներքոյ , Այստեղ կարդացուած այս ակտը մեծագոյն կարեւորութիւն ունեցող ակտ է, որը մարդկութեան պատմութեան մէջ իր օրինակը չունի »:

Ահա ազգերի փոխըմբռնման այսպիսի բարձր իդէալներով է սկսել իր գործունէութիւնը սովետական իշխանութիւնը, այդ իդէալների իրականացումն են հետապնդել յեղափոխութեան նուիրեալ գործիչները, իդէալներ, որոնք շատ բանով իրականութիւն են դարձել մեր կեանքում . բայց որոշ տեսակէտից, չգիտեմ ում եւ ինչ պատճառներով, մնացել են թղթի վրայ ... Այլապէս ինչո՞վ բացատրել այն անարձագանգ վերաբերմունքը, որ ունեցան մեր կենտրոնական իշխանութիւնները հայ ժողովրդի մեծ վշտի՝ Եղեռնի Յիսնամեակի նկատմամբ :

Հայ ժողովուրդը իրաւացիօրէն սպասում էր, որ սոցիալիզմի երկիրը իր ազդու ձայնը կը բարձրացնի դատապարտելու Թուրքական գազանութարարների կազմակերպած, պատմութեան մէջ մինչ այդ ամենամասշտաբային (ամենածաւալուն), ամենապլանաւորուած , մի ամբողջ ժողովրդի ոչնչացումը հետապնդող գենոցիդը (ցեղասպանութիւնը), ճիշդ այնպէս, ինչպէս նա այդ արեց համաշխարհային Բ. պատերազմի քսանամեակ տարելիցին, երբ խօսքը վերաբերւում էր գերմանական ֆաշիզմին եւ նրա ցեղասպան ոճիրներին :

Սակայն մեր սպասելիքները չիրականացան , բացի Հայաստանում կազմակերպուած կիսատպռատ միջոցառումներից եւ «Պրաւդա»յում տպագրուած 3-4 տողից, միութենական ոչ մի թերթ, ոչ մի կազմակերպութիւն չարձագանգեց 50-ամեայ տարելիցին, չբաժանեց հայ ժողովրդի վիշտն ու վրդովմունքը :

Ընդհակառա՛կն, հենց ա՛յդ ամիսներին սկսուեցին բարեկամութեան եռանդուն բանակցութիւններ Թուրքիայի հետ՝ անտեսելով ոչ միայն կենտրոնական օրգանները եւ «Պրաւդա»յի խմբագրութեանը ուղղուած ինչպէս անհատների, (այնպէս էլ) ներկայացուցիչների կոլեկտիւ (հաւաքական) նամակները, այլեւ Թուրքիայից այնքան տառապանք կրած մի ողջ ժողովրդի հոգեվիճակը :

Մենք հասկանում ենք ,որ, բացի առանձին ազգերի առանձին շահերից , կայ սովետական ընդհանուր շահ, մեծ քաղաքականութիւն: Բայց գենոցիդի (ցեղասպանութեան) դատապարտութիւնը, փոքրաթիւ ազգի արժանապատուութիւնը յարգելը նոյնպէս մտնում է մեծ քաղաքականութեան մէջ :

Չէ՞ որ աշխարհի մեծ ու փոքր ժողովուրդները նայում են մեր երկրին որպէս օրինակելի երկիր , որտեղ սոցիալիզմի յաղթանակը ազատութիւն եւ արդարութիւն է բերում նրա կազմում գտնուող ազգերի համար :

Ուրեմն , չպէտք է որ մոռանանք , որ ազգերի քաղաքականութեան ամէն մի խեղաթիւրում մեր երկրում, փոքրաթիւ ազգի շահերի ամէն մի անտեսում կարող է վնասել մեր մեծ քաղաքականութեանը, կարող է խախտել ժողովուրդների հաւատը դէպի սոցիալիստական կարգերը :

Իսկ ինչ վերաբերում է իր՝ անտեսուածի հաւատին, ապա, դժբախտաբար, վերոյիշեալ փաստերը ցոյց տուեցին, որ դա այնքան էլ չի մտահոգում մեր որոշ կենտրոնական ղեկավարներին :

Ընկերներ, արդէն երկու դարուց աւելի է, որ հայ ժողովուրդը իր ազատագրութեան յոյսը կապել է Ռուսաստանի հետ. ի հարկ է, չի սխալուել : Մեր մեծ լուսաւորիչ Խ. Աբովեանը յոյսով եւ հրճուանքով օրհնել է այն պահը, երբ ազատարար Ռուսաստանի ոտքը կը դիպչէր Հայոց հողին: Ցարական կառավարողները Ռուսաստանի ամբողջ հարաւային սահմաններում բնակեցրել են Հայերին , որպէս ամենայուսալի տարրի : Արեւմրտեան Հայաստանի հայրերն ու մայրերը , իրենց երեխաներին տալով Ռուսէթ անունը՝ Ռուսաստան երազել են այն օրը, երբ քեռին՝ ռուսը փրկարար պիտի հասնի մինչեւ իրենց գիւղը : Եւ այդ զգալով է, որ աւելի են մոլեգնել Թալէաթն ու Էնվէրը եւ բնաջնջել, ժողովրդի կէսին աքսորել են պապենական հողերից :

Հայերի հաւատարմութիւնը Ռուսաստանին պայմանաւորուած է եղել ոչ միայն աշխարհագրութեամբ, պատմութեամբ, հողեհարազատութեամբ : Ահա թէ ինչու կրկնակի անհեթեթութիւն է հայ ժողովրդին վերագրել Ռուսաստանից եւ Սովետական Միութիւնից անջատուելու տրամադրութիւններ: Մեզնից իւրաքանչիւրը, եթէ նրա ուղեղը մթագնած չէ, գիտի, որ հայ ժողովրդի բախտը ընդմիշտ կապուած է Ռուսաստանի հետ , սովետական կարգերի հետ, որոնց եւ նուիրուած է ողջ էութեամբ :

Սակայն, ցաւօք սրտի, այս նուիրուածութիւնը ըմբռնելու եւ գնահատելու փոխարէն, երբեմն նկատւում է սովետական երկրի ղեկավարներին ոչ - սազական անփութութիւն՝ մեր ժողովրդին խորապէս յուզող այս կամ այն խնդրի նկատմամբ : Անփութութիւն, որի ենթատեքստը (ենթաբնագիրը) հետեւեալն է. «Դէ, ոչինչ, ինչ էլ լինի, Հայերը հաւատարիմ են» :

Ընկերներ, բարձր հաւատարմութիւնը հոգու բարձր յատկութիւն է: Բարոյական եւ այլ կարգի ճնշումներով, սեփական ամենահզօրութեան չեշտումով չպէտք է հրահրել, որ այդ բարձր հաւատարմութիւնը, սրտագին նուիրուածութիւնը փոխարկուի վախի, երեսպաշտութեան , կոյր ենթարկուածութեան : Այս վիճակը ենթարկուողի ներսում առաջացնում է չարութիւն , անզօրի թագնուած հակառակութիւն, ստիպում՝ չյարգել ո՛չ ուրիշին եւ ո՛չ էլ իրեն : Իսկ իրեն չյարգող մարդը արդէն սկզբունքներ եւ սրբութիւններ չունեցող մարդ է: Նա կարող է այսօր նոյն երեսպաշտութեամբ մէկին ծառայել, վաղը՝ միւսին: Անհատների մէջ գոյութիւն ունեցող այս փոխյարաբերութիւնները աւելի եւս բարդանում եւ նրբերանգներ են ստանում, երբ փոխադրւում են ժողովուրդների միջեւ գոյութիւն ունեցող փոխյարաբերութիւնների ոլորտը, մանաւանդ եթէ խօսքը վերաբերւում է սոցիալիստական ազգերի փոխյարաբերութեանը, երբ մերձեցման ֆակտորը (ազդակ, գործօն) տրամադրում է իւրաքանչիւր ժողովրդին աւելի շատ յարգանք եւ փոխներթափանցում սպասել միւս ժողովուրդներից :

Ահա թէ ինչու այդքան անհրաժեշտ է, որ այդ փոխյարաբերութիւնները մշտապէս պահուեն լենինեան գաղափարներին արժանի բարձրութեան վրայ :

Ընկ. Կամշալովը, ինչպէս ե՛ւ նրա նման մտածողները ,ոչ թէ պէտք է անճիշդ, մակերեսային յայտարարութիւններ անէին Ապրիլեան դէպքերի առթիւ, այլ փորձէին խորանալ դրանց մէջ, թափանցել կեղեւից ներս ու նոր միայն եզրակացութիւններ անել :

Իսկ խորանալու դէպքում կը հասկանային , որ այդ օրը փողոց ելած բազմութեան հոգիներում փոթորկում էին հազար ու մի զգացումներ եւ վիշտ՝ միլիոն ու կէս նահատակների համար, եւ ցասում՝ Թուրքական ցեղասպանների հանդէպ, եւ բողոք՝ հայկական հողերը բռնագրաւողների եւ նրանց միջազգային հովանաւորողների հանդէպ, եւ վիրաւորանք, որ Մոսկուան եւ եղբայրական ժողովուրդները այդպիսի մի պահ չեն կիսում հայ ժողովրդի վիշտն ու խռովքը , եւ ցաւ, որ հայրենի ժողովրդի կէսը բռնաւեր թափառում է աշխարհի չորս ծայրերում , եւ տարակուսանք, որ Սովետական Միութիւնում գտնուող Հայերի 44 առ հարիւրը բնակւում է Սովետական Հայաստանի սահմաններից դուրս , մեծ մասամբ՝ այդ սահմաններին կպած հողերում , եւ մտահոգութիւն, որ Հայաստանի ներկայ նեղուածք տարածութեան վրայ անհնար է տեղաւորել հայրենադարձ Հայերի մի փոքրիկ մասն անգամ:

Ու նաեւ , ու նամանաւանդ այդ հոգիներում կար յոյզ ու ակնկալութիւն , որ սովետական իշխանութիւնը, որ հայրենիք եւ վերածննդի հնարաւորութիւն բերեց հայ ժողովրդին, աւելի սրտացաւ ու հանգամանօրէն կը զբաղուի նաեւ մեր ժողովրդի ճակատագրի համար այնքան կարեւորութիւն ունեցող այս հարցերով:

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ԽՕՍԵՑԱՒ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Ֆրանքօ-խորհրդային առաջին խօսակցութիւնները տեղի ունեցան Կրեմլինի մէջ: Այս առթիւ պարզուեցաւ նաեւ թէ Մոսկուայի թիւ մէկ ղեկավարը՝ Բրեժնեւն է, համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէի քարտուղարը :

Ֆրանսական պատուիրակութեան մաս կը կազմէին, տը Կոլի կողքին՝ արտաքին նախարար Քուվ տը Միւրվիլ, Մոսկուայի ֆրանսական դեսպանը, իշխան Անդրոնիկով, որ պաշտօնական թարգմանն է Ֆրանսացիներուն եւ երեք դիւանագէտներ: Երկու ժամուան այս խօսակցութիւններէն ետք, տը Կոլ առանձին ճաշած է, ապա գացած Մոսկուայի քաղաքապետարանը ուր քանի մը խօսք արտասանած է, ֆրանսերէն եւ ռուսերէն, այն պատշգամէն ուրկէ կը խօսէր Լենին :

Կրեմլին տեղի ունեցած խօսակցութեանց մանրամասնութիւնները ծանօթ չեն, բայց կ՚ըսուի թէ օրակարգի նիւթ եղած են գլխաւորաբար եւրոպական ապահովութիւնը եւ գերմանական հարցը :

Երկու կողմերն ալ շեշտած են թէ շատ կարեւոր է խորհրդակցիլը եւ թէ տը Կոլի այցելութիւնը դրական ապացոյց մըն է խորհրդակցութեանց այս երկկողմանի փափաքին :

Մոսկուայի քաղաքապետարանէն ետք , տը Կոլ գացած է ֆրանսական դեսպանատունը, իրիկունն ալ ներկայ եղած է Պալշոյ թատրոնի մէկ բացառիկ ներկայացման՝ Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ :

× Չինաստանի մէջ, ոչ մամուլը, ոչ ալ ձայնասփիւռը արձագանգ կը հանդիսանան նախագահ տը Կոլի Մոսկուա այցելութեան :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Կը խնդրենք մեր այն բաժանորդներէն որ հաւաքածոյ չեն ընեն, բարի ըլլան մեզի վերադարձնել *Յառաջի* Կիրակի օրուան թիւը (Յունիս 19) :

Կանխայայտ շնորհակալութիւններ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետը յայտարարած է թէ խորհրդային զինուորական ուժեր պահելու գաղափարը, միացած Գերմանիոյ մը մէջ, անընդունելի է : Այս ձեւով, դաշնակցային Հանրապետութեան նախարարապետը վերջին հարուածը կու տայ Պարզէլի ծրագրին: Էրհարտի կողքին է ամբողջ քրիստոնեայ դեմոկրատ կուսակցութիւնը :

ՄԱԿ-ի ընդհ. քարտուղարը Ու Թան կրնայ չներկայացնել կրկին իր թեկնածութիւնը եթէ Ամերիկացիք չարունակեն իրենց քաղաքականութիւնը Վիէթնամի մէջ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն զինադուլի հրահանգ տրուած է Քիւրտերու եւ կառավարական ուժերու միջեւ : Պաղտատ այս որոշումը տուած է ժամ առաջ խաղաղ լուծում մը գտնելու համար քրտական հարցին :

ՔՈՒՊԱՅԻ պաշտօնականներու համաձայն, Ֆիտէլ Քասթրօ կը գտնուի երկաթէ վարագոյրէն անդին երկրի մը մէջ (Խորհ. Միութիւն կամ Չեխոսլովաքիա) եւ նմանակ մըն է որ Ֆիտէլ Քասթրոյի տեղը դրուած է Հաւանայի մէջ : Մեկնումէն առաջ Ֆիտէլ Քասթրօ էլեկտրօ-Շոքի ենթարկուած է, ըստ նոյն աղբիւրներուն :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ փլասթիք ռումբ մը պայթած է յունական առեւտրական թաղամասի մը մէջ : Մարդկային զոհ չկայ, բայց նիւթական վնասները մեծ են : Այս պայթումին առթիւ, կիպրական ոստիկանութիւնը պաշարած է թրքական թաղը եւ թուրք բանուորները արտօնութիւն չեն ստացած իրենց աշխատավայրն երթալու, ամերիկեան դեսպանատունը եւ բրիտանական կայանները որոնք յունական գօտիին մէջ կը գտնուին :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ նախագահը՝ Շազար շրջապտոյտ մը սկսած է Հարաւային Ամերիկա: Մոնթեվիտէոյէն պիտի անցնի Չիլի, Արժանթին եւ Պրազիլ: Յիսուն հազար հրեայ կայ Ուրուկուէյ, 35.000 Չիլի, 450 հազար Արժանթին եւ 180 հազար՝ Պրազիլ :

ՖԱՅՍԱԼ թագաւորը որ Ուաշինկթըն կը գտնուի պաշտօնական այցելութեամբ , տեսնուած է նախագահ Ճոնսընի հետ : Միասին քննած են միջարաբական բախումի մը վտանգները :

ԱՓՐԵԽԱՍԻԱԿԱՆ գրագէտներու գրասենեակը Գահիրէ կը հաստատուի: Ընդհ. քարտուղարը պաշտօնանկ եղած է ի նպաստ Չինաստանի դիրք բռնած ըլլալուն համար, Չինաստան - Խորհ. Միութիւն գաղափարական պայքարին մէջ :

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Դ.

ԿՈՂՈՊՈՒՏ

Պաշտօնական գողութեան եւ կողոպուտի մասին գոյութիւն ունի հրահանգներու հաւաքածոյ մը, մշակուած՝ Ներքին Նախարարութեան կողմէ, 37 յօղուածներէն բաղկացեալ, զոր հրատարակեցի նախանցեալ տարի (տես «Հայրենիք», 1964 Հոկտեմբեր 6, 7, 8):

Հայերու տուները իրենց պարունակութեամբ կը կնքուէին իւրաքանչիւր թաղի մէջ «Թասֆիէ քոմիսիոն»ի (Հաշուե – յարդարի Մարմին) մասնաճիւղերուն կողմէ: Միւս կողմէ, ոմանք դուռներէն, ոմանք պատերը ծակելով, գրագիրները, թահսիլտարները, զինուորականները եւ մուհաճիրները կը դատարկէին տուները, իսկ մնացածը կը փոխադրուէր Սեբաստիոյ հսկայ Մայր եկեղեցին (Ս. Աստուածածին) աճուրդով ծախուելու համար, եւ որպէս թէ հասոյթը զետեղելու «Մալիէ Սանտըղ»ի մէջ (Պետական Գանձատունը):

Պաշտօնական կողոպուտին կարեւոր մէկ մասը կը կազմէին՝ Մայր 'կեղեցւոյ, Ս. Սարգիս, Ս. Փրկիչ, Ս. Մինաս եկեղեցիներու, Ս. Նշան պատմական վանքի եւ այլ վանքերու սեփականութիւնները՝ սրբազան անօթները, ոսկեղէն, արծաթեղէն, սպասներ եւ հնութիւններ, գլխաւորաբար Ս. Նշան Վանքին, հնութեանց գանձարանը եւ 293 ձեռագիրները: Զանոնք կողոպտող թրքական յանձնախումբին անդամներն էին՝ նախագահը այդ «Էմվալը Մէթրուքէ»ի Տեֆթէրտարը, փոխ նախագահը Մուստայը Ումումին (Հանրային Դատախազ) Ասաֆ պէյը, եւ Երկրագործական պանքի տնօրէն՝ Սապրի պէյը են.:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

Մինչեւ Յունիս 1916, Սեբաստիոյ մէջ եւ շրջակաները կը մնային դեռ մօտ 10 հազար հայ զինուորներ, որոնք չարաչար կ'աշխատէին «մէնզիլ»ին մէջ (զինուորական կայան), ոմանք «իմալէթխանէ»ի մէջ, դերձակներ, կօշկակարներ, եւ այլ արհեստաւոր – զինուորներ, ոմանք՝ ալիւրի գործարաններու, ուրիշներ՝ արհեստանոցներու մէջ, ոմանք՝ շինութեանց աշխատանքի մէջ, եւ այս առթիւ Հայոց գերեզմանատան քարերով շինած էին Թուրքերու համար ուսուցչանոց մը, երեք զօրանոց, հեծելազօրքի զօրանոց մը, հիւանդանոց, Իթթիհատի ակումբ, պանդոկ եւ զբօսատուն:

Ուրիշ հայ զինուորներ կ'աշխատէին զինուորական պիտոյից ամբարներուն մէջ եւ տակաւին հարիւրաւոր եւ հազարաւոր զինուորներ ալ ճամբաներու շինութեան մէջ, իբրեւ «ամէլէ թապուր»ներ՝ Սեբաստիա, Ղանղալ, Թոքաթ, Րէշատիյէ եւկեսարիա են.:

Նոյն վայրենաբարոյ միջոցներուն են – թարկուեցան այս անբախտ զինուորները, ինչպէս միւս բոլոր բանտարկեալ Հայերը: Նոյն խարեբայական միջոցներով՝ լեցուցած եւ արգելափակած էին զանոնք բանտերու եւ մէտրէսէներուն մէջ եւ մաս առ մաս կոտորած էին: Նախ քան օր բանտի մէջ, հսկողութեան տակ պահած էին զանոնք, ուժասպառ ընելու համար, 1916 Յունիս 22էն մինչեւ Յուլիս 13 վայրագօրէն սպաննած զանոնք: Շատ քիչեր միայն հրաշքով ազատած են այդ ջարդէն: Անոնց մէկ մասը բերած էին Գայա Տիպի, Սեբաստիայէն 24 մղոն հարաւ – արեւմուտք, մէկ մասը քաղաքին շուրջը, մէկ մասը՝ Շար – Գըշլա եւ Կէմէրէկի մօտերը, մասնաւորապէս սպանդանոցի յարմար ձորերու մէջ:

Կարինէն արեւմուտք սպաննուած էին երկու հազար անդամ մը, եւ եօթը հազար ուրիշ անդամ մը, գումար՝ 9000 հոգի: Անկէ զատ Զարայի մէջ՝ հազար, Րէֆայիէի մէջ հազար, Րէշատիէի մէջ՝ հազար(Րէշատիյէ՝ Թոքաթի Սանճագին մէջ է եւ Րէֆայիէ՝ Շ. Գարահիսարի Սանճագին մէջ):

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՍԱՆՃԱԳԻՆ 9 ԳԱԶԱՆԵՐՈՒ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

Սեբաստիոյ Գազան շրջակայ վեց գիւղերով	46,200
Ենիխան (Ելլըզ իլի) շրջակայ հինգ գիւղերով	3,304
Հաֆիք գազան (Գոչհիսար) շրջակայ 26 գիւղերով	34,080
Քոչկիրի գազա (Զարա) շրջակայ ութ գիւղերով	16,400
Թոնուզ գազա (Շարգըշլա եւ Կէմէրէկ) շրջակայ 25 գիւղերով	
Ղանղալ գազա շրջակայ 11 գիւղերով	14,240
Տիվրիկ գազա շրջակայ 15 գիւղերով	18,120
Կիւրինի գազա շրջակայ 4 գիւղերով	15,800
Տէրէնտէ գազա, Աշտիով միասին	5,600
Ագինէ (Պինեան եւ Էքրէկ)	6,800
Ընդհ. գումար՝ Սեբաստիոյ Սանճագի Հայութեան՝	200,964

Այս թիւը յիսուն հազար պակաս է, Առաջնորդարանի ներկայացուցած թիւէն:

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՐԳԵԼԱՓԱԿՄԱՆ ՄԱՍԻՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Գերման Կայսերական
Հիւպատոսարան – Սեբաստիա

ՀԵՌԱԳԻՐ

(Սեբաստիայէն ղրկուած, 1916 Յունիս 27, հասած Կ. Պոլիս Յունիս 28, Գերմանական Ամառնային Դեսպանատունը, Թարապիա):

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ, Կ. ՊՈԼԻՍ

«Երէկ իրիկուն, տակաւին հոս մնացող Հայերէն՝ ճամբայ չինող եւ կամուրջ շինող ալայներուն պատկանող Հայերը, նաեւ այն Հայերը, որոնք արհեստից վարժարանին (*) մէջ էին, եւ Յոյները արգելափակուեցան հայկական եկեղեցիին մէջ: Յոյները եւ իսլամութիւնը ընդունող Հայերը, սաստիկ ծեծէ մը ետք, այսօր ազատ ձգուեցան: Միւս Հայերուն, տեղական իշխանութեան կողմէ, իսլամանալու խորհուրդ կը տրուի: Մերժեցին, ուրեմն, պիտի ղրկուին ...»:

(Գերման փոխ հիւպատոս)
ՎԷՐԹ

«Պիտի ղրկուին» եղաւ ղրկուեցան ... ջարդուելու:

1916 Յուլիսին, Սեբաստիա գտնուող՝ Էրզրումի հայ կաթոլիկ Արք. Կարապետ Քչուրեան, լսելով Մուամմէրի տուած եղեռնագործական հրահանգը եւ Սեբաստիոյ հայ զինուորներուն ջարդը, կաթուածահար կ'ըլլայ եւ կը վախճանի Սեբաստիոյ մէջ:

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ԲԺԻՇԿ ՍՊԱՆԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ

ՀԵՌԱԳԻՐ

Գերման Կայսերական
Հիւպատոսարան — Սեբաստիա
Սեբաստիա 1916 Յուլիս 23

ԳԵՐՄԱՆ ԴԵՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
Կ. Պոլիս

Այսօր Ազգային Տօնին օրը (**) բոլոր հայ զինուորական բժիշկները, ամէն առիթէն, սպառնալիքի տակ իսլամացուցին: Ամէնքը ստիպուեցան կրօնափոխ դառնալ (***): Բժշկական հարիւրապետ մը մերժեց, այդ պատճառով, նախալէս բանտը դրին:

ՎԷՐԹ

Գերման Կայսերական
Դեսպանատուն — Թարապիա
(Կ. Պոլիս) 1916 Յուլիս 24

(Վերոյիշեալին) պատճէնը խոնարհաբար կը ղրկենք Նորին Վսեմութեան, Գերման Պետութեան Նախարարապետին (Կանցլէր), Պ. Ֆոն Պէթման Հոլվէկի:

ՄԷԹԷՐՆԻԽ
(Կ. Պոլիս Գերման Դեսպան)

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ 9 ՎԱՆՔԵՐԸ ԵՒ ՍԱՆՃԱՔԻ ԳԻՒՂԵՐՈՒՆ 90 ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

(Առանց հաշուելու, Թոգատի, Ամասիոյ եւ Շապին Գարահիսարի գիւղերն ու եկեղեցիները)

Սեբաստիոյ վանքերը՝ Ս. Նշան (երեք եկեղեցիներով), Ս. Անապատ, Ս. Յակոբ, Ս. Խնդրակատար (Խոնըր Կուռը), Ս. Հրեշտակապետ (Ցաղթի մօտ), Ս. Թադէոս (Զարայի մօտ), Ս. Թորոս (Մանճըլըղի մօտ):

Սեբաստիոյ սանճագի հայ գիւղերու եկեղեցիները այբուբենական կարգով.

Սեբաստիա (քաղաք) Ս. Աստուածածին (Մայր եկեղեցի) զոր 1950ին, Իսմէթ ռումբով քանդել տուաւ: Ս. Սարգիս, Ս. Մինաս, Ս. Փրկիչ:

Հողգար թաղի Ս. Աստուածածին եկեղեցին, Ամերիկեան Քոլէճի դիմաց (Մըխիթար Աբբայի ծննդավայրը):

ԳԻՒՂ ԵՒ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ալաքիլիսէ – Ս. Մինաս, Բրգնիք – Ս. Սարգիս, Բրաբերդ – Ս. Թորոս, Դուրա – Ս. Աստուածածին, Դղմաճ – Ս. Սարգիս, Եարասար – Ս. Սարգիս, Ենի Խան – Ս. Խաչ, Զարա – Ս. Լուսաւորիչ, Թէքէլի – Ս. Գէորգ, Թոտորակ – Ս. Յակոբ, Իչխանի – Ս. Նիկողոս, Խանձառ – Ս. Սարգիս, Խորսանա – Ս. Սարգիս, Խորոխոն – Ս. Հրեշտակապետ, Կամիս – Ս. Աստուածածին, Կավրա – Ս. Սարգիս, Կովտուն – Ս. Աստուածածին, Հողգար – Ս. Աստուածածին, Ղալաի – Ս. Սարգիս, Ղարա – Պօղազ – Ս. Խաչ, Ղուրազ – Ս. Փրկիչ, Ղոչասար (Պետրոսի) – Ս. Յակոբ, Ճէնճին – Ս. Խաչ, Ցաղթ – Ս. Կարապետ, Շուն–Քուրակ – Ս. Սարգիս, Ողնովիտ – Ս. Յակոբ, Իւլաշ – Ս. Աստուածածին, Չայ–Քիւրտ – Ս. Աստուածածին, Պարտիզակ – Ս. Գէորգ, Պինեան – Ս. Աստուածածին, Պինկօլ – Ս. Մինաս, Սարահասան – Ս. Գէորգ, Աթանոս – Ս. Թորոս, Տավշանլու – Ս. Թորոս, Տէվէքաէ – Ս. Կարապետ, Քարհատ – Ս. Աստուածածին, Քէօթիւ Եէնիճէ – Ս. Գէորգ, Քոթնի – Ս. Սարգիս, Քէչէեուրտ – Ս. Աստուածածին:

Սեբաստիոյ քաղաքին մէջ հայ կաթողիկէները ունէին Ս. Վլաս եկեղեցին, եւ Յիսուսեանները Քառասուն Մանկանց, եւ Բողոքականները իրենց ժողովարանները, նաեւ ֆրանսական եւ ամերիկեան դպրոցներն ու զուիցերական որբանոց–դպրոցը:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) «Արհեստից Վարժարան (Կէվէռպէ – Շուլէ) կոչուածը Սեբաստիոյ Ազգային «Արամեան» վարժարանն է, 4 յարկանի մեծ շէնք մը, ուր պատերազմէն առաջ կ'ուսանէին 1500 աշակերտներ: Առաջին յարկը Հռիփսիմեան աղջկանց վարժարանն էր, ուր կ'ուսանէին 250 աղջիկներ, ունէր ընդարձակ սրահ մը, որ կարի արհեստանոցի վերածուած էր:

Շէնքը թուրք կառավարութեան կողմէ գրաւուած էր 1914 Դեկտեմբեր 12–25ին, եւ զինուորական արհեստանոցի վերածուած:

(**) 1916 Յուլիս 10 – 23ին՝ Օսմանեան Սահմանադրութեան 8րդ Տարեդարձի տօնակատարութեան առթիւ, հայ մանուկներու թլփատութեան հանդէսներ կազմակերպուած են:

(***) Քանի մը հայ բժիշկներ անուանափոխ ըլլալով կրցած էին ողջ մնալ,

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Տառապանքի, վրէժի, երդիծանքի այրող զգացմունքով են շաղախուած 1895 – 1896ի, 1904ի, 1909ի ջարդերի պատկերները, ուր մերկացւում է եւրոպական մեծ տէրութիւնների կեղծ մարդասիրութիւնը եւ թրքական ղահիճների աննկարագրելի եղեռնագործութիւնները, նրանց աւերիչ ոգին:

Խանձումն ու հոտը մարմնի
Մեր սերմերէն, օրոցքներէն դէպի վեր,
Դէպի երկինք կը ճեմեցրեն՝ որոնց դէմ
Իրենց պինչերը բացած՝
Ալլահն ամպին մէջէ, Սուլթանը ցեխին,
Հոտոտելով փոխն ի փոխ՝
Կը ժպտին հաշտ իրարու,
Ու Եւրոպան դէմքն իր ետեւ դարձուցած
Կոպերը թաց կը շփէ —
Մեր ծուխէն աչքն իր բոցի
Կըսկըծելուն համար լոկ:

(«ՋԱՐԴԸ»)

Ջարդերի իրականութիւնն արտացոլող Վարուժանի, ինչպէս եւ Սիամանթոյի, քերթուածները վշտի եւ մաքառման երգեր են, ցաւի եւ ցասման, հեծեծանքի եւ վրէժի, բոցավառ սիրոյ եւ հրեղէն ատելութեան արտամունք: Եթէ վերջինս բանաստեղծութիւնում զերիշխում է ռոմանթիկական հիւրբոլան, այլաբանութիւնը, ջարդերի տեսիլներն ընդհանրապէս, գալիքի «լինել չլինելու» վտանգի կանխազգուշակումներով, ապա Վարուժանը գրեթէ միշտ որոշակի երեւոյթն է տեսնում, իր նիւթին մանրամասներով, ընթացքով ...

Վարուժանի եւ Սիամանթոյի ռոմանթիզմը, խորապէս առանձնայատկութիւններով հանդերձ, մօտենում են՝ արուեստում ազգային սկզբունքի պաշտպանութեամբ, սուլթանիզմի եւ ամէն տեսակի ճնշման, ինչպէս եւ օտարի լուծը հանդուրժող կղերական խղճուկ մտայնութեան դէմ ուղղուած մարտական պաթոսով, հերոսականութեամբ, ազատագրական պայքարի մեկնակէտից ներկայի եւ անցեալի քննադատութեամբ են.:

Ազգային ողբերգութիւնը Վարուժանի բանաստեղծութիւնում համապարփակ զգացմունք չէ, քանի որ զարգանում է ներքին պայքարով, Փիզիքական պարտութեանը հակադրուող բարոյական–գաղափարական յաղթանակի սկզբունքով: Մի շարք քերթուածներում, ուր ծայր աստիճան էֆէկտիւութեամբ զարգանում են ռոմանթիկ սիմպոլիկան եւ այլաբանութիւնը, առաջ է քաշւում թշնամուն բարոյապէս ջախջախելու խնդիրը, մի տեսակ հաստատելով Հիւկոյի այն միտքը, թէ մարդկային հոգին ներկայիս աւելի շատ խեղճ, քան երականութեան կարիքը ունի («Ջարդը», «Օձը», «Տէր կուռնկը», «Վիրաւորը», «Արմենուհին» եւայլն): Վարուժանի բանաստեղծութիւնը տոգորուած է բարոյական այն մեծ ուժով, որ հերոսին մղում է ապրել ու մեռնել արեւի պէս, արհամարհելով թշնամուն:

Բայց վիրաւոր մ'աւասիկ կը թողուի
մութին մէջ,
Ցետոյ ծունկի վրայ ընդոստ կը
մօտենայ խուժանին,
Եւ հեգնօրէն, քրքջալիր արիւնոտ
կը թքնէ
Խարոյկին մէջ տօնական:

(«Կիլիկեան մոխիրներուն»)

Ջարդերը եւ նրա ահռելի հետեւանքները պատկերող գործերում բանաստեղծը ոչ միայն ողբում է, այլեւ դատապարտում, անարդանքի սիւնին է գամում «դահճապետներին» եւ «մանչինով պատկում» աշխարհի առաջ պաշտպանելով հայ ժողովրդի դատը: Բանաստեղծական անհանգիստ ուժով նա դարձնում է հայ ժողովրդի անմահութեան, պայքարի, թշնամու անխուսափելի պարտութեան եւ բարոյական ոչնչացման գաղափարը:

Այսպիսով, ազգային ողբերգութիւնը զարգանում է հերոսութեան ոգով, ծանր ողբերգութիւնը լուծւում է քրիստոնէական համակերպութիւնը ժխտելու, ընդվզելու, «ժանիքի դէմ ժանիք»ը հաստատելու սկզբունքով: Այստեղ բանաստեղծի երգը, ինչպէս ինքն է ասում, հափշտակւում է «կայծակներու շեշտերով», դառնում առիւծի մռնչիւն, ապստամբութեան դրօշ: Եղեռնափողի զօրաւոր պատկերով, ուր բանաստեղծը բիւրեղային յստակութեամբ ցոյց է տալիս հայ պետականութեան անկման դարերից սկսած մեր տոհմի երգի թախծով յագենալը, որում է ազատագրական պայքարի հարցը: Միայն պայքարը կարող է մեր երգին շունչ եւ ոգի փոխարէն կրկին վաղնջական լոյսը եւ բոյը վերընծայել:

Ու պայքար, պայքար, պայքար երգեցի,
— Ձեզի ընծայ հայ մարտիկներ —
Գրիչս եղաւ անթրոց սըրտերու հնոցի...
— Ձեզի ընծայ, քաջ մարտիկներ —
Եղեգնեայ գըրչով վըրէժ երգեցի.
Ընդ եղեգան փող բոց ելանէր:

Ժողովրդական ակունքներին մօտենալու այս ձգտումը բանաստեղծական խօսքը հասցրել է վերջնական բիւրեղացման:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(4 Շար.)

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՊԱՏԱՐԱԳԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զատիկէն յաջորդ Շաբաթ օրը երգչախումբը դարձեալ հաւաքուած էր Պատարագի երգերուն մէկ քանի փոփոխութիւնները սերտելու :

Միանգամայն պատրաստ ըլլալու յառաջիկայ կանաչ Կիրակիի տօնակատարութեան, երբ Դպրաց Դասուն ալ տարեկիցն էր :

Խումբը արդէն Ճրագալոյսի եւ Զատիկի մատուցուած դոյգ Պատարագներու տպաւորութեան տակ էր : Պատարագի երգերուն ընդհանուր վերաքաղի ընթացքին, արդէն յայտնի կ'ըլլար թէ յառաջիկայ կանաչ Կիրակի պատարագը վերստին երգելու ցանկութիւնը ի՛նչքան անզուսպ էր :

Մութը իջած էր եւ ամէն ոք կ'աճապարէր իր տեղը հասնիլ : Զինուորը՝ առանց հրամանի իր փախուստը յայտնի չընելու համար : Հեռաւոր արուարձաններէ եկողները՝ վերջին շոգենաւը չփախցնելու համար : Իսկ անոնք որ Բերայի կողմերը կը բնակէին, Վարդապետին շուրջ բոլորուած, խօսելով ու խնդալով կը բարձրանային Ղալաթիոյ զառիվերէն, դէպի Բերա եւ Բանկալթի :

Այդ Շաբաթ իրիկունն էր որ Կոմիտաս Վարդապետ իր աշակերտներուն «Բարի գիշեր» կը մաղթէր եւ գոհունակ ու երջանիկ՝ իր տունէն ներս կը մտնէր :

×

Յիսուն տարի առաջ օրը դարձեալ Կիրակի էր :

Ղալաթիոյ եկեղեցիի առաւօտեան արարողութիւնները աւարտած էին եւ իր աշակերտները — ըստ սովորականին — նոյն ծուռումուռ փողոցներէն վեր կը բարձրանային, այցելելու համար իրենց սիրելի Վարդապետին, որուն մօտ երեկոյեան նոր երգի մը փորձը կ'ընէին կամ պարզապէս անոր հետ ըլլալու հաճոյքը կը վայելէին :

Այդ Կիրակի օրն ալ ուրիշ այլուր Կիրակիներուն նման, անհոգօրէն կը քալէին դէպի Բանկալթի, երբ դիմացնին կ'ելլէ իրենց ընկերներէն մէկը, որ առանց կանգ առնելու կը փսփսայ՝

— Շուտով տուներնիդ գացէք : Հեռացէք : Իրարմէ զատուեցէք ... :

Չհասկցան թէ ինչո՞ւ ... :

Արդէն հասած էին Վարդապետին տանը դուռը : Զարկին զանգակը : «Վարպետը» — իր ծառան — բացաւ դուռը : Այլայլած կմկմաց .

— Խայր Սուրբ տարան ... :

Աշակերտները քար կտրեցան իրենց ըղձացած ցնցումէն : Եւ խոր յուզումով լսեցին թէ ինչպէս երկու պաշտօնեաներ ոստիկանի մը հետ գիշերուան մութին դուռը զարկին, ներս եկան եւ յարգանքով հրաւիրեցին Կոմիտաս Վարդապետը, որ բարի ըլլայ հրամմել մօտակայ պահականոցը մէկ քանի բացատրութիւններու համար ... :

— Խայր Սուրբ առան, փայթոն դրին ու տարան, կը կրկնէր Կոմիտաս Վարդապետի անձնուէր խոհարարը ... :

Յիսուն տարի առաջ, Կիրակի լուսնալիք այդ գիշերը — Ապրիլ 23 – 24 — Կոմիտաս Վարդապետը իր տունէն դուրս կը տանէին ... :

×

Յիսուն տարի առաջ, Կոմիտաս Վարդապետի աշակերտները որքան միամիտ ըլլալու էին, որ իրենց այս անմիջական խումբին մէջ կը փութան պահականոց՝ Վարդապետը տեսնելու ... :

Այնտեղ քաղաքավարութեամբ կ'ըսուի իրենց թէ Կոմիտաս Վարդապետը Պոլսոյ բանտի հիւանդանոցը կը գտնուի հիմա : Իսկ իրենց հարցումին, թէ կրնա՞ն երթալ եւ զինքը տեսնել, հեռուն նստած սեւ ակնոցաւոր մէկը կը պատասխանէ .

— Հա՛յ – հա՛յ, էֆէնտիմ ... ինչո՞ւ չէ ...

— Ըսել է դուք Քոմիթաս էֆէնտիին աշակերտներն էք, հա՞ ...

— Մաշալլա՛հ ... մաշալլա՛հ ...

— Գացէք եւ ձեր խոճային հալը – հաթըրը հարցուցէք ... :

Երբ պահականոցէն դուրս կուգան, արդէն կը զգան այս անուշ խօսքերուն լեղին ու թթուն : Բայց ի՞նչ կրնային ընել : Վերջապէս բան մը ընելու էին Կոմիտաս Վարդապետին համար : Եւ մտածեցին, մտմտացին : Իրենց այս անչափելի անձկութեան մէջ, դարձեալ նոյնքան միամտութեամբ, կ'որոշեն որ իրենց ընկերներէն՝ Հայկն ու Վաղարշը — որ Պոլսոյ կողմը կը բնակէին — իրենց ճամբուն վրայ, երթային կեդրոնական բանտի հիւանդանոցը եւ Կոմիտաս Վարդապետը տեսնէին եւ ...

... Եւ երբ անոնք այս որոշումով ըսփոփուած՝ կը մօտենան բանտի սահմաններուն, երկու ոստիկաններ կը հարցընեն .

— Ո՞ւր կ'երթաք ...

— Բանտ կ'երթանք մեր ուսուցիչը տեսնելու ...

— Եկէք հետերնիս, կ'ըսեն եւ իրենց քով կանգնած ուրիշ երիտասարդի մը հետ, երեքը մէկ կը տանին պահականոց : Կարգով զանոնք կը հարցափորձեն : Իրենց ընկերացող երիտասարդին հարցաքննութիւնը կ'երկարի, որովհետեւ թոթով ըլլալով՝ խօսածը հազիւ կը հասկցուէր : Մինչ այդ սենեակը կը խռնուէր ուրիշ նորեկներով, որոնք եկած էին նորմանապէս իրենց սիրելիներուն ո՛ւր եւ ի՛նչպէս ըլլալը իմանալու : Այս երիտասարդին թոթովախօսութենէն ջղայնացած՝ ոստիկանապետը կը պոռայ .

— Տէֆ ըրէք սա քերաթաները : Այստեղ չոլուխ – չոճուխի տե՞ղ է ... Դուրս նետեցէք սա փիճերը ... :

Հրամանը իսկոյն կը գործադրուի :

Դուրսը գարուն էր, բայց անոնք սառած կը դողային : Երեքը մէկ խորապէս զգացին այս սատանայական թակարդին ահաւորութիւնը ... :

Սեւ ու ցուրտ գիշեր ... :

Այդ սեւ ու ահաւոր գիշերին մէջ Կոմիտաս Վարդապետի լուսաճաճանչ հոգին կը խաւարէր, ինչպէս ամբողջ աշխարհը ... :

Յիսուն տարի առաջ, անողորմաբար իր աշակերտներուն ձեռքէն խլուած Կոմիտաս Վարդապետին մարմնեղէն խլեակը տակաւին քան երկար տարիներ խաւարին մէջ թափառեցաւ, մինչեւ որ մոմի պէս հալեցաւ :

Իսկոյն խաւարը փարատեցաւ : Եւ Կոմիտաս Վարդապետի 1915էն մինչեւ 1935 բիւրեղս «պատարագ»ուած հոգին, լուսաւոր թեւեր հագած՝ սաւառնեցաւ ու ընաց Հայոց աշխարհի վեհափառ կուրծքին վրայ պայծառացաւ :

Յիսուն տարի ետք :

Այսօր :

Յիսուն տարի ետք :

Ահաւասիկ՝ Կոմիտաս Վարդապետն է որ իր յաւիտենական դամբանին վրայ կանգնած եւ գլուխը վեր դարձրացուցած, կարծես դեռ կը խօսի իր աշակերտներուն .—

« Ի՞նչ է պատահել ...

« Գինո՞վ էք ... » :

Բայց Վարդապետ, տես քու շուրջդ բոլորողները այլեւս այն աւի մը «գինով»ները չեն : Ամբողջ Հայոց աշխարհն է ... : «Հազարք հազարաց ու բիւրք բիւրուց» քու ձայնէդ «գինովցած» ու զգաստացած, — ահա կը սպասեն քու ձեռքիդ շարժումին, — որ միաձայն ու անսայթաք, բոլորը մէկը, միաբերան աղաղակեն .

« ԱՆՁԱՆՑ ... ՄԵՐՈՑ ...» :

×

Վարդապետ,
— Բոլորիս կանաչ արեւին համար,
շարժէ ձեռքդ :
Ձեռքդ շարժէ, որ մեր սրտերուն դռները բացուին,
Եւ Հայոց Աշխարհը յորդի,
Ծաւիով ու ծիծաղով ... :

ՄԻՀՐԱՆ ԹՈՒՄԱՃԵԱՆ

բայց Թուրքերը հազարէ աւելի հայ բժիշկներ եւ դեղագործներ սպաննած են :

Զարմանալի է որ, մինչ 1916 Յուլիս 27ին գերման փոխ – հիւպատոս Քարլ Վէրթ հեռագրած էր հազարաւոր հայ գործաւոր զինուորներու ձերբակալման եւ ջարդի մասին, բայց Պէթման Հոլվէկ ոչինչ ըրած էր զանոնք փրկելու համար, դարձեալ, եւ մէկ բժիշկի համար, որ խափանութիւնը մերժեր էր եւ ձերբակալուեր, նոյն անտարբեր Պէթման Հոլվէկին կը դիմեն : Կը թուի թէ պարզապէս «բան մը ըրած» ըլլալու համար :

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ ՃԱՌԸ

Անաստաս Միկոյեան, որ վերջերս Հայաստան այցելեց, երկար ճառ մը խօսեցաւ, որմէ կ'արտագրենք քանի մը հատուածներ, առանց մեկնաբանութեան, ընթերցողին թողլով խորհրդածութիւնը այս լեզուի ... բարձր քաղաքականութեան մասին .—

« Ըստ ամենայնի ամրապնդելով սովետական մարդկանց եղբայրական բարեկամութիւնն ու ինտերնացիոնալ միասնութիւնը, կուսակցութիւնը չի հանդուրժում մեծապետական շովինիզմի եւ տեղական նացիոնալիզմի ռեցիդիվները, այն առանձին դէպքերը, որոնք եղել են անցեալում եւ կարող են էլի լինել : Տեղական նացիոնալիզմի դրսեւորումների դէմ մղուող պայքարում գլխաւոր եւ պատուաւոր պարտականութիւնը ընկնում է այն ազգութիւնների կոմունիստների վրայ, որոնց մէջ դեռեւս երբեմն լինում են այդպիսի դրսեւորումներ : Իրենց ազգութեան շրջանում այդպիսի դրսեւորումների դէմ կոմունիստների պայքարը առաւել արդիւնաւէտ է, եւ նրանք էլ, բնականաբար, կուսակցութեան առջեւ առաւել մեծ պատասխանատուութիւն են կրում այդ բնագաւառում :

... Թէեւ հազուադէպ, բայց դարձեալ կարելի է հանդիպել փորձերի՝ ուրիշներին հակադրելու իր ազգի կուլտուրայի եւ առանձնայատուկ պատմական զարգացման ժառանգութիւնը, իր ազգը, թէկուզ որոշ տեսակէտներից, փոքր ինչ բարձր դասելու ուրիշներից, այսինքն այս կամ այն երդ ուռուցիկ դարձնելու իր ազգային բացառիկութիւնը, մի բան, որն անխուսափելիօրէն առաջ է բերում արհամարհանք ուրիշ ազգերի նկատմամբ :

Բարձրացել է ժողովրդի գրագիտութիւնը, միջնակարգ կրթութիւնը գերակշռող է, այն անհրաժեշտ ու հնարաւոր է դառնում իւրաքանչիւրի համար : Այդ պայմաններում ամէն մի սովետական մարդ, ինչ ազգի է, պատկանելիս լինի, ձգտում է, իր ազգային լեզուի հետ միասին, դպրոցում սովորել եւ կատարելապէս տիրապետել Ռուսաց լեզուին, որը սովետական բոլոր մարդկանց համար հաղորդակցական միջոց է, մի բանալի ռուսական գիտութեան ու կուլտուրայի գանձարանից եւ ռուսերէն լեզուով թարգմանուած ամբողջ գրականութիւնից օգտուելու համար :

Տեղական լեզուներին Ռուսաց լեզուի ամէն մի հակադրում արհեստական է եւ յեղափոխական չէ : Լենինը գրում էր, որ ինքը դէմ է Ռուսաց լեզուն պետական լեզու յայտարարելուն եւ որ այդ գործում, ամենաչնչին հարկադրանքը կը նշանակէ սոսկ ջուր ծեծել : Իսկ եթէ հարկադրանք չլինի, ապա կեանքն ինքը ցոյց կը տայ Ռուսաց լեզուի առաջադիմական նշանակութիւնը : Կեանքում հէնց այդպէս էլ ստացուեց, լենինաբար :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

- ԵՐԲ - ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Այս անձկութիւնը, պայքարի պահուն զգացուած վախէն աւելի, վաղուան արտասովորութենէն յառաջ կուգար : Կը թուէր թէ այն մեծ նաւը որ կը կրէր Ռուսիոյ ճակատագիրը, յանկարծ կորսնցուցեր էր նաւուղիղը եւ նաւապետը, բոլոր առաջատարները ուռած՝ առանձին ձգելու համար ցանուցիր խութերով փոթորկոտ ծովու մը մէջ :

ՄԱՆԿԱՄԱՐԴ ԱՂՋԻԿ ՄԸ

Լիտիա իր զարմիկէն, Փօլ Վոլինսքիէն աւելի մտերիմ բարեկամ չունէր. հետը կը խաղար երբ փոքր աղջիկ էր եւ քղանցքները երկարելէն ետք բացարձակ տիրապետութիւն ունէր անոր վրայ զոր Փօլ կ'ընդունէր ծայրայեղ ներողամտութեամբ :

Պատերազմին առաջին տարին, շատ գեղահաս Փօլ, զինուորագրուած էր, 1916ին վիրաւորուած եւ Փեթրոկրատի հիւանդանոցը զրկուած, յետոյ մտած էր թեկնածու սպաներու դպրոցը ամառնային պալատին մէջ՝ ուր Փօլ Ա. սպաննուած էր՝ հազիւ քան վայրկեան հեռու իր հօրեղբօր բնակարանէն :

Այսպէս, զինքը հոն կը տեսնէին իր ամէն ազատ ժամերուն :

Բարձրահասակ տղայ մըն էր որ, հակառակ պատերազմին, հակառակ իր վէրքին, հակառակ քան տարիներուն պահած էր իր գրեթէ մանկական դէմքը, իր զարմուհիին պէս կապուտակ գեղեցիկ աչքերով որ, փողոցին մէջ կիները ետ դառնալ կուտային : Բայց Փօլ կը կարմրէր եւ քայլերը կ'արագացնէր : Յեղափոխութեան այս առաջին Կիրակին եկաւ Լիտիային մօտ ճաշելու : Վարչաձեւի փոփոխումէն ետք, հազիւ թէ զայն տեսած էր, եւ շատ բան ունէր ըսելիք շարժուան դէպքերուն եւ զգացած յուզումներուն վրայ :

— Գիտես, ըսաւ, գալուն պէս. վերջին Կիրակին կեանքիս ամէնէն սոսկալի օրն էր : Կարծեցի որ անձնապաշտ պիտի ըլլամ, դպրոցը մնալու պարտաւոր էինք : Գիտէինք ինչ որ կ'անցնէր կը դառնար քաղաքին մէջ, եւ կը լսէինք Նեվսքիի վրայ եղած հրացանաձգութիւնը : Երեւակայէ որ ժամը մէկին տեսնները զրոյց մը եկաւ որ պէտք էր զինուած փողոց իջնէինք ոստիկանութեան զօրավիգ ըլլալու, անմիջապէս, ամէնքս շարուած [illegible] Փերսփէքթիվի վրայ եւ մեր առջեւ զօրածուորներ որ մեզ կը հարցապնդէին.

Սպան զանոնք կը հարուածէր եւ ցրուել կ'ուզէր, եւ անոնք կը շարունակէին մեր վրայ յառաջանալ, եւ կը տեսնայի իրենց աչքերը. շատ լաւ կը հասկնայի որ ոչ մէկ բարկութիւն ունէին. անբացատրելի ուժ մըն էր որ զիրենք մեզի դէմ կը մղէր. այս պահուն, հրամանը որոտաց. «նշան առէք» . եւ այն ատեն, կարծեցի որ...

— Բայց, Փօլ, ընդմիջեց Լիտիա որ տժգունած էր զարմիկը մօտիկ ըրած պահուն. դուն Նեվսքիի վրայ չէիր ...

— Ոչ, հոն չէի, եւ ինչ որ քեզի կը պատմեմ. մտածեցի այն պահուն, ուր կարծեցի թէ փողոց պիտի կանչուէինք այն ատեն, ինչպէս ըսի քեզի, տեսայ ինչ որ պիտի պատահէր հոն ... Յուզումս այնքան մեծ էր որ մտածեցի ինքզինքս սպաննել, քան թէ հոն երթալ ... տակաւին խորապէս յուզուած էի այն եղերական գաղափարէն որ իմ մէջ անցած էր :

— Փառք Աստուծոյ, հրամանը չեկաւ : Ճաշէն ետք դուրս ելան, եւ ձմեռնային պալատին ճամբով բռնեցին յեղափոխութեան մեծ պողոտան, Փէրսփէքթիվ. Նեվսքին : Մշուշապատ եւ խոնաւ օդ. Ուրբաթ փոթորիկ մը պայթած էր եւ խաւ մը կակուղ ձիւն դեռ փողոցները մնացած էր. բայց մրրիկը վերջանալը դըրած էր ցուրտ եղանակին որմէ չարաչար տառապած էին Փեթրոկրատի բնակիչները, եւ թէեւ դեռ կը սառէր, բարեխառն օդի երբեմնակի փչումներէն կարելի էր գուշակել մօտաւոր ձիւնհալը :

Կիրակի օրերու սովորական երեւոյթը ունէր Նեվսքին, շրջագայողներու կրկնակ բազմութիւնը որ կարմիր զարդանիշ կը կրէր մեծամասնութեամբ, հանդարտ կը պտըտէր մայթերուն վրայ հակառակ ուղղութիւնով : Անհաշուելի թիւ մը կար զինուորներու, անզբաղ, թափառական. կը թուէր թէ չէին գիտեր ինչ ընել այս ազատութիւնը, բացի անկէ որ չէին բարեւեր հանդիպած սպաները որ իրենց ուսնոցները վերարկուներուն մէջ տեղափոխած էին : Սակայն եւ այնպէս, չէին ծածկեր տեսակ մը միամիտ ուրախութիւն : Լիտիա սկսաւ նշմարել տալ իր զարմիկին, որ անմիջապէս պատասխանեց .

— Գոհ են, որովհետեւ գիտեն որ այլեւս պիտի չկռուին :

— Խեղճերը, պէտք է խոստովանիլ որ շատ բնական է, ըսաւ պարզամտաբար : Փօլ, վայրկեան մը խորհրդածելէ ետք, ժպտեցաւ եւ ըսաւ, լաւ տրամադրութիւնով մը :

— Իրաւունք ունիս, սիրելիս, կատակ չէ խրամներու մէջ ըլլալ :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

Պ. Վարդան Ագոպեանեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Ագոպեանեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Տէր եւ Տիկին Սվաճեան եւ զաւակները (Պոլիս), Այրի Տիկին Սիմիթճեան եւ զաւակները՝ Պետրոս եւ Արմենակ, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Սէօլէօզեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գինիճեան եւ զաւակները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԱԳՈՂԼԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սիմիթեան Չէնկիլէրցի)

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 21ին, իր բնակարանը, զոհ սրտի տագնապի, 5 Րիւ Քիւռի, Կրեմլէն – Պիսէթր :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Ուրբաթ (Յունիս 24) ժամը 15ին : Հաւաքուիլ իր բնակարանը, 5 Րիւ Քիւռի, Կրեմլէն – Պիսէթր :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի, ներկայ իբրեւ այդ նկատել :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Ջենոբ Զաքիլճեան, Այրի Տիկին Գալանճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նուպար Զաքիլճեան, Տէր Թաթուլ քհնյ. Մալխասեան եւ Երէցկինը, Տէր եւ Տիկին Վ. Էքսէրճեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ ազգականին՝

ՋԵՆՈԲ ԶԱՔԻԼՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէնինէյէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը չոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէրի :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Անիէռ Պուա Քոլոմպի մէջ, այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Պուա Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահը, 32 Րիւ Փօլ Տէրուլէտ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, երգ, պար, զաւեշտ աշակերտներու կողմէ եւ Հայաստանի գունաւոր ֆիլմ մը :

Կը հրաւիրուին հայրենակիցները :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սէնթ Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Մարիամ Տակոեան տասը ֆր. կը նուիրէ Նոր Սերունդի Պանեօ – Քաշանի խումբին Մկրտիչ Մուշեանի յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սեւանեթօ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9.30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :

Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Ալֆորվիլի քաղաքապետութեան հովանաւորութեան տակ եւ նախաձեռնութեամբ շրջանիս բոլոր հայ միութիւններու, Հոկտեմբեր 1, Շաբաթ գիշեր տեղի պիտի ունենայ,

ՀԱՅԿ. ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ՄԸ

Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը :

ԿԱՐԳԱԴԻՐ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալաբրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ԳԻՆԵՋՕՆ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Շրջ.Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է Նախկին Նոր Սերընդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին որոշուած հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պռիան, (Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին : Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պէտք խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ — Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 փրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուագաղոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ. :

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու 2նորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ
LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.
ՈՒՐԲԱԹ 24 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 24 JUIN 1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.
42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10643
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — Nº 10.643

ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ, ՄԵՐ ՀՈՂԵՐԸ...

(Դ. եւ վերջին մաս)

Իմ յիշողութեան մէջ մնացել է այդ օրերին փողոցներում քայլող երկու՝ ոչ լաւ հագնուած, լուրջ, կենտրոնացած դէմքերով պատանիներ, որոնք տանում էին սատինի մի կտոր, վրան անվարժ ձեռքով գրուած միամիտ մի նախադասութիւն. «Արդա՛ր լուծէք Հայոց հարցը»։

Ի հարկ է, կարելի է գոռալ այդ տղաների վրայ, ռետինէ մահակով հարուածել, խլել սատինի կտորը, պատռել կամ ներկայացնել համապատասխան տեղ՝ որպէս իրեղէն ապացոյց։ Բայց դա խնդրի լուծում չի լինի։ Դա աւելի կը գրգռի այդ պատանիներին, կը հրահրի անառողջ տրամադրութիւններ, կը մղի տաքարիւն արարքների։

Ահա, այս պատանիների յետագայ բախտի համար է, որ ես, որպէս աւագ եւ կեանքի փորձ ունեցող մարդ, որպէս կոմունիստ, որպէս բանաստեղծ անհանգստանում եմ։ Ապրիլեան այդ առաւօտից մինչեւ հիմա իմ աչքի առաջ են այդ զոյգ տղաների եւ նրանց հազարաւոր ընկերների մտքի անսովոր աշխատանքից լարուած, ազնիւ ու ներշնչուած հայեացքները։

Սովետական կարգերում ծնուած ու մեծացած, այդ կարգերին ողջ էութեամբ մերուած, բայց դեռ անփորձ, անմեղ, դեռ կեանք չմտած երիտասարդնե՛ր, որոնց չի կարելի թողնել այդպէս իրենք իրենց գլխի, որոնց պէտք է տէր կանգնել, եւ պահել անխոհեմ քայլերից, օգտակար հունի մէջ դնել նրանց ազնիւ խռովքները։ Իսկ այդ օգնութիւնը շատ դժուար է՝ առանց ճշմարիտ եւ արդար պատասխան ունենալու նրանց յուզող հարցերին։

Ահա այդ հարցերին արդար պատասխան ունենալու համար է, այդ երիտասարդների բախտի նկատմամբ պատասխանատուութեան զգացումն է, որ այսօր ինձ ստիպել է ընդհատել իմ գրական գործերը եւ շրջանային կոնֆերանսի՝ այդ նպատակի համար թերեւս ոչ այնքան նպատակայարմար ամբիոնը բարձրանալու։

Պէտք է ասել, որ այդ հարցերը արծարծող նամակներ են գնում միութենական կենտրոնական Կոմիտէ, երբեմն բազմաթիւ ստորագրութիւններով։ Սակայն, ցաւօք սրտի, դրանք մնում են անհետեւանք կամ, աւելի վատթարը, այդ նամակների հեղինակները ենթարկւում են տոյժի։ Սա եւ այս կարգի միջոցները նոյնպէս լուծում չեն։

Ընկերներ, ազգային հարցը բարդ հարց է։ Պատմութիւնը ունի շատ օրինակներ, երբ բազմազգ տէրութիւնները, չկարողանալով կարգաւորել ազգային հարցերը, կործանուել են։ Սովետական Միութեան մօտ կէս դարեայ կեանքը ցոյց է տալիս, որ լենինեան ազգային քաղաքականութիւնը տուել է իր բարերար արդիւնքները, ստեղծել է բազմազգ պետութիւն. ամուր մի ձուլուածքով համերձ՝ սովետական պետութեան մէջ ամէն ազգ ստացաւ իր կեանքը կառուցելու հնարաւորութիւն, իր տնտեսութիւնը եւ երիտասարդութիւնը ծաղկեցնելու պայմաններ։

Սակայն, դրա հետ միասին, ազգային հարցի մէջ կան դեռ շատ վաղուց լուծում պահանջող հարցեր՝ մի կողմից եւ սոցիալիստական ազգերի հետ կապուած, նոր առաջացած ու առաջացող հարցեր՝ միւս կողմից։

Իմ ելոյթի նպատակն էր հիմնականում կանգ առնելու մեր հանրապետութեանը վերաբերող խնդիրների վրայ։ Ուրիշ հանրապետութիւնների կեանքում նոյնպէս գոյութիւն ունեն այս կամ այլ կարգի խնդիրներ, որոնք նոյնպէս կարիք ունեն ուսումնասիրութեան։

Ելնելով այս ամէնից, մեր կուսակցութեան կենտրոնական օրգանները պէտք է աւելի հանգամանօրէն զբաղուեն ազգային հարցերով եւ լուծում սպասող հարցերին տան արդարացի ընթացք եւ լուծում՝ լենինեան ազգային քաղաքականութեանը, սովետական օրէնքներին եւ սահմանադրութեանը համապատասխան։

Դա մեծապէս կ'օգնի ազգերի յետագայ ծաղկմանն ու մերձեցմանը, ժողովուրդների բարեկամութեան առաւե՛լ ամրապնդմանը։

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

Օրը Օրին

ԱՆՈՒՆՑ ՀԱՆԴԷՍԸ ԵՒ ՄԵՐԸ

Մեծ քաղաքի մը Երաժշտանոցին ընթացաւարտները Պսակաւորի աստիճան պիտի ստանային, այդ Կիրակին։

Հանդէսը պիտի սկսէր 3ին ու պիտի վերջանար 4ին։

Իրա՛ւ ալ, սկսաւ 3ին եւ վերջացաւ 4ին։

Բացումը կատարեց երգեհոնը, որ աւանդական շեփորին ընկերակցութեամբ, նուագեց վէպէրէն կտոր մը։

Ուսանող-ուսանողուհիները սրահ մտան։ Ժողովուրդը, յոտնկայս, ծափահարեց։

Պատուելի մը աղօթեց․

— Տէր, մենք, զաւակներդ, եկեր ենք այսօր քու ներկայութեանդ քու օրհնութիւնդ կը հայցենք··· Շնորհդ անպակաս ըրէ մեր վրայ, Ամէն···

Յետոյ, մէկը յայտարարեց թէ մրցանակ պիտի ստանային ուսանող մը —կոյր— եւ ուսանողուհի մը։ Երկուքն ալ բեմ բարձրացան եւ ստացան մրցանակը․ Ծափ, ծափ, ծափ։ Յետոյ, ձայնամփոփին առջեւ անցաւ տեղական թերթի մը երաժշտական քննադատը, որ արտասանեց «Հուսկ բանք»ը։ Նախապէս պատրաստուած, գրուած, մշակուած, գիտական, քննական ճառ մը, որ բերնիդ ջուրերը կը վազցնէր եւ ընել կուտար Հայ ունկնդիրին․

— Մե՞ր ընթացաւարտները, յայսկոյս եւ յայնկոյս, երբ պիտի լսեն այս տեսակ ճառ մը··· Ո՞ր տարին, ո՞ւր··· Ժամը 3·30ին։

Ընթացաւարտները, 64 հոգի, իրարու ետեւէ, ամենայն կարգապահութեամբ, սրահէն բարձրացան բեմ, ուր երաժշտանոցին տնօրէնը բաշխեց վկայականները։

Ո՛չ մէկ սխալ, ո՛չ մէկ շփոթութիւն։

Ծորենին վկայականը տրուեցաւ Ծորենին, ո՛չ թէ Հենրիին։ Ծոյսին վկայականը ստացաւ Ծոյսը, ո՛չ թէ Ժիւլին։

Յետոյ, չորս մասնագէտ երաժիշտներ ստացան վարդապետութեան պատուոյ տիտղոսը, աւանդական արարողութեամբ, որ տեւեց միայն հինգ վայրկեան։

Ժամացոյցիս նայեցայ — 3·49։

Պատուելին, նորէն ձայնամփոփին դիմացը, լուր տուաւ թէ պիտի երգուէր ծանօթ աղօթք մը․

— Ո՛վ Տէր, ապաւէն մեր դարէ ի դար եւ յոյս մեր···

Երգեցինք։

Ժամը 3·53ին պատուելին արտասանեց իր եկեղեցին «Երթայք խաղաղութեամբ»։

Երգեհոնն ու շեփորը նուագեցին ողջերթի մաղթերգը։ Ուսանող-ուսանողուհիները, զինուորներու նման մարզուած, կամաց կամաց սրահէն դուրս ելան, առանց իրար հրմշտկելու։ Ժողովուրդը հետեւեցաւ իրենց։

Սրահին դրան առջեւ նորէն աչքս ինկաւ ժամացոյցիս վրայ։ Ժամը ճիշդ 4ն էր։

Մոռցայ կարեւորը — հանդէսին սկիզբը խնդրուած էր որ չծափէինք իւրաքանչիւր ուսանողի համար, այլ սպասէինք մինչեւ վերջին վկայագրին յանձնումը եւ ապա ծափահարէինք։ Ժողովուրդը յարգեց այդ խնդրանքը։

Մոռցայ ուրիշ կարեւոր բան մըն ալ — այս հանդէսին մէջ էր որ Ռուբէն Գրիգորեանի որդին, Լեւիկը, դաշնակահար, ուրիշ երկու ուսանողներու հետ, ստացաւ բարձրագոյն վկայականը։

Ուրիշ Հայ չկար։

×

Ճամբան, միտքս եկաւ մրցանակաբաշխութեան հայկական հանդէս մը որուն ներկայ եղած էի տեղ մը։

Միտք բռնածն ալ ի՜նչ չար-սիրտ, ի՜նչ անգութ բան է — ամէնէն չյիշուելիք բաները կը յիշէ, անպիտա՛նը···

Այս հանդէսը ունէր քանի մը նախագահ — վարդապետ մը, քահանայ մը, վաճառական մը, իրենց օգնականներով։

Ամէնէն առաջ աղօթեց վարդապետը։

Յետոյ, քահանան։

Վաճառականը, որ դպրոցի երես տեսած մէկը չէր, սկսաւ բացման ճառ մը, որուն մէջ դդումի եւ շողկամի համ կար։ Քիչ մըն ալ ստեպղինի։ Ճառը տեւեց քսան վայրկեան։

Թաղականներէն մէկը, թիթեղէ ափսէի մը մէջ, բեմ բերաւ վկայականները։ Իր չար բախտէն, վարդապետին թեւը ափսէին դպաւ ու վկայականները վար թափեցան։

Որոշուած էր որ աշակերտները բեմ բարձրանային հայերէնի այբուբենական շարքով։ Բայց, վերջին պահուն, հայերէնի այբուբենին անծանօթ թաղական մը, նախընտրած էր լատիներէն այբուբենի շարքը։

Շփոթութի՛ւն շփոթութեանց։ Մանաւանդ որ վկայականներն ալ, հիմա, ափսէին մէջ շարուած էին խառնիխուռն։

Վարդապետը կարդաց առաջին անունը Արաքսի Քաջախեան։

Արաքսին, ամէնէն ետեւի շարքէն, յառաջ անցաւ։ Թաղական մը, ակնոցը քիթը, սկսաւ փնտռել անոր վկայականը։ Փնտռէ՛ որ գտնես։

— Աղջի՛կս, վերջէն կուտամ··· Յաջորդը․

Աղջկան աչքերը լեցուեցան, մինչ վարդապետը կը կարդար յաջորդ անունը — Կարօ Ճնճղուկեան···

Կարօն մօտեցաւ՝ փառքի լոյսը դէմքին․

Ակնոցաւոր թաղականը եւ ուրիշ մը սկսան փնտռել Կարոյի վկայականը։ Գործ չունինք, փնտռեցէ՛ք։

— Տղա՛ս, հանդէսէն ետք քովս եկուր, ես կը գտնեմ կուտամ···

Ու այսպէս, 38 անգամ — «վերջէն ներս եկուր, մենք կը գտնենք կուտանք»։

Քանի մը ծնողքներ սկսան իրենց քթին տակէն տռտռալ․

— Աս ի՜նչ տակնուվրայութիւն է, եղբա՛յր։

Եկող տարի ես տղաս աս դպրոցը չեմ ղրկեր···

Վաճառականը յայտարարեց թէ «հիմա վարդապետ Հայր Սուրբը պիտի խօսի Ուսբանքը»։

Վարդապետը, իրա՛ւ ալ, խօսեցաւ այս բառին քիթէն ինկած ճառ մը, որ բուռն կերպով ծափահարուեցաւ, որովհետեւ մա՛րդ բան հասկցած չէր։

Յոյս ունէինք թէ հանդէսը, որ սկսած էր մէկ ժամուան աննշան յապաղումով մը, հիմա կը փակուէր քահանայական «Պահպանիչ»ով մը։

Յուսախաբութիւն։

Թաղական մը վարդապետին ականջին ի վար կը փսփսար․

— Հայր Սուրբ, եթէ Տիար Աբիսողոմը չկանչես՝ ամօթ կ'ըլլայ··· Կանչէ՛ թող երկու խօսք ըսէ․

Հայր Սուրբը գիտէր որ ամէն ամիս իր թոշակին չէքը ստորագրողը Տիար Աբիսողոմն էր։ Ուրեմն, Տիար Աբիսողոմը բեմ հրաւիրուեցաւ։ Իր «երկու խօսքը» տեւեց 12 վայրկեան։

— Հիմա ուր է ուր չէ կը վերջանայ, յուսադրեցի անհամբեր դրացիս։

Նորէն յուսախաբութիւն։

Վարդապետին դիմացը, առջի շարքին վրայ նստած, պիշ պիշ իրեն կը նայէին ազգային չորս Միութեանց ներկայացուցիչները, որոնք բան մը կ'ուզէին․— Հայր Սուրբ, անհամութիւն չընես, մեզ ալ կանչէ, մենք ալ մարդ ենք···

Այս չորսն ալ խօսեցան։ Ու հանդէսը վերջացաւ ժամը 6ին։ Այսինքն ներկաներուն համբերութենէն երկու ժամ ետք։

Հիմա ազգը սրահէն դուրս կ'ելլէր։

— Մամա՛, վկայականս ի՞նչ եղաւ, կը նուար տղեկ մը···

— Աս ինչի՞ս հանդէսն է, կը պոռար հայրիկ մը՝ թաղականի մը երեսն ի վեր։

— Կը ներէք, կը ներէք, եկող տարի վարդապետին կ'ըսենք որ թեւերը քիչ մը իրեն պահէ··· Փորձանք է, կը պատահի։

— Աս ամէն փորձանք մե՛ր հանդէսներուն, մե՛ր թատրոններուն մէ՞ջ պիտի պատահի, եղբայր···

— Մեր հանդէսներէն ու թատրոններէն աւելի յարմար տեղ մը գիտե՞ս, կը հարցնէր դրացիս՝ զանգատողին···

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՍԻՊԻՐ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

Նոր խօսակցութիւններէ ետք խորհրդային ղեկավարներուն հետ, Նախագահ տը Կոլ շատ ակադեմական ճառ մը արտասանեց Մոսկուայի Համալսարանին դասախօսներուն եւ ուսանողներուն առջեւ։ «Մշակոյթ, գիտութիւն, յառաջդիմութիւն, ահաւասիկ ինչ որ կ'արդարացնէ ազգային փառամոլութիւնները, փոխանակ արշաւանքներու եւ տիրապետութեանց երազներու։ Ահա թէ ինչ բաներու շուրջ պէտք է հանդիպին ժողովուրդները։ Ահա թէ ինչ բանի շուրջ պէտք է կնքուի Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի միջեւ նոր գինակցութիւնը» շեշտեց տը Կոլ։ Նոյն իրիկունը Ֆրանսայի Նախագահը ճաշ մը կուտար Ֆրանսական դեսպանատան մէջ, խորհրդային ղեկավարներուն ի պատիւ։

Ռօյթէր *մամուլի անգլիական գործակալութեան համաձայն, որ կը հիմնուի Մոսկուայի Ֆրանսական աղբիւրներուն վրայ, տը Կոլ ըսած է Բրեժնեւի․— Ֆրանսա ուրախ է խորհրդային պաշտպանութեան վրայ հաշուելու ընդդէմ ամերիկեան գերազանցութեան եւ ամերիկեան պաշտպանութեան վրայ հաշուելու ընդդէմ խորհրդային գերազանցութեան։*

Նախագահ տը Կոլ մասնաւոր օդանաւով մը մեկնեցաւ Սիպիր, ուր պիտի այցելէ գաղտնի կայան մը։ Այս այցելութեան ընթացքին իրեն պիտի ընկերանան միայն բժիշկը եւ պաշտպանութիւնը ապահովող անձերը։

Կարգ մը խօսակցութեանց ընթացքին, տը Կոլ հաստատեց թէ Քամպոճ պիտի այցելէ աշնան։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՐՑ...
ՕԴԱՆԱՒԻՆ ՄԷՋ

Մոսկուա – Երեւան օդանաւին մէջ :

Ռուսական հին օդանաւ մըն է, շատ մաքուր ալ չէ — կը յիշեցնէ Նիւ Եորքէն Ուաշինկթըն «շաթըլ»ը : Տարբեր էր Փրակա – Մոսկուա Թռիչքը :

Հայաստանցիներ, զինուորներ, գիւղացիներ, բանուորներ, ուսանողներ եւ աւելի քան տասը ոչ – Հայեր, որոնք միայն ռուսերէն կը խօսին, օդանաւին երկու երրորդը լեցուած :

Հայաստանցի գիւղացի երիտասարդի մը հետ նստած ենք օդանաւին կեդրոնը, երեք աթոռնոց բաժին մը : Մէկ կարգ է բաին, բայց Վիքթոր Համբարձումեան նստած էր մասնաւոր բաժնի մէջ : Զուգեցի իր մօտը նստիլ, նախընտրելով ժողովուրդին հետ ըլլալ :

— Թռիչքը մի քիչ ուշանալու է, կ'ըսէ Հայաստանցի գիւղացի ընկերս (Հայաստանի մէջ օդանաւ բառը չեն գործածեր, իրենց համար «Թռիչք» է) :

Արդ, նախքան օդանաւ մտնելս, երեք ժամ օդակայանը սպասելէ ետք, « մի քիչ ուշանալու է» պատմութիւնը գիս կը ջղայնացնէ, բայց կը ժպտիմ : Կ'ուզեմ ժամ առաջ Երեւան հասնիլ, հինգ ժամ ուշացած ենք, ու տակաւին «Թռիչ – քը» տեղէն չէ շարժած :

Կարճահասակ, անժպիտ հայ օրիորդ մը այս Թռիչքի մեր hոսթէսն է : Նստած է մեր ձախ կողմը եւ ռուսերէն պարբերաթերթ մը կը կարդայ : Կէս ժամէ ի վեր նստած ենք օդանաւին մէջ եւ ոչ մէկ յայտարարութիւն կ'ընեն ուշանալու պատճառներուն մասին : Թթու նայուածք մը ունի մեր հայ hոսթէսը եւ հարց տալու իսկ կը վախնամ : Բայց մենք ժամանակ կ'անցընենք :

Ճիշդ մեր առջեւի շարքին վրայ նստած է ուսանող մը, որ ձգելով իր տեղը՝ անցաւ իմ քովի աթոռը ու հարցեր կուտայ ամէն անկէ :

— Այս առաջին անգամն է որ Երեւանը պիտի տեսնեմ :

— Ի՞նչ գործով կը զբաղիմ :

— Ամերիկայի Հայոց վիճակը ինչպէս է :

Մեր խօսակցութեան կը մասնակցին նաեւ զինուորները :

— Որո՞ւ կ'ուզես հանդիպիլ, կը հարցընեն :

— Առակագիր Արշաւիր Դարբնիին :

Կը զարմանան ...

— Կ'ուզեմ տեսակցիլ Դարբնիի հետ, որովհետեւ իմ շատ հաւնած իր մէկ գործը կ'ուզեմ ծաղրանկարի վերածել . «Պաշտպանող աղուէսը» : Եղենի Ցիանամեակն է, «աղուէս»ը Թուրքն է ու նիւթը դաւաճանութիւն մըն է :

Խօսակիցներս տեղեակ չեն այս գործին ու կը խնդրեն որ արտասանեմ ...

«Աղուէսի գործն ընկաւ դատարան :
— Շատ մեղքեր ունես,— ասացին նրան,
Հիմա մէկ առ մէկ պատմիր բոլորը,
Ո՞ւր է չալ հաւը, չաղլիկ աքլորը,
Ի՞նչպէս գառնանը տարար լորիկին,
Իր մօր աչքի լոյս միամօրիկին,
Ի՞նչպէս խմեցիր պուլիկի կաթը ···
— Թէ սուտ եմ ասում, կտրէք իր թաթը,
Ինձ նման անմեղ ու խեղճ կենդանի
Չկայ աշխարհում,
Տասը տարի է,
Ինձ պաս եմ պահում
Եւ մոռացել եմ —
Թէ վերջին անգամ ե՞րբ եմ միս կերել :
Վկաներ կ'ուզէ՞ք, — կարող եմ բերել :
Վաղուց չեմ ուտում
Ո՛չ կաթ, ո՛չ մածուն,
Գառնուկի նման
Խոտ եմ արածում :
Սիրում եմ մրգեր,
Խաղող ու մարի,
(Միս ու մածունը
Վնաս են փորի) :
Եթէ, օրինակ,
Իմ ճանապարհին որս է պատահում,
Ինձ այնպէս խաղա՛ղ ու զուսպ եմ
պահում :
Աքլորն է կանչում,
Հաւն է կչկչում,
Ուլն է մկկում,
Գառնուկն է մայում, —
Ոչ մէկի ձայնը
Ինձ չի հիմայում :
Բայց հոնզուր – հոնզուր ես լաց եմ
լինում,
Երբ գեղգեղում է երգիչ բլբուլը ···
— Մի՛ երդուիր, աղուէս : Այլ բան է
ասում
Քո դնչից կախուած արնոտ բլբուլը :

Ցուզուած են Հայերը :

Մաթեմաթիկոս Գրիգոր Շահինեան մեր օդանաւին մէջ է : Իր նկարը տեսած եմ : Ընդհանուր խօսակցութեան նիւթ է Հայոց Եղեռնի Ցիսնամեակը : Տեղեկութիւններ կուտամ Նիւ Եորքի մեր կազմակերպած տողանցքին եւ աշխատանքներուն մասին, մեծ խանդավառութեամբ մտիկ կ'ընեն :

« Բայց Ամերիկայի Հայերը պիտի ձուլուին » :

Այս մտածումը իրենց մտահոգութեան գլխաւոր կէտերէն մին է, եւ շատ լսեցի Հայաստանի մէջ :

Հայաստանէն դուրս, Խորհ. Միութեան զանազան վայրերու մէջ բնակող Հայերը աւելի շուտ պիտի ձուլուին : Այս ալ իմ կարծիքս է, զոր առանց կմկմալու կը պաշտպանեմ :

Մաթեմաթիկոս Գրիգոր Շահինեան իր տեղը կը ձգէ ու ինծի կը մօտենայ : Ան համաձայն չէ տեսակէտիս : Բայց շատ գոհացուցիչ չէր իր պատասխանը, որ չկրցաւ համոզել զիս : Ձեմ կարծեր, որ միւսը Հայերը համաձայն էին իրեն :

Ես եմ շարունակ խօսողը :

— Օրինակ Մոսկուան : Ուսանող ընկերս կը տեղեկացնէր, թէ մօտ 70·000 Հայեր մնայուն Մոսկուա կը բնակին, մօտ երեսուն հազարը ոչ – մնայուն բնակիչներ են, այսինքն, պաշտօնեայ, բանուոր, ուսանող : Այդ Հայերը հաւաքավայր մը չունին, սրահ կամ ակումբ, ոչ դպրոց, ոչ եկեղեցի, միայն Հայոց գերեզմանատան մէջ փոքրիկ մատուռ մը ունին : « Միայն մահուան առթիւ զիրար պիտի տեսնեն» : Մոսկուա շատ մեծ քաղաք մըն է, եւ Հայերը մէկ Թաղի մէջ չեն բնակիր :

Տարիներու ընթացքին, ՄԱԿի մէջ առիթը ունեցած եմ հանդիպելու բազմաթիւ Հայերու, որոնք իբրեւ խորհ. քաղաքացի, իբրեւ պաշտօնեայ կը գործեն ՄԱԿի մէջ :

Հանդիպած եմ նաեւ մի քանի Հայերու, որոնք խորհ. պատուիրակութեան անդամ են կամ Թաս գործակալութեան պաշտօնեայ : Անոնց իննսուն առ հարիւրը՝ ամուսնացած ռուս աղջիկներու հետ, եւ նոյն համեմատութեամբ հայերէն բառ մը անգամ չեն գիտեր, իսկ իրենց զաւակները Հայու մասին ոչ մէկ գաղափար ունին, — այս է իրականութիւնը : Ասոնք թէեւ հայերէն չեն խօսիր, բայց կ'ըսեն, թէ հպարտ են որ Հայ են, հպարտ են որ Տիգրան Պետրոսեան մը կայ, Արամ Խաչատուրեան մը, Վիքթոր Համբարձումեան մը : Հպարտ են Հայաստանի վերելքով : Այս բոլորը լաւ, բայց հարցը հետեւեալն է .— Կարելի՞ է Հայ մնալ հայրենիքէն հեռու : Կարելի՞ է Հայ մնալ առանց հայերէն գիտնալու, առանց հայ մշակոյթին ծանօթ ըլլալու : Հարց մըն է, որուն պատասխանը կարելի չեղաւ ստանալ Մոսկուա – Երեւան երեքուկէս ժամ Թռիչքի ընթացքին :

Սփիւռքի մէջ, օրինակ, առնենք Նիւ Եորք քաղաքը : Մոսկուայի պէս ունի իր դժուարութիւնները, որոնք յատուկ են ամէն մեծ քաղաքի :

Մոսկուա աւելի մօտ է Հայաստանի, հայերէն գործեր ռուսերէնով շարունակ լոյս կը տեսնեն հոն : Մեծ պարբերաթերթեր կուտան ամփոփումը Հայաստանի մէջ լոյս տեսնող նոր գործերու : Մոսկուա լուր կ'ունենայ, եթէ համաստեղի հաւասար Հայաստանցի գրողի մը յոբելեանը տօնուի :

Նիւ Եորքի մէջ նման բաներ չեն պատահիր : Սակայն ունինք մեր սրահները, ակումբները, Թերթերը, ռատիօն, պարահանդէսները, Հայր . Միութիւնները, արճարան – ակումբները : Ունինք մանուանդ եկեղեցին, որ այժմ հայ մշակոյթի կարեւոր ազդակ մըն է : Ունինք եկեղեցիներու կողքին դպրոցներ : Մոսկուայի Հայերը, ինչպէս ըսի իրենց, չունին այս բոլորը :

Անշուշտ մենք Ամերիկայի մէջ օր մը պիտի ձուլուինք, բայց ե՞րբ ...

Ամերիկահայ չորրորդ սերունդը, որ հազիւ մի քանի բառ հայերէն կը խօսի, իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ Եղեռնի տողանցքին : Մոսկուայի մէջ եւս՝ նոյնը : Հայաստանի մէջ եղածը հասկնալի է : Այս ամէնը կը նշանակեն, թէ հայ ոգին դիւրաւ չի ձուլուիր :

« Թռիչք»ի Հայեր հաւաքուած են մեր բաժնին մօտ եւ յուզուած մտիկ կ'ընեն : Ես կ'ուզեմ պատասխանել .

— Փրոֆ. Գրիգոր Շահինեան, լաւ իմացիր, մենք բոլորս ալ իրարու հետ մէկ կապ ունինք, ատիկա մեր Հայութիւնն է, — այսինքն մեր արիւնը նոյնն է : Յիսուն տարի առաջ այդ արիւնը հոսեցաւ, շատ առատ հոսեցաւ : Երբ յիշեցինք, որ 50 տարի անցած է, «խնճի պէս» կազմակերպուեցանք, Նիւ Եորք, Մոսկուա, Ալեքսանդրիա, Երեւան, Պէյրութ, նոյնն էր :

Լռութիւն : Համաձայն են ինծի, Հայերը՝ Մոսկուա Երեւան Թռիչքին ընթացքին :

Նկատեցի որ ճամբու ընկերներ մեծ մասով չէին հանդիպած Սփիւռքէն եկող Հայու մը, որ քաջութիւնը ունենար իրենց հետ վիճաբանելու :

Իրենց անկեղծ տպաւորութիւնն է .—

Սփիւռքի Հայերը, մանաւանդ Ամերիկայի մէջ, պիտի ձուլուին : Այնպէս որ Հայաստանի Հայը կը հաւատայ թէ ինք է Հայը, Հայութիւնը : Իսկ Ամերիկայի Հայը տոլարի սարսուլը զարձած է : Նկատեցի որ շատ սխալ կարծիքներ ունին : Մենք եւս սխալ կարծիքներ ունինք անոնց մասին :

«Աղուէս»ի արտասանութենէն ետք, Հայեր կ'ուզեն մանեէրոֆոնն տեսնել եւ լսել Պարոյր Սեւակի ուղղուած խօսքը : Հայաստանցի գիւղացի ընկերս լսած էր Մոսկուայի օդակայանին մէջ, երբ սպասէինք մեր Թռիչքին :

Կը բանամ, ու ժապաւէնը կը լսուի : Թթու դէմքով հայ hոսթէսը նոյն պահուն .— «Արմօտեցաւ մեզի եւ յայտարարեց հնատօնուած չէ» : Հայերը չուզեցին տանք պանդիլ : «Թռիչքի վարիչին հարց ըրին :

Հայ ուսանող ընկերս, որ ձայնասփիւռի մէկ ճիւղին կը հետեւի, ըսաւ թէ հաւանաբար մեր գործիքը խանգարած պատճառէ օդանաւի անթելին : Ճիշդ էր : Սակայն Հայերը ուրախ չէին :

Ռուսերէն լեզուով կը յայտարարուի թէ Թռիչքը պիտի սկսի ··· :

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՄՈՒՍԱ ԼԵՌԸ ՏԵՍԱՅ

(ՃԱՄԲՈՒ ՆՕԹԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ծովը հետզհետէ կ'ընդարձակուի կարծես եւ մշուշի մանիշակագոյն քողը կը նետէ վրայէն : Անտառներէն կը լսուին առուներու գլգլուքը եւ Թռչուններու դեղգեղը : Նորութիւն մըն ալ դրաւեց ուշադրութիւնս,— Գալատուրանի էշերն ալ երգիչ են ··· ամէն վայրկեան կը լսես անոնց ձայնը :

Հասանք Սուլեանենց թաղը եւ Սուլեանի ընկերակցութեամբ Խըտրբէկ թաղը : Խնձորեններու եւ մայրիներու մէջ Թաղուած քանի մը տուներ ընկերութիւն կազմեր կարծես :

— Բարե՛ւ, հազար բարով : Հրամմեցէք սուրճ մը առէք, Թան խմեցէք, կանչեց կանացի ձայն մը :

— Հոս նստելու ենք, ըսաւ Տէր Կոմիտաս, վերջին կայանը հասած մարդու մը վստահութեամբ, հոս մեր եկեղեցատունն է, մեծ տուներուն՝ այս տուներուն մէջ կը մատուցանենք սուրբ պատարագը :

Վերջապէս հասած էինք մեր նպատակին : Նստանք, շունչ մը առինք եւ քանի մը վայրկեան խօսեցանք : Ցանկարծ տան կարմիր ու կայտառ աղջիկները ներս մըտան, սուփրան գետեղեցին, պնակներ, հաց, պանիր, ձուաղեղ ու ձիթապտուղ բերին եւ .

— Հրամմեցէք, ճաշեցէք եւ օրհնեցէք մեր տունն ու հացը, խնդրեցին :

— Դիմադրելը անկարելի է, ըսաւ Տէր Կոմիտաս, ամէն ինչ պատրաստած են :

Ու նստանք ճաշի՝ ցած սեղանին դիմաց : Ես շատոնց չէի նստած նման բարձերու վրայ եւ կը վախնայի որ տեղէս պիտի չկարենայի ելլել, բայց չեմ գիտեր՝ օ՞դը թէ Թանը նոր ուժ ներշնչեցին ինծի եւ մէկ կտոր վեր ցատկեցի :

Ճաշի ժամանակ ո՛չ տիկին, ո՛չ աղջիկ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ
ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Հայրենի եղերքի կարօտով շնչող մի շարք երգերում նկարւում են մեր լեռնաշխարհի, ապստամբ հողի, աւերուած օճախի, պանդուխտին սպասող ծերացած մօր, տառապանքի եւ յոյսի պատկերները՝ զուսպ եւ երանգների յարաճուն գեղեցկութեամբ («Հայրենի լեռներ», «Հովիւը», «Կարօտի նամակ») :

×

Վարուժանի ստեղծագործական նոր, առաւել խիզախ Թռիչքը «Հեթանոս երգեր»ն էր, որ լոյս ընծայեց 1912ին, Կ. Պոլսում : Այստեղ հեղինակը անսովոր ձեւերի մէջ առաջ է քաշում արդիական հարցեր, բերելով նորի զգացումը, կենսական նոր նիւթի եւ արուեստի լիարժէք միջոցների յայտնագործութիւն : Նա բանաստեղծութեան զարգացման ուղիներ է նշում, բախւում գեղագիտական հին ըսկզբունքներին, յաղթահարում նախկին ըմբռնումներն ու չափանիշերը, ստեղծում իր հետեւորդները : Եւ բնական է, որ գիրքը առաջ պիտի բերէր բուռն հետաքրքրութիւն եւ տարիներ չդադարող բանակռիւներ : Նորի առաւել սուր զգացումը Վարուժանի բանաստեղծութիւնում ըստեղծւում է երկու միջավայրի ազդեցութեամբ՝ հայկականի եւ եւրոպականի՝ « Վենետիկը իր Թիցիանոյով, եւ Ֆլանտրը իր Վան–Տիքներով : Առաջինին գոյները եւ վերջնոյն բարբարոս իրապաշտութիւնը յօրինած են վրձինս՝ զոր սնափառութիւն ունիմ Թաթխած ըլլալու միմիայն հայրենի հողին որդան կարմրին մէջ եւ ծովածուփ արեանը » — վկայում է բանաստեղծը իր մասին :

Բանաստեղծական նոր ձեւերը յայտուն են արտայայտում քերթողի հակակրանքը այն ամէնի հանդէպ, ինչ խորթ է ընաշխարհիկ բանաստեղծութեան, ինչ օտար է հայ ժողովրդական բարոյականութեանը, ազգային ոգուն : Անբարոյականութեան եւ ցոփութեան մէջ խրուած եւրոպական քաղաքի մերկացումը, քերթութեան եռանդագին, ազատ, տպաւորիչ ձեւերը, որոնք Թանձրօրէն պատկերում են անկում ապրող քաղքենի հասարակութիւնը եւ նրա երեսն ի վար քըրքջացող պոռնիկին, բխում են հէնց այդ հակակրանքի կրքոտութիւնից .

Գինի, ռետին ու տըրփանք
Քաղաքին վրայ, կը պանծեցուին
տաւիղով,
Քաղաքի՛ն վրայ, որ նըստած
Ափը ծովուն, գոհարազարդ բոզի պէս,
Կը պըննէ ծոցն իր՝ ջահերով անհամար :

Եւրոպական քաղաքի այլանդակ բարքերից, ինչպէս բանաստեղծն է ասում, հեթանոս դարերի սիրոյ աստուած Էրոսը փախչում է՝ տատրակի պէս անմեղօրէն ամաչելով : Դատապարտելով անառակութեան ոստանները, «Հեթանոս երգեր»ում Վարուժանը ստեղծում է ժողովրդայնութեան ոգով տոգորուած, պարզ ու բնական մարդկային յարաբերութիւնների աշխարհը, պայմանականօրէն կապելով այն հեթանոսական կամ առասպելական անցեալին հետ : Կեանքի մեծ սիրով լի այդ աշխարհը առանձնանում է գեղեցիկ մարմնի եւ գեղեցիկ հոգու ներդաշնակութեամբ, ազատասիրութեամբ, անկեղծութեամբ եւ բարոյական այլ սքանչելի գծերով : Հելլենական քանդակները յիշեցնող կանացի մերկութեան, սիրոյ եւ գեղեցկութեան բանաստեղծութիւնում, որ նոյնպէս ֆիզիքական եւ բարոյական այլասերման հակադրութիւնն է, մարմնաւորւում է վսեմի եւ խանդակաթի գաղափարը : Գեղեցկութեան այդ քանդակները երազուած կեանքի ժպիտն են՝ ցաւագար իրականութեան հանդէպ :

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(5 Շար.)

ներկայ եղան եւ մեզ մինակ թողուցին, որ հանգիստ մը ունենք: Այս էր հինաւուրց սովորութիւնը հայ ընտանիքին: Օրհնեցինք տունը, հացն ու աղը եւ անցանք քովի բնակութիւնը:

Ահա հոն էր որ պարզուեցաւ հրաշալի տեսարան մը:

— Դիմացի սարը Մուսա լեռն է, ուր չորս հազար Հայեր քառասուն օր դիմադրեցին Թուրք խուժանին ու բանակին, բացատրեց վարդապետը:

Մուսա լե՛ռը... Աչքերուս չէի հաւատար: Բնաւ միտքէս չէր կրնար անցնիլ, որ այդ վիպական ու հերոսական լեռը կրնար յանկարծ առջեւս կանգնիլ այդպէս խորհրդաւոր ու կախարդիչ: Աչքերս չփեցի, որ կարենամ տեսնել անոր կատարին բարձրացող յուշարձանը եւ ծովեզերքը խուզարկեցի նշմարելու համար ֆրանսական փրկարար նաւերը...: Ափսո՛ս, երա՛զ էր... այնքան հեռուէն՝ հազիւ կ'երեւէին լեռները, բայց մարդուս սիրտը կը փնտռէ ու կը գտնէ անկարելի բաներն անգամ...: Ու ես գտայ Մուսա լեռը:

Վերադարձի ճամբուն վրայ խմեցինք Թաղ - աղբիւրի զուլալ ջուրէն եւ այցելեցինք Գալատուրանի դպրոցները:

Զարմանալի բան: Երկու դպրոց կռնակ կռնակի տուած են. մին ունի քառասուն աշակերտ, միւսը 14...:

— Ինչո՞ւ չէք միացներ սա դպրոցները, հարցուցի երկու Տնօրէններուն եւ ուսուցիչ - ուսուցչուհիներուն, որոնք նոյն սենեակը հաւաքուած էին գրօսանքի պահուն:

— Այսպէս աւելի լաւ է, բարեկամ, ըսին, այսպէսով իրարու քով կ'ապրինք եւ իրար կը սիրենք եղբօր ու քրոջ պէս:

Երեկոյեան զովին ու ձորէն բարձրացող մշուշին հետ Քեսապ հասանք եւ ես անդրադարձայ թէ գինովցած էի ապրածին զգացումներուս:

×

Յաջորդ օրը Տէր Կոմիտաս առաջարկեց ինծի Սեւաղբիւր երթալ:

— Նախ այցելութիւն մը տանք Միացեալ Վարժարանի Տնօրէնին եւ ուսուցչական կազմին. անկէ կ'անցնինք Սեւաղբիւր:

Միացեալը հոյակապ կառոյց մըն է: Ողջունեցինք Պ. Պասմաճեանը, որ ընտիր լեզու եւ խոհական Հայ մըն է: Խօսեցանք իր օգնականներուն հետ եւս եւ ապա ուղղուեցանք դէպի Սեւաղբիւր:

Մեր ճամբան կը բարձրանար դաշտերու մէջէն: Երեկոյեան հովը կը զովացնէր մեզ: Մտանք քարոտ, բայց դրեթէ հարթ արահետ մը եւ քիչ մը յառաջացանք: Յանկարծ Տէր Կոմիտաս փոխեց ուղղութիւնը եւ նեղ շաւիղ մը սկսաւ բարձրանալ Կասիոսի կողէն: Այլեւս քարերու վրայ չէր որ կը քալէինք, այլ ժայռերու վրայ:

— Աս ժայռերուն վրայ ի՞նչ գործ ունին Հայերը, հարցուցի:

— Առաջին ներգաղթէն առաջ այս լեռան լանջերը մշակուած էին:

— Զարմանալի բան, ըսի, ատ ինչ յամառ եւ աշխատասէր է մեր ժողովուրդը, որ ժայռերն անգամ կը ստիպէ պտղաբերելու:

Երբ բաւական բարձրացանք, պարզուեցաւ հաճելի տեսարան: Վարը արտերուն մէջ կ'աշխատէին հայ մշակները եւ անոնց հոռովելի ձայնը կը տարածուէր երեկոյեան զեփիւռին հետ: Մին նշմարեց մեզ եւ եղնիկի արագութեամբ փութաց մեր մօտ: Հրամցուց իր տունը: Հայրը եւ զաւակները վազեցին ողջունելու մեզ:

— Ինճո՞ւ այս ժայռերուն վրայ շինուած է ձեր տունը, հարցուցի դարձեալ:

— Իմ հայրս տուն մը ունեցեր է Անտիոքի մէջ, որ հեղեղէն փլած ու քշուած է: Քեսապ գալուն ըսեր է.— ժայռի վրայ պիտի շինեմ տունս, որ ոչ հովերը եւ ոչ ջրհեղեղը կարենան փլել:

— Քանի՞ տղայ ունիս:

— Երեք մանչ, մէկ աղջիկ ունիմ, երեքը Քեսապ դպրոց կ'երթան, պզտիկը դեռ կաթնկեր է:

— Ուշի՞մ են զաւակներդ:

— Ա՛հ, ատկէ շատ գոհ եմ, երեքն ալ ուշիմ են: Եւ ես օրուան տաժանակիր աշխատանքէն ետք երբ իրիկունը տուն կը վերադառնամ ու տղուս բերնէն կը լսեմ Ա, Բ, Գ, վալլահի վայրկենական կը մոռնամ ամբողջ յոգնութիւնս: Ղուրպան ըլլամ Սուրբ Մեսրոպին, որ մեզի այդ գիրերը տուեր է:

— Թուրքերը ձանձրոյթ կու տա՞ն ձեզի:

— Թուրքերը թէեւ ճիշդ կոնակնուս վրայ են, բայց կը վախնան մեզմէ: Եւ եթէ փորձեն վրանիս յարձակիլ, վալլահի արիւնս կը թափեմ իմ սիրելի Քեսապիս եւ ազգիս համար:

Այս խօսքը արտաբերած ատեն աչքերը լեցուեցան: Անկեղծ ու սրտանց կը խօսէր: Իսկ եթէ դէմքին եւ հագուստին նայէիր, պիտի ըսէիր թէ կոշտ հողագործ մըն է: Եւ սակայն այդ կաւէ արտաքինին մէջ թաքնուած էր ոսկի սիրտ մը եւ արթուն միտք մը: Երանի՛ այն ցեղին, որ այսպիսի հայրենասէր առիւծներ ունի ծոցին մէջ:

Իջանք մինչեւ Սեւաղբիւրը: Ըմպեցինք առողջարար ու թեթեւ ջուրը: Հիւրասիրուեցանք բոլոր հայ ընտանիքներէն եւ մինչ արեւը մայրը կը մտնէր, մենք ալ հասանք տուն:

Եւ ես մտածեցի.— Եթէ սուրիական հողի վրայ Հայ մնացած Հայաստանը այսքան խանդավառող է ազգային տեսակէտով, ի՞նչ պիտի ըլլայ տպաւորութիւնը մեր անմահ, հին ու մանուկ Հայաստանին, որ իր ապաւան կը կերտէ Մասիսի հովանիին տակ: Աստուած արժանի ընէ բոլոր Հայերը Քեսապի եւ մանաւանդ Նայիրեան Հայաստանի տեսութեան ու վայելքին:

ՇՐՋԻԿ

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԿՈՉՈՒՆՔԸ

Ուրբաթ իրիկուն, Փոքարտի ճաշարանին մէջ տեղի ունեցաւ կոչունք մը, զոր Աղքատախնամ ընկերութիւնը կազմակերպած էր իր հիմնադրութեան 75ամեակին առթիւ: Ներկայ էին Սերովբէ Արք. Մանուկեան, Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, Գիւտ Ծ. Վարդապետ, կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ, 75ամեակի հանդիսութիւնները հովանաւորող մարմնի անդամները, որոնց մէջ Պ. Ստեփան Սրապեան (Միլանոյէն) և բազմաթիւ անձնաւորութիւններ:

Ընկերութեան նախագահը Տոքթ. Վահրամ Ջիլինկիրեան, քանի մը խօսքով յիշեց թէ Աղքատախնամը գաղութիս ամէնէն հին կազմակերպութիւնն է եւ իր 75ամեակին առթիւ հրատարակած է գրքոյկ մը, որ կը պարզէ կազմակերպութեան պատմութիւնը եւ կատարուած աշխատանքը:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան շեշտեց թէ այսօր ամէնքս ալ հաճոյքով եւ ուրախութեամբ կ'ողեկոչենք մեր երէց միութեան 75ամեակը: Յանուն «Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ, կ'ողջունենք այս կազմակերպութիւնը, կ'օրհնենք յիշատակը անոնց որ ձեռնարկած են այս գործին եւ այսօր չկան ու գնահատանքի խօսք կը բերենք անոնց որոնք զոհողութիւններով եւ նուիրումով կազմակերպութիւնը առաջնորդեցին իր բարգաւաճման: Մարդասիրութիւնը, շարունակեց Սերովբէ Արք., Հայերուս քով անբաժանելի առաքինութիւն մը եղած է: Եկեղեցւոյ հովանիին տակ միշտ ունեցած ենք Աղքատախնամ մը: Այս կազմակերպութիւնը ոչ միայն պատիւ կը բերէ մեզի՝ Հայերուս, իր չորս հանգստեան տուներով, այլեւ մարդկութեան: Թող ապրին, երկա՛ր ապրին այս օրհնեալ կազմակերպութեան ղեկավարները»:

Կարապետ Եպիսկ. Ամատունի, ըսաւ թէ Սրբազան Հայրը արդէն ներբողը ըրաւ այս կազմակերպութեան: Ինք առիթը ունեցած է այդ ներբողն ընելու օտար շրջանակներու մէջ, Ֆրանսայի պաշտօնական անձնաւորութեանց մօտ, որոնք յայտնած են թէ Հայերը արդէն ծանօթ են իբրեւ մատակարար: Բայց, աւելցուց Գերապայծառ Ամատունի, Հայերը ուրիշ արժանիքներ ալ ունին, որու մէկ չնիչ օրինակն է այս կազմակերպութիւնը, որու ազգային բնոյթը վեր է ամէն խտրականութենէ: Յիշելէ ետք անցեալի խտրական ոգին մինչեւ իսկ գերեզմաններու մէջ, Ամատունի եպիսկ. շեշտեց թէ հասեր ենք տեղ մը ուր կըրնանք այլեւս զիրար իբրեւ եղբայր նկատել, առանց քաղաքական եւ կրօնական խտրութեան, օրինակ մը զոր մեզի կու տայ Աղքատախնամը, եւ որ պէտք է շարունակուի: Եզրակացնելով, Կարապետ Եպիսկ. ուժ եւ յարատեւութիւն մաղթեց, որպէսզի կեանքի արեւմուտքին հասածները ազնիւ սիրտեր ունենան իրենց շուրջը քաղցրութեամբ ապրելու համար իրենց կեանքի վերջալոյսը:

Պ. Մ. Բունիաթեան պատմականն ըրաւ այն աշխատանքներուն զորս ինք եւս վարած է իբրեւ պատասխանատու գաղթականաց դրասենեակին, ձեռք ձգելու համար այն գումարները, որոնք թոյլ տուած են հանգստեան տուներու կառուցումը:

Պ. Սիրունեան, յիշեց թէ միայն 1890ին չէ որ Հայերը արմատ ձգած են Ֆրանսայի մէջ, այլ 17րդ դարուն երբ Հայ մըն է որ առաջին անգամ սուրճի գործածութիւնը կը ներածէր Ֆրանսա: Գովքը հիւսեց Աղքատախնամին՝ որ ստեղծուած է օգնելու համար:

Փրոֆ. Ֆէյտի յիշեց Մեծն Ներսէս որ հիմնած է աղքատանոցներ եւ շեշտեց թէ այս օրուան Աղքատախնամը իր մարդասիրական գործունէութեամբ ցոյց կու տայ թէ Հայերը արժանի են իրենց նախնիքներուն:

Պ. Ս. Քարեան յայտնեց թէ երբ կազմակերպութեան մը մասին կը խօսուի՝ երեք բան կ'ունենանք աչքի առջեւ.— Նպատակը, գործունէութիւնը եւ անոր արդիւնքը: Նպատակը, միշտ ազնիւ է որ եւ է կազմակերպութեան մէջ: Արժէքն ու արժանիքը արդիւնքին մէջ է: Աղքատախնամի երեք քառորդ դարուան երկարատեւութիւնը արդէն իսկ արժանիք մըն է: Գնահատեց որ ներշնչուելով հանդերձ սկզբնական նպատակներէն, Աղքատախնամը համարձակած է ընդլայնելու իր գործունէութիւնը: Յիշեց Ֆրանսական իշխանութեանց բարեացակամութիւնը, հայ եւ ֆրանսացի ժողովուրդներու առաքինութիւնները, եւ կազմակերպութեան ղեկավարները, որոնց շնորհիւ, այսօր հանգստեան տուներ ունինք: Պ. Քարեան իբրեւ օրինակ բերաւ Աշտիշատի 4րդ դարու Ազգ. համագումարը ուր շեշտուած է թէ ազգը պարտական է հայ կարօտեալին, ծերին, հիւանդին: Շնորհաւորելով կազմակերպութիւնը, յարատեւութիւն եւ յաջողութիւն մաղթեց ղեկավարներուն իրենց գործունէութեան մէջ:

Պ. Արտաշէս Գմբէթեան փիլիսոփայական իմաստալից քերթուած մը արտասանեց Աւետիք Իսահակեանէն:

Ճաշը փակուեցաւ Սրբազանին եւ Գերապայծառին պահպանիչով եւ խմբովին երգուած «Հայր Մեր»ով:

×

Կիրակի օր, Մոնմորանսիի հանգստեան տան պարտէզներուն մէջ, տեղի կ'ունենար նաեւ Աղքատախնամի տարեկան դաշտահանդէսը: Ներկայ եղած է հոծ բազմութիւն մը, դժբախտաբար սակայն կէս օրէն ետք, անձրեւը մասամբ խանգարած է հաւաքոյթին խանդավառ մթնոլորտը:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

— ԵՐԲ — ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Նայէ, ըսաւ ցուցնելով խումբ մը զինուորներ որոնց իւրաքանչիւրը ծանր պայուսակ մը կը կրէր, գիտե՞ս ուր կ'երթան. Նիքոլա կայարանը կ'երթան շոգեկառք առնելու որ իրենց գիւղը պիտի տանի զիրենք. պատերազմը վերջացած է իրենց համար եւ վստահ եղիր որ արձակուրդի արտօնութիւն չունին գրպանին մէջ. գիտե՞ս ինչպէս զիրենք կ'անուանեն արդէն. «կամաւոր արտօնեալներ», ես ալ պիտի ուզէի, հառաչեց, կամաւոր արտօնեալ մը ըլլալ. գիւղ կ'երթայինք, մեր տունը այս ամառ, փոխանակ հետեւելու զաւընթացքներուն եւ զինուորական վարժարանի մէջ մարզանք ընելու, ե՞րբ պիտի վերջանայ աս բոլորը...

Իր գրաւիչ դէմքը յուսահատ արտայայտութիւն մը առաւ:

Այդ պահուն, իրենց ետեւէն լսեցին ժըխորաձայն փողարներու խումբ մը որ զինուորական քայլերգ մը կը նուագէր. նուագախումբը առջեւ ունենալով վաշտի մը մէկ քանի ջոկատները կուգային Նեվսքիի վրայ: Կեցան զանոնք դիտելու եւ ճանչցան Բրէօպրաժանսքիի զօրախումբին համազգեստը: Այս տեսարանին նորութիւնը ան էր որ զինուորներու շարքերու միջեւ կարմիր դրօշակներ ցցուած էին եւ նոյն գոյնով ռազմադրօշներ, որոց վրայ ճերմակ խոշոր արձանագրութիւններ. եւ զարմանալին այն էր, որ սա տեսակ խօսքեր կը կարդացուէին. «Պատերազմ, մինչեւ կատարեալ յաղթութիւն». «Հայրենիք եւ Ազատութիւն»:

Զինուորները կը քալէին այն կանոնաւոր եւ ծանր քալուածքով, որ ռուս վաշտի մը զօրանցքին եղական բան մը կու տայ իբր տպաւորութիւն մեծղի եւ անդիմադրելի ուժի:

Իրենց անցքին վրայ ամբոխը ցնծութիւնով կ'ողողակէր.— Յափշտակութեան խանդ մը հոգիները կ'առնէր կը տանէր շաբաթէ մը ի վեր ով ատեն ունեցեր էր պատերազմին վրայ խորհելու. եւ ահաւասիկ երեւան կ'ելլէր նորէն: Այս անգամ, կարմիր դրօշակը Ռուսիան յաղթութեան պիտի տանէր իր դարաւոր թշնամիներուն դէմ, Լիտիա ձեռքերը իրար կը զարնէր եւ Փօլի բոցավառ դէմքին վրայ, ուրախութեան արցունքներ կը հոսէին:

Ինչու համար նոյն վայրկեանին, իր ետեւէն խումբի մը մէջ լսեց սուլող ձայն մը որ կ'ըսէր.

— Որքան ատեն որ խօսելով կ'ըլլայ, երբեք թերացումի մէջ չենք ըլլար, պիտի ուզէի տեսնել ընդունելութիւնը զոր այս նոյն վաշտը պիտի ընէր ճակատը զօրացնելու հրամանին:

Մանկամարդ աղջկան թուեցաւ թէ կը սառէր. ուժգնօրէն ետին դարձաւ, տեսնելու համար թէ ով էր աս խօսքը ըսողը: Տեսաւ ետեւը հրետանիի պահակազօրքէն երիտասարդ սպայ մը չոր դէմքով, ամբողջովին ածիլուած, հարցական նշանի ձեւով յօնքեր երկար ու չոր բերան մը. միջակ էր հասակը եւ ինքզինքը շատ ուղիղ կը բռնէր. իր սեւերուն նայուածքը սառուցիկ եւ հատու էր:

Անհունօրէն անհաճոյ թուեցաւ իրեն.

— Այս մարդը սոսկալի է. երթանք հոսկէ, ըսաւ: Բայց այլեւս պտըտելու փափաք չունէր եւ զարմիկը իր տունը տարաւ:

Օր մը գացին Քշէշինսքայիի պալատը, Ջուրին անդիի կողմը, Թրոյցքի կամուրջին ծայրը: Լենին, բեմադրութեան հիանալի ըմբռնումով մը, Ռուսիա ժամանելուն պէս գրաւած էր բնակարանը պարուհիին, պարուհին նշանաւոր էր կայսերական սիրահարով մը: Համայնավարութեան Մեքքէն ըրած էր զայն, եւ կառավարութիւնը բուռ մը զինուոր չէր գտնար զինքը հոնկէ դուրս վանելու: Իր պատշգամէն չոր քարոզ կը կարդար ամբոխին, անոր կը խոստանար կարճ ատենի մէջ տապալել քաղքենի ընկերութիւնը, ընչազուրկ դասակարգը բարձրացնել մինչեւ երկրային դրախտը: Նորութիւն էր Փեթրոկրատի մէջ երթալ մտիկ ընել մեծամասնականութեան զարհուրելի պետը, եւ Լիտիա շատ հետաքրքիր էր այսքան նոր տեսարանէ մը ինքզինքը զրկելու համար:

Ապրիլի վերջը, սքանչելի օր մըն էր: Անհուն գեղեցիկ կապոյտ երկինքը քաղաքին վրայ կը տարածուէր եւ կը հայելիանար ուռած ջուրերուն մէջ Նեվային, որու քարափին վրայէն կ'երթային երկու երիտասարդները: Փօլ ուղիղ կը կենար եւ յիւնքէրի գոյնով վերարկու ունէր: Լենինը չէ որ զինք կը հետաքրքրէր, այլ Լիտիան: Պիտի հետեւէր անոր մինչեւ երկրի միւս ծայրը, անգամ մը որ պատերազմը լմնար. շատ պարզասիրտ պըզտիկ տղայ մըն էր եւ ներկայիս շատ դժբախտ: Որքան ատեն որ պատերազմ կար, միայն անոր վրայ խորհելու էր:

Այս մասին խորհրդաւոր գաղափար մը շինած էր, պատերազմը իր առաջին եւ միակ պարտականութիւնն էր: Բայց, յեղափոխութիւնը պայթելէն ի վեր ով կը զբաղէր բանակով որ կը հալէր, ինչպէս սառը արեւի տակ:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի «Սիամանթօ» Նոր Սերունդի խումբը կը յայտնէ իր շնորհակալութիւնները Տէր – Յակոբեան ընտանիքին, քսան ֆրանք նուիրատուութեան համար, ողբ. Միքայէլ Տէր – Յակոբեանի մահուան առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Օհաննէս Սապունճեան եւ զաւակները, Ղազարեան, Սապունճեան, Ջրբաշեան, Գործունեան, Զարոյեան, Պէրպէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (26 Յունիս), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ՕՀԱՆՆԷՍ ՍԱՊՈՒՆՃԵԱՆԻ յիշատակին :

Այդ տխուր առթիւ իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր յիշատակին հարիւր ֆր. կը նուիրեն Կարմիր Խաչին հիւանդանոցին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մարգրիտ Տէր – Յակոբեան, զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի (26 Յունիս) Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, փեսային, քեռայրին եւ ազգականին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՏԷՐ-ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74 :

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պորկար Սէյնիէյէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ՃԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական պատրաստութիւն : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուար Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 ֆրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախարբ. Հայր. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի երիտասարդներու խումբը դաշտահանդէս մը կազմակերպած է այս Կիրակի 26 Յունիս ամբողջ օրը : Պ. Թէսիէի ագարակը Շմէն տը լա Ֆոռէ : Ժամը 3էն սկսեալ գեղարուեստական բաժին : Տեղւոյն վրայ կարելի է գտնել զովացուցիչ ըմպելիներ եւ ուտելիքներ : Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 ուսումնական տարեշրջանին :

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ զ'Իլ տ'Օր նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եալէնի :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆՆԱ, ՓԵՇՏԱ

11 ՕՐ ԾՈՎԵԶԵՐՔ (ԼԻՏՕ)

ՎԵՆԵՏԻԿ Ս. ՂԱԶԱՐ

Եւ այլ գեղեցիկ շրջաններ

Մեկնում՝ Օգոստոս 1ին, վերադարձ Օգոստոս 28ին :

Արձանագրութեանց եւ մանրամասնութեանց համար դիմել՝

M. H. BASMADJIAN
128, Rue de Flandre, Paris (19e)
Métro Crimée) — porte face à l'entrée: Maison RENAL.

TRANSATOUR - OVERSEAS,
3, Rue Scribe, Paris (9e), Métro Opéra
Tél. : OPE. 77-85, Licence 183 A,

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9.30էն մինչեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշտին վրայ :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր :
Երգ, պար, արտասանութիւն :

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօքար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին :

ԳԻՆԵՁՕՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Շրջ.Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերնդականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Րէնսի 93 : Հեռաձայն 927 – 01 – 72 :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հանդէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավարութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն : Ջաւէշտ «ԽԱԶՈՑԻՆ ԹՈՒԶԸ» :

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին որոշուած հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ ժամը 21ին ընկերուհի Օր. Պասմաճեանի բնակարանը, 95 Ավընիւ Արիսթիտ Պրիան, (Քաշան) : Օրակարգ. պատգամաւորական ժողովի զեկուցում :

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սրահին մէջ ժամը 3ին : Օրակարգ՝ զեկուցում պատգամաւորական ժողովի եւ ընտրութիւն վարչութեան : Ներկաներու թիւը օրինաւոր պիտի նկատուի : Արդ, պէտի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին :

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարերու կայանէն, Փորթ Մայօ :

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննութիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկուշաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10–12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ :

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վրայ :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառ – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ. —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R: C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 25 JUIN 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10644 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.644

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հայեցի դաստիարակութեան, նոր սերունդի հայացման, հետեւաբար նաեւ հայապահպանման գլխաւոր ազդակներէն մէկն ալ հայ գիրքն է, անտարակոյս :

Հայ գիրքը պէտք է մուտք գործէ ամէն հայ տունի մէջ : Ամէն հայ ընտանիք պէտք է ունենայ իր ընտանեկան գրադարանը, պատուոյ տեղը վերապահելով հայ գիրքին :

Գուրգուրալ հայ գիրքին վրայ՝ կը նշանակէ վառ պահել հայ մշակոյթի ճրագը : Կը նշանակէ հայ մշակոյթով սնուցանել հայ հոգին :

Հայ գիրքին, ուստի նաեւ հայ մշակոյթին իւրացումը հիմնական պայմաններէն է մեր ցեղային դիմագիծի անաղարտ պահպանման ու զարգացման :

Ահա թէ ինչու ամէն հայ գիրք հայեցիութեան, հայկականութեան անմար ճրագ մը կը վառէ հայ ընտանեկան յարկերէն, բայց մանաւանդ մեր մատաղ սերունդներու հոգիին մէջ՝ օտարութեան համայնակուլ մութին դէմ :

Այդ «ճրագ»ով է, որ պիտի լուսաւորուի ու ջերմանայ հայ հոգին եւ մնէ պիտի դադրի օտարութեան ցուրտին մէջ :

Որովհետեւ հայ գիրքը ամրակուռ պահպանակն ու աղբիւրն է հայ ոգիին : Պահպանակն ու մատռուակը այն կենարար աւիշին, որ պիտի սնուցանէ, աճեցնէ, զօրացնէ ու յաւերժացնէ մեր կենաց Ծառը :

Այսպէս ապրեցանք դարերով, Ամէն բան վրայ տուինք յաճախ, բայց ամէն գնով պահեցինք ու զարգացուցինք հայ գիրն ու գիրքը. որովհետեւ կը գիտակցէինք, թէ հայ գիրն ու գիրքն են հայ ոգիի եւ հայ ժողովուրդի յաւերժութեան ամէնէն անխորտակելի պատուանդանը : Միակ գրաւականը գրեթէ :

Եւ հոն, ուր յաճախ պարտուեցանք զէնքով հո՛ն, ուր ճախողեցանք խաչով, նաեւ հո՛ն, ուր նահանջեցինք անգամ մաճով, հոն յաղթեցինք գրիչով, հայ գիրքով, հայ մշակոյթով :

Ազգերու կեանքին մէջ գրեթէ ամէն ինչ գնայուն է, հովերուն բերածը հովերն ալ կը տանին յաճախ,— միա՛կ մնայունը եւ կեցուցիչը, ամէնէն դաժա՛ն պայմաններուն մէջ անգամ, գիրքն է եւ մշակոյթը :

Աշխարհի ամէնէն հզօր կայսրութիւններն անգամ ժամանակի ընթացքին փոշիի վերածուեցան. փոշիի վերածուելու սահմանուած են նաեւ նորերը՝ իրենց նիւթական անբաւ հարստութեանց հետ միասնաբա՛ր :

Ինչ որ մնաց եւ մնալու սահմանուած է, ամէնէն մեծերէն եւ ամէնէն հզօրներէն իսկ, իբրեւ մնայուն արժէք, մշակո՛յթն է, գիրքն է ու գրականութիւնը :

Աւելի՛ն. ազգերու տեսակարար կշիռը եւ տեսակարար արժէքը պէտք է որոշել ոչ թէ նիւթական, այլ անոնց ոգեկան հզօրանքին մէջ : Ուստի՝ գիրքին, գրականութեան, մշակոյթին մէջ :

Անպարտելի եւ անմեռ է այն ազգը ուրեմն, որ գիտէ յաղթել եւ գաղափներ նուաճել ահա այս ճակատին, ոգեկան, մշակութային մարզի մէջ :

Եթէ գրուած է, որ օր մը ազգերը պիտի ներկայանան վերջին դատաստանին, հաշուելու համար, թէ ինչ բանի արժանի են՝ դժոխքի՞ թէ արքայութեան, — արքայութիւնը բաժին պիտի ըլլայ, անտարակոյս, ոգեպէս, մշակութապէս հզօրներո՛ւն :

Այս եզրակացութեան յանգելու համար սակայն՝ պէտք չկայ վերջին դատաստանին սպասելու, — պատմութեան դատաստանը ինքնին բաւակա՛ն է :

Եւ պատմութիւնը կ'ըսէ, թէ ապրելու, մեծնալու եւ յաւերժանալու սահմանուած են ամէնէն աւելի եւ ամէնէն առաջ այն ազգերը, որ գիտեն ստեղծագործել, մշակոյթ ու ոգեկան հզօրանք կերտել, գիտեն մշակութայնանալ, մարդանալ, ազգայնանալ յարաճո՛ւն թափով ու կենսունակութեամբ :

Այս ուղղութեամբ՝ մեծագոյն եւ ամէնէն անսուտ վկան Հայո՛ց պատմութիւնն է : Եւ ամէնէն առաջ՝ հայ գիրքն է :

Հայ գիրքին մէ՛ջ պէտք է որոնել, մի՛շտ եւ ամէնուրե՛ք, մեր բաց ճակատին գոց խորհուրդը :

Խորհուրդը մեր յաւերժութեա՛ն :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ ՄԻՇՏ ՁԱԽԻՆ ԳԼՈՒԽԸ

ՏԷՖԷՌ ԲԱԽՈՒՄ ՉՈՒՆԵՑԱՒ

Տէֆէռի յայտարարութիւնները որոնց արձագանգ հանդիսացած էր «Լը Մոնտ» ամբողջովին, կարծել կուտային թէ ձախի դաշնակցութիւնը կրնայ խախտիլ : Արդարեւ Մարսէյլի քաղաքապետը որ մաս կը կազմէ Միթերանի «հակակառավարութեան» կը մեղադրէր Հանրապետութեան նախագահութեան նախկին թեկնածուն, որ գիրկը նետուած էր համայնավարներուն առանց հարկ եղած զիջումները ստանալու անոնցմէ :

Այս կացութիւնը սակայն որեւէ ձեւով չազդեց ձախ դաշնակցութեան գործադիր կոմիտէի ժողովին վրայ : Տէֆէռ չեշտեց միայն թէ նախ պէտք է ծրագիր մը պատրաստել, ապա միայն զինակցութիւններ եւ բարեկամութիւններ փնտռել : Այս տեսակէտը միաձայնութիւն ստացաւ եւ Ֆրանսուա Միթերան վերընտրուեցաւ ձախերու դաշնակցութեան նախագահ եւ ասիկա մինչեւ երեսփոխանական ընտրութիւնները :

Ձախի այս նոր դիրքաւորումը կը քննադատուի «Իւմանիթէ»ի կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Նովոսիպիրսկ հասաւ, քաղաք մը որ արգիլուած է սովորական զբօսաշրջիկներուն : Նախագահին այցելութեան առթիւ համաշխարհային մամուլը կը շարունակէ թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնել : Խորհրդային բանակի պաշտօնաթերթը՝ «Կարմիր Աստղ» կը գրէ թէ Զօր. տը Կոլ, Եւրոպան կը տեսնէ իր բնական սահմաններուն մէջ, Ատլանտեանէն Ուրալ :

ՖԱՅՍԱԼ Թագաւորի այցելութիւնը Ամերիկա սկսաւ անհամութիւններ ստեղծել : Այսպէս Նիւ Եորքի քաղաքապետը ջնջեց այն ընդունելութիւնը, որ պատրաստուած էր Թագաւորին ի պատիւ եւ կառավարիչը՝ Ռոքֆելլեր հրաժարեցաւ այն այցելութենէն զոր պիտի տար Ֆայսալի, նկատի առնելով անոր հակահրեայ յայտարարութիւնները : Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին, ի պատասխան լրագրողներու հարցումներուն, Ֆայսալ ըսած էր.— « Դժբախտաբար Հրեաները զօրավիգ կը կենան Իսրայէլի եւ անոնք որ կ'օգնեն մեր թշնամիին, մեր թշնամիները կ'ըլլան » :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ գոհ չմնաց Ռումանիա կատարած իր ճամբորդութենէն : Արդարեւ, չին ղեկավարը նկատեց թէ Ռումանացիք գրաքննութեան ենթարկած էին իր յայտարարութիւնները եւ ջնջած բոլոր հակախորհրդային պարբերութիւնները :

«ԱՄԵՐԻԿԱ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱԺԱՆ-ԲԱԺԱՆ ԸՆԵԼ ԹՈՒՐՔԻԱՆ»

Անգարայէն կը հաղորդեն Պոլսոյ թերթերուն.—

Հալէպի խմբակին նիստին մէջ Պիւլէնտ Էճէվիթ յայտարարեց. «Ամերիկայի իրական կէտ նպատակն է կրօնական ու ցեղային զատորոշումի հիման վրայ՝ ապահովել որ անջատ պետութիւններու բաժնուինք եւ այս կերպով կ'ուզէ Թուրքիոյ վրայ գերիշխանութիւն հիմնել» :

Զոնկուլտաքի երեսփոխան Էճէվիթ նոյն նիստին ընթացքին լայնօրէն պարզեց «կեդրոնի ձախը»ի մասին իր կուսակցութեան տեսակէտը եւ ըսաւ. « Իրականին մէջ այս խօսքը ոչ առանձին ընտրութիւն կը շահեցնէ, ոչ ալ կորսնցնել կուտայ : Բայց այս խօսքէն ետ դառնալ շատ բան կորսնցնել կուտայ » :

Ջինացիք յոյս ունէին թէ Պուքրէշ որոշ անկախութիւն ցոյց տալով Մոսկուայի նկատմամբ, կրնայ դէպի Փեքին ծռիլ, բայց պարզուեցաւ թէ սխալած են : Պուքրէշէն անցաւ Ալպանիա ուր աւելի վստահ է իր «բարեկամներուն» վրայ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Քիւրտերը կ'ընդունին Իրաքի կառավարութեան առաջարկները : Քրտական պատուիրակութիւն մը պաշտօնական նամակ մը յանձնած է Պարզանիէն Պաղտատի, ուր քիւրտ ըմբոստութեան պարագլուխը ապահովութիւն կուտայ թէ անկեղծօրէն կ'ուզէ վերջ տալ կռիւներուն :

ՓԱՐԻԶԻ Թաղապետական Խորհուրդը խիստ ազդարարութիւն մը ըրաւ որպէսզի մինչեւ Յուլիս մէկ ջնջուի «Փարիզ 2» բացատրութիւնը զոր որդեգրած է բնակարաններու շինութեան ընկերութիւն մը իր ծանուցումներուն մէջ : Եթէ այդ թըւականին որոշումը չգործադրուի, դատական հետապնդում պիտի կատարուի : Յստակ է թէ Փարիզ միայն մայրաքաղաքին անունն է որ չի կրնար շահագործուիլ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեվարներու գործադուլը սկսաւ Ուրբաթ իրիկուն ժամը 18ին եւ պիտի տեւէ մինչեւ Կիրակի առաւօտ ժամը վեց : Նախարարին հետ տեսակցութիւնները արդիւնք չտուին եւ կարելի չեղաւ առաջքն առնել բանթողին :

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ պուտտայական ընդդիմութիւնը բոլորովին վերջացած է : « Նախկին» ծայրայեղները եւ չափաւորները (պուտտայական Հաստատութեան) հաշտուած են :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ընկերային Ապահովութեան վարչական խորհուրդը յայտարարեց թէ ի վիճակի չէ դէմ դնելու Յուլիսի վճարումներուն :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ Թուրք Կիպրացիները խիստ հակակշռի տակ առնուած են վերջին մահափորձերու առթիւ :

ՀԵԾԱՆԻՒԻ Ֆրանսայի հրջանը կը շարունակուի : Երրորդ հանգրուանը՝ Թուրնէ - Տէնքերք շահեցաւ հոլանտացի Քարսթենս : Դեղին շապիկը կը կրէ միշտ գերմանացի Ռուտի Ալթիկ :

ԷՌ - ՖՐԱՆՍԻ ցամաքի անձնակազմը 48 ժամուան գործադուլի ձեռնարկած է : Գործադուլի մէջ են նաեւ Սէնի եւ Սէն է Ուազի ատամնաբոյժերը : Այս վերջինները կը բողոքեն պարտադիր սակերուն դէմ որ որոշուեցան վերջերս :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ կացութիւնը վատթարացած է բանակին եւ կառավարութեան միջեւ :

«ԿԵԴՐՈՆԻՆ ՁԱԽԸ»

Էճէվիթ, որ Ինէօնիւի ալ զօրավիգն է, Հալքեան երիտասարդներու տեսակէտին թարգման հանդիսանալով ըսաւ.

— Կարելի չէր սպասել որ կարճ ատենուան մէջ մեծ փոփոխութիւններ կրէ ընտրողներուն նախասիրութիւնը : Բայց ոմանք խորապէս հաւատացած են որ մեր 1965ի ընտրութիւնները կորսնցնելուն պատճառը «կեդրոնին ձախ»ը խօսքն է, եւ կը կարծեն թէ՝ երբ այս կարգախօսը լքենք, ամէն ինչ պիտի շտկուի : Խնդիրը բառերուն յամառօրէն կառչելու մէջ չի կայանար : Այլ հարկ է բացէիբաց ըսել թէ ինչ ենք ու ժողովուրդին հաւատք ներշնչենք մեր անկեղծութեան մասին :

Մեր մէջէն ոմանք ալ կ'ըսեն որ եթէ « Հալքեան վարիչները ալ աւելի դէպի ժողովուրդը, դէպի գիւղը իջնեն՝ ընտրութիւնը կը շահինք » : Անտարակոյս հարկ է դէպի ժողովուրդը, դէպի գիւղը իջնել : Բայց միայն ասիկա չի բաւեր : Ի՞նչ պիտի ըսենք ժողովուրդին : Ի՞նչ յոյս պիտի տանք : Ներդաշնակ երգչախումբի մը ձեւով պիտի կարենա՞նք ժողովուրդին առջեւ ելլել : Եթէ մեզմէ իւրաքանչիւրը տարբեր կարգ մը երգերով ժողովուրդին երթայ, ասիկա օգուտէ աւելի վնաս կ'ունենայ » :

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր հրապարակուող փաստաթուղթերէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Ա. աշխարհամարտին եւ անկախութեան պայքարին ընթացքին արեւմտեան Եւրոպացիներէն մեզի աւելի մօտիկութիւն ցոյց տուող Ամերիկա անգամ, իրականին մէջ, կ'ուզէ ընթացք տալ Եւրոպայի պետութեանց միջեւ մեր բաժանումին, ըստ մեր կրօնական ու ցեղային բաժանումներուն, անջատ պետութեանց բաժնել մեզ եւ այս կերպով Թուրքիոյ վրայ գերիշխանութիւն հիմնել :

Մեր կարգ մը դաշնակիցները այլեւս Թուրքիայէն աւելի Ատալէթի դաշնակիցներուն նման կը կը շարժին : Քարիւղի մեծ ընկերութիւնները Ատալէթի ընկերներուն նման կ'աշխատին : Հրապարակուած են այն կեղտոտ սադրանքները, զորս Ամերիկայի կեդրոնական լրատուութեան կազմակերպութիւնը կը նիւթէ բարեկամ ու դաշնակից երկիրներու մէջ : Իրենց ուզած մարդիկը իշխանութեան գլուխ բերելու, չուզածները վար առնելու համար դրամ կը թափեն ընտրութեանց ընթացքին, նոյնիսկ կարգ մը երկիրներու մէջ քուէտուփերուն մէջ կեղծ քուէթուղթեր կը լեցնեն : Այն պատրանքին ծնունդ տալով որ համայնավար մեծ վտանգ մը կայ, գետին կը պատրաստեն ամերիկեան միջամտութեան ու ցոյցեր, խափանարարութիւններ, նոյնիսկ քաղաքային պատերազմներ կը նիւթեն» :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Խմբագրատուն այցելեցին.

1.— Վիրաբոյժ Տոքթ. Հ. Քէքլիկեան, Շիքակոյի մեծագոյն հիւանդանոցին վիրաբուժապետը, դասախօս ամերիկեան բժշկ. համալսարանի, որ կուգայ Պէյրութէն, ուր գացած էր յոյն օրթոտոքս համայնքին հիւանդանոցին բացման հանդիսութեանց առթիւ : Կարճ շրջապտոյտէ ետք Եւրոպայի մէջ՝ պիտի վերադառնայ Ամերիկա : Մօտ օրէն՝ դասախօսութիւն մը իր կողմէ, Մշակոյթի Տան մէջ :

2.— Եդուարդ Պարսումեան, երիտասարդ գրագէտը, որ իբրեւ ճարտարագէտ կը գործէ Քուվէյթի մէջ,— կարճ շրջապտոյտէ մը ետք հիւսիսային Եւրոպայի մէջ՝ պիտի վերադառնայ իր պաշտօնատեղին :

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՔԱՌՈՒՂԻՆԵՐՈՎ

Մեծն Տիգրանի գահակալութենէն ըսկըսեալ՝ շուրջ մէկուկէս դար հայ ժողովուրդը դաժան պայքար կը մղէ արդէն ամենազօր դարձած Հռոմի դէմ, իր պետական ինքնուրոյնութիւնը պահպանելու համար։

Այս դէպքերուն յաջորդած եօթը տասնամեակներու ընթացքին Հայաստանի երբեմն գահին վրայ մէկը միւսին ետեւէն իրար կը յաջորդեն մերթ Հռոմի, մերթ Պարթեւներու աւելի քան 12 դրածոյ թագաւորներ, որոնք յենարան չունենալով Հայաստանի մէջ, խաղալիք կը դառնան օտար մրցակիցներու ձեռքին։ Ուրիշ խօսքով երկիրը կ'երթար դէպի անկում։ Սակայն, վերահաս վտանգին առջեւ արդէն երեք հարիւրամեայ պետականութիւն ունեցող հայ ժողովուրդը մահու եւ կենաց պայքար մղելու անսպառ ուժ եւ կորով գտնելով իր մէջ, երբեք զէնքը վար չդրաւ Հռոմի առջեւ։ Այս երեւոյթը իր գեղարուեստական արտայայտութիւնը գտած է Վերգիլիոսի «Կամուրջներ չհանդուրժող Արաքս» տողին մէջ։

Բախտորոշ այդ օրերուն Հայութեան եւ դրացի պարթեւ Արշակունիներու պետութեան շահերը փոխադարձաբար կը նոյնանան։ Պարթեւական թագաւորութիւնը Հայաստանի համար կ'ըլլար անկախութիւնը պահպանող զօրաւոր յենարան մը, իսկ անկախ Հայաստանը կը դառնար պատուար Հռոմի դէմ։

Պատմական բարեբախտութեամբ այդ ժամանակաշրջանին պարթեւական թագաւորութեան գահին վրայ կը բարձրանայ Վաղարշ Ա. (51 – 75)։ Այս վերջինը սանձելէ ետք գահակալական կռիւները կ'որոշէ իր փոքր եղբայրներէն Բակուրին տալ Ատրպատականի թագաւորութիւնը, իսկ Տրդատին՝ Հայոց գահը։ Այսպէս, Հայաստան եւ Ատրպատական կը դառնային Արշակունեաց տոհմին երկրորդ եւ երրորդ ինքնուրոյն թագաւորութիւնները։ Այս ծրագիրը իրագործելու համար անհրաժեշտ էր Հայաստանը վերջնապէս նուաճել եւ յանձնել Տրդատին։

52ին Վաղարշ եւ Տրդատ պարթեւական զօրքերով կը մտնեն Հայաստան։ Ասոնց կը միանան հայ աւագանին եւ ժողովուրդը, որ ատելութեամբ լեցուած էր Հայաստանի գահին վրայ բիրտ ուժով բազմած իբերական դրածոյ Հռադամիզդի դէմ։ 54ին Տրդատ տէր կը դառնայ Հայաստանի։ Այս ձեւով փաստօրէն կը հաստատուի հայ Արշակունեաց հարստութիւնը։

Բնականաբար Հռոմ չէր կրնար անտարբերութեամբ դիտել այս երեւոյթը, որ ի դերեւ կը հանէր Հայաստանը գրաւելու իր հարիւրամեայ ճիգը։

Այդ ժամանակաշրջանին Հռոմի կայսերական գահին վրայ կը բարձրանայ 17ամեայ Ներոնը (54 – 68), որուն օրով ալ կը սկսի տասնամեայ պատերազմը (54 – 64)՝ մէկ կողմէ հռոմէական կայսրութեան, միւս կողմէ պարթեւական թագաւորութեան եւ անոր դաշնակից Հայաստանի միջեւ։ Ներոն Արեւելք կ'ուղարկէ Դոմիտիոս Կորբուլոնի զօրավարը՝ Հայաստանը Հռոմին ենթարկելու նպատակով։

Չորս տարի շարունակ տեղի կ'ունենան մանր մունր կռիւներ։ Քիչ ետք սակայն Հռոմի համար կը ստեղծուին նպաստաւոր պայմաններ։ 58ին Կորբուլոն, օգտուելով այն առիթէն, որ Վաղարշ զբաղած էր Վրկանաց երկրին մէջ ծագած ապստամբութիւնը ճնշելու գործով, կը յարձակի Հայաստանի վրայ։ Նոյն օրերուն Հայաստան կը ներխուժեն նաեւ Կոմագենի թագաւորը՝ Անտիոքոս, Իբերիայի Փարասման թագաւորը եւ հենիոքները։

Տրդատ յենած հայկական ուժերուն վրայ կը դիմադրէ. առաւելաբար կ'աշխատի արգիլել հռոմէական բանակին պարենաւորումը, որ կը կատարուէր Սեւ Ծովի ճամբով։ Կարեւոր ճակատամարտ մը տեղի կ'ունենայ Արտաշատի առջեւ, ուր Հռոմէացիները կ'արձանագրեն յաջողութիւններ եւ կը գրաւեն մայրաքաղաքը։ Տրդատ կը քաշուի Ատրպատական։ Կորբուլօ հրդեհելէ ետք Արտաշատը, կը գրաւէ նաեւ Տիգրանակերտը։

Հռոմի կայսրը ինքզինք Հայաստանի տէրը համարելով հանդերձ, կը խուսափի երկիրը հռոմէական նահանգ հռչակելէ եւ, հետեւելով Օգոստոս կայսեր քաղաքականութեան, Հայաստանի թագը կու տայ Հռոմ ապրող Տիգրան Զ.ին (60), որ կոյր գործիք պիտի դառնար Ներոնի ձեռքին մէջ։

Հռոմէացիներու սանձռութիւնները ընդհանուր դժգոհութիւն կը ստեղծեն երկրին մէջ։ Տրդատ կը մեղադրէ Վաղարշը, որ վճռական չէ. «Անգործութեամբ չէ, որ կը պահուին մեծ տէրութիւնները, այլ մարդոց եւ զէնքի պայքարով», կը յայտարարէ Հայոց արքան հրապարակով։

Վաղարշ կը շարժի։ Հայ – պարթեւական միացեալ բանակը, Տրդատի հրամանատարութեամբ կը մտնէ Հայաստան, իսկ Վաղարշ, իր կարգին, կ'արշաւէ դէպի Ասորիք։

Հռոմի կայսրը նոր ուժեր կը ղրկէ Հայաստան։ Պետոս զօրավարի գլխաւորութեամբ, հռոմէական բանակը կը հասնի մինչեւ Խարբերդ, սակայն, կը պարտուի։ Կը կնքուի հաշտութիւն երկու թշնամիներու միջեւ։ Հռոմէացիները պարտուած էին։ Դիւանագիտական ճամբով Վաղարշ կ'առաջարկէ Ներոնին՝ ճանչնալ Տրդատը իբրեւ Հայոց թագաւոր։ Ներոն նախ կը մերժէ, ապա կ'ընդունի այն պայմանով, որ Տրդատ անձամբ գայ Հռոմ եւ իր թագը ընդունի կայսեր ձեռքէն։ Ասիկա դիւանագիտական ձեւ մըն էր կայսրութեան հեղինակութիւնը Արեւելքի մէջ փրկելու համար։

Աւելորդ արիւնահեղութիւններէ խուսափելու համար՝ 65ին Տրդատ իր ընտանիքով եւ երեք հազար հեծեալ շքախումբով կը մեկնի Հռոմ, ուր հանդիսաւոր ձեւով մայրաքաղաքին մէջ կը ստանայ Հայաստանի թագը։ Հայ աւագանին սիրաշահելու եւ հայ ժողովուրդին զայրոյթը մեղմելու համար, Ներոն մեծ գումար կը պարգեւէ Հայոց թագաւորին եւ անոր տրամադրութեան տակ կը դնէ մեծ թիւով հռոմէացի շինարար – վարպետներ։

66ին Տրդատ Հռոմէն կը վերադառնայ Հայաստան։ Խաղաղ պայմաններու տակ երկիրը կը վերաշինուի։ Այդ շրջանին է, որ կը շինուի հայկական ճարտարապետութեան գոհարներէն նկատուող Գառնիի անառիկ ամրոցն ու մեհեանը։

Յովսէփ Փլաբիոսի վկայութեամբ 72 – 75ին Հայաստանի հիւսիսային եւ հիւսիս – արեւելեան շրջաններու հանգստութիւնը խռոված են թալանելու նպատակով արշաւող Ալանները։ Տրդատ մեծ քաջութեամբ եւ հնարամտութեամբ պարտութեան կը մատնէ ալանները։

Տրդատ եղած է նաեւ շինարար արքայ մը։

Ս. ԿՐԿԵԱՇԱՐԵԱՆ

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ե.

Տիվրիկի գազային մէջ՝ երկու վանք եւ 13 եկեղեցիներ.—

Տիվրիկ (քաղաք) Ս. Աստուածածին եւ Ս. Երրորդութիւն։

Գիւղերը այբուբենական կարգով.—

Աշուչէն գիւղ, Ս. Թագաւոր եկեղեցի, Արմութաղ – Ս. Գէորգ, Բալանկա – Ս. Գէորգ, Բարզամ – Ս. Աստուածածին, Բինկեան – Ս. Հրեշտակապետ եւ Ս. Աստուածածին, Զիմառա – Ս. Երրորդութիւն, Խուռնավիլ – Ս. Լուսաւորիչ, Կասմա – Ս. Աստուածածին, Կիւրէսին – Ս. Կարապետ, Մրուանա – Ս. Աստուածածին, Օտուռ – Ս. Թովմաս, Ս. Յակոմ – Ս. Յակոբ, Շիկի (?), Սինճան – Ս. Գէորգ։

ԿԻՒՐԻՆԻ ԵՒ ՏԷՐԷՆՏԷԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Կիւրին – Մայր եկեղեցի, Ջախ – Ջոր – Ս. Փրկիչ, Շուղուլ – Ս. Յակոբ, Խօրէն Թաղ – Ս. Գէորգ, Գարա Հիսար – Ս. Սարգիս, Մանճըլըք–Ս. Թէոդորոս վանքը որ շինուած էր 16րդ դարուն, Տարէնտէ – Ս. Երրորդութիւն եւ Ս. Աստուածածին, Աշոտի – Ս. Աստուածածին եւ մէկ վանք՝ Ս. Յակոբ։

Հայ կաթողիկէները ունէին երկու եկեղեցի։

Թոնուզի գազային մէջ.—

Կէմէրէկ երկու եկեղեցի։ Բողոքականները ունէին աղօթարան։

Սարմըսաքլը (Պինեան) Ս. Աստուածածին։

Ագարակ՝ Ս. Աստուածածին եւ Ս. Գէորգ։

Ալիգիէ, Սալլէ եւ Թաչին գիւղերը, որոնց եկեղեցիներուն անունները կարելի եղած չէ ճշդել։

Սեբաստիոյ սանճագի Թոնուզ գազայի ենթակայ հետեւեալ հայ գիւղերուն եկեղեցիները կարելի չէ ճշդել։ Այդ հայ գիւղերն են, այբուբենի կարգով, — Ալաքիլիսէ, Գայա – Փունար, Գարակէօլ, Գարահաճըլը (Մաղարա), Գարասար, Գուրտուլու–Գայա, Եափալթուն(*), Թէմէճիկ, Թէքմէն, Թոփաճ, Իսանլը, Կէմէրէկ, Կիկի, Ղաղ – Մաղարա, Ղանթարոզ, Շար – Գըշլա, Ջէփրնի, Պավրոզ, Պիւրհան, Սարը – Օղլան, Սըվզըն, Սիքանթ (*), Տէնտիլ, Փաշա–Գեղ։

ԿՐԹԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ սանճաքին մէջ 1902ին՝ գտնուած դպրոցները, աշակերտները եւ ուսուցիչները.—

Կիւրին.— 12 դպրոց, 736 մանչ, 78 աղջիկ, քսան ուսուցիչ։

Սեբաստիա.— 46 դպրոց, 4072 մանչ, 549 աղջիկ, 73 ուսուցիչ։

Տէրէնտէ.— Երկու դպրոց, 260 մանչ, եօթանասուն աղջիկ, հինգ ուսուցիչ։

Տիվրիկ.— Տասը դպրոց, 757 մանչ, հարիւր աղջիկ, քսան ուսուցիչ։

Գումար՝ եօթանասուն դպրոց, 5.025 մանչ, 797 աղջիկ, 118 ուսուցիչ։

Այդ թիւերը 1915ին աւելցած էին 25 առ հարիւր։

Վերոյիշեալ թիւերուն մէջ չեն հայ կաթոլիկներու, Ամերիկեան միսիոնարներու եւ ֆրանսական Յիսուսեաններու դպրոցները, աշակերտութիւնը եւ ուսուցիչները։

Ուրիշ առթիւ առանձինն պիտի տրուի՝ Սեբաստիոյ Նահանգին պատկանող՝ Ամասիոյ, Մարզուանի, Հէրէկի, Նիքսարի, Թոքաթի, Զիլէի, Շապին – Գարահիսարի եւ շրջականներուն դպրոցներու եւ աշակերտներու ցանկը։

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

Ներքին նախարարութիւնը Հայոց տարագրութեան մասին Մայիս 12 թիւ ծածկագիր հեռագիր ղրկած էր գաւառային վարչութիւններուն։ Թուրք դահիճը Մայիս 16ին իր որոշումները եւ հրա-

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Այդ պատկերներով միանգամայն նոր ձեւ է ստանում սիրոյ ռոմանթիկան, մեր բանաստեղծութիւնում յայտնի «անուրջ կոյսի» կամ «Ցնորք աղջկայ» երգը։ Վարուժանը այլ կերպ է դրսեւորում իր պաշտամունքը անրասիր կնոջ, բարձրի, վսեմի ու գեղեցիկի հանդէպ, որ անցեալի «միաչեայ» քննադատներին թուացել է «պժգալի եւ անառակ»։

Մերկ ըլլաս դու բանաստեղծի մ'հոգւոյն
պէս,
Եւ հեթանոս այդ մերկութեանդ ներքեւ
Տառապի մարդն, ու չըկրնայ դիպչիլ
քեզ։

Ծաւալուն բանալէճերի առիթ տուած այս գեղագիտական սկզբունքի յայտուն արտայայտութիւնն է «Հարճ»ը, որ մեծ կրքերի ու զգացմունքների դրսեւորման ուժգնութեամբ եւ հումանիստական բովանդակութեամբ հայ եւ, կարելի է ասել, համաշխարհային բանաստեղծութեան գոհարներից է։

Ն. Խորենացու հաղորդած պատմական աւանդութիւնը, որ ընկած է դիւցազներգական շնչով կերտուած բանաստեղծութեան հիմքում, լուսաբանուել է ոչ թէ պատմութեան, այլ արդիական, կենսական հարցերի, Ի. դարի հասարակական բարքերի անկումը բացայայտելու համար։ Այստեղ մարդկայնութեան իտէալը, իսկական սէրը, հերոսականութիւնը եւայլն՝ հակադրւում են այլասերուած բարքերին, նենգութեանը, սիրոյ վաճառքին։

Բերթողը վերստեղծում է «գեղեցկութեան եւ զօրութեան» հմայքով լի այն աշխարհը, ուր մարդիկ անկեղծ են եւ հզօր «նման գինիի», սէրը՝ յաւերժական։ Սխալ այն կարծիքը, թէ Վարուժանը տեսնում է իր հերոսների միայն արտաքին գեղեցկութիւնը, հերքւում է հէնց «Հարճ»ի հերոսների օրինակով։ Տրդատը զգացմունքից զուրկ մի զոհիկ յափշտակիչ չէ բանաստեղծութիւնում, այլ Նազենիկի ազատարարը, որ նրա կեանքի խաւարում յայտնւում է բացուող արշալոյսի խորհրդապատկերով։ Ապաւած տղամարդ լինելով, նա հոգեկան տառապանքից արտասւում է, երբ իրեն ապաւինած կնոջը, առեղծուածային գեղեցկութիւնն ու սէրը կործանումից փրկելու նրա գերհզօր ջանքերն ապարդիւն են անցնում։ Նազենիկի գեղաքանդակ ձեւերը, մրրկաշունչ պարը՝ «դաշնակութեան ու գեղի», յաւերժ կանացի գեղեցկութեան եւ սիրոյ փառաբանութիւն են, քաղաքի «դիմակներ չաղուող կանանց» հակարեւեռը։ Նրա հայեացքը «ուր կ'ընկողմի մարդ հեշտին, բայց դուրս կ'ելլէ վիրաւոր» եւ «սանձակոտոր» պարը հոգեկան գեղեցկութեան, բանաստեղծութեան ազատասիրական գաղափարի մարմնացումն է։ Նազենիկը պարում է ոչ թէ իբրեւ հարճ՝ տիրոջ թելադրանքով, այլ՝ Տրդատի սիրոյ մղումով, դրա համար էլ այդ պարը, որ քերթութեան սքանչելիք է, ռոմանթիկօրէն հրաշագործուած ու վեհացուած է։

Ան կը ճախրէ՛, կը ճախրէ՛, կատաղօրէն
կը ճախրէ՛։
Երբ որ ետեւ կը թեքի՝ կուրծքին վրայ
հոյաշէն
Բըլուրի պէս կը դիզուին ըստինքներն իր
սարսռալէն,
Եւ վարսերն իր վիժանում, ուսերն ի
վար հոսելով,
Կ'երթան փրփրիլ յատակին, հոն
կազմելով ոսկի ծով.
Ան կը ճախրէ՛, կը ճախրէ՛,
սանձակոտոր կը ճախրէ՛...
Հոգւոյն մէջ՝ ծով, շուրջը՝ լոյս,
ան Կիպերեան Աստղիկն է՝
Որ իր չորս կողմն հաւաքած աղաւնիները
լուսեղ
Փորձեր կ'ընէ թըռչելու ինքն ալ անոնց
հետ մէկտեղ։

Ըմբոստութիւն սորկական կեանքի դէմ, ազատութեան մէջ սիրոյ նուիրաբերութիւն «առիւծներու քաջութեան, եւ ոչ ոսկի հորթերուն», յաւերժական, անկեղծ սէր եւ այլն՝ հոգեկան այս բարձր արժանիքներով են բնորոշւում «Հարճ»ի հերոսները։

Հեթանոս անցեալի, ինչպէս եւ հին աստուածների պատկերներով Վարուժանը մի կողմից բնական, պարզ կեանքի, «հզօր եւ անկեղծ» մարդու փառաբանութիւնն է անում, ողբում դրանց կործանումը, միւս կողմից այդ ամէնը հակադրում է Ի. դարի քաղքենի հասարակութեանը, մանաւանդ քրիստոնէական կրօնին եւ ժողովրդի սորկացմանը։ Բանաստեղծը անցեալի մէջ, նահապետական կեանքում տեսնում է մարդու ազատութիւնը պաշտպանող շատ գեղեցիկ կողմեր, որ մերժուել, մոռացուել են նոր ժամանակներում։

Լոկ կը տեսնեմ Աւանդութիւնն՝ որ
կուլայ նստած կոճղի մը վրայ

(«Մեռած Աստուածներուն»)

«Արիւնափառ խաչը» թուլցրել է մարմնի ոգին՝ «մի կալ հակառակ չարին» պատգամը թողնելով մարդկութեանը։

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(6 Շար.)

ԶՄՄԱՌԻ ՈՐԲԱՆՈՑԻ

Շատեր լսած են, հարկաւ, թէ Զմմառի մէջ (Լիբանանի բարձունքներուն վրայ) գոյութիւն ունի որբանոց մը, հայ կաթողիկէ քոյրերու հովատարութեան տակ : Կ'այցելեմ այս որբանոցը, ուր կը գործէ ինծի ծանօթ կրօնաւորուհիներէն Քոյր Ակաթա Փարթամեան :

Կէսօր է : Գարնանային արեւը իր ամբողջական հմայքը սփռած է Զմմառի բլուրին վրայ : Բախտաւորութիւն է նըման ղալարագեղ եւ զով բարձունքի մը վրայ բնակիլը : Հոս բնութիւնը հրաշալի է : Թերեւս Լիբանանեան ամենագեղեցիկ գիւղերէն մէկը : Դիմացը կը տեսնես ծովը, որ քեզմէ բաւական հեռու է, բայց եւ այնպէս անոր շատ մօտը կը զգաս ինքզինքդ :

Որբանոցը մեկուսի դիրք մը ունի : Իր շուրջ – բոլորը միայն ծառ է ու ժայռոտ տարածութիւն : Իրմէ քիչ անդին կ'երեւի Զմմառի հայկական վանքը :

Առանց ժամադրութեան կ'ուզեմ մտնել որբանոց : Դրան զանգը կը հնչեցնեմ : Քոյր մը կը բանայ, ինծի անծանօթ :

— Քոյր Ակաթան կ'ուզեմ տեսնել :

Երկու վայրկեան ետք արդէն քոյր Ակաթա իմ մօտս է : Առաջին ակնարկով չի ճանչնար զիս, բայց ի վերջոյ կը յիշէ, թէ օր մը, տեղ մը տեսած է զիս եւ հրաւիրած է իր որբանոցը :

Անմիջապէս կ'իջնենք պարտէզ : Հոս կը զբօսնուն որբուհիները, նախքան կէսօրուան ճաշը : Պարտէզը կարելի է անուանել վարդաստան մը : Մեծ մասամբ ճերմակ վարդեր : Պահ մը կը նախանձիմ այդ որբուհիներուն, որոնք այնքան քաղցր մթնոլորտի մը մէջ հասակ կ'առնեն ... :

— Ցամիկ, եկուր, ձայն կուտայ Քոյրը :

Հազիւ հինգ տարեկան աղջնակ մը կը մօտենայ՝ գլուխը հակած, կարմիր այտերով, սեւ աչքերով : Իրական յամիկ մըն է կարծես :

— Ցամի՛կ, արտասանէ ոտանաւոր մը :

Ցամիկ չի գիտեր թէ ի՛նչ արտասանէ, մինչ շուրջի աղջնակները բան մը կը յիշեցնեն իրեն : Ցետոյ, կ'երգեն խումբով : Պահ մը ետք, ճաշի զանգը կը հնչէ ու բոլորը կը վազեն ճաշարան :

Քոյր Ակաթա զիս կը պտըտցնէ որբանոցին զանազան մասերը : Նախ դասարանները, ապա ննջարանը, ուր մաքուր մահճակալներ շարուած են՝ կոկիկ ծածկոցներով :

— Այս մահճակալները, որ կը տեսնէք, մեծ մասամբ նոր են : Քանի մը շաբաթ առաջ զանոնք նուէր ստացանք Ս. Եղիա Եկեղեցւոյ Ժողովրդապետութեան Աղքատախնամի տիկիններու կողմէ, 27 հատ : Հինները անգործածելի դարձած էին :

Քոյրը ցոյց կուտայ զգեստներու պահարանները, ուր ամէն ինչ դասաւորուած է կանոնաւոր կերպով : Թէեւ հանդերձակալը ճոխ «հաւաքածոներ» չունի (ամառնային մէկ ձեռք, եւ ձմեռնային մէկ ձեռք համազգեստ), բայց մաքուր են :

Պահ մը ետք կ'իջնենք ճաշարան : Երախաները ախորժակով կը ճաշեն : Հոս ներկայ է հսկիչ քոյր մը, Քոյր Էլէոնորա Պոյաճեան : Քոյր Ակաթա կողմնակի կ'ըսէ ինծի թէ Քոյր Էլէոնորան է նաեւ լաւ ծաղկամշակ մը : Որբանոցին պարտէզին վարդերը իր խնամքին յանձնուած են ...

— Համո՞վ է կերակուրը, հարց կուտամ ընդհանուրին :

— Այո՛, կը ձայնեն միաբերան :

Կ'ելլենք բակ : Այնտեղ հարցումներ կ'ուղղեմ քոյր Ակաթային :

— Ե՞րբ հիմնուած է ձեր որբանոցը :

— 1947 թուին, Կարդինալ Աղաճանեանի կողմէ :

— Քանի՞ սանուհիներ ունիք :

— 62 սանուհիներ, 4 – 14 տարեկան : Զանոնք բաժնած ենք ուսումնական չորս դասարաններու :

— Բոլորն ալ որբուհինե՞ր են :

— Մեծ մասամբ որբուհիներ, բայց ունինք նաեւ (դժբախտաբար) բաժնուած ամուսիններու զաւակներ եւ շատ աղքատ ու բազմանդամ ընտանիքներու զաւակներ :

— Ի՞նչպէս կը հոգաք որբանոցին ծախքերը :

— Ունինք պետական փոքր նպաստ մը, մնացածը նուիրատուութիւններով :

— Ո՞վ է մեծաւորուհին :

— Մայր Գարմէլ Ղուկասեան : Մինչեւ հիմա Մայր Իգնատիոսն էր, բայց այս տարի ան կանչուեցաւ Հռոմ, իր տեղը տալով Մայր Գարմէլին :

Քոյրերուն օտար անունները խորթ կը հնչեն ականջիս : Կ'ուզեմ այդ մասին հարցում մը ուղղել, բայց չեմ համարձակիր ...

— Արաբերէն ուսուցումը ինչպէս է :

— Ունինք արաբագէտ քոյր մը, Քոյր Ժաննի Թոփալեան, որ ստանձնած է արաբերէն դասերը :

— Քանի՞ տարիէ նուիրուած էք այս Ուխտին :

— Ցիսուն տարիէ ի վեր մօտաւորապէս :

— Կը սիրէ՞ք ձեր ասպարէզը :

— Այո՛, շա՛տ : Ես 71 տարեկան եմ եւ այսօր կ'աշխատիմ այն խանդավառութեամբ ու սիրով, ինչպէս ասկէ յիսուն տարի առաջ, երբ նոր կը մտնէի այս Ուխտէն ներս :

— Հայ մամուլով կը հետաքրքրուի՞ք :

— Միայն «Մասիս» կը ստանանք :

— Օտար թերթե՞ր :

— Զենք տեսներ : Ու կարծես թերթի ալ պէտք չենք զգար : Մեր իւրաքանչիւր սանուհին մէյմէկ աղբիւր է լուրի : Անոնք այնքան պատմութիւններ կը հաղորդեն մեզի, որ ...

— Հեռատեսիլ ունի՞ք :

— Ոչ :

— Կ'ուզէ՞ք ունենալ :

Քոյրին դէմքին վրայ ժպիտ մը գծուեցաւ եւ ըսաւ անվստահ շեշտով.

— Է՜հ, եթէ ըլլայ՝ դէշ չըլլար ...

Քիչ ետք Քոյրը զիս կ'առաջնորդէ հիւրասրահ, ուր ցուցափեղկի մը մէջ դրըուած են ձեռագործներ : Կրօնաւորուհին հիացումով կը խօսի իր սանուհիներուն կատարած ասեղնագործութիւններուն մասին եւ զանոնք ցոյց կուտայ հպարտութեամբ ու կը շարունակէ.

— Անցեալ շաբաթ ձեռագործի ցուցահանդէս մը կազմակերպեցինք եւ հրաւիրեցինք տիկիններ եւ օրիորդներ : Գրեթէ բոլոր ձեռագործները ծախուեցան շուտով :

Բաւական տեղեկութիւն առած եմ : Հրաժեշտ կ'առնեմ իր ամբողջ կեանքը վանքերու մէջ անցուցած եւ մանուկներու դաստիարակութեան նուիրուած 71 տարեկան բայց դեռ աշխոյժ ու եռանդուն քոյր Ակաթայէն :

Զմմառի Հայ Կաթողիկէ Քոյրերու Որբանոցը մեր իրականութեան մէջ ունի իր կարեւոր տեղը : Մեծ զոհողութիւն է այդ բլուրին վրայ մեկուսացած Քոյրերուն տարած աշխատանքը, եւ ճիշդ անոր համար իրենց կը մաղթենք առողջութիւն եւ երկար կեանք :

ՇԱՀԱՆԴՈՒԽՏ

հանգները հաղորդած էր : Այդ գաղտնի տեղեկագիրը հրատարակած էինք ասկէ առաջ :

Ներքին նախարարութիւնը դարձեալ ուրիշ ծածկագրերով պահանջած էր հայ տարագրեալներուն ցուցակները :

Սեբաստիոյ Վալին՝ Մուամմէր Սեբաստիոյ նահանգին համար տեղեկագրած է հետեւեալ հեռագրաւ.

Սեբաստիոյ Սանճաքէն տարագրուած են.—

Սեբաստիոյ Կեդր. գազայէն 23,455, Ազիզիէէն 939, Թօնուզէն 13,113, Ենիխանէն 1,366, Գոչաարէն 11,347, Զառայէն 5,978, Տիվրիկէն 8,262, Տէրէնտէէն 2,783, Կիւրինէն 7,606, Ղանղալէն 3,088, Սանճաքէն 77,979 :

Այս թիւը Սեբաստիոյ սանճաքի Հայութեան մէկ երրորդէն ալ պակաս է :

Ըստ Մուամմէրի հեռագրին, Ամասիայէն տարագրուած են՝ 22,871, Թոքաթէն՝ 20,403, եւ Շապին – Գարահիսարէն՝ 20,271 Հայեր :

Հեռագրային պահանջները եղած էին Մայիս 12ին, Յուլիս 31ին, եւ Սեպտեմբեր 25ին :

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Սիւանք եւ Եափ – Ալթուն կէս – հայ, կէս – թուրք են :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՄՄԱՆԻ մէջ ծանօթ ճարտարապետ Տիրան Ոսկերիչեան Յորդանանի թագաւորին կողմէ պարգեւատրուած է «Իսթիքլալ» Բ. կարգի շքանշանով, Յորդանանի մատուցած ծառայութեանց համար :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ, Յունիս 19ին, երկու նորընծաներ աբեղայ ձեռնադրուած են եւ կոչուած՝ Ոսկան եւ Զարեհ : Այս ձեռնադրութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ միաբանութեան թիւը կը հասնի 32ի :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Գոհար Յովհաննէսեան, այրին ընկեր Արշակ Յովհաննէսեանի : Ողբացեալը երկար տարիներ անձնուիրութեամբ աշխատած է Պէյրութի Նշան Փալանճեան վարժարանը : Վերջերս իր աղջկան հետ, Պարսկաստան փոխադրուած էր :

ՊՈՒՐՃ –ՀԱՄՈՒՏԻ (Լիբանան) մէջ, Հայ Կաթողիկէ Կաթողիկոս – Պատրիարքը Իգնատիոս – Պետրոս ԺԶ. բացումը կատարած է Անարատ Յղութեան Քոյրերու Ս. Աղնէս վարժարանի մանկապարտէզին : Ծախքին կէսը հոգացած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը, միւս կէսն ալ Անարատ Յղութեան քոյրերու հաստատութիւնը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԵՐԳԻՉ Տ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Մոնթիքեարիի Թատրոնի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ պաշտօնական փակումը եւ մրցանակաբաշխութիւնը Օփերայի երգիչներու 13րդ մրցումին, որ Իտալիոյ երգի կարեւորագոյն մրցումներէն մէկն է : Կը մասնակցէին բազմաթիւ մասնագէտ երգիչ – երգչուհիներ, զանազան շրջաններէ : Շատեր առիթ ունեցած էին երգելու զանազան օփերաներու մէջ :

Դատական կազմը կը բաղկանար Իտալիոյ երաժշտական աշխարհին մեծերէն՝ նախագահ Եաքոպօ Նափոլի (տնօրէն Միլանոյի երաժշտանոցի), անդամներ Մաֆալտա Ֆավերօ (Սքալայի Փրիմատօնա), Ալպերթօ Բեռտա (ծանօթ խմբավար), Էթթորէ Քամբոկալլիանի (երաժիշտ) եւ ուրիշներ : Շատ դժուարին քննութենէ մը ետք մրցանակի արժանացան 15 երգիչ – երգչուհիներ, որոնց շարքին Տիգրան Ժամկոչեան (Պարիթոն), որ ըստացաւ քաղաքապետութեան մրցանակը (դրամական) եւ վկայականը՝ դառնալով պսակաւոր : Երիտասարդ երգիչը ընդհանուր դասաւորման մէջ գրաւեց վեցերորդ տեղը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

– ԵՐԲ – ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Թեկնածու սպաներու դպրոցին մէջ, հաւատքը որ հոգիներու զօրավիգն էր, անհետացած էր եւ իւրաքանչիւր ոք, ընդհանուր տակնուվրայութեան մէջ կը սպասէր անխուսափելի խաղաղութիւն զոր յեղափոխութիւնը պիտի ստորագրէր :

Մինչդեռ սպաները իրենք իսկ ճակատէն կը հեռանային, Փօլ Վոլինսքի կ'երազէր դեռ երթալ կռուիլ թշնամիին դէմ : Գիտէր թէ հարաւ – արեւմտեան կողմը զօրավար Պրուսելով յարձակողական մը կը պատրաստէր, խնդրանք մը ըրած էր հոն մաս առնող վաշտին մէջ զրկուելու համար. բայց պիտի գտնուէ՞ին զինուորներ որ հետեւիլ ուզէին իրենց սպաներուն . եւ Փօլ, որ երեւակայութիւն ունէր, ինքզինքը կը տեսնէր որ կը քալէր առանձին՝ թափուր հողին վրայ, դէպի թշնամի խրամները ուրկէ կ'արձակուէր գնդացիրներու ամպրոպ մը ... Պէտք էր հեռանալ Լիտիայէն : Վերստին պիտի գտնէ՞ր զայն Փեթրոկրատի մէջ :

Իրեն պիտի սպասէ՞ր : Առանց անոր : Ի՞նչ հարկ կար ապրիլ : Որոշուած էր տալ իրեն այս հարցումը որմէ կախում ունէր ամբողջ իր կեանքը : Բայց օրէ օր կը յետաձգէր. այնքան ան իրեն կը թուէր մօտ եւ հեռու, շատ սիրելի բարեկամուհի, բայց այնքան հեռու այն զգացումներէն որ կը բոցավառէին իր սիրտը :

Սակայն, կտրած անցած էին Թրոյիցքի կամուրջը եւ կը մօտենային Քշէնսքայի բնակարանին : Մինչեւ Փէրսփէքթիվ Նէվսքի երկարող պարտէզներու վրայ կը նայէր տունին ճակատը, որու առջեւ ամբոխը խռնուած էր :

Հոն կը տեսնուէին քաղքենիներ եւ գործաւորներ, աշխարհիկ բազմութիւն մը եւ Լենինի հաւատարիմները եւ հետաքրքիրներ : Կարմիր դրօշակ մը կը ծածանէր տանիքին վրայ : Ուրիշ երկուք եւս կը զարդարէին պատշգամը ուր մարգարէն պիտի երեւար ժողովուրդին :

Լիտիա, որ բան մը կորսնցնել չէր ուզեր այս տեսարանէն, քիչ քիչ սողոսկեցաւ ունկնդիրներու մինչեւ առաջին կարգերուն վրայ : Իրեն յատուկ կերպ մը ունէր տեղ շահելու եւ ժպտելու անոնց որոնց անհանգիստ կ'ընէր, եւ այնպիսի եղանակով մը որ առանց տրտնջալու կը թողէին որ անցնէր : Եւ Փօլ կը հետեւէր անոր :

Նախ, զուռ մազերով հրեայ մը ելաւ պատշգամը եւ սկսաւ ամբոխին շան քարոզ կարդալ. Լիտիայի մօտ մէկը անոր անունը տուաւ. Զինովիեւ : Ասիկա նախասիրած աշակերտն էր : Վարպետին հետ, եւ կայսերական իշխանութիւններու պաշտպանութեան տակ : Գերմանիայէն անցած էր տասնեւհինգ օր առաջ : Կլոր գլուխ մը ունէր որ կարծես ուղղակի ուսերուն վրայ դրուած էր : Խելքի պտոյտ տուող արագութիւնով մը խօսեցաւ. որպէս թէ տասը վայրկեանի մէջ ստիպուած էր ըսել ինչ որ, տարբեր պարագաներու տակ իրմէ ժամ մը պիտի խլէր :

Լիտիա բերանաբաց կը մնար, եւ երբ լմնցաւ ճառը, ապշահար դարձաւ զարմիկին : Բնաւ ուշադրութիւն չէր ըրած անոր ըսածին, ամբողջովին գրաւած բառերուն արագ ընթացքին հետեւելու որ իրար չըլթայուած՝ եւ կարծես մէկ շունչով արտասանուած էին : Ծափահարութիւններ թնդացին ամբոխէն որ հիացած էր ուժի այսօրինակ վարպետութենէ մը : Կրկին ծափահարեցին :

Լենին երեւան կ'ելլէր :

Մարդը որ հոն էր պզտիկ պատշգամին վրայ երկու սպիտակ ձեռքերով բազրիքը բռնած, զարմանք պատճառեց մանկամարդուհիին : Կը սպասէր տեսնելու հզօր հռետոր մը տակնուվրայ դէմքով, Տանթոնի նման որու նկարները տեսած էր պատմութեան գիրքերու մէջը : Եւ ահա առջեւը ունէր պզտիկ քաղքենի մը, հանգարտ, բարեմիտ, ժպտուն, մեղրածորան. վայելչօրէն հագուած էր. շապիկը ճերմակ էր եւ փողկապը լաւ կապուած :

Տմոյն դէմք ունէր, փոքր աչքեր, պեխը եւ խարտեաշ, կարճ մօրուքը լաւ խոզանակուած եւ ցանցառ մազերը լերկ գանկին վրայ խնամքով յարդարուած էին. եւ խօսելու եղանակն ալ ինքն իրեն կը նմանէր : Չափաւոր դիմախաղ մը, առանց ձայնի բարձր ելեւէջներու, ոչ այն շլացուցիչ պատկերները որ սիրելի են այնքան ժողովրդային հաւաքոյթներու, որու ամբոխը կը սպասէ եւ կեցցէներով կ'ընդունի :

Ոչ. Հանդարտ ձայնով մը արտասանեց շարք մը վերացական տրամաբանութիւններ, անգոյն, առանց արտաքին ուժի, զոր կը շեշտէր զուսպ շարժումներով եւ կը հաստատէր ձեռքերը իրար շփելով :

Շատ հակիրճ խօսեցաւ. բայց երկարօրէն զինք ծափահարեցին :

Մինչ կամուրջէն կ'անցնէին տուն վերադառնալու համար, Լիտիա չծածկեց հիասթափումը իր զարմիկէն :

— Ա՞ս էր Լենինը, քեզի սարսափելի մէկը կը թուի՞ : Աւելի մատենադարանի մուկ մըն է : Կ'երեւակայեմ որ Տանթոն եւ Ռոպէսփիէռ տարբեր ձեւ մը ունեցած ըլլան. ինծի վախ չի պատճառեր ... :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Ուստրէն (Միացեալ Նահանգներ) ընկ. Արա Տէր - Վարդանեան 15 տոլար կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ տասը տոլար Մար - սէյլի Քրիստափոր խումբին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. Վարչութիւնը իր խո - րին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ՍՕՍ ՎԱՆԻ, ԱԼԱՋԱՆԻ եւ ԼԵՌ ԿԱՄՍԱՐԻ ըն- տանեկան պարագաներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՆՈՐՈԳՈՒԹԻՒՆ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները յատկացուելու համար եկեղեցւոյ նորոգութեան:

	Ֆ.
Պ. Կարապետ Ղազարեան (Պոլսէն)	1000
Պ. Շահրիկեան	50
Պ. Տօնիկ Փէհլիվանեան	100
Ոմն	100
Բարեպաշտուհի մը	100

Տիկին Զատըրճեան 50, Տիկին Արթին - եան 50, Լիւսի Շերոյեան 50, Տէր եւ Տի- կին Քէրէսթէճեան եւ Օր. Ի. Պիւլպիւլ- եան, Խորէն Թորոսեանի մահուան առ - թիւ փոխան ծաղկեպսակի 50, Պ. Յարու- թիւն Պաղտասարեան Թադէոս Մանանդ - ճեանի յիշատակին համար 10 ֆրանք:

Ընդհ. գումար 124.730 ֆրանք

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փա - րիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ե - րեկոյ:

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ - ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տի - կին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878-27-35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254-17-74:

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք:

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլո- նէն:

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պո - ըէկար Սէնինէէն Սէն Նիզիէէ ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պա - րեր եւ անակնկալներ:

Ծօխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գի - ներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակու- թիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոն - տոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյնատեն քաջալերելու կանացի կազմակեր - պութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին:

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ ար - գիլուած է կրակ վառելը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քերովբէ կամ Սենեքերիմ Վարդան - եան, հօրը անունը՝ Մեսրոպ, կնոջ անու- նը՝ Վանուհի, զաւկին անունը՝ Ժորժ (Գէորգ) ծնած 1925ին: Զինքը կը փըն - տռէ իր եղբօր ընտանիքը (Երեւան) որ 1930էն ի վեր լուր չունի:

Տեղեկացնել՝

KOJENVNIKOFF

11, Rue de Mulhouse — Paris 2e

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկ - նին Յուլիս մէկին:

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուար Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակ- ուած են: Վճարումները պէտք է ամբող- ջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնա - ճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն ի- րենց ցանկերը:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը): Փո - փոխութիւնները կ'արժեն 5 փրանք ար- ձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 ֆր.:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Համախմբ. Հայր. Միութեան Վա - լանսի մասնաճիւղի երիտասարդներու խումբը դաշտահանդէս մը կազմակեր - պած է այս Կիրակի 26 Յունիս ամբողջ օրը: Պ. Թէսիէի ագարակը Շմէն տը լա Ֆոռէ: Ժամը 3էն սկսեալ գեղարուես - տական բաժին: Տեղւոյն վրայ կարելի է գտնել զովացուցիչ ըմպելիներ եւ ուտե- լիքներ: Կը հրաւիրուին բոլոր Հայերը:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալա- պրի մէջ:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովո- րական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրի - կուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշ - տահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռ - նութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո - միտէի:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միու - թիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը:

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օր նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին:

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատե- ղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Եավէ- րի:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ"

(Տպաւորութիւններ Հայաստանէն)

Գրեց՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Գին 3 փրանք, մատենաշար «Վերելք»ի

Ստանալու համար դիմել՝

« JEUNESSE ET ACTION »

6, Place de la Rotonde

ST. JEROME — MARSEILLE 13

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ-ՇՈԳԵՆԱՒ-ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,

ժամը 9-12 եւ 14-18

բացի շաբաթէն,

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Յունիս 26ին, Կիրակի, ժամը 15 - 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ.— Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ

Դիւրամատչելի պիւֆէ

Ծախքերու մասնակցութիւն 2.50 ֆր.

Հաղորդակց. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի Փավիյօն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե - րունդի Լիոնի Սիամանթօ խումբին կող - մէ:

Այս Կիրակի, ամբողջ օրը 9.30էն մին- չեւ ժամը 9ին Տէսինի գեղատեսիլ դաշ - տին վրայ:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր:

Երգ, պար, արտասանութիւն:

Աւանդական շամփուրով խորոված, զովացուցիչ ըմպելիներ ու բազմաթիւ ուրիշ հայկական ուտելիքներ:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Ա. օթօկար առաւօտեան ժամը 9ին, Փլաս Կիշառէն, Բ. ժամը 14ին:

ԳԻՆԵՋՕՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլի Հ.Յ.Դ. Շրջ.Կոմիտէն գինեձօն մը կազմակերպած է նախկին Նոր Սերուն- դականներու համար, որոնք սիրով կը հրաւիրուին, այս Շաբաթ իրիկուն, ժա- մը 21ին Քաֆէ Նոայի մէջ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 - 1967 ուսում- նական տարեշրջանին:

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն հա - մար իրենց զաւակը արձանագրել փափա- քողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գը - րելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 - 18 - 28:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար- ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա- նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե- րը վարժարան ղնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնու- թեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Րէնսի 93: Հեռաձայն 927 - 01 - 72:

ՌԱՖ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

26, Rue Cadet — PARIS (9e)

ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

Յառաջիկայ կրթական տարեշրջանին Ֆրանսայի մէջ Արհեստագիտական վար - ժարաններու հին եւ նոր ուսանողները, կրնան օգտուիլ Ռաֆ. Մարկոսեան կըր - թաթոշակէն, պայմանաւ որ անոնք պատ- կանին համեստ ընտանիքներու:

Մինչեւ Յուլիս 15 կազմուած թղթա - ծրարներու քննութիւնը կը կատարուի միասնաբար Ռաֆ. Մարկոսեան ընկե - րակցութեան վարչութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնի Դիւանին:

Կը խնդրուի դիմումները կատարել գը- րաւոր:

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայր- եանի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին որոշուած հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն: Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Կրընոպլի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ դպրոցի սը - րահին մէջ ժամը 3ին: Օրակարգ՝ զեկու- ցում պատգամաւորական ժողովի եւ ըն - տրութիւն վարչութեան: Ներկաներու թի- ւը օրինաւոր պիտի նկատուի: Արդ, պի- տի խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի դպրոցի տարեվերջին հան- դէսը, (25 Յունիս) Շաբաթ երեկոյեան, ժամը 8.30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, ղեկավա - րութեամբ ուսուցիչ Գեղամ Կանանեանի, խմբերգ, երգ, արտասանութիւն: Զա - ւեշտ «ԽԱԶՈՅԻՆ ԹՈՒԶԸ»:

Մուտքը ազատ է:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձա- նագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի Կեդրոնատեղին, 15 Րիւ Ժան Կու- ժօն, Փարիզ (8), Երկուշաբթի եւ Ուր - բաթ առաւօտները ժամը 10-12:

Ներկայանալ Լիվրէ տը Ֆամիյով եւ Պ. Ս. Ժ.ի պատուաստի վկայականով: Կ'ընդունուին մանչերը 6-13, աղջիկները 6 - 14 տարեկան:

Արձանագրութիւնները կը կատարուին նաեւ մասնաճիւղերու շրջաններու մէջ:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս չորսին:

Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը ժամը 15ին, Րընօ օթօքարներու կայանէն, փորթ Մայօ:

Ա. խումբի վերջին բժշկական քննու - թիւնները տեղի պիտի ունենան, Երկու - շաբթի Յունիս 27ին եւ Ուրբաթ Յուլիս մէկին, ժամը 10-12, Հայ. Կարմիր Խաչի դարմանատունը, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

Ամէն Կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 10, կարճ ալիք՝ 25,1, 26,3 եւ 31 մեթրի վը- րայ:

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն 18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անունով, վերոյիշեալ հասցէով:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)
Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 26 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 26 JUIN
1966
LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10645
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
42e ANNÉE — No 10.645

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՈՒՐԱԼ

Զօրավար տը Կոլի գլուխ գլխի խօսակցութիւնները Կրեմլինի վարիչներուն հետ կոչուած են պարզելու մթնոլորտը եւ փարատելու թիւրիմացութիւնները :

« Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ » նշանախօսքը հետզհետէ հող կը շահի : Անոր զուգընթաց հրապարակ դրուած է նաեւ «Եւրոպան Եւրոպացիներուն» կարգախօսը :

Դիւրին չէ անշուշտ մէկ օրէն միւսը իրականացնել նման ծրագիրներ : Բազմաթիւ բարդ հարցեր արդէն կը հանդիսանան միասնական ճակատ կազմելու համար Եւրոպայի մէջ :

Խորհրդային Միութեան ընդհանուր քաղաքականութեան մէջ կարեւոր յեղաշրջում առաջ եկած է վերջին տարիներու ընթացքին : Սակայն լուրջ խոչընդոտներ կան տակաւին հարթելիք :

Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահը կը ձգտի ձերբազատուիլ Միացեալ Նահանգներու գերակայութենէն : Սակայն իր ծրագրած Եւրոպան տակաւին ի վիճակի չէ բոլորովին հրաժարելու անոր ներկայութենէն ու նիւթական եւ ռազմական աջակցութենէն :

Համաշխարհային երկու պատերազմներն ալ վերջացան դաշնակիցներու յաղթանակով՝ մեծ մասամբ շնորհիւ Ամերիկայի օժանդակութեան :

Այս ճշմարտութիւնը կարելի չէ ուրանալ :

Ու եթէ քսան տարիէ ի վեր Եւրոպա կուրծք տուաւ Խ. Միութեան հրահրած ջլատումին, ու պաղ պատերազմը տաքի չվերածուեցաւ, Եւրոպա դարձեալ ատիկա կը պարտի Ամերիկայի զինուորական ուժերուն, որոնք Ֆրանսականին ու անգլիականին կողքին կը պահպանեն հաւասարակշռութիւնը եւ կ'երաշխաւորեն խաղաղութեան պահպանումը :

Ատլանտեան Ուխտը կարեւոր ազդակ մըն է՝ արգիլելու համար քաղաքական ներկայ գոյավիճակի փոփոխութիւնը Եւրոպայի մէջ : Այդ Ուխտը պիտի պահէ իր գոյութիւնը : Այդ մասին ո՛չ մէկ տարակարծութիւն : Ֆրանսա կ'ուզէ որոշ սրբագրութիւններ մտցնել անոր ծրագրին մէջ, ինչ որ իր իրաւունքն է :

Գերմանական հարցը կը շարունակէ կռուախնձոր դառնալ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ : Ու նաեւ կարեւոր խոչընդոտ մը՝ իրականացնելու Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ՝ նշանախօսքը :

Քսան տարին բաւական չեղաւ հարթելու ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները այս խնդրի առընչութեամբ :

Նախ կայ «Օտէր — Նայսէ» սահմանագիծի հարցը Գերմանիոյ եւ Լեհաստանի միջեւ :

Խ. Միութիւնը իր արեւմտեան սահմանները ընդարձակած է ի վնաս Լեհաստանի, փոխարէն անոր տալով հողամասեր Գերմանիոյ արեւելեան կողմէն :

Լեհերը, ո՛ր հոսանքի ալ պատկանին՝ գոհ են ներկայ գոյավիճակէն : Սակայն Գերմանները, մանաւանդ արեւմտեան դաշնակցային Հանրապետութեան մէջ ապրողները, չեն ընդունիր այս կարգադրութիւնը, որ կրնայ ապագայ բախումներու տեղի տալ երկու դրացիներու միջեւ :

Յետոյ կայ նաեւ Գերմանիոյ երկու մասերուն միացման հարցը : Այս մասին շատ է խօսուած, շատ ծրագիրներ են ներկայացուած : Սակայն ցարդ կարելի չէ եղած որեւէ լուծումի մը յանգիլ :

Միացեալ Գերմանիա մը պիտի կազմէ հսկայ ուժ մը Եւրոպայի սրտին վրայ : Ու անցեալ փորձերը իրաւամբ կասկածներ կը ներշնչեն ապագայ նոր բարդութիւններու համար :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԻՊՐՈՍԻ Թրքական Թաղամասին պաշարումը վերցած է : Ու Թան առաջքն առած է նոր տագնապի մը ձեռք ձգելով որ Գերպ. Մակարիոս արտօնէ Թուրք կիպրացիներուն որ դուրս ելլեն իրենց թաղէն : Հակառակ պարագային Անգարա սպառնացած էր «խիստ միջոցներ» ձեռք առնել :

ԼՈՆՏՈՆԻ « Տէյլի Թէլէկրաֆ »ի համաձայն Փոմփիտու Լոնտոն պիտի երթայ քանի մը օրէն նախագահ տը Կոլի կողմէ հրաւէր մը տանելու Թագուհիին, որպէսզի պաշտօնական այցելութեամբ Փարիզ այցելէ, երեսփոխանական ընտրութիւններէն առաջ : Ըստ թերթին այս ձեւով տը Կոլ կ'ուզէ հակակշռել Խորհ. Միութիւն կատարած իր ճամբորդութեան տպաւորութիւնը :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Նովոսիպիրսկէն դէպի Լենինկրատ ճամբուն վրայ պիտի այցելէր հրթիռներու արձակման դաշտի կայան մը : Այցելելով Ակադեմկորոտի գիտնականներու քաղաքը, տը Կոլ յայտարարած է .— « Ի սկզբանէ գիտութիւնը կայ : Ապա, ոչինչ : Յետոյ թեքնիքը եւ ճարտարարուեստը, ապա ոչինչ, ոչինչ, ոչինչ » :

ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ մեկնած է Պուքրէշէն անհաճոյ մթնոլորտի մը մէջ : Հաղորդագրութիւն ոչ մէկ զեկոյց հրապարակած է այս առթիւ :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ, Փինկ — Փոնկի ախոյեան՝ Շուանկ Ցէ Թունկ բաց նամակով մը զոր հրատարակած է մարզական օրաթերթը, շեշտած է .— «Միջազգային հանդիպումներու մէջ իմ յաղթանակներս արդիւնք են Մաօ Ցէ Թունկի մտածումին » :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ հեծանիւով շրջանին չորրորդ հանգրուանը շահած է Ռուտի Ալտիկ Փլանքէրթ : Ալթիկ կը պահէ դեղին շապիկը :

ՊՈՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ, երեք տարուան դադարէ մը ետք, բանակցութիւններ բացած են առեւտրական նոր համաձայնագրի մը համար :

ՅՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ «դիւանագիտական շփումներ» պիտի հաստատէ Վատիկանի հետ :

Խ. Միութիւնը հակառակ է միացման : Ու տարիներէ ի վեր ծրագրած է իր թեւարկութեան տակ գտնուած մասը վերածել անջատ պետութեան մը :

Խրուշչեւի օրով նոյնիսկ քանիցս վերջնագիր տրուեցաւ դաշնակիցներուն՝ որոշ պայմանաժամի մէջ ճանչնալու համար արեւելեան Ժողովրդավարական Գերմանիան :

Դաշնակիցները անդրդուելի մնացին : Ու Կրեմլին նահանջեց, չպնդելով իր պահանջքին վրայ :

Ի՞նչ լոյս պիտի ծագի այժմ Մոսկուայէն, Զօրավար տը Կոլի այցելութենէն ետք : Կարելի պիտի ըլլա՞յ համաձայնութեան եզր մը գտնել գերմանական հարցին շուրջ Կրեմլինի եւ դաշնակիցներուն միջեւ :

Հեռանկարը շատ փայլուն չի թուիր :

Զօրավարը յաջողած է արդէն Խ. Միութեան հետ «նոր գինակցութեան» մը հիմերը դնել՝ գիտական եւ անջրպետային մարզերուն մէջ :

Պիտի կրնա՞յ իրականացնել «Ատլանտեանէն մինչեւ Ուրալ»ի իր ծրագիրը :

Սպասե՛նք եւ յուսա՛նք :

ՀՐԱՆԴ — ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

ԽՆԴԱՑՈՂԸ... ՀԱՍԱՆՆ Է

Կարծեմ չկայ հայ միութիւն մը, որ իր կանոնագրին առնուազն երկու, երբեմն էջը լեցուցած չըլլայ պատժական յօդուածներով :

— Իր զաւակին ծանր հիւանդութիւնը բանաւոր պատճառ ներկայացնելով երբեմն նիստէ բացակայող անդամը երբեմն ամիս կը կախակայուի ...

— Ատենապետին ականջներուն մեծութեան մասին ակնարկութիւն ընող անդամը ընտրելու եւ ընտրուելու իրաւունքէ կը զրկուի՝ հինգ տարի :

— Ատենադպիրին «Տիար» ըսելու տեղ, «Պարոն» ըսող անդամը կը մեկուսացուի չորս ամիս ...

Եթէ ձեր պատկանած Միութեան գրասենեակին հեռաձայնին վրայ ձեր բժիշկին հետ ժամադրուիք, անբարեխղճութեամբ կ'ամբաստանուիք ու կը պատժուիք :

Եթէ Միութեան գրասենեակէն հինգ սենթնոց դրոշմաթուղթ մը վերցնէք, առանց Վարչական մարմնոյն բանաձեւին եւ արտօնութեան, նորէն կը պատժուիք :

Բայց, որեւէ պատիժ չկայ այն անդամներուն համար, որոնք իրենց սիրա՛ծ ու պաշտա՛ծ Միութիւնը կթան կովու տեղ դրած, կը քաշեն ու կը քաշեն :

Դարձեալ, պատժական տնօրինութիւն չկայ կանոնագրին մէջ այն կծծի անդամներուն համար, որոնք ի վիճակի են Միութեան կոչին պատասխանելու երկու, երբեմն, հինգ հարիւր տոլարով, բայց կը պատասխանեն ... յիսուն սենթով :

Ու եթէ զանգատիս, երեսդ ի վեր կը պոռան .

— Եղբա՛յր, ձեզի՞ ինչ ... Մարդը չի տար չի տար ... Իր դրամն է, վերջապէս ... Մե՞նք ինչ կը խառնուինք ...

×

Ցանցառը ես չեմ, եթէ կարեւորը ձգած, անկարեւորը մասս փաթթեր՝ ընթերցողը կը ձանձրացնեմ : Միտք ու գրիչ, երբեմն, շիտակ ճամբէն դուրս կ'ելլեն եւ իրենց չխառնուելիք գործերուն կը խառնուին :

Անցնինք կարեւորին :

×

Տեսա՞ծ էք հայ կազմակերպութիւն մը, որ իր կանոնագրին մէջ զետեղած ըլլայ հետեւեալ յօդուածները .

— Առանց այլեւայլի, Միութեան շարքերէն ընդմիշտ կ'արտաքսուին այն անդամները, որոնք հանդէսներու Կարգադիր Յանձնախումբերուն անդամ նշանակուած ըլլալով, թոյլ կուտան որ նուագախումբը հրամցնէ թրքական եղանակներ «Արեւելեան» պիտակին տակ ծածկուած :

— Կ'արտաքսուին նաեւ Կարգադիրներու այն անդամները, որոնց գիտակցութեամբ, հաւանութեամբ եւ օրհնութեամբ, հայկական հանդէսներու կը հրաւիրուին թրքաբարոյ Հայուհիներ — երբեմն, նոյնիսկ հարազատ Թրքուհիներ — որպէսզի պորտ խաղցնեն՝ կիսամերկ :

Արտասահմանը ա՛յս քաջութիւնը եւ ա՛յս իմաստութիւնը ունեցող Միութիւն չունի :

Բայց, բերնիդ ջուրերը վազցնող նաւեր կը խօսի՝ լուր օրերն ալ, տօնական օրերն ալ .

— Հայրենակիցնե՛ր, ամէն միջոցի դիմելու ենք որ մեր նոր սերունդը հայ մեծնայ : Պէտք է հայերէն երգեր սորվեցնենք ... Թոյլ տալու չենք որ թուրքերէն բառեր գոց ընեն եւ թրքական եղանակներու ընկերակցութեամբ պարեն ... Անցած օր, կնոջս հետ, հանդէսի մը գացած էի ... Շիտակը, ամչցայ ... երբ նուագախումբը *Տալուորիկը* սկսաւ, երիտասարդները քնանալու պէս բաներ մը եղան ... Բայց, երբ սկսան նուագել « *Նէ կիւզէլ օղլան*»ը, ամէնքը մէկ ոտքի ցատկեցին եւ սկսան ննդուկներու թեթեւութեամբ պարել, ցատկել, ցատկոտել ... Ասոր վերջ տալու ենք ... Ասոր վերջը աղէկ պիտի չըլլայ, կ'ըսեմ ձեզի ... Թուրքը վրանիս կը խնդայ ... Նոր սերունդը այլասերումէն ազդին բերելու համար, թրքութիւնը անդին քշելու ենք մեր հանդէսներուն մէջէն ... Ակ ըսածներս չմոռնաք եւ ձեր զաւակները հայ մեծցուցէք ..

— Կեցցէ՛, բերանը պագնեմ, ատ ի՛նչ աղուոր բաներ ըսաւ ...

×

Յաջորդ հանդէսին այս ճառախօսն ալ ներկայ է : Բայց, բեմին վրայ չէ, այս անգամ, այլ վարը — բազմութեան մէջ :

Նուագախումբը կուտայ թրքական ուրիշ եղանակ մը ու նորէն «նոր»երը, աղջիկ, տղայ . կը կաքաւեն, կը կայթեն, կը կայտռեն :

Մէկը կը մօտենայ նախորդ Կիրակի օրուան ճառախօսին .

— Ո՞ւր մնացին ըսածներդ ... Աղուո՛ր աղուո՛ր կը ջարդէիր ... Կը տեսնե՞ս, օգուտ չունի ... Դուք, գրոց — բրոցներդ, միայն նառ խօսիլ գիտէք, բայց գործնական քայլեր առնել չէք գիտեր ...

— Շիտա՛կ ես ... Ուշ մնացինք ... Յիսուն տարի առաջ խեղքերնիս տուն կանչած ըլլալու էինք ... Հիմա, ա՛լ ուշ է .. Վա՛յ անպիտաններ — հայերէն եղանակներուն ոտքի չեն ելլեր, թուրքերէնին եկա՞ւ կարգը, վեր կը թռին ...

×

Ուշ չէ : Կրնանք այս չարիքին առաջքը առնել եւ մեր հանդէսներէն միանգամընդմիշտ դուրս վռնտել որեւէ եղանակ, որ Թուրքն ու Թրքութիւնը ներս կը բերէ եւ կը լդրնէ մթնոլորտը :

Կա՞ն արմատական միջոցներ :

Բնականաբար կան, եթէ տրամադիր ըլլանք վերջ տալու մեր յիմարութեանց եւ մեր սնամէջ շատախօսութեանց :

Ի՛նչ պատճառ կայ, օրինակ, որ մեր կուսակցական մարմինները եւ մնացեալ Միութեանց վարչութիւնները չնստին ու չխմբագրեն հետեւեալ խիստ հրամանը՝ իրենց շարքերուն : Իրենց Կարգադիրներուն .

— Ձեր հանդէսներուն կը հրաւիրէք միայն այն հայ նուագախումբը, որուն եղանակներուն ցանկը դուք, նախապէս, աչքէ անցուցած էք ... Այդ ցանկէն դուրս հանել կուտաք բոլոր թրքական եղանակները ... Չէք վարձեր այն նուագախումբը, որ ընթացք չի տար ձեր այս պահանջին ... Այս հրահանգին դէմ անսաստող Կարգադիրներու անդամները Միութենէն — կուսակցութենէն — կը վտարուին ...

Ճառերով ու հոգեշահ քարոզներով թուրքերէն երգերը մեր հանդէսներէն դուրս պիտի չելլեն, վասնզի ո՛չ նուագախումբին անդամը, ո՛չ ալ թրքավայել պորտ խաղցնող «նոր»ը գիտէ տարբերութիւնը հայկական եւ թրքական եղանակներուն :

Նորելուկ Նուարդ ու Նուպար խառնախանձալոզեան քոյրիկ — աղբարիկներուն համար «*Սէօյլէ, սէօյլէ*»ն հայերէն — կոմիտասափա՛ռ — երգ մըն է, սիրայի՛ն, ինչպէս *փամփլիճանն* ու *չալըֆաուլիան* հայերէն անուններն են երկու բանջարեղէններու :

Ո՛չ խնդացէք իրենց վրայ, ո՛չ ալ մեղադրեցէք զիրենք : Բայց, խնդացէք ազգին առաջնորդութեան վրայ եւ մեղադրեցէք միայն զայն :

Իրա՛ւ ամօթ Արտասահմանին, որ յիսուն տարուան մէջ չկրցաւ այսքա՛ն պարզ, այսքա՛ն դիւրին խնդիր մը լուծել :

Հայուն հանդէսին Թուրքին երգը երգել կամ նուագել Արտասահմանի գերադրական ապուշութիւնն է, որուն արձագանգը շատո՛նց հասեր է Անգարա :

Խնդացող մը կայ այս կոմեդիային վրայ : Բայց իր անունը Հայկ չէ, Հասան է :

ՆԻՐՈՊԱՅԻ

ԵՐԿԻՒՂ ԲԱՌԻՆ

ՊԱՏՄԱՓԻԼԻՍՈՓԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Շատ քիչ ուսումնասիրուած է այն պայքարը, զոր Պօղոս մղեց Մովսէսի դէմ՝ իր մովսիսականութիւնը հասցնելով մինչեւ հոն ուր, այլեւս խզումը կատարուած, կոչուեցաւ քրիստոնէութիւն: Այդ պայքարին վկայութիւնը՝ Գործքին մէջ (Գլ. ԻԱ. 21):

Հակառակ այդ խզումին, բառեր կան, (բառերը յաճախ քարէ յիշատակարաններ են), որոնք կը հաստատեն պորտակապը Մովսէսի եւ Պօղոսի վարդապետութեանց միջեւ, ինչպէս եւ աւելի հին աւանդութեանց հետ:

Առէք երկիւղ բառը, հին բառաձեւը՝ երկեւղ, բայաձեւը՝ երկնչիլ: Աշխարհաբար՝ վախ, վախնալ:

Այս բառը հիմն է Մովսէսի կրօնքին:

Եբրայերէն լեզուն, ինչպէս գրեցի նախորդիւ, կրօնք նշանակութեամբ բառ չունի: Ճիշդ է թէ Աստուածաշունչի գրաբար թարգմանութեան մէջ կրօնք բառը գործածուած է 18 անգամ, բայց միշտ փոխարինելու համար սովորութիւն կամ օրէնք նշանակութեամբ բառ մը՝ եբրայերէն կամ յունարէն բնագրին մէջ: Երկու անգամ միայն, այն ալ ոչ թէ Հին Կտակարանին, այլ Նորին մէջ (Գործք, ԻԶ. 5 եւ Կող. Բ. 18), գործածուած է համարժէք յունարէն թրեսքիա կամ փրանսերէն ռըլիժիոն բառին(*):

Քննել կրօնք կամ ռըլիժիոն բառերուն սահմանումի երկար փորձերը, քրքրել կրօնք եւ ռըլիժիոն բառերուն ստուգաբանական նոյնքան երկար վէճերը, տեղը չէ: Կ՚ուզեմ, սակայն, ըսել թէ Մովսէսի համար կրօնքը ծիսակատարութեանց կամ պատուէրներու ժողովածու մըն է՝ երկիւղով շաղախուած: Ահա թէ ինչո՛ւ իր Աստուածը ահարկու աստուած մըն է, որքան չատախօս նոյնքան բարկացոտ, որքան նախանձոտ նոյնքան վրէժխնդիր, կարելի է ըսել՝ սարսափի եւ զարհուրանքի աղբիւր: «Արեան փեսայ» (Ել. Դ. 26): Աստուած մը որ կը պարծի. «Եղու երկեւղ երկնչել յինէն» (Մաղ. Բ. 5): Աստուած մը որ պատգամներ կ՚արձակէ սպառնացայտ: Աստուած մը որ կը հրամայէ ջարդել ազգերը՝ ճամբայ բանալու համար «ընտրեալ» ազգին առջեւ, ճիշդ ինչպէս կը կտրէք ծառերը՝ ճամբայ բանալու համար անտառի մը մէջէն: Վերջապէս Աստուած մը որ հուր եւ ծծումբ կը տեղայ քաղաքներու վրայ՝ հրաբխայնութիւն կատարողի մը ուրախութեամբ, կը սպաննէ մարդ եւ անասուն՝ «կարթակոտը» ընելով չորքոտանիներն անգամ, ամենա՛յն անգթութեամբ (Եսա. ԺԱ. 9):

Մովսէսի գլխաւոր նպատակն է սարսափի տակ պահել ժողովուրդը, «ի կրել զահ», զարհուրանքի ջուրերու մէջ մխրճելու ձեւով, ըստ Սաղմոսի մէկ բացատրութեան (Գլ. Ջէ. 6):

Եւ ահա այս վիճակն է, այս պայմանն է, «երկիւղ Տեառն» համազօր տարազն է որ կը կոչուի աստուածպաշտութիւն, (այս բառը կը գրուի առանց այբ յօդակապին, ի գիտութիւն գրաշարին եւ ընթերցողին՝ միանգամ ընդ միշտ): Ուրեմն, «երկեան յաստուածոց օտարաց» բացատրութիւնը (Դ. Թագ. ԺԷ. 7) սխալ է թարգմանել «ուրիշ աստուածներէն վախցան», ինչպէս թարգմանած է «Պայպըլ» ամերիկեան ընկերութիւնը, այլ պէտք է թարգմանել «օտար աստուածներ պաշտեցին»:

Եւ Մովսէս, ծաղիկ մը մշակելու ձեւով, խնամեց այդ երկիւղը, զուրգուրանքով պահեց պահպանեց:

«Խորհուրդներ» (միսթէռ) սահմանեց՝ փոխ առնելով եգիպտական աւանդութիւններ, — այս «խորհուրդ»ները ծէսեր են, որոնք ժողովուրդին աչքերէն հեռու կը պահուին: Մահուան պատիժով արգիլուած էր տեսնել «խորհուրդ»ներուն կատարումը, ինչպէս արգիլուած էր տեսնել Եհովան, ինչպէս արգիլուած էր տեսնել փարաւոնը, որու դէպի մեհեան երթը կամ մեհեանէն ելքը ծածկելու համար աչքերէ՝ պաշտօնեայ մը կը պոռայ. «Աբրէխ», եւ ժողովուրդը կը մնար երկիրպագութեան դիրքի մէջ՝ չտեսնելու համար փարաւոնը: (Նոյն աւանդութիւններէն կը ծագի, եկեղեցիներու մէջ, սարկաւագին աղաղակը՝ հեռու կեցնելու համար ժողովուրդը «աստուածային խորհուրդներու» կատարման պահուն. «Մի ոք մերձեսցի ... առ դրունս ելէք»:

«Թապու» հռչակեց առարկաներ եւ վայրեր, որոնց հպիլը, նոյնիսկ մօտենալը մահուան սարսափ կը պատճառէր, որքան Աստուած՝ ինքը(**):

Դիմեց «տելֆիմ»ին օժանդակութեան՝ պատգամներ արձակելու համար «սրբութիւն սրբոց» կոչուած խուցէն, նոյնիսկ ծառերու (***) սօսափիւնին մէջէն: Դիմեց «մաժիամ»ին՝ եփուդ, ուրիմ ու թումիմ հագցնելով քահանային, առանց բոլորովին թշնամութիւն յայտարարելու հարցուկին, որ փայտերը կը խօսեցնէ (ռապտոմանսի):

Մովսէսի ստեղծած այս երկիւղը ի վերջոյ համարժէք դարձաւ կրօնազգածութեան, պաշտամունքի: Թապուն յարգողը համարուեցաւ բարեպաշտ, չյարգողը՝ ամբարիշտ: Այսպէս, այժմ, երկիւղած կը նշանակէ հաւատացեալ:

Երկիւղած բառը քոյր մը ունի, — արդար:

Երբ կը գրէի թէ «երկիւղ Տեառն» տարազը կը համապատասխանէ յունարէն սեվաս (= սեբաս) բառին, որ կը նշանակէ «երկիւղ զգալ աստուածներէն», կ՚աւելցնէի թէ յունարէն լեզուն կը գործածէ դիկա բառը՝ երբ խօսքը կը վերաբերի մարդոց ներշնչած երկիւղի մը մասին: Ի՞նչ երկիւղ է մարդոց ներշնչածը:

Ամէն մարդկային տնօրինութիւն օրէնք կը կոչուէր՝ երբ կը զգենուր կրօնական նկարագիր: Ուրեմն օրէնքը ծածկուած է կրօնական վերնախաւով մը, — այդ վերնախաւն է որ կը պարտադրէ յարգանք եւ հպատակութիւն: Եւ ինչ որ կը կոչենք արդարութիւն, ներշնչուած է այն կրօնական վերնախաւէն, որ օրէնքի ուժ կուտայ որեւէ սահմանադրութեան, այսինքն կը ստեղծէ անքննարկելի, անվերաքննելի, համօրէն ընդունելի պայման մը, որու անհնազանդութիւնը կը հրաւիրէ ինչ որ կը թելադրէ «թապուն» եւ, այդ պարագային, կը միջամտէ երկիւղը:

Եզրակացութիւն, — արդար կը կոչուի այն որ կրօնական երկիւղածութեամբ կը յարգէ օրէնքները, ինչպէս երկիւղած կը կոչուի այն որ նոյն ներշնչման ուժով կը հետեւի աստուածպաշտութեան: Ահա թէ ինչո՛ւ «երկիւղած» եւ «արդար» զոյգ կ՚ընթանան Աստուածաշունչին մէջ, կարծես հոմանիշ, (Ղուկ. Բ. 25), Աստուծոյ հեղինակութիւնը եւ մարդոց օրէնքները յարգող նշանակութեամբ:

Երկիւղը դեր մը եւս ունէր, — փշաթելէ ցանկապատ հիւսած էր առանձնաշնորհեալ մարդոց շուրջ, անքննարկելի իրաւունքներ տալով անոնց եւ կազմելով հզօր դասակարգ մը, որու սեփականութի՛ւնը կը համարուէր պաշտամունքի գործը:

Այսուհանդերձ մովսիսականութիւնը, ինչպէս ամէն կրօնք, ամէն վարդապետութիւն, ամէն աւանդութիւն, տարրակայացնելով՝ կրնանք նմանցնել հեղուկի մը, որ ձեւ կը փոխէ մարդոց հոգիներուն մէջ, ինչպէս ջուրը՝ ըստ իր ընդունարանին: Ահա թէ ինչո՛ւ մովսիսականութիւնը եւս, իր արարողական աւանդութիւններով նորանոր ձեւափոխութեանց ենթարկուած, մանաւանդ միջավայրի եւ ժամանակի փոփոխութեանց իբրեւ հետեւանք՝ զործնական պատշաճեցումներ ըստացած, ծնունդ տուաւ նոր դասակարգութիւններու, — յեսսեան եւ փարիսեան աղանդները՝ օրինակ:

Յիսուս շատ վարկաբեկեց այս աղանդները, որոնք մովսիսականութեան էնթէլէքթիւալիզէ ձեւերն էին: Իր վարդապետութեամբ հիմնովին թշնամի ոչ միայն մտածման ինքնիշխանութեան, այլ եւ երկիւղի տիրակալութեան, կը քարոզէր աղքատացում նիւթապէս եւ հոգեպէս (Ղուկ. Զ. 20), ապահովաբար խմաստութեան դէմ իր արհամարհանքին մէջ ժողովողէն ներշնչուած (Գլ. Ա. 18): Խոնարհներուն եւ հեզերուն շնորհած իր երանութեանց իբրեւ պսակում, Մովսէսի ահարկու Աստուածը եւս օծեց քաղցրութեամբ, անոր հագցնելով հայրական սիրելութեան պատմուճանը:

Պօղոս աւելի եւս բարեխառնեց Մովսէսի դաժան պատգամախօսութիւնը: Նոյնիսկ աւելի յառաջ գնաց քան Յիսուս, որ կը սիրէր երբեմն սպառնալ: Այսպէս, բարութեամբ պարուրեց երկիւղ-Աստուածը: Ճիշդ է թէ իր Թուղթերուն մէջ դեռ կը մնան երկիւղածնական աստուածութեան հետքերը, բայց այլեւս անհետացած են սպառնացայտ ամպերը, պայծառ է Պօղոսի երկինքը, վախը բոլորովին փարատած: Ամէնէն կարեւոր պարագան, — ջնջուած են աստուածպետական կարգերը եւ ժողովրդականացած է աստուածպաշտութիւնը: Կրօնական գործը դասակարգի մը կամ տոհմապետութեան մը սեփականութիւնը չէ այլեւս:

Պայմաններու այս փոփոխութի՛ւնն է որ հրապարակ կը նետէ նոր բառ մը, եւլաբիա, հալածելու եւ վտարելու համար հին բառը, եւսեբիա: Երկու բառերն ալ ունին նոյն նշանակութիւնը, ահա թէ ինչո՛ւ մեր ոսկեդարեան թարգմանիչները դարձեալ «երկիւղած» թարգմանած են (Ղուկ. Բ. 25, Գործք, Բ. 5), բայց այս անգամ նոյն «երկիւղած» բառը չէ՝ ըստ բնագրին: Նոր բառին մէջ երկիւղը չունի նոյն սաստկութիւնը, նոյն տօզը, ինչպէս դիտել կուտայ Պղուտարքոսի մէկ թարգմանիչը: Ըստ իր ծագման՝ կը նշանակէ «զգուշաւոր» եւ այդպէս ալ գործածուած է Հին Կտակարանին մէջ (Ղեւտ. ԺԵ. 31), բայց նաեւ «երկիւղած» (Նաւ. Ա. 7): Նոր Կտակարանին մէջ աւելի շատ գործածուած (Եբր. Ե. 7, ԺԲ. 28), թէեւ այստեղ մեր գրաբար թարգմանութիւնը կը հեռանայ բնագրէն:

Կարեւոր պարագան, զոր յատկապէս կ՚ուզեմ շեշտել այստեղ, այն է թէ «երկիւղ Տեառն» տարազը, վախին տօզը քիչ ըլլայ կամ շատ, հաճելի չէ Թուէր Պօղոսի, որ կը մերժէ մովսիսականութեան ահարկու Աստուածը եւ փոխարէն կը ներկայացնէ քրիստոնէութեան բարի եւ քաղցր Աստուածը, — այս Նոր Աստուածը կը կոչուի «աբբայ» կամ «Հայր» (Հռովմ. Ը. 15), կամ «սէր» (Ա. Յովհ. Դ. 8), կամ «յոյս» (Հռովմ. ԺԵ. 13), կամ «մխիթարութիւն» (Բ. Կոր. Ա. 3) եւ նմանօրէն բազմաթիւ այլ ստորոգելիներով, որոնց մէջ երկիւղի վերջին հիւլէն իսկ սրբուած է այլեւս:

(*) Երկրորդ վկայութեան մէջ՝ փրանսերէնը կը դնէ *քիւլթ տէ զ՚անժ*, որ տարազ մըն է գնոստիկեան վարդապետութեան առաջնորդ:

(**) Փոլինեզիոյ բնակչութեան բերնէն քաղուած բառ մըն է «թապու» բառը, որ ըստ արմատական նշանակութեան՝ «սրբագործեալ» կամ «սրբազան» կը հռչակէ անձերը, առարկաները, վայրերը, հեռու պահելու համար ամէն ձեռնամխութենէ, նոյնիսկ քննադատութենէ:

(***) Այդ ծառերը տանձենի՞ էին թէ թթենի, բանաստեղծները դեռ կը վիճին (Ա. *Մնաց. ԺԴ.* 15): Մեր երկրին մէջ աստուածախօս ծառերը տարբեր էին, վկա՛յ Խորենացին:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Եթէ հեթանոս աստուածները բերում են լուսափայլ, հմայիչ բնութիւնը, արեւի տակ պոռթկացող կեանքը, ապա մարդկային տառապանքի հանդէպ անտարբեր «խուլ Աստծոյ» գարշապարի տակ՝ կեանքը դուրս է սայթաքում չաւիղից, մարդկային առողջ, գեղեցիկ եւ հզօր բնութիւնը դառնում չնչին եւ ողորմելի՝ հող ստեղծելով բռնութեան եւ այլասերման համար:

Բնական կեանքով ապրելու բնութեանը մօտ եւ հարազատ մնալու, կեանքի «ուժն ու գեղը» անբասիր ձեւերի մէջ գտնելու սկզբունքը, որ յաւերժօրէն ապրում է ժողովրդի մէջ, իր արտայայտութիւնն է ստացել նաեւ Վարուժանի քնարական փոքրածաւալ երգերում: Այստեղ սիրոյ անուրջներն ու ցնորքները ամբողջովին հիւսուած են բնութեան վառ գոյներից՝ ծաղկալի դաշտ, դալար կղզի, կանաչ բլուր ու ձոր եւայլն: Այստեղ չկան աշնան, ձմեռուայ եւ գիշերուայ տխուր գոյները: Այս երանգապնակի պայծառութիւնը պայմանաւորուած է ծաղկող բնութեան, սիրոյ երգերի այն ուրախ բովանդակութեամբ, որ քերթողը հայ գրականութիւն է բերում մերժըւած սիրոյ ցաւալին, լալկան երգերի փոխարէն:

ժպիտներով աչքերը լի, վիթի պէս,
Ան ներս մտաւ իմ սեմէս:
Տնակս բոյրո՛վ լեցուեցաւ:
(«Գրգանք»)

Ժողովրդական ակունքներին, բանաւոր բանաստեղծական միջոցներին մօտենալու ձգտումը Վարուժանի բանաստեղծութիւնում ուժեղանում է ինչպէս վերջին տարիների ստեղծագործութիւններ, այնպէս էլ սիրոյ երգերի մէջ: Տպագիր եւ անտիպ այդ երգերից նոյնիսկ մտադրութիւն է եղել կազմել առանձին հատոր՝ «Կնոջս Ալպոմը» խորագրով: Այդ երգերից են «Գուշակը», «Հմայքի աղբիւրը», «Նաւասարդեանը» եւն.:

«Հեթանոս երգերը» ժողովրդական կենսասիրութեամբ, կեանքի պայծառ, չէնչող գոյներով եւ մարդկութեամբ հակադրւում են վհատ, թոյլ հոգիներին:

«Գողգոթայի ծաղիկներ» խորագիրը կրող շարքում բացւում են կեանքի ողբերգական էջերը, որոնց միջից անցնում է «մահուան ճիւաղը»: Ընկերային անհաւասարութեան, կարիքի աշխարհը թէպէտեւ նորութիւն չէ մեր գրականութեան համար, սակայն այստեղ այն հանդէս է գալիս ժամանակի եւ միջավայրի նոր կողմերով. կարիքից ակամայ վաճառքի հանուող կնոջ, սիրոյ, «պօրնիկ զաւակի մօր», աշխատաւորուհու տնտեսական եւ բարոյական քայքայման ողբերգութիւնը եւ, առաւելապէս, բանուոր դասակարգի կեանքի, աշխատանքի եւ պայքարի երգերի շարքը առանձնանում են իրապաշտական խոր պարզութեամբ, մեծ կրքերով ու գաղափարներով:

Վարուժանը, առաջին անգամ արեւմտահայ բանաստեղծութեան բերելով բանուորական կեանքի ու պայքարի երգերը, թանձր եւ ճշմարտացի նկարագրութեամբ մեր առաջ բացում է մի նոր աշխարհ, «դեհեն գործարանում» անմարդկային շահագործումից հիւծախտաւոր, քաղցից մեռնող, տանջահար բանուորական աշխարհը: Երանգապնակի մռայլ գոյները՝ «դեհենամուռնչ գործարանը», «Վիշապ հնոցը», «Հրէշ մեքենաները» եւն., կոչուած են դատապարտելու ոչ թէ մեքենան, ինչպէս երբեմն պնդել են քննադատութեան մէջ, այլ դրամատիր. շահագործումը, տիրող կարգերը: Այդ իմաստով էլ նրանք իրական բովանդակութիւն ունեն:

Ռոմանթիկական եւ իրապաշտական ըմբռնումների միաձուլումը, որ Վարուժանի ոճի բնորոշ յատկանիշն է, այստեղ առաւել ակնբախ է դառնում: Մռայլ եւ լուսաւոր, հրաշապատում եւ իրապատում գոյների մեծարուեստ զուգորդութեամբ նա քանդակում է բանուորական զանգուածների անսահման թշուառութիւնը եւ դրան հակադրուող ամբոխների ահռելի ուժը, պոռթկացող ամբոխի կանխազգացումը: Մի կողմից՝ «բանակները կմախք», «պատառոտուն շապիկներ» եւայլն, միւս կողմից՝ գլուխները տխուր, «Բիրերը հրձիգ» եւ միտեր, որոնք «հզօր կը տրոփեն». մի կողմից՝ «Ոսկեայ հորթին առջեւ մոր թուելու» բանակներ, միւս կողմից՝ «սարսափն այդ ահեղ բանակներուն».

Իրենց յորձանքը կարծես խուլ
զայրոյթով կը փորէ
Դղեակներու հիմունքները, ու
սալարկները որձաքարէ:

Սովատանջ բանակների այդ մեծ ուժը, ամէն ինչ քանդող, աւերող ուժ չէ միայն, ինչպէս արտայայտուել է քննադատութեան մէջ: Թէպէտեւ տարերային, այլ բայց նրա շարժումը աննպատակ չէ, բաղձում է աշխարհի վերափոխմանը՝ բերելու համար մարդկութեան յուսադեղ առաւօտը: Այդ ուժը կանգնեցրել է բարիկադներ, արքաների դահեր, հերկել է հողեր, եւայլն.

Եւ մեր զարուն յաղթութեան կամարն
այսօր կը հանգչի
Հարիւր հազա՛ր բանուորի ուսերուն
վրայ արծիւի:

Հ. Գ. ԲՇՏՈՒՆԻ

(7 Տար.)

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՀԵՏ

Ա.

ԽՄԲ.— «Սով. Գրականութիւն» ամսագրին մէջ (Ապրիլ, 1966), «Ամերիկան մրցում է...» խորագրին տակ, Ստ. Վարդանեան ստորագրութեամբ, կը պատմուի հանդիպում մը Համաստեղի հետ: Ստորագրողը ոչ Սփիւռքէն խաբար ունի, ոչ ալ գրականութեան մասին՝ որեւէ գաղափար: Կարելի չէ հասկնալ թէ ի՞նչն է մղած զինք Համաստեղը փնտռելու Պոսթընի մէջ եւ իր խելտեղը փնտռելու «Գիւղը» հոֆի ամբողջ պաշարը փոխելու «Գիւղը» հեղինակին առջեւ, աղճատ մարդու պատկեր մը տալով հայ գրողին եւ սովետական կրեսոսի հով մը՝ ինք իրեն, փոյթ չէ թէ լուսանկարուած բլլայ կոմպիւթերի համալսարանին առջեւ ... վիզ ծուռ :

... Յաջորդ օրն ինձ հետաքրքրական հանդիպումներ էին սպասում: Առաւօտեան հիւրանոց եկաւ Յոլակ Սուքիասեանը: Յաղթանդամ, պատկառելի դիմագծերով, վաթսունն անց մեր հայրենակիցն իր անմիջականութեամբ, պարզութեամբ եւ ջերմ անկեղծ հարազատութեամբ չուտով նուաճեց իմ համակրանքը:

Անսահմանօրէն բարի է այդ մարդը եւ ... չար: Բարի՝ բոլոր նրանց նկատմամբ, ովքեր սիրում են Հայաստանը, պաշտպանում են մեր հանրապետութիւնը, չար՝ չկամների, զզրախօսների, հակառակորդների նկատմամբ:

— Երկու բան չեմ կարողանում տանել, — ասում է նա, — մէկ՝ երբ որդին ըմբոստանում է մօր դէմ, մէկ էլ՝ երբ Հայն ամբաստանում է Հայաստանը:

Շուտով մեզ միացաւ Արիս Փափազեանը:

Դեռ եւս երէկ երեկոյեան օդանաւակայանում պայմանաւորուել էինք, որ համաձայնութեան դէպքում այսօր պէտք է այցելեմ Համաստեղին:

Ես մի քիչ ծանօթ եմ նրա ստեղծագործութիւններին. կարդացել եմ «Գիւղը», «Անձրեւ» շարքերի գողտրիկ պատմուածքները, գիտեմ որ նա մեզ հետ չէ քաղաքական հայեացքներով:

Մենք եւ մեզ միացած Ռուբէն Գրիգորեանը, ուղեւորւում ենք դէպի Ուաթերթաուն, որտեղ մեր բարեկամներից Ալպեր Ճանճիկեանը ասելու է Համաստեղի հետ հանդիպման հնարաւորութեան եւ ժամկէտի մասին:

Ուաթերթաուն: Ընդամէնը քսան րոպէում, աւտոմեքենայով, Պոստոնի կենտրոնից կարելի է հասնել այդ հայաշատ արուարձանը: Մէկ – երկու յարկանի շէնքեր փողոցի աջ ու ձախ կողմերում, խանութներ, արճարաններ, բազմագոյն ռեկլամներ:

Սուքիասեանը բացատրում է. «Այս հացի խանութ է, այս ճաշարանը դրացինիս է, այս շարքը միայն Հայերը առեւտուր կ՚ընեն ...»:

Ճանճիկեան տնային գեղարուեստական կարասիքի խանութ ունի, որտեղ ցուցադրուած են աշխարհի տարբեր մասերից բերուած գեղեցիկ կարասիք. արձանիկներ, լուսամփոփներ, բազմոցներ եւ այլ բազմաթիւ իրեր:

Նա մեզ դիմաւորում է խանութի կենտրոնում. ծանօթացնում է կնոջը. ապա ներկայացնում խանութի վերնայարկը տանող աստիճանների վրայ կանգնած ցածրահասակ տղամարդուն.

— Համաստեղ:

Ճիշդն ասած, ես յանկարծակիի եկայ: Մենք եկել էինք այդտեղ հանդիպման մասին պայմանաւորուելու, մինչդեռ ...

Ճանճիկեանը բացատրում է.

— Երբ հեռախօսեցի, ըսի, որ Հայաստանէն լրագրող մը կ՚ուզէ ձեզի հանդիպել, պարոն Համաստեղն այնքան ուրախացաւ, որ ձեզմէ առաջ հոս հասաւ:

Մենք ծանօթանում ենք: Ես բարձրաձայն նկատում եմ, որ պարոն Համաստեղը արտաքինով եւ մանաւանդ, շարժուձեւերով շատ նման է Հայաստանում համընդհանուր ճանաչման արժանացած մի մարդու:

— Ո՞վ է այդ մարդը, — հետաքրքրւում է գրողը:

— Վարդան Աճէմեանը, — միայն անուն – ազգանուն տալով բաւարարւում եմ ես ...

Սակայն անմիջապէս համոզւում եմ, որ զրուցակիցս չգիտի Վարդան Աճեմեանին: Եթէ Աճեմեանին չգիտի, մեր հանրապետութեան մասին ուրիշ բան գիտի՞ արդեօք պարոն Համաստեղը:

Համաստեղն արդէն պայմանաւորուել է Ճանճիկեանի հետ: Նա խնդրում է մեզ՝ Գրիգորեանին եւ ինձ, հիւր լինել իրենց տանը: Համաձայնում ենք:

Խանութի առջեւ սպասում է նրա ոչ այնքան նոր մեքենան: Նստում է ղեկին. Գրիգորեանի հետ տեղաւորւում ենք յետնամասում:

Համաստեղը սեփական տուն ունի քաղաքի մէկ ուրիշ արուարձանում: Մի քանի սենեակից բաղկացած մէկ յարկանի տունը թառել է բարձունքին, որտեղ կարելի է բարձրանալ փայտէ աստիճաններով:

Ընդարձակ հիւրասենեակում մեզ դիմաւորում է գրողի գերդաստանը: Տիկին Սրբուհի ուրախութիւնն աչքերում բարի ժպտում է մաղթում: Անողոք ժամանակը նրա երբեմնի գեղեցկութիւնից խնայել է միայն բարի, ժպտացող աչքերը: Դէմքին աւերածութիւնները շատ են: Անհարկի կնճիռները, որպէս ժամանակի եւ կենաց դժուարին ուղու վկաներ, ակօսել են այդ հիւրընկալ կնոջ դէմքը, կարծես ընդգծելու համար այն վեհութիւնը, որը տարբերում է տարեց մօրը աշխարհի մնացած կանանցից:

Աւագ դուստրը՝ Լորիկը այնքան է ինքնամփոփ ու լուռ, որ աւելի ճիշդ կը լինէր նրան ուղղակի Սուսիկ անուանել:

Կրտսերը՝ Արմինէն սլացիկ իրանով, գեղեցիկ դիմագծերով պարմանուհի է, սեւ, խոշոր, խելօք աչքերով, անզուգական ժպիտն այտերի գողտրիկ փոսիկներում:

Լորիկն աշխատում է ապահովագրական ընկերութիւնում, Արմինէն՝ ուսուցչուհի է եւ սովորում է միաժամանակ:

Բոլորը հիանալի խօսում են հայերէն: Բոլորն ուրախ են, որ Հայաստանից հիւր ունեն իրենց տանը: Չէ՞ որ մինչ այդ ոչ ոք Հայաստանից չի եղել այստեղ:

Զրոյցի ենք նստում հիւրասենեակից առանց միջնորմի բաժանուած փոքրիկ սրահում, որը երեւի ծառայում է որպէս աշխատասենեակ: Մի քանի հնամաշ բազմոց, սեւ, հին դաշնամուր, հնօրեայ սեղան, յատակին էժանագին գորգեր:

Աղջիկները մեզ մենակ են թողնում: Տիկին Սրբուհին առաջարկում է զրոյցը համեմել ըմպելիքով: Համաստեղը դէմ չէ– մենք եւս ընդդիմանալու վճռական փորձ չենք անում: Տանտէրը ներողութիւն է խնդրում ու մի քանի րոպէով մեզ թողնում տիկին Սրբուհու ուշադրութեանը:

— Ի՞նչպէս էք այստեղ ապրում, այս օտար երկրում, տիկին Սրբուհի, — հարցնում է Գրիգորեանը:

— Ապրելու համար շատ բան պէտք չէ, — տխուր պատասխանում է տան տիրուհին: Երեխաները մեծ մխիթարանք են մեզի համար:

— Շարունակո՞ւմ է գրել:

— Կը գրէ, ի՛նչպէս չէ, շատ կը գրէ:

— Իսկ դուք կարդացե՞լ էք Համաստեղին, — հարցնում է ամուսնու գրական բախտով ապրող կինը:

Ասում եմ, թէ կարդացել եմ որոշ բաներ, որ մի շարք պատմուածքներ ինձ շատ են դուր եկել:

— Ո՞ր պատմուածքները նկատի ունիք, — հետաքրքրւում է դռների արանքում յայտնուած Համաստեղը, փորձելով որքան կարելի է սովորական բնոյթ տալ հարցին:

Ես թուարկում եմ մի քանիսը՝ «Անձրեւը», «Զալոն», «Աղջի, Եղսիկը», «Քաջ Նազարը»:

Նկատում եմ, որ Համաստեղի աչքերում թացանում է յուզմունքը:

Օտար երկրում ստեղծագործող մարդու համար թանկ է հայրենի ժողովրդի ճանաչումը:

— Այնտեղ իմ գրքերս չեն ծախեր, — աւելի շատ ափսոսանք, քան բողոք եմ լսում նրա ձայնում:

— Ինչո՞ւ, հօ դուք Դաշնակցական չէք, — ուզում է միամիտ ձեւանալ Գրիգորեանը:

Համաստեղին դիւր է գալիս այս անմիջականութիւնը:

— Ի՞նչպէս չէ, պաշտօնապէս անդամ եմ:

— Ես մի ժամանակ կռուել եմ Դաշնակցականների դէմ, քանըմէկ Թուականին: Միայն թէ այն ժամանակուայ Դաշնակները նման չէին ձեզ, փափախով էին, մաուզերը կողքից կախ, — ասում է Գրիգորեանը:

Համաստեղը ծիծաղում է.

— Դուք հիմա՞ ալ այդ կարծիքն ունիք անոնց մասին:

Գրիգորեանը նայում է տանտիրոջ աչքերին.

— Առածն ասում է՝ կարմիր կովն իր կաշին չի փոխում:

(Մնացեալը յաջորդով)

Ուրեմն, երկիւղ – Աստուածը դարձած է սէր – Աստուած: Անհետացած են նոյնպէս աստուածպաշտութեան դաժան գործակալները, դաժան կանոնները, ինչպէս եւ ... Թլփատութեան դանակը, արիւնով դաշինք կնքող Աստուծոյ այդ պահանջը:

Ստեղծուած են բարեպաշտութեան ժողովրդական կարգեր: Ստեղծուած է առօրին աստուածպաշտութիւն մը:

Բայց ահա Պօղոսի «քաղցր քրիստոնէութեան» քարոզներուն ընթերցումը ի յայտ կը բերէ շատ հետաքրքրական երեւոյթ մը, — ապարէզ կ՚իջնեն փրոզէլիթները:

Յաջորդով «փրոզելիթ» բառին զաղտնիքները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՅՐԵՐՈՒ ՔԱՂԱՔԸ

Մեքսիկայի մէջ կը գտնուի Թիլթիփեք անունով հնդկական փոքր քաղաք մը, որուն բնակիչները կոյր են: Արդարեւ կոյր են երախաները, որոնք կը խաղան փողոցներու մէջ, կոյր են զանոնք խնամող մայրերը, կոյր են անոնց հայրերը, որոնք արտերը կը հերկեն: Վատ տեսողութիւն ունին նոյնիսկ ընտանի կենդանիները:

Տարիներ շարունակ, բժշկական յանձնախումբեր ուսումնասիրեցին այս առեղծուածը, բայց ապարդիւն: Վերջերս միայն քննութեան մը պահուն, Թիլթիփեք հնդիկի մը գլխու մորթին տակ բժիշկները նկատեցին փոքր հանգոյցներ: Կարելով զանոնք, անոնցմէ դուրս ելան փոքր Թրթուրներ: Շուտով հաստատուեցաւ, թէ ասոնք են փոքր քաղաքին կուրացման պատճառները: «Իսիս» մոծակի Թրթուրներ են, որոնք տարածուած են ամբողջ կեդրոնական եւ Հարաւային Ամերիկայի մէջ: Անոնք կ՚արտադրեն հեղուկ մը, որ կը վնասէ մարդոց տեսողութեան:

Մեքսիկական կառավարութիւնը որոշեց ամէն կարելի միջոցներով ոչնչացնել այս մոծակները եւ անոնց Թրթուրները՝ փրկելու համար փոքր քաղաքը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

- ԵՐԲ - ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Բայց կանգ առաւ, իրեն մօտ, նշմարեց այն մարդը որ յեղափոխութեան առաջին օրը զէնքը պաշտպանած էր հրաժեշտ առնելու վրայ էր Շուրօվ – Քարամին անունով մէկէ մը որ Միլիոնայիայի մէկ տունին գետնայարկը կը բնակէր. իշխան Վօլինսքիի բնակարանին եւեւը որմէ ընդարձակ բակով մը միայն բաժնուած էր. Իվան Շուրօվ – Քարամին համբաւաւոր էր իր խայթիչ լեզուով, իր մոլութիւններով, եւ իր ընդունելութիւններու շքեղութիւններովը: Իրմէ քսան տարու պզտիկ կնոջ մը, Նաթալիի հետ ամուսնացած էր որու ուրկէ գալը մարդ չէր գիտեր, բայց արուեստով եւ արուեստակցութիւնով Փեթրոկրատի առաջին տուներէն մէկը բրած էր իրենը:

Լիտիա ոչ մէկը ոչ միւսը կը սիրէր: Բայց եւ այնպէս որոշեց մօտենալ Շուրօվին. կ՚ուզէր գիտնալ թէ որի հետ կը խօսէր:

— Ինչպէս Լիտիա Սէրկէյվնա, զինքը չէ՞ք ճանչնար. իր կեանքը վէպ մըն է: Երբ երիտասարդ էր աշխարհի ամբողջ յաջողութիւնները ունեցաւ:

Երեսուն տարեկանին շատ գեղեցիկ աղջկան մը սաստիկ սիրահարեցաւ. ամուսնացաւ անոր հետ. եւ անկէ ի վեր մարդ չի տեսներ զինքը: Բացի գործերէն, ուրիշ պատճառով դուրս չելլեր տունէն: Ահաւասիկ տասնեւչորս տարի է որ կը տեւէ այս: Երբեք չէ ձանձրացած կնոջմէն. ոչ ալ ան իրմէն, աւելորդ է ըսել: Կիները կը կապուին պզտիկ բարեկամուհիիս, ինչպէս կը կապուին ...

Երեք զաւակ ունին ...

— Անունը չտուիք, ընդմիջեց Լիտիա լուրջ չեշտով մը.

— Նիքօլա Վլատիմիրովիչ Սավլինսքի, հիւսիսային դրամատունին նախագահը:

ԱՌԱՆՁԻՆ ՄԱՐԴ ՄԸ

Ֆինլանտայի մէջ, Փեթրոկրատէն յիսուն քիլոմեթր անդին Նիքօլա Սավլինսքի, ամարանոցի մը մէջ տեղաւորած էր կինը Սօնիան ու զաւակները: Սօնիա յղի էր, իր եւ զաւակներու առողջութիւնը պարտաւորած էին որ հետեւի ամուսինին խորհուրդին եւ քաղաքէն հեռանայ:

Ամէն Շաբաթ օր, ինքնաշարժով կ՚երթար անոնց միանալու: Անմիջապէս երբ իր քովն ըլլար: Սօնիա խանդով կը հարցաքննէր զինքը եւ կը ջանար անոնց դէմքին վրայ կարդալ այն մտահոգութիւնները զոր ան իրմէն ծածկել կ՚ուզէր: Ամէն անգամ, նա իրեն կը բերէր հեզնական եւ ժպտուն հանդարտութիւն մը ուր շատ սկեպտիկութիւն կը յայտնուէր: «Խա՞ղ մըն է արդեօք, կը խորհէր Սօնիա, արդեօք իմ վիճակիս համար ինձմէ խնայե՞լ կ՚ուզէ ամէն անձկութիւն, եւ չունեցած հանդարտութիւն մը կը ձեւացնէ»:

Սավլինսքի չարթուան լուրերը կը պատմէր. երբեմն կ՚ըսէր իր կնոջը.—

— Սիրելիս, անցած եմ այն տարիքը, ուր մարդ կ՚ոգեւորուի: Այսօրուան Ռուսիոյ մէջ մարդու մը պէս եմ որ խենթերու տունի մը մէջ կը գտնուի: Կը մերժեմ առայժմ իբր լուրջ նկատել իմ ժամանակակիցներս: Հիւանդներ են ասոնք: Եթէ վտանգաւոր դառնան, առանց զղջումի կը հեռանամ: Անգլիա կամ ուրիշ տեղ կ՚ապրինք, ուր որ ուզես: Քիչ մը անգլիական դրամ ունիմ: Լաւ արժէք ունին հիմա, եւ աւելի պիտի ունենայ: Ինչպէս ամէն Ռուս, Բորիս ալ պարտաւոր պիտի ըլլայ Եւրոպայի շրջանը ընելու. եւ երբ տագնապը վերջանայ, պիտի վերադառնամ հոս աշխատելու, եթէ երբեք Ռուսիա մը ըլլայ եւ ես ուզեմ աշխատիլ:

Սօնիա նկատեց որ իր զաւկին հետ աւելի լրջութեամբ կը խօսէր:

— Տղաս, կ՚ըսէր օր մը անոր, շահեկան ժամանակամիջոցի մը մէջ կը մտնենք. մի հաւատար ինչ որ քեզի կը պատմեն, մի կարծեր թէ անցողական տագնապ մըն է ասիկա եւ պիտի վերադառնանք իմ ճանչցած Ռուսիան: Նոր ժամանակներ կուգան: Հսկայական մղում մը կայ վարէն դէպի լոյսը, ռուս ժողովուրդի մթաստուեր հողին չփոթ կերպով կ՚ալեծփի: Զաւակս, այն ընկերութեան մէջ որ կը պատրաստուի, միշտ ազնուապետական կարգ մը պիտի ըլլայ: Բայց նախկինը պիտի չըլլայ որ կորսնցուցած էր իր դերին եւ պարտականութիւններու գիտակցութիւնը: Կառավարող նոր դասակարգը պիտի ստեղծուի տաղանդով եւ գործունէութիւնով ... հազար անգամ աւելի մեծ իշխանութիւն մը պիտի ունենայ անկէ որ այսօր կ՚անհետանայ, անկարող: Գիտնալը չէ խնդիրը, սիրելիս, թէ որքան դրամ պիտի ձգեմ քեզի: Թերեւս, բան մը պիտի չունենաս ինձմէ: Ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի ասիկա: Ինչ որ կը հաշուուի, այն ուժն է որ մէջդ պիտի դնեմ: Ինչ որ ալ ըլլաս, ինչ որ ալ գտնաս: Եթէ արժանիք մը ունիս, վաղուան ընկերութեան մէջ աւելի բարձր դիրք մը պիտի ունենաս քան ինչ որ ես ունիմ երէկուանին մէջ: Պէտք է աշխատիլ մարդ ըլլալու համար, Բորիս, էականը ան է:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 փրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 փր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Վահրամ Մոսկոֆեան պարտք կը համարի հրապարակաւ շնորհակալութիւն յայտնել, Կապոյտ Խաչի եռանդուն անդամուհի Տիկին Գարտինէ Աղապապեանին, որ յաճախ կ'այցելէ հիւանդանոց, ուր կը խնամուի երկար ատենէ ի վեր :

Կապոյտ Խաչը իր կարգ մը բարենպատակ գործերէն զատ, այս տեսակէտով ալ իր բարերար դերը ունի :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրըկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ձուկ պիֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ *նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :*

Տոմսակներու թիւը սահմափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, *դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին* 37պիս, Րիւ Թիւպանօ *Պ. Մ. Եավէրի :*

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու վրայ 758 մեթր բարձրութիւն :

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին : Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին :

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ :

Ձել ամ զէ *տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը : Պտոյտներ, լողանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ :*

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն. :

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ :

Մասնակցութիւն 385 փրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ : Կանխավճար՝ 100 փրանք : Սահմանափակ տեղեր :

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար :

Դիմել՝

RELATIONS TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սէնտ Մոնթոլոն, *Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :*

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր : Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, *մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :*

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթօքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 փրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Րիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, *Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :*

×

ՇԱԻԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

ՋԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, *Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :*

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ - ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ :

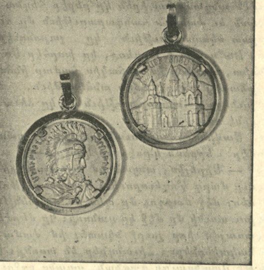
Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74 :

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Շրջանակով 400 Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

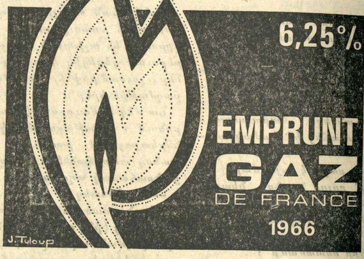
Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր : Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 փր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 փր.
» » պակաս օրական 15 փր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, *Երկուշաբթի օրերը ժամը* 19էն 20·30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 *ուսումնական տարեշրջանին :*

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քերովբէ կամ Սենեքերիմ Վարդանեան, հօրը անունը՝ Մեսրոպ, կնոջ անունը՝ Վանուհի, զաւկին անունը՝ Ժորժ (Գէորգ) ծնած 1925ին : Ձինքը կը փնտռէ իր եղբօր ընտանիքը (Երեւան) որ 1930էն ի վեր լուր չունի :

Տեղեկացնել՝

KOJENVNIKOFF
11, Rue de Mulhouse — Paris 2e

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱՉՔԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝
2300 փրանք
(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուազագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն : Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը :

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3 : Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն : Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները :

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէր քլաս) *ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ* Արմենիա *պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու : ԳԻՆ՝* 2850 *ՖՐ. :*

ԱՆՋՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ Է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ :

Աճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով :

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96
Մարսէյլի շրջանի համար
M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 28 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 28 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10646 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.646

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ա.

Խոր յուզումով կարդացինք Սիլվա Կապուտիկեանի խօսած պատմական ճառը Հայաստանի կոմկուսի ԻԴ. համագումարի նախօրեակին, Երեւանի մէջ, «26 կոմիսարներու» շրջանի կուսակցական ժողովին առջեւ (Յառաջ, Յունիս 21, 22, 23, 24):

«Հայ ժողովուրդի մեծ վշտի՝ Եղեռնի Յիսնամեակի նկատմամբ» Կրեմլինի վարիչներուն, համայնավար կեդրոնական իշխանութեանց բռնած ոչ – սազական (անվայել) դիրքն է, որ փոթորկած է զգայուն բանաստեղծուհիի իր հոգին եւ ըսել տուած իրեն այնպիսի դառն ճշմարտութիւններ, որոնք անսովոր են բոլշեւիկեան վարչաձեւին տակ ապրող մտաւորականներու համար:

Կապուտիկեան քաղաքացիական քաջութիւնն է ունեցած իր մտածումները անվախ եւ անվերապահ արտայայտելու համայնավարական բարձր ժողովի մը առջեւ, որուն կը մասնակցէր ամբողջական իրաւունքներով: Չէ՞ որ տարիներով համայնավարի անդամատետր ունէր իր գրպանը, ջերմեռանդ հաւատացեալ մըն էր բոլշեւիկեան վարդապետութեան, նոյնիսկ երկու ամիս լացած էր 1953ին, Սթալինի մահուան առթիւ:

Իր ժողովական բոլշեւիկ ընկերներուն առջեւ անիկա կրնար խօսիլ համարձակ՝ առանց ամրաստանուելու իբրեւ չեղում կատարող «հակակուսակցական»:

Բանաստեղծուհին իր այս ճառով հարազատ թարգմանը կը հանդիսանայ այն զգացումներուն եւ մտածումներուն, որոնք Հայաստանի տարեց թէ երիտասարդ բոլոր քաղաքացիներու հոգւոյն եւ մտքին խորը թաքնուած, անթեղուած են:

Ատոր ապացոյցը տեսանք անցեալ տարի Ապրիլ 24ին, երբ հարիւր հազար երիտասարդներ Հայաստանի մայրաքաղաքի պողոտաները թնդացուցին «Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը» պոռալով: Ցուցախտակներ պտտցուցին եւ Թուրքիկներ հրատարակեցին՝ քանի մը խտացած բառերու մէջ արտայայտելով Հայաստանի երկու միլիոն Հայութեան արդար պահանջները.— «Կորչի՛ն թրքական իշխանութիւնները արեւմտեան Հայաստանում...»: «Վերադարձրէ՛ք մեր հողերը...»: «Ազատութի՛ւն արեւմտահայերին...» եւայլն:

Քառասունեւհինգ տարիէ ի վեր առաջին անգամն էր, որ Երեւանի մէջ «պետականօրէն» կը նշուէր Մեծ Եղեռնի տարելիցը: Դժբախտաբար առաջին եւ վերջին անգամ:

Կրեմլին լռելեայն հանդուրժած էր, որ 1965 Ապրիլ 24ին Հայաստանի ժողովուրդը՝ իր վարիչներով միասին՝ ոգեկոչէ մեր «բիւրաւոր անմեղ զոհերու պայծառ յիշատակը»:

Սակայն նոյն օրը երիտասարդութեան միահամուռ խուժումը Օփերայի սրահէն ներս, — ուր տեղի կ'ունենար պաշտօնական սգահանդէսը — անակնկալ մը եղան Մոսկուայի վարիչներուն համար, որոնք տեսան թէ ազգայնական զգացումը ո՛րքան վառ ու կենդանի մնացած է մեր հայրենակիցներու հոգիին մէջ, հակառակ բոլշեւիկներու ապազգայնացման քարոզչութեանց:

Հայաստանի կոմկուսի վաստակաւոր Ա. քարտուղար Եակով Զարոբեան քաջութեան նոխազ դարձաւ՝ չնորհազրկուելով: Փետր.ի սկիզբը Մոսկուայէն Երեւան փութաց կենտկոմի անդամ Կապիտոնով՝ Կրեմլինի «ուքազ»ները հաղորդելու եւ բարձրաստիճան պաշտօնատարներու նոր նշանակումներ ընելու համար:

Այս բոլորը կապ ունէին յիսնամեակի տօնակատարութեան հետ:

Հայ ժողովուրդը իրաւունք չունէր յարգելու իր նահատակներու անթառամ յիշատակը: Իրաւունք չունէր արդարութիւն պահանջելու:

Մոսկուա կը սիրաբանէր Անգարայի հետ, ճիշդ այն օրերուն, երբ Հայութիւնը՝ հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ՝ համերաշխութեամբ, միասնականութեամբ արժանավայել յարգանքը կ'ընծայէր յանուն ազգութեան եւ ազատ հայրենիքի զոհուած իր մէկուկէս միլիոն մարտիրոսներուն:

Կրեմլինի վարիչները համակրանքի, սփոփանքի խօսք մը անգամ չէին արտասաներ մեր թանկագին մեռելներու յիշատակին:

Մինչ «հայ ժողովուրդը իրաւացիօրէն սպասում էր, որ սոցիալիզմի երկիրը իր ազդու ձայնը կը բարձրացնի դատապարտելու թրքական դաւութարարների կազմակերպած ... մի ամբողջ ժողովրդի ոչընչացումը հետապնդող ցեղասպանութիւնը, ճի՛շդ այնպէս, ինչպէս նա այդ արեց համաշխարհային Բ. պատերազմի քսանամեայ տարելիցին, երբ խօսքը վերաբերում էր գերմանական Փաշիզմին եւ նրա ցեղասպան ոճիրներին», ընդհակառա՛կը, հէնց այդ ամիսներին սկսուեցին բարեկամութեան եռանդուն բանակցութիւններ Թուրքիայի հետ... անտեսելով Թուրքիայից՝ այնքան տառապանք կրած մի ողջ ժողովրդի հոգեվիճակը»:

Յետոյ նաեւ կոմկուսի պաշտօնաթերթ Պրաւդան 3-4 տող միայն գրած է յիսնամեակի մասին, իսկ միութենական ոչ մէկ թերթ, ոչ մէկ կազմակերպութիւն արձագանգած է տարելիցին կամ բաժնած հայ ժողովրդի վիշտն ու վրդովմունքը:

Տակաւին ուրիշ դառն ճշմարտութիւններ ալ կը մատնանշէ հիասթափուած բանաստեղծուհին՝ Սիլվա Կապուտիկեան:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼԵՆԻՆԿՐԱՏԷՆ ՔԻԵՒ

ՄԻՇՏ ԽԱՆԴԱՎԱՌ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Սիպիրէն Լենինկրատի ճամբուն վրայ, նախագահ տը Կոլ պիտի այցելէր անջրպետային զաղտնի կայան մը, որուն մասին չէր խօսուեր: Զարմանալի կը թուի սակայն թէ այցելութենէն ետք ալ խորհրդային մամուլը լուռ կը մնայ, ինչպէս կը նկատեն արեւմտեան թղթակիցները:

«Թաս» գործակալութիւնը կը հաղորդէ քանի մը տողով որ Կոսմոս 122 սպուտնիկը արձակուած է, բայց չի հաստատեր թէ այդ արձակման ներկայ եղած է նախագահ տը Կոլ:

Արեւմտեան թղթակիցներու համաձայն տը Կոլ այցելած է Բայկոնուրի կայանը, անուն մը որ ծանօթ չէ խորհրդային քաղաքացիին: Ինչպէս գրեցինք այս այցելութեան ընթացքին Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին կ'ընկերանային միայն Արտաքին Նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ, իր անձնական բժիշկը եւ թիկնապահը:

Բայկոնուրի մէջ, Ֆրանսացի պետական հիւրերը ընդունուած են Բրեժնեւի և Կոսիգինի կողմէ, ինչպէս նաեւ կարգ մը խորհրդային անձնաւորութիւններու ի չարս որոնց չորս մաւեշալներ՝ Մալինովսկի, Վորոնով, Կրիլով եւ Զախարով:

Նախագահ տը Կոլ մօտէն ուսումնասիրած է երեք յարկերէ բաղկացած հրթիռը որ ծիրի վրայ պիտի դնէր Կոսմոս 122 արբանեակը, ապա ներկայ եղած է բուն իսկ արձակման: Ֆրանսական աղբիւրները որոնք կուտան այս լուրը, կ'աւելցրնեն թէ ըստ կատարուած հաշիւներուն, տը Կոլ վեցուկէս ժամ մնացած է Բայկոնուրի կայանը:

Առաջին անգամն է, որ պետական օտար ղեկավար մը հրաւիրուած է մտնելու խորհրդային գաղտնիքներէն ներս:

Շաբաթ իրիկուն, տը Կոլ կը հասնէր Լենինկրատի օդակայանը: «Մեծ հաճոյք է ինծի համար, կը յայտարարէր Ֆրանսական Հանրապետութեան նախագահը, որ կը գտնուիմ այս հերոսական, ուժեղ, ճառագայթող քաղաքը, ուր առաջին անգամ աշխարհի երեւցաւ Ռուսաստանի մեծութիւնը եւ ուր կատարուեցաւ, կը խորհիմ, ձեր պատմութեան գլխաւոր դէպքը՝ ձեր յեղափոխութիւնը»: Ապա, եւ այս անգամ ռուսերէն, տը Կոլ յայտարարած է.— «Մի՛շտ գեղեցիկ եղիր, Պետրոսի քաղաք, եւ մնացիր անսասան ինչպէս է Ռուսաստան», Այս պարբերութիւնը գոց գիտեն բոլոր Ռուսերը, տրուած ըլլալով որ մաս կը կազմէ Պուշկինի «Պղնձեայ ձիաւորը» գործին, ուր կ'ոգեկոչուի Ս. Պետերբուրգը: Շարունակելով, միշտ ռուսերէն, տը Կոլ ըսած է. «Կեցցէ՛ Լենինկրատ, կեցցէ՛ խորհրդային ժողովուրդը, կեցցէ՛ Ֆրանսայի եւ Ռուսաստանի բարեկամութիւնը»: Նկատելի է անշուշտ թէ նախագահ տը Կոլ յաճախ կը գործածէ Ռուսաստան բացատրութիւնը փոխանակ Խորհ. Միութեան:

Քաղաքը զուարթ է եւ մէկ միլիոն կը հաշուուի բազմութիւնը որ փողոցէ փողոց կ'ողջունէ Ֆրանսայի Նախագահը:

Կիրակի առաւօտ, նախագահ տը Կոլ եւ Տիկին տը Կոլ ներկայ կ'ըլլային Ֆրանսական Նախկին մատուռին, Նոթր – Տամ տը Լուտի պատարագին զոր կը մատուցանէր Լիթուանացի քահանայ մը, որ արտօնութիւն ալ ստացած էր քարոզ մը արտասանելու: Մօտ հինգ հարիւր կաթոլիկներ ներկայ կ'ըլլային նաեւ այս պատարագին:

Նոյն օրը, տը Կոլ կ'այցելէր Պիսկարեւսկոյ գերեզմանատունը ուր թաղուած են 470 հազար զինուորական թէ քաղաքային զոհերը Լենինկրատի պաշտպանման: Գիշերը Կիրով թատրոնին մէջ տը Կոլ ներկայ կ'ըլլար բեմապարերու ներկայացման մը: Նախապէս այցելած էր նշանաւոր Էրմիթաժի թանգարանը, որ հարուստ է նաեւ Ֆրանսացի տպաւորապաշտ նկարիչներու գործերով:

Նախագահը եւ իր շքախումբը Լենինկրատէն Քիեւ մեկնեցան:

ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՆԱԽՕՐԵԱԿԻՆ

Փուաթիէի մէջ, ԻՒ ԷՆ ԷՌ, ԻՒ ՏԷ ԹԷ Ազգ. Խորհուրդը նիստ գումարած էր: Վարչապետ Փոմփիտու այս առթիւ վաւերացնել տուաւ մեծամասնութեան ընդլայնման իր տեսակէտը, այլ խօսքով ընտրական իւրաքանչիւր շրջան Ե. Հանրապետութեան մէկ թեկնածու պիտի ներկայացնէ միայն: Նախարարապետը զուարճացուցած է պատգամաւորները յիշելով դահաժառանգին խօսքերը Ժան Լը Պոնի «Հայր, զգոյշ աջին, հայր, զգոյշ ձախին» եւ բացատրած թէ մեծամասնութիւնը պատրաստ է իր մէջ ընդունելու բոլոր անոնք, որոնք կուգան աջէն, ձախէն կամ կեդրոնէն եւ համաձայն են մանիֆեստին երեք սկզբունքներուն:

Դեմոկրատ կեդրոնի քաղաքական խորհուրդին առջեւ, Լըքանիւէ յայտարարած է թէ ապարդիւն է խորհիլ թէ համաձայնութիւն կրնայ գոյանալ կեդրոնին եւ ձախի մը միջեւ որ կը զինակցի համայնավար կուսակցութեան հետ:

Լըքանիւէի համար, Կեդրոնի սկզբունքները յստակ են.— Պէտք է առաջարկներու ուժ մը ըլլալ: Պէտք է ազատ ըլլալ առանց մտահոգուելու ուրիշներու բռնածով: Պէտք է ներկայ ըլլալ եւ ուրեմն թեկնածու մը պիտի ներկայացնէ առաւելագոյն չափով: Նոր մեծամասնութիւն մը պէտք է: Վերջապէս, կեդրոնը «Եւրոպացի» է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ հիւլէական չորս փորձեր պիտի կատարէ մինչեւ Սեպտեմբեր 15: Առաջինը՝ Յուլիսի սկիզբը:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Գերագոյն Խորհուրդը, ընտրուած Յունիս 12ին, պիտի գումարուի Օգոստոս 2ին: Հաւանաբար պիտի զբաղի հնգամեայ ծրագրով:

ՊԱԼԻ շրջանին մէջ, կիները քուէարկելու իրաւունք պիտի ունենան: Այս ձեւով Պալի շրջանը զուիցերական առաջին շրջանը պիտի ըլլայ ուր կիները կրնան քուէարկել:

ՃՈՆՍԸՆԻ գրած նամակը Նախագահ տը Կոլի, Մարտ 22ին, հրապարակուեցաւ առջի օր: Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'ըսէ, ի մէջ այլոց, թէ դժուար է իրեն հաւատալ թէ Ֆրանսա երկար ատեն հեռու պիտի մնայ հասարակաց գործերէն: Ապահովութիւն կուտայ սակայն թէ միշտ տեղ մը պիտի պահուի Ֆրանսայի, Ատլանտեան կազմակերպութեան մէջ, երբ որոշէ վերադառնալ:

ԹԻՐԱՆԱՅԻ մէջ, ՇՈՒ ԷՆ ԼԱՅ խօսակիցներ գտած է որոնք համոզուած են թէ չինական տեսակէտները իրաւացի են:

ՓԱՐԻԶԻ շրջանը պաշտօնի թեկնածուներուն միայն 36 առ 100 ընդունուած է բերանացի քննութեան մասնակցելու համար:

ՔԻՒՐՏ ինքնավարութեան բանբերը՝ Տօքթ. Օսման, յայտարարած է Փարիզի մէջ, թէ իրաքեան կառավարութիւնը ընդունած է քրտական ինքնավարութեան սկզբունքը եւ բանակցութիւններ կը տարուին ներկայիս Պաղտատի մէջ, Զօր. Պարզանիի ներկայացուցիչներուն եւ իրաքցի պատասխանատուներուն միջեւ որոշելու համար թէ ինչ ձեւ պիտի առնէ այդ ինքնավարութիւնը:

ՍԱՆ – ՏՈՄԷՆԿԷՆ կը հաղորդեն թէ «Խաղաղութեան միջամերիկեան ուժը» 90 օրէն պէտք է պարպէ Սան – Տոմէնկը:

ԼԻԲԱՆԱՆ եւ Քուէյթ մտահոգ են այն բաժանումներէն որոնք պառակտում ըստեղծած են արաբական աշխարհի մէջ: Այս է գլխաւոր կէտը այն հասարակաց զեկոյցին որ հրապարակուած է Պէյրութի մէջ, Քուէյթի Էմիրին այցելութեան առթիւ: Իշխանապետը եւ նախագահ Հելու կը յուսան նաեւ թէ ոչ մէկ դժուարութիւն արգելք պիտի հանդիսանայ Ալժէի յառաջիկայ վեհաժողովին:

ԹԷԼ – ԱՎԻՎԻ մէջ այն յանձնախումբը որ կը հակակշռէ Իսրայէլի Ֆիլարմոնիք Նուագախումբը դիմած է նուագախումբին ղեկավարութեան որ հրաժարի Վակնէր եւ Ռիշար Շթրաուս նուագելէ: Վակնէրի գործերը հակահրեայ նկատուած են, իսկ Շթրաուս նացի նկատուած է եւ այս երկու հեղինակները արգիլուած են Իսրայէլի մէջ: Նուագախումբին ղեկավարութիւնը խորհած էր թէ ժամանակը իր դերը կատարած էր, բայց տուած որոշումը ծանր բանավէճեր ստեղծած է երկրին մէջ:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ վարչապետ՝ Նովոթնի յայտարարած է Սընտէյ Թայմզի թէ իր երկիրը կողմնակից է որ Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերը ջնջուին թէեւ այս հարցը կը վերաբերի ոչ միայն ընկերվարական երկիրներուն այլեւ բովանդակ Եւրոպայի եւ աշխարհի:

ԹՈՒՐՔ ՑԵՂԱՍՊԱՆՆԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԸ
ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(Զ. եւ վերջին մաս)

Ամասիայէն դէպի Հարաւ աքսորեալ (այրերու) սպանդի մասին վալի Մուամմէր հետեւեալ ծածկագիրը ղրկած էր.—

ԿԱՐԳԱԹԻՒ ԴԻՒԱՆԻ
Կ. Ընդհ. 359
Խ. Մասնաւոր 866

Թարգմանութիւն ծածկագիր հեռագրին, որ ուղղուած է Սեբաստիոյ կուսակալ Մուամմէր պէյի կողմէ, Ամասիոյ ոստիկանութեան հրամանատար Գնդապետ Քէօր Նուրի *էֆէնտիի.—*

« Հայերը դրկեցէք կտրուկ ճամբով, առանց զանոնք անցընելու Եւդոկիայէն»:

Ծանօթութիւն.— Ամասիոյ եւ Սեբաստիոյ միջեւ կը գտնուի Եւդոկիա քաղաքը, ուրկէ անպայման պէտք է անցնիլ Սեբաստիա երթալու համար: Ուրիշ ճամբայ գոյութիւն չունի: Հետեւաբար այս հեռագրական հրամանը ծածուկ ի*մաստ* ունի, *այսինքն — Հայերը ջարդել Եւդոկիա չհասած: (Ակնարկուած Հայերը ջարդուած են Ղաղ - Օվայի եւ Չէնկէլ - Պօղազի մէջ):*

Հեռագիրը Թուական չունի:

Վալի Մուամմէր իր հեռագրին մէջ հետեւեալը աւելցուցած է՝ իբրեւ նկատողութիւն.— (Բնագիրը բառ առ բառ), « *Վիլայէթ Սէվգըյաթը* խիթամ պուլմըշտըր(*): *Սէվգ վէ թէպիիտ էտիլէն նուֆուսը Վիլայէթ Եււդ Ալթմըշ պին* (160 *հազար) րատտէսինտէ թախմին էտիլիօր, մա մաֆիհ, պու մըգտարըն պիր գըսմը Գարահիսար վէ Ամասիա վազըլարըն - տա մահվ վէ թէլէֆ օլմալարը մազնուն, վէ չու հալէ կէօրէ, Վիլայէթտէն սէվք էտիլէպիլէն էրմէնի մըգտարընըն սինիլ-տէ մուգայյէտ մըգտար ւււզէրինէ գապուլը մուաֆագ տըր:*

Հեռագրի բնագրին տառացի թարգմանութիւնը.

« *Վիլայէթին (մէջ) տարագրութիւնը վերջացած է: Քշուած եւ տարագրուած անձերուն թիւը Վիլայէթին մէջ* 160.000 *նախատեսուած է: Սակայն, այդ թիւին մէկ մասը Գարահիսարի եւ Ամասիոյ դէպքերու ընթացքին բնաջնջուած եւ ըսպաննուած են, այդ հաշւով, վիլայէթին տարագրուածներու թիւը տոմարի մէջ արձանագրուածը ընդունիլ յարմար է* »:

Ըլլա՛յ սանճագին մէջ, ըլլա՛յ սանճագէն դուրս, բնտարկուած եւ սպաննուած Հայերը եւ զինուորները այդ հաշիւներուն մէջ չեն: Սեբաստիոյ սանճագին թիւը Առաջնորդարանը տուած է 255.430: *Կարապետ Գաբիկեան կուտար* 192.164:

ԳԼԽԱՒՈՐ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՍԱՆՃԱԳԻՆ ՄԷՋ

Զանց առնելով հարիւրաւոր ժանտարմներ, չէթէներ, ոստիկաններ, սպաներ, չեթէպաշիներ, եւ անոնց գործակցող հազարաւոր ոճրապարտ Թուրքեր, կուտանք միայն առաջին դծի վրայ պարագլուխ, ոճիր — կազմակերպողներու փոքրը ցանկ մը. — Կեդրոնական կառավարութեան նախարարները, մասնաւորապէս 3րդ Զօրաբանակի հրամանատար Մահմուտ Քեամիլ փաշա(**), վարչական բարձր. պաշտօնեան Վալի Մուամ*մէր կոչուած հրէշը, 10րդ Գօլ Օրտուի հրամանատարի մնայուն փոխանորդ Փէրթէվ* պէյ, *որ հազարապետ էր, վերջը եղած է փաշա: Թուրք երեսփոխան Րա*սիմ պէյ: *Իթթիհատի պատասխանատու Քարտ. Կեդրոնէն ղրկուած եւ մի քանի անգամ բերած բերանացի հրամաններ ցեղասպանութեան համար,* Ապտիւլ Ղանի պէյ, *որ յետոյ նոյն ոճիրը գործած էր Եփրիկէի նահանգին մէջ: Ժանտարմըրիի հրամանատար Գնդապետ* Ալի Շէֆիգ պէյ: *Պատերազմական Ատեանի մնայուն նախագահ* Մուսթաֆա Սապրի *եւ Գնդ.* Ալի պէյ: *Ոստիկանական Տնօրէն* Րիֆաաթ պէյ, *որ Պալքաններէն բերուած էր:*

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՍԱՆՃԱԳԻ ՀԱՅՈՑ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ԿՈՐՈՒՍՏԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐՈՒ ՀՈՂԱՅԻՆ ՊԱՀԱՆՋԸ

200.000 *Հայերու արիւնէն զատ, նիւթական կորուստը, առանց հաշուելու ազգային հարստութիւնները, եղած է* 500 *միլիոն ոսկի տոլար:*

Հայը իրաւունք չահած է իր դատը բերելու արդարութեան ատեանի առջեւ, Միջազգային Դաշնագրով ճանչցուած է մեր իրաւունքը, թէ մեր իրաւունքները պահանջելու եւ թէ ջարդարար կառավարութիւնը պատժի ենթարկելու՝ Սեւրի Դաշնագրի 226 – 230 *յօդուածներուն համաձայն, ուր կ'ըսուի. «Թուրք կառավարութիւնը պարտաւոր է բոլոր փաստաթուղթերը յանձնելու (յօդ.* 228) *եւ դատարանի ենթարկելու ջարդերու պատասխանատուները» (այսինքն ցեղասպան Թուրք կառավարութիւնը) Յօդ.* 230:

Հայերուն պահանջը միայն արեան եւ նիւթական հատուցման պահանջը չէ, այլ նաեւ պահանջը՝ իր ծննդավայր հողին, որ իր հայրենիքն է եղած երեք հազար տարիներէ ի վեր, եւ Թուրք կառավարութիւնը, Հայերը բնաջնջելով, կ'ուզէր Հայաստանը դրաւուած պահել, առանց Հայու:

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(*) Այս հեռագիրը թէեւ թուական չունի, բայց որովհետեւ գրուած է թէ «վիլայէթ *սէվգըյաթը խիթամ պուլմուշտըր*», այդ թիւը 1915 Յուլիս 9 է: Ուրեմն հեռագիրը ղրկուած ըլլալու է 1915 Յուլիսի կէսին:

(**) Մահմուտ Քեամիլ կոչուածը, որ թէեւ զինուորական գործողութեանց մէջ զինուորական ոչնչութիւն մըն էր, ըստ գերման զին.Առաքելութեան պետ Մարաջախտ Լիման Ֆոն Զանտէրսի, բայց իրական հայակեր մըն էր, գործակից էր էրզրումի մէջ Պէհաէտտին Շաքիրի, այս էր, ըստ դատական արձանագրութեանց, «Հայու օգնող ոեւէ Թուրք պիտի կախուի» հրամայողը: Այս էր, որ էրզրումի մէջ գերման զինուորականի մը՝ հիւպատոս *Րիհթըր Ֆոն Շոյպնըրի* յայտնած էր, թէ «պատերազմէն ետք այս վայրերուն մէջ (Արեւմտեան Հայաստան), ոեւէ Հայ չենք ուզեր»: Վեց նահանգներու վալիներուն հետ խորհրդակցութեամբ՝ ցեղասպանութեան գործը լրացնելէ ետքը Կ. Պոլիս փոխադրուեցաւ եւ եղաւ Էնվէրին խորհրդականը:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ՝ ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՀԵՏ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Համաստեղը տանտիրոջ իրաւունքով առաջարկում է փորձել խմիչքը:

— Թուրքական օղի է, կը հաւնի՞ք:

Ես կատակում եմ:

— Ցետոյ էլ ասում են դաշնակցականները չեն սիրում Թուրքերին:

Փորձում ենք օղին:

Որքան էլ ես ինտերնացիոնալիստ եմ, չեմ կարողանում անբաւականութիւնից դէմքս չկնճռոտել: Կեանքումս երբեք աւելի անհամ բան չեմ խմել: Տիկին Սըրբուհին նկատում է այդ. քիչ եռք բաժակիս կողքին աւելանում է երկրորդը, աւելի փոքրը, լիկեորատիպ խմիչքով:

— Թերեւս սրիկա փորձէ՞ք:

Շնորհակալութիւն եմ յայտնում յարգելի տանտիկնոջը, սակայն Թուրքական օղիով լի բաժակը ինձնից չեմ հեռացնում:

— Հարկաւոր է ամէն ինչ փորձել, ուրիշ ե՞րբ հնարաւոր կը լինի Թուրքական օղի խմել դաշնակցականի տանը ...

Հետաքրքրւում եմ թէ չի՞ փորձել պարոն Համաստեղը հայրենիք այցելել:

Ոչ, չի փորձել. առիթներ եղել են, հրաւէր, բայց ... խանգարել է տիկին Սըրբուհու առողջական վիճակը:

— Ձեր պատմուածքներից երեւում է, որ դուք շատ էք սիրում հայրենին, — փորձում եմ ինչ որ բան ասել ես:

Համաստեղը աչքերից հեռացնում է ժպիտը.

— Հայրենին չսիրել չես կրնար, հոս, այս երկրին մէջ, աքսորականներու պէս կ'ապրինք. քառասուն տարիէն աւելի ուրիշի երկրին մէջ, հայրենիքէն հեռու:

Յիշեցնում եմ, որ հայրենիքի դռները բաց են նրա զաւակների առաջ, նոյնիսկ մոլորուածների:

Տիկին Սրբուհին նախազգալով, որ բանավէճը գնալով թէժանալու է, մեզ հրաւիրում է ճաշասենեակ: Փորձում ենք հրաժարել, սակայն ապարդիւն, հիւրասէր տանտէրերը խնդրում են կիսել իրենց մի կտոր հացը:

Սեղանը ծանրաբեռնուած է հայկական ուտելիքով՝ բաստուրմա, սուջուխ, արեւելեան համեղ խորտիկներ: Օղին թուրքական է: Գիտեմ, որ դրանից յետոյ ամբողջ երկու օր գլուխս տրաքելու է, սակայն խմում եմ տանտիրոջ հետ հաւասար:

Նորից զրոյցը քաղաքական բանավէճի բնոյթ է ստանում: Վիճում ենք մեր ժողովրդի բախտի, նրա անցեալի, այսօրուան եւ ապագայի բազմաթիւ հարցերի շուրջը: Մեր հայեացքները չեն համընկնում, տարբեր են մեր մօտեցումները եւ տարբեր՝ դիրքերը:

Գրիգորեանն ու ես ներկայացնում ենք մեր վերածնուած հայրենիքը, հայ պետականութիւնը. նման ենք գործից եկած մարդկանց: Համաստեղը դիտորդ է, հակառակ դիրքերում կանգնած դիտորդ, որն ի տարբերութիւն իր շատ գաղափարակիցների, պատրաստ է ընդունել մեր Հանրապետութեան նուաճումները, ժողովրդի վերածննդի փաստը միայն ...

— Այդ ամէնը՝ քաղաքները, գործարանները, գիւղերը հայ ժողովուրդի տաղանդի եւ շնորհքի արդիւնք են: Հայ ժողովուրդը շինարար ժողովուրդ մըն է, — կարծես ի միջի այլոց նկատում է նա, որոշակիօրէն հասկացնելով, որ անկախ կարգերից, Հայաստանն այսօր այլ կերպ լինել չէր կարող:

Չհամաձայնուել, որ մեր ժողովուրդն իսկապէս շինարար ժողովուրդ է, չի կարելի: Բայց մի՞թէ Համաստեղին յայտնի չէ այդ շինարար ժողովրդի անցեալը, մի՞թէ նա չգիտէ, որ պատմութեան քառուղիներում թողնելով հոյակապ բերդաքաղաքների աւերակները, նա ընդամէնը 40 – 45 տարի առաջ ստիպուած էր իր գոյութիւնը քարշ տալ գետնափոր, քարանձաւանման հիւղակներում, պատըսպարուել կլլածեփ խրճիթներում, տառապել աղքատութիւնից, համաճարակներից, խաւարից, դրան տակ մշտապէս պատրաստ պահելով գաղթականի խուրջինը: Մի՞թէ նրան յայտնի չէ, որ Թուրքիայի եւ Պարսկաստանի հարեւան շրջաններում, քան Թուականի համեմատութեամբ, այժմ համարեա ոչինչ չի փոխուել, մինչդեռ Հայաստանը, Ադրբեջանը, Վրաստանը դարձել են զարգացած արդիւնաբերութեան, յարաճուն

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

«Հեթանոս երգեր»ը մաքառման փիլիսոփայութեամբ կապւում է «Ցեղին սիրտը» գրքի հետ: Սակայն այստեղ գեղարուեստական մխանգամայն նոր նիւթով եւ արուեստի նոր միջոցներով բանաստեղծը դրսեւորել է ոչ միայն ազգային – ազատագրութեան, այլեւ ընդհանրապէս ազատութեան գաղափարը, կանգնելով աշխարհի ճնշուած մարդկութեան խնդրի հանդէպ: Այս տեսակէտից բնորոշ է, որ դեռեւս «Ցեղին սիրտը» շարքի սքանչելի քերթուածներից մէկում («Նեմեսիս») ընկերային վրիժառի ընդվզման փոնի *վրայ բարձրացած արդարութեան եւ վրէժի աստուածուհու արձանի մօտ խռնւում են ընկերային եւ ազգային ճնշման զոհերը, «գործատունէն, թիաբանէն, բանտերէն» դրոհող ամբոխների կողքին կանգնում են նաեւ ջարդերից «այրուձքի տակ ճզմուած հայ մարդիկ»:*

Բանուորական երգերում մարդկայնօրէն գեղեցիկը դրսեւորւում է ոչ միայն տնանկի ու թշուառի, «յանուն պատառ մը հացի» գործատուն մտնողի հանդէպ ունեցած անսահման կարեկցութեան, մարդկայնութեան մէջ, այլեւ տառապածի, ճնշուածի տիտանական ցասման եւ պայքարի մէջ: Հեթանոս երգը այստեղ դառնում է հսկաների երգը, որի մէջ լսւում է առնական, մեծ սրտերի տրոփիւնը, բանուորների ոտնաձայնը, հուժկու բազուկների շարժումը.

Որոնք կարմիր պիտ' ըլլան, օր մը
գանգե՛ր դարբնելով:

Այստեղ բանաստեղծի գեղագիտական իտէալը կապւում է մաքառման հետ՝ բանաստեղծական հիւսուածքներին տալով արտասովոր կրակոտութիւն: Բոցաշունչ, թեւաւոր պատկերներում զարգացւում են բանուորական զանգուածների ուժի գաղափարը, շարժման առնական ու խրոխտ կշռոյթը, ժողովուրդների զարթօնքը եւ պայքարի մոլեգնութիւնը.

Ժողովուրդներն աւասիկ կը խորտակեն
շղթաներն
Եւ անոնցմով տէրն իրենց կատաղօրէն
կը ծաղկեն:

×

Վարուժանի ստեղծագործական կենսունակութեան հիանալի ապացոյցը հանդիսացաւ «Հացին երգը», որ լոյս ընծայուեց հեղինակի մահից յետոյ՝ 1921*ին, Կ. Պոլսում: Այստեղ բանաստեղծը նպատակ չի դրել տալ իր ապրած շրջանի հայ գիւղի համակողմանի պատկերը, թէպէտ, իր ուսուցչութեան տարիներին մեծ լիցք է ստացել հայրենի աշխարհից: Նրան հիմնականում զբաղեցրել է հայրենի հողի եւ մարդու ազատութեան հարցը: Եթէ «Հեթանոս երգեր»ում քաղաքը եւ գործարանը, տիրող կարգերի այս խորհրդանիշները, պատկերւում են մռայլ գոյներով, ապա «Հացին երգ»ում գիւղի բնանկարներն առնում են ցոլեռի, կակաչների ու արեւի պայծառ գոյներ: Սրանով բանաստեղծը հակադրւում է քաղաքի այլասերմանը, բարձրացնելով ազատ, ծաղկուն հայրենիքի, ժողովրդական կեանքի եւ բարոյականութեան գեղագիտական իտէալը:*

«Հացին երգ»ով Վարուժանը հայ գրականութեան է բերել միմիանց յաջորդող դաշտային աշխատանքների ամբողջական երգաշար, որ ամբողջացւում է ներքին սերտ կապով: Այս տեսակէտից դա մի պոեմաձեւ *ստեղծագործութիւն է: Պատահական չէ, որ երփնավառ դաշտերի բանաստեղծութիւնով ներթափանցուած այդ երգաշարը սկսւում է բացուող գարնան պատկերներով: Ծաղկող բնութեան հետ կարծես հայրենիքն էլ է վերածնուել, ազատուել բռնութեան կապանքից: Այստեղ ամէն ինչ ողողուած է երազելի ազատութեան եւ խաղաղութեան լոյսով: Աշխարհն ազատ է ու լայն: Ցորեանի ծովերը տարածւում են հորիզոնից հորիզոն: Արտերին իջել է վսեմ անդորրութիւն եւ խնդութիւն: Դաշտերը հրդեհուել են կակաչների կարմիրով, ամէն ինչ խնդում, ամէն ինչ ոսկի երազներով է լցուել:*

Այս երգերի հերոսը իր էութեամբ հայրենի բնաշխարհի շարունակութիւնն է՝ բարիքներ ստեղծողը, «քրտինքով մարգարտեայ բնութեան թագը» հիւսողը: Նա «դաշտի հզօր զաւակն» է, ազատ եւ ինքնավստահ: Նրա ոտքերի տակ դղրդում է մայր երկիրը, «բայց չի խամրիծիլ մ'իսկ դարշապարին տակ հսկայ»: Նրա հոգին անբասիր է, չիտակ, ինչպէս իր գծած ակօսները հողի մէջ: Նա հերկում է երգելով եւ հերկերը ոռոգում են ոչ թէ իր արիւնով, ինչպէս դարեր շարունակ, այլ՝ օձերի, որ սպանուել են խոփից:

Բանաստեղծական այս բարձր տրամադրութիւնն ունի իր պատմական հիմքերը: «Հացին երգը» ստեղծելիս ջարդերի շրջանն անցել է: 1913ին հայկական հարցը նորից առաջ էր քաշուել:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(8 Շար.)

գիւղատնտեսութեան, առաջաւոր գիտութեան ու մշակոյթի Հանրապետութիւններ: Մի՞թէ նա իսկապէս միամիտ էն համոզուած է, որ եթէ չլինէին սովետական կարգերը, չլինէր եղբայրական ժողովուրդների մեծ միութիւնը, հայ ժողովուրդը կը կարողանա՞ր հասնել այսօրուայ բարձունքներին :

Համաստեղը փորձում է պաշտպանութեան տակ առնել այն կուսակցութիւնը որի պաշտօնական անդամը լինելու դժբախտութիւնն է ունեցել, ջանում է բացատրել նրա կործանարար քաղաքականութեան հետեւանքով մեր ժողովրդի գլխի եկած արհաւիրքները :

Սակայն դժուար չէ հասկանալ, որ վաստակաշատ գրողն այն անում է կռուելով սեփական խղճի հետ :

Սովետները Հայաստանը ժառանգեցին, երբ նա հոգեվարք էր ապրում: Օտարների քմահաճոյքին եւ սեփական տնօրէնների արկածախնդրական քաղաքականութեանը զոհ դարձած մի բուռ ժողովուրդ ծուէն – ծուէն էր եղել, տեղահանուել, մեռնում էր մայթերին, եկեղեցիների պատերի տակ, տանը ճանապարհներին : Մեռնում էր դարերից եկած մի անմեռ ժողովուրդ :

Անցաւ պատերազմը: Ծանր հիւանդութիւնից դեռեւս լրիւ չամոքուած մօր նման Սովետական Հայաստանը ձեռքերը պարզեց աշխարհի բոլոր ծագերում փըռուած իր զաւակներին. եկէք ձեր պապերի երկիրը, եկէք ապրէք այստեղ ու կառուցէք : Նա հէքիաթների կախարդական սփռոցներ ու մոգական գաւազանի մէկ հարուածով խոյացած պալատներ չառաջարկեց : Ով գալիս էր, պէտք է աշխատէր, բոլորի հետ հաւասար կիսէր դժուարութիւնները, եթէ հարկ կար, տանէր ինչ որ զրկանքներ, որպէսզի ծաղկէր երկիրը, երջանիկ լինէին սերունդները : Ով տուն է կառուցում, նա ինչ որ չափով չի կարող չզրկել իրեն :

Իսկ սփիւռքում, եկեղեցու պատին կպցրած մոմի նման հալւում ու մարում է Հայոց լեզուն, երեխաներն իրենց ժողովրդի պատմութիւնն ուսումնասիրում են ուրիշ լեզուներով :

Այստեղ Համաստեղը փորձում է ընդհատել մեզ .

— «Դաշնակցութիւնը» դէմ չէ հայրենադարձութեանը... որքան գիտեմ :

Մեզ մնում է միայն ժպտալ :

Տիկին Սրբուհին ոչ միայն ազնիւ կին է, այլեւ սկզբունքային մարդ :

— Համաստեղ, — առանց վրդովմունքի դիմում է նա ամուսնուն, — հողի վրայ մեզ մի վերցներ, մեր բարեկամները ճիշդ կ'ըսեն :

— Ես միշտ ալ կողմ եմ հայրենադարձութեանը, միշտ ըսած եմ՝ գնացէք Հայաստան, եթէ նոյնիսկ տասէն ութը փըրկուի, նորէն գացէք, որովհետեւ տակէ մեր ժողովուրդը կը շահի միայն :

Զգում եմ, որ եօթանասունամեայ գրողը յուզւում է. Նա համաձայն չէ Դաշնակցութեան հետ, բայց չի կարողանում այդ բարձրաձայն ասել :

Գուցէ ես սխալւում եմ, գուցէ Համաստեղը դեռեւս չի հասցրել վերադնահատել մի շարք բաներ, որոնք վերադնահատման կարիք ունեն :

Տիկին Սրբուհին անսպասելիօրէն անփոփում է մեր բանավէճը :

— Բարեկամս, — դիմում է նա ինձ, — մինչեւ հիմա աշխարհիս մէջ ոչ մէկը իր սեփական հրաժարականով կեանքէն չէ հեռացած: Թողէք, որ Դաշնակցութիւնը մինչեւ վերջ կրէ իր խաչը :

Ճաշասենեակ ենք մտնում Լորիկն ու Արմինէն : Զրոյցն աւելի «աշխարհային» բովանդակութիւն է ստանում :

Որքան էլ անդուր է Թուրքական օղին, խմում ենք օջախի կենացը, առողջութիւն մաղթում Տիկին Սրբուհուն, յաջողութիւններ՝ գերդաստանին :

Համաստեղ մեզ նուիրում է իր մի քանի գրքերը :

Տիկին Սրբուհին ցանկութիւն է յայտնում մինչեւ Ճանճիկեանի խանութը ուղեկցել մեզ : Դա ուրախացնում է մեզ, առաւել Համաստեղին : Վաղուց տիկին Սրբուհու տրամադրութիւնը այդքան բարձր չի եղել :

Արդէն դրսում խորհուրդ եմ տալիս այցելել Սովետական Հայաստան :

— Թէկուզ Թուաբանական հաշուարկների համար. կը հաշուէք, կը տեսնէք, թէ տասից քանիսն են «փրկւում» :

Նա սեղմեց իմ ձեռքը .

— Տիկին Սրբուհին տկար է, մինակ չեմ կրնար թողուլ :

Ես հաւատում եմ Համաստեղի անկեղծութեանը : Սակայն կարծում եմ, պատճառը միայն դա չէ: Ինձ թւում է, նա խուսափում է Սովետական Հայաստանի հետ երես առ երես հանդիպելուց, որովհետեւ համոզուած է, որ իր մտատանջութիւններն ու կասկածները կարող են արտայայտուել բարձրաձայն, ի լուր ամէնքի :

Մինչդեռ նա պատրաստ չէ դրան : Դեռեւս պատրաստ չէ:

ՍՏ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԽՈՏՈՐՋՈՒՐԻ 1918Ի ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Խոտորջուրը Կարնոյ – Էրզրումի կուսակալութեան Կիսկիմ գաւառի հայաբնակ ամէնէն կարեւոր վայրերէն էր եւ կը գտնուէր պատմական Տայքի մէջ, համանուն գետին ափին, որ Ճորոխին մէկ ճիւղն է : Խոտորջուրը բաղկացած էր տասը գիւղերէ, որոնց կը միանային նաեւ Մախուրկուրի երեք գիւղերը: Եւ այս 13 գիւղերու բնակչութեան թիւը 1915էն առաջ կը հասնէր հինգ հազարի :

1915ի կոտորածներու ժամանակ 1000 – 1200 Խոտորջուրցիներ Ռուսիա եւ Կովկաս կը գտնուէին, այդ պատճառով ալ անոնք ազատեցան կոտորածէն, իսկ հայրենիքին մէջ մնացածները գազանաբար յօշոտուեցան եւ սպաննուեցան :

Երբ 1916 Փետրուարին ռուսական զօրքը գրաւեց Էրզրումը եւ այդ վիլայէթին միւս կարեւոր վայրերը, որոնց շարքին նաեւ Խոտորջուրը, Ռուսաստանէն եւ Կովկասէն Խոտորջուրցիներուն մեծ մասը կը վերադառնայ հայրենիք եւ կը նուիրուի վերաշինութեան գործին: Հայրենադարձ Խոտորջուրցիները, ձմրան ապրուստը ապահովելով, կը պատրաստուէին 1918ի գարնան, երբ ռուս բանակը իր դիրքերը լքելով կը նահանջէ յանկարծ : Խոտորջուրցիները ռազմաճակատէն հեռու գտնուելով, անտեղեակ կը մնան նոր ստեղծուած դրութեան : Յետագային կը դիմեն ինքնապաշտպանութեան, երբ նահանջի եւ օգնութեան ոչ մէկ յոյս կը մնայ :

1917 Դեկտեմբեր 23ին Վեհիպ փաշայի հրամանատարութեան տակ գտնուող Թրքական բանակէն ջոկատ մը կը յարձակի Հայերուն դիրքերուն վրայ: Հակառակ յարձակողներու թուական եւ ռազմական առաւելութիւններուն, Հայերը չորս օր շարունակ կը դիմադրեն Թուրքերուն :

Նոր ուժեր ստանալով Թուրքերը կը դիմեն նորանոր յարձակումներու : Դիմադրութիւնը կ'ըլլայ հերոսական, սակայն, թշնամի գերազանց ուժերուն ճընշումին տակ, Հայերը կը քաշուին իրենց դիրքերէն եւ կը կեդրոնանան Մոխուրկուր գիւղին եւ Մարիամ Աստուածածին կոչուած բարձրադիր ու լերկ քարաժայռերով պատած բերդին մէջ :

Խոտորջուրի մարտիկները, ամէն կողմէ գերազանց ուժերով շրջապատուած, հինգ ամիս կանոնաւոր զօրքին եւ ջարդարար չեթէներուն դէմ կռուեցան եւ, ոչ մէկ տեղէ օգնութիւն չստանալով, ստիպուած եղան դիմադրութիւնը դադրեցնել:

Բժիշկ Պետրոս Աւտալեան Աստուածամօր բերդին հերոսամարտին մասին կը գրէ. «Մարդ սրտի սարսուռով, բայց հպարտութեան զգացումով է, որ կը յիշէ այն հերոսական դիմադրութիւնը եւ անզուգական ինքնապաշտպանութիւնը, որ բուռ մը Խոտորջուրցիները մղեցին իրենցմէ հազարապատիկ աւելի շատ թըշնամիներու դէմ : Ոչ պաշարող թշնամոյն նենգամտութիւնը, ոչ կեանքի վտանգը, ոչ քաղցի ուրուականը, ոչինչ կարողացաւ սարսռացնել հերոսներու վճռական որոշումը՝ մեռնիլ կամ ապրիլ քաջերու քաջութեամբ : Յիշենք դրուագ մը, Մոխուրկուրի բերդի դիմադրութիւնը, ուր հերոսութիւնն ինքնին կը պատկերանայ . ութ հազար Թուրք կանոնաւոր զօրք եւ խուժան կը պաշարեն բերդը եւ շարունակ կռիւ կը մղեն : Չնայած չորս ամսուան ընթացքին կատաղի եւ արիւնալից յարձակումներու եւ անթիւ զոհերու, թշնամիները թիզ մը առաջ չեն կրնար շարժիլ: Երբ սրով, հրացանով եւ թուական մեծամասնութեամբ անկարելի կ'ըլլայ յաղթել, թնդանօթի եւ լեռնային հրետանիի կը դիմեն : Անկից ալ օգուտ չեն ունենար: Ի վերջոյ թշնամին մռայլ օդէն օգտուելով կը յաջողի թնդանօթները բերդին հակառակ կողմը զետեղել: Վերջնական հերոսամարտը կը սկսի 28 օր անընդհատ գիշեր ցերեկ ռմբակոծութիւնը կը շարունակուի : Երբ պաշարուողներու (ընդամէնը 110 հոգի, բայց քառասունը միայն զինավարժութեան ընդունակ) մըթերանոցը կը պայթի, կ'որոշեն ոչ թէ թշնամիին արդարադատութեան յանձնըւիլ, այլ անոր բանակը ճեղքելով սարերը բարձրանալ – ազատ ապրիլ իբրեւ արծիւ, մեռնիլ իբրեւ առիւծ: Հերոսներէն շատերը փճացան Թուրք զնտաններուն մէջ (14 հոգի միայն Տրապիզոնի բանտին մէջ) եւ դեռ ուրիշ շատ շատերու վերջնական ճակատագիրը անծանօթ մնաց : Այո, աւաղ, մեր դժբախտութեան յաւելեալ տուրքն էր, բայց միեւնոյն ատեն մեր հպարտութիւնը եւ պարծանքի հանգանակը »:

Խոտորջուրի հերոսամարտը Թուրք ջարդարարներու դէմ հայ ժողովուրդի մղած հերոսական կռիւներուն մէկ փայլուն դրուագն է, որ արժանի է գիտական յատուկ ուսումնասիրութեան :

Վ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Եկեղեցւոյ կրթական մարմնին բարոյական եւ նիւթական օժանդակութիւնը կը վայելէ Ժանթիյիի միօրեայ դպրոցը, որուն ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցաւ Յունիս 11ին, Շաբաթ երեկոյ, Անսիէն Քոմպաթաններու սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ դպրոցին հոգաբարձութեան :

Ժամանակէն առաջ գիտակից ծնողքներ եւ հայրենակիցներ փութացած էին սրահը լեցնել :

Բացումը կատարեց դպրոցին ուսուցիչը՝ Ս. Քաջեան, որ նախ ներկաներուն բացատրեց մայրենի լեզուի ուսուցման կարեւորութիւնը՝ ազգապահպանման գետնի վրայ, ապա՝ հրաւիրեց Թաղեցիները զօրավիգ կենալու դպրոցին :

Ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը, մօտաւորապէս 17 երկու սեռէ աշակերտներ ներկայացան բեմ, եղան յաջող արտասանութիւններ, գողտրիկ երգեր, ընթերցանութիւններ եւայլն: Սանոյա եռեակը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը բերաւ :

Նուիրահաւաքումէն գոյացաւ կոկիկ գումար մը:

Այս ձեռնարկին համար շնորհաւորելի են դպրոցին հոգաբարձութիւնը եւ ուսուցիչը՝ Ս. Քաջեան, ինչպէս նաեւ կրթական մարմինը, իր ընծայած նիւթական եւ բարոյական օժանդակութեան համար:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

- ԵՐԲ - ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Փօքրիկը մտիկ կ'ընէր, խանդագին, ուշադիր . աչքերը հաճոյքէ կը փայլէին այնպէս իրեն խօսուելէն, կերպով մը իր տարիքէն աւելի վեր դասուելէն: Հպարտ էր իր հօրը համար: Կ'ուզէր անոր հաւասար ըլլալ :

— Ամենավատ պարագային, կը շարունակէր Սավինքի, կը ստիպուինք քեզի Անգլիոյ մէջ դպրոց մը դնել երկու տարուան համար :

Փօքրիկը միջամտեց, կաս կարմիր եղած .

— Բայց չեմ ուզեր որ զիս խարազանեն :

Անգլիական վարժարանէ մը ունեցած միակ գաղափարը սա էր որ ուսուցիչը պարագային համեմատ կը խարազանէր աշակերտները :

Հայրը խնդաց .— շատ մեծ մարդիկ խարազանուած են. ասիկա մեզի տարօրինակ կը թուի, բայց Անգլիացիները որ նկարագիրի լաւ յատկութիւններ ունին, կը պնդեն թէ մարդ չէ այն որ դեռահաս եղած ատեն, չէ ստացած լաւ պատիժ մը:

— Երբեք, պոռաց Բորիս, ես Ռուս եմ, ինծի պիտի չդպչին, պիտի կռուիմ – կը նախընտրեմ մեռնիլ :

— Օհ, օհ, եզրակացուց Նիքոլա, այն ատեն Ֆրանսական լիսէ մը թող ըլլայ : Հոն աւելի լրջօրէն կ'աշխատին քան Անգլիացիներուն քով. քու սիրելի մորթդ վարդապետական մտրակումի վտանգէն զերծ կը մնայ :

Փեթրոկրատի մէջ, Նիքոլա Սավինքի չէր խառնուեր քաղաքականութեան, բազմաթիւ անդամներ ատժամեայ կառավարութիւնը խնդրեց իր խորհուրդները եւ նոյնիսկ իր ձեռնտուութիւնը: Խորհուրդ կուտար թէեւ գիտէր անոնց անօգուտ ըլլալը, բայց կը մերժէր պաշտօն մը ընդունիլ, որքան ալ բարձր ըլլար : Կառավարութիւնը կը տեսնէր այնպէս ինչպէս յատկառուն խից մը ալեծուփ ջուրերու վրայ : Այն ազնիւ մարդիկը, որ զայն կը կազմէին, չունէին ոչ ձեռնհասութիւն, ոչ կարողութիւն եւ որ ամէնէն վատ էր, ոչ ալ կամք, լաւ կամ գէշ : Պարապին մէջ կ'աշխատէին :

Սավինքի կը սպասէր որ գահավիժում մը տեղի ունենար, պատրանաթափ ժպիտով մը, ժպտուն ճակատագրականութիւնով մը որմէ ոչ մէկ Ռուս կրնայ խուսափիլ: Կ'ըմբռնէր որ անչափելի, մութ, գէշ սահմանուած անդիմակից ուժեր իրար կը խառնուէին, եւ կը զգար որ ոչ մէկ մարդ կարող պիտի ըլլար կարգի բերելու :

Իր բոլոր հայրենակիցներուն պէս իրեն չէին պակսեր հանճարեղ եւ խուսափուկ տրամաբանութիւններ իր տեսակէտը արդարացնելու համար : «Ծանր հիւանդութիւն մը կ'անցընենք, կ'ըսէր, որուն պատճառները կ'անյայտանան ժամանակի մթութեան մէջ. հսկենք հիւանդին վրայ, բայց մեզմէ կախում չունի վախճանը փութացնել, եւ ոչ իսկ նախատեսել թէ ինչ պիտի ըլլայ : Սպասենք եւ նայինք :

Իր խորքին մէջ, Սավինքի, ինչ որ ալ կ'ըսէր եւ նոյն իսկ առանց խոստովանիլ ուզելու, սաստիկ կը հետաքրքրուէր իր աչքին առջեւ պատահած դէպքերով եւ կը ջանար անկէ նախատեսել անստոյգ ընթացքը, կարծես երկու մարդ կար մէջը. հետաքրքիր դիտողը, Սատուռնոսի մանեակին պէս դիտելով յեղափոխութիւնը որ կը յուզէր այս անհուն կայսրութիւնը, եւ միւս կողմէ, կամայ թէ ակամայ, դերակատարը այս միեւնոյն յեղափոխութեան, կը հասկնար հակամարտութիւնը այս երկու տեսակէտներուն. զանոնք անհաշտելի կը գտնէր, բայց ատկէ չէր ազդուեր :

Հակառակ կատաղի աշխատանքի մը, լաւ տրամադրութեան մէջ էր. եւ երբ իր գրասենեակէն դուրս կ'ելլէր, քաղաքին մէջ կը պտըտէր տեսակ մը ներքին ուրախութիւնով որ իր բարձր հասակը ուղղել եւ ուժեղ կուրծքը ուռեցնել կուտար: Երիտասարդ մնացած էր: Կիները դեռ կը նայէին իրեն եւ կը տեսնէր որ ժպտուն կամ զորավոր գեղեցիկ աչքեր իրեն կը դառնային : Անտարբեր չէր այս մասին եւ թէեւ չէր փոխարիներ, բայց հաճելի էր իրեն հաստատել թէ պահած էր դեռ նախկին հմայքը որ ատենօք իրեն տուած էր այնքան հաճելի եւ խուսափուկ ժամեր :

Այսպէս, իր կարծածէն աւելի լաւ կը հանդուրժէր իր կնոջը բաժանումին, որուն քով սակայն յարատեւ ապրած էր տասնեւչորս տարիէ ի վեր : Յաճախ ճաշարան գնաց, եւ բարեկամներու տունը, քիչ մը աշխարհիկ կեանքի մէջ մտաւ: Փեթրոկրատի ընկերութիւնը, ցրուած բայց սովորականէն նուազ, ճամբորդելու մեծ դժուարութիւններէն, անոնք որ հեռաւոր ամարանոցներ ունէին, մայրաքաղաքը մնացած էին :

Այս խիստ հետաքրքրական մթնոլորտին մէջ կը ստիպէր ամէն բանի նայելու անսովոր անկիւնէ մը, կիները կը յարմարէին, իրենց յատուկ ճկունութիւնով կեանքի նոր պայմաններուն զոր յեղափոխութիւնը կը բերէր :

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 փրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 փր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է Ժանթիյիի Հինգշաբթի օրուան դպրոցի ամավերջի գինեձօն հանդէսին հասոյթը 700 փրանք : Տեղւոյն կրթ. Մարմնոյ ատենապետ Պ. Տէր–Յովհաննէսեան շնորհակալութիւն կը յայտնէ Պ. Տորք Տէր – Յակոբեանի, Ֆընտըքեան, Խրիմեան եւ Սօլաքեանի երրեակ խմբակին, եւ բոլոր հայրենակիցներուն, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նուէրներով, նուագով եւ երգերով նպաստեցին հանդէսի յաջողութեան :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօ – րըկար Սէնինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ձուկ պլաքի, զուարճալի խաղեր, պաղպաղակ եւայլն : Դիւրամատչելի գիներով : Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ :

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոմանի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ՏԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին :

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիի խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպլիէ, Շան ա Պարժ, *սինեմա Ռեքսի կոնակը :*

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

« Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը չորեքնաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը :

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ *նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին :*

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, *դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս,* Րիւ Թիւպանօ *Պ. Մ. Եավէրի :*

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են Արձանագրութիւնները Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան : Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սքուար Մոնթոլոն, *Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :*

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ : Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17 Րիւ Պլէօ, *Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18 :*

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր : Հաւաքուիլ ժամը 15.30ին, Փեռաշ, *մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :*

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 փրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Րիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ *գետակի ափին :*

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ձուկ պլաքի մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին :

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, *Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :*

×

ՇԱԻՎԻԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին :

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, կիրակի :

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, *Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :*

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թադէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74 :

Երթ ու դարձի գին 15 փրանք :

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1966
Կազմեց՝ ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

Ինչպէս միշտ ճոխ եւ շահեկան բովանդակութիւն :

Գին՝ լաթակազմ 22 փրանք
Թղթակազմ 17 փրանք

Դիմել Հրանտ – Սամուէլ գրատուն
51, Rue Monsieur-le-Prince, Paris-6e

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը : Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ :

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր :

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 փր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 փր.
» » պակաս օրական 15 փր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19.30, *Երկուշաբթի օրերը ժամը* 19էն 20.30 :

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Արձանագրութիւն 1966 – 1967 *ուսումնական տարեշրջանին :*

Տակաւին տրամադրելի տեղերուն համար իրենց զաւակը արձանագրել փափաքողներէն կը խնդրուի ժամադրուիլ՝ գրելով հետեւեալ հասցէին.

26, Rue Troyon, SEVRES 92

կամ հեռաձայնելով՝ 027 – 18 – 28 :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները վարժարան դնել այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. Տիւ Նօռ, Լը Րէնսի 93 : *Հեռաձայն* 927 – 01 – 72 :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան :

Այս Կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ, Շըմէն տը լա Ֆոռէ : *Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ :*

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է :

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, հաճելի մթնոլորտ եւ ճոխ պլաքի :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 փր., առաքման ծախքով՝ 32 փրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է.... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛Ք.... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ պաստառակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ խողաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոմ եւ փլասթիք *— ծածկոցներ. —*

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAYRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 29 JUIN 1966

Le Numéro : 0,30 Fr.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10647 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 42e ANNÉE — No 10.647

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Բ.

Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակը «պետական-օրէն նշելու» որոշում տուեր էր Հայաստանի կոմկուսի կեդրոնական կոմիտէն եւ ստացած Խ. Միութեան կոմպարտիայի նախագահութեան հաւանութիւնը : Սակայն, ըստ Սիլվա Կապուտիկեանի, «այդ նշումը չընդունեց անհրաժեշտ խորութիւն եւ լայնութիւն» : Հայաստանի մէջ կատարուածը «կիսատ – պռատ մի – ջոցառումներից» անդին չանցաւ :

Իսկ երիտասարդութեան հայրենասիրական ցոյցերն ալ տարբեր մեկնութիւններու առարկայ դարձած են : Ոմանք զանոնք նսեմացնելու մտքով համարած են «սոսկ մի քանի ջահել – ջհուլների խաղ, երիտասարդութեան օյինբազութիւն», իսկ ուրիշներ, որոնց շարքին համայնավար երիտասարդութեան Կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Կամչալով, «Ապրիլ 24ի ցերեկը Երեւանի փողոցները ողողող մօտ հարիւր հազարի հասնող բազմութեան հայրենասիրական բուռն զգացմունքները եւ մեր ժողովրդի բորբոք հոգեվիճակը նկատած են իբրեւ «նացիոնալիստական տրամադրութիւնների դրսեւորում, որի ընթացքում եղել են Ռուսաստանից անջատուելու կոչեր, հակասովետական ելոյթներ եւայլն, եւայլն, եւայլն» :

Հիասթափուած բանաստեղծուհին կ'ընդվզի Կամչալովի պէս պատասխանատու համայնավարի մը այս վերագրումին դէմ : Մանաւանդ միամտութիւն կը նկատէ մտածել, որ ժողովրդական այդ պոռթկումը արդիւնք է մտաւորականներու գրաւոր ու բանաւոր «չափից դուրս բուռն կրքեր բորբոքող» աշխատանքին կամ քարոզչութեանց :

Իբրեւ «մարքսիստ» Սիլվա Կապուտիկեան գիտէ որ ո'չ մէկ գաղափար արմատ կը ձգէ զանգուածներու սրտին մէջ, եթէ անոր համար չկայ համապատասխան հող :

Համայնավարութիւնը չորսուկէս տասնեակ տարիներէ ի վեր մեր երկրին մէջ հաստատուած՝ կը քարոզէ չարունակ «սոցիալիստական ազգերի տնտեսական եւ մշակութային ծաղկումը՝ զուգակցուած այդ ազգերի սերտ եւ բազմակողմանի մերձեցման հետ» :

Ուրեմն, հետեւելով կոմկուսի ծրագրին, հայ ազգն ալ ունեցած է իր մշակութային, հոգեւոր ծաղկումը, ինչպէս «սոցիալիզմի պայմաններում համարեա բոլոր ազգերը»՝ հարիւր միլիոնէն աւելի բնակիչ ունեցողներն ու հարիւր հազարէն պակասները : Ասոնց շարքին ազգային զարթօնք ունեցեր է աւար ցեղը, որ հազիւ երկու հարիւր հազար հոգիէ կը բաղկանայ եւ որ այբուբեն ունեցեր է Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ միայն :

Մինչդեռ հայ ժողովուրդը այբուբեն ունի 1600 տարիէ ի վեր եւ 3000 տարուան անցեալ : «Ի'նչպէս կարող է, որ այդ զարթօնքի ոգին չհամակի» զայն, կը պոռթկայ զայթակղած բանաստեղծուհին :

Ուրեմն հայ իրականութեան մէջ ազգային ինքնագիտակցութեան վերածնունդը դուրսէն՝ մտաւորականութեան կողմէ հրահրուած տրամադրութիւն չէ, այլ ունի իր «առանձնայատուկ դրդապատճառներ» : Սակայն միաժամանակ սոցիալիստական զարգացումը բնորոշող ընդհանուր երեւոյթ է այդ :

Գալով համայնավարութեան քարոզած հիմնական սկզբունքներէն «ազգերի սերտ եւ բազմակողմանի մերձեցման» հարցին, անիկա իրարու հագուստը հագնելով, իրարու մօտ հիւր երթալով, մէկը միւսին «պերշովկան ու կոնեակը» խմելով, ռուսական «Լաստուկչա»ն կամ հայկական «Ծիծեռնակ»ը երգելով չէ, որ պէտք է ըլլայ, այլ անհրաժեշտ է ունենալ «փոխըմբռնում», «փոխներթափանցում՝ իրար վշտերի եւ ուրախութիւնների մէջ... ինչպէս եւ պատրաստակամութիւն՝ օգնելու իրար, որպէսզի լուծուին այդ ճակատագրի համար նշանակութիւն ունեցող կնճռոտ հարցերը» :

Այստեղ, բանաստեղծուհին մատը կը դնէ ուղղակի վէրքին վրայ : Հայաստանի ներքին սահմաններու խնդիրը կ'արծարծէ ուղղակի, հիմնուած «պրոլետարական ինտերնացիոնալիզմի գաղափարներուն» վրայ, որոնք «պայմաններ են ստեղծում բարեկամօրէն հարթելու ազգերի մէջ գոյութիւն ունեցող տարակարծութիւնները» :

Կը յիշեցնէ պատմական «դեկլարացիա» մը, հանդիսաւոր յայտարարութիւն մը, զոր կատարած էր Հայաստանի խորհրդայնացման վաղորդայնին, 1920 Նոյեմբեր 30ին, Բագուի սովետի նիստին մէջ Ազրբէջանի յեղափոխական Կոմիտէի նախագահ Նարիման Նարիմանով, յանուն Ցեղկոմի յայտնելով, որ լեռնային Ղարաբաղը, Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը պիտի միացուին նորաստեղծ Սովետ. Հայաստանին :

Նոյն ժամուն, յանուն Կրեմլինի կառավարութեան, Օրջոնիկիձէն «պատանեկան խանդավառութեամբ ողջունելով» այս հանդիսաւոր յայտարարութիւնը՝ ըսած էր թէ «Մուսուլմաններն ու Հայերը այլեւս դառնում են հարազատ եղբայրներ՝ սովետական իշխանութեան կարմիր դրօշների ներքոյ» :

1920էն ի վեր «ազգերի փոխըմբռնման բարձր խօսքեր» շատ բանով իրականութիւն են դարձած, «բայց որոշ տեսակէտից, չգիտեմ ո'մ եւ ի'նչ պատճառներով, մնացել են թղթի վրայ ...» :

Այսինքն Նարիմանովներու եւ Օրջոնիկիձէներու հանդիսաւոր խոստումները յօդս ցնդած են : Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը Ազրբէջանի կը պատկանին : Հայաստան կը շարունակէ խեղդուիլ իր նեղ սահմաններուն մէջ եւ հող չունի տեղաւորելու համար հայրենադարձները :

Այսպէս, ներքին սահմաններու արդարութեան հարցը մտահոգութեան առարկայ է ո'չ միայն սփիւռքի քաղաքական կազմակերպութեանց, այլ նաեւ Հայաստանի մտաւորականութեան եւ համայն ժողովուրդին համար :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Օրը Օրին

«ՄԹՆՈՒՄ Է ԱՄԵՐԻԿԱՆ...»

Այս մէկը տարբեր է մեր տեսածներէն : Ժամանակին Հայաստանէն մարդիկ կուգային, որոնք, հաստատելու համար թէ իրենք արարչական գործարանէն նոր դուրս ելած *պրոդուկցիա*ներ են, կարմիր կաւով թրծուած, կ'ուրանային մեզ, կը մերժէին մեր ազգակցութիւնը, ու կ'ըսէին.

— Մենք ամենայն Հայոց կառավարութիւն չենք :

Յետագային բարձրացաւ մեր արժէքը, սկսան իղ ու մեղր հրամցնել մեզի : Յաւարտ պատերազմին՝ եկան տարբեր մարդիկ, որ խնամի – խնամի խաղացին : Լաւ ըրին անշուշտ : Չէ որ արենակիցներ ենք, «մրրկաւ բաժնուած» :

Այս նորեկը, որ դուրս է ելեր Հայաստանէն, գացեր այցելեր Ամերիկա, որ «մթնում է» ինչպէս կ'ըսէ, եւ առաջին առթիւ մտեր է «Զիգակոյում՝ կախ-կա-րասիների գործարանատէր միստր Ջոզէֆի տունը», նկարագրելու համար ամերիկացի *պիզնիսմէն*ի բնակարանին շքեղութիւնը, չէ մոռցած այցելել նաեւ ... Համաստեղի տունը, Պոսթընի մէկ արուարձանին մէջ :

Համաստեղի հետ հանդիպումը նկարագրելու ժամանակ, (ինչպէս կարդացինք *Յառաջ*ի մէջ, Յունիս 26 եւ 28), առաջին իսկ բառերով կը մատնէ ինքզինք՝ արարչական գործարանէն ուշ դուրս ելած այս *պրոդուկցիան*, կարմիր կաւը վրան՝ ի վկայութիւն իր կարմիր շնականութեան (*սինիզմ*) :

Չի մոռնար արձանագրել թէ հին է Համաստեղի ինքնաշարժը, փայտէ արտաքին սանդուխներ ունի *Գիւղ*ին հեղինակին տունը, հնամաշ բազմոց, հին դաշնամուր, հնօրեայ սեղան, աժաննոց գորգեր :

Այս նկարագրութիւնը՝ հակադրելու համար *պիզնիսմէն* Ջոզէֆի ապարանքի՞ն շքեղութեան թէ Երեւանի իր բնակարանին փառքամութեան,— չհասկցայ ... տկար ըլլալով *մատերիալիստական դիալեկտիկա* : Բայց լաւ, շատ լա'ւ հասկցայ *սովետ ջէնտըլմէն*ին հոգին :

Օղի կը հրամցնեն իրեն, Համաստեղի տանը մէջ :

Տան տիկինը, «ամուսնու գրական բախտով ապրող կինը»— օ՜ տարաբախտ Սրբուհի, ահա թէ ի'նչպէս կը վարձատրէ քեզ անձը՝ զոր հիւրասիրեր ես,— «թրքական օղի է» կ'ըսէ՝ ապահովաբար կարծելով թէ Արեւելքէն եկողը կը սիրէ արեւելեան օղին, զոր «թրքական օղի» կոչեր են անգամ մը, սխալմամբ : Բայց «վոտկա» միայն խմելու վարժուած մարդը համ չ'առներ այդ օղիէն, ահա թէ ինչո'ւ «կեանքումս երբեք աւելի անհամ բան չեմ խմել» կը պատասխանէ հիւրը :

Եւ հիմա մտիկ ըրէք :

Մարդը կը յայտարարէ թէ *ինտերնացիոնալիստ* է : Այնպէս որ օղիին թրքականութեան պատճառաւ չէ որ չի կրնար «անբաւականութիւնից դէմքը չկնճռոտել», ապացոյց որ անհամ գտնելով հանդերձ՝ «թուրքական օղիով լի բաժակը» չի հեռացներ իրմէ, այլ այն մտածումով որ «ուրիշ ե՞րբ հնարաւոր կը լինի թուրքական օղի խմել Դաշնակցականի տանը» :

Հրաշալի՜ է :

Թուրքական օղին կը խմուի միայն ու միայն «Դաշնակցականի տանը» :

— «Եւ դեռ ասում են թէ Դաշնակցականները չեն սիրում Թուրքերին» :

Կը տեսնէ՞ք, այս առթիւ խելացի՜ են հայ բոլշեւիկները : Թէ Դաշնակցականները թրքասէր են, որովհետեւ «թուրքական օղի» ունին իրենց տուներուն մէջ, անիկա այնպիսի *դիալեկտիկա* մըն է, որ ի յայտ կուգայ ոչ թէ երբ «մթնում է Ամերիկան», այլ միայն երբ «մթնում է մարդկային ուղեղը», մաղձով, չարութեամբ, այլ մանաւանդ Հայութեան լոյսին պակասով :

Վաղը ձեզի կը ներկայացնեմ այս մթնած ուղեղը :

ԱՐԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵԳԻՊՏՈՍ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՆԱՍՐԻ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Եմէնի պատերազմը, բանակը եւ տնտեսական կացութեան վատթարացումը կը մտահոգեն Նասրը : Ներկայիս ապրուստը հարիւրէն քսան սղած է եւ ըստ արեւմտեան թղթակիցներուն, ամենօրեայ գործածութեան բազմաթիւ ապրանքներ կը պակսին : Նասր, իր վերջին ճառին մէջ, յայտարարեց թէ մտադիր է աղգայնացնել մեծաքանակի առեւտուրը յառաջիկայ երեք տարիներու ընթացքին : Ամերիկն եւ Խորհ. Միութիւնը չեն բերեր հարկ եղած օժանդակութիւնը : Առաջինը տրամադիր չէ երկարաձգելու վեցամսեայ համաձայնագիրը զոր կնքած է երկրագործական ապրանքներ հայթայթելու համար : Խորհ. Միութիւնը մեծաքանակ ցորեն կը ներածէ արտասահմանէն եւ չի կրնար օգնել Եգիպտոսի : Պիւրօքրասին արտակարգ համեմատութիւններու հասած է : Օտար փորձագէտ մը, որ կառավարութեան հրաւէրով վեց ամիս Եգիպտոս մնացած է, ահաւոր եզրակացութիւններու հասած է : Իր տեղեկագրին մէջ, կը յայտնէ թէ պետական պաշտոնեաներու հարիւրէն յիսունը պէտք է պաշտօնանկ ընել, նոյնիսկ վճարելով : Զբօսաշրջիկութիւնն ալ օրէ օր կը պակսի իբրեւ հետեւանք հազար ու մէկ դժուարութեանց որոնց կը բախին այցելուները :

Յոյս կայ որ ամառնային այս սովորական խրարանցումէն ետք, կացութիւնը բարւոքի աշնան :

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Վերջին պահուն հասած լուրերու համաձայն պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Պուէնոս Այրէսի մէջ եւ կառավարական պալատը, որ «Վարդագոյն Տուն» կը կոչուի պաշարուած է զինուորականներու կողմէ :

Վերջին 48 ժամերու ընթացքին, պետական եւ զինուորական ղեկավարները գերար պաշտօնանկ ըրած են կարգով, կը թուի թէ ուժի փորձ մըն է որ տեղի ունեցած է զինուորականներու եւ պահպանողական քաղաքագէտներու միջեւ, որոնք փերոնական կը նկատուին : Թէեւ տասը տարիէն աւելի է որ Փերոն իր հայրենիքէն աքսորուած է, բայց շունչը կը մնայ միշտ :

Պատերազմական վիճակ հռչակուած է երկրին մէջ, հեռաձայնային հաղորդակցութիւնները խզուած են եւ ընդհանուր կացութիւնը շատ խառնակ է, յստակ գաղափար մը կարենալ կազմելու համար :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Փարիզ վերադառնալէն առաջ, միացեալ յայտարարութիւն մը պիտի հրատարակուի Մոսկուայի մէջ : Այցելութեան տարողութեան պատճառով է որ «յայտարարութիւն» մը կը փոխարինէ «զեկոյցը» որ սովորաբար կ'ըլլայ նման այցելութիւններու առթիւ : Այս յայտարարութիւնը պիտի բաղկանայ երկու հազար բառերէ, սպասուած գլխաւոր կէտն է՝ գերմանական հարցը :

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մառեշալ Շէն Եի ապաբէգ կարդալով Միացեալ Նահանգներուն եւ Խորհ. Միութեան, յայտարարած է թէ անոնք որոնք կը խորհին թէ ամէն բան լաւ չերթար Չինաստանի մէջ աւելի յիմար են քան կոճկորները :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի մէջ պատմական յուշարձաններու պահպանութեան եւ վերաշինութեան գործով կը զբաղի յատուկ մարմին մը: Տարիներ առաջ այս աշխատանքը կ'ընթանար դանդաղ քայլերով, այսօր՝ աւելի ծաւալուն դարձած է: Արդարեւ, միայն վերջին տարիներուն վերաշինուած են Սանահինի, Հաղպատի, Տեղերի, Մարմաշէնի, Սեւանի, Կեչառիսի համակառոյցները, ինչպէս նաեւ Արուճի, Թալինի, Բջնի Նորավանքին տաճարները, բարեկարգուած են Զուարթնոցի, Աշտարակի եւ Պտղնիի յուշարձաններուն վայրերը:

1965ի ընթացքին վերաշինուած յուշարձաններն են.— Գօշավանք, որ հայկական ճարտարապետութեան նշանաւոր համակառոյցներէն մէկն է, ուր շուրջ 750 տարի առաջ ապրած եւ աշխատած է միջնադարեան հայ մշակոյթի ամէնէն ականաւոր դէմքերէն մէկը՝ Մխիթար Գօշ:

Ճարտարապետական համակառոյցը՝ բաղկացած վեց յուշարձաններէ, խիստ տուժած էր երկրաշարժներուն հարուածներէն, իսկ քանի մը շէնքեր կը գտնուէին կործանելու վտանգին տակ: Անցեալ տարուան աշխատանքները պարզապէս փրկեցին բոլոր կառուցուածքները եւ վերստեղծեցին անոր սկզբնական, հոյակերտ տեսքը:

1965ին վերաշինուած յուշարձաններուն մէջ կարեւոր տեղ կը գրաւեն Ե. դարու Աշտարակի Ծիրանաւորը (եռանաւ հոյակապ պազիլիքը) եւ Ագարակի միանաւ եկեղեցին: Առաջինը իր ուրոյն տեղը ունի ամբողջ հայկական ճարտարապետութեան մէջ եւ անոր գլխաւոր նաւուն կիսակործան կամարաշարքին ճիշդ վերականգնումը արտակարգ կարեւորութիւն ունի այդ հինաւուրց ձեւի տաճարներուն ներքին մասերու ճիշդ պատկերացումին համար: Միակ յուշարձանն է այժմ, ուր կանգուն վիճակի մէջ կարելի է դիտել այս ձեւի կամարաշարք մը:

Սքանչելի աշխատանք կատարուած է այստեղ: Յուշարձանը լեցուած էր փլչուած քարերով: Մասնագէտ ճարտարապետներու գլխաւորութեամբ տեսակաւորուեցան բոլորը, յայտնաբերուեցան ամէն մէկ տարրին պատկանող քարերը եւ անոնցմով ալ վերաշինուեցան թէ՛ հարաւային կամարաշարքը, թէ հիւսիսային կամարաշարքին մոյթերու ներքին մասերը: Մեծ հմտութեամբ է վերաշինուած խորտակուած խորանին ճակատը եւ յուշարձանը հարաւային կողմէն երիզող եռաստիճան որմնախարիսխը:

Ահա նաեւ Ագարակ գիւղին մէջ գտնուող յուշարձանը, որ փոքր եկեղեցիի մը մնացորդն է, շինուած Ե. դարուն, աւերակ եկեղեցին շրջապատուած էր կիսաքանդ շէնքերով: Մաքրութեան առաջին իսկ օրերուն ճարտարապետները նշմարեցին ուրիշ շէնքերու աւերակներ, ինչ որ ենթադրել տուաւ, թէ եկեղեցին մաս կը կազմէր ընդհանուր համակառոյցի մը: Աստիճանաբար գտնուեցաւ դղեակի մը մէկ անկիւնը եւ հաստատուեցաւ, թէ հոս գոյութիւն ունեցած է դղեակ մը եւ եկեղեցին ալ եղած է իշխաններու պալատական աղօթատեղին: Այժմ անճանաչելի դարձած է այդ երբեմնի փոքրիկ յուշարձանը: Վերաշինուած են անոր պատերը եւ աշտարակները, եռաստիճան որմնախարիսխը եւ եկեղեցին գօտկող կամարները: Աշխատանքները պիտի շարունակուին նաեւ յետագային:

1965ին նախապատրաստական աշխատանքներ կատարուեցան Ամբերդի ամրոցին եւ Գնդեւանքի ճարտարապետական համակառոյցին վերաշինութեան ուղղութեամբ: Ամբերդի ամրոցը կը գտնուի դժուարամատչելի վայրի մը մէջ: Մեծ դժուարութեամբ կարելի եղաւ փոխադրել հարկ եղած շինանիւթերը: Նոյնը նաեւ Գնդեւանքի համար, որ կը գտնուի Սիւնիքի մէջ: Քանի մը տարի ետք հարիւրաւոր զբօսաշրջիկներ, որոնք այսօր ստիպուած են հետիոտն բարձրանալ քիլոմեթրներ շարունակ հասնելու համար Ամբերդ, ինքնաշարժերով կը մօտենան ամրոցին եւ վերաշինուած եռայարկ պալատին բարձրութենէն կը դիտեն իրենց ոտքերուն տակ փռուած լայնարձակ Արարատեան դաշտը: Շուտով կործանումէ կը փրկուի նաեւ Գնդեւանքի զարդերէն մէկը՝ Աստուածամօր չքնաղակերտ որմնանկարը, որ Ժ. դարու հայ միջնադարեան կերպարուեստի հոյակերտ կոթողներէն մէկն է:

Վերաշինութեան աշխատանքներուն հետ մէկտեղ կը բարեզարդուին նաեւ յուշարձաններուն վայրերը: Օրինակ բոլորովին մաքրուած են աւերակոյտերէ Իրինդի տաճարին (Է. դար) շրջակայքը: Գեղեցիկ վայր մը դարձած է նոյնպէս Զուարթնոցը:

Այս ամբողջ աշխատանքը կը գլխաւորէ Պետշինի յուշարձաններու պահպանութեան ճիւղը, որուն ղեկավարն է Կոստանդին Յովհաննիսեան:

Ս. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Այս տարուան շքեղ եւ հաստափոր հատորը եւս, որ հեղինակին յանկարծական եւ երկարատեւ հիւանդութեան պատճառաւ՝ հարկադրական յապաղումով մը հրապարակ ելաւ, ունի նախորդներուն հիմնական արժանիքները՝ շահեկան եւ այժմէական:

Կարօ Գէորգեան մտաւորականէ մը պահանջուած լրջութեամբ եւ, մանաւանդ, բծախնդրութեամբ ու ճաշակով անգամ մը եւս յաջողած է ընթերցասէր հասարակութեան հրամցնել «տարուան գիրքը», ուր յաջորդաբար կը տողանցեն գրական հատընտիր կտորներ՝ արձակ եւ չափածոյ, աստղահոյլ դէմքեր՝ իրենց հայող սրտայոյզ այլ տարեկայական տողերով, նշխարներ, արուեստի արձագանգներ, երէկուան եւ այսօրուան ազգային կեանքը պատկերացնող, Աւստրիոյ հայ գաղութը ներկայացնող եւ այլ այլազան ու հարուստ նիւթեր պարունակող էջեր:

Բացառիկ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ Գրական աշխարհը, ուր հայրենի գրագէտներէն շատեր լուսարձակի տակ կուգան իրենց ընտիր եւ այլապէս յատկանշական գործերով: Ասոնց կողքին՝ արտասահմանեան գրողներ, որոնց թիւը, դժբախտաբար, քիչ է: Այս բաժինը, որ ձեւով մը համայնապատկերի մը տպաւորութիւնը ձգելու կոչուած է, աւելի եւս պիտի շահէր եւ ամբողջական ըլլար, եթէ Սփիւռքի մեր արձակագիրներն ու բանաստեղծները ներկայանային պատկառելի թիւով եւ յատկանշական գործերով: Այսպէսով տարուան մը գրական վաստակին եւ նուաճումներուն պատկերը կը դառնայ կրկնապէս տպաւորիչ:

Այլապէս սրտամօտ տրամադրութիւններ կ'առթեն Անտիպ կամ մոռցուած էջերու եւ Աշխարհներու զոյգ գլուխներուն տակ հրամցուած հին էջերը, հազուագիւտ յուշանկարները, զանազան գրագէտներու ձեռագիրներու լուսապատճէնները եւայլն:

«Ամէնուն Տարեգիրք»ին յատկանշական արժանիքներէն մէկն ալ այն է, որ շնորհիւ հեղինակին պրպտումներու կիրքին եւ մտաւորական անվրէպ ճաշակին, հոն պարունակուած են շահեկան աղբիւրներ ու տուեալներ՝ պատմական դէպքերու եւ, յատկապէս, դէմքերու մասին: Եթէ հանրագումարի բերուին 13 տարիներու ընթացքին գրադարաններէ եւ դիւաններէ Կարօ Գէորգեանի հաւաքած ու հանրութեան ներկայացուցած նշխարները, կրնանք անվարան հաստատել, թէ ի մի հաւաքուածը շահեկան գանձարան մըն է, որ պիտի պահէ իր այժմէութիւնը տարիներ շարունակ:

Տարեգիրքին ուրիշ մէկ արժանիքը կը կայանայ Սփիւռքի կեանքը արտացոլող իր յատկանիշին մէջ: Արդարեւ, գրեթէ առանց բացառութեան ամէն տարի, Կարօ Գէորգեան կը ներկայացնէ մեր գաղութներէն մէկը՝ ճշգրիտ տուեալներով, կարելի մանրամասնութիւններով, թիւերով, հաստատութիւններու եւ մարմիններու գործունէութեամբ, ազգային եռեւեփող կեանքով եւայլն: Ժգ. հատորը կը պատկերացնէ Աւստրիոյ հայ գաղութը, որ, հաւանաբար, ըլլալով փոքր՝ կը մնայ անծանօթ իր բազմաթիւ երեսներով: Այս էջերուն մէջ եւս ցայտուն կը դառնայ գաղութի մը դիմագիծը եւ, մանաւանդ, Մխիթարեան միաբանութեան անցեալ եւ ներկայ գործունէութիւնը, այնքան պատուաբեր Ուխտին եւ մեր ժողովուրդին համար, հաւասարապէս:

Մեր ներկայ պայմաններուն մէջ, երբ հնարաւորութիւնը կը պակսի մեզի փաստական հարուստ տուեալներով պատկերացնելու Սփիւռքի հայ կեանքը, անձի մը առանձինն կատարած ճիգը՝ կը մնայ կրկնապէս գնահատելի: Արդարեւ, 13 հատորներու մէջ համայնապատկերի մը ձեւով մեր աչքին առջեւ կը պարզուի Սփիւռքի գաղութներուն մեծ մասին դիմագիծը՝ իր զանազան երեսներով: Այս թափով կը յուսանք ունենալ բովանդակ արտահայաստանի պատկերը, կարճ ժամանակի մը մէջ:

Ապագայ պատմագիրը երախտագիտութեամբ պիտի յիշէ կատարուած անգնահատելի աշխատանքը:

Շահեկան են նոյնպէս Տարեգիրքին միւս բաժինները: Հայրենի կեանքը ներկայացուած է կարեւոր իրագործումներու յիշատակութեամբ, թիւերու լեզուով, դրական եւ բացասական երեսներով:

Հատորը թղթատողը այս տարի եւս պիտի գտնէ հետաքրքրական բաժիններ, ուր շահեկան եւ զարմանազան տեղեկութիւններ կան «սարէն – ձորէն», արուեստի, գիտութեան աշխարհէն եւն.:

Կարելի է դեռ երկար խօսիլ այս հատորի մասին, բայց ներկայացուածն ալ ցայտուն կը դարձնէ Կարօ Գէորգեանի գործին տարողութիւնը: Կը մնայ մեզի մաղթել, որ հեղինակին աշխատելու պատրաստակամութիւնը «ուղիղ համեմատի բախտի կամ ճակատագրի նախասահմանումին հետ եւ հնարաւորութիւն տրուի իրեն՝ ասկէ ետքն ալ ընծայելու լաւագոյնն ու առաւելագոյնը» ի գոհացումն ընթերցողներուն, ինչպէս կ'ըսէ ինք:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԱՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՐ ԱՇԽԱՐՀԸ», գրեց վերապատուելի Յարութիւն Հէլվաճեան, Պէյրութ, 1966:

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

Ռուսաստանը գրել էր Արեւմտեան Հայաստանի վեց նահանգների ինքնավարութեան խնդիրը եւ 1914ի Յունուարի 26ին Թուրքիայի հետ արդէն կնքուել էր բարենորոգումներ մտցնելու համաձայնագիր: Նորից աշխուժացել էր ազգային կեանքը, թեւաւորուել էին խաղաղ աշխատանքային երազանքները: Ռոմանթիկ այդ երազանքով էլ պարուրուած է Վարուժանի հայ գիւղացին: Նա հանդէս է գալիս իբրեւ ազատագրուած հայրենիքի զաւակ: Այդ պատճառով էլ նա ոչ թէ ընկճուած է, այլ հսկայացուած: Նրա կրծքի տակ բաբախում է «սիրտը հողին», ճակտին փայլում է արեւի համբոյրը: Դա օտարի լուծը թօթափած առոյգ, «յաղթահասակ», ստեղծագործող գիւղացին է, որի սերմով լի բուռը «արտերուն վրայ՝ զերթ արշալոյս կը բացուի»: Նա մեծ հոգի ունի, նա օրհնութիւն է թափում աշխարհի վրայ՝ յանուն իր սերնդի եւ ամբողջ մարդկութեան: Այս մեծ մարդասիրութիւնը նրան դարձնում է «աստուածների պէս կանգուն», որ «արեւն առած ճակտին վրայ» աշխատում եւ երգում է «վաղուան յոյսով»: Անհունից անհուն ծփացող նրա երգը, արեւը ճակտի վրայ եւ պայծառ յոյսը՝ ժողովրդի լաւատեսութեան մարմնացումն են «Հացին երգ»ում:

Այդ լաւատեսութիւնը գեղարուեստական արտայայտութիւն է ստացել հիմնականում ռոմանթիկական սկզբունքով: «Հերկերը», «Կամներդ»ը, «Ճարակում»ը բնանկարներում վերստեղծուած են անգամ փոքրիկ մանրամասները՝ կամի «կայծքարէ սուր ակօսները», «հասկի բոց մօրուքը», եզան ընթացքի ծուլութիւնը, կալից անբաժան մղեղը եւայլն, սակայն այս տիպիկ, իրական գծերը չեն փոխում վարուժանական պատկերի ռոմանթիկական բնոյթը, ընկալման ռոմանթիկական տեսանկիւնը:

«Հացին երգ»ում Վարուժանը մեր առաջ բացում է հայրենի բնութեան սքանչելի բանաստեղծութիւնը, հայ գրականութեան բերելով ժողովրդական կեանքի գոյների ու երանգների, հողի եւ մարդու գեղեցկութեան անհուն զգացողութիւն: Այստեղ նա հանդէս է գալիս իբրեւ գիւղական բնանկարի առաջնակարգ վարպետ: Նրա բնանկարը շլացնում է արտասովոր կենսալիութեամբ, կերտուածքի ներդաշնակութեամբ, բնականութեամբ եւ գունագեղութեամբ: Դա կարծես իրականութիւնից պոկուած բաբախուն մի հատուած է, ուր չկայ բանաստեղծութիւնը կեանքից բաժանող ոչ մի արհեստական գիծ կամ անիրական հնչիւն:

«Հացին երգ»ը ներթափանցուած է մարդկային մեծ ապրումներով, ժողովրդական պարզ կենցաղի խորունկ զգացողութեամբ: Այստեղ առաւել ակնբախ է ժողովրդին մօտենալու վարուժանական տրամադրութիւնը: Հայրենիքի ճակատագրով ապրող բանաստեղծը ձգտում է «մարգարիտներ պրպտել» բանարուեստի ակունքներում: Դեռ Գանդի համալսարանում սովորելիս նա ընկերոջը գրում էր. «Անպատճառ ամբողջ Հայաստանը պէտք է տեսնել: Կ'ուզեմ համբուրել բոլոր այն տեղերը՝ ուր նահատակ մը ինկաւ կամ հերոս մը կռուեց: Մենք այնքան մեծ ենք՝ որքան որ հողէն կը խմենք մեր զգացումները»:

Վաղ տարիներից բանաստեղծին հետաքրքրել է գաւառը, ուր ժողովրդի հոգու «ամբողջութիւնը կ'ապրի... հզօր, գունագեղ, իրապաշտ իր աշուղներու հոյլերով»: Նա հմայուել է ժողովրդական երգերի «իրապաշտական» արուեստով, սեղմութեամբ, ձեւի եւ բովանդակութեան ներդաշնակութեամբ, պարզութեամբ, բնաշխարհիկ երանգներով: Նա գնահատում է «մտածումը կարելի եղածին չափ քիչ բառերով բացայայտելու արուեստը», որ ստեղծւում է տքնութեամբ: «Մէկը կրնայ բառարանի բոլոր բառերը գիտնալ ու դարձեալ չկրնալ երկու նախադասութիւն գեղեցիկ կերպով քով քովի բերել, — գրում է նա, — վասնզի խնդիրը բառերը գործածելուն մէջ չէ միայն՝ այլ անոնց նրբութիւնները, պատկերները, զգացողութիւնները իրարու հետ պատշաճելուն մէջ»: Սեղմութիւնը նա պարտադիր է համարում ամէն մի մեծ գրողի ոճի համար, լաւ գրողների ոճը «միշտ սեղմ, ջղուտ ու ցայտուն է»: «Պէտք է խոյս տալ աւելորդէն, — ասում է նա, — շատախօսութիւնէն, երկրորդական գաղափարներու աճումներէն՝ որոնք տիրող գաղափարի վրայ բան մը չաւելցնելով հանդերձ՝ զայն կը տկարացնեն»: Սեղմութեան այսպիսի պահանջներին ամէնից առաջ բաւարարում է հէնց ժողովրդական երգը, որի ձեւերը օգտագործել է Վարուժանն իր բանաստեղծութիւնում:

Դա առաւել ցայտուն դրսեւորուել է «Հացին երգ»ում, ուր սեղմ ձեւերի մէջ ոչ միայն բնութեան, հողի եւ մարդու պատկերն է ստեղծուած, այլեւ արտայայտուած են մարդկային նուրբ ապրումները:

Ժողովրդական կեանքով ներթափանցուած այդ ապրումները կապուած են թէ՛ աշխատանքային հոլովոյթների, եւ թէ՛ սրտի նուիրական զգացմունքների հետ: Օրինակ, ամբողջովին սիրոյ ապրումներով է տոգորուած «Հունձք կը ժողվեմ» աշխատանքային երգը, ուր սիրոյ ողբերգութիւնը դրսեւորուած է ընդամէնը չորս բառով.

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(9 Շար.)

ԼԻԲԱՆԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի ՏՊԱՐԱՆԸ

(ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

«Համազգային»ի Կեդր. Վարչութիւնը Մայիս 26ին, քօքթէյլով մը պաշտօնապէս կատարեց վերաբացումը «Համազգային»ի տպարանին:

«Համազգային»ի բարեկամ ու գրասէր երկսեռ հասարակութիւն մը ներկայ գտնուեցաւ ընդունելութեան, որ սարքուած էր, յատուկ հրատարակչական նպատակի համար կառուցուած, «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի թիւ երեք շէնքի գետնայարկի մեծ ու ընդարձակ նորաբաց տպարանին մէջ:

Ներկաները, որոնցմէ շատերուն համար նորութիւն էին տպարանի գերարդիական նոր մեքենաներն ու կազմածները, հետաքրքրութեամբ դիտեցին մեծ ու փոքր մամուլները (ինքնագործ), օֆսէթ մեքենան, տողաշարը, կտրող, կարող ու ծակող մեքենաները, նաեւ այլատեսակ նոր գիրերն ու այլ կազմածները, որոնք կը կազմեն արդիական տպարանի մը անհրաժեշտ գործիքները: Կը գնահատուին 150 հազար լիր. ոսկի:

«Համազգային»ի հրատարակչական ու տպագրական գործը նոր չէ որ կը սկսի: Ճեմարանի հիմնադրութենէն տարի մը ետք, անոր կողքին, 1931ին հիմը կը դրուէր նաեւ «Համազգային»ի տպարանին, Պոլսէն ապսպրուած գիրերով, առանց տպագրական մամուլի:

Ճեմարանի վարչութիւնը ամէն գնով կը ջանար պահել տպարանը, որու գոյութիւնը պահանջ մըն էր Ճեմարանի կողքին, հետզհետէ դառնալու համար հրատարակչական այն կեդրոնը, որ պիտի ծառայէր «Համազգային»ի գլխաւոր առաջադրութիւններուն, հայ գրի ու գրականութեան տարածման:

Եւ սակայն կը ստեղծուէին նիւթական դժուարութիւնները: Այդ պայմաններու մէջ, «Համազգային»ի ու Ճեմարանի հիմնադիրներէն մեծանուն քննադատ Նիկոլ Աղբալեան կ'առաջարկէր լուծում մը: Հաշուակցելով ճեմարանի հետ, տպարանը կը դառնէր իր սեփականութիւնը: Նուստով կը գնէր նաեւ ոտքով տպագրող փոքր սիլենտրիք մեքենայ մը եւ տպարանը կը կոչէր «Յոյս»:

«Յոյս» տպարանը, շատ չանցած, արդէն ուշադրութիւն գրաւող կեդրոն մըն էր: Կը գնուէին նոր տառեր եւ մեքենան կը սկսէր տպագրել ելեքտրականութեամբ:

1947ին, Ն. Աղբալեանի մահով ու կտակով, տպարանը կը դառնար «Համազգային»ի սեփականութիւն եւ Կեդր. Վարչութիւնը զայն վերջնականօրէն կ'անուանէր տպարան «Համազգային»ի:

1948ի սկիզբներուն, «Համազգային»ի հիմնադիր սիւներէն, Կեդր. Վարչութեան անդամ Գ. Իփէկեան, գործավարքարտուղարի պաշտօնով իր գրասենեակը կը հաստատէր տպարանի կողքին: Կը բանար նաեւ գրախանութ: Կապ կը հաստատէր բոլոր հրատարակչական հաստատութիւններու եւ գրախանութներու հետ: Կը ձեռնարկէր նոր ու այլատեսակ հրատարակութիւններու:

1951ին, ճեմարանէն մօտ երեք տարի ետք, տպարանն ու գրախանութը եւս կը փոխադրուէին այժմու «Նշան Փալանճեան» ճեմարանի սեփական կալուածի մուտքի միայարկ շէնքին մէջ:

Կեդր. Վարչութիւնը յաճախ օրակարգի նիւթ կը դարձնէր եւ կը ծրագրէր տպարանը վերածելու արդիական սարքաւորումներով օժտուած գործատեղիի:

1957ին, Ճեմարանի թիւ 3 շէնքի կառուցման պատճառով, կը քանդուէր տպարանի միայարկ շէնքը: Գրախանութը կը պահուէր: Տպարանը կը դադրէր գործելէ:

Մինչեւ 1957, ուրեմն 25 տարիներու ընթացքին, «Համազգային»ի տպարանը իր համեստ միջոցներով, յաճախ բացառիկ զոհողութիւններով տուաւ իր առաւելագոյնը:

Իր հրատարակած գործերուն ամբողջական ցանկը եթէ աչքի առջեւ ունենանք, աւելի քան երկու հարիւր անուն գիրք, կը տեսնենք որ մեծ մասը, գրեթէ հրատարակուած Կեդր. Վարչութեան նախաձեռնութեամբ, անհրաժեշտ դասագիրքեր են նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան համար պատրաստուած: Կը գործածուին ոչ միայն Ճեմարանի, այլ եւ բազմաթիւ հայ վարժարաններու մէջ: Կարեւոր թիւ մը կը կազմեն նաեւ հայ մանուկին ու պատանիին ընթերցանութեան դաստիարակիչ նիւթ հայթայթող պատկերազարդ հրատարակութիւնները:

Ասոնցմէ զատ, «Համազգային»ի տպարանէն լոյս տեսած են գիտական, բանասիրական արժէքաւոր երկեր եւ վերահրատարակուած են մեր դասական կարգ մը գրողներու սպառած գործերը:

Նոյնպէս լոյս տեսած են ՃեմարանիՇրջ. Միութեան «Ակօս» պարբերագիրքը, լսարանական «Ջահակիր»ը, Լեւոն Շանթի ամբողջական երկերը, ճեմարանի, «Համազգային»ի եւ իր մասնաճիւղերուն ու թատերասէրներուն, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, հայրենակցական եւ մշակութային միութիւններու եւ կազմակերպութիւններու ծրագիրները, հրաւիրագիրները, թռուցիկները, յայտագրերը, կոչերը, նաեւ մեծ ու փոքր տպագրական գործեր, պռօշիւրներ եւայլն:

«Համազգային»ը, ինչպէս իր բոլոր ձեռնարկները, հրատարակչական գործն ալ դարձուցած է հայ մշակոյթին ծառայելու եւ հայ ժողովուրդին մտաւոր վիճակը բարձրացնելու միջոց մը առանց նիւթական ակնկալութիւններու: Ընդհակառակն, աշխատած է իր հրատարակութիւնները ժողովրդական գիներով տարածել, երբեմն աչք առնելով կարեւոր վնասներ: Ծահ նկատած է միշտ, հայ գրին ու գրականութեան տարածումը, որուն համար չէ խնայած կարելի ամէն զոհողութիւն:

«Համազգային»ի ծրագրին մէջ կրթական գործի կողքին հրատարակչականը մեծ տեղ կը գրաւէ: Եւ արդէն ասոնք կարելի չէ բաժնել իրարմէ: Գիրքը եւ դաստիարակութիւնը սերտօրէն կապուած են իրարու:

Ահա թէ ինչո՞ւ քօքթէյլին ներկայ եղողները մեծ ուրախութեամբ ողջունեցին, շուրջ տասը տարի կամքէ անկախ պատճառներով իր նպատակին ծառայելէ դադրած տպարանին վերաբացումը եւ սրտագին շնորհաւորեցին Կեդր. Վարչութեան անդամները այս գեղեցիկ իրագործման համար:

Հրատարակչական գործը արդէն իսկ վերսկսած է: Առաջին առիթով ձեռնարկուած է Նիկոլ Աղբալեանի ամբողջական գործերու Բ. հատորին, «Սայաթ Նովայի հետ» գործի տպագրութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ. — Մայիս ամսուան մէջ տեղի ունեցաւ, այստեղ, Եւրոպայի հայ ուսանողութեան համագումարը: Եւրոպայի հայ ուսանողներու առաջին համագումարը չէր անշուշտ այս շարժումը: Ունեցած ենք նման շարժումներ, որոնք պատմական կը մնան: Այս կատարուած համագումարը մեծ պակաս մը կը լրացնէր: Ուրախ ենք որ որակեալ երիտասարդութիւն մը հրապարակ կուգայ, որքան ալ ուշացած ըլլայ, լծուելու համար մեր ազգային կառքին: Մեզի ղրկուած է հետեւեալ հաղորդակագրութիւնը եւ Միութեան ծրագիրը: Կուտանք հիմնական մասերը, — ծրագիրը:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը հիմնող առաջին Համագումարը տեղի ունեցաւ Մայիս 19 – 20 – 21ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ: Կը մասնակցէին ներկայացուցիչներ Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Պելճիքայէն, ուր արդէն գոյութիւն ունին տեղական մասնաճիւղեր:

Խորապէս համոզուած որ Եւրոպայի հայ ուսանողութեան վիճակուած է խիստ կարեւոր դեր մը եւ լայն գործունէութիւն՝ Եւրոպահայ զանազան գաղութներու ազգային գիտակցութեան պահպանման ու հայ լեզուի եւ մշակոյթի տարածման համար, Համագումարը անհրաժեշտ համարեցաւ կազմակերպական ամուր հիմերու վրայ դնել Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը:

Համագումարը մշակեց Միութեան կանոնագիրը եւ գործունէութեան ընդհանուր ծրագիրը՝ դաստիարակչական եւ մշակութային մարզերու յատուկ: Միութիւնը կրնայ իր մշակութային աշխատանքներուն համար կապեր հաստատել որեւէ հայ կամ օտար կազմակերպութեան հետ:

Համագումարը արտայայտեց այն համոզումը, թէ իր աշխատանքներուն ընթացքին տիրող միութենական ոգին անվիճելի գրաւական մըն է Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան ապագայ գործունէութեան բեղունութեան:

ԴԻՒԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԻ

Փարիզ, 27 Մայիս, 1966

ԾՐԱԳԻՐ – ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՅ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՈՒՆ

Յօդուած 1.— Միութիւնս կը կոչուի Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւն– Ե. Հ. Ո. Մ.:

ՆՊԱՏԱԿ

Յօդուած 2.— Ե. Հ. Ո. Միութեան նպատակն է՝ Ա) Խորապէս ուսումնասիրել եւրոպական մշակոյթը՝ զայն տարածելու համար Հայութեան մէջ եւ հայ մշակոյթը եւ Հայոց պատմութիւնը՝ զանոնք ծանօթացնելու համար եւրոպական ժողովուրդներուն, մասնաւորաբար անոնց համալսարանական եւ մտաւորական շրջանակներուն, հաւատալով Հայութեան ինքնորոշման եւ իր պատմական հողերուն վրայ ազատ եւ անկախ ապրելու անժամանցելի իրաւունքին:

Բ) Օժանդակել հայ ուսանող – ուսանողուհիներու նիւթապէս եւ բարոյապէս, — պատուոյ փոխատուութիւն, բնակարանի հայթայթում, ուսումնական ուղղութիւններ, ցուցմունքներ, աշխատանք, եւայլն:

Գ) Օժանդակել հայ երիտասարդութեան ազգային դաստիարակութեան, — լսարաններ, դասախօսութիւն, ուսուցչութիւն, պարբերական հրատարակութիւններ, եւ այլն:

Դ) Զբաղիլ մասնաւորաբար Եւրոպայի հայ մանուկներու հայեցի դաստիարակութեամբ:

ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻ

Յօդուած 3.— Ե. Հ. Ո. Մ.ի Կեդրոնատեղին է Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տունը — 17, Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9):

ԱՆԴԱՄԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յօդուած 4.— Ե. Հ. Ո. Միութեան կրնայ անդամակցիլ այս ծրագիր – Կանոնագիրը ընդունող համալսարանական ուսման հետեւող որեւէ հայ ուսանող, առանց սեռի, քաղաքացիութեան եւ կրօնքի խտրութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (11)

– Ե Ր Բ –
ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Միշտ անփոյթ եղած էին եւ ամէն տեղէ աւելի. կարգուսարքին անփոյթ՝ այն ընկերականութեան որ իր ամէն մանրամասնութեանց մէջ արեւմտեանին վրայ հիմնուած էր: Վարժուած էին հետեւելու — առանց շատ հաշուելու իրենց քմայքներուն կամ ցանկութիւններուն: Շատ ծանր չէին այն սեղմումները որոնց կ'ենթարկուէին, կը կարծէին թէ ընդհանուր տակնուվրայութենէն անծանօթ աշխարհ մը դուրս պիտի գար, եւ իրենք աւելի ազատ պիտի ըլլային. վախը՝ զոր զգացած էին եւ դեռ իրենց մէջ էր աւելի բուռն փափաք մը կուտար ճաշակելու հաճոյքները գոյավիճակի մը որու վտանգուած եւ անկայուն ըլլալը կը զգային: Չէին ապրեր այլեւս այն տխուր ժամերը ուր տանոք կը խորասուզուէին անէացած: Կատաղօրէն թուղթ կը խաղային, կը պարէին եւ նոյնիսկ քաջութիւնով մը զինուած երբեմն կ'երթային գիշերը անցնել կղզիները, Ցիկաններուն մօտ: Արկածախնդրութեան վտանգը, աւարառու զինուորներու հաւանական հանդիպումը, հրացանի կարելի հարուածներ, քիչ մը համեմ կ'աւելցնէին հասարակ հանդէսի մը հաճոյալի հանգամանք տալով:

Սավլինքիի կրքոտ եւ սակայն արհամարհոտ հետաքրքրութիւնը զինքը առաջնորդեց Սովետին մէջ մէկ քանի մարդոց հանդիպելու: Այսպէս ծանօթացաւ Սիմէոնոֆ անուն մէկու մը, պահակազօրքի սպայ, որ յեղափոխութեան առաջին օրերէն մեծամասնականներու կուսակցութեան մէջ նետուած էր. իրեն թըւեցաւ թէ Սիմէոնոֆ այս ժամանակի ամէնէն հետաքրքրական դէմքերէն մէկն էր: Զարմացաւ այս խուժարարին վրայ տեսնելով կատարեալ ձեւեր եւ աշխարհիկ կեանքի սովորութիւն: Բացի ատկէ, կրթուած մարդ էր, եւ գրական լայն զարգացում ունէր: Կը զարմացնէր իր տրամաբանութիւններու սառուցիկ պաղութիւնով, իր խնդիրներուն մաթեմաթիքական ճշգրտութեամբ, վիճաբանելու կերպին ճկունութիւնով եւ տեսակէտներու ճարտարութիւնով, որով Ռուսիոյ կը նայէր. հին եւ նոր պատմութեան մէջ պատահած նման տագնապներու յեղակարծ մերձեցումով, իր խօսքերուն մէջ զգայնութեան ամբողջական բացակայութիւնովը, չնականութիւնովը վերջապէս, որով կը նախընտրէր բանակցիլ մարդկային հարցի մը միմիայն քաղաքական կողմէն: Ասոր հետ մէկտեղ, զգընթաց, մշտակայ բեղնաւորութիւն մը մտքի եւ տեսակ մը հեղնութեան չեշտ որ տարօրինակ համ մը կուտար իր խօսքերուն:

Նիքոլա Սավլինքիին, որուն վստահութիւնը գրաւել կ'ուզէր, կ'ըսէր.

— Վստահ եղէք, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, թէ պիտի չխուսափինք մեծամասնականութենէ. կը ճանչնանք ռուսական հոգին, շատ հեռու է միջին թէօրիներէ՝ սիրելի՝ մեր Ֆրանսացի բարեկամներուն — ռուս հոգին ծայրայեղութեան գլխապտոյտը ունի. դէպի անոր մղուած կը զգայ այնպիսի ուժով մը որու ուրախութեամբ կը յանձնուի. բանէ մը չի սարսափիր: Համայնավարութիւնը դրութիւններուն ամէնէն բացարձակն է, ահաւասիկ յաջողելու բախտ մը... Անհեթեթ է թերեւս, անիրականալի՞. մի կարծէք որ ատոր համար Ռուսը գլուխը անդին կը դարձնէ. ընդհակառակն մեր Ռուսը կը սիրէ ցուցնել որ իրեն համար անկարելի բան չկայ: Այս ժողովուրդին մէջ հրաշալի ուժ մը կայ. ինք իր համար հաւատք ունի. կ'ուզէ փորձել ինչ որ փորձուած չէ եւ ի՛նչ ուղղափառ է: Աշխարհը կ'ընդդրկէ. ո՞վ ըսաւ թէ Ռուսը ինքզինքը երջանիկ չի զգար եթէ չտեսնէ որ ամբողջ տիեզերքը չի մասնակցիր իր ուրախութեան: Տիեզերական համայնավարութիւնը միայն պիտի ընդունի, եւ աստղերուն մէջ լուսաւոր նշաններ պիտի կազմակերպէ իր երջանկութիւնը հագորդելու մեր արեւմտեան ընկերներուն կամ...

մոլորակներուն: Այն ատեն է որ միայն հանգիստ պիտի չնչէ. Լենինին մէջ իր արիւնէն մարդ մը կը տեսնէ. Լենին կ'ես ճամբան կանգ չառներ իր մտածումին մինչեւ ծայրը պիտի երթայ. ոչ մէկ բան աւելի հաճելի կ'ըլլար ռուս հոգիին... ի՞նչ ունիք փոխարէնը տալու... երբ յեղափոխութիւնը եղաւ, ռուս գիւղացին երկու բան հասկցաւ, թէ ան իրեն պիտի տար խաղաղութիւն եւ հող: Ձեզ գիտեր ոչ պատերազմ, ոչ խաղաղութիւն ընել եւ այսօր հողը ոչ ոքի է... ի՞նչպէս կ'ուզէք որ մեր ռուս Իվանը ձեզի հետեւի: Առաջին բառէն մեզի կը հասկընայ. անոր հետ պիտի յաղթենք:

— Բայց կը կարծէ՞ք որ Սոցիալ–Դեմոկրատներու կատարելագործեալ համայնավարութիւնը այս միջոցին Ռուսիոյ հնարաւոր կրնայ ըլլալ: Ինծ կը թուի թէ, որքան կը յիշեմ Մարքսի իմ ընթերցումներէս, համայնավարութիւնը կրնայ հաստատուիլ միայն բարձրօրէն զարգացած եւ ճարտարարուեստի մէջ վերին աստիճան յառաջացած ընկերվարութեան մէջ: Շատ հեռու ենք դեռ Ռուսիոյ մէջ այդ կէտին հասնելու համար: Տարապայման մեծամասնութիւն մը թմրած գիւղացիներու եւ երեսուն գիւղացիին դէմ հազիւ մէկ գործաւոր. ճարտարարուեստը մեր մէջ իր մանկութեան մէջ է:

ՔԼՕՏ ԱՆԷ

(Շար.)

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օդափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի, Երկուշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Ա. Թաղէոսեանէ հարիւր ֆր. կայանի նուէր իր ամուսնոյն մահուան Գ. տարելիցի առթիւ: Նոյնպէս Տիկին Իփքրանեանէ հարիւր եւ գիրքեր կայանին նուէր իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ:

ԲԱՑԱՌԻԿ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան:

Այս Կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ, Շըմէն տը լա Ֆոռէ: Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ:

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է:

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, համեղ մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրկար Սէնինէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, պաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոնտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը:

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին:

Դաշտի մուտքը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիի խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շան ա Պարժ, սինեմա Վարիէթէի կռնակը:

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին:

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ:

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ:

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ գետակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ:

Մէկ օր բնութեան մէջ:

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ:

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթօքար վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Տէրիկեանի:

Օթօքարը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին:

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սէնտառ Մոնբռնաս, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին:

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են: Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԴՐԱՍԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր: Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը:

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթօքարով պտոյտ մը, դէպի կայան:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 ֆրանք:

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Րիւ Սօֆին:

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ:

ԶԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ:

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ:

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74:

Երթ ու դարձի գին 15 ֆրանք:

Օթօքարը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն:

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

Օթօքարը Շաւիլ կը հանդիպի (Փուէն տը աՇուիլ) ժամը 7·30ին:

ՊՏՈՅՏ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

«Պոլսահայերու Հայր. Մշակ. Միութիւնը կազմակերպած է, իր ամառնային աւանդական պտոյտը շոգենաւով Յուլիս 3ին, Կիրակի ամբողջ օրը դէպի Քասիսի ծովափը:

Շոգենաւը կը մեկնի Քէ տէ Պելժի լէ գ'Իլ տ'Օռ նաւամատոյցէն ճիշդ ու ճիշդ ժամը 7ին:

Տոմսակներու թիւը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն ապահովել տեղերը, դիմելով 15 Րիւ տը լա Կրանտ Արմէ, դերձակ Պ. Արսլանի եւ կամ կեդրոնատեղին 37պիս, Րիւ Թիւպանօ Պ. Մ. Նալէրի:

ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

Աւստրիական բարձր ալպեաններու սիրտը 758 մեթր բարձրութիւն:

ՄԵԿՆՈՒՄ.— Օգոստ. 17ին Կառ տը լ'Էսթէն ժամը 22ին: Ժամանում յաջորդ օրը՝ ժամը 14·28ին:

Հանգստաւէտ պանդոկ, տաք եւ պաղ ջուր սենեակներուն մէջ, խնամուած ճաշ, տեսարան լիճին վրայ:

Զել ամ զէ տեսարժան վայր մըն է, լիճին եզերքը: Պտոյտներ, լողանք եւ ամէն տեսակ հաճելի զուարճութիւններ:

Շրջապտոյտներ՝ Քիցպուհըլ, Սալցպուրկ եւն.:

Վերադարձ Օգոստոս 29ին, ժամանում յաջորդ օրը ժամը 8ին, Փարիզ, Կառ տը լ'Էսթ:

Մասնակցութիւն 385 ֆրանք, 14 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ: Կանխավճար՝ 100 ֆրանք: Սահմանափակ տեղեր:

Ամէնէն մատչելի պայմանները նման արձակուրդի մը համար:

Դիմել՝

RELATIONS
TOURISTIQUES - EDUCATIVES
32, Rue de Trévise — PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37
Délégué : E. DJEZIRIAN
Association sans but lucratif
régie par la loi du 1-7-901

Հեռաձայնել ժամը 15էն 19:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—

Մեծանուն վիրաբոյժ Տոքթ. Քէքլիկեան լուսարձակով պիտի ներկայացնէ իր կատարած վիրաբուժական գործողութիւնները եւ պիտի տայ դասախօսութիւն մը վիրաբուժական հիւանդութեանց մասին:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Տոքթ. Քէքլիկեան պիտի տայ նաեւ գրական դասախօսութիւն մը եւ այս առթիւ՝ զրոյց մը Փարիզի հայ գրագէտներուն հետ:

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Համազգային Ընկերութեան կողմէ ընդունելութիւն ի պատիւ ՏՈՔԹ. ՔԷՔԼԻԿԵԱՆԻ եւ Պ. ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ:

Սպասարկութիւն զովացուցիչ ըմպելիներու:

Մուտքը ազատ է:

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SABLES D'OLONNE « Colonie de Vacances de la Chaume »

ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 30 մեթր հեռաւորութեամբ:

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 400 ֆր.
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 14 ֆր.
» » պակաս օրական 15 ֆր.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 19·30, Երկուշաբթի օրերը ժամը 19էն 20·30:

Maison de la Culture Arménienne 17, Rue Bleue, Paris (9e)

Ինչպէս եւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն:

×

ՇԱԻՎԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի:

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, Կիրակի:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ընկերական անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԱՅՑԵԼՈՂՆԵՐՈՒ ԱԶԲԸ ԼՈՅՍ

Օգոստոսի համար, բացառիկ կարգադրութեամբ՝

2300 ֆրանք

(Քլաս Թուրիսթ)

Փարիզ – Երեւան ուղիղ գծով, ութ ժամէն, ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Նուաղագոյն ծախք՝ առաւելագոյն հանգստութիւն: Նախաճաշ՝ Փարիզ, կէսօրուան ճաշ՝ Մոսկուա, իրիկուան ճաշ՝ Երեւան, նոյն օրը:

ԵՐԵՔ ՇԱԲԱԹ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստոս 3: Ընկերական եւ ջերմ ընդունելութիւն: Վիզայի դիւրութիւն հետեւեալ քաղաքները այցելելու Սոխում, Սոչի, Թիֆլիզ եւ Հայաստանի զանազան քաղաքները:

ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ, առաջին կարգով (Փրըմիէռ քլաս) ճամբորդողները իրաւունք ունին խորհրդային երկիրներու առաջնակարգ եւ Արմենիա պանդոկը բնակելու եւ ճաշելու: ԳԻՆ՝ 2850 ՖՐ.:

ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԿԱՌՔԵՐՈՒ ԿԱՐԱՒԱՆ

Փարիզ – Երեւան – Փարիզ 30 օր տեւողութեամբ, մեկնում Փարիզէն Յուլիս 24ին, ԳԻՆՆ է՝ 1850 ՖՐԱՆՔ:

Անճապարեցէ՛ք արձանագրուելու համար, այս ճամբորդութեան վիզայի ձեւակերպութիւնները աւելի շատ ըլլալով:

ԴԻՄԵԼ՝

M. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine), Tél. 642-58-39
Paris, 13, Rue Clauzel, tél. : 878-09-96

Մարսէյլի շրջանի համար

M. Z. ALEXANIAN, 18. Rue d'Aix, MARSEILLE — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 | Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 | C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆ. Հատը 0,30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 30 JUIN 1966

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

42ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10648 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 42e ANNÉE — Nº 10.648

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻԱՍԹԱՓՈՒԱԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ

(ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Գ.

Համամիութենական երիտասարդաց կենդկոմի քարտուղար Կամչալով «Ռուսաստանից անջատուելու» ձգտում վերագրեր էր Հայերուն՝ 1965 Ապրիլ 24ի ցոյցերուն առթիւ :

Սիլվա Կապուտիկեան կը ծառանայ այս անհիմն վերագրումին դէմ ու կը շեշտէ, որ «արդէն երկու դարուց աւելի է, որ հայ ժողովուրդը իր ազատագրութեան յոյսը կապել է Ռուսաստանի հետ» : Ու կ'աւելցնէ՝ « ի հարկէ չի սխալուել » :

Հոս տեղը չէ քննելու թէ «սխալուե՞լ» թէ ոչ : Քանի մը տողով յիշենք միայն թէ երկու դարէ ի վեր չէ, աւելի քան երկուքուկէս դարէ, Մեծն Պետրոսի (1684 - 1725) *օրերէն սկսեալ Հայութիւնը մահմետականներու տիրապետութենէն ձերբազատուելով անկախ հայրենիքի տէր դառնալու յոյսը դրած է խաչապաշտ Ռուսին վրայ, որ փաղաքշական «քեռի» անունով մկրտած է :*

Մեծն Պետրոս 1722*էն մինչեւ Տէրպէնտ իջաւ, Պարսկաստանի ձեռքէն գրաւեց Կասպից ծովու գլխաւոր քաղաքները, ինչպէս Բագուն* (1723ին) : *Շրջանի Հայերը մեծապէս աջակցեցան ռուսական բանակներուն : Ու երբ այս վերջինները պարպեցին գրաւեալ հողամասերու մեծ մասը, տեղւոյն Հայերը ենթարկուեցան Պարսիկներու վրէժառութեան : Ռուսերը ոչ մէկ պաշտպանութիւն ցոյց տուին անոնց :*

Նոյնը պատահեցաւ 1826 - 27*ի եւ* 1828-29*ի ռուսեւպարսիկ եւ ռուսեւթուրք պատերազմներուն ատեն : Ներսէս Աշտարակեցիի գլխաւորութեամբ հայ կամաւորները անհաղին օժնութիւն ցոյց տուին Երմոլովի եւ Պասկեւիչի բանակներուն, յուսալով որ Պարսիկներէն եւ Թուրքերէն գրաւուած հայկական պատմական հողերուն վրայ պիտի ստեղծուի անկախ Հայաստան :*

Իբրեւ վարձատրութիւն, «Երեւանի դուքս» մարէշալ Պասկեւիչ Ներսէս եպս. Աշտարակեցին աքսորեց Քիշնեւ (Պեսարապիա) : Իսկ գրաւեալ հողերը դարձան Ռուսիոյ հայկական նահանգը (Արմիանսքա Օպլասթ) :

Պատմութիւնը կրկնուեցաւ 1854 - 55*ի Խրիմի պատերազմին եւ* 1877 - 78*ի ռուսեւթուրք կռիւներուն առթիւ : Սան Սթեֆանոյի* 16*րդ եւ Պերլինի* 61*րդ յօդուածները փորձանք դարձան Հայութեան գլխուն : Հայկական Հարցը վերածուեցաւ «բարենորոգումներ»ու, որոնք երբեք չգործադրուեցան : Իսկ* 1914 *Յունուար* 26 / *Փետրուար* 8*ի Բարենորոգումներու ռուսեւթուրք համաձայնագիրը գլխաւոր պատճառներէն մէկը դարձաւ* 1915*ի Մեծ Եղեռնին :*

Հանրածանօթ է 1917*ի բոլշեւիկեան յեղափոխութեան հետեւանքով կովկասեան ճակատի ռուս զինուորներուն դասալքութիւնը՝ մինակ ձգելով Հայերը թրքական կանոնաւոր եւ սպառազէն բանակներուն դիմաց :*

Ա՛լ չենք խօսիր 1920*ի ռուսեւթուրք գինակցութեան եւ Հայաստանի անկախութեան խորտակման մասին, յանուն Լենինի քարոզած «համաշխարհային յեղափոխութեան» :*

Սիլվա Կապուտիկեան փաստեր կը յիշէ Հայերու ռուսասիրութեան մասին : Աոանց երթալու մինչեւ Իսրայէլ Օրի, կ'ոգեկոչէ Խաչատուր Աբովեանը : Ու կ'ըսէ թէ «Հայերի հաւատարմութիւնը Ռուսաստանին պայմանաւորուած է եղել ո՛չ միայն աշխարհագրութեամբ, այլ պատմութեամբ, հոգեհարազատութեամբ » :

Բոլշեւիկեան վարիչները ծանօթ են Հայերու ռուսամոլական զգացումներուն, նուիրածութեան : Սակայն փոխանակ դընահատելու Հայերու այս հոգեկան տրամադրութիւնը, ընդհակառակն «երբեմն նկատւում է սովետական երկրի ղեկավարներին ոչ - սաղական (անվայել) անփութութիւն՝ մեր ժողովրդին խորապէս յուզող այս կամ այն խնդրի նկատմամբ : Անփութութի՛ւն, որի ենթատեքստը հետեւեալն է . « դէ՛, ոչինչ, ինչ էլ լինի, Հայերը հաւատարիմ են» :

Հիասթափ բանաստեղծուհին իբրեւ « հոգու բարձր յատկութիւն » ընդունելով հանդերձ « բարձր հաւատարմութիւնը», հակառակ է, որ ատիկա եւ «սրտագին նուիրուածութիւնը փոխակերպուի վախի, երեսպաշտութեան, կոյր ենթարկուածութեան՝ բարոյական եւ այլ կարգի ճնշումներով » :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՎՈԼԿՈԿՐԱՏԻ ՄԷՋ ՈԳԵԿՈՉՈՒԵՑԱՒ ՍԹԱԼԻՆԿՐԱՏԸ

Քաղաք մը որ անուն փոխեց ժամանակի ընթացքին, բայց պատմութեան մէջ, պիտի յիշուի միշտ Սթալինկրատ անունով թէեւ վերջին անունն է՝ Վոլկոկրատ :

Հոս, Նախագահ տը Կոլ պատմել տուաւ Բ. աշխարհամարտի մեծագոյն եւ ամէնէն ջարդարար ճակատամարտը : Վորոնով պատմեց մանրամասնութիւնները եւ տը Կոլ եզրակացուց .— Մեծ ճակատամարտ մը եղած է » :

Ապա տը Կոլ Մոսկուա վերադարձաւ, ուր կը պատրաստուի երկու հազար բաներէ բաղկացած յայտարարութիւնը : Կ'ըսուի նաեւ թէ Նախագահ տը Կոլ առաջարկած է որ հեռաձայնի ուղղակի գիծ մը հաստատուի Կրեմլինի եւ Ելիզէի միջեւ, «կարմիր» գիծ մը, ինչպէս կայ Կրեմլինի եւ Սպիտակ Տան միջեւ, որ եթէ հաստատուի, պիտի կոչուի «Ճերմակ հեռաձայն» :

Հաւանական է նաեւ որ այս խօսակցութեանց իբրեւ արդիւնք երկու հիւպատոսարաններ հաստատուին, մէկ Ֆրանսական՝ Լենինկրատ, մէկ խորհրդային՝ Մարսէյլ :

ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՄԷՋ

Զինուորական պետական հարուածը որուն արձագանգ եղած էինք երէկ, իշխանութեան գլուխ բերաւ Զօր. Խուան Կարլոս Օնկանիա, որ սպայակոյտի նախկին պետն էր : Նախագահ Իլլիա պաշտօնազրկուած է եւ կը պահուի հսկողութեան տակ : Նախագահ էր 1963 *Օգոստոս մէկէն ի վեր : Փորձեց դիմադրել մինչեւ վերջին վայրկեանը, բայց ի վերջոյ տեղի տուաւ : Կը մեղադրուի գլխաւորաբար իր տկարութիւններուն համար փերոնական ձախին նկատմամբ : Պետական հարուածին պատրուակը շատ ծանր չի կշռեր : Անցեալ Ուրբաթ Զօր. Քարօ, Սանթա Ֆէի նահանգին բանակի հրամանատար, իր տան մէջ խորհրդակցած էր երեք նոր փերոնական երեսփոխաններու հետ, որոնց մէջ իր հարազատ եղբայրը : Աւելի բաւարար եղած է որ երկու օր ետք, Արժանթինեան բանակի ընդհ. հրամանատարկ ձերբակալել տայ Զօր. Քարօն : Նոյն օրը կարգ մը որոշումներ կը տրուին : Հրահանգ կը տրուի բոլոր զինուորականներուն իրենց բանակավայրը երթալ :*

Զօր. Փիսթարինի կը տեղեկացնէ թէ այլեւս չի ճանչնար Պաշտպանութեան նախարարին Սանչէզի հեղինակութիւնը : Ասոր վրայ, Նախագահ Իլլիա անմիջապէս նախարարաց Խորհուրդ մը կը գումարէ : Հանդարտեցնելու համար զինուորականները, Սանչէզ կը յայտարարէ թէ կը հրաժարի, բայց արդէն ուշ է : Զօրքը կը գրաւէ ձայնասփիւռի շէնքը, Թղթատարի կեդրոնատեղին եւ օդակայանները : Գիշերը զինուորականները գեկոյց մը կը հրապարակեն ուր կը յայտարարեն թէ Նախագահ Իլլիա պաշտօնանկ եղած է :

Ներկայիս կացութիւնը հանդարտած է եւ Զօր. Օնկանիա կ'ապահովէ «աժամեայ նախագահութիւնը » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ մէջ Ամերիկացիք սկսած են ռմբակոծել Հանոյի մերձաւոր շըրջանները, մինչեւ՝ հինգ քիլոմեթր : Ըստ Հանոյի աղբիւրներուն չորս ամերիկեան օդանաւեր վար առնուած են :

ԻՐԱՔԻ կառավարութեան եւ Քիւրտերու միջեւ հաշտութիւնը անմիջական է եւ կը յայտարարուի մէկ վայրկեանէն միւսը :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ընկերաբան մը կը նախատեսէ որ եօթնուկէս միլիառի պիտի հասնի աշխարհի բնակչութիւնը 2000ին :

ՊԱՊԻՆ յանձնուած է այն տեղեկագիրը զոր պատրաստած է Վատիկանեան յանձնախումբը ծնունդներու հակակշռի մասին : Այս տեղեկագրին բովանդակութիւնը գաղտնի կը պահուի, բայց Ս. Աթոռի շրջանակներուն մէջ, կ'ըսուի թէ յանձնախումբը նախատեսուած է՞ տարբեր տեսակէտներ կը պարզէ եւ համաձայնութիւն գոյացած է որպէսզի դեղահատը իբրեւ յաւելուածական միջոց գործածուի Օժինօ - Քնաուս մեթոտին, որ միակն է զոր եկեղեցին կ'ընդունի ցարդ :

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, բանուորներ փորձած են ցոյց մը ընել ամսականի յաւելում պահանջելու համար, բայց ոստիկանութիւնը արգելք հանդիսացած է :

« ԿԱԹՈՂԻԿԷՆԵ՛Ր միացէք» նշանաբանով ցոյց մը կատարուած է Վարշաւայի մէջ, առջի օր, երբ վերջ կը գտնէին Լեհաստանի քրիստոնէացման հազարամեակի հանդիսութիւնները : Ոստիկանութիւնը ցրուած է ցուցարարները :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ շրջանը հեծանիւով հասաւ Պորտօ, ուր յաղթեց Փլանքէրթ : Գերմանացի Ռուտի Ալթիգ միշտ կը պահէ « Դեղին Շապիկը» :

ՔԻԵՎԻ մէջ խորհրդային բանուոր մը երկուորեակներ ունեցած է զորս, ի պատիւ տը Կոլի այցելութեան, կոչած է՝ Ֆրանսիա եւ Ռուսիա :

Օրը Օրին

Ո՞Վ Է ԱՅՍ ԻՆՏԵՐՆԱՑԻՈՆԱԼԻՍՏԸ

Ուղեգրութեան մը հեղինակը, անունը՝ Ստ. Վարդանեան, (հատուած մը հրատարակուած է *Սով. Գրականութիւն* պարբերաթերթին մէջ, Ապրիլի թիւով) :

Մեզի ծանօթ չէ իր առաքելութիւնը : Անշուշտ Ամերիկա չէր գացած՝ դիտելու համար թէ ի՛նչպէս է որ «ութ ժամ արեւը կախուած է արեւմուտքում», Յեսուին հրամայած ձեւով : Ոչ եւս դիտելու մստըր Ջոզէֆի բնակարանը, վեց սենեակէ բաղկացած, որու համար ամերիկացի *պեղնէսմէն*ը կը վճարէ ամսական 720 տոլար վարձք : Ոչ եւս տեսնելու քահանայ մը, իրէական Աստուծոյ սպասաւոր, որու հետ կը վիճի Եհովայի, Քրիստոսի եւ հաւատք կոչուած բաներու մասին :

Կը կարծեմ թէ նպատակ չունէր, նոյնպէս, ցուցադրել խորհրդային *սիւֆֆիզանս* մը, երբ, Պրիւսէլի օդանաւային կայանին մէջ, սաստիկ ծարաւ, կը յայտարարէ թէ յօժար է «մի բաժակ սովորական ջրի համար » մէկ չէ, հի՛նգ տոլար վճարելու : Է՛հ, պարագաներ կան, երբ Երեւանի ցայտաղբիւրներուն կարօտը կրնայ ընել տալ նման խօսքեր :

Վերջապէս երիտասարդ դպրոցականներու յատուկ, մասնաւորաբար նոր ընթացաւարտներու յատուկ յոխորտականութիւն մը, որ աշխարհակալի հովեր կուտայ երբեմն անոնց՝ որ իրենց հասակը կը բարձրացնեն ... եօթը գիրքի վրայ կոխելով, մեր Ստ. Վարդանեանը կ'առաջնորդէ ամերիկեան համալսարաններէն ներս, փիլիսոփայութի՛ւն ջարդելու համար նոյն խորհրդային*սիւֆֆիզանս*ով :

Այս առթիւ, կը թուի թէ խօսակիցները կը հետաքրքրուին Ստ. Վարդանեանի «երիտասարդ տարիներով»,— ի՛նքն է որ կը խոստովանի այս պարագան, առանց ուշադրութիւն ընելու հետաքրքրութեան մէջ թաղուած հեգնանքին :

Հարկ չկար իր պատասխանին, հասկընալու համար թէ Երեւանի համալսարանը մտած է 1939ին, (ուշ է աւարտած, 1953ին, պատերազմին պատճառով) : Իր գաղափարները կը նմանին տաք հացի, փուռէն նոր դուրս հանուած, կակո՛ւղ, կակո՛ւղ, խմորին հոտն իսկ դեռ վրան :

Ա՜յս, մեծ պետութիւններու շուքին մէջ պառկած այս *ջահէլ*նե՛րը : Մինչեւ որ անոնք կարենան դարմանել այդ թանձր շուքերուն պատճառած *ռեւմաթիզմ*ը, որ կը թափանցէ, կը ներգործէ, կը թունաւորէ յամրօրէն, տարիքը կը լեցուի՛ արդէն : Ազգ, ցեղ, միջազգայնութիւն, բաներ են ասոնք որ նոյնպէս ենթակայ են նոյն *էնֆիլթրասիոն*ին :

Օ՛, մեծապետական նման թունաւորումներու դէմ ախտամերժ դառնալէ ե՛տք միայն կարելի է սահմանել թէ ի՛նչ է ազգը կամ ազգութիւնը : Այն ատեն միայն, այդ պարագային միայն, Ստ. Վարդանեանները կը բուժուին, առողջ միտք կը ստանան, եւ չեն պարծենար այլեւս .

— Ես մի ժամանակ կռուել եմ Դաշնակցականների դէմ քսանմէկ թուականին :

Համաստեղ չի սիրեր վիճիլ, բայց զարմանքով կը նայի այս... աղբարիկներուն :

— Միայն թէ այն ժամանակուայ Դաշնակները, կը շարունակէ քաջ... Նազարը, նման չէին ձեզի :

Այսինքն :

— Փափախով էին, մաուզէրը կողքից կախ :

Լաւ որ փափախով չէ Համաստեղ, այլապէս Քաջ Նազար դարձեալ... կը կըռուէր :

Կը ծիծաղի Համաստեղ : Ի՞նչ ընէր, ի՛ւր են եկեր : Կը հարցնէ միայն .

— Դուք հիմա՞ ալ այդ կարծիքն ունիք անոնց (Դաշնակցականներուն) մասին :

Պատասխանին անպատկառութի՛ւնը .

— Առածն ասում է՝ կարմիր կովն իր կաշին չի փոխում :

Շարն հուպ ի հուպ :

ԱՐԱՉ

ԹՈՒՐՔԵՐՈՒ ԵՂԵՌՆԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

Ա.

Տիգրանակերտի նահանգը արեւմտեան Հայաստանի պատմական վեց նահանգներէն մին է: Կոչուած էր Երրորդ Հայք:

1914 *Փետրուար 7ի Թուրքեւռուս համաձայնագրով, Հայկական Բարենորոգումներու ծրագրին մաս կը կազմէր այս նահանգն ալ: Էրզրում, Վան, Պիթլիս մէկ շրջան, ընդհ. քննիչ գնդ. Հոֆի հսկողութեան տակ, եւ Տրապիզոն, Սեբաստիա, Խարբերդ եւ Տիգրանակերտ չորսը մէկ շրջան՝ ընդհ. քննիչ Վէսթէնէնքի հսկողութեան տակ, Այն ատեն՝ Մուսուլի վալի Տօքթ. Րէշիտ խորհրդական նշանակուած էր Թալէաթի կողմէ Վէսթէնէնքի: Այս ընդհ. քննիչները, ընդհ. պատերազմի պատրուակով ետ ղրկուած էին:*

Տիգրանակերտի նահանգին տարածութիւնը 1915*ին,* 46·800 *քառակուսի քիլոմեթր էր (կամ* 18 *հազար քառ. մղոն), Խորհ. Հայաստանի տարածութեան մէկուկէս անգամէն աւելի:*

Տիգրանակերտի նահանգի մասին հայերէն եւ օտար լեզուներով պատմական աշխատասիրութիւններ չատ կան.— Հաճի Խալֆայի «Ճիհաննումա»ն, Շայմոյի «Շէրէֆնամէ»ն, Նիէպուրի, Հոմէր Տը Հէլլ, Կոլտընի երկասիրութիւնները, «Ճըրնըլ աւ Րոյըլ Ճէոկրաֆիք Սոսայըթի»ի 1867*ի թիւը, ինչպէս եւ Մաքս Ֆոն Օփընհայմի, Սթըրչիկովսքիի «Գարա Ամիտ»ը, Ֆրանսական հիւպատոս Հիւարթի եւ մասնաւորապէս Լեման Հաուփթի «Հայաստան անցեալին եւ ներկայիս» նշանաւոր գործը (Ա. հատոր), ինչպէս նաեւ զանազան համայնագիտարաններ:*

ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՏ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

Տիգրանակերտ (Տիարպէքիր) վիլայէթը ունէր հետեւեալ չորս սանճագները (գաւառները) 1915*ին.— Տիգրանակերտ, Արղնի, Մարտին եւ Սեւերեկ:*

Տիգրանակերտի գաւառը (սանճաղ) ունէր հինգ գաւառակներ «գազա, գայմագամլըղ).— Տիգրանակերտ կեդր. գազա, Պշէրի, Տիրէք, Սիլվան, Լճէ:

Արղնի Սանճաղը՝ Կեդր. Արղնի գազան, Բալու եւ Ջերմիկ:

Սեւերեկի Սանճաղը՝ Սեւերեկ, Վէրանշէհիր:

Մարտինի Սանճաղը՝ Մարտին, Ճէզիրէ, Ավնիէ (Սավուր), Միտիաթ եւ Նիսիպին գազաները:

ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

1878*ին Հայերու թիւը Պատրիարքարանի ցուցակով՝* 150 *հազար էր:*

1882*ին դարձեալ նոյն թիւը ցոյց տրուած էր, առանց հաշուելու հինգ տարուան աճումը կամ նուազումը: Թրքական «Սալնամէ»ն* 1878*ին՝* 180 *հազար ցոյց կուտար:*

1890*ին՝ Վիթալ Քինէ Ֆրանսացին իր «Ասիական Թուրքիա» երկին մէջ (Ա. հատոր), յենլով թրքական թիւերու վրայ, Տիգրանակերտի նահանգին մէջ բնակչութեան ընդհանուր թիւը ցոյց կուտար* 471·462, *եւ քրիստոնեաներու թիւը՝* 132·549, *ինչ որ ճիշդ չէր:*

Մարսէլ Լէար (Գրիգոր Զօհրապ), իր ֆրանսերէն երկին մէջ՝ «Հայկ. Հարցը փաստաթուղթերու լոյսին տակ», էջ 61 *կուտայ Տիգրանակերտի բնակչութիւնը՝ հետեւեալ մանրամասնութեամբ, որ աւելի ճշգրիտ է:*

Հայ 105·000 = 35·5 *առ հարիւր:*

Թուրք 45·000 = 15·2 *առ հարիւր:*

Նստակեաց Քիւրտ 30·000 = 10·2 *առ հարիւր:*

Թափառաշրջիկ Քիւրտ 25·000 = 8·3 *առ հարիւր:*

Գըզըլպաշ 27·000 = 9·1 *առ հարիւր:*

Եզիտի 4·000 = 1·3 *առ հարիւր:*

Այլ քրիստոնեաներ՝ Յակոբական, Նեստորական եւ Քաղդէացի 60·000 = 20·4 *առ հարիւր:*

Գումար 296·000 = 100 *առ հարիւր:*

Թուրք գրող Ասատ Ուրաս, «Հայերը Պատմութեան մէջ եւ Հայկական Հարցը» *երկին մէջ (էջ* 139) *կ՚արձանագրէ Մարսէլ Լէարի թիւերը.— Հայ՝* 105 *հազար, Պատրիարքարանի թիւը՝* 1882*ին՝* 150 *հազար եւ Հայոց թիւը նուազեցնելու համար Ֆրանսական «Դեղին Գիրք»էն մէջբերելով՝ կ՚ըսէ թէ Հայերու թիւը* 79·129 *էր, եւ քիչ մը եւս յառաջանալով կ՚աւելցնէ թէ* 1914*էն եաք, Թուրք կառավարութիւնը Հայերու թիւը ճշդած (?) էր Տիգրանակերտի նահանգին համար, ընդհանուր բնակչութիւն՝* 616·825 *եւ հայ լուսաւորչականները իջեցուցեր էր* 55 *հազար* 830*ի, հայ կաթոլիկները՝* 9960*ի, հայ բողոքականները* 7376*ի, որով եթէ գումարենք ըստ Ասատ Ուրասի, հայ երեք համայնքներուն թիւը կ՚ըլլայ* 73·226. *մնացեալը՝ Իսլամներ:*

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱՍՏԵՂԻ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Համաստեղի վաստակին իբրեւ մեծարանք՝ յոբելենական տարի յայտարարուած ըլլալով 1966 տարին, պարբերաբար կը հրատարակենք հին ու նոր ուսումնասիրութիւններ, նուիրուած՝ յոբելեարին: Այս անգամ կը հրատարակենք գրական դատավարութիւն մը Համաստեղի գրականութեան մասին, կատարուած 1928 Մարտ 9ին: (Փարիզի մէջ յոբելեանը պիտի կատարուի աշնան, հաւանաբար Համաստեղի ներկայութեամբ, Սորպոնի մէջ):

Յարգող, *Շարաթ երեկոյ, Սոսիէթէ Սավանթի մէջ սարքած էր գրական ատեան մը, Համաստեղի գրականութեան մասին* (Յառաջ, *թիւ* 591):

Կը նախագահէր Շաւարշ Միսաքեան:

Հակառակորդներն էին Շ. Նարդունի եւ Օ. Կարօ, որոնք պիտի ներկայացնէին Համաստեղի մշակած գրականութեան տկարութիւնը ընդհանրապէս, եւ անոր պատմուածքներուն ներքին թերութիւնները մասնաւորապէս: Պաշտպան կողմէն կը բացակայէր Ա. Զամալեան, այնպէս որ միակ պաշտպանը, Կարօ Սասունի, իրաւունք ստացաւ երկու անգամ խօսք առնելու, ներկայացնելու համար Համաստեղի գրականութեան յաջողութիւնները, շնորհը եւ արուեստը:

Նախագահը, ատեանը բանալով, ակնարկ մը նետեց գրական այն շարժման վրայ, որ կը կոչուէր «գաւառի» կամ «վաղուան գրականութիւն», հասնելով մինչեւ Համաստեղ:

— «Կաթէն կտրուած սերունդ մը ունինք, որ թարթափեցաւ այդ ճամբուն վրայ, գաւառէն Պոլիս ու փոխադարձաբար, ձգտելով պատկերացնել մեր հարազատ կեանքը եւ թօթվել մայրաքաղաքի ու սալոններու լուծը: Հետզհետէ գոյն առաւ այդ գիծը, սկսած՝ ուխտունական թուականներէն, բայց միշտ ենթակայ՝ օրուան կեանքի փոթորիկներուն, շրջանէ շրջան տարուբերելով, այսօր կը ծաղկի, հեռաւոր գաղութի մը մէջ, Ատլանտեանի ափերուն վրայ, կտրուած հողէ եւ ջուրէ»:

Յետոյ, գաղափար մը տալու համար «Գիւղ»ին մասին, ամփոփեց Համաստեղի գրքին 11 *գլուխներուն բովանդակութիւնը, ինչպէս եւ «Հայրենիք» ամսագրին մէջ հրատարակուած կտորները:*

Յետոյ խօսքը տուաւ հակառակորդ կողմին: Շ. Նարդունի, նախ պարտք համարեցաւ յայտարարել թէ, ըստ իր «Գրականութեան Քաղաքականութեան» տեսակէտներուն՝ հակառակորդ մը չէ Համաստեղի գրականութեան, այլ ընդհակառակն սիրող մը Համաստեղի գրականութիւնը: Սակայն լրացնելու համար դատական պայմանները, պիտի օգտագործէ հակառակ տեսութեան բոլոր պահանջները, եւ ընկերոջը թողլով գրական ներքին վերլուծումը, ինք պիտի կըթնի ի միջի այլոց Ռ. Ռոլանի եւ Հանրի Պարպիւսի տեսակէտներուն:

Ըստ, Շ. Նարդունիի, արուեստագէտը պէտք է ազատագրուի միջավայրի ազդեցութիւններէն, ստեղծելու համար երազուած միջավայրը: Այդ պատճառով անհրաժեշտ է գգայարանքի մարզանք մը, «խաղալու» համար համաձայն արուեստի լաւագոյն ներշնչումներուն: Մինչդեռ Համաստեղ գերի է կորսուած միջավայրի մը, որ ոչինչով է գեղեցիկ: Եւ երբ Համաստեղ դուրս կ՚ելլէ այդ միջավայրէն, կը մեռնի, ինչպէս ձուկը՝ երբ դուրս կը հանուի ջուրէն: Համաստեղ չի հետեւիր իր ժամանակին, այլ կը քալէ առաջ եւ կը նայի ետեւ, պարպելով իր յիշողութիւնը: Ամբողջ ճիգն է վերարտադրել գիւղի տիպարներ: Ինչպէս Ժիւլ Ռընար պատկեր կը հաւաքէր, Համաստեղ դիտողութիւններ (օպսեռվասիոն) կ՚ընէ, բեռնաւորելու համար իր տիպարները: Իր բոլոր տիպարները կը ներկայացուին նախնական հոգեկան վիճակով մը, առանց հոգեբանական աշխատանք փորձելու: Այժմ կեղծ արուեստագէտները տիպար փնտռելու համար չուկայէ չուկայ կը պտըտին, եւ արուեստը դարձուցած են տիպարի ճարտարարուեստ մը, ինչպէս մեքենան հիմա կը տիպարացնէ ամէն բան: Համաստեղի Գիւղը հաւաքածոյ մըն է տեղական խտացուած զննութիւններու: Այնպէս որ դարձած է ազգագրական պատմուածքներու ժողովածու մը, որ չի ներկայացներ գիւղը, այլ տիպարներ կամ պատկերներ զանազան վիճակներու: Հետեւելով Ռոլանի եւ Պարպիւսի տեսակէտներուն, Շ. Նարդունի կը պաշտպանէր այն գրականութիւնը, որ, փոխանակ «հերոս» մը պանծացնելու, բազմութիւն մը կամ ժողովուրդը կը հանէ բեմի վրայ: Անհատին հակադրել ժողովուրդը՝ իր ձայնի եւ շարժումի բազմութեամբը: Գիւղը ժամանակավրէպ մըն է: Նոյնիսկ տեղացիական նկարագիր մը ունի, մինչդեռ կ՚ապրին այն գրականութիւնները, որոնք համայնական շունչ ունին եւ լայնութիւն:

Նախագահը խօսքը տուաւ պաշտպանին՝ Կարօ Սասունիի:

— Իմ հակառակորդս երբեք չխօսեցաւ ըստ էութեան, այլ պարզեց տեսաբանութիւն մը «ապագայ արուեստ»ի մը մասին: Նկատի չառաւ Համաստեղը, որ «երեւոյթ» մըն է մեր գրականութեան մէջ: Իր կեանքը կը բաժնուի երկու շրջաններու, — ան 17 տարի Խարբերդի մէջ ապրած է, եւ 14 տարի Ամերիկայի մէջ: Իր գրական սկզբնաւորութեան շրջանին Մէթէրլինկի ազդեցութեան տակ էր, (այդ է պատճառը, որ յաճախ բնութիւնը կը խօսեցնէ իր կարգ մը պատմուածքներուն մէջ): Սակայն 1921ին Համաստեղ նահանջեց դէպի ետ, կամ, հակառակորդիս պատկերաւոր բացատրութիւնը գործածելով, աչքերը բացաւ ետեւը: Ու մըտաւ գիւղ: Այդ նահանջէն կը բերէ մեզի գիրք մը, Գիւղը, առանձին հատորով: Եթէ «Հայրենիք»ի մէջ եւ զանազան տեղեր հրատարակուած պատմուածքներն ալ ամփոփուին գիրքերու մէջ, Համաստեղէն կ՚ունենանք երեք գիրք: Այս գրականութիւնով Համաստեղ կը ստանայ երկու երես.— 1) Գիւղի Համաստեղ, 2) Քաղաքի Համաստեղ:

«Համաստեղի տուած գիւղական կեանքը տեղացիական գոյն չունի, այլ հարազատ հայելին է Հայոց կեանքին: Նոյն իսկ այդ կեանքը աւելի խտացուած է, աւելի կատարեալ, քան ինչ որ տուին Հայ Սրուանձտեանցներն ու Խրիմեան Հայրիկները: Սակայն ազգագրական դրոշմ չունին այդ նկարագրութիւնները, ինչպէս կը պնդէ հակառակորդս:

«Համաստեղ խրապաշտ գրող մըն է, եւ գծէ աչք ունի: Ան իր տիպարները կը գծէ տոհմիկ գոյներով, համազգային դրոշմով եւ միջազգային գիծերով: Այս պատճառաւ, Համաստեղ ճարտարապետ մըն է, ինչպէս կը վկայեն իր կառուցումները: Ոճը պճնուած չէ, սակաւախօս է, բայց լայն ու խոր կը գծէ հոգեբանական կեանքը: Իր գործողութիւնները ուժեղ են եւ արագ: Եւ այսպէս կ՚երթայ դէպի թատրոն: Պէտք չէ մոռնալ նաեւ Համաստեղի հիւմուրը, որ վիշտն ու ծիծաղը կը խառնէ իրարու: Համաստեղի քաղաք նըկարագրող գրիչը (Պուպրիկը, Թափառաշրջիկի մը յուշատետրէն, Սպիտակ

ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆԻ ՔԵՐԹՈՂԱԿԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ

— Լուսնակը եարս է, —

.

— Սիրածըս եարս է: —

Որքան անհնարին է առաջինը, նոյնքան՝ երկրորդը: Լուսինը եար չի լինի, ինչպէս եւ ուրիշի հարսը չի հասնի իրեն: Ու այս անկարելին կանգնում է հնձւորի վառ տենչերի առջեւ՝ մինչեւ լուսադէմ, մինչեւ աշխատանքի վերջը: Գիշերն ամբողջ մշակը հնձում է խաղեր ասելով, որ կրկնապատկում է նրա ուժերը. Նա դէպի դերից յետ է չինում, մինչդեռ լուսինն անցնում է եւ նա պիտի բաժանուի սիրոյ վառ ցնորքից, այրող կրակը սրտում:

Մանգաղս քարին եկաւ,

— Եարս եա՛ր ունի —

Քարէն լորիկը թըռաւ

— Լե՛րդըս կ՚արիւնի: —

Որքան կուռ եւ կչռոյթաւոր, նոյնքան սեղմ, իմաստալի եւ գունագեղային երանգներով է յագեցած «Հացին երգը»: «Բնական, ճիշդ եւ պարզ» պատկերները, դրանց հակադրութիւններն ու համադրութիւնները ներքին այնպիսի խոր կապերով են միացած հերոսի ապրումներին, որ ուղղակի նրա արտայայտութեան մի ձեւն են: Վերոյիշեալ քառատողում մանգաղը քարին առնելը, որ վատ նշան է համարւում, յիշեցնում է անողոք իրականութիւնը՝ «եարս եար ունի»: Յաջորդող՝ «Քարէն լորիկը թռաւ» տողում, թւում է՝ ոչ թէ լորիկը, այլ սիրածը ձեռքից թռաւ: Մշակի չքեղ երազները փշրւում, անցնող լուսնի հետ չքանում են, եւ այդ բոլորից նա սթափւում է սրտի խոր կսկիծով.

— Լե՛րդըս կ՚արիւնի: —

Վարուժանի բանաստեղծութեան արտայայտչական միջոցների հարստութիւնը, ինչպէս եւ տաղաչափական բազմազանութիւնը զգալի չափով գալիս է ժողովրդական ակունքներից: Սակայն ժողովրդայնութիւնը նրա արուեստում չի սահմանափակւում բանաստեղծական առանձին ձեւերի օգտագործումով, այլ երկի ամբողջ յօրինուածքի ոգով, պարզութեամբ, հարազատ եւ սեղմ արտայայտութիւնների ու ոճերի հարստութեամբ, բնաշխարհիկ գոյների եւ երանգների յագեցուածութեամբ եւ առհասարակ ձեւի եւ բովանդակութեան ժողովրդայնացման այն բուռն ձգտումով, որ առաւել ցայտունօրէն դրսեւորուել է «Հացին երգ»ում: Իսկ սա բարձր արուեստի արտայայտութիւն է:

Մեծատաղանդ քերթողը խոշոր վաստակ ունի նաեւ հայ բանաստեղծական լեզուի մշակման բնագաւառում: Նրա լեզուի մէջ, բացի ժողովրդականից, խըտացել են հազարամեայ գրական մշակուած ձեւեր՝ սկսած Խորենացուց մինչեւ Ա. Բագրատունին, Ալիշանը եւ Դուրեանը: Վարուժանի մեծ ծառայութիւնն այն է, որ գործածութեան մէջ դնելով՝ կենդանութիւն է տուել բազմաթիւ բառերի եւ բառաձեւերի, ստեղծելով արտայայտութեան թարմ, ինքնատիպ, զօրեղ միջոցներ: Այդ տեսակէտից նա, ինչպէս Վ. Տէրեանը, ոչ միայն հարստացրել, այլեւ մի տեսակ լարել, պրկել է հայ բանաստեղծական լեզուն, դարձնելով առաւել հնչեղ եւ հզօր: Նրա պոեթիկում՝ նալի, ջղուտ խօսքի մէջ զգալի է սանձահարուած երեւակայութեան, յոյզի եւ մտքի վիթխարի թափ: Այս կողմից նրան հարազատ է Ե. Չարենցը:

Հանրագումարի բերելով հայ բազմադարեան գրական նուաճումները, իւրացնելով համաշխարհային գրական մշակոյթը՝ «Հոմերէն մինչեւ Մետերլինգ», Վարուժանը իրօք հասաւ բանաստեղծութեան բարձունքը՝ «ապագային մարդերուն» նուիրելով «հզօր երգ մը»: Եւ այդ հզօր երգով էլ մեծ բանաստեղծը մեր պատմութեան ճգնաժամին կանգնեց աշխարհի առջեւ իբրեւ հայ ժողովրդի վըշտի եւ ցասման, արդարութեան եւ սիրոյ զգացմունքների բոցաշունչ թարգմանը:

Հ. Գ. ՌՇՏՈՒՆԻ

(10 եւ վերջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Լոյս տեսաւ Երեւանի Մատենադարանին բոլոր հայերէն ձեռագիրները ընդգրկող երկհատորեակի մը առաջին հատորը՝ «Ցուցակ ձեռագրաց» խորագրով:

Այս ցուցակին շնորհիւ կարելի է գիտնալ ամէն մէկ հայերէն ձեռագրին թիւը, խորագիրը, գրութեան ժամանակը, վայրը, գրչին, ծաղկողին, կազմողին, պատուիրատուին անունները, թերթաքանակը, նիւթը (մագաղա՞թ է թէ թուղթ), մեծութիւնը, սիւնակներուն թիւը, գրատեսակը, էջին տողաքանակը, ինչպէս նաեւ տեղեկութիւններ մանրանկարներուն տեսակին, ձեռագրին պահպանակին, կազմին, աստառին, յիշատակարանին (երբեմն ալ՝ կնիքներուն) եւ բովանդակութեան մասին :

Գիրքը ունի նաեւ ժամանակագրական ցանկ մը, ուր ցոյց տրուած են ձեռագիրներուն գրչութեան թուականները: Ի դէպ, ամէնէն հին ձեռագիրը կը վերաբերի 9րդ դարուն, նորագոյնը՝ 20րդին (1913):

×

Հայկական թատերական ընկերութիւնը կազմած է ընդարձակ տեղեկատու մը, որ լոյս ընծայած է «Հայաստան» հրատարակչութիւնը :

« Սովետական Հայաստանի թատրոնները» խորագրով այս տեղեկատուէն կարելի է բազմազան տեղեկութիւններ քաղել թատրոններու, թատերախումբերու եւ խաղացանկերու վերաբերեալ :

Նիւթերը կը ծանօթացնեն նաեւ թատերական հիմնարկութեան, Հայկական թատերական ընկերութեան, գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին :

×

Երեւանի Համալսարանին մէջ տասնեակ տարիէ ի վեր հաստատուած է արեւելեան լեզուներու բաժինը, ուր կ'ուսումնասիրուին նաեւ իրանական լեզուները :

Իրանագէտ բանասէրներու, լեզուաբաններու եւ ուսանողներու պահանջները բաւարարելու համար վերջերս լոյս ընծայուեցաւ Փրոֆ. Ռ. Աբրահամեանի պահլաւերէն – պարսկերէն – հայերէն – ռուսերէն – անգլերէն բառարանը :

Հինգլեզուեան այս բառարանը, որ անուանի իրանագէտին երկար տարիներու աշխատանքին արդիւնքն է, կ'ընդգրկէ մօտ հինգ հազար բառ: Նախ ներկայացուած են պահլաւերէն բառերը, ապա անոնց տառադարձութիւնը եւ թարգմանութիւնը չորս լեզուներով: Առանձին ուշադրութիւն դարձուած է հայկական փոխառեալ բառերուն :

Բառարանը խմբագրած է Գ. Նալբանդեան, որուն գրչին կը պատկանի նաեւ պահլաւերէնի համառօտ քերականութիւնը՝ ներկայացուած հայերէն եւ ռուսերէն լեզուներով :

×

Ժամանակակից Հայոց լեզուի գիտական քերականութեան մշակման հարցերը կարեւոր տեղ կը գրաւեն Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի լեզուի հիմնարկութեան մէջ : Այս հարցերուն նուիրուած 16 գիրքեր լոյս տեսած են արդէն 1953էն ի վեր: Վերջինը՝ Ս. Աբրահամեանի «Ձթեքուող խօսքի մասերը եւ նրանց բառական ու քերականական յատկանիշների փոխյարաբերութիւնը ժամանակակից հայերէնում » խորագրով մենագրութիւնը, լոյս տեսաւ վերջերս :

Գրքին առաջին՝ «Ընդհանուր մաս»ին մէջ անդրադառնալով քերականութեան քանի մը տեսական բնոյթի հարցերուն, մասնաւորապէս՝ խօսքի մասերուն դասակարգութեան վերաբերեալ եղած տարակարծութիւններուն, այնուհետեւ հեղինակը կը բնորոշէ չթեքուող խօսքին մասերուն տեղը խօսքի մասերուն համակարգին մէջ :

Երկրորդ բաժնին մէջ առանձին գլուխներ նուիրուած են մակբային, կապին, շաղկապին, եղանակաւորող բառերուն եւ ձայնարկութեան :

×

Մեսրոպ Թաղիադեանը իր գրական, հրապարակախօսական, գիտական, մանկավարժական գործունէութեամբ կարեւոր դեր է կատարած անցեալ դարու հայ կեանքին մէջ: Իրաւամբ կը համարուի այդ ժամանակաշրջանի երեք մեծութիւններէն մէկը՝ Աբովեանի եւ Նալբանդեանի կողքին :

Իսկական ոդիսական մը եղած է Թաղիադեանի կեանքը, որուն ընթացքին բազմաթիւ եւ բազմապիսի երկեր ստեղծած է, որոնց մէկ մասը մնաց անտիպ : Գրագէտին «16 սնտուկ» ձեռագիրները անոր մահէն ետք յանձնուեցաւ Նոր Ջուղայի վանքին, ուր կը մնան մինչեւ այսօր : Անհրաժեշտ է զանոնք տեղափոխել Հայաստան :

Մ. Թաղիադեանի գրական վաստակին գնահատութեան արտայայտութիւններէն է, անշուշտ, անոր երկերուն միահատորեակին լոյս ընծայումը Երեւանի մէջ : Առաջին բաժնին մէջ ամփոփուած են հեղինակին բանաստեղծութիւնները, որոնց մէջ է նաեւ «Ցուցակ սոսցեալ աղխից տան իմոյ ի ծայրագոյն կառավարչէն սրբոյ աթոռոյ» խորագրով երգիծական բանաստեղծութիւնը, որ գրուած է աշխարհաբար լեզուով : Տեղ գտած են նոյնպէս «Եղերերգութիւն ի Թանկ», « Հայկի տեսիլ Հայկազնին», «Սօս եւ Սոնդիպի » քերթուածները :

Յաջորդ բաժինը կը կազմեն «Վէպ Վարդգէսի» եւ «վէպ Վարսենկայ» երկերը :

Թաղիադեան զբաղած է նաեւ գեղարուեստական թարգմանութեամբ. իր մեծ ժամանակակից Պայրընէն, ինչպէս նաեւ իրանական, սանսկրիտ գրականութենէն կատարուած թարգմանութիւնները ամփոփուած են գրքին մէջ :

Հատորը խմբագրած է գրականագէտ Ռուբէն Նահումեան :

ԿԱՐՃ ԼՈՒՐԵՐ

Չայքովսկիի երաժշտական մրցաշարքին մասնակցեցան 33 ջութակահարներ՝ այլեւայլ երկիրներէ : Եզրափակիչ մրցումին պիտի կարենան մասնակցիլ միայն 14 երաժիշտներ : Ասոնց մէջ կը գտնուի նաեւ հայ ջութակահար մը՝ Ռուբէն Ահարոնեան :

×

Բանաստեղծ Յակոբ Յակոբեանի ծննդեան հարիւրամեակը նշուեցաւ Երեւանի մէջ: Այս առթիւ խօսք առին Ն. Զարեան, Վ. Նորենց, Հ. Մկրտիչեան եւ ուրիշներ :

×

Խմբավար Օհան Տուրեան երկու համերգներ ղեկավարեց Վարշաւայի մէջ : Երկուքն ալ բացառիկ յաջողութիւն գտան :

×

Երեւանի ձայնասփիւռը յատուկ յայտագիր մը յատկացուց Շառլ Ազնաւուրի երգերուն :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԽԱՐԹՈՒՄԻ Ազգ. վարժարանի աշակերտութեան թիւը իջած է 63, 1965 – 66 տարեշրջանին, մինչ նախորդ տարին 67 էր, եւ աւելի առաջ՝ 70: 36 տղայ եւ 27 աղջիկ, բաշխուած են վեց կարգերու վրայ :Այս տարեշրջանի ուսուցչական կազմը բաղկացած էր վեց հոգիէ : Աշակերտները կանոնաւոր կերպով եկեղեցի յաճախած են: Դպրոցի տնօրէնն է՝ Օ. Գալուստեան :

ԹԵՀՐԱՆԻ «Հայ Ակումբը» Յունիս 28–ին կազմակերպած էր պարանցիկ երեկոյթ մը անգրագիտութեան դէմ տարուած պայքարին ի նպաստ : Այս երեկոյթին ներկայ եղած են Պարսկաստանի թագուհին Ֆարա եւ իշխանուհի Աշրաֆ: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցելու համար Փարիզէն հրաւիրուած էր ծանօթ երգչուհի Ռոզի Արմէն:

ԿԻՊՐՈՍԻ Հանրապետութեան նախագահ՝ Մակարիոս Արք. այցելած է Ս. Մակար վանքը: Այս առթիւ Խորէն կաթողիկոս իր կողմէ ներկայացուցիչ ղրկած էր դպրեվանքի տեսուչ՝ Գարեգին Եպիսկ.: Այցելութիւնը տեղի ունեցած է Կիրակի, Յունիս 12ին: Ի պատիւ Մակարիոս Արք.ի հացկերոյթ մը տրուած է, որու ընթացքին յանուն Հայրապետին բաժակաճառ մը արտասանած է անգլերէն, որու ի պատասխան Մակարիոս Արք. իր համակրանքը յայտնած է հայ ժողովուրդին եւ եկեղեցւոյ եւ երեք հազար կիպրական ոսկիի նուէր մը ըրած է, զոր տեղւոյն վրայ յանձնած է Երուանդ Ծ. Վարդապետին :

լեռներու վրայ) կը խոստանան շատ բան» :

Նախագահը խօսքը տուաւ Օ. Կարոյի, որ յարձակեցաւ Կարօ Սասունիի պաշտպանած կէտերուն վրայ : (Ժամանակը լրանալու մօտ էր, եւ նախագահը դիտել տուաւ որ պէտք է ամփոփել): Օհան Կարոյի համաձայն, Համաստեղ աւելորդ մանրամասնութիւններով երկարաբանութիւններ ըրած է : Իր «Գիւղը» այն գիւղը չէ, զոր մենք կը ճանչնանք: Համաստեղ, ինչպէս իր պաշտպանը, Կարօ Սասունի, «քաղքցիացած են » : Գիւղերն հեղինակը մաքուր ոճ մը չունի, ոչ ալ իր գիւղին լեզուն : Անոր հերոսները յաճախ արուեստական են եւ կ'արտայայտեն այնպիսի զգացումներ, որոնք կը վտանգեն հայ գիւղացիին պանծալի համբաւը :

Կարօ Սասունի դարձեալ խօսք առաւ եւ կարճ պաշտպանողականէ մը ետք կարդաց էջ մը Համաստեղէն, (Զրոյց շան մը հետ), իբրեւ լաւագոյն պատասխան :

Սրահին փակման ժամը հասած էր արդէն : Շ. Միսաքեան, կրկին դիտել տալով թէ գրական դատավարութենէ աւելի վերլուծում մը պիտի ըլլար այս փորձը, հարկ զատեց կարգ մը դիտողութիւններ ընել, ոչ իբրեւ նախագահ, այլ իբրեւ արդարութեան պարտք : Մասնաւորապէս անարդար գտաւ Շ. Նարդունիին, անշուշտ հակառակորդ՝ ի պաշտօնէ, որ «սաւառնելով արուեստի անսահման ոլորտներուն մէջ, եւ փոխանակ կեդրոնանալու արտադրուած գործին վրայ, քրմական կանոններ եւ վճիռներ արձակեց, ինչ որ, նաեւ, հակադեղարուեստական է : Օհան Կարօ աւելի շատ քաշքշուքներով զբաղեցաւ, իսկ Սասունի, թերեւս ժամանակի սղութենէն, չկրցաւ սպառել նիւթը » : Յիշեց օրինակներ՝ միջազգային գրականութենէն, եւ եզրակացուց որ Համաստեղը կը մնայ իրական արժէք մը, մանաւանդ իբրեւ «կաթէն կտրուած տղայ»:

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

– ԵՐԲ – ԵՐԿԻՐԸ ՍԱՐՍԵՑԱՒ

Ասկէ զատ, կործանած ենք պատերազմէն: Ո՞ւր է գերարտադրութեան վիճակը որ ըստ ձեր մարգարէութեան պէտք է տանի ամբողջական ընկերվարականութեան :

— Ատով, չեմ զբաղիր ըսաւ Սիմէոնով. կացութեան կը նայիմ քաղաքական տեսակէտէն : Այն միակ կուսակցութիւնը որ կրնայ յաղթել այսօր ան է որ խաղաղութիւն եւ հող խոստացաւ : Ինչո՞ւ համար մէկդի թողուցիք այս դժայլելի ծրագիրը... Ես անոնց հետ եմ որ կը յաղթեն. անոր համար մտած եմ մեծամասնական կուսակցութեան մէջ: Եթէ համայնավարութիւնը անկարելի ըլլայ, այլեւս համայնավար չենք ըլլար, երբ իշխանութիւն ունենանք: Բայց պիտի ունենանք իշխանութիւնը, իշխանութիւնը Ռուսիոյ մէջ, ամբողջ աշխարհ մը մերն է... կը հասկնաք թէ ինչ կը նշանակէ այս : Անգամ մը որ տէր ըլլանք, պիտի գործենք : Բայց եթէ կ'ուզէք ղեկավարել նաւ մը, պէտք է ըլլալ նաւին մէջ եւ ղեկը բռնել. ատոր է որ կը պատրաստուիմ. եւ պէտք ունինք բոլոր մտաւորականութեանց, ձերինին ալ, սիրելի Նիքոլա Վլատիմիրովիչ : Մէկ քանի ամիսէն պէտք է որոշել. գաղթական մը ըլլալ կամ աշխատիլ մեզի հետ. գաղթական մը՝ չկայ աշխարհի մէջ աւելի սոսկալի բան մը: Արտասահմանի մէջ Ռուսը գոյութեան իրաւունքը կը կորսնցնէ, Ռուսը Անտէոս է: Այն ատեն միայն ուժեղ է երբ իր մեծ ոտքերը ծննդավայրին հողին վրայ կը դնէ : Շատ ուշ էք, թողուլ երթալու համար մեր «հարուստ եւ մեծ երկիրը». կ'ըսեմ ձեզի, Նիքոլա Վլատիմիրովիչ, գործերը այնպէս մը պիտի ըլլան որ երբ որոշում մը պիտի տաք, աւելի մեզի պիտի գաք փոխանակ Փարիզ կամ Լոնտոն երթալու :

Սավլինոքի ժպտեցաւ: Երբ Սիմէոնով հեռացաւ իր քովէն, քիչ մը կեցաւ խորհելու փառասիրութենէ համայնավար եղած այս դէմքին. «Ասիկա կանգ պիտի չառնէ զգայական խղճահարութիւններու առջեւ. անգամ մը որ իշխանութեան անցնի, կիյօթին մը պիտի դնէ Ձմեռնային պալատին հրապարակին վրայ եթէ իր դասակարգէն շատ երիտասարդներ կը բաժնեն իր գաղափարները, թերեւս պիտի տեսնենք Լենինը իբր Ռուսիոյ Կարմիր Ցարը :

Սակայն, դէպքերը դահավիժեցին իրենց վրդովալի ընթացքը Սիմէոնովի գուշակած իմաստով. Աշունին, զօրավար Քորնիլովի ձերբակալումը նոր ուժեր տուաւ : Բոլշեւիկ կուսակցութիւնը Փեթրոկրատի Սովետին մէջ մեծամասնութիւն ունէր արդէն, եւ իրեն թերթերը բացէ ի բաց կը ծանուցանէին մօտաւոր պետական հարուածը :

Քաղաքական այս դարմանալի խռովութեան մէջ քաղաքը հանդարտ կը մնար : Կ'ապրէր, ինչպէս մեքենաբար, իւրաքանչիւր ոք միմիայն իր գործերովը հաճոյքներով կը զբաղէր, սպասելով չես գիտեր ինչ բանի որ պիտի չուշանար :

Բայց այս սպասումը անձկալի բան մը ունէր: Կարծես հողը կը պակսէր ոտքերուն տակ. ինչ պիտի ըլլար այս սոսկալի վաղը: Մէկ օրէն միւս օրը լի էր անակընկալով եւ սոսկումով : Սավլինոքի, որքան ալ տէր էր իր մտածումին, ինչ ինչ պահերու կը դիտէր որ ջիղերը գրգռուած են եւ ենթարկուած է դժուարին փորձութեան մը. ասիկա հետաքրքրական փոփոխականութիւն մըն էր վհատութեան պահերու հետեւող յափշտակութեան շրջաններու : Եւ այս խառնուրդը իր գոյութիւնը կը դարձնէր տարօրէն կերպով խռովեալ բան մը որմէ զոնէ ձանձրոյթը արտաքսուած էր :

Կարճ բացակայութենէ մը ետք, Տուբով–Բարամինները վերադարձած էին Փեթրոկրատ :

Գեղանին Նաթալի կրակին կուտար Կերենսկին զոր պաշտած էր: Ըստ իրեն, անձնաւորութիւնն իսկ էր եւ յեղափոխութիւն ըրած էր երթալ պառկելու համար ցարին յատուկ անկողինը Ձմեռնային Պալատին մէջ: Այս տղայական փառասիրութիւնը գոհացնելու համար, չէր վարանած Ռուսիան նետել անդունդին մէջ : Բարձրացած գահէն դիկտատորը վար տապալելու միտքովը ամբողջովին տարուած բարձրաղաղակ բոլշեւիկները կը կանչէր . « Լենին պիտի պատժէ այս պզտիկ ապուշը, ինչպէս որ պէտք է » կ'ըսէր : Ամենայանդուգն գաղափարները կը հրապարակէր. Ռուսիա այս ներկայ տագնապէն դուրս կրնար ելլել միմիայն նոր յեղափոխութիւնով մը, Զարիքին չափազանցութիւնը անոր առողջութիւն պիտի տար : Լենինին իշխանութեան տակ մէկ ամիս մը փրկութիւնը պիտի ըլլար: Որքան ատեն որ Համայնավարութիւնը գաղափարական վիճակի մէջ էր ամբողջ ժողովուրդը իրեն կը քաշէր : Անգամ մը որ կիրարկուէր, ամէն մարդ պիտի հասկնար թէ բանի մը պիտի չառաջնորդէ եւ ամբողջական ընկերվարականութեան անյաջող փորձառութենէն ետք, պիտի անցնէին, մէկ հարուածով, նախկին ինքնակալութեան եւ միապետական վիճակին որ Ռուսիոյ մեծութիւնը շինած էին:

ՓԼՕՍ ԱՆԷ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի փոփոխութիւններու համար — արձակուրդի կամ մնայուն — պէտք է դիմել երեք օր առաջ եւ տալ անպայման երկու հասցէները (հինը եւ նորը) : Փոփոխութիւնները կ'արժեն 5 փրանք արձակուրդի համար, մնայունը՝ 3 փր. :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 30 փրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Օղափ. կայանին, Տիկին Գոհարիկ Խաիրճէլեան քսան, նոյն նպատակին Տիկին Աղատ Մանճիլիկեանի մահուան առթիւ :

(Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Պ. Համբարձումեանի մահուան առթիւ Պ. Կղեմէս Գոչեանէ 20 փր., Տէր եւ Տիկին Բարսեղեանէ 30, Տիկին Աղաւնի Քէչիչեանէ (Ամերիկա) 30, ողբ- Վահան Հազարեանի մահուան տարեդարձին առթիւ :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Գ. Պագըրճեանէ իր եղբօր, Յովհ. Պագըրճեանի յիշատակին 500 փրանք: Տէր եւ Տիկին Ն. Երամեան հարիւր, Պ. Պ. Վ. եւ Ա. Մարտիրոսեան եղբարք հարիւր, Տիկ. Զպուքեանի Մարսէյլ, եւ Տիկին Շնորհիկ Գրնաճեանի յիշատակին: Պ. Եուքարտաշեան որդի, յիսուն, Տիկին Էլիզապէթ Մարտիկեան յիսուն, Տիկ. Աբրահամեան քսան փրանք :

×

ՊՕՄՈՆԻ Ս. Գ. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Արարայի եւ Կովկասեան ճակատի նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ, Յովհաննէս Հացագործեան Պօմոնի Կ. Խաչի դպրոցին նուիրած է երեսուն փրանք: Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրտօղլեան եւ զաւակները, իրենց մօր՝ Հաճի Մարիամի հոգեհանգստեան առթիւ, Կ. Խաչի Պօմոնի դպրոցին՝ տասը եւ Պօմոնի աղքատաց՝ հինգ: Յար. Ղազարեան, Թոռնիկն Անահիտի մկրտութեան առթիւ, եկեղեցին՝ քսան փրանք, բարեպաշտուհի մը՝ եկեղեցիին՝ քառասուն, Ղ. Տէրտէրեան եկեղեցիին հինգ փրանք :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը, այս Շաբաթ, ժամը 21ին: Սովորական հաւաքատեղին:

Օրակարգ, Յուլիս 10ի դաշտահանդէսի պատրաստութիւն, ընթացիկ հարցեր :

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ԺԵՐՈՄԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին Փաթրոնաժի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, խմբերգ, մեներգ եւ արտասանութիւն եւ հայկական պարեր, տոհմային տարազով, մասնակցութեամբ ձեռնադաշնակի :

Կը հրաւիրուին բոլոր Թաղեցիները :

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են
Արձանագրութիւնները
Ուսումնական 1966 – 1967 տարւոյն

Կ'ընդունուին 10 – 12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ, որոնք ունին իրենց տարիքին համապատասխան նաեւ ուսումնական աստիճան: Դիմել՝

École Apostolique Arménienne
3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ Tél. 963-01-72

Imprimerie Spéciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Բոլոր շրջաններէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս մէկին :

ՓԱՐԻԶ, ժամադրավայր՝ Սէնտր Մոնթոլոն, Ուրբաթ առաւօտ ժամը 7ին :

Օգոստոսի արձանագրութիւնները փակուած են : Վճարումները պէտք է ամբողջացուին մինչեւ Յունիսի վերջ: Մասնաճիւղերը անմիջապէս պէտք է ճամբեն իրենց ցանկերը :

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԴՐԱՄԵՆԵԱԿԸ

Յուլիս 1էն սկսեալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), բաց է միայն Հինգշաբթի օրերը, ժամը 16–18:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի կայան Լիոնէն Ա. խումբի մեկնումը տեղի կ'ունենայ Յուլիս մէկին Ուրբաթ օր: Հաւաքուիլ ժամը 15·30ին, Փեռաշ, մուտքի մեծ ժամացոյցին տակը :

×

ԼԻՈՆ.— Յուլիս 17ի Կիրակի օր, Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կազմակերպած է օթոքառով պտոյտ մը, դէպի կայան :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 14 հետեւեալ ընկերուհիներուն մօտ, երթ ու դարձ 12 փրանք :

Տիկին ԿԷՆՃԵԱՆ, 63 Րիւ Տօֆին :

Տիկին ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ, 57 Րիւ Թրոնշէ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանի մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի, Երկուշաբթի Յուլիս 4ին, ժամը 15ին, իր կեդրոնատեղիէն, 15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

ՉԲՕՍԱՊՏՈՅՏ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի կողմէ դէպի Թռուվիլ, Յուլիս 3ի Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ :

Այց՝ ԼԻԶԻԷՕՅԻ ՍԷՆԹ – ԹԷՐԷԶԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐԸ :

Արձանագրութեանց համար դիմել Տիկին Թաղէոսեանի հեռախօսելով 878–27–35 եւ Տիկ. Ուզունեանի 254–17–74:

Երթ ու դարձի գին 15 Փրանք :

Օթօքառը կը մեկնի Սքուար Մոնթոլոնէն :

Հաւաքուիլ ժամը ճիշդ 7ին:

Օթոքառը Շաւիլ կը հանդիպի (Փուէն տը Շաւիլ) ժամը 7·30ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հելէնա Յակոբեան կը փնտռէ իր զաւակը Մովսէս Յակոբեան: Կը կարծուի թէ գերի ինկած է 1943ին եւ Ֆրանսա է:

×

Բաղալեան Սինամ Սիմոնի կորսուած 19ի վերջերը կամ 20ի սկիզբները, Ամերիկա, մանկութեան ատեն: Հօրը անունը՝ Սիմոն, քրոջը՝ Սատէ, քրոջ ամուսինին անունը Գեւօ, քեռիին անունը՝ Մելքոն, հօրեղբօրը՝ Սեդրակ: Զինքը փնտռողն է՝ քոյրը՝ Սատէ Բաղալեան, Երեւան, Աթարբէկեան փողոց 155:

×

Խաչատրեան Անախաս կը փնտռէ Աւագեան Աչոտ Խաչատրի, ծնած 1902ին: Պատերազմի գացած է 1942 Մարտ 14ին : Մօրը անունը՝ Զմրուխտ, կնոջ անունը՝ Անախաս, երախաները՝ Քնարիկ (ծնած 1928ին), Խաչատուր (1929), Սիրուշ (1932), Եփրեմ (1934), Ցամփկ (1937), Ռուտոլֆ (Համլէթ, 1939): Հասցէ Երեւան, Աթարբեկեան փողոց 56 (հին թիւը) նորը՝ 84:

×

Բաղիկեան Մանուշակ, աղջիկը Միհրան Մարգարեանի, կը փնտռէ իր հայրը Միհրան Մարգարեան : Հասցէ Երեւան, Արաբկիր 44 փողոց, Րաֆիի նրբանցք, տուն 19:

×

Ազնիւ Պետրոսեան (Խաչատրեան) կը փնտռէ իր քոյրը՝ Երզրումցի Սիրանուշ Գալստեան (Նալբանդեան), հօրը անունը՝ Խաչատուր, մօրը՝ Ագապի, քրոջը՝ Ազնիւ, եղբայրները՝ Հմայեակ, Օհաննէս, Սեդրակ: Ամուսինին անունը՝ Աւագ Գալստեան: Քոյրը ապրած է Քոփրոքեոփ, իսկ հիմա՝ Երեւան, Աթարմէկեան 153 տունը :

Այս անձերէն տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի դիմել Պ. Տէր–Թամայեանի,

35, Avenue Bourgain
92 — ISSY-LES- MOULINEAUX

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, 3 Յուլիս, երեկոյեան ժամը 8ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ.—

Մեծանուն վիրաբոյժ Տոքթ. Քէքլիկեան լուսարձակով պիտի ներկայացնէ իր կատարած վիրաբուժական գործողութիւնները եւ պիտի տայ դասախօսութիւն մը վիրաբուժական հիւանդութեանց մասին :

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Տոքթ. Քէքլիկեան պիտի տայ նաեւ գրական դասախօսութիւն մը եւ այս առթիւ՝ զրոյց մը Փարիզի հայ գրագէտներուն հետ :

ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍ.—

Համազգային Ընկերութեան կողմէ ընդունելութիւն ի պատիւ ՏՈՔԹ. ՔԷՔԼԻԿԵԱՆԻ եւ Պ. ԱՐՇԱԿ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆԻ :

Սպասարկութիւն զովացուցիչ ըմպելիներու :

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքին 69րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Նոր Սերունդի Փոն տը Շէրիւ խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի ամբողջ օրը՝ Թրէպիէ, Շան ա Պարժ, սենեմա Վարիէթէի կռնակը :

Կը խօսի ԳԵՂԱՄ ԿԱՆԱՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին :

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի Արշաւանքի տարեդարձին առթիւ :

Կազմակերպուած՝ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի կողմէ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին :

Կիրակի, 10 Յուլիս ամբողջ օրը, Ծանօթ պուրակին մէջ, Ռիզ գետակի ափին:

Բանախօսութիւն, գեղարուեստական բաժին :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներ :

Մէկ օր բնութեան մէջ :

Անձրեւի պարագային՝ Յուլիս 17ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ, Յուլիս 24ին, Վալապրի մէջ :

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի վարչութիւնը Խանասորի տօնակատարութեան առթիւ օթոքառ վարձած է: Անոնք որ կ'ուզեն իրենց տեղերը ապահովել, կրնան դիմել հետեւեալ տեղերը, ընկերներ՝ Ա. Քէօսէեանի, Ա. Պետրոսեանի եւ գրավաճառ Ծերիկեանի :

Օթոքառը կը մեկնի առաւօտ ժամը 7·30ին, սովորական հաւաքատեղիէն, վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին :

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ Յուլիս 24ին Պ. Թեսիէի զովասուն ծառերուն տակ Շըմէն տը լա Ֆոռէ, Հայկ. դաշտահանդէսներու սովորական վայրը, առաւօտէն մինչեւ իրիկուն :

×

ՇԱԻՒԼԻ անտառին մէջ Յուլիս 24ին:

×

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ուան դաշտահանդէսը, Յուլիս 24ին, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէի :

×

Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն, Հերոսներու Օրը կը տօնէ Վիէնի մէջ, Յուլիս 17ին, կիրակի:

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափորի ընկերական անդամական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱԻՒԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԲԱՑՕԹԵԱՅ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան կողմէ եւ մասնակցութեամբ Վալանսի Հայ Մարզական Միութեան :

Այս Կիրակի, Ֆէրմ Թէսիէ, Շըմէն տը լա Ֆոռէ : Առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ :

Երթեւեկութիւնը ապահովուած է :

Գեղարուեստական բաժին, երգ, պար, հաճելի մթնոլորտ եւ ճոխ պիւֆէ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԿՌԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Տեղւոյս Կապ. Խաչի տարեկան մեծ դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Կիրակի (3 Յուլիս) ամբողջ օրը, Շաթօ տը Պօրկար Սէսինէէն Սէն Նիզիէի ճամբուն վրայ, գեղատեսիլ ծառաստանի եւ պաղ ջուրի մօտ :

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի :

Բարձրախօս, հայկական երգեր, պարեր եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, զովացուցիչ ըմպելիներ, գիպաղպաղակ եւայլն: Դիւրամատչելի գիներով: Պատրաստուած Խաչուհիներու կողմէ:

Սիրով կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ինչպէս Լանսէի, Ռընաժի, Ռոմանի, Ռըտոյի, անցընելու հաճոյալի օր մը նոյն ատեն քաջալերելու կանացի կազմակերպութիւնը :

ԾԱՆՕԹ.— Անձրեւի պարագային կը յետաձգուի Յուլիս 10ին:

Դաշտի տիրոջը կողմէ բացարձակ արգիլուած է կրակ վառելը :

ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ, 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ, ԵՒ ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Օգոստոս 2ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 27ին

ԳԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2350 ՖՐԱՆՔ

Գ. ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

Երթ ու դարձ օդանաւով, մեկնում Սեպտ. 2ին, վերադարձ Սեպտ. 17ին

Գին՝ 1950 փր.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Ամէն Շաբաթ օր ժամը 15էն 18

TRANSTOURS

22, Rue du 4-Septembre, Paris — Tél. RIC. 77-40 — C. C. P. 5974-66 Paris.

Թղթակցութիւն՝ ԿԱՐՊԻՍ ՈՒՆՃԵԱՆԻ անուան, վերոյիշեալ հասցէով :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ դիմել՝ Ե. ՄԻՀՐԱՆԵԱՆԻ, 23, Րիւ Պեռնար տիւ Պուա :

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ, 13 Րիւ Ամպրուազ Փարէ :